

ମ: ଳ ଡ ଢ + ି ଳ ଳ ଳ କ ଣ
ମ: ଳ ଢ ଢ ଢ ? ି ଳ ଳ ଳ କ ଣ

ମ: ଳ ଳ ଳ କ ଳ ଳ ଳ ଳ କ ଣ

ବାଙ୍ଗଳା ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ

ମ: ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ କ ଣ

ମ: ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ କ ଣ

ମ: ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ କ ଣ

ମ: ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ କ ଣ

ମ: ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ କ ଣ

ମ: ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ କ ଣ

ମ: ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ କ ଣ

ମ: ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ କ ଣ

ମ: ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ ଳ କ ଣ

ବାଙ୍କନିଧି ରଚନାବଳୀ

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ

ବାଙ୍କନିଧି ରଚନାବଳୀ

ପ୍ରକାଶକ :

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ

ଭୁବନେଶ୍ୱର-୭୫୧୦୧୪

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ : ୧୯୯୦

ମୁଦ୍ରଣ :

ସପ୍ତର୍ଷି ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ, କଟକ-୧୦

ମୂଲ୍ୟ : ଛପନ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର

BANKANIDHI RACHANAVALI

Published by

Orissa Sahitya Akademi

Bhubaneswar-751 014

First Edition : 1990

Printed at

Saptarshi Printers

Cuttack-10

Price Fifty-six Rupees only

ଉପୋଦ୍ଘାତ

୧୭ ବାଙ୍କନଧି ପଟ୍ଟନାୟକ ଅଲେ ସ୍ଵାଧୀନତା ପୂର୍ବ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ଦଶ୍ୟାତ ବ୍ୟକ୍ତି । ମୁଖ୍ୟତଃ ଏହି ଖ୍ୟାତି ସେ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ଜଣେ କୃତବ୍ୟ ସ୍ଵାଧୀନତାମାନ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ରୂପେ । ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ କୃତବ୍ୟପନ୍ନ ସାହିତ୍ୟିକ, ରାଜନୀତିକ ନେତା, ବୈଜ୍ଞାନିକ, ଅଧ୍ୟାପକ, କଳାକାର ଓ ନିର୍ବାହକ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତିଭାର ବିକାଶ କରି ସେହି ମହାନୁଭବ ସ୍ଵାଧୀନଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଖରେ ରଖି ଓ କୃତଜ୍ଞ । ବାଙ୍କନଧିଙ୍କର କର୍ମସୂଚୀ ଅଳ୍ପ ଖୋଟି, କିନ୍ତୁ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷକ-ପ୍ରତିଭାର ପ୍ରଭାବ ସାର୍ବ ଓଡ଼ିଶାରେ ବ୍ୟାପି ଯାଇଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଏହି ଚରିତ୍ର ବାଙ୍କନଧିଙ୍କର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନେବଳ ଶିକ୍ଷକତା ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ନଥିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ଅଲେ ଜଣେ ଶ୍ରଦ୍ଧାଳୁ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ । ସୁକୋମଳମତି ବିକାଶୋନ୍ମୁଖ ଗୁଣଗୁଣୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଓ ରସାଗ୍ରସ୍ଥ ପାଠକ-ପାଠିକାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ବହୁ ଗଳ୍ପ, ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ କବିତାଦି ରଚନା କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ସେ ସମୟରେ ସମାଜରେ ବେଶ୍ ଆଦୃତ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଟି ଲେଖା, ଚାହା କଣୋର କଣୋରୀମାନଙ୍କ କରି ହେଉ ବା ସେମାନଙ୍କ ପିତାମାତା ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ହେଉ—ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ମଣିଷର ପାରିବାରିକ, ସାମାଜିକ, ନୈତିକ ଓ ବୌଦ୍ଧିକ ଉନ୍ନତି ସାଧନ ଦିଗରେ ସେ ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନକୁ ନିୟୋଜିତ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଟି ରଚନାରେ ଏହିପରି ମାନସୀୟ ଉନ୍ନତିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଏକ ସୁସ୍ଥିର ଆଶ୍ରୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥାଉଁ । ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ଏକ କଲ୍ୟାଣ ଭାବନାମୂଳକ ଆନ୍ତରିକ ବୁଝାମଣାର ସ୍ଵରୂପ ତାଙ୍କ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଥାଉଁ । ତାଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଶୁଦ୍ଧ, ସରଳ ଓ ସୁବୋଧ୍ୟ ଏବଂ ତାଙ୍କର ରଚନାଶୈଳୀ ଉପଦେଶାତ୍ମକ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାତ୍ମକ । ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦତ୍ତା ହେଲା ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଲେଖାର ମୂଳଧର୍ମ । ଶୁଭଦର୍ଶୀ କବିମାନେ ସତତା, ସୈନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ଦୟା କରୁଣା, କ୍ଷମାକାରୁଣ୍ୟ, ମାନ-ମହତ୍ତ୍ଵ, ଉଦାରତା ଓ ପରିହରତା ମୌଳିକ ମାନସୀୟ ଧର୍ମଗୁଡ଼ିକୁ ସାହିତ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ଆମ ଭଲ ସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ସଂଚରିତ କରାଇ ଦେଇ ଥାନ୍ତି । ଅଥବା ଆମ ହୃଦୟରେ “ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟାବତ୍” ରୂପେ ସୁସ୍ଥ ରହିଥିବା ଏହି ସବୁ କଲ୍ୟାଣମୟ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଗରିତ କରାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ, ପ୍ରଥମେ ରଚନାଟି ରସ, ଶକ୍ତି, ଧୃତି, ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ଦ୍ଵାରା ସାହିତ୍ୟିକ ହୃଦୟକୁ ପ୍ରାପ୍ତ

ହୋଇ ପାଠକ ମନରେ ଅଲୌକିକ ଆନନ୍ଦ ସମ୍ପାଦିତ କରୁ କରୁ, ପରୋକ୍ଷରେ ପାଠକକୁ କୌଣସି ଏକ ନୀତି, ରୂପ ବା ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତି ସଚେତନ ବା ଅନୁପ୍ରେରିତ କରାଇଥାଏ । ଏହି ଶକ୍ତିକୁ ଆଲଂକାରକମାନେ “କାବ୍ୟରେ କାନ୍ତା-ସମ୍ମତ ଉପଦେଶ” ରୂପେ ମାନ୍ୟତା ଦେଇଥାନ୍ତି ।

କନ୍ତୁ ଆମର ମନେହୁଏ, କେବଳ ପରୋକ୍ଷ ବାଚକତା ନୁହେଁ—ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବାଚକତାର ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ମୂଲ୍ୟ ଅଛି । କେବଳ “କାନ୍ତାସମ୍ମତ” ନୁହେଁ—“ଗୁରୁସମ୍ମତ” ବା “ଶିକ୍ଷକସମ୍ମତ” ଉପଦେଶର ମଧ୍ୟ ଏକ ସାହିତ୍ୟିକ ମୂଲ୍ୟ ଅଛି । ସାହିତ୍ୟରେ ସରଳ, ସହଜ, ସ୍ପଷ୍ଟ, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଉଚ୍ଚାରଣର ମଧ୍ୟ ଏକ ମୂଲ୍ୟ ଅଛି । ଏପରି କ ରୁଷ, ବା ରୋଲ୍‌ଫୋର୍ଡ୍ ବକ୍ତବ୍ୟର ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ସ୍ଥାନ ଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟରେ “ନୀତିଶ୍ଳୋକ” ଗୁଡ଼ିକୁ କମ୍ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦିଆଯାଇନାହିଁ ।

ସାହିତ୍ୟ ହେବା ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଚରନାର ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସବୁ ଗୁଣଥିବା ଆବଶ୍ୟକ, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଧାନଗୁଣଟି ହେଉଛି ଲେଖକର ଆନ୍ତରିକତା, ସତତା ଓ କଲ୍ୟାଣ-ଭାବନା । ଆଉ ମଧ୍ୟ, ସାହିତ୍ୟରେ ଯେ କେବଳ ରସବାଦ, ଧ୍ବନିବାଦ, ଶକ୍ତିବାଦ ରହିବ, ଏମନ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ କଥା ନାହିଁ । ନୀତିବାଦର ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୌରବମୟ ସ୍ଥାନ ରହିଛି । ବହୁ ପାଠକ-ପାଠିକାଙ୍କ ଚିତ୍ତରେ ନୀତିବାଦୀ ଓ ଉପଦେଶାତ୍ମକ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଏକ ସହଜ ଆଗ୍ରହ ଓ ଇନ୍ଦୁଣତା ମଧ୍ୟ ରହି ଥାଏ ।

ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଏ ବାଙ୍କନିଧିଙ୍କ ରଚନାଗୁଡ଼ିକ ନିଶ୍ଚୟ ଉପାଦେୟ ସାହିତ୍ୟ ରୂପେ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଗୃହୀତ ହେବ । ସୁଖର କଥା ଯେ, ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ଏହି ସୁରକ୍ଷିତ ଶିକ୍ଷକ ଗୁରୁ ଓ ଶୁଭଦର୍ଶୀ ସୁଲେଖକଙ୍କର ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର କରି ଏକ ଛଦ୍ମାବଳୀ ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି ।

ମୋର ବିଶ୍ଵାସ, ଏହି ଛଦ୍ମାବଳୀଟି ସର୍ବସାଧାରଣରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ଆଦୃତ ହେବ ।

॥ ଭକ୍ତି ॥

ମଦ୍ରାସୀର ନୀଳମଣି ସାହୁ

ସଭାପତି

ତା ୨୯ । ୨ । ୧୦

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ

ଭୁବନେଶ୍ଵର

ସଂପାଦକଙ୍କ କଲମରୁ

ସ୍ୱର୍ଗତ ବାକ୍ସନ୍ୟ ପଟ୍ଟନାୟକ ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଓ ସୁସାହିତ୍ୟିକ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସୁପରିଚିତ । ତାଙ୍କର ରଚନାବଳୀ ସରଳ, ସରସ ଓ ସୁଖପାଠ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ସ୍କୁଲକଲେଜର ଶ୍ରୀମୁଖୀ ତଥା ଓଡ଼ିଆ ପାଠକମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ବିଶେଷଭାବେ ଆଦୃତ । ତାଙ୍କ ରଚନାବଳୀ ମାଧ୍ୟମରେ କୋମଳମତି କଣୋର କଣୋରୀଙ୍କ ମନରେ ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ ଓ ନୈତିକବୋଧର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ସେ ସର୍ବଦା ଚେଷ୍ଟିତ ଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ପୌରାଣିକ ଆଖ୍ୟାୟିକାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବଳିଷ୍ଠ ଓ ଆଦର୍ଶ ନାୟକଗଣ ଅବଲମ୍ବନରେ ତାଙ୍କ ଲେଖନୀରୁ ନିର୍ଗତ ହୋଇଥିଲା ‘ସୀତା’ ଓ ‘ସାବିତ୍ରୀ’ । ନାରାଣୀକ୍ଷାର ଉନ୍ନତ ଓ ପ୍ରସାର କଲେ ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କର ଏକ ସାହିତ୍ୟିକ ପଦକ୍ଷେପ ।

ଜଣେ ସଫଳ ଅନୁବାଦକ ହିସାବରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଲେଖନୀ ସାଧନାରତ ଥିଲା । ‘ସପ୍ତସ୍ୱ ଫେରାକି’ର ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ସେ ଯେପରି ସହଜ ଓ ସରଳ ଭାବରେ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି ତାହା ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ସାର୍ଥକ ଅନୁବାଦକ ରୂପେ ପରିଚିତ କରାଇ ପାରିଛି । ଉକ୍ତ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ସଂକଳିତ ହୋଇ ‘କଥା-ଶତକ’ ନାମରେ ଆସୁଥିବାକାଳ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ଦୀର୍ଘର ଚିନ୍ତା, କଷ୍ଟଭର ଏକ ପୁରାତନ ଲୀଳାସ୍ତ ସୂତ୍ରରୁ ଶେଷ ୧୧ଟି ଗଳ୍ପ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ସମ୍ଭବପର ନ ହେବାରୁ ମାତ୍ର ୮୯ଟି ଗଳ୍ପରେ ‘କଥା-ଶତକ’ ପୁସ୍ତକଟିକୁ ପରିସମାପ୍ତ କରି ଏହି ସଂକଳନରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

ବାଦଶାହା ଆକବର ଏବଂ ବିଦୁଷକ ପଣ୍ଡିତ ଶାରବଲ କୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଚନ୍ଦ୍ର କୌରୁକପ୍ତ ଓ ଚମକପ୍ତ କାହାଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରକାଳରୁ ଲୋକମୁଖରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ଏ ସଂପର୍କରେ ପ୍ରକାଶିତ ବିଭିନ୍ନ ପୁସ୍ତକରୁ ୪୯ ଗୋଟି କାହାଣୀ ସଂଗ୍ରହ କରି ଲେଖକ ‘ଶାରବଲ କାହାଣୀ’ ନାମରେ ଏକ ସଂକଳନ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ତାହା ଏହି ‘ରଚନାବଳୀ’ରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି ।

ବିଭିନ୍ନ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟାର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ରଚିତ ତାଙ୍କର ଗଳ୍ପ-ସଂକଳନ ‘ଧୂସ୍ରସ୍ତ୍ରୀ’ ତାଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ-ସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ୟତମ ଦର୍ଶନିକ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନ କରିଛି । ଏଥିରୁ ‘ମାଳତୀ’ ଶୀର୍ଷକ ଗଳ୍ପଟି ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ‘ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓଡ଼ିଆ ଗଳ୍ପ ସଂକଳନ’ରେ ସ୍ଥାନିତ କରାଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ

[୫]

ସାର୍ବକ ଗାନ୍ଧିକ ଭାବରେ ସମ୍ମାନିତ କରାଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ତାଙ୍କର ମହନୀୟ ଅବଦାନ ପାଇଁ ସେ ଚରଣମୟ ।

ଏକଦ୍‌ବ୍ୟାପୀ ଜୀବନସମ୍ବଳିତ ପୁସ୍ତକ ‘ସାଧୁଚରଣମାଳା’ ଓ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ସଂପର୍କରେ ରଚିତ ପୁସ୍ତକ ‘ହିନ୍ଦୁଧର୍ମଶିକ୍ଷା’ର ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଯୁଗ୍ମରଚୟିତା । ଏଣୁ ଏ ଦୁଇଟି ପୁସ୍ତକ ଏହି ସଂକଳନରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଲେଖକଙ୍କର କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ରଚନା ନିର୍ଦ୍ଦାରିତ କରି ଏହି ସଂକଳନରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

ସ୍ୱର୍ଗତ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ସୁଯୋଗ୍ୟ ପୁତ୍ର ଲବ୍ଧପ୍ରତିଷ୍ଠ କଥାକାର ସ୍ୱର୍ଗତ ଅଖିଳମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ଧର୍ମପତ୍ନୀ ଜ୍ଞାନଦା ପଟ୍ଟନାୟକ ଏହି ସଂକଳନର ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ଲେଖକଙ୍କର ସମସ୍ତ ରଚନା ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଏକାଡେମୀ ପକ୍ଷରୁ ସାଧୁବାଦ ଜଣାଇଛି ।

ଦୀର୍ଘଦିନ ଧରି ଲୋକଲୋଚନ ଅନ୍ତରାଳରେ ରହିଯାଇଥିବା ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ରଚନାବଳୀ ସଦୃଶ୍ୟ ପାଠକ-ପାଠିକାମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପୁନଶ୍ଚ ବିଶେଷ ଆଦୃତ ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ଆଶା ରଖୁଛି ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଶତପଥୀ

ମାସସ୍ତମୀ

ସଂପାଦକ

ତା ୨ । ୨ । ୧୦

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ

ରାୟ ଶ୍ରୀହେବ ବାଜନିଧି ପଟ୍ଟନାୟକ

ଜନ୍ମ—୧୮୮୯

ମୃତ୍ୟୁ—୧୩-୫-୧୯୬୧

ଜୀବନ-ରେଖା

୧୮୮୯ ମସିହାରେ ଡେକାନାଲର ଏକ ସଂଭ୍ରାନ୍ତ କରଣ ପରିବାରରେ ସ୍ୱର୍ଗତ ବାଙ୍କନଧି ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଜନ୍ମ । ଏହି ଡେକାନାଲରେ ତାଙ୍କର ବାଲ୍ୟଜୀବନ ଆନନ୍ଦ ହେବା ଯଙ୍ଗେ ଯଙ୍ଗେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଛାତ୍ରଜୀବନରୁ ହିଁ ସ୍ୱର୍ଗତ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କୃତିତ୍ୱର ପରିଚୟ ମିଳେ । ଡେକାନାଲ ହାଇସ୍କୁଲରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେ ଏମ୍. ଇ. ପରୀକ୍ଷାରେ ବୃତ୍ତିଲଭ କରନ୍ତି । ଡେକାନାଲରୁ ଆସି ସେ କଟକର ରେଭେନ୍‌ସା କଲେଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲରେ ମ୍ୟାଟ୍ରିକ ଅଧ୍ୟୟନ କରନ୍ତି । ୧୯୦୧ ମସିହାରେ ଉକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷାରେ ସେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ବୃତ୍ତି ଲଭ କରି ଜୀବନର ଗୌରବୋତ୍ତ୍ୱଳ ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରତିଭାର ସ୍ୱାକ୍ଷର ଅଙ୍କନ କରନ୍ତି । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସମ୍ମାନିତ କୁଳପତି ବୈଜ୍ଞାନିକ ସ୍ୱର୍ଗତ ଡକ୍ଟର ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପରିଜା ହଲେ ତାଙ୍କର ସହପାଠୀ । ତାପରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ସେ ରେଭେନ୍‌ସା କଲେଜରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି । ଜଣେ ମେଧାବୀ ଓ କୃତୀ ଛାତ୍ର ଭାବରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା ଗୁଣିଆଡ଼େ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ହୋଇଉଠେ । ଉକ୍ତ କଲେଜରୁ ସେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଆଇ. ଏ. ଓ ଦଶନିଶାସ୍ତ୍ର ଅନର୍ସ ନେଇ କୃତିତ୍ୱର ସହଚ ବି. ଏ. ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଅନ୍ତି । ତାପରେ ବାଙ୍କନଧି କଲିକତା ପ୍ରେସିଡେନ୍‌ସି କଲେଜରେ ଯୋଗ ଦେଇ ଏମ୍. ଏ. ଓ ଆଇନ୍ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କରନ୍ତି । ୧୯୧୬ ମସିହାରେ ଲ' ପରୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପଦକ ଓ ବୃତ୍ତିଲଭ କରନ୍ତି ।

ଡେକାନାଲ ଷ୍ଟେଟ୍‌ର ତତ୍ତ୍ୱସିଲଦାର ଭାବରେ ସ୍ୱର୍ଗତ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଗୁଣି ଗବନ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ୧୯୧୮ ମସିହାରେ ତଦାନନ୍ତର ରାଜାସାହେବ ସ୍ୱରାଜ୍ୟତ୍ୟାଗ ଦେବଙ୍କର ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ଯୋଗୁଁ ସେ ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ବୃହତ୍ତର ଜୀବନର ସଂଧାନରେ କଟକ ଗୁଲି ଆସନ୍ତି । ସେ ସମୟରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳଗୌରବ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ କଟକରେ ଆଇନ୍ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥାନ୍ତି । ସୌଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ତାଙ୍କର ସହକାରୀ ଭାବରେ ସେ ଏକବର୍ଷ ଅତିବାହିତ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଓକିଲାତି କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ନ ଥିଲା । ଆଇନ୍ ବ୍ୟବସାୟର ଗୌରବ, ବିପୁଳ ଉପାର୍ଜନର ପ୍ରଲୋଭନ ତାଙ୍କ ରାଜପ୍ରବଣ କର୍ମୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଯୁବମନକୁ ଧରି ରଖି ପାରିନାହିଁ । ମହତ୍ତ୍ୱର ଜୀବନ ଗଠନର କ୍ଷେତ୍ର— ଶିକ୍ଷାୟତନ ତାଙ୍କୁ ଯେପରି ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲା । ସେ ସମୟରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା

ଏସ୍. ଡି. ଓ. ଅଲେ ଅନସ୍ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ । ସେ ବାଙ୍କନିଧି ବାବୁଙ୍କ ବିଦ୍ୱେଶର ପରିଚୟ ପାଇଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ତକାର ଖୋର୍ଦ୍ଧାସୁଲର ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ଭାବରେ ସେ ନିଯୁକ୍ତ ନେଇଥିଲେ ୧୯୨୦ ମସିହାରେ । ଜବନର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାବପ୍ରବଣତା ଏଇଠି ପାଏ ଗଭୀରତମ ଚୂର୍ଣ୍ଣ । ସୁଜନାକାନ୍ଧାର ଆକୁଳ ପିପାସା ଏଇଠି ପାଏ ଅମୃତକାଶର ସାର୍ବକ ପରିବେଶ । ୧୯୨୦ରୁ ୧୯୪୯—ଫାଦୀ ୩୦ ବର୍ଷର ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନରେ ସେ ଶତ ଶତ କିଶୋରକିଶୋରୀଙ୍କର ଜୀବନଗଠନର ଦାୟିତ୍ୱ ସୁଗୁରୁ ରୂପେ ସଂପନ୍ନ କରି ଗଭୀର ଅମୃତଚୂର୍ଣ୍ଣ ଲଭି କରନ୍ତି । ବଡ଼ ମାନସିଂହ, କବି ରାଜକିଶୋର ପଣ କାବ୍ୟିକ ପ୍ରତିଭା ତାଙ୍କର ପ୍ରେରଣାରେ ଗଢ଼ି ଉଠନ୍ତି । ପାଟନା ତଥା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଇତିହାସରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ହାଇସ୍କୁଲ ଉତ୍କଳ ସାକ୍ଷର ଉକ୍ତାଣ୍ଡି କରେ । ତାଙ୍କର ସୁପରିଚ୍ଛଳନା ଫଳରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ର ବ୍ୟାପକ ହୋଇ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧିତ ହୁଏ ।

କଠୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠା, ସୂଦୃଢ଼ ଶୃଙ୍ଖଳା-ଜ୍ଞାନ, ପ୍ରସ୍ତବ-ଚନ୍ଦ୍ରୀର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ, ଉନ୍ନାଦନାମୟ ଅଧ୍ୟାପନା ଓ ସର୍ବୋପରି ଗୁଣସମାନ ପ୍ରତି ଅନୁଗତ ସେନା ଓ ସହାନୁଭୂତି ପାଇଁ ବାଙ୍କନିଧି ବାବୁ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗରେ ତଥା ଜନସାଧାରଣରେ ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ଭାବରେ ପରିଚିତ ହୁଅନ୍ତି । ପୂଜାର୍ପଦ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଇଂରାଜୀ ପଦ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପନା ଶୈଳୀ ଏବେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ବହୁ ଗ୍ରାହ୍ୟବତ୍ ଗୁଣସମାନଙ୍କ ମନରେ ଲେଖନୀୟ ସୂଚି-ସଂପଦ ହୋଇ ରହିବ ।

ପାଟନା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଫେଲୋ ଭାବରେ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇ ପୂଜାର୍ପଦ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ବହୁ ବର୍ଷ ଅତିବାହିତ ହୁଏ । ୧୯୩୫ ମସିହାରେ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ମହାରାଜା ଶ୍ରୀ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କର ଅନୁରୋଧରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ସ୍କୁଲରୁ ଏକବର୍ଷ ପାଇଁ ଛୁଟା ନେଇ ସେ ବାରିପଦା ହାଇସ୍କୁଲରେ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ଭାବରେ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ନିଜ ପ୍ରାୟ ସ୍କୁଲର ଦୁରବସ୍ଥା ନେଇ ସ୍ଥାନୀୟ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନମାନଙ୍କର ଅନୁରୋଧ ତାଙ୍କୁ ଅଧାର କରେ । ବର୍ଷଶେଷରେ ସେ ପୁଣି ଫେରି ଆସନ୍ତି ଜବନର କର୍ମସ୍ଥଳୀକୁ—ତାଙ୍କର ପ୍ରାୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିବେଶ ଭିତରକୁ ।

ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ଅନପୂର୍ବ ଅବଦାନର ସ୍ୱୀକୃତି ସ୍ୱରୂପ ୧୯୩୭ ମସିହାରେ ବାଙ୍କନିଧି ବାବୁ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବହୁଜନ ଆକାଂକ୍ଷିତ ‘ରାୟସାହେବ’ ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ ହୁଅନ୍ତି । ସମଗ୍ର ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ହାଇସ୍କୁଲର ହେଡ଼ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଭାବରେ ଏତାଦୃଶ ରାଜସମ୍ମାନ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରି ନ ଥାଏ । ତା’ ପରେ ପରେ ଜଣେ ସୁଦକ୍ଷ ଲେଖକପ୍ରତିଷ୍ଠା ଶୃଙ୍ଖଳା-ପରିଚ୍ଛଳ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ଭାବରେ ସେ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୁଣି ଜୁରୁଲି ମେଡାଲରେ

ସୁରସୂତ ହୁଅନ୍ତି । ଜଣେ ବୈଷ୍ଣବ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଓ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ଦେଶମୟ ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୁଏ ।

ସ୍ୱର୍ଗତ ଚକ୍ରନାୟକଙ୍କର ଜୀବନ-ଇତିହାସ ହିଁ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ହାଇସ୍କୁଲର ଇତିହାସ । ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ଭିତରେ ଏହାର ଗୌରବୋଦ୍ଭୁତ ବିପୁଳ ପରମ୍ପରା ରହି-
ଉଠିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୀର୍ଘାୟତନ ବିରାଟ ସ୍କୁଲ ପ୍ରାସାଦ ଓ ସୁରୁତପଂସନ୍ନ
ପ୍ରତୀକାସ ନିର୍ମିତ ହୁଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ବେଶ୍ କାନ୍ଦାକ ଓ
କଳାମୟ । ସବୁଠି ଫୁଟି ଉଠିଛି ତାଙ୍କର କଳାମୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ ଓ ନିର୍ମ-
ଳେୟତା ଯଥା ଗୁଣ । ସେ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି
୧୯୪୯ ମସିହାରେ ।

ବାଙ୍କବାବୁ ଅଲୋ ଜଣେ ଉଚ୍ଚକୋଟିର ସାହିତ୍ୟିକ । ବିଶେଷତଃ ଜଣେ
ବୈଷ୍ଣବ କଥାକାର ଭାବରେ ସେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ସୁପରିଚିତ । ମୁକୁର, ଉତ୍କଳ
ସାହିତ୍ୟ, ନବଭାରତ ପ୍ରଭୃତି ସାହିତ୍ୟ-ପତ୍ରିକାମାନଙ୍କର ସେ ଜଣେ ଧାରାବାହିକ
ଲେଖକରୂପେ ପରିଚିତ । ତାଙ୍କ ରଚିତ ସୀତା, ସାବିତ୍ରୀ, କଥାଶତକ, ସୁନାପାହାଡ଼,
ମୁକୁତାଝର ଓ ଧୂପ୍-ଗୁମ୍ଫା ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କର ସାବିତ୍ରୀ ସାଧନାର ସ୍ଥାନର ବହୁଳ
କରେ ।

ବାଙ୍କନିଧିଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ ହେଲା ୧୯୭୧ ମେ ୧୩ ତାରିଖରେ ।
ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କ ଜୀବନପାତ୍ର ସବୁ ଦିଗରୁ ସମୃଦ୍ଧ । ସଫଳତାର ଗୋଟିଏ ସାଥକ ସୃଷ୍ଟି
ତାଙ୍କର ଜୀବନ । ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଇତିହାସରେ ବାଙ୍କବାବୁଙ୍କର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ରହିଛି ।
ଶିକ୍ଷା, ସମାଜ, ସାହିତ୍ୟ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ତାଙ୍କର
ସୁମହତ୍ ଅବଦାନ ଚିର ଅମୃତ ରହିଥିବ ।

ବଂଶଲିଖା

ଶ୍ରୀ ରଘୁ ଅରକ୍ଷିତ

|

ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ ଜେନା

|

ଶ୍ରୀ ବୁଝବିହାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ

|

ଶ୍ରୀ ବାଳକୃଷ୍ଣ ପଟ୍ଟନାୟକ

|

ମନମୋହନ ଅଖିଳମୋହନ ଫକରମୋହନ ଭୁବନମୋହନ ପ୍ରୀତିମଂଜୟ ଶାନ୍ତିମଂଜୟ

ଶ୍ୱଶୁର—ଶ୍ରୀ ବୁଝବିହାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ

ଶାଶୁ—ଶ୍ରୀମତୀ ସ୍ୱାମିନୀ ଦେବୀ

ଦାଦା ଶ୍ୱଶୁର—ଶ୍ରୀ ପଦ୍ମଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ

ପିତା—ଶ୍ରୀ ବୁଝବିହାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ

ମାତା—ଶ୍ରୀମତୀ ଚମ୍ପା ଦେବୀ

ସ୍ତ୍ରୀ—ଶ୍ରୀମତୀ ହାରାମଣୀ ଦେବୀ

ସୂଚୀ

୧ । ସାବଣୀ	ପୃ. ୧-୫୦
୨ । ସୀତା	ପୃ. ୧-୭୭
୩ । କଥାଗଳ୍ପ	ପୃ. ୧-୪୪
୪ । ବରବଳ୍ କାହାଣୀ	ପୃ. ୧-୬୧
୫ । ଧୂସ୍ରାଣ୍ଡା	ପୃ. ୧-୮୭

ସାବିତ୍ରୀ

ଭୂମିକା

ଏ ଦେଶର ପୁରାଣଗୁଡ଼ିକ ବହୁ ଆଖ୍ୟାୟିକାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ସମସ୍ତ ପୁରାଣ ଭିତରେ ମହାଭାରତ ଏ ବିଷୟରେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ—ମୂଳ ଆଧ୍ୟାନ ଛଡ଼ା ମହାଭାରତରେ ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ ଆଖ୍ୟାୟିକା ଅଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦେଖିଲେ ଉଲ୍ଲକ୍ଷରୁ ମାନବ ପ୍ରକୃତିର ବିବିଧ ଭାବର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ ପରିଚୟ ମିଳେ । ଅବଶ୍ୟ ଅନେକ ଆଖ୍ୟାୟିକାର ମର୍ମଭେଦ କରିବା ସୁକ୍ଷ୍ମ—କଲ୍ପନାକାଳ ହିଁନ କରି ମୂଳରେ ପହଞ୍ଚିବା ସମାନ୍ୟ ବିରକ୍ଷଣକାର କର୍ମ ନୁହେଁ । ତାହାର ଅଭାବକୁ ବହୁ ପୌରାଣିକ ଆଖ୍ୟାୟିକା ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଚିତ୍ତରତ ପ୍ରଦେଶିକା ହୋଇ ରହିଅଛି । ପରନ୍ତୁ ତତ୍କାଳୀନ ଅନେକ କଲ୍ପନା ଆଜି ମାନବଚକ୍ଷର ଉନ୍ନତତର ବିକାଶ ନିକଟରେ ନିତାନ୍ତ ବାଲକୋଚିତ ପ୍ରମାଣମାନ ହେଉଅଛି । ତଥାପି ପ୍ରାୟ ସବୁଗୁଡ଼ିକରେ ସେ ଗୋଟିଏ ସହଜ ସୁନ୍ଦର ଭାବ ଅଛି, ତାହା ସର୍ବଦା ହୃଦୟକୁ ମୁଗ୍ଧ କରିଥାଏ । ପୁଣି ଅଧିକାଂଶ ଆଖ୍ୟାୟିକାରେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ସମାଜପରିସର ଅତି ପରିଷ୍କୃତରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିବାରୁ ତଥ୍ୟାନ୍ୱେଷୀ ପାଠକମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ତାହାର ମୂଲ୍ୟ କିଛି ଉଣା ନୁହେଁ । ଆଦର୍ଶ ହିସାବରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି କୌଣସି ଆଖ୍ୟାୟିକା ବହୁ ଉତ୍କର୍ଷରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏବଂ ଚରନ୍ତରୂପେ ପରିଗଣିତ ।

ସର୍ବାଂଶରେ ଆଲୋଚନା କରି ଦେଖିଲେ ସାବିତ୍ରୀ-ଉପାଖ୍ୟାନ ଗୋଟିଏ ପରମ ଉପାଦେୟ ବସ୍ତୁ । ଏଭଳି ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର ଆଖ୍ୟାୟିକା ଯଥାର୍ଥରେ ସମସ୍ତ ପୁରାଣ-ସାହିତ୍ୟରେ ବିରଳ । ସାଧନରେ ଅବିଚଳିତ ନିଷ୍ଠା, ପରୀକ୍ଷା ପ୍ରଲେଭନରେ ଅସାଧାରଣ ସୈନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦୃଢ଼ତା, ଉନ୍ନତ ପଦ୍ୟ ଆଦର୍ଶର ଅନୁସରଣରେ ଐକାନ୍ତକ ଅନୁଗ୍ରହ ଓ ଅକୃଷ୍ଣିତ ତ୍ୟାଗ ଏକାଧାରରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଆଖ୍ୟାୟିକାରେ ଏପରି ପରିଷ୍କୃତ ହୋଇଥିବାର ପାଞ୍ଚ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଅଧିକନ୍ତୁ ମାନବ ସାଣର ସ୍ନେହ, ପୀତି, ଭକ୍ତି, ସୌଜନ୍ୟ ସେବାନୁଗ୍ରହ ପ୍ରଭୃତି ସଦ୍‌ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ସେପରି ସର୍ବସ୍ଥ ମୂର୍ତ୍ତି ପରିଗ୍ରହ କରି ରହିଅଛି । କଠୋର ସାଧନା ଏକା ଦେବାନୁଗ୍ରହ ବା ବିଭ୍ରାସହାୟନତାର ସୋପାନ, ସାବିତ୍ରୀଚରଣରେ ଏହି ସତ୍ୟର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠା । ତେଣୁ ସାବିତ୍ରୀ ଏ ଦେଶରେ ଯୁଗଯୁଗାନ୍ତ ସ୍ବୟଂ ଦେଶରୂପେ ପୂଜିତା ।

ଏହି ସାବିତ୍ରୀ-ଉପାଖ୍ୟାନ ଭାରତ ଭୂମିରେ କେତେ କରି ନାଟ୍ୟକାର ଓ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କ ଲେଖନୀ ଓ ତୁଲିକାକୁ ପରମ ଉପାଦେୟ ଉପାଦାନ ଯୋଗାଇ ଅଛି ଏବଂ ନାନା ଭାବର ସାହିତ୍ୟର ପୁଷ୍ଟି ସାଧନ କରିଅଛି । ପୌରାଣିକ ଆଖ୍ୟାୟିକାରୁ ସାହିତ୍ୟର ଉପାଦାନ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଦେଶର ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଚିନ୍ତିଷ୍ଟ

କାର୍ଯ୍ୟ । ଏଥିପାଇଁ ବିଶେଷ ଶକ୍ତି ଓ ସୁଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟି ଆବଶ୍ୟକ । ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେପ୍ରକାର ଉଦ୍ୟମର ଗୋଚରୀୟ ଅଭାବ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ସାମାନ୍ୟ ଯାହା ହୋଇଅଛି, ସେଥିରେ ସେହି ଶକ୍ତି ଓ ଦୃଷ୍ଟିର ଅତ୍ୟଳ୍ପ ପରିଚୟ ମିଳିଥାଏ । ଏହି ଷ୍ଟୁଡ଼ି ପୁସ୍ତକରେ ଲେଖକ ସେହି ଉଦ୍ୟମର କିଛିତ ଆଭାସ ଦେଖିବାର ଦେଖି ମୁଁ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଅଛି । ବାଙ୍କନିଧି ବାବୁ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ ତା ଅପରିଚିତ ନୁହନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସୁକଳ୍ପିତ ସରସ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟରେ ଉପାଦେୟ ସାମଗ୍ରୀରୂପରେ ପରିଗଣିତ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ତାହା ପାଠ କରି ଅନେକେ ମୁଗ୍ଧ । ଆଜି କେବଳ ସେ ନୂତନ ଗ୍ରନ୍ଥକାରରୂପରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ । ଏଥିରେ ଅଳ୍ପ ପରିସର ଭିତରେ ସଟନାର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ, ଚରିତ୍ରବିଶ୍ଳେଷଣରେ, ମହତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରଦର୍ଶନରେ ସେ ଯେପରି କୃତ୍ତିତ୍ୱ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି, ତାହା ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରଶଂସାର କଥା ନୁହେଁ । ସ୍ୱପ୍ନର ଭାଷା ଯେ ବିସ୍ମୟର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇଅଛି, ଏ କଥା ଅକ୍ଷୁଦ୍ର ଭାବରେ କୁହାଯାଇ ପାରେ । ବ୍ୟବହାର ଦୌଷ୍ଟରେ ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତୁ ବୁଝିତ ଆକାର ଧାରଣ କରେ ଏବଂ ମାନବ ପ୍ରାଣରେ ପୀଡ଼ା ଉତ୍ପାଦନ କରେ । ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଭୂର ଭୂର । ମୋହର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ, ଏହି ଷ୍ଟୁଡ଼ି ପୁସ୍ତକଟି ପାଠ କରି କାହାର ପ୍ରାଣରେ ସେପ୍ରକାର କୌଣସି ଭାବର ଉଦ୍ବେଗ ହେବ ନାହିଁ ; ପରନ୍ତୁ ମଧୁର ବିସ୍ମୟର ସରସ ବର୍ଣ୍ଣନା ପାଠ କରି ଚିତ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ହୃଦୟ ସ୍ପର୍ଶ୍ୟ ହେବ ।

ଏ ଦେଶରେ ନାଗ୍ନାଶିଷ୍ଟାର ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାର ଯେ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ, ଏ କଥା ଆଜି ଆଉ ସ୍ପଷ୍ଟତରାଂସ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । କେବଳ ଦୁଃଖର କଥା ଏହି ଯେ, ସେଥିପାଇଁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉଦ୍ୟମ ନାହିଁ । ନାଗ୍ନ-ପ୍ରକୃତିର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ପାଇଁ—ନାଗ୍ନତ୍ୱର ଆଦର୍ଶ ଦେଶର ବାଳିକା ଓ ଯୁବତୀମାନଙ୍କ ପିନ୍ଧାଣରେ ଉପସ୍ଥିତ କରିବାପାଇଁ ବିଶେଷ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟାର ଲକ୍ଷଣ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ କିଛିଦୃଢ଼ ଗ୍ରମ ଓ ଶକ୍ତି ବ୍ୟୟ କରିଅଛନ୍ତି ଓ କରୁଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଯଥାର୍ଥରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଧନ୍ୟବାଦର ପାତ୍ର । ‘ସାବିତ୍ରୀ’ ଏ ବିଭାଗରେ ଖଣ୍ଡିତ ଉପାଦେୟ ପୁସ୍ତକ, ଏଣୁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଆଦରର ବସ୍ତୁ । ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କର ଏ ନୂତନ ଉଦ୍ୟମ ସର୍ବଥା ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ଅଦୂର ଭବିଷ୍ୟତରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ବହୁତର ଉପାଦେୟ ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରାପ୍ତିର ଆଶା ହୃଦୟରେ ପୋଷଣ କରି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣରେ ଅଭିନନ୍ଦନ କରୁଅଛି ।

ପ୍ରଥମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଅତି ସ୍ୱାକାଳରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଏହି ଭରତବର୍ଷରେ ମଦ୍ରଦେଶ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ସେ ସତ୍ୟଯୁଗର କଥା । ସେ ସମୟରେ ଦେଶର ଅବସ୍ଥା କପରି ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ଓ ମନୋରମ ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳରେ ତାହାର ଧାରଣା କରିବା କଠିନ । ଆଜି ଯେ ପବିତ୍ର ଦେଶ ନାହିଁ ବା ତାହାର ସେ ଅଲୀକିକ ଶୋଭା ସମ୍ପଦ ନାହିଁ । ସେ ସମୟରେ ଜଳ ସ୍ଥଳ ବାୟୁ ଆକାଶ ସବୁଠାରେ କପରି ଗୋଟିଏ ଆନନ୍ଦ, କପରି ଗୋଟିଏ ମୋହ ଥିଲା । ସକୃତ ଯେପରି ସୁନ୍ଦର, ମନୁଷ୍ୟ ସେହିପରି ସରଳ ଓ ସତ୍ୟସିନ୍ଧୁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ, ମନରେ ଉତ୍ସାହ, ହୃଦୟରେ ଶାନ୍ତି । ସ୍ଥଳରେ ସେ ସମୟର ସବୁ ଲକ୍ଷ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଓ ପ୍ରୀତିକର ଥିଲା ।

ଏହି ମଦ୍ରଦେଶରେ ଅଶ୍ୱପତି ନାମରେ ଜଣେ ପରମଧାର୍ମିକ ନରପତି ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ମଦ୍ରଦେଶର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅନ୍ତ ନ ଥିଲା, ଦୈର୍ଘ୍ୟର ଗୁଳନା ନ ଥିଲା । ରାଜାଙ୍କର ଶାସନ ପାଳନ ଗୃହରେ ପଞ୍ଚାମାନେ ଅଭିଶପ୍ତ ସୃଷ୍ଟିରେ କାଳ ଯାପନ କରୁଥିଲେ । ରାଣୀ ମାଳିନୀ ଦେବୀ ରାଜପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ସାକ୍ଷାତ୍ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ପରି ରହୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ହରଣ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଦାନଶୀଳତା ଓ ମଧୁର ବ୍ୟବହାରରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଦେବତା ପରି ଭକ୍ତ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ । ରାଜା ଓ ରାଣୀଙ୍କ ପୁଣ୍ୟବଳରେ ରାଜ୍ୟ ସର୍ବଦା ଧନଧାନ୍ୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଦୁଃଖ ବା ଅଭାବ କଣ, ଲୋକମାନେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । କି ନଗର, କି ଜନପଦ, ସବୁଠାରେ ଶାନ୍ତି ଓ ସୁଖ ବିସ୍ତୃତ କରୁଥିଲା । ଗୃହସ୍ଥମାନେ ନିର୍ବିବାଦରେ ନିଜ ନିଜର ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିଲେ, ତାପସମାନେ ତପୋବନରେ ପରମ ଶାନ୍ତିରେ ଯାଗଯଜ୍ଞଦି ସମ୍ପାଦନ କରୁଥିଲେ । ସଂସାରରେ ଯାହା କିଛି କାମନା ବା ଅଭିଳାଷର ବିଷୟ, ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କର କୌଣସିଟିର ଅଭାବ ନ ଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଅଶ୍ୱପତି ସୃଷ୍ଟି ମନୁଷ୍ୟ ରାଗ୍ୟରେ ଲେଖା ନାହିଁ । ଚନ୍ଦ୍ରରେ କଳଙ୍କ ଅଛି, କୁସୁମରେ କାଟ ଅଛି । ମଦ୍ରଦେଶର ଅନାବିନ ସୁଖ ଉପରେ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଦୁଃଖର ଗୁପ୍ତା ପଡ଼ିଥିଲା—ରାଜା ସନ୍ତାନହୀନ । ଏଥିଲାଗି କି ରାଜା, କି ପ୍ରଜା, ସମସ୍ତେ ଅଧ୍ୟାନୁ ଦୁଃଖିତ । ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ରାଜ୍ୟ, ଉଚ୍ଚ ବଂଶଗୌରବ, ଅକଳଙ୍କ

ଯଶ, ସବୁ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଅଭାବରେ ରାଜା ସର୍ବଦା ଦୃଶ୍ୟରେ ମୂଢ଼ପାଶ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟ—ସେ ରାଜ୍ୟକୁ ଏକ ପରିବାର ଜ୍ଞାନ କରି ପାଳନ କରୁଥିଲେ, ତାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଦଶା କଣ ହେବ ? ସନ୍ତାନ ବ୍ୟତୀତ ଅପର କିଏ ଭୁଲମୟୀଦା ରକ୍ଷା କରିବ ?

ସମ୍ଭବତଃ ରାଜା ଓ ରାଣୀ ସର୍ବଦା ଦେବକାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଏପରି ହୋଇ ଯାଗ ବାର ବୁଲ ନାହିଁ, ଯାହା ସେମାନେ ନ କରିଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କାହିଁରେ କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ଅବଶେଷରେ ଦିନେ ରାଜା ରାଜ୍ୟର ସମସ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଣ୍ଡିତ ଓ ମୁନି ରୂପିମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆସି ସେମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ପଚାରିଲେ । ରାଜାଙ୍କ କାତରୋକ୍ତି ଶୁଣି ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଲା । ସେମାନେ ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ନାନା ବିଚାର ବିଚର୍ଚ୍ଚା ପରେ ଗୋଟାଏ ସଦ୍‌ସୂଚି ସ୍ଥିର କରି ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ଆପଣ ନିଷ୍ଠାସହକାରେ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କର ଉପାସନା କରନ୍ତୁ, ନିଶ୍ଚୟ ମନସ୍ଥାମ ସିଦ୍ଧ ହେବ ।”

ମୁନି ରୂପିମାନଙ୍କ ଉପରେ ରାଜାଙ୍କର ଅବଳା ଭକ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ସାହ-ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ସେ ଅବୁଲରେ ଟିକିଏ କୁଲ ପାଇଲେ, ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଆଲୋକର ଗୋଟିଏ କ୍ଷୀଣ ରେଖା ଦେଖି ପାରିଲେ । ରାଜା ସନ୍ତାନଲଭର ସମସ୍ତ ଆଶା ଭରସା ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ରୂପିବାକ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ବିଷଣୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଆନନ୍ଦର ରକ୍ତମ ଛଟା ଦେଖା ଦେଲା । ରାଜା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ସହିତ ଯଥାବିଧି ବିଦାୟ ଦେଇ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗୁଡ଼ୁକୁ ଫେରିଲେ ।

ଗୁଡ଼ୁରେ ଥାଇ ଉପାସନା କଲେ ନାନା ବାଧା ବିଘ୍ନ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ପାରେ, ଏଥିଲାଗି ଅଶ୍ୱପତି ବନଗମନର ଉଦ୍ୟୋଗ କଲେ । ପ୍ରଜାମାନେ କେତେକ ଆନନ୍ଦ ଓ କେତେକ ନିରାଶରେ ରାଜାଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ । ନିରାଶ କାହିଁକି ନା, ରାଜସିଂହାସନ ଅନେନ ଦିନ ଶୂନ୍ୟ ପଡ଼ି ରହିବ ଓ ପିତୃଭୁଲ୍ୟା ରାଜା ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି ବନକୁ ଯିବେ; ଆନନ୍ଦ କାହିଁକି ନା, ରାଜାଙ୍କର ସୁଖଲଭ ହେବ, ଏହି ଆଶାରେ । ଅଶ୍ୱପତି ଶେଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସ ବାକ୍ୟରେ ପରିଚ୍ଛେଦ କରି ଏବଂ ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ଗ୍ରହଣ କରି ବନକୁ ଯାତ୍ରା କଲେ ।

ବନକୁ ଯାଇ ରାଜା ଗୋଟିଏ ନିକାଞ୍ଚନ ସ୍ଥାନରେ ବଡ଼ କଠିନ ତପସ୍ୟା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଦିନ ନାହିଁ ରାତି ନାହିଁ, ଖରା ନାହିଁ ବର୍ଷା ନାହିଁ, ଏକମନରେ

ଏକଥାନରେ ବସି ଦେଖାଇର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି । ନିଜର ଦେହ ପ୍ରତି ଯତ୍ନ ନାହିଁ, କଷ୍ଟ ପ୍ରତି ଭ୍ରାନ୍ତ ପ୍ରତି ନାହିଁ, ମନରେ ଅନ୍ୟ ଚିନ୍ତା ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଅବସର ନାହିଁ । ଯଜ୍ଞଧୂମରେ ଆକାଶପଥ ଆଛନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଆହୁତିଗନ୍ଧରେ ବନଭୂମି ଆମୋଦିତ ହୋଇଗଲା । ଦିନେ ନୁହେଁ, ମାସେ ନୁହେଁ, ବର୍ଷେ ନୁହେଁ, ଅଠର ବର୍ଷ କାଳ ରଜ' ଏହି ଦୁଃସାଧ ପ୍ରତି ଧାରଣ କରି ରହିଲେ । ନାନା ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ଓ ନାନା ଚିନ୍ତାରେ ଯାହାଙ୍କର ମନ ଯବଦା ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଥିଲା, ସେ ଏକମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସବୁ ମନରୁ ଦୂର କରି ଦେଇ ଏହି କଠୋର ସାଧନାରେ ମନୋନିବେଶ କରି ରହିଲେ । ଧନ୍ୟ ଯାହା ଏକାଗ୍ରତା !

ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କ କଠୋର ତପସ୍ୟା ଦେଖି ତପୋବ୍ୟବସାୟୀ ମୁନିମାନେ ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲେ । ସ୍ୱର୍ଗର ଦେବତାମାନେ ସୁଦ୍ଧା ଶକ୍ତିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଶେଷରେ ସାଧକର ଆକୁଳ ପ୍ରାର୍ଥନା ଦୟାମୟଙ୍କ ଚରଣତଳେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ବ୍ୟାତାଙ୍କ ଆସନ ଟାଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଆଉ ସ୍ଥିର ରହି ନ ପାରି ସାବିତ୍ରୀ ଦେବାଙ୍କୁ ଡାକ କହିଲେ, “ରୁମ ଦୁଃସାଧା କଣ ପାସାଣରେ ଗଢା ? ଜଣେ ଲୋକ ଅଠର ବର୍ଷ କାଳ ଅନବରତ ରୁମର ଧ୍ୟାନରେ ରହି ରୁମକୁ ଡାକୁଛି, ଅଥଚ ରୁମର ସେ ଦିଗକୁ ଟିକିଏ ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ ? ଏ ତ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ?”

ସାବିତ୍ରୀ ଦେବା କହିଲେ, “ମୁଁ କଣ କରିବି ? ଅଶ୍ୱପତି ପୁଣି କାମନାରେ ତପସ୍ୟା କରୁଅଛି । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଯେଉଁ ଦିନଠାରୁ ତା ଭାଗ୍ୟରେ ‘ସନ୍ତାନସ୍ଥାନ’ ବୋଲି ଲେଖି ଦେଇଅଛନ୍ତି, ସେହି ଦିନଠାରୁ ସେ ପଥ ବନ୍ଦ ହୋଇଅଛି । ମୋ ହାତରେ ଆଉ କଣ ଅଛି ?”

ବ୍ୟାତା ଟିକିଏ ଚିନ୍ତାବଳରେ କହିଲେ, “ମୁଁ ଦେଖୁଛି, ରୁମର ଗୋଟିଏ ଭୟାନକ ଭ୍ରମ ରହିଛି । ଭାଗ୍ୟରେ ନାହିଁ ବୋଲି କଣ ତାହାର ଆଉ ପରୀକ୍ଷା କର ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ?”

ସାବିତ୍ରୀ ଦେବା କହିଲେ, ତେବେ ଆପଣଙ୍କ ବାକ୍ୟ କଣ ଅନ୍ୟଥା ହେବ ?”

ବ୍ୟାତା କହିଲେ, “ରୁମେ ବା ମୁଁ କିଏ ? ଆମ୍ଭେମାନେ କେବଳ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ ମାତ୍ର । ମନୁଷ୍ୟ ନିଜେ ନିଜର କର୍ମଫଳ ଭୋଗ କରେ । ତାହାର ଯଦି କର୍ମର

କୋର୍ ନାହିଁ, ଆମ୍ଭେମାନେ ଶତ ଅନୁଗ୍ରହ କଲେ ସୁଦ୍ଧା କିଛି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ମନ୍ତ୍ରଣା ନିଜେ ନିଜ ଭାଗ୍ୟ ଗଢୁଛି ଓ ଭାଙ୍ଗୁଛି । ସେଥିରେ ଅନ୍ୟ କାହାର କିଛି ହାତ ନାହିଁ । ମନେ କର, ଅଶ୍ୱପତର ଯେପରି କର୍ମର ବଳ ନ ଥିବାରୁ ସେ ନିଃସନ୍ତାନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେ ଏହି ଅଠର ବର୍ଷ କାଳ ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନା କଲା, ସେ ସବୁ କଣ ବୃଥା ଯିବ ?”

ସାବିତ୍ରୀ ଦେଖା କହିଲେ, “କାହିଁକି, ଏହାର ଫଳ ସେ ଅନ୍ୟ ଜନ୍ମରେ ଭୋଗ କରିବ ?”

ବାଧାତା କହିଲେ, “ନା, ଯଦି କୌଣସି ଲୋକର ପାପ ବା ପୁଣ୍ୟର ବଳ ଖୁବ୍ ବେଶି ହୋଇପଡ଼େ, ସେ ଏହି ଜନ୍ମରେ ସୁଦ୍ଧା ତାହାର ଫଳ ଭୋଗ କରି ପାରେ । ଅଶ୍ୱପତର ଏହି ଦେବଦୁର୍ଲଭ କଠୋର ତପସ୍ୟାରେ ତାହାର ସମସ୍ତ ପାପ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସନ୍ତାନଲଭର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକାରୀ ।”

ସାବିତ୍ରୀ ଦେଖା କହିଲେ, “ମୋର ଆଜି ଗୋଟିଏ ଭ୍ରମ ଦୂରଭୁତ ହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ ପ୍ରତି କି ଆଦେଶ ହେଉଅଛି ?”

ବ୍ରହ୍ମା ଉତ୍ତର କଲେ, “ଅଶ୍ୱପତର ତପସ୍ୟା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛି । ତୁମେ ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ତାକୁ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟାଲଭର ବର ଦେଇ ଆସ ।”

ଦେଖା ବିସ୍ମୟରେ କହିଲେ, “ସେ ତ ପୁତ୍ରକାମନାରେ ତପସ୍ୟା କରୁଅଛି, କନ୍ୟା ନେଇ ତାହାର କଣ ହେବ ? ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଅଭାବରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମତ୍ର-ଦେଶରେ ବିଷମ ଭାବନା ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଅଛି ।”

ବ୍ରହ୍ମା କହିଲେ, “ଏହି କନ୍ୟାଦ୍ୱାରା ତାହାର ଶତପୁତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ । ଲୋକମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଧାରଣା ଯେ, ଦେବତାଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ବା ନିଗ୍ରହ ଯୋଗୁଁ ସମସ୍ତ ଶୁଭାଶୁଭ ଫଳ ଘଟୁଅଛି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱକୃତ କର୍ମ କିଛି ନୁହେଁ । ଏହି ମହତ୍ ଭ୍ରମ ସଂଶୋଧନ କରିବା ଲାଗି ମୁଁ ଅଶ୍ୱପତକୁ ପୁଣି ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିବା ଦେଇଅଛି । ଏହି କନ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଜଗତରେ ଏ କଥା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ ।”

ଦେଖା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ଘେନି ଶୀଘ୍ର ମର୍ତ୍ତ୍ୟାଭିମୁଖରେ ଯାହା କଲେ ।

ଅଶ୍ୱପତ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ହୋଇ ଏକାଗ୍ରଭାବରେ ତପସ୍ୟା କରୁଅଛନ୍ତି । ସାଧନା କ୍ଳେଶରେ ଶରୀର କ୍ଷୀଣ, ମୁଖମଣ୍ଡଳ ପାଣ୍ଡୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରିଅଛି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି

ସେ ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୱ ହୋଇ ଦେଶଙ୍କର ଆରାଧନା କରୁଅଛନ୍ତି । ସହସ୍ରା ଯଜ୍ଞଧୂମ ଭେଦ କରି ଦେଶ ହେଠାରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ଚଢ଼ିଲେ, “ବସ୍ତ ! ତୋର ତପସ୍ୟା ପୁଣି ହୋଇଅଛି । ବିଧାତା ତୋର କଠିନ ସାଧନାରେ ବୁଦ୍ଧ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ତୁ ଶୀଘ୍ର ଗୋଟିଏ କନ୍ୟାବନ୍ତ ଲଭ କରିବୁ । ପୁତ୍ର ନ ହେଲା ବୋଲି ମନରେ କିଛି ଅନୁଶୋଚନା କରିବୁ ନାହିଁ । ଏହି କନ୍ୟାଦ୍ୱାରା ତୋର ଶତପୁତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ।”

ରାଜାକୁ କିଛି କଥା କହିବାର ଅବସର ନ ଦେଇ ଦେଶ ଚକ୍ରଷଟାରୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲେ । ଦେଶଙ୍କର ଗଣାଳିଣୀ ବାଣୀରେ ରାଜାଙ୍କର ଅନ୍ତରାତ୍ମା ଉତ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଦେଶଙ୍କର ଶୂନ୍ୟ ବାଣୀ ସ୍ମରଣ କରି ଅବଳମ୍ବରେ ପରମ ଆତ୍ମାଦରେ ରାଜ୍ୟକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ।

ରାଜା ବର ଲଭ କରି ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଅଛନ୍ତି, ଏ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ପ୍ରଜାମାନେ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠିଲେ । ମଦ୍ରଦେଶ ଜୟକୋଳାହଳରେ ପୁଣି ହୋଇଗଲା ।

ଦୈବବାଣୀ ବ୍ୟର୍ଥ ହେବାର ନୁହେଁ । କିଛିଦିନ ପରେ ରାଣୀଙ୍କର ଗର୍ଭସନ୍ଧାନ ହେଲା । ଏତେ ଦିନର କଠୋର ସାଧନା ପରେ ଫଳଲାଭର ସମ୍ଭାବନା ଦେଖି ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କ ହୃଦୟ ଆନନ୍ଦରେ ନାଚି ଉଠିଲା । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଅପାର କରୁଣା କଥା ଭାବି ସେ ଭକ୍ତିରେ ଚନ୍ଦ୍ରବଦ୍ ହୋଇ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରାଜ୍ୟର ଶୁଭାଶଙ୍କେ ଗୋଟାଏ ହର୍ଷର ଚନ୍ଦ୍ର ଯଜ୍ଞଗଲା ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଯଥାସମୟରେ ରାଣୀ ମାଳିନୀ ଦେବୀ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱପ୍ନଲକ୍ଷଣା କନ୍ୟା ପ୍ରସବ କଲେ । ସେଦିନ ମନ୍ତ୍ରଦେଶର କି ଆନନ୍ଦ ଦିନ । ଗୁଣିଆଡ଼େ ଉତ୍ସବର ଆୟୋଜନ, ଗୁଣିଆଡ଼େ ଆନନ୍ଦଧ୍ୱନି, ଗୁଣିଆଡ଼େ ହାସ୍ୟକୋଳାହଳ । ରାଜା ପ୍ରଜା, ଧନୀ ଦରିଦ୍ର, ବଣିକ, କୃଷକ, ସମସ୍ତେ ଉତ୍ସବରେ ମଗ୍ନ । ରାଜପୁରୀ ଲତାପତ୍ରପୁଷ୍ପ ପତାକାରେ ସଜ୍ଜିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ପ୍ରତି ଦେବାଳୟ ମନ୍ଦିରରେ ପୂଜା ଅର୍ଚ୍ଚନାର ଧୁମ୍ ଲାଗିଲେ । ମଙ୍ଗଳବାଦ୍ୟର କୋଳାହଳରେ କର୍ଣ୍ଣ ବଧୂର ହୋଇ ଉଠିଲା । ରାଜଧାନୀ ଆଲୋକମାଳାରେ ଭୂଷିତ ହୋଇ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଶ୍ରୀ ଧାରଣ କଲା ।

ଖଣ୍ଡିଏ କଳାମେଘ ମନ୍ତ୍ରଦେଶକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ଗଢିଥିଲା । ସେ ଖଣ୍ଡିକ ଗୁଳି ଯିବାରୁ ଆଜି ଲୋକଙ୍କର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ନାହିଁ । ସାତଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜ୍ୟରେ ଦାନର ସ୍ରୋତ ଅବରୀତ ଭାବରେ ଗୁଳିଲା । କେଉଁଠାରେ ଡ୍ରାମ୍ମଣ୍ଡେଜନ, କେଉଁଠାରେ କାଙ୍ଗାଲିଭେଜନ, କେଉଁଠାରେ ଧନବତ୍ସାଦି ବିଜରଣ—ଏହିପରି ବରାବର ଲାଗି ରହୁଲା ।

ରାଜାଙ୍କ ମନରେ ତ ଆଉ ଆନନ୍ଦ ସମ୍ଭାଳି ହେଉ ନାହିଁ, ନ ହେବ ବା କାହିଁକି ? ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ଏତେ ଯତ୍ନ କରି ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ପାଇଅଛନ୍ତି । ପୁଣି କନ୍ୟା ବୋଲି କିପରି କନ୍ୟା ? ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଚମ୍ପାକନ୍ଦି । କନ୍ୟା ଭୂମିଷ୍ଠ ହେଲା ମାତ୍ରେ କି ଗୋଟିଏ ଅପୂର୍ବ ଆଲୋକରେ ଘର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ପୃଥିବୀ ଯେପରି ଏକପ୍ରକାର ନୂତନ ଶୋଭା ଧାରଣ କଲା । ରାଜା ଓ ରାଣୀ କନ୍ୟାକୁ ମୁଣ୍ଡିମାନୁ ଦେବତାଙ୍କ ଅଶୀର୍ବାଦ ମନେ କରି ଜୋଳକୁ ଟାଣିନେଲେ । ସେ ରୂପକୁ ଦେଖି ତୃପ୍ତି ନାହିଁ— ଯେତିକି ଦେଖନ୍ତି, ଆହୁରି ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ।

ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କର କନ୍ୟା ହୋଇଅଛି, ଏ କଥା ଶୁଣି ବହୁ ଦୂରଦେଶରୁ ଲୋକମାନେ କନ୍ୟା ଦେଖିବାକୁ ଅସି ରାଜପୁରୀରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ପ୍ରଜାମାନେ ନାନା ଉପହାର ଦେଇ ଦଲେ ଦଲେ କନ୍ୟା ଦେଖିବାକୁ ଅସିଲେ । ମୁନିରଞ୍ଜିମାନେ ଅସି କନ୍ୟାକୁ ଦେଖି ଧ୍ରାବର ସହୃଦ ଅଶୀର୍ବାଦ କରି ଚଲେ । ଦଲେ ଯାଆନ୍ତି, ଦଲେ ଆସନ୍ତି, ଏହିପରି ରାଜପୁରୀରୁ ଆଉ ଲୋକ ଛୁଡ଼ିବାକୁ ନାହିଁ ।

ଏ ଉତ୍ସବ ଶେଷ ହେଉ ନ ହେଉ ଶୁକ୍ରମାସଙ୍କ ନାମକରଣ ଉତ୍ସବ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ପାବନୀ ଦେଶଙ୍କ କୃପାରେ କନ୍ୟା ନୁହଁ କରୁଥିଲେ ବୋଲି କନ୍ୟାର ନାମ ଦେଲେ—ପାବନୀ ।

ପାବନୀ ଦିନକୁ ଦିନ ଶକ୍ତିକଳା ପରି ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶରୀର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ବିକାଶ ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ରାଜା ଆଉ ବେଶୀ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ, ସେ ସର୍ବଦା କନ୍ୟା ସେନ ବ୍ୟସ୍ତ । କନ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ନାନା କୀର୍ତ୍ତା କୌତୁକରେ ତାଙ୍କର ସମୟ କଟିଯାଏ । ପାବନୀ ଯେତେବେଳେ ପଦେ ପଦେ ଦେବେଟି କଥା କହି ଖଳ ଖଳ ହୋଇ ହସି ରାଜାଙ୍କ ଉପରେ ଢଳି ପଡ଼ନ୍ତି, ସେ ଆହ୍ଲାଦରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇଯାନ୍ତି । ସେ ହସରେ ରାଜସ୍ୱର ହସି ଉଠେ । ଅଶ୍ରୁପତ୍ତ କନ୍ୟାକୁ ଯେତେ ଆଦର ଯତ୍ନ କରନ୍ତି, ତଥାପି ତାଙ୍କର ମନେ ହୁଏ, ସେପରି ଯତ୍ନର ଯୁକ୍ତି ହେଲା ।

ଏହୁପରି ଶୈଶବ ଯାଇ ବାଲ୍ୟ ବାଲ୍ୟ, ଯାଇ ଉପେ କୈଶୋର ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ରାଜା ନିଜ ହାତରେ କନ୍ୟାର ଶିକ୍ଷାଭାର ନେଇଥିଲେ । ସେ କନ୍ୟାକୁ ସୁରାଶ କଥା ପଢ଼ୁ ଶୁଣାନ୍ତି, ଧର୍ମର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବୁଝାନ୍ତି, କଥା ଛଳରେ ନାନା ସଦୃଶଦେଶ ଦିଅନ୍ତି । ପାବନୀ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ବୁଦ୍ଧିମତୀ । ସେ ଶୀଘ୍ର ନାନା ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିପୁଣା ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଧର୍ମର ପ୍ରସ୍ତାବରେ ତାଙ୍କର ମଧୁର ସ୍ୱଭାବ ଆହୁରି ମଧୁରୀଭବ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ପିତାଙ୍କଠାରୁ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ପଣ୍ଡିତାମାନଙ୍କର ପବିତ୍ର କାହାଣୀ ଶୁଣନ୍ତି, ଆଉ ଚକ୍ଷୁକଳରେ ରାସି ନାଗବରେ ଅଶ୍ରୁ ମୋଚନ କରନ୍ତି । ସେ ଯେତେବେଳେ ଶୁଣନ୍ତି—ସତ୍ୟ କଥା ରାଜକନ୍ୟା ହୋଇ ଶୁଣାନବାସୀ ଶିବଙ୍କୁ ପତିତ୍ୱରେ ବରଣ କରୁଥିଲେ, ପତିନୀ ଶୁଣି ପଡ଼ି କପଳ ପାତ୍ର ବିପର୍ଜନ କରୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ସତ୍ୟଧର୍ମର ମାହାତ୍ମ୍ୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠେ । ସେ ମନେ କରନ୍ତି, ପତି ସ୍ତ୍ରୀର ପରମଦେବତା; ପତିଠାରୁ ବଳି ସଂସାରରେ ଆଉ ଏତେ ଆଦରର, ଏତେ ସ୍ନେହର, ଏତେ ଭକ୍ତିର ପାତ୍ର କେହି ନାହିଁ ।

ବିଦ୍ୟା ଓ ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ଧର୍ମକର୍ମରେ ଆଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ବାର ବ୍ରତ ପୂଜା ଉପବାସ କରାବାରେ ତାଙ୍କର ସେପରି ଆନନ୍ଦ ହୁଏ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେପରି ହୁଏ ନାହିଁ । ଘନ ଆତୁରଙ୍କର ସେବା ଓ ଅତିଥି ଅଭ୍ୟାଗତଙ୍କର ଅର୍ଚ୍ଚନା ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେଲା ।

ଏପରିକି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର କେବଳ ରୂପରେ ଖ୍ୟାତ ଅଛି । ଏଣିକି ତାଙ୍କ ଗୁଣରେ ମୂର୍ଖ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ରୂପ କଥା ସୁଦ୍ଧା ଭୁଲି ଗଲେ । ପିତା ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି କି ଭକ୍ତି, ଦାସଦାସୀଙ୍କ ପ୍ରତି କି ଦୟା, ଭକ୍ତର ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି କି ଆଦର ! ଦିନେ ଯେ ସେ ଦେଶପ୍ରତିମାଙ୍କଠାରୁ ପଦେ କଥା ଶୁଣିଛୁ, ସେ ଚରଦନ-ପାଇଁ ତାଙ୍କର କଣା ହୋଇ ରହିଛି । କଥା ନୁହେଁ ତ, ଯେପରି ସୁଧା ଝରୁଛି । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ରୂପରେ ‘ଲକ୍ଷ୍ମୀ’ ଓ ଗୁଣରେ ‘ସରସ୍ୱତୀ’ ବୋଲି ଶୁଣିଆଡ଼େ ତାଙ୍କର ସୁଖ୍ୟାତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କ୍ରମେ ଯୌବନ ଆସି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଦେହଲତାକୁ ମଣ୍ଡନ କରିଦେଲା; ପୁଣିମା ଗୁଣ ସୋଳ କଳାରେ ପୁଣି ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଶିଶୁସକୋମଳ ଅଙ୍ଗରେ ସଙ୍ଗଦା ଗୋଟାଏ ଲବଣ୍ୟର ଡେଇଁ ଖେଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଉ ସେ ବାଲ୍ୟ ଚପଳତା ନାହିଁ । ମୁଖ ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର ଭାବ ଧାରଣ କଲା, ପଦ୍ମକଳିକା ପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ଚକ୍ଷୁ ଯୋଡ଼ିକ ଲଜ୍ଜାରେ ଟିକିଏ ନମ୍ର ହୋଇ ଆସିଲା । ଆହା ! ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ପୁଣି ଏତେ ରୂପ ! ଲୋକେ ମନେ କଲେ, କୌଣସି ଶାପଭ୍ରଷ୍ଟା ଦେବକନ୍ୟା ମଣ୍ଡିକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଅଛନ୍ତି ।

ଦିନେ ସକାଳେ ଅଶ୍ୱପତି ଦେବମନ୍ଦିରରେ ଅଛନ୍ତି, ଏପରି ସମୟରେ ସାବିତ୍ରୀ ପୂଜାଫୁଲ ଧରି ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ରଖି ଦେଇ ସେ ପିତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କଲେ । ଅଶ୍ୱପତି ଟିକିଏ ଅନ୍ୟମନସ୍ତ ଅଲେ; ହଠାତ୍ ଗୁଡ଼ି ଦେଖିଲେ, ସମ୍ମୁଖରେ ଗୋଟିଏ ଦେଶପ୍ରତିମା ଛୁଡ଼ା ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଅଶ୍ୱପତି ମନେ କରିଥିଲେ, ‘ମୋର କନ୍ୟା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହୁପରି ପିଲା ଅଛି ।’ କିନ୍ତୁ ଆଜି ସେ ଦେଖିଲେ, ତାଙ୍କର ସେ ସାବିତ୍ରୀ ଆଉ ନାହିଁ । ସେ ବରାବର ଯାହାକୁ ଦେଖି ଆସୁଥିଲେ, ଏ ଯେପରି ତାହାଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ସାବିତ୍ରୀ ପଦର ପାର ଦୋର ଖୋଲିଲେ ଗୋଡ଼ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ସେହି ସ୍ୱଭାବସରଳ ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଗୋଟିଏ ମଧୁର ଲଜ୍ଜାର ଗୁଣ୍ଡା ଆସି ପଡ଼ି ଯାଇଅଛି । ଶ୍ରାବଣ ମାସର ଭାବ ନଦୀ ପରି ନବଯୌବନର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳରେ ଦେହରେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଲଜ୍ଜା ଖେଳି ଯାଇଅଛି । ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କର ଚମକ ଶୁଣିଲା । ସେ ଭାବିଲେ, ଏଣିକି ତ ଆଉ ଏହାକୁ ଘରେ ରଖିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଏପରି କନ୍ୟା କାହା ହାତରେ ଦେବ ? କିଏ ଏପରି ଗହର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝିବ ? ସାବିତ୍ରୀକୁ ଗ୍ରହଣ ମୁଁ ବା ରହିବି କିପରି ? ଏହୁପରି ନାନା ଭାବନା ଚିନ୍ତା ପରେ ରାଜା ମନେ କଲେ, ବିବାହ ତ ନିଶ୍ଚୟ ଦେବାକୁ

ହେବ, ତେବେ ଆଉ ମାୟା କରି ଫଳ କ'ଣ ? ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ହୁଏ, ତେତେ ଭଲ । ଶେଷରେ ଅଶ୍ୱପତି ସ୍ଥିର କଲେ, କନ୍ୟାକୁ ସ୍ୱୟମ୍ଭୁବ କରିବାକୁ ହେବ । ତାହାହେଲେ ନାନା ଦେଶରୁ ଅନେକ ରାଜପୁତ୍ର ଆସିବେ ଏବଂ ସାବିତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ନିଜର ଉପଯୁକ୍ତ ସଙ୍ଗୀ ବାଛି ନେଇ ପାରିବ । ଏହିପରି ସ୍ଥିର କରି ରାଜା ନାନା ଦେଶ, ନାନା ନଗରକୁ ଦୂର ପଠାଇ ଦେଲେ । ରାଜ୍ୟର ଶୁଭାଶଙ୍କେ ଗୋଟାଏ ଧୂମ୍ ପଡ଼ିଗଲା—ସକ୍ଷମଶ୍ରୀ ଗଠନ, ଅନୁଷ୍ଠାନାଳା ନିର୍ମାଣ, ଚାନ୍ଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଆୟୋଜନ ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟ ମହାସମାରୋହରେ ରାଜାଙ୍କୁ ଲାଗିଲା ।

ପୂର୍ବରୁ ସମସ୍ତେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ରୂପ ଗୁଣର ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣିଥିଲେ । ପ୍ରତି ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କ ମନରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଲଭ କରିବାର ଆଶା ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱୟମ୍ଭୁବର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ସମସ୍ତେ ସାକ୍ଷ୍ୟକ୍ତା କରି ବହୁ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ମଦ୍ରଦେଶରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ମଦ୍ରଦେଶ ଗୀତ ବାଦ୍ୟ, ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଧନୀ ଘରକୁ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜର ବ୍ୟବସାୟ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଇ ଆସି ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ରାଜାମାନେ ରାଜକନ୍ୟାକୁ ଲଭ କରିବେ ବୋଲି ବଡ଼ ଆଶା କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଖିଲା ମାତ୍ରେ ସବୁ ଆଶା ଅଳ୍ପରୁ ନିର୍ମୂଳ ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କର ରୂପ ଦେଖି ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖି ଝଲସି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଦେଖାବୁପର କୁଳନ୍ତ ଛଟା କେହି ସନ୍ଦ୍ୟ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏ ରୂପ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଏପରି ଗୋଟାଏ ତେଜ ଥିଲା, ତାହା ସେମାନେ କେହି ଜାଣି ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମସ୍ତକ ଆପେ ଆପେ ନଚ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା, ଭୟରେ ଆପାଦମସ୍ତକ କର୍ମିବାକୁ ଲାଗିଲା; ସ୍ତ୍ରୀ ଶବ୍ଦରେ କେହି ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଥରେ ଅନାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରେମ ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ଭକ୍ତିରେ ସେମାନଙ୍କ ଦୃଢ଼ତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଦେଖାମୁର୍ତ୍ତି ମନେ କରି ସମସ୍ତେ ଭୟରେ ନିଜ ନିଜ ଦେଶକୁ ପଳାଇଗଲେ ।

ଏହିପରି ଦଳେ ଗଲେ, ଦଳେ ଆସିଲେ; କିନ୍ତୁ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଭାଗ୍ୟର କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି କାହାରି ମନରେ ସନ୍ଦେହାବର ପକ୍ଷୀର ହେଲା ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ସେହିପରି ତାଙ୍କୁ ଭକ୍ତିଗର୍ଭର ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ପ୍ରଣାମ କରି ଫେରିଗଲେ ।

ସ୍ୱୟମ୍ଭୁବର ସକ୍ଷ ଖାଲି ପଡ଼ି ରହିଲା । ସବୁ ସତ୍ତା, ସବୁ ଆୟୋଜନ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା । କଣ୍ଠାକୁଳାଙ୍କର ବିବାହ ହେଉଛି, କିନ୍ତୁ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଲାଗି ଆଉ କର ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଦୋଷ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଏତିକି ଯେ, ସେ ବଡ଼ ରୂପବତୀ । ଅସୁନ୍ଦର ହେଲେ

ପାତ୍ର ମିଳିବା ଦୃଷ୍ଟର ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ବେଶି ରୂପ ଥିଲେ ବିବାହ ହୁଏ ନାହିଁ, ଏକଥା କୌଣସିଠାରେ ଶୁଣା ନାହିଁ । ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କର ଆଉ ଭାବନାର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ବିବାହରେ ସେ ଏପରି ବିଦ୍ୱାନ୍ ସଞ୍ଚିବ, ସେ ଏହା ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ଭାବି ନ ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ଗୋଟିଏ ମହତ୍ତ୍ୱ ବିପଦ ଦେଖି ସେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

ମନୁଷ୍ୟକୁ ଆଶା କରାଯି ଗ୍ରହେ ନାହିଁ । ଅଶ୍ୱପତି ମନେ କଲେ. “ଆଉ ରଜା ମହାରଜାରେ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଏଣିକି ଘନ ଦଗଦୁ. ମୂର୍ଖ ପଣ୍ଡିତ, ସେ ମିଳିବ, ତାକୁ କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେବ” ଏହା ଭାବି ସେ ଦୁନିଶ୍ଚୟ ଦୃଢ଼ ପଠାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ନିୟତିର ଗତି ମନୁଷ୍ୟ ଏଡ଼େ ସହଜରେ ବଦଳାଇ ଦେଇ ନ ପାରେ । ନାନା ଦେଶର ରଜାମାନେ ଆସି ଫେରି ଯିବାରୁ ଶୁଣିଆଡ଼େ ରାସ୍ତା ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ସେ. ସାବିତ୍ରୀ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହନ୍ତି—ସ୍ୱୟଂ ଭଗବତୀ ଆସି ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କ ଘରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଏଣିକି ଆଉ କେହି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ବିବାହସ୍ୱାକ୍ଷର ଶୁଣିବାକୁ ସୁଦ୍ଧା ସାହସ କଲେ ନାହିଁ; ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ସେହି ଦୂରରୁ ଭୟ ଓ ଭକ୍ତିରେ ପ୍ରଣାମ କରି ନିଜ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଲେ ।

ରଜା ଓ ରାଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ଆହାର ନିଦ୍ରା ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ । ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ, କେବଳ ଅନ୍ଧକାର । କୌଣସିଠାରେ ସେମାନେ ଆଉ ଆଶାର କ୍ଷୀଣ ଆଲୋକ ସୁଦ୍ଧା ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କିଏ ମନେ କରିଥିଲା, ଏପରି ଦେବଦୂର୍ଲଭ ରୂପର ଏହି ପରିଣାମ ହେବ ? କିଏ ଭାବିଥିଲା, ଏପରି ଗୁଣବତ୍ତା କନ୍ୟାର କପାଳରେ ଏପରି ଦୂର୍ଭାଗ୍ୟ ସଞ୍ଚିବ ? ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ପାଇ ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କର ଗର୍ବ ଓ ଆନନ୍ଦରେ ଭୂଇଁରେ ପାଦ ପଡ଼ୁ ନ ଥିଲା—କେତେ ସୁଖ କଲ୍ୟାଣରେ ତାଙ୍କ ଦୃଢ଼ତା ନାଶ ହିଁ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସବୁ କିଆଡ଼େ ଶୂନ୍ୟ ଅଟ୍ଟାଳିକା ପରି ଚାହିଁବିଚାହିଁ ହୋଇଗଲା—ରହିଲା କେବଳ ଗୋଟିଏ ଆନ୍ଧି ଦାହାକାର !

ଅଶ୍ୱପତି ଭାବିଲେ—“ସବୁ ସୁଖ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଆମୋଦରେ ଜଳାଶ୍ରୁଣ ଦେଇ ଅଠର ବର୍ଷକାଳ କଠୋର ସାଧନାର ଫଳ ଶେଷରେ ଏହି ହେଲା ? ମୂଳରୁ ଯଦି କନ୍ୟା ନ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ମୁଁ କୌଣସି ପକାରେ ନିଜର କର୍ମ ଆଦରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରହି ଯାଇଥାନ୍ତି । ତାହାହେଲେ ଆଉ ନୈରାଶ୍ୟର ଏ ଦାରୁଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ ହେଲା ? ଆଶାର କୁହୁକରେ ପଡ଼ି ଜୀବନ ବିନାଶ ହୋଇଗଲା । ରାଜ୍ୟ ହମ୍ପଦ, ଯଶ ମାନ, ଧର୍ମ କର୍ମ. ସବୁ ବିଷାଦ ହୋଇ ଉଠିଲା । ହା ଭଗବନ୍ ! ମୁଁ କି ପାପ କରିଥିଲି ସେ, ମୋ ପତି ଏ ଗୁରୁଦଣ୍ଡର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲ ?

ସାବିତ୍ରୀ ଦେଖ ନିଜେ କହିଥିଲେ ନା, ଏହି କନ୍ୟାଦ୍ୱାରା ମୋର ଶତପୁତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ? ମାନସମୁମ୍ଭ, କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦା ବଢ଼ିବ ? ଓହ୍ଲା ! ଶେଷରେ ଦେବତା ଆସି ମତେ ପରହାସ କରି ଗଲେ ? ମୋ ଭାଗ୍ୟଦୋଷରୁ ଦୈବବାଣୀ ମିଥ୍ୟା ହୋଇଗଲା ? ମୁନି ରାଷ୍ଟ୍ର ପଣ୍ଡିତ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ୍‌ବାଣୀ ମିଥ୍ୟା ହୋଇଗଲା ? ମୋଠାରୁ ବଳି ହତଭାଗ୍ୟ ଆଉ କିଏ ଅଛି ?

ସାବିତ୍ରୀକୁ ଦେଖିଲେ ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ରର ଶୋକସମୁଦ୍ର ଉଠୁଛି ଉଠେ । ସେ ଗୋଟିଏ ଗଭୀର ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଲେଉଟକରି ଦେଇ ସ୍ୱେଦ କରନ୍ତି । ଆହା ! ଏ ପାଶକାତ ଫୁଲ କଣ ବମୋଳଣ ପରି ବଣରେ ଫୁଟି ମଉଳିବ—କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କ ଭୋଗରେ ଲାଗିବ ନାହିଁ ? ସ୍ୱାମୀ ଛଡ଼ା ନାଶର ଆଉ ସୁଖ କଣ ?

ରାଜା-ରାଣୀଙ୍କର ନୟନର ମଣି, ଅଞ୍ଚଳର ନିଧି ସାବିତ୍ରୀ ହମେ ପିତାମାତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁଶୂଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଶେଷରେ ଏହି କନ୍ୟା ଲାଗି ପିତୃପିତାମହଙ୍କର ଅକଳଙ୍କ ଭୁଲରେ କଳଙ୍କ ଲାଗିବ ? ନିଜର ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା, ଜାତିକୁଳ ସବୁ ଯିବ ? ସେମାନେ ଏଣିକି ସାବିତ୍ରୀକୁ ବିଧାତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡିମାନ ଅଭିଶାପ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କଲେ ।

ସାବିତ୍ରୀକୁ ପିତାମାତାଙ୍କର ମନୋରାଜ୍ୟ ଅଗୋଚର ରହୁଲା ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦେଖି ସେ ମରବରେ ଅଶ୍ରୁମାତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ସେ ପିତାମାତାଙ୍କର ଏ ଦୁଃଖର କାରଣ, ଏ କଥା ଭାବି ତାଙ୍କର ନିଜ ଉପରେ ଦୃଶା ଜନ୍ମିଲା । ସେ ନିଜର ଜୀବନକୁ ଶତ ଧୂଳିର ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ସାବିତ୍ରୀ ହଟ୍‌ଗାସ୍ତ୍ରନିପୁଣୀ, ସ୍ଥିରହୃଦିଣୀଲିନୀ । ସେ ଦୁଃଖି ମନେ କଲେ, ଏଥିରେ ମନୁଷ୍ୟର ଆୟତ୍ତ କଣ ? ଯବୁ ଦୈବାଧୀନ । ଏହିପରି ଭାବି ସେ ପିତାମାତାଙ୍କ ସୁଖ କାମନାରେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କେବଳ ଭଗ୍ନରକ୍ତ ତାକିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସମୟ କାହାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ । ସୁଖରେ ହେଉ, ଦୁଃଖରେ ହେଉ, ଦିନ କଟିଯାଏ । ଏହିପରି ଦିନ ପରେ ଦିନ, ମାସ ପରେ ମାସ କଟିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅଶ୍ରୁପତ୍ତ ଭାବି ଭାବି ପାଗଳ ପରି ହୋଇଗଲେ ।

ତୃତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଦିନେ ସକାଳେ ରାଜା ଦଣ୍ଡରେ ବସିଅଛନ୍ତି, ଦୁଇ ଗୁରଜଣ ବଶସ୍ତ୍ର ପାଶପଦ ଛଡ଼ା ପାଖରେ ଆଉ ବେଶି କେହି ଲୋକବାକ ନାହାନ୍ତି । ଏପରି ସମୟରେ ଜଟାଜୁଟବିଭୂଷିତ ଅପୂର୍ବତେଜୋମୟ ଜଣେ ଦୀର୍ଘକାୟ ପୁରୁଷ ଆସି ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ବଦନମଣ୍ଡଳରୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାୟ ଜ୍ୟୋତି ବାହାରୁଅଛି, ଧୈର୍ଯ୍ୟରେ ପବନତାର ଖଣ୍ଡିଏ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଅଛି; ତାଙ୍କର ଧ୍ୱିଗ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ମଧୁର ହାସ୍ୟ ଯେପରି ଫମସ୍ତକୁ ଆଶ୍ୱାସ ପ୍ରଦାନ କରୁଅଛି । ଅଶ୍ୱପତି ମାଣ୍ଡବ୍ୟ ଗୁପ୍ତିଙ୍କୁ ଦେଖି ପାଶ ବ୍ୟସ୍ତତା ସହକାରେ ତାଙ୍କର ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରି କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ । ମୁନି ମଧ୍ୟ ରାଜାଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ରାଜ୍ୟର ମଙ୍ଗଳ ଫମ୍ପାଦ ପଚାରିଲେ ।

କିଛି ଫମସ୍ତ ପରେ ରାଜାଙ୍କ ଇଚ୍ଚିତରେ ସାବିତ୍ରୀ ଆସି ଧୀର ନମ୍ରାବରେ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଦତ୍ତାତ୍ରେୟଙ୍କର ଜଣେ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦେଖି ସାବିତ୍ରୀ ଛଟକାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଲେ । ସହସା ବିଦ୍ୟୁତ୍-ବିକାଶ ପରି ଆଶାର ଗୋଟିଏ ଛାଣ ରହି ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ଖେଳିଗଲା । ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା, ଯେପରି କଣ ଗୋଟାଏ ଶୁଭ ସମ୍ବାଦ ତାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଅଛି । କି ଗୋଟିଏ ଅଜଣା ଉତ୍ସାହରେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ମନ ଆସୁଅଛି ହୋଇଗଲା । କିଏ ଯେପରି ଆସି ତାଙ୍କ କାନରେ କହିଦେଲା—“ସାବିତ୍ରୀ, ଆଉ ବୃଥା ଚିନ୍ତା କର ନାହିଁ, ଗୁମୁର ଶୁଭ ସମୟ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ।”

ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଏପରି ତଟସ୍ଥ ଦେଖି ରାଜା କହିଲେ, “ମା, ମହାତପା ମୁନି ମାଣ୍ଡବ୍ୟଙ୍କ ପଦଧୂଳିରେ ଆଜି ଆମ ଘର ପବନ ହୋଇଅଛି । ମହର୍ଷିଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମରେ ପ୍ରଣାମ କର ।” ପିତୃ-ଆଜ୍ଞା ପାଇ ସାବିତ୍ରୀ ଭକ୍ତର ସହୃଦ ଗୁପ୍ତିଙ୍କର ପାଦବନ୍ଦନା କଲେ । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଖି ଗୁପ୍ତି ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଏକଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇ ରହିଲେ । ଆନନ୍ଦରେ ତାଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତର ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ କହିଲେ, “ମା, ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଛ, ତୁ ଶିବଭାଷ୍ୟ ପଢ଼ି ଲଭ କର । ତୋଦ୍ୱାରା ମନ୍ତ୍ରଦେଶର କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦା ବଢ଼ି ଓ ପିତା ମାତା ଧନ୍ୟ ହୁଅନ୍ତୁ ।”

ମୁନିଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ରାଜା ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ବାସ୍ତବରେ କଣ୍ଠରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ବିବାହବୃତ୍ତାନ୍ତ ବସ୍ତନା କଲେ ଏବଂ ଶେଷରେ ଆକୁଳଭାବରେ

କହିଲେ, “ପୁରୁ, କୁଳ ମାନ ସବୁ ଯିବାକୁ ବସିଛି; ଏ ବିପଦରୁ ଆପଣ ମତେ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଆଉ ସାବିତ୍ରୀ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ କିଛି ଉପାୟ କହି ଦେଇ ମୋର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।” ଏହା କହି ରାଜା କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ମୁନିଙ୍କ ପାଦତଳେ ପଡ଼ିଲେ ।

ମାଣ୍ଡବ୍ୟ ରୁଷି ରାଜାଙ୍କୁ ସାନ୍ତୁନା ଦେଇ କହିଲେ, “ବୃଥା ଶୋକ କରୁଛ କାହିଁକି ? ଏପରି କନ୍ୟାପାଇଁ ବର ମିଳିବ ନାହିଁ, ଏହା କି ଫଳ ? ସାବିତ୍ରୀକୁ ସାମାନ୍ୟ କନ୍ୟା ପରି ମନେ କରିବ ନାହିଁ । ଜଗତର ସମସ୍ତ ପୁଣ୍ୟସ୍ତ୍ରୀ ସଞ୍ଜୟ କରି ଯାଆନ୍ତା ଏହାକୁ ଗଢ଼ି ଅବନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଯୁଗରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟାର ଆବିର୍ଭାବ ହୁଏ । ତୁମେ କଣ ମନେ କରୁଛ, ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ପରି ତାହାର ବିବାହ ହେବ ? ହେଉ, ତୁମେ ତ ନାନା ଚେଷ୍ଟା ଯନ୍ତ୍ର କଲ, ଏଣିକି ଏ ଭାବ ସାବିତ୍ରୀ ଉପରେ ଦିଅ । ସେ ନିଜେ ଯାଇ ନିଜର ଉପଯୁକ୍ତ ପଦ ବରଣ କରି ଆସୁ ।”

ମୁନିଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ରାଜା ଟିକିଏ ନୀରବ ହୋଇ ଚିନ୍ତା କଲେ । ଯଦ୍ୱାର ସମସ୍ତେ ରୁଷିବାକ୍ୟ ଶୁଣି “ସାଧୁ ସାଧୁ” ବୋଲି ପ୍ରଶଂସା କଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ କଥାରେ ରାଜା ଏହାହିଁ ସଦୃଶ କିବେଚନା କରି ସସ୍ପେନ୍ସ କୋମଳ ସ୍ତରରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ କହିଲେ, “ମା, ତୋ ଲାଗି ମଦ୍ରଦେଶର ଗୁଣଆଡ଼େ ଗୋଟାଏ ବିଷାଦର ଗୁଆ ପଡ଼ି ଯାଇଅଛି । ଆମ୍ଭେମାନେ ନାନା ଯନ୍ତ୍ର କରି କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ମାଣ୍ଡବ୍ୟ ରୁଷିଙ୍କର ଆଦେଶ ପାଳନ କରି ତୁ ଏଣିକି ନିଜର ଇଚ୍ଛାନୁରୂପ ପଦ ଅନୁସରଣ କର । ତୁ ସାହାଯ୍ୟ ମନୋମାତ କରି ଆସିବୁ, ମୁଁ ତାଙ୍କ ହାତରେ ତତେ ସମର୍ପଣ କରିଦେବି ।”

ପିତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ମୁଖ ଲଜ୍ଜାରେ ଟିକିଏ ରକ୍ତମ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ କିଛି କଥା ନ କହି ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ରହିଲେ । ପ୍ରଥମରେ ସାବିତ୍ରୀ ଟିକିଏ ଗୋଲମାଲରେ ପଡ଼ିଲେ । ବିବାହ କଥା ଉଠିଲେ କୁଳକନ୍ୟା-ମାନଙ୍କର ଲଜ୍ଜା ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ବେଶି ସମୟ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ସେ ପିତାମାତାଙ୍କ ହନୋଷ ଲାଗି ଏ ଗୁରୁଭାର ବହନ କରିବାକୁ କୃତ୍ୟକଲ୍ପ ହେଲେ ।

ଅଶ୍ୱପତି ଭାବିଲେ, ନାନା ଡାର୍ବ ଚୁମଣ କଲେ ମନ ପବନ ହୁଏ, ଶୁଦ୍ଧଦାସର ଚଣ୍ଡନ ହୁଏ, ଆଉ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ସାଧୁ ଲୋକଙ୍କର ପରବସୁ ମିଳେ । ବୁଦ୍ଧିମତୀ ସାବିତ୍ରୀ ଏ ଅବସରରେ ନିଶ୍ଚୟ ପଦନିର୍ବାଚନ କରି ପାରିବେ । ଏହିପରି ଭାବ ରାଜା ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଡାର୍ବଚୁମଣ ଲାଗି ଆଦେଶ ଦେଲେ । ସାବିତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଲଜିତଦ୍ୱାରା ନିଜର ସମ୍ମତି ଜଣାଇଲେ ।

ଚତୁର୍ଥ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଦିନେ ଶୁଭ ଲଗ୍ନରେ ଶୁଭ ଉତ୍ତରେ ସାବିତ୍ରୀ ଡାର୍ଟଭ୍ରମଣ କରାବା ଲାଗି ବଢ଼ିବାର ହେଲେ । ଶୁଣି ଏ ସୁନ୍ଦର ରଥ ଯଦ୍ୱିତ ହୋଇ ହେଲା । ସଙ୍ଗରେ ଲାଙ୍ଗର ଯଦ୍ୱିତବୁଦ୍ଧ ଓ କେଳେ ଜଣ ବୁଦ୍ଧ ମନ୍ତ୍ରୀ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । ଆଉ ଅନେକ ଲୋକବାକ ଓ ଦାସଦାସୀ ମଧ୍ୟ ବାହାରଲେ । ରାଜା ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଡାର୍ଟଭ୍ରମଣର ସୁବିଧା ଲାଗି କୌଣସି ଆୟୋଜନର ସୂଚି କଲେ ନାହିଁ ।

ରାଜ୍ୟର ଆବାଳବୃଦ୍ଧବନିତା ଯମସ୍ତେ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବା ଲାଗି ଆସି ବୁଣ୍ଡ ହେଲେ । ଯେ ଫୁଲଗୁଣୀ ପରି ରାଜ-ଉପବନରେ ଶୋଭା ପାଉଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ଅଳ୍ପ ପତ-ଅନେକ୍ଷଣ ଲାଗି ବିଦେଶକୁ ଯିବାକୁ ହେଉଅଛି । ଏହା ଦେଖି ଲୋକମାନଙ୍କର ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଲା । ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖି ଛଲ ଛଲ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସାବିତ୍ରୀ କପରି ଶାଢ଼ୀ ସିଦ୍ଧମନୋରଥ ହୋଇ ଫେରି ଆସୁଥିବା ସମୟେ ଅନ୍ତରର ଯଦ୍ୱିତ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ସାବିତ୍ରୀ ପିତାମାତାଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦାୟ ଆଣିବାକୁ ଗଲେ । ରାଣୀ ବାଘମୁର ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅଲିଙ୍ଗନ କରି ଓ ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୁହ ପୋଛି ଅତି କଷ୍ଟରେ ବିଦାୟ ଦେଲେ । ରାଜା ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଲୋଚକର ବେଗ ରୋଧ କରି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ ।

ଏହିପରି ସାବିତ୍ରୀ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ଓ ମଙ୍ଗଳକାମନା ମସ୍ତକରେ ଧରି ସଜନିନୟନରେ ଯାଇ ରଥ ଉପରେ ବସିଲେ । ମଙ୍ଗଳ ବାଦ୍ୟ ବାଜି ଉଠିଲା ଓ ଶୁଭ ଫୁଲଫୁଲି ଧ୍ବଜରେ ଆକାଶ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ଶେଷରେ ସାରଥୀ ରଥ ଛାଡ଼ିଦେଲା । ଯେତେଦୂର ଦେଖାଗଲା, ଅଶ୍ୱପତି ଉଦାସ ପ୍ରାଣରେ ରଥ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଚାଲିଲେ । ଯେତେବେଳେ ରଥର ଧ୍ବଜା ସୁଦ୍ଧା ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା, ସେ ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ ନୀରାଶ ପକାଇ ମୁହଁ ଫେରାଇଲେ ଓ ଶୋକର ବେଗ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଭୂମିରେ ପଡ଼ି ବାହାବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରଜାମାନେ ବିଷଣୁ ମନରେ ଯେହ୍ନା ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ ।

ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ରଥ କେତେ ଗ୍ରାମ ନଗର, କାନନ ପ୍ରାନ୍ତର ଅତିକ୍ରମ କରି ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପୁରୁଷ ସମସ୍ତେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଡାର୍ଟଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ବାହାରେ ଅଛନ୍ତି ଶୁଣି ତାଙ୍କୁ ଥରେ ଦେଖି ଚାହୁଁ

ପବନ କରନ୍ତା ଲାଗି ଲୋକେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସେ ଯେଉଁଠାକୁ ଯାଆନ୍ତି, ଦେଖନ୍ତି, ଦୂର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଲୋକେ ଜମା ହୋଇ ଅଛନ୍ତି; ତାଙ୍କ ଅଭ୍ୟର୍ଥନାପାଇଁ ନାନା ଆୟୋଜନ ହୋଇଅଛି । ରଥ କ୍ରମେ ମହାଦେଶ ଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୟ ଗୁଣ୍ୟରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ବିଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଆଦର ଅଭ୍ୟର୍ଥନାର ସ୍ମୃତି ହେଲା ନାହିଁ । ସାବିତ୍ରୀ ଆସୁଅଛନ୍ତି ଶୁଣି ଅନେକ ଗଳା ମହାରାଜା ଆସି ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ ସମାଦରରେ ପାଣ୍ଡେଟି ନେଇଗଲେ । ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱୟଂ ଭାଗବତୀ ମନେ କରି ଭକ୍ତରେ ଦୂରରୁ ପ୍ରଣାମ କଲେ ।

ଏହିପରି ସେ କେତେ ଦେଶ, କେତେ ଗର୍ବ ବୁଲିଲେ, ତାହାର କଳନା ନାହିଁ । ସେ ଯେଉଁଠାକୁ ଯାନ୍ତି, ସେଠାରେ ଦାନ ଧର୍ମର ଗୋଟିଏ ଧୂମ୍ ପଡ଼ିଯାଏ । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ ଶୁଣି ଅନେକ ଦୂର ଦେଶରୁ ଗଣବ ଦାଣ୍ଡାମାନେ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲେ । ତାଙ୍କର ରୂପ ଶୁଣି କଥା ସମୟେ କାନରେ ଶୁଣିଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଖିରେ ଦେଖି ସମସ୍ତଙ୍କ ହୃଦୟ ଭକ୍ତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ।

ଏହିପରି ଦିନ ପରେ ଦିନ ଅନ୍ଧବାହନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧ ହେବାର ନ ଦେଖି ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ହତାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ, କିନ୍ତୁ ସାବିତ୍ରୀ ଏଥରେ ଆଦୌ ଦୃଷ୍ଟିକ ଦେଲେ ନାହିଁ । ସେ ମନେ କଲେ, ମାଣ୍ଡବ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବାକ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ହେବାର ନୁହେଁ । ଶୀଘ୍ର ହେଉ, ବିଳମ୍ବରେ ହେଉ, ନିଶ୍ଚୟ ମନସ୍କାମ ସିଦ୍ଧ ହେବ । ସାବିତ୍ରୀ ନାନା ଦେଶ, ନଗର ବୁଲି ଓ ନାନା ଗର୍ବ ଦର୍ଶନ କରି ଶେଷରେ ତପୋବନ ଦେଖିବାର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲେ ।

ସାରଥୀ ତପୋବନ ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥରେ ରଥ ଚଳାଇଲେ । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ରଥ କ୍ରମେ ନଦ ନଦୀ ଗିରି କାନନ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧମ କରି ଗୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବନର ଶୋଭା ଦେଖି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ମନ ଆନନ୍ଦରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଲା । କେଉଁଠାରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଝରଣା କଲ କଲ ଶବ୍ଦରେ ବୋହୁ ଯାଉଅଛି, କେଉଁଠାରେ ନାନାଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ ଗନ୍ଧତାଳରେ ବସି ସଙ୍ଗୀତଧ୍ୱନି କରୁଅଛନ୍ତି, କେଉଁଠାରେ ବନଫୁଲଗନ୍ଧରେ ଭରନ୍ତି ଆମୋଦିତ ହୋଇ ଉଠୁଅଛି, କେଉଁଠାରେ ଶ୍ୟାମଳ ଶ୍ୟାମେଷ୍ଠ ଉପରେ ସୁନ୍ଦର ଦେଉ ଝେଳି ଯାଉଅଛି । ଏ ସବୁ ଶୋଭା ସାବିତ୍ରୀ ମୁଗ୍ଧଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯେଉଁକ ଦେଶନ୍ତ, ଆହୁରି ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ଏହିପରି ରଥ ଆସି କ୍ରମେ ଗୋଟିଏ ତପୋବନରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ।

ତପୋବନରେ ଅବସ୍ଥାତ୍ତ ଗୋଟିଏ ବିଚିତ୍ର ରଥ ଦେଖି ରୁଷି-କୁମାର ଓ ରୁଷି-କୁମାରୀମାନେ ଆସି ରଥ ଶୁଣିପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ଦେଲେ ।

ଶେଷରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ପରିଚୟ ପାଇ ବହୁ ସମାଦରରେ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରି ଭିତରକୁ ନେଇଗଲେ । ଏ ସମ୍ପାଦ ପାଇ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ତପୋବନ ମାନଙ୍କରୁ ମୁନିପତ୍ନୀ ଓ ମୁନି-ବାଳିକାମାନେ ଦୌଡ଼ ଆସିଲେ । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ରୂପ ଦେଖି ଓ ତାଙ୍କର ବିନୟମଧୁର କଥା ଶୁଣି ସେମାନଙ୍କର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହୁଲ ନାହିଁ । ସେମାନେ ମନେ କଲେ, ଏକ ଦେବୀଙ୍କର ଆଶ୍ରୟରେ ଆଜି ତପୋବନ ପବନ ହୋଇଅଛି । ଏପରି ଅତିଥିକୁ ପାଇ ସମସ୍ତେ ମିଳି ତାଙ୍କର ସେବା ଅର୍ଚ୍ଚନାରେ ମନ ପ୍ରାଣ ଢାଳିଦେଲେ । ତପୋବନର ଶୋଭା ଦେଖି ଏକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାୟୁଷ୍ୟବରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଦୃଢ଼ ସୂର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ସେ ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଚାହାନ୍ତି ସେଠାରେ ତାଙ୍କ ଆଖି ଅଟକି ରହେ— ସହଜରେ ସେଠାରୁ ସେ ଆଖି ଫେରାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କେଉଁଠାରେ ଗୁଞ୍ଜିଏ ଗାର ଶାନ୍ତସ୍ୱରରେ ଚାଲୁଅଛି, କେଉଁଠାରେ ଗର୍ବିତାଳକମାନେ ମୃଗଶିଖୁଟିଏ ଧରି ଆଦରରେ କର୍ପି ଲାଆ ପାଏ ଶୁଆଉଅଛି, କେଉଁଠାରେ ମୁନିକୁମାରମାନେ କଳସୀରେ ପାଣି ଆଣି ଫୁଲ ଗଛରେ ସିଞ୍ଚୁଅଛନ୍ତି, କେଉଁଠାରେ ଲତାକୁଞ୍ଜ ମଧୁର ବୋକିଲ ‘କୁହୁ’ ‘କୁହୁ’ ଡାକୁଅଛି, କେଉଁଠାରେ ମୟୂର ପୁଛ ଟେକି ଆନନ୍ଦରେ ନୃତ୍ୟ କରୁଅଛି, କେଉଁଠାରେ ବେଦର ଗମ୍ଭୀର ଝଙ୍କାର ଉଠୁଅଛି । ଏ ସବୁ ଦେଖି ସାବିତ୍ରୀ ଚିନ୍ତା ହୋଇଗଲେ । ସେ ମନେ କଲେ, ବିଶେଷ ତପସ୍ୟାର ବଳ ନ ଥିଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଏଠାରେ ଜନ୍ମ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହା ଚୁଲିଆରେ ରାଜଭୋଗ ଅତି ରୁଚୁ । ଏଠାରେ ନଗରର ସେ ଚଢ଼ଳ ବା ଫଙ୍କିଲତା ନାହିଁ । ଚାଆଡ଼େ ସିନ୍ଧୁତା, ଗୁଣିଆଡ଼େ ପବନତା ।

ରୁଷିକନ୍ୟାମାନେ ଯେପରି କି ଅମୂଲ୍ୟ ନିଧି ପାଇଅଛନ୍ତି ! ସେମାନେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ନେଇ କେତେ ପବନ, କୁଞ୍ଜ, ନଦୀ, ଝରଣା ଦେଖାଇ ଆଣିଲେ । ସାବିତ୍ରୀ ସେମାନଙ୍କର ସରଳ ଅମାୟିକ ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନେ ସେନୁ ମମତାରେ ତାଙ୍କୁ କିଣି ପକାଇଲେ । ଦିନକର ଆଳାପରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ମନେ ହେଲା, ଯେପରି ଏମାନେ ତାଙ୍କର ଅନେକ ଦିନର ପରମ ଆତ୍ମୀୟ ।

ଏମାନଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି ଯିବାକୁ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଲା; ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ବାହାରିବାର ଦେଖି ମୁନିକନ୍ୟାମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଆଖି ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଶେଷରେ ସାବିତ୍ରୀ ମୁନି ଓ ମୁନିପତ୍ନୀମାନଙ୍କର ଚରଣ ବନ୍ଦନା କରି ଓ ରୁଷି-କୁମାରମାନଙ୍କୁ ପ୍ରିୟ ସମ୍ଭାଷଣ କରି ବିଦାୟ ନେଲେ ।

ପଞ୍ଚମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଏହିପରି ଭାବରେ ସାବିତ୍ରୀ ନାନା ତପୋବନ ବୁଲିଲେ । ଯେଉଁଠାରୁ ଯାଆନ୍ତି, ସେହିପରି ଆଉର, ସେହିପରି ଅଭ୍ୟର୍ଥନା । ଏ ଶାନ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାକୁ ତାଙ୍କର ଆଉ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା, ପ୍ରକୃତରେ ଯେପରି ଦ୍ଵାଦଶାବତୀର ମାନବ ଲାଗି ଲୋକକୋଳାହଳରୁ ବହୁ ଦୂରରେ ଥାଏ ଏ ଶାନ୍ତନିବେଶନ ନିର୍ମାଣ କରି ଚାହୁଁଥିବନ୍ତି । ସେଠାରେ ଶୋକ ତାପ, ହିଂସା ଦ୍ଵେଷ, ରୋଗ ଭୟ କିଛି ନାହିଁ—କେବଳ ଶାନ୍ତି, କେବଳ ଆନନ୍ଦ, କେବଳ ପବିତ୍ରତା । ଲୋକେ କେବଳ କଥାରେ ସ୍ଵର୍ଗ ସ୍ଵର୍ଗ ବୋଲି କହନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏପରି ସୁଖର ସ୍ଥାନ ବୋଧହୁଏ ଆଉ ଜଗତରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସିଠାରେ ନାହିଁ । ଏ ଯେପରି ମଣ୍ଡିତଜଗତର ପରପାରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ସାବିତ୍ରୀ ମନେ କଲେ, ଯେପରି କେତେ ସୁଖାଞ୍ଜଳି, କେତେ ଚପସ୍ୟାଞ୍ଜଳି ତାଙ୍କୁ ଏ ସ୍ଥାନର ଦର୍ଶନ ମିଳିଲା । ଏ ସ୍ଥାନରେ ଜୀବନଟା କଟାଇ ପାରିଲେ ଯେପରି ସେ ଆଉ ସଂସାରରେ କିଛି ଲୋଡ଼ନ୍ତେ ନାହିଁ ।

ମନ୍ଦୀମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଚିନ୍ତା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ସେମାନେ ମନେ କଲେ, ସାବିତ୍ରୀ ତ ଏତେ ଗର୍ଭ ନଗର ତପୋବନ ବୁଲିଲେ, ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆଲାପ କଲେ, କିନ୍ତୁ କାହିଁ କୌଣସିଠାରେ ତ ମନୋରଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ନାହିଁ ! ତେବେ କଣ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଆଉ କି ଦିଟିବ ନାହିଁ ? ଏତେ କଷ୍ଟ, ଏତେ ପରିଶ୍ରମ କଣ ସବୁ ବୃଥା ହୋଇଗଲା ? ସାବିତ୍ରୀ କିନ୍ତୁ ଭାବିଲେ, ଭଗବାନଙ୍କର କୃପା ହେଲେ ସବୁ ହେବ । ବୃଥା ଚିନ୍ତା କରି ଫଳ କଣ ?

ନାନା ତପୋବନ ବୁଲି ଶେଷରେ ସାବିତ୍ରୀ ପମ୍ପାସରୋବର ନିକଟସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ତପୋବନରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ହେବାକୁ ଆଉ ବେଶି ବିଳମ୍ବ ନାହିଁ । ଦିନମଣିଙ୍କର ଶେଷ ରଶ୍ମି ରେଖା ପଡ଼ି ତପୋବନ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଶୋଭା ଧାରଣ କରିଅଛି । ପମ୍ପାମାନେ ହତ୍ୟାସଜ୍ଞାତ ଗାନ କରୁଅଛନ୍ତି, ମୁକୁ ମନ୍ଦ ପବନରେ ଗୋଟିଏ ସୁଗନ୍ଧ ଭାସି ଆସି ପ୍ରାଣକୁ ଆକୁଳ କରି ଦେଉଛି । ଏପରି ସମୟରେ ରଥ ଆସି ତପୋବନ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଏ ସବୁ ସୁନ୍ଦର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ସାବିତ୍ରୀ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ମନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଠିଲା, ଅନ୍ତର

ମଧ୍ୟରେ କପରି ଗୋଟିଏ ଅନଣା ଉତ୍ତାପର ତରଙ୍ଗ ଖେଳିଗଲା । ସେ ଆଶାର ଉତ୍କଳ ଆଲୋକ ଦେଖି ପାରିଲେ । ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା, ସେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ କଣ ମଙ୍ଗଳ ସମ୍ବାଦ ପାଇବେ—ଯେପରି ତାଙ୍କର ମନସ୍ଥାମ ସିଦ୍ଧ ହେବ । ସେ ଏତେ ତପୋବନ ଦେଖିଅଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା, ଏପରି ରମଣୀୟ ସ୍ଥାନ କେଉଁଠାରେ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ି ନାହିଁ । ଯେପରି ଏ ତପୋବନର ଜୀବନକୁ, ତରୁଳତା, ସମସ୍ତେ ସହସ୍ର ବାହୁ ବିସ୍ତାର କରି ତାଙ୍କୁ ଫେରୁଥିବେ ଆହ୍ୱାନ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ସାବିତ୍ରୀ ରଥରୁ ଓହ୍ଲାଇ ସହଚରାମାନଙ୍କ ସହୃଦ ତପୋବନ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । କିଛି ଦୂର ଯାଇ ଦେଖିଲେ, ଜଣେ ଯୁବକ ସୁକୋମଳ ସାପ ଉପରେ ବସି ଗୋଟିଏ ହରିଶିଶୁକୁ ଧରି କ୍ଳୀଡ଼ା କରୁଅଛନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟାର ରକ୍ତମ ରାଗରେ ତାଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଚଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଯାଇଅଛି । ଯୁବକଙ୍କର ବୟସ ଅନାଦି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେଶ କି କୋଡ଼ିଏ ହେବ । ସେ ଯୌବନରେ ପଦାର୍ପଣ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ବାଳକପୁଲକ ସରଳତା ଓ କୋମଳତା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରସ୍ତ ନାହିଁ । ଦେହରୁ ଗୋଟାଏ ଅସ୍ୱାଦ୍ୟ କ୍ୟାନ୍ଦ ବାହାରୁଅଛି । ପୁଣି ପବନ ମୁନବେଶରେ ସେ ଯୌଦର୍ଯ୍ୟ ଆହୁରି ଉତ୍କଳ—ଆହୁରି କମଳାୟ ଦେଖାଯାଉଅଛି । ତାଙ୍କ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିବାମାତ୍ରେ ସାବିତ୍ରୀ ହଠାତ୍ ଅବା ହୋଇ ଛଡ଼ା ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁର ପଲକ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ—ଆଉ ପାଦେ ଗୋଡ଼ ଚଳିଲା ନାହିଁ । ସେ ଏପରି ଦେବଦୂର୍ଲ୍ଲଭ ମୁଖି କୌଣସିଠାରେ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା, ଏ ବୋଧହୁଏ କୌଣସି ବନଦେବତା ହେବେ ! ନ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ଏତେ ରୂପ ?

ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ମନରେ କେଳେ କଥା ଉଦୟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା; ତାଙ୍କର ଶିର ପ୍ରଶିରରେ ଗୋଟିଏ ଆନନ୍ଦର ପ୍ରବାହ ଖେଳିଗଲା । ମନ ଆଜି ତାଙ୍କର ନିଜ ଆୟତ୍ତରେ ନାହିଁ । ସେ ଯେପରି ପ୍ରେତରେ ପଡ଼ି କେଉଁ ଆଡ଼େ ଗସ୍ତ ଯାଉଅଛନ୍ତି ।

ସାବିତ୍ରୀ ମୁଗ୍ଧଦୃଷ୍ଟିରେ ଯୁବକଙ୍କୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । ଯୁବକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ଶୁଭଚକ୍ଷୁର ମିଳନ ହେଲା । ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ନିତ ହୋଇଗଲା ।

ଯୁବକ ଏକଦୃଷ୍ଟିରେ ଯେପରି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ରୂପ ପାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ଭାବିଲେ, ଆହା ! କେଉଁ ବିଧାତା ଏହାଙ୍କୁ ଗଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ?

ଏ କଣ ମନୁଷ୍ୟ, ନା ଦେବତା ? ଯୁବକଙ୍କ ମନରେ ଆଜି କି ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଭାବର ସୂଚାର ହେଲା । ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ଆଜି କିପରି ଗୋଟିଏ ଆନନ୍ଦର ଉତ୍ସ ଫିଟିଗଲା । କେବେ ବାଲ୍ୟ ଯାକ ଯୌବନ ଆସିଥିଲା, ଏ ତପୋବନରେ ରହି ସେ ଦିନେ ସୁଦ୍ଧା ବୁଝି ପାରି ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ସେପରି ଯୌବନର ଗୋଟାଏ ସ୍ତବ୍ଧ ପ୍ରେତ ଆସି ତାଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ପ୍ରାବିତ କରିଦେଲା । ତାଙ୍କର ଚୋଧ ହେଲା, ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସଙ୍ଗୀତ କି ସୁନ୍ଦର ଶୁଣା ଯାଉଅଛି, ନଦୀ କି ମଧୁର ଶୀତ ଗାର ଗାର ବୋହି ଯାଉଅଛି, ବନଭୂମି ବି ଏକ ନୂତନ ଶୋଭା ଧାରଣ କରିଅଛି । କାହାର କୁହୁକ-ବଳରେ ଆଜି ସବୁ ଓଲଟ ପାଲଟ ହୋଇଗଲା ।

ଯୁବକ ସନ୍ତୋଷ ଏହିପରି ଭାବରେ ରହିଲେ । ପରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୃତ୍ତି ତାଙ୍କର ସବୁ ଜଡ଼ତା ଦୂର କରିଦେଲା । ସେ ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ଅଭିଯାନଙ୍କର ପରିଚୟ ବୁଝିଲେ ଏବଂ ବହୁ ଆଦର ସହିତ ସେମାନଙ୍କୁ ତପୋବନ ଭିତରକୁ ଦେଇଗଲେ ।

ଏ ସ୍ଥାନରେ ଏ ତପୋବନର ଟିକିଏ ପରିଚୟ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏଠାରେ ଜଣେ ଅନ୍ଧମୁନି ନିଜର ପତ୍ନୀ ଓ ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ରଙ୍କ ସହିତ ବାସ କରନ୍ତି । ମୁନିଙ୍କ ନାମ ଦ୍ୟୁମତ୍ସ୍ୟେନ । ସେ ଏକସମୟରେ ଶାଳୁ ଦେଶର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନାମ ଶୁଣି ଶତ୍ରୁମାନେ ଶଙ୍କିତ ହେଉଥିଲେ । ସେ ନିଜେ ପରମ ଧାର୍ମିକ । ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରଜାମାନେ ବଡ଼ ସୁଖ ଶାନ୍ତିରେ ଦିନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ । ଦ୍ୟୁମତ୍ସ୍ୟେନଙ୍କ ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମ ସତ୍ୟବାନ । ପୁତ୍ରଟି ଦେଖିବାକୁ ସେପରି ଗୋଟିଏ ଫୁଟିଲା ପଦ୍ମଫୁଲ ପରି, ଗୁଣ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଅନୁରୂପ । ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ଦୟା ବିନୟାଦ ଗୁଣ ଦେଖି ପିତାମାତା ଓ ରାଜ୍ୟର ଲୋକମାନେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ଏପରି ଗୁଣଧର ପୁତ୍ର ଓ ଧର୍ମପରାୟଣ ପତ୍ନୀ ପାଇ ରାଜା ନିଜକୁ ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ମନେ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସବୁ ଦିନ କାହାର ସମାନ ଯାଏ ନାହିଁ । ଦୁଃଖ ପରେ ସୁଖ, ସୁଖ ପରେ ଦୁଃଖ—ଏହା ଜଗତର ସ୍ବଭାବ । ଦ୍ୟୁମତ୍ସ୍ୟେନଙ୍କର ଚକ୍ଷୁରୋଗ ହୋଇ ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁ ଅନ୍ଧ ହୋଇଗଲା । ଏ ସୁଯୋଗ ପାଇ ନିଜଟିବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟର ଶତ୍ରୁମାନେ ରାଜ୍ୟ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ରାଜ୍ୟର କେତେ ଜଣ ବିଦ୍ରୋହୀ ପ୍ରଜା ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ଶେଷରେ ଦ୍ୟୁମତ୍ସ୍ୟେନ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ରାଜ୍ୟତ୍ୟାଗ ହେଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟ ନ ଦେଖି ପତ୍ନୀ ଓ ପୁତ୍ରଙ୍କ ସହିତ ବନବାସୀ ହେଲେ ।

ଅନ୍ଧ ବାକୀ ଅନ୍ଧାରକୁ ଆସି ମୁନିମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ନିକଟରେ ଖଣି ଏ କୁଟୀର ନିର୍ମାଣ କରି ରହିଲେ ଓ ସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ଦେଇ କେବଳ ଭଗବତ୍ ଆଧ୍ୟାତ୍ମରେ ମନ ପ୍ରାଣ ପ୍ରମର୍ଶଣ କରିଦେଲେ । ମୁନିମାନଙ୍କ ସହବାସରେ ରହି ଓ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଧର୍ମୋପଦେଶ ଶୁଣି ଦୁଃସତ୍‌ଦେନ ଆଶ୍ରମଗ୍ରାମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ତପସ୍ୟାରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ସତ୍ୟବାନ୍ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣପଣେ ପିତାମାତାଙ୍କ ସେବା କରି ରୁଷିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସୁଖରେ କାଳାତିପାତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ଦେବଗୁଣ ରୂପ - ସେ ଦେଖେ, ସେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼େ । ସତ୍ୟବାନଙ୍କର ସରଳ ମଧୁର ବ୍ୟବହାରରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ତପୋବନର ସମସ୍ତ ମୁନି ଓ ମୁନିପତ୍ନୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ନିଜର ପୁତ୍ର ପରି ମନେ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡେ ନ ଦେଖିଲେ ସମସ୍ତେ ବଡ଼ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ଏହିପରି ସତ୍ୟବାନ୍ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅତି ଆପଣାର ଲୋକ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ଏହି ସତ୍ୟବାନ୍ ସେହି ଯୁବକ । ଏହି ସେ ଦିନ ମୁଗ୍ଧଶିଶୁକୁ ଧରି ଜୀଡ଼ା କରୁଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରୂପ ଦେଖି ସାବିତ୍ରୀ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ।

ସତ୍ୟବାନ୍ ରାଜପୁତ୍ର ବୋଲି ଜାଣି ପାରି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଆଉ ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ଅନ୍ତରର ସହିତ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, “ପ୍ରଭୁ, ତୁମର ଗୁଡ଼ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଛାଡ଼ି ମନୁଷ୍ୟ କଣ ବୁଝିବ ? ଏ ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ ଦାନ କରିବ ବୋଲି କଣ ପ୍ରଥମରେ ଏପରି ବିଦ୍ଵାଂସ ଘଟାଇଥିଲା ? କିନ୍ତୁ ମୋର କଣ ସତେ ସେ ଭାବ୍ୟ ହେବ ?”

ତପୋବନରେ ପ୍ରବେଶ କରି ସାବିତ୍ରୀ ଅନ୍ଧମୁନି ଓ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କଲେ । ସେମାନେ ପୁଣ୍ୟରୁ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କୁ ଅତିଥି ରୂପେ ପାଇ କୃତଜ୍ଞତା ହୋଇଗଲେ । ସେମାନଙ୍କର ମନେ ହେଲା, ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଆଗମନରେ ଯେପରି ତପୋବନ ପବନ ହୋଇଅଛି । ଉଭୟେ ତାଙ୍କୁ ସ୍ନେହରେ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ନାନା ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମୁନି ଓ ମୁନିପତ୍ନୀମାନେ ଆସି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଖି ଚକ୍ଷୁ ଚରିତାର୍ଥ କରି ଗଲେ । ସାବିତ୍ରୀ ସେମାନଙ୍କ କଥାବାଚ୍ଛି ଓ ବ୍ୟବହାରରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ ।

କ୍ରମେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ତପୋବନର ପ୍ରତି କୁଟୀରରେ ପୁଣି ଆରତି ଘଣ୍ଟା ବାଜି ଉଠିଲା । ଅସନ୍ଧ୍ୟା ମୁନିକଣ୍ଠରୁ ଏକସଙ୍ଗେ ସନ୍ଧ୍ୟାସ୍ତୋତ୍ରର ଧ୍ବନି

ଉଠି ବନଟିକୁ ମୁଣ୍ଡଭିତ କରିଦେଲା । ସେହି ପବନ ଦୃଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ମନ୍ଦୁସ୍ୟର ସାଧାରଣ । ଜଗତରେ ତାହାର ଗୁଳନା ନାହିଁ । ସାବିତ୍ରୀ ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ମୋହତ ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କର ମନ ହେଲା, ସେପରି ଏ ବାସ୍ତବ ସ୍ୱଳ୍ପ ଦୃଶ୍ୟ ନୁହେଁ— ସେପରି କି, ସେ ଆସି କେଉଁ ମାୟାପୁଣ୍ଡରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ବନ୍ଦନା ଶେଷ କରି ସତ୍ୟବାନ୍ ଅଭିଷମାନଙ୍କ ପରିଚର୍ଯ୍ୟାରେ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ମଧୁର ବ୍ୟଘୋର ଓ ଅଶେଷ ସନ୍ତରେ ସମସ୍ତେ ଗୁଣ୍ଡ ହୋଇଗଲେ । ସାବିତ୍ରୀ କିନ୍ତୁ ଫଳମୂଳ ଉନ୍ନତ କରି ପରମ ଆନନ୍ଦରେ ତୃଣସ୍ୟାରେ ରାନ୍ଧି ସାପନ କଲେ ।

ପ୍ରଭାତରୁ ଉଠି ସାବିତ୍ରୀ ସାଧାର ଉଦ୍ୟୋଗ କଲେ । ରଥ ସଜ୍ଜିତ ହେଲା । ସାବିତ୍ରୀ ଅଳ୍ପ ଦମ୍ପତିକୁ ପ୍ରଣାମ କରି ବିଦାୟ ନେଲେ । ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ‘ଶାନ୍ତ ଉପଯୁକ୍ତ ପତିଭାବ କରି’ ବୋଲି କହି ଅନ୍ତରର ସଜ୍ଜିତ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ ।

ରଥ ଆଗେଇଗଲା କରି ସାବିତ୍ରୀ ସାବଧାନ କହିଲେ, “ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ, ସ୍ୱଦେଶକୁ ରଥ ଫେରୁଅ ।” ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ସାରଥୀ ଅବାକ୍ ହୋଇ ରହିଲା । ମନ୍ଦିରମାନେ ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇ ସାରଥୀକୁ ଯେହୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ସଜ୍ଜିତମାନଙ୍କର କିଛି ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ନାକି ରହିଲା ନାହିଁ । ସେମାନେ ସାବିତ୍ରୀ ସତ୍ୟବାନଙ୍କର ହାବଭାବ ଦେଖିଥିଲେ ଏବଂ ସେଥିରୁ ମନୋଭାବ ମଧ୍ୟ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଅନୁମାନ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଆଦେଶ ଶୁଣି ସେମାନେ ଗୁରୁ ପାରିଲେ ସେ, ତାଙ୍କର ଦୁଃଖ-ନିଶା ପ୍ରଭାତ ହୋଇଅଛି— ସେମାନଙ୍କର ସବୁ କଷ୍ଟ, ସବୁ ଶ୍ରମ ସାଫଳ ହୋଇଅଛି ।

ରଥ ଦୁଇଗଡ଼ରେ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସାବିତ୍ରୀ ତପୋବନ ଆଡ଼କୁ ସହେଦ କରୁଣ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ ମୁହଁ ଫେରାଇଲେ । ଚାହିଁ ଚାହିଁ ରଥ ତପୋବନ ଅଭିମୁଖ କରିଗଲା ।

ଷଷ୍ଠ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଦିନେ ଦେବର୍ଷି ନାରଦ ଆସି ଅଶ୍ଵପତିଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ରାଜା ନାରଦଙ୍କୁ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଅର୍ଚ୍ଚନା କରି ଆଦରରେ ବସାଇଲେ ଏବଂ ନାନା କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ । ଏହୁପରି କଥୋପକଥନ ହେଉଅଛି, ଏପରି ସମୟରେ ସାବିତ୍ରୀ ପାହ୍ୟନ୍ତୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଶୁଣିଆଡ଼େ ଜୟକୋଳାହଳ ଝୁଲୁଳି ପଡ଼ିଲା । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ମନରେ ଦୁନବାର ଆନନ୍ଦର ତରଙ୍ଗ ଖେଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସାବିତ୍ରୀ ଅନ୍ତଃପୁରରେ ପ୍ରବେଶ କରି ମାତାଙ୍କ ଚରଣ ଘେନି କଲେ । ବହୁଦିନ ପରେ ପ୍ରାଣାୟାମ କନ୍ୟାକୁ ପାଇ ରାଣୀଙ୍କର ଅଶ୍ରୁ ଆଉ ବାରଣ ମାନିଲା ନାହିଁ । ସେ ସେମ୍ବଦ୍ରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୁହ ପୋଛିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଆସିବା କଥା ଶୁଣି ରାଜା ବଡ଼ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଜନ୍ମ ନାରଦ ବସିଛନ୍ତି, ଭିତରକୁ ଯିବାର ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ । ଏଣୁ ସେ ନିଜେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ସଭାକୁ ଆସିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ସେ ସମୟରେ ଅଶ୍ଵପତିଙ୍କ ମନରେ ଆଶା ଓ ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟରେ କି ରୁମ୍ଭଳ ଯୁଦ୍ଧ ଚାଲୁଥିଲା, ତାହା କଥାରେ କହି ହେବ ନାହିଁ । ସାବିତ୍ରୀ ଆସି ପ୍ରଥମରେ ନାରଦଙ୍କୁ ଓ ପରେ ପିତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣିପାତ କରି ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ଛୁଡ଼ା ହେଲେ । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଯରଳ ସୁନ୍ଦର ମୁଖ ଦେଖି ନାରଦଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସେମ୍ବଦ୍ ଝୁଲୁଳି ଉଠିଲା । ସେ ମନେ ମନେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଶତ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ଶେଷରେ କହି ନ ଜାଣିଲା ପରି ହୋଇ ପଚାରିଲେ, “ମହାରାଜ, ରୁମ୍ଭ କନ୍ୟା କେଉଁଠାକୁ ଯାଇଥିଲା ? ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁଠାରୁ ଆସିଲା ? ଏହାର ତ ବିବାହଯୋଗ୍ୟ ବୟସ ହୋଇଗଲାଣି, ପାହ୍ୟନ୍ତ କଣିକାକୁ ଆଉ ବଳମ୍ଭ କରୁଅଛ କାହିଁକି ?” ଅଶ୍ଵପତି ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଵାସ ପକାଇ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ବିବାହସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସବୁ କଥା ସଂକ୍ଷେପରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ପରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅନାଇ କହିଲେ, “ମା, କଣ କରି ଆସିବୁ, ସବୁ ବିସ୍ତାରିତରୂପେ ଦେବର୍ଷିଙ୍କ ଆଗରେ ଖୋଲି କରି କହି । ଆମ୍ଭର ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟ ସେ, ନାରଦ ରାଷ୍ଟ୍ର ଏ ସମୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି ।”

ସାବିତ୍ରୀ ଲଜ୍ଜାରେ ଟିକିଏ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ଶମ୍ଭବ ଭାବରେ ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ବରଣ କରିଥିବା କଥା କହିଲେ ଏବଂ ସଂକ୍ଷେପରେ ତାଙ୍କର ବଂଶ ପରିଚୟ ଦେଲେ ।

ଏ କଥା ଶୁଣି ସାବିତ୍ରୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ସ୍ୱଭାବ ଘୁଲିଯିବା ଦେଖିଲା । ହସ୍ତରେ ଯେତେ ଲୋକ ଥିଲେ, ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କେବଳ ଆନନ୍ଦ ହେଲେ ନାହିଁ ଦେବତା ନାହିଁ । ସେ ଶେଷକାଳ ଶକ୍ତିର ଶବ୍ଦ ଦେଖାଇ ପରେ କହିଲେ, “ସତ୍ୟବାନ୍ ରୂପ ଶୁଣ, କୁଳ ଶାଳ, ବିଦ୍ୟା ବୃକ୍ଷ, ଅଗ୍ନିର ବ୍ୟବହାର, ସବୁ ବସ୍ତୁରେ ସାବିତ୍ରୀର ଉପସ୍ଥିତି ପାଠ । ଦୋଷ ହୁଏ, ଏପରି ପାଠ ପଢ଼ାଉଥିବା ନିଜର ନାମ । କିନ୍ତୁ ତାହାର ସବୁ ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଦୋଷ ଅଛି ।” ଏହା କହିଦେଇ ନାରଦ ଟିକିଏ ନାଚି ଦେଲେ । ସତ୍ୟବାନ୍ ସମସ୍ତେ ଉଠିଲା । ସତ୍ୟବାନ୍ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । ଅଶ୍ୱପତି କହିଲେ, “ସତ୍ୟବାନ୍, କି ଦୋଷ ଅଛି, କହି ଦିଅ ।” ନାରଦ କହିଲେ, “ସତ୍ୟବାନ୍ କେହି ଏକାବେଳେ ଦୋଷରୁ ମୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଅନାଚାର ପରି ଶୁଣ ସଙ୍ଗେ ବସିବା ଦୋଷ ମିଶି ଥାଏ । ସତ୍ୟବାନ୍ ଯେତେ ଦୋଷ ଅଛି, ତାହା ଶେଷ ନିଶାକୁ ତାହାର ଶକ୍ତି ନାହିଁ — ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ।” ଅଶ୍ୱପତି କହିଲେ, “ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଆଶଙ୍କା ହେଉଅଛି । ଶାସ୍ତ୍ର ଶୋଭିତର ସବୁ କହିଲୁ ।” ନାରଦ କହିଲେ, “ସତ୍ୟବାନ୍ ଅଳ୍ପାୟୁ । ଆଜିଠାରୁ ବର୍ଷକ ପରେ ତାହାର କାଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ।”

ଏକଥା ଶୁଣି ସତ୍ୟବାନ୍ ସମସ୍ତେ ଚମକି ଉଠିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କର ମୁଖ ମଲିନ ହୋଇଗଲା । ସାବିତ୍ରୀ କିନ୍ତୁ ଟିକିଏ ଚିନ୍ତା କଲେ ନାହିଁ — ସେ ସେହିପରି ଧୀର ହିଁର ଭାବରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ରହିଲେ ।

ଶେଷରେ ଅଶ୍ୱପତି ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ ଶ୍ରେଣୀ ପକାଇ କହିଲେ, “ସାବିତ୍ରୀ, ରାଷ୍ଟ୍ରର କଥା କି ଶୁଣିଲୁ? ମୁଁ ଦେଖିଲେ ଅନୁମତି ଦେଉଛି, ତୁ ଅନ୍ୟ ପରି ବରଣ କର । ସତ୍ୟବାନ୍ ସବୁ ଶକ୍ତି ଗୋଟିଏ ଦୋଷ ଲାଗି ପଡ଼ି ଦେଇ ଯାଇଅଛି । ମୁଁ କାଣି ଶୁଣି କିପରି ତୋତେ ଏପରି ପାଠରେ ଅପରାଧ କରିବି?”

ସାବିତ୍ରୀ ଏଥର କଥା କହିବାକୁ ବାଧା ହେଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ, ଏଣିକି ଆଉ ଲଜ୍ଜା କଲେ ରହିବ ନାହିଁ । ତାହାହେଲେ ଧର୍ମ କର୍ମ ସବୁ ନଷ୍ଟ ହେଉଅଛି । ସେ ମନେ କଲେ, ପିତାଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଳନର ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଧର୍ମର ଆଦେଶ ଲଙ୍ଘନ କରି ନୁହେଁ । ଧର୍ମ ରକ୍ଷା ଲାଗି ଶ୍ରେୟସୀ ପିତାଙ୍କ କଥାରେ ପରିତ୍ରାଣ କଲେ କିଛି ପାପ ହେବ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବ ସେ ଧର୍ମବଳରେ ମନକୁ ଦୃଢ଼ କରି ନେଲେ ଏବଂ ଧୀର ଅଥର ଦୃଢ଼ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, “ପିତା, ଲୋକେ ଧର୍ମକୁ ଧରି ପକାନ୍ତି, କନ୍ୟାଦାନ ଥରେ କରନ୍ତି, ‘ଦେଲି’ ଏକଥା ଥରେ ମାଟି କହିଲୁ । ଏ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କେବଳ ଥରେ

ମାତ୍ର ଘଟେ । ସୁନ୍ଦରୀ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଥରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବାନକୁ ଦୃଢ଼ ସ୍ଥାନରେ ଅର୍ପଣ କରିଥାନ୍ତି, ସେ ଘାଟିଆ ହୁଅନ୍ତି ବା ଅଳ୍ପାୟୁ ହୁଅନ୍ତି, ଶୁଣି ହୁଅନ୍ତି ବା ନିଶ୍ଚିତ ହୁଅନ୍ତି, ମୁଁ ଅନ୍ୟ କାହାଣୀକୁ ଚରଣ କରି ପାରିବି ନାହିଁ—ମୋର ଆଉ ସେ ଶକ୍ତି ନାହିଁ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଲେ ସତ୍ୟରେ ମନରେ ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ହୁଏ, ପରେ ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଏବଂ ସଂଶ୍ଳେଷରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ହୁଏ । * ମୁଁ ମନେ ମନେ ଯେତେବେଳେ ଆତ୍ମତାନ କରିଥାନ୍ତି, ସେ କାର୍ଯ୍ୟ ସେହିଠାରେ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ତାହାର ଅନ୍ୟଥା ହେବ କିପରି ? ଏଣିକି ମୋର ଅନ୍ୟ ଚିନ୍ତା ମନରେ ସ୍ଥାନ ଦେବା ପାପ ।”

ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ନାରଦଙ୍କ ଦୃଢ଼ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଫଳେ ଫଳସ୍ତେ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କରାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଶ୍ରୁପରି କହିଲେ, “ସାବିତ୍ରୀ କି ପ୍ରକୃତଜ୍ଞ କଥା କହିଥାନ୍ତି । ମୁଁ କିପରି ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିବି ? କିପରି ବା ତାକୁ ଧର୍ମପଥରୁ ବିଚ୍ୟୁତ କରିବି ? ଦେବପୁତ୍ର, ଆପଣ ତ ସବୁ ଜାଣନ୍ତି, ମତେ ଉପାୟ କହି ଦିଅନ୍ତୁ ।”

ନାରଦ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ସାବିତ୍ରୀ ପରି ଜନ୍ମା ପାଇଥାନ୍ତି, ରୂପେ ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ । ଏଥିରେ ଆଉ ବାଧା ଦିଅ ନାହିଁ । ମନରେ କିଛି ଦ୍ଵିଧା ନ କରି ଶୀଘ୍ର ସନ୍ଧ୍ୟାବାନ୍ ହାତରେ ଜନ୍ମାକୁ ଅର୍ପଣ କର । ଯୋଗ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ୍ୟର ମିଳନ ହେଉ । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିର କିଛି ଅମଙ୍ଗଳ ହେବ ନାହିଁ । ଧର୍ମକେତରେ ବିଧି-ଲିପିର ମଧ୍ୟ ଖଣ୍ଡନ ହୋଇପାରେ । ଜଗତରେ ସଂସାର ଅସାଧ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ଆଉ, ମା, ତତେ ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଥାନ୍ତି, ତୁ ତବ ସ୍ଵାମୀ ହୋଇ ଘାଟିଜୀବନ ଲାଭ କର । ସୁଗେ ଲୋକରେ ତୋର ନାମ ଜାଣିତ ହେଉ ।”

ଅଶ୍ରୁପରି କହିଲେ, “ହେଉ, ଆପଣଙ୍କ କଥାରେ ମୁଁ ସନ୍ଧ୍ୟାବାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାବିତ୍ରୀକୁ ବିବାହ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଏଣିକି ଭାଗ୍ୟରେ ଯାହା ଥିବ ସେହି ।”

ନାରଦଙ୍କ ମନସ୍ଥାପନା ସିଦ୍ଧ ହେଲା । ସେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ ଯାହା ଆଶା କରି ଥିଲେ, ତାହା ପାଇଲେ । ତାଙ୍କର ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ଆସିବା ସ୍ଵାର୍ଥକ ହେଲା । ସେ ଆଉ କିଲକ୍ଷ୍ୟ ନ କରି ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଯାତ୍ରା କଲେ ।

ଏହାପରେ ଅଶ୍ୱପତି ନାବିନୀଙ୍କ ବିବାହର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନଗରକୁ ଲାଗିଲେ । ସତ୍ୟମେ ସେ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ଥିତି କରା ଲାଗି କେତେକ ଜଣ ପାତ୍ର ମିତ୍ର ଘରରେ ଘେନି ଦୁଃଖଦେହଙ୍କ ଆଶ୍ରମକୁ ବାହାରିଲେ । ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କ ପରିଚୟ ପାଇ ଦୁଃଖଦେହ ପରମ ଆଦରରେ ନିଜର ଅବସ୍ଥାକୁ ସାମାନ୍ୟ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଥାବାର୍ତ୍ତା ପରେ ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କ ଆଗମନର କାରଣ ପଚାରିବାରୁ ସେ କହିଲେ, “ମୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ମୁଁ ସନ୍ତାନରୂପେ ଦାବୀରେ ଅର୍ପଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଅଛି । ଏକା ସନ୍ତାନରୂପେ ସାବିତ୍ରୀର ଉପସ୍ଥିତି ପାତ୍ର । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ଅନୁମତି ଦେଲେ ମୁଁ ଭୁବାର୍ଥ ହେବି ।”

ଦୁଃଖଦେହ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ମୁଁ ରାଜ୍ୟ ଶିଖର ସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏଠାରେ ବନବାସୀ ହୋଇ ନାହିଁ ନିଜାନ୍ତର । ପଶ୍ଚିମ କୂଳରେ ମୋର ଗାୟ, ଫଳ ମୂଳ ମୋର ଆହାର । ସୁକୁମାରୀ ସାବିତ୍ରୀ ପିଲାଦିନୁ ସୁଖ ସମୃଦ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ବଢ଼ି ଆସିଅଛନ୍ତି । ସେ ଏଠାରେ କିପରି ରହିବେ ? ଏଡ଼େ ଗୁରୁ ଭାବ ମୋ ଉପରେ କାହିଁକି ପକାଇଅଛନ୍ତି ?”

ଅଶ୍ୱପତି କହିଲେ, “ରାଜ୍ୟରେ ଯେତେ ସୁଖ ଦୁଃଖର କିଛି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଏ ସବୁ କାଣି ଶୁଣି ସାବିତ୍ରୀ ନିଜେ ଆସି ସନ୍ତାନରୂପେ ବରଣ କରି ଯାଇଅଛି । ଆପଣ ଯେଉଁ ବିଭବର ଅଧିକାରୀ, ରାଜ୍ୟ ସମ୍ପଦ ତାହା ନିଜେ କି ଗ୍ରହଣ କରିବେ ? ଆପଣ ଆଉ ମତେ ହତାଶ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।”

ଦୁଃଖଦେହ କହିଲେ, “ଆପଣଙ୍କ ଯେତେ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିବାର ଆଶା ଏକସମୟରେ ମୋ ମନରେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଥିଲା । ରାଜ୍ୟରୁ ତ ହୋଇ ଅନେକ ଦିନୁ ସେ ସବୁ ଆଶାରେ ଜଳାଶୟିତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦେଖିଥିଲୁ, ଏ ସମ୍ବନ୍ଧ ହେବା ବିଧିବଦ୍ଧ । ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବ ଶୁଣି ମୁଁ ସେ କେତେଦୂର ସୁଖୀ ହେଲି, ମୁହଁରେ ଚାନ୍ଦି ପକାଣ କରି ହେବ ନାହିଁ । କେବଳ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର କଷ୍ଟ ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ଏପରି କହିଥିଲି ।”

ଏହିପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା ପରେ ବିବାହର ଦିନ ସ୍ଥିର ହୋଇଗଲା । ସନ୍ତାନରୂପେ କମଳାୟ ମୁଣ୍ଡି ଓ ଶିଶୁରୂପେ ଦେଖି ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କର ଅନୁରାଗ ଶୀତଳ ହୋଇଗଲା । ସେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚିତ୍ତରେ ରାଜ୍ୟକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ।

ରାଜ୍ୟର ରାଜ୍ୟାଧିପତି ଗୋଟାଏ ଭାବ ଧର୍ମ ପଡ଼ିଗଲା । ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଳ୍ପତା, ବନ୍ଧୁ ହାତୀ, ସମସ୍ତେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଲେ । ରାଜା ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟ ସମ୍ଭାରଣ

ଆୟୋଜନ କଲେ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ଆଉ ଉତ୍ସାହର ସୀମା ନାହିଁ । ସାବଣୀଙ୍କର ବିବାହ ହେବ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର ଖାଇବା ପିଇବାର ଠିକ୍ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଗୋଟାଏ ଉତ୍ସବର ଆଶାରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ଶେଷରେ ଦିନେ ଶୁଭକ୍ଷଣରେ ରାଜା ସପତ୍ନୀଙ୍କର ତପୋବନକୁ ଯାତ୍ରା କଲେ । ସଙ୍ଗରେ ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ, ହସ୍ତୀ ଅଶ୍ୱ, ଦୋଳା ରଥ ଅନେକ ଚାଲିଲେ । ପ୍ରଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ବାହାରିଲେ । ଏହିପରି ଗୋଟାଏ ଜନତାର ସ୍ତୋତ ତପୋବନ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେହି ବାଟ ଦେଇ ଗଲେ, ଆନନ୍ଦଧ୍ୱଜ ଓ ଜୟକୋଳାହଳରେ ଚାଲିଆଡ଼ ପ୍ରଦଧ୍ୱଜିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ପୂର୍ବରୁ ତପୋବନ ନିକଟରେ ଅନେକ ବାସଗୃହ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ରାଜା ନିଜର ଲୋକବାକଙ୍କ ସହୃଦ ଯାଇ ସେହିଠାରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ ।

ଗୋଟିଏ ଲତାକୁଞ୍ଜ ତଳେ ବେଦ ନିର୍ମିତ ହେଲା । ସମ୍ମୁଖରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଶ ସଜ୍ଜାକୁ ଲତା ପତ୍ର ଫଳ ପୁଷ୍ପରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଲା । ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟାର ବିବାହ ଲାଗି ଅଶ୍ୱପଥ ଆୟୋଜନର କୌଣସି ନୂତନ କଲେ ନାହିଁ । ରାଜା ନିଜେ ଯାଇ ତପୋବନର ସମସ୍ତ ମୁନି ଓ ମୁନିପତ୍ନୀମାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ଆସିଲେ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କେହି ନମସ୍କାର ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଆସି ବିବାହସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସତ୍ୟବାନଙ୍କର ବିବାହ, ଏଥିରେ ପୁଣି ନମସ୍କାର କଣ ? ଏ ତ ସେମାନଙ୍କର ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ।

ତମେ ବିବାହ ଲାଗୁ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା, ମଙ୍ଗଳମନ୍ତ୍ରଣ ବାଜି ଉଠିଲା । ମୁନିପତ୍ନୀମାନଙ୍କର ହୃଦୟଧ୍ୱଜରେ ତପୋବନ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପଡ଼ିଲା । ବର କନ୍ୟା ନାନା ରତ୍ନାଳଙ୍କାରରେ ଭୂଷିତ ହୋଇ ଆସି ବିବାହବେଦରେ ବସିଲେ । ପୁରୋହିତମାନେ ମନ୍ତ୍ରପାଠ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଋଷିମାନେ ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନ କଲେ ଏବଂ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ଜୟଧ୍ୱଜରେ ଦିଗନ୍ତ ପୂରି ଉଠିଲା । ଏହିପରି ଆନନ୍ଦକୋଳାହଳ ମଧ୍ୟରେ ଦିଉଟି ପ୍ରାଣ ଏକ ହୋଇଗଲା । ମଣି କାଞ୍ଚନର ହୃଦୟରେ ହେଲା—ଦିଉଟି ପାଶକାତ ଫୁଲ ଏକତ୍ର ହେବେ ଗୁଢ଼ା ହୋଇଗଲା । ଆହା, କି ଅପରୂପ ଶୋଭା !—ସେପରି ଗୋଟିଏ ତେଜରେ ଦିଉଟି ଫୁଲ ଫୁଟିଅଛି ।

ଏ ଉତ୍ସବ ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଲା । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ନୃତ୍ୟ ଗୀତ,

ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ । କେଉଁଠାରେ ଦଳେ ଶ୍ରେଜନ କରୁଅଛନ୍ତି,
କେଉଁଠାରେ ଦଳେ ବସି ଗଳ୍ପ କରୁଅଛନ୍ତି । ଗୁଣଆଡ଼େ ହାସ୍ୟର ଧ୍ବଜ, ଗୁଣଆଡ଼େ
ଆନନ୍ଦର ଜ୍ଵାର । କଳ୍ପଦଳ ପାଇଁ ତପସ୍ବୀମାନେ ସଂସାର ହୋଇଗଲେ ଓ
ସଂସାରମାନେ ତପସ୍ବୀ ଶୁଦ୍ଧ ଧାରଣ କଲେ । ଅଶ୍ବପତିଙ୍କର ଉଶ୍ବର
ବୋଲ— ସେ ଯାହା ଲେଖିଲ ସେ ତାହା ପାଇଲ । ଏହିପରି ସର୍ବସ୍ଥଳରେ ସାବିତ୍ରୀ
ସତ୍ୟବାନଙ୍କର ବିବାହ ଉତ୍ସବ ଶେଷ ହେଲା । ମୁକ୍ତି ରାସିମାନେ ନବଦମ୍ପତିଙ୍କୁ
ଅନ୍ତରର ପହୁଡ଼ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ନିଜ ନିଜ ଆଶ୍ରମକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ଅଶ୍ବପତି କନ୍ୟାକୁ ଅନେକ ବହୁମୂଲ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯୋଗୁକ ଦେଇ ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ
ସଙ୍ଗେ ମଦ୍ର ଦେଶକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ହସ୍ତର ମଦ୍ରଦେଶ ଅନ୍ଧକାର
ହୋଇଗଲା । ସାବିତ୍ରୀ ଯେପରି ରାଜ୍ୟରୁ ଯବୁ ଆଲୋକ, ସବୁ ତେଜ ହରଣ କରି ନେଇ
ଯାଇ ତପୋବନରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ ।

ସପ୍ତମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ସବୁ କାନ୍ଥା, ସବୁ ଆକାଂକ୍ଷା ସୁପ୍ତ ହେଲା । ସେ କଠିନ ତପସ୍ୟା ପରେ କଷ୍ଟ କରି ପରି ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ପାଇ ଅନ୍ତରର ସହୃଦ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲେ । ସେ ମନେ କଲେ, ମୋଠାରୁ ବଳି ଭାଗ୍ୟବତୀ କିଏ ? ପ୍ରକୃତଦେବୀଙ୍କର ଅତୁଳ ଶୋଭାସମ୍ପଦ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜବନ କଟାଇବା, ଏପରି ସୁଖ କେତେ ଜଙ୍ଗେ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟେ ? ଦିନେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଖି ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟିଏ ଅତ୍ୟୁତ ବାସନା ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତପୋବନର କଠୋର ସଂଯମ ମଧ୍ୟରେ ସେ ତାକୁ ଭୁଲିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ସେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଭାବି ନ ଥିଲେ ଯେ, ରାଜନନ୍ଦନା ସାବିତ୍ରୀ ଜଣେ ବନଦାସୀ ତପସ୍ୱୀକୁ ମନରେ ସ୍ଥାନ ଦେବେ । ଆଜି ସେହି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ସହଧର୍ମିଣୀରୂପେ ପାଇ ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ପ୍ରାଣ ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ଅନ୍ଧ ରାଜା ଓ ରାଜ୍ଯୀଙ୍କର ଆଉ ଆନନ୍ଦର ସୀମା ନାହିଁ । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ପାଇ ସେମାନେ ରାଜ୍ୟ ଯମ୍ବଦ ସବୁ ଭୁଲିଗଲେ । ଅରଣ୍ୟବାସ ଆଉ କଷ୍ଟକର ବୋଧ ହେଲା ନାହିଁ । ଅନ୍ଧ ରାଜାଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟିଏ ଦୁଃଖ ରହିଲା, ଆହୁ, ଏପରି ବୋହୂକୁ ଯାହା ଥରେ ଅଖିରେ ଦେଖି ପାରିଲ ନାହିଁ ! ଏ ସମୟରେ ଯଦି ମୁଁ ଥରେ ମାତ୍ର ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅଖି ପୁରାଇ ଦେଖି ଚିରକାଳ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ରହନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ଆଉ କିଛି ଚିନ୍ତା ରହନ୍ତା ନାହିଁ ।

ରାଜ୍ଯୀଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଆଶଙ୍କା ହେଲା । ସେ ମନେ କଲେ, ସାବିତ୍ରୀ ରାଜକନ୍ୟା, ଅସଂଖ୍ୟ ଦାସ ଦାସୀ ସେନା ରାଜଗୃହରେ ପରମ ସୁଖରେ ବଢ଼ି ଆସିଅଛନ୍ତି । ଦୁଃଖ କି, ଅଭାବ କଣ, ସେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଠାକୁ ଆସି ସେ ତଳିବେ କିପରି ? ସୁକୋମଳ ଲତାଟିକୁ ଉଦ୍ୟାନରୁ ଆଣି ଅରଣ୍ୟରେ ରୋପଣ କଲେ ସେ ଅନ୍ଧତ୍ୱରେ ଶୁଣି ଯିବ ନାହିଁ ତ ? ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ନିଶ୍ଚୟ ଏଠାରେ ଭାବ କଷ୍ଟ ହେବ । ସେ କଦାପି ସୁଖୀ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏ ସବୁ କଥା ଭାବି ଶାଶୁ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଏ ସନ୍ଦେହ ଶୀଘ୍ର ଦୂର ହୋଇଗଲା ।

ଅଶ୍ୱପତି ଭୁଲିଗଲା ପରେ ସାବିତ୍ରୀ ସମସ୍ତ ବହୁମୂଲ୍ୟ ବସ୍ତୁଲଙ୍କାର ଗୁଡ଼ି ମୁନିପତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପରି ଖଣି ଏ ଗେରୁଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଲେ । ଏହି ତପସ୍ୱୀନୀ ବେଶରେ ତାଙ୍କର ରୂପ ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ଦିଶିଲା, ଦେହର ଲବଣ୍ୟ ଯେପରି ଆହୁରି ଫୁଟି

ବାହାରିଲା । ସାହାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅଛି, ତାହାର ଅନ୍ୟ ଆଉଟରେ ପ୍ରୟୋଜନ କଣ ? ଏପରି ବେଶ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖି ଶାଶୁଙ୍କ ମନରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଲା । ସେ ସେତେ ବାରିଣ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ସାବିତ୍ରୀ ବାରିଣ ମାନ୍ଦ୍ୟେ ନାହିଁ । ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ, “ଆପଣ ଜାଣି ଶୁଣି ଏପରି କହୁଅଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ତପସୀର ସ୍ତ୍ରୀ ଜଣ ରାଜରାଣୀ ହେଲେ ଶୋଭା ପାବକ ? ଏହି ମୋର ଉପଯୁକ୍ତ ବେଶ । ସେ ସବୁ ଅଳଙ୍କାରରେ ମୋର ପ୍ରୟୋଜନ କ’ଣ ?” ମନେ ମନେ କହିଲେ, “ମୁଁ ଦୃଢ଼ତାରେ ଯେଉଁ ଅମଳ ଗୁଣ ଧାରଣ କରିଅଛି, ତାହା ତୁଳନାରେ ଏ ସବୁ ଅତି ଶୁଦ୍ଧ, ଅତି ସୁନ୍ଦର ।” ଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆଉ ଉତ୍ତର ନାହିଁ, ଶାଶୁ ଆଉ କିଛି କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସାବିତ୍ରୀକୁ ତପସୀ-ବେଶରେ ଦେଖି ମୁନିମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଆନନ୍ଦ ହେଲା । ସେମାନେ ତାଙ୍କର ବହୁ ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସାବିତ୍ରୀ ତପୋବନକୁ ଆସି ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୁଝିନେଲେ । ଦକ୍ଷିଣ ଗୁମ୍ଫାକୁ ଆସି ସୁଦ୍ଧା ସାବିତ୍ରୀ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ଅସଂଖ୍ୟ ଦାସଦାସୀ-ପରିବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ରାଜରାଣୀ ପରି ଚଳି ପାରିଥାନ୍ତେ । ଅଶ୍ୱପତି ମଧ୍ୟ କନ୍ୟାର ସନ୍ତୋଷ ଲାଗି ସମସ୍ତ ଦେବାକୁ ବୁଣିତ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତେ ; କିନ୍ତୁ ସାବିତ୍ରୀ ସେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ନାହିଁ । ସେ ମନେ କଲେ, ମୋର ସ୍ୱାମୀ ଦକ୍ଷତ୍ର, ମତେ ସେହି ଦକ୍ଷତ୍ରଙ୍କର ଚଳିବାକୁ ହେବ । ସେହିଥିରେ ମୋର ସୁଖ, ସେହିଥିରେ ମୋର ଆନନ୍ଦ । ପତିଗୁମ୍ଫାକୁ ଆସି ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରକୃତରେ ବନବାସିନୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ — ଯେପରି ଆଜିନ୍ନ ସେ ଏହିଠାରେ ବଢ଼ି ଆସିଛନ୍ତି, ଯେପରି ସେ ରାଜଧାନୀର ଶୈଶ୍ୟ ଶିଳାସ ଦିନେ ସୁଦ୍ଧା ଉପଭୋଗ କରି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଏ ଅଭୂତ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ବନବାସୀ ସମସ୍ତେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । କୌଣସିଠାରେ କୃତ୍ରିମତାର କେ ମାନ୍ଦ୍ୟ ନାହିଁ—ସବୁ ସହଜ, ସବୁ ସରଳ ।

ଶାଶୁ ଶୁଣୁରଙ୍କ ଆଉ ଆନନ୍ଦର ସୀମା ନାହିଁ । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ସେବା ଯନ୍ତ୍ର ଭକ୍ତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଖି ସେମାନେ ମୋହତ ହୋଇଗଲେ । ଶାଶୁଙ୍କୁ ଆଉ କିଛି ସରଳ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଲା ନାହିଁ—ସାବିତ୍ରୀ ତାଙ୍କୁ ସେ ଅବସର ଦେଲେ ନାହିଁ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଂସାରଟିକୁ ସେ ଏପରି ସୁଗୁରୁରୂପେ ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ, କାହାର କୌଣସି ଚିନ୍ତା ବା ଅଭାବ ରହିଲା ନାହିଁ । କାହା ମନରେ ଗୋଟିଏ ଇଚ୍ଛାର ଉଦୟ ହେବା ମାତ୍ରେ ସାବିତ୍ରୀ ତାହା ଏପରି ଭାବରେ ସମ୍ପନ୍ନ କରି ଦିଅନ୍ତି ଯେ, କାହାକୁ ମୁହଁ ଫିଟାଇ କହିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ଅତିଥି ଅଭ୍ୟାଗତଙ୍କର ସେବା ସଜ୍ଜାର, ମୁନିରାଜି ମାନଙ୍କର ଆଦର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିୟ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତାଙ୍କର ମଧୁର ବ୍ୟବହାର ଓ ସେବାଧର୍ମରେ ଏପରି ଆଶ୍ଚା ଦେଖି ଆଶ୍ରମବାସୀ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଗଲେ । ବନର ପଶୁପତି ସୁଦ୍ଧା ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ପଲକ ବ୍ୟବହାରରେ ବଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସେ ତପୋବର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ ପରି ଏ ଆଶ୍ରମ ସେ ଆଶ୍ରମ ବୁଲି ଅବସର ସମ୍ପାଦିତ କଟାଇ ଦିଅନ୍ତି । କେତେବେଳେ ରାତି ମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ବସି ଧର୍ମ-ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଶୁଣିଥାନ୍ତି, କେତେବେଳେ ମୁନିପତ୍ନୀମାନଙ୍କଠାରୁ ନାଗଧର୍ମର ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରୁଥାନ୍ତି, କେତେବେଳେ ରାତିକୁମାରମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କ୍ଷୀତି କୌତୁକରେ ରତ ଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ଗୁହର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ସାଧୁସହବାସରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ତପୋବନର ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଡେ ସୁଖରେ କଟିଯାଏ ।

କିନ୍ତୁ ଏତେ ସୁଖ, ଏତେ ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ମନରେ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । ନାରଦଙ୍କର ଯେଉଁ ଭୟଙ୍କର କଥା ପ୍ରତିମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣକୁହରରେ ପ୍ରତିଧ୍ବନିତ ହେଉଥିଲା । ସେ ଶୁଣି ପରଶାମର କଥା ଭାବିଲା ବେଳକୁ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ହୃତ୍ପିଣ୍ଡ ଛୁଲ୍ଲ ହୋଇଯାଏ । ନାନା କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସେ ତାକୁ ଭୁଲିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ଅପ୍ରଦେବତା ପରି ସେ ଚିନ୍ତା ବରାବର ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧ୍ୟ କରି ରହିଲା । ଓଃ ! କି କଠୋର ବଧୂଲିପି ! ଏପରି ସ୍ବାମୀ, ଜଗତରେ ଯାହାର ଗୁଳନା ନାହିଁ, ବ୍ୟାତାଙ୍କର ଯେ ଅପୂର୍ବ ସୃଷ୍ଟି, କେତେ ଭାଗ୍ୟଲରେ ଯାହାଙ୍କୁ ପାଇଥାନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ନିଜର କର୍ମଦୋଷରୁ ହରାଇବାକୁ ହେବ । ଏ ସୁନା-ଘର ଶଙ୍ଖକେ ବୁନା ହୋଇଯିବ । ସାବିତ୍ରୀ ଆଉ ଭାବି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଅନ୍ଧକାର ଦେଖାଯାଏ ।

କିନ୍ତୁ ହୃଦୟରେ ଏପରି ଗୁରୁ ଭାର ବହନ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ସାବିତ୍ରୀଙ୍କଠାରେ ଉଦ୍‌ବେଗର ଲକ୍ଷଣ କିଛି ନାହିଁ । ସେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମୁଖି ଦସଦା ସ୍ଥିର, ଅବସ୍ଥଳ । ଶଙ୍ଖକପାୟ ତାଙ୍କୁ କେହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟପଥରୁ ବିଚଳିତ ହେବାର ଦେଖି ନାହିଁ । ମନ କଥା ମନରେ ରଖି ସେ ଶାଶୁ ଶଶୁରଙ୍କର ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରନ୍ତି ଓ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମୁଖରେ ସ୍ବାମୀଙ୍କର ମନୋରଞ୍ଜନ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମନରେ ଯେ କିଛି ଦୁଃଖ ଅଛି, ଏ କଥା ଦିନେ କେହି ସନ୍ଦେହ କର ନାହିଁ ।

ପ୍ରଭାତର ଚାଳସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ତପୋବନକୁ ସ୍ପର୍ଶକରିଣରେ ଗଞ୍ଜିତ କରିଦେଏ, ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଆନନ୍ଦଧ୍ବନିରେ ଯେତେବେଳେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ମୁଣ୍ଡଗତ ହୋଇ ଉଠେ, ସତ୍ୟବାନ୍ ଶ୍ରେୟ କୁଠାର ଧରି ଫଳମୂଳ ଓ କାଷ୍ଠ ସଂଗ୍ରହପାଇଁ ବନକୁ

ଯାଆନ୍ତି । ସାବିତ୍ରୀ ଆଶ୍ରମର ଏକ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ଏକଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇ ରହିନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ସତ୍ୟବାନ ବନ ମଧ୍ୟରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାନ୍ତି, ସାବିତ୍ରୀ ଗୋଟିଏ ଘାସ୍ ନିଶ୍ଚାସ ପକାଇ ଶାଶୁଶ୍ୱଶୁଙ୍କର ପୂଜା ଲାଗି ପୁଷ୍ପ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ବାହାରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ପୂଜାର ସମସ୍ତ ଆୟୋଜନ କରିଦେଇ ସେ ନିଜେ ଆଶ୍ରମର ଗୋଟିଏ ନିର୍ବୋଳା ସ୍ଥାନକୁ ଯାଆନ୍ତି ଓ ସେଠାରେ ବସି ଏକାନ୍ତମନରେ ପଢ଼ିବା ମଙ୍ଗଳକାମନାରେ ଭଗବାନଙ୍କର ଆର୍ଚ୍ଚନା କରନ୍ତି ।

ଏହା ଛଡ଼ା ବାର ଟୁଟ ଉପବାସ ଉପାସନା ନାଶ୍ୱର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯାହା କିଛି, ସାବିତ୍ରୀ କୌଣସିଟି ବାଦ୍ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ—ସବୁଗୁଡ଼ିକ ସେ ଭକ୍ତିର ସହିତ ବିଧି ଅନୁସାରେ ସମ୍ପନ୍ନ କରନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟପ୍ରାଣ କେତେ ବା ଦୃଢ଼ ? ଏହିପରି କରି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଦେହ ଖମ୍ବେ ଶୀତ ହୋଇ ଆସିଲା, ତାଙ୍କର କନକ କାନ୍ଥ ମୁଁ ନ ହୋଇଗଲା । ଏସବୁ ଦେଖି ଶାଶୁ ବଡ଼ ଚିନ୍ତିତ ହେଲେ । ସେ ସେତେ ନିଷେଧ କଲେ ସୁଦ୍ଧା କିଛି ଫଳ ନହେଲା ନାହିଁ । ପରିବ୍ରାଜକର ଯୁଦ୍ଧଯୁକ୍ତ କୋମଳ ପ୍ରତିବାଦରେ ସେ ଶେଷରେ ନିରସ ହୋଇ ରହିଲେ । ସାବିତ୍ରୀ କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ କଷ୍ଟକୁ କଷ୍ଟ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପତି ତାଙ୍କର ଧ୍ୟାନ, ପତି ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ, ପତି ତାଙ୍କର ଚରୁଷରୀ । ପଢ଼ିବା ମଙ୍ଗଳ ଲାଗି ସେ ହସି ହସି ନିଜର ଜୀବନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ପାରନ୍ତି—ଏ କଷ୍ଟ କେଉଁ ଗୁରୁ !

ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଦେହର ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସତ୍ୟବାନଙ୍କର ଅଗୋଚର ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ବଡ଼ ଭାବ ହୋଇ ଅନେକ ଥର ଲହେଲେ “ଦେଖ ସାବିତ୍ରୀ, ତୁମେ ବଡ଼ ଅନାୟାସ କରୁଅଛ । ଏପରି ଅସହ୍ୟ କଲେ ଦେହଟା କେତେଦିନ ରହିବ ? ତୁମର ଏ ରୂପ ଦେଖି ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ମନରେ ସେ କି କଷ୍ଟ ହେଉଅଛି, ତୁମେ ତାହା ଜାଣ ନାହିଁ ।” ଏ କଥା ଶୁଣି ସାବିତ୍ରୀ କେବଳ ମୁହଁ ମୁହଁ ହାନ୍ତି, ଆଉ କିଛି ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ହସର ଅର୍ଥ ଏହି—ତୁମେ ମୋର ଗୁରୁ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏ ବିଷୟରେ ତୁମେ ନିତାନ୍ତ ବାଲକ । ନାଶ୍ୱସମ୍ପ କଥା ତୁମେ କଣ ଜାଣ ? ସ୍ତ୍ରୀର ମନ ତୁମେ କଣ ବୁଝିବ ? ସେ ହସ, ସେ ହାବଭାବରେ କଣ ଥାଏ କେଜାଣି, ସତ୍ୟବାନ ଆଉ ପଦେ କଥା କହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଅଷ୍ଟମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଏହିପରି ଭାବରେ ସାୟା ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ କଟିଗଲା । ନାରଦ-କଥକ କାଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ଆଉ କେତେଟି ଦିନ ମାତ୍ର ଅଛି । କି ସ୍ବପ୍ନ, କି କାଗରଣ ସବୁବେଳେ ସେହି ନିଷ୍ଠୁର ସୂଚକ କାଟ ପରି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ମର୍ମସ୍ଥାନ କର୍ତ୍ତନ କରୁଅଛି । ସେ ନିୟତି କାଳ ଏତେ ନିକଟ ଦେଖି ତାଙ୍କର ବନ୍ଧ୍ୟାସ୍ଥଳ କମ୍ପି ଉଠିଲା । ସାବିତ୍ରୀ ନିମ୍ନେ ବେଶି ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠିଲେ । ତାଙ୍କ ମନର ଚଞ୍ଚଳତା ଆଉ କାହାଣୀ ନିକଟରେ ଗୋପନ ରହିଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେତେ ପଚାରିଲେ, ସାବିତ୍ରୀ କାହାକୁ କିଛି ନକହି ନୀରବରେ ଏ ଦାରୁଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା ସହ୍ୟ କଲେ । ସେ ମନେ କଲେ, ଏ ଭୟାନକ କଥା କହି ବୁଝା କାହିଁକି ପରିବାରର ସୁଖ ଶାନ୍ତି ନଷ୍ଟ କରିଦେବ ? ଯାହା ଅଦୃଷ୍ଟରେ ଥିବ ସବୁ, ବନ୍ଧୁ-ନିୟମକୁ କିଏ ବାରଣ କରିବ ?

ଏହିପରି ଭାବି, ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ଆୟୁ କାଳ ପୂରିବାକୁ ଗୁରୁବେଳି ଦିନ ଅଛି, ସାବିତ୍ରୀ ‘ସିଂହାସନ ଗ୍ରହ’ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସ୍ଥିତି କଲେ । ସେ ଅତି ଲୟଙ୍କର ଗ୍ରହ । ତିନି ଦିନ ତିନି ରାତି ଅନାଦର ଅନିଦ୍ରାରେ ରହି ଦୃଢ଼ ମନରେ ଏ ଗ୍ରହ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏ କଥା ଶୁଣି ଶାଶୁ ଶଶୁର ଚକ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇ କହିଲେ, “ମା, ଏ ଅତି କଠୋର ଗ୍ରହ । ଗୁହ୍ୟସ୍ଥାନଙ୍କ କଥା ଦୂରେ ଥାଉ, ସିଦ୍ଧତମ ମୁନିମାନେ ସୁଦ୍ଧା ଏହା କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତୁମେ ବୁଝା କାହିଁକି ଏ ଅସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମନ ବଳାଇଅଛ ? ତାହା ଛଡ଼ା ନାନା ପ୍ରକାର ଉପକାଶ କରି ତୁମର ଦେହ ଅତି ଶୀଘ୍ର ହୋଇ ଯାଇ-ଅଛି । ଟିକିଏ ଶୁଲ୍ଲିକାକୁ ସୁଦ୍ଧା ତମର ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ଏହା ଉପରେ ତୁମେ ଯଦି ଏ ବ୍ରତ କରି, ତାହା ହେଲେ ତୁମର ଆଉ ପ୍ରାଣ ରହିବ ନାହିଁ ।”

କିନ୍ତୁ ପଟ୍ଟଶାସ୍ତ୍ରନିପୁଣୀ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ କଥାରେ ପରାସ୍ତ କରିବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । ସେ କହିଲେ, “ମୁଁ ଯାହା ମାନସିକ କରିଅଛି, ତାହା ନ କଲେ ମୋର ପାପ ହେବ । ମୋର ଯାହା ହେଉ ପଛକେ ମୁଁ ନିଷ୍ଠୁର ଏ ଗ୍ରହ କରିବି । ସ୍ବାମୀଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ଲାଗି ମୁଁ ଏ ଗ୍ରହ କରୁଅଛି । ଆପଣମାନେ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ ମୁଁ ସବୁ କଷ୍ଟ ଅକ୍ଳେଶରେ ସହ୍ୟ କରି ପାରିବି ।” ଶାଶୁ ଶଶୁର ବାଧା ହୋଇ ଅନୁମତି ଦେଲେ । ସତ୍ୟବାନ୍ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ ଦେଖି ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲେ । ସେ ମନେ କଲେ ସାବିତ୍ରୀ ମାନସୀ ନୁହନ୍ତି—ଦେବୀ । ନିମ୍ନଗାମୀ ସ୍ରୋତ ପରି ସାବିତ୍ରୀ ଭକ୍ତର ଉଜ୍ଜ୍ବଳରେ ଜଗତ୍ ପ୍ରାକ୍ଟ କରିଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟତ । ଏ ଅଦମ୍ୟ ବେଗ ସ୍ବେଦ କଣ୍ଠ

କିଏ ? ସତ୍ୟବାନ୍ ଦେଖିଲେ, ବୃଥା ବାରଣ କରିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । ସାମାନ୍ୟ ବାଲିକର ଏ ଯେଁ ଲକ୍ଷ୍ମଣର ବେର ପନ୍ଥାକୁ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ସାବିତ୍ରୀ ସେଦିନ ପ୍ରଭାତରୁ ଉଠି ସ୍ନାନାଦି କରି ଶୁଦ୍ଧ ମନରେ ନିଜ ହାତରେ ବ୍ରତର ସବୁ ଆୟୋଜନ କଲେ, ଶେଷରେ ଶାଶୁ ଶ୍ୱଶୁର ଓ ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଯଥାନିୟମରେ ବ୍ରତାରମ୍ଭ କଲେ । ଓଃ ! କି କଠୋର ବ୍ରତ ! ସାବିତ୍ରୀ ଏକ ଆସନରେ ନିଶିଷ୍ଠ ଚିତ୍ତରେ ବସି ଅଛନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରଦ୍ୱୟ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଅଛି । ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ ପୁର ଗୋଟିଏ ଜ୍ୟୋତିର୍ଲେଖା ତାଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ରହିଅଛି । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଖି ସମସ୍ତଙ୍କର ଗିରିଗୁଳତନୟା ତପୋରତା ପାଟଙ୍କେ କଥା ମନରେ ଉଦତ ହେଲା । କି କଠୋର ସଂଯମ ! କି ଅଟଳ ଐକାନ୍ତକତା ! ଦୁଇ ଚନ୍ଦ୍ରରୁ ଦିଓଟି ଅଗ୍ରଧାସ ବହୁ ଯାଉଅଛି । ଯେପରି ସବୁ ପାପ, ସବୁ କଳୁଷ ଅଶୁ ଆକାରରେ ନିର୍ଗତ ହୋଇ ଚାଲି ଯାଉଅଛି ! ସାବିତ୍ରୀ ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ — ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ଚାଲୁଅଛି କି ନା, ସନ୍ଦେହ । କେବଳ ମାଟି ଦେହଟା ପୃଥିବୀରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଅଛି, କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମା ବିହଙ୍ଗମ ପରି ମୁକ୍ତ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ିଯାଇ କେଉଁ ପାପତାପଶୂନ୍ୟ ଶାନ୍ତମୟ ଧାମରେ ବିଚରଣ କରୁଅଛି ।

ପୂର୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟ ପଶ୍ଚିମରେ ଅସ୍ତ ହେଲେ । ସୁନ୍ଦରୀ ସେହି ସୂର୍ଯ୍ୟ ପଶ୍ଚିମ ଗୁଡ଼ି ପୂର୍ବରେ ଦେଖା ଦେଲେ । ସଂସାରର ସମସ୍ତ ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଯଥାସ୍ଥତି ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ସାବିତ୍ରୀ ସେହିପରି ଏକ ଆସନରେ ଏକ ଧ୍ୟାନରେ ବସି-ଅଛନ୍ତି । ଜଗତର ଘଟନାବଳୀ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ, ନିଜର ଦେହ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ । ସବୁ ଘଟନାର ଯେଉଁଠାରେ ଉତ୍ପତ୍ତି, ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟର ଯେଉଁଠାରେ ଲୟ, ସେହି ବିଭ୍ରାପାଦପଦ୍ମ ତଳେ ବସି ସେ ଆକୁଳ ହୃଦୟରେ ପତିଙ୍କର ଜୀବନ ଭିକ୍ଷା କରୁଅଛନ୍ତି । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥ ସାଧନ ଦେଖି ତାପସବ୍ରତଧାରୀ ମୁନିମାନେ ସୁଦ୍ଧା ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନେ ମନେ କଲେ, ସାବିତ୍ରୀ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହନ୍ତି — କୌଣସି ଛଦ୍ମବେଶୀ ଦେବତା ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ସାଧନାର ନିଷ୍ଠା ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଆସିଅଛନ୍ତି ।

ତିନି ଦିନ ପରେ ସାବିତ୍ରୀ ଆସନରୁ ଉଠି ସ୍ନାନାଦି କରି ବ୍ରତ ସାଜ କଲେ । ତାଙ୍କର ଶରୀର ଏପରି ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ଯାଇଅଛି ଯେ, ବୋଧ ହୁଏ ଟିକିଏ ପବନ ଲାଗିଲେ ପଡ଼ିଯିବେ ! କିନ୍ତୁ ଦେହରୁ କିପରି ଗୋଟିଏ ଅପୂର୍ବ ଜ୍ୟୋତି ବାହାରୁ ଅଛି ! ଅଗ୍ନିରେ ଦଗ୍ଧ ହୋଇ ସୁନା ଯେପରି ବିଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ, ତିନି ଦିନର କଠୋର ଲପସ୍ୟା ପରେ ସ୍ୱଚ୍ଛବଶୁଦ୍ଧା ସାବିତ୍ରୀ ଆହୁରି ବିଶୁଦ୍ଧ, ଆହୁରି ପବିତ୍ର ହୋଇ ଉଠିଲେ । ମନେ ହେଲା, ଯେପରି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଜଡ଼ ଦେହ ଆଉ ନାହିଁ — ସମସ୍ତ

ଶେଷରୁଟି ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଆସା । ସେ ମୂର୍ତ୍ତି ସେ ଦେଖିଲା, ତାହାର ମସ୍ତକ ଭକ୍ତରେ ଅବନତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ବ୍ରତ ଶେଷରେ ସାବିତ୍ରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ ଇତ୍ୟାଦି କରାଇ ଶାଶୁ, ଶ୍ୱଶୁର ଓ ମୁନି ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କର ଚରଣଧୂଳି ଗ୍ରହଣ କଲେ । ମୁନି ଓ ଦ୍ୱିଜମାନେ ତାଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ଦିଦାୟ ନେଲେ । ଶାଶୁ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଡାକ କହିଲେ, “ଦେଉଁ ବ୍ରତ ମନାସି ଥିଲା, ତାହା ତ ଶେଷ ହେଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୋଜନାଦି କରି ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ଲେ ।”

ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ, “ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ଯିବାକୁ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଅଛି । ମୁଁ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଭୋଜନ କରିବି, ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପୂର୍ବରୁ ଭୋଜନ କରିବା ନିଷେଧ । ଆପଣ ସେଥିଲାଗି ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।”

ଏପରି ସମୟରେ ସତ୍ୟବାନ୍ କୁଠାରନ୍ଧ୍ରପୁରେ ବନକୁ ବାହାରିଲେ । ଏହା ଦେଖି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ମନରେ ବଡ଼ ଆଶଙ୍କା ହେଲା । ଆଜି ସେହି ଭୟାନକ ଦିନ — ଆଜି ସତ୍ୟବାନଙ୍କର ଆତ୍ମ ଶେଷ ହେବ । ନାରଦଙ୍କର ସେହି ନିଦାବୁଣ ବାକ୍ୟ ସ୍ମରଣ କରି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଚକ୍ଷୁସ୍ଥଳ କର୍ମି ଉଠିଲା । ସେ ଶୀଘ୍ର ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ କହିଲେ, “ଆଜି ଏପରି ଅସମୟରେ ବନକୁ ବାହାରିଲା କାହିଁକି ? ଦିନ ଆସି ଶେଷ ହେଲାଣି । ଏ ସମୟରେ ବନକୁ ଯିବା ନିରାପଦ ନୁହେଁ । ଆଜି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଚଳିଯିବ । ମୋ କଥା ରକ୍ଷା କରି ତୁମେ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯାଅ ନାହିଁ ।”

ସତ୍ୟବାନ୍ ଟିକିଏ ହସିକରି କହିଲେ, “ତୁମେ ବୁଝା ଭୟ କରୁଛ କାହିଁକି ? ମୁଁ ତ ପ୍ରାୟ ଏହି ସମୟରେ ବନକୁ ଯାଏ । ଆଜି ଅବା ଟିକିଏ ଭଲମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଛି । ତେବେ କଣ ସମସ୍ତେ ଆଜି ଉପନାସୀ ରହିବେ ? ଫଳମୂଳ ଅବା ନ ହେଲା, କାଠ ନ ହେଲେ ଘାଗ ଯଜ୍ଞ ହେବ କିପରି ?”

ସାବିତ୍ରୀ ଦେଖିଲେ, ବାସୁଦେବ୍ ସତ୍ୟବାନ୍ ବନକୁ ନ ଗଲେ ବୃଦ୍ଧ ପିତା-ମାତାଙ୍କର କଷ୍ଟ ହେବ । ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥଲାଗି ସେ କଣ ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ଜର୍ଜିରୀରୁ ବିରତ କରିବେ ? ପୁଣି ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ, ନାରଦ ଯାହା କହିଥିଲେ, ତାହା ଆସି ବୋଧ ହୁଏ ଫଳିଲା । ସେଥିଲାଗି ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ କର୍ମସୂତ୍ରରେ ମୃତ୍ୟୁ ନିକଟକୁ ଟାଣି ନେଇ ଯାଉଅଛି । ସାବିତ୍ରୀ କିରୁକ୍ଷଣ ମାରବ ହୋଇ କହିଲେ, “ଯାହା ହେଉ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତୁମକୁ ଏକାକୀ ଯିବାକୁ ଦେବି ନାହିଁ । ଗୁଲ, ମୁଁ ଆଜି ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବି । ମୁଁ

ଅନେକ ଦିନ ହେଲେ ଅରଣ୍ୟ ଦେଖି ନାହିଁ । ଆଜି ମୋର ଦେଖିବାକୁ ବଡ଼ ଇଚ୍ଛା ହେଉଅଛି ।”

ଏ କଥା ଶୁଣି ସତ୍ୟବାନ୍ ବିସ୍ମୟରେ ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲେ । ସେ କହିଲେ, “ତୁମେ କଣ କହୁଛ, ମୁଁ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । ତଳ ଦିନ ହେଲେ ମୁଖରେ ଜଳବିନ୍ଦୁ ସୁଧା ଦେଇ ନାହିଁ । ତୁମର ଟିକିଏ ଠିଆ ହେବାକୁ ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ତା ଉପରେ କଣ ନା ତୁମେ ବନକୁ ଯିବ ? ତୁମ ମନରେ କଣ ଅଛି କେ ଜାଣି, ମୁଁ ତୁମକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚିହ୍ନି ପାରିଲି ନାହିଁ ।”

ସ୍ଵାମୀଙ୍କର ଏପରି ଆଦର କଥା ଶୁଣି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଆଖି ଛଳଛଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ମନୋଭାବ ଦମନ କରି କହିଲେ, “ଏପରି ସମୟରେ ବନର ଶୋଭା ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ । ମୁଁ ତୁମକୁ ବିଶେଷ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି, ମୋର ଆଜିକାର ଇଚ୍ଛାଟି ପୂରଣ କର । ମୋର କିଛି କଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । ତୁମେ ସେ ଭାବନା କର ନାହିଁ ।”

ସତ୍ୟବାନ୍ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଶୁଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ସମ୍ମତ ପାଇ ସାବିତ୍ରୀ ପିତାମାଳାଙ୍କଠାରୁ ଅନୁମତି ନେବାକୁ ଗଲେ । ଶାଶୁ ନାନାପ୍ରକାର ବାରଣ କରି କହିଲେ, “ତୁମେ ସତ୍ୟବାନ୍ ଲାଗି ବୃଥା ଚନ୍ଦ୍ରା କରୁଛ କାହିଁକି ? ସେ ଯାଇ ଦଣ୍ଡକ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବ ଶୁଭରେ ଫେରି ଆସିବ । ତୁମେ ଯାଇ ଭୋଜନାଦି କର ।” ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ, “ମୋର ଆଜି ବନ ଦେଖିବାକୁ ବଡ଼ ଇଚ୍ଛା ହୋଇଅଛି । ବିଶେଷତଃ ଶାସୁରେ ବିଧାନ ଅଛି ଯେ, ବ୍ରତ ଶେଷରେ ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ସହିତ ବରାବର ରହିବାକୁ ହେବ । ତାହା ନ ହେଲେ ବଡ଼ ଅମଙ୍ଗଳ ହୁଏ ।”

ବୃଦ୍ଧ ଦମ୍ପତି ଭାବିଲେ, ସାବିତ୍ରୀ ଏଠାକୁ ଆସିଲା ଦିନଠାରୁ ଦିନେ ହେଲେ କିଛି ପ୍ରାର୍ଥନା ବା ଅନୁରୋଧ କରି ନାହାନ୍ତି । ଆଜି ତାଙ୍କୁ ବାରଣ କଲେ ତାଙ୍କ ମନରେ କଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରେ । ଏହିପରି ଭାବି ସେମାନେ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ ।

ବୃଦ୍ଧ ଦମ୍ପତିଙ୍କର ଅନୁମତି ପାଇ ସାବିତ୍ରୀ ଅତି ଆଗ୍ରହ ସହିତ ବାହାରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କଲେ । ଯାତ୍ରାକାଳରେ ସେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଦୃଢ଼ସ୍ଵରେ ଟିକିଏ ବଳ ସଞ୍ଚୟ କରିନେଲେ ଏବଂ ଶାଶୁ, ଶ୍ଵଶୁର ଓ ତପୋବନର ସମସ୍ତ ମୁଖ ଗର୍ବିତ୍ର ମନେ ମନେ ଭକ୍ତିର ସହିତ ପ୍ରଣାମ କରି ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବନକୁ ବାହାରିଲେ ।

ନବମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ସାବିତ୍ରୀ ଓ ସତ୍ୟବାନ୍ ବନପଥରେ ଚାଲି ଅଛନ୍ତି । ସେତେବେଳକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ପଶ୍ଚିମ ଗଗନକୁ ବିବିଧ ରଙ୍ଗରେ ଚିତ୍ରିତ କରି ଦେଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାନ୍ଦି ଯାଉଅଛନ୍ତି । ପକ୍ଷୀମାନେ ମଧୁର କାକଲି କରି ନିଜ ନିଜ ବସାକୁ ଫେରୁଅଛନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟାର ମଧୁର କିରଣରେ ତରୁଲତା ଝଲମଲ କରୁଅଛି । ସତ୍ୟବାନ୍ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ହାତ ଧରି ବନର ଶୋଭା ଦେଖାଇ ଦେଖାଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅନ୍ଧସର ହେଉଅଛନ୍ତି । କେଉଁଠାରେ ଗରଗୁଡ଼ିକ ଫୁଲଭାରିରେ ଅବନତ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛି, କେଉଁଠାରେ ଲତାଟିଏ ମୃଦୁ ପବନରେ ଥର ଥର ହୋଇ କମ୍ପିଅଛି, କେଉଁଠାରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଭରଜିଣୀ ତରତର ହୋଇ ବହୁ ଯାଉଅଛି, କେଉଁଠାରେ ଚକ୍ରା ଚକୋଇ କରୁଣ ଗୁରିଣୀ କରି ପରାସରଠାରୁ ମେଲଣି ନେଉଅଛନ୍ତି । ସତ୍ୟବାନ୍ ନାନା କଥା କହି ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ସବୁ ଦେଖାଇ ଦେଉଅଛନ୍ତି । ଉପଯୁକ୍ତ ସଙ୍ଗୀତ ନ ଥିଲେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଉପଭୋଗ କରି ହୁଏ ନାହିଁ । ବହୁଦିନ ପରେ ସତ୍ୟବାନ୍ ଆଜି ଏ ଶୋଭାଭଣ୍ଡାର ମଧ୍ୟରେ ଜୀବନସଙ୍ଗି ମାଙ୍କୁ ଏକାକୀ ପାଇଅଛନ୍ତି—ତାଙ୍କର ଆଉ ଆନନ୍ଦର ଶେଷ ନାହିଁ । ସେ କେତେ କଥା କହି, କେତେ ରହସ୍ୟ କରି ବାଟ ଚାଲୁଅଛନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ମନର ଭାବ ଅଲଗା । ଆଜି ବନର ଶୋଭା ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ପଡ଼ୁ ନାହିଁ, ସତ୍ୟବାନଙ୍କ କଥା ତାଙ୍କ କାନରେ ପ୍ରବେଶ କରୁ ନାହିଁ । ସେ କେବଳ ମଝିରେ ମଝିରେ ‘ହଁ’ ‘ହଁ’ କରି କରି କମ୍ପିତ ପଦରେ ଛାୟା ପରି ସତ୍ୟବାନଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରୁଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଆଜି କି ପ୍ରବଳ ଝଡ଼ତୋଡ଼ାନ ବୋହୁଅଛି, ତାହା କଥାରେ ପ୍ରକାଶ କରି ହେବ ନାହିଁ । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଆଜି ଅଗ୍ନି ପଶ୍ୟା । ସେ ଚରମ ପଶ୍ୟାରୁ କିପରି ଉଦ୍ଧାରି ହେବେ, ସେ ଭାବନା ଦରବାରରେ ନିଜର କି ଦାବି ଦେଖେଇବେ, କେବଳ ଏହି ସବୁ କଥା ତାଙ୍କ ମନକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରୁଅଛି ।

ସତ୍ୟବାନ୍ କିଛି ଫଳମୂଳ ସଂଗ୍ରହ କରି କାଠ ଲାଗି ଆଉ କିଛି ଦୂର ଅନ୍ଧସର ହେଲେ । ଯମେ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅନ୍ଧକାର ମାଡ଼ି ଆସିଲା । ଅତି କ୍ଷୀଣ ଆଲୋକ ସାହାଯ୍ୟରେ ସାବିତ୍ରୀ ଓ ସତ୍ୟବାନ୍ ହାତ ଧରି ଧରି ହୋଇ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଚାଲି-ଅଛନ୍ତି । ଚାନ୍ଦିଆଡ଼ି ନୀରବ ନିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର । ମଝିରେ ମଝିରେ ହିଂସ୍ରଜଳୁମାନଙ୍କର

କୋଳାହଳ ଶୁଣା ଯାଉଅଛି । ଦାହରେ ଆଜି ଯେପରି ଅନ୍ଧକାର, ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । ସେ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନିୟତିର ପାଦ ତଳେ ଶୁଣୁଅଛନ୍ତି, ପ୍ରତି ସ୍ଥାନରେ ବଳିଷ୍ଠ ମୁର୍ତ୍ତିର କଳ୍ପନା କରୁଅଛନ୍ତି । ଗଛରୁ ପତଟିଏ ଖସି ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ ସାବିତ୍ରୀ ଚମକି ଉଠନ୍ତି । ସେ ମନେ କରନ୍ତି, ବୋଧ ହୁଏ ଏହିଠାରେ ସବୁ ଶେଷ ହେଲା । ପକ୍ଷୀ ଯେପରି ଶାବକମାନଙ୍କ ଉପର କିଛି ଆସଦ ପଡ଼ିବାର ଦେଖିଲେ ନିଜ ପକ୍ଷରେ ଯେମାନଙ୍କୁ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଏ, ସାବିତ୍ରୀ ସେହିପରି କମିତ ହସ୍ତରେ ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ଧରନ୍ତି । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଏପରି ଭାବ ଦେଖି ସତ୍ୟବାନ୍ ମନେ କଲେ, ବୋଧହୁଏ ହିଁସ୍ତକଳ୍ପମାନଙ୍କ ଚକ୍ରାର ଶୁଣି ସାବିତ୍ରୀ ଭୟରେ କାତର ହେଉଅଛନ୍ତି । ସେ କହିଲେ, “ସାବିତ୍ରୀ, କିଛି ଭୟ ନାହିଁ । ସତ୍ୟବାନ୍ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରୁମ୍ ସଙ୍ଗରେ ଅଛି, କେହି ରୁମ୍‌ର କେଶାବ୍ଧି ସୁଆ ଶୁଣି କରପାରିବ ନାହିଁ ।” ସାବିତ୍ରୀ ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ, “ଆହା, ମୁଁ ଯଦି ଏହିପରି ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଏହିତଳ କଥା କହି ପାରନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ଆଉ ଚିନ୍ତା କଣ ଥିଲା ?” ମନର ଭାବ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ପ୍ରକାଶରେ କହିଲେ, “ରୁମେ ଯେତେବେଳେ ସାଙ୍ଗରେ ଅଛ, ଭୟ କଣ ? କିଛି ନାହିଁ—ଭୁଲ ।”

ଏହି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଶୁଣିଲ ଗଛରେ ଉପଯୁକ୍ତ କାଠ ଦେଖି ସତ୍ୟବାନ୍ କୁଠାର ଧରି ବୃକ୍ଷ ଆସେହୁଣ କଲେ । ହଠାତ୍ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣ ଗର୍ଭ ପ୍ରତି ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କି ଘୋଟାଏ ଅଳଷା ବିସଦର ଆଶଙ୍କାରେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଶରୀର ଶୀତେଇ ଉଠିଲା । ପଡ଼ିକ ମଙ୍ଗଳ କାମନାରେ ସାବିତ୍ରୀ ସକଳ ଦେବତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କଲେ ।

ଗଛରେ ଚଢ଼ି ସତ୍ୟବାନ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦିଗ୍‌ବିଜୟ ମାରିଅଛନ୍ତି, ଏପରି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଭୟଙ୍କର ଶିରଃପାତା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ସହସ୍ର ବୃକ୍ଷିକ ଯେପରି ଏକ ସଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟକୁ ଦଂଶନ କଲେ । ସତ୍ୟବାନ୍ ଆଉ ସ୍ଥିର ରହି ପାରଲେ ନାହିଁ । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଗଛକୁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଧରି ରହିଲେ । ତାଙ୍କ ହାତରୁ କୁଠାର ଶ୍ରେଣି ତଳେ ଖସି ପଡ଼ିଲା । କୁଠାର ପଡ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ମର୍ମସ୍ଥଳ ଯେପରି ଶତଶତ ହୋଇ ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା ।

ସାବିତ୍ରୀ ଭାବିଲେ, ହବନାଶ ! ସମୟ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ! ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ଏତେବେଳେ ଆସି ରାଧିବାକ୍ୟ ଫଳିଲା । ସେ ଥରେ ଦୂର ଥର, ଦିନ ଥର ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ଡାକିଲେ—କିଛି ଉତ୍ତର ନାହିଁ ।

ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଉକ୍ତ ଶୁଣି ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ବାବୁଙ୍କର ସତ୍ୟବାଦକୁ ଡାକିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟବାଦଙ୍କର ଆଉ କଥା କହିବାର ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଗହଳ ଧୀରେ ଧୀରେ ଓହ୍ଲାଇ ଦୁଇ ହାତରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଧରି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସାବିତ୍ରୀ କମ୍ପିତ ସ୍ଵରରେ ପଚାରିଲେ, “କଣ ହେଲା ?”

ସତ୍ୟବାଦ କହିଲେ, “ଓଃ ! ଭାରି ଯନ୍ତ୍ରଣା ! ମୋ ମୁଣ୍ଡକୁ ଯେପରି କିଏ ଶତ ଶତ ଶେଳ ବନ୍ଧୁଅଛି ! ମତେ କିଛି ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ । ବୋଧ ହୁଏ ପ୍ରାଣ ବାହାରି ଯିବ—ଆଉ ନିଶ୍ଚୟ ନାହିଁ ।”

ସାବିତ୍ରୀ ହଠାତ୍ ନିଜର ଅସ୍ଥଳ ପାଦ ସତ୍ୟବାଦଙ୍କୁ ଶୁଆଇ ଦେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଡୋକ୍ଟରେ ଧାରଣ କରି ନାନାପ୍ରକାରେ ଶୁଣୁଛା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ କୌଣସିଥରେ କିଛି ହେଲା ନାହିଁ । କ୍ରମେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସତ୍ୟବାଦ ଶଯ୍ୟାରେ ପଡ଼ି ଛଟପଟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ନିସ୍ତେଜ ହୋଇ ଆସିଲା, ଚକ୍ଷୁ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଗଲା ।

ସାବିତ୍ରୀ ବୁଝିଲେ—ସବୁ ଶେଷ ହୋଇଅଛି, ଭବିତବ୍ୟ ଫଳିଅଛି । ସେ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ଉକ୍ତସ୍ଵରରେ ରୋଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅନ୍ତତର ସହସ୍ର ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କ ମନରେ ଜାଗ୍ରତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ କୋହରେ ବେଶି ବେଶି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏଠାରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ସାନ୍ତାପନା ଦେବ କିଏ ? ନିଶ୍ଚୟ ବନ—ଚରୁଦିଗ ଅନ୍ଧକାର, ଜନମାନବର ସମାଗମ ନାହିଁ । ଗୁଣିଆଡ଼େ କେବଳ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁମାନଙ୍କର ଭାସିବା କୋଳାହଳ ଶୁଣା ଯାଉଅଛି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଏକାକୀ ସାବିତ୍ରୀ ମୁମୁକ୍ଷୁ ପଡ଼ିବ ଡୋକ୍ଟରେ ଧରି ବସିଅଛନ୍ତି । ଓଃ ! କି ଭୟଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟ ! ଭାରିଲ ବେଳକୁ ଦେହ ଶୀତେଇ ପଡ଼ୁଅଛି ।

କିନ୍ତୁ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ସେତେବେଳେ ଏ ସବୁ କଥା ଭାବିବାକୁ ଅବସର ନାହିଁ । ନିଜର କୌଣସି ବିପଦ ଘଟିବ, ସେ ଦିଗକୁ ତାଙ୍କର ଅଶ୍ରୁମାନ୍ତ ଭ୍ରୁକ୍ଷେପ ନାହିଁ । ସେ ଏକମନ ଏକଧ୍ୟାନରେ କେବଳ ସତ୍ୟବାଦଙ୍କ କଥା ଭାବୁଅଛନ୍ତି । ସେ ଭାବୁଅଛନ୍ତି, ଏପରି ସ୍ଵାମୀ—ରୂପ ଗୁଣରେ ଜଗତରେ ଯାହାର ତୁଳନା ନାହିଁ, ଯେ ମୋର ନୟନର ମଣି, ଜୀବନର ଜୀବନ—ତାଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି ମୁଁ ବଢ଼ିବି କିପରି ? ଏପରି ସ୍ନେହଶୀଳ ସ୍ଵାମୀ—କେତେ ତପସ୍ୟା ବଳରେ ଯାହାଙ୍କୁ ଲାଭ କରିଥିଲି, ଯାହାଙ୍କୁ ପାଇ ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମୋ ପକ୍ଷରେ ସ୍ଵର୍ଗରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା—ସେ ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମାୟାବନ୍ଧନ ଛୁଣାଇ ଦେଇ

ଭୁଲିଯିବେ ? ଆଉ ମୁଁ ଏକାକୀ ଏ ସଂସାରମୟରେ ନେବଳ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦ୍ଵାଦ୍ଵାନାରକୁ ଜୀବିବା କରି ରହିବି ? “ପ୍ରଭୁ, କି ପାପରେ ମୋର ଏ ଗୁରୁଦଣ୍ଡ ହେଲା ? ମୁଁ ଜୀବନରେ କାହାର କିଛି ଅନ୍ଧକ୍ଷ କରି ନାହିଁ, ତୁମେ ସୁଦ୍ଧା ଦୃଢ଼ତାରେ ପାପଗନ୍ତାକୁ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ନାହିଁ । ଏତେ ବାର ପ୍ରଭୁ, ସୁଦ୍ଧା ଆଶ୍ଵିନୀ ସବୁ କଣ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଗଲା ? ଏ ସବୁର ତେବେ କଣ କିଛି ମୁଲ୍ୟ ନାହିଁ ? ପ୍ରଭୁ, ସ୍ଵାମୀଙ୍କୁ ନେଲି ତ, ମତେ ସାଙ୍ଗରେ ନେଲି ନାହିଁ କାହିଁକି ? ପତି ବଳା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ଅନ୍ୟ ଏକ କଣ ଅଛି ? ପ୍ରାଣ ଚାଲିଗଲେ ଦେହଟାରେ ଆଉ ପ୍ରୟୋଜନ କଣ ?”

ସାବିତ୍ରୀ ଏହିପରି ନିବିଷ୍ଟଚେତାରେ ଚିନ୍ତା କରୁଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନ ଲୁପ୍ତ । ନାରଦଙ୍କର ସେହି କଥା ତାଙ୍କର ସ୍ମରଣ ହେଲା, “ପତିଗ୍ରହଣ କିଛି ଅମଙ୍ଗଳ ହେବ ନାହିଁ । ଧର୍ମତେଜରେ ବିଧିବଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେୟ ନ ହୋଇଯିବ । ଜଗତରେ ସଫର ଅସାଧ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ ।” ଏହି କଥା ଶୁଣି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଟିକିଏ ସାହସ ହେଲା, ମନରେ ଟିକିଏ ଦମ୍ଭ ଆସିଲା । ତାଙ୍କ ଦୃଢ଼ତା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରୀ ଶାଶୁର ଘାପ ଜଳି ଉଠିଲା । ସେ ବାରମ୍ବାର ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ମୁଖ ନିଶ୍ଵାସ କଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ମୁଖକୁ ଦେଖି ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା, ଏପରି ସ୍ଵାମୀ ମତେ ଗୁଡ଼ି ଯିବେ—ଅସମ୍ଭବ ? କଲ ସ୍ଥଳ ଅନୁଶାସନ ସେହିଠାକୁ ସେ ଯିବେ, ମୁଁ ସେଠାକୁ ତାଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରିବି । ଏହିପରି ଭାବି କପରି ଗୋଟିଏ ଅତ୍ୟୁତ ଶକ୍ତିରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ମନ ଶକ୍ତିମାନ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତାଙ୍କ ଦେହ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣାୟ କ୍ୟୋରିରେ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇଗଲା । ସେ ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ଚିନ୍ତାରେ ତନ୍ମୟ ହୋଇଗଲେ । ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ପ୍ରାଣ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣ ଏକ ହୋଇଗଲା ।

ସାବିତ୍ରୀ ଏହିପରି ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ବୋଧ ହେଲା, ଯେପରି ହଠାତ୍ ସେହି ବନସ୍ଥଳୀ ଆଡ଼ର ଶୁଷ୍କ ହୋଇ ଉଠିଲା, ଗୋଟାଏ କାମସୀ ଗ୍ରସ୍ତା ଆସି ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ପକାଇଲା । ସାବିତ୍ରୀ ମନେ କଲେ, ଯେପରି କେତେ-ଗୁଡ଼ାଏ ବିକଟ ମୁଠି ଆସି ତାଙ୍କର ଶ୍ଵାସାନ୍ତେ ନୃତ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି । ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଅତି ଭୟଙ୍କର, ଅତି ବିଶ୍ଵାସୀକାମୟ । କିନ୍ତୁ ସାବିତ୍ରୀ ଏଥରେ ଆତ୍ମୋ ବିକଳିତ ହେଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ମୁଠି ସ୍ଥିର ଗନ୍ଧାର ।

କିଛିଦିନ ପରେ ସହସା ବନଭ୍ରମି ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସାବିତ୍ରୀ ଶୁଣି ଦେଖିଲେ, ସମ୍ମୁଖରେ ଗୋଟିଏ ଅପୂର୍ବ କ୍ୟୋରିମୟ ସୁରୁଷ ମୁଠି । ତାଙ୍କର ପରିଧାନ ରକ୍ତବସ୍ତ୍ର, ମସ୍ତକରେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ମୁକୁଟ, ହସ୍ତରେ ପାଶ ଓ ଦଣ୍ଡ । ସାବିତ୍ରୀ

ବିଦ୍ୟୁତ୍ପାବଣ୍ଡ ହୋଇ କିଛି ସମୟ ସେହି ମୁଣ୍ଡି ଆଡ଼କୁ ଅପଲକଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇ ରହିଲେ । ପରେ କହିଲେ, “ପ୍ରଭୋ, ଆପଣ କିଏ ? ଏ ଉତ୍କଳ ମୁଣ୍ଡି ଦେଖି ବୋଧ ହେଉଅଛି, ଆପଣ କୌଣସି ଦେବତା ହେବେ । ଦୟା କର ମୋର ସଶୟ ଦୂର କରନ୍ତୁ ।”

ତେଜୋମୟ ମୁଣ୍ଡି ଉତ୍ତର କଲେ, “ସାବିତ୍ରୀ, ମୋ ନାମ ଯମ । ମୁଁ ସହାରର ଲୟକର୍ତ୍ତା, କାଳ ଶେଷ ହେଲେ ମୁଁ ଆସି ଜୀବମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣ ହରଣ କରି ଦେଉନାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସତ୍ୟବାନଙ୍କର କାଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛି । ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନେବାକୁ ଆସିଅଛି ।”

ସାବିତ୍ରୀ ଚାହିଁ ପାରିଲେ ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ, ଆଉ କ୍ଷୋଭାହୀନ । ସେ ଦେଖିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ଅଧାର ହୋଇ ସନ୍ତାନ କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ — ସ୍ଥିରଚକ୍ଷୁରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହିପରି ଭାବି ସାବିତ୍ରୀ ମନକୁ ଟିକିଏ ଦୂର କରିନେଲେ ଏବଂ ଅତି ବିନୀତଭାବରେ ଯମଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “ଶୁଣିଅଛି, ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଚରମାନେ ଆସି ମୃତ୍ୟୁବ୍ରତକୁ ଦେଖିଯାନ୍ତି । ଏ ସ୍ଥଳରେ ଆପଣ ନିଜେ କାହିଁକି ଉପସ୍ଥିତ ?”

ଯମ ଉତ୍ତର କଲେ, “ସାବିତ୍ରୀ ସତ୍ୟବାନ ପରମଧାର୍ମିକ, ତାହା ଛଡ଼ା ରୂପେ ନିଜେ ଗାଧୁା ପଡ଼ିବତା ତାଙ୍କୁ କୋଳରେ ଧରି ବସିଅଛ । ସୁତରାଂ ଯମ-ଦୂତମାନେ ତାଙ୍କୁ ଶୁଣି କଷ୍ଟ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏଥିଲାଗି ମତେ ନିଜେ ଆସିବାକୁ ହୋଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ରୂପେ ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କର, ମୁଁ ମୋର ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ।”

ସାବିତ୍ରୀ ଆଉ କିଛି କଥା ନ କହି ଧୀରେ ଧୀରେ ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ଡୋଳିବୁ ଖସାଇଦେଇ ନିକଟରେ ଛୁଡ଼ା ହେଲେ । ଯମଙ୍କର ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ଦେହରୁ ଆତ୍ମାକୁ କାଢ଼ି ନେଇ ଯମପୁର ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ସାବିତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ପଛେ ପଛେ ତାଙ୍କର ଅନୁସରଣ କଲେ ।

ଦଶମ ପରିଚ୍ଛେଦ

କିନ୍ତୁ ଦୂର ଯାଇ ଯମ ହଠାତ୍ ପଛକୁ ଫେରି ଦେଖିଲେ, ହାବିଶୀ ପଛେ ପଛେ ଆସୁଅଛନ୍ତି । ଯମ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, “ହାବିଶୀ, ତୁମେ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଆସୁଅଛ ? ସତ୍ୟବାନଙ୍କର ଜାଲ ପୁଣି ହେଲା, ସେ ଚାଲିଗଲେ । ତୁମେ ଆଉ କୁଆ ଶୋକ କରୁଅଛ କାହିଁକି ? ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ ଘରକୁ ଫେର ।”

ହାବିଶୀ କହିଲେ, “ମୋର ଆଉ ଘର କାହିଁ । ଆପଣ ତ ମୋ ଘରଟିକୁ ଘଟେ ଘଟେ ନେଇ ଯାଉଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଆଉ କେଉଁଠାକୁ ଫେରିବି ? ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଅନୁଗମନ କରିବାହିଁ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ମୁଁ ସେହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରୁଅଛି । ଆପଣ ସେଥରେ ବାଧା ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ।”

ଯମ କହିଲେ “ହାବିଶୀ, ତୁମେ ବିପଦରେ ପଡ଼ି ଅଛ ହୋଇ ଯାଇଅଛ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଅନୁସରଣ କରିବା ତୁମ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ । ତୁମେ କୁଆ କଷ୍ଟ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରୁଅଛ କାହିଁକି ? ତୁମର ଯାଦା କରିବାର, ତୁମେ କରିଅଛ । ଏଣିକି ଘରକୁ ଯାଇ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଅନ୍ତେଷ୍ଟି କରି ସ୍ୱାଦ କରି—ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଧୃଷ୍ଟି କାମନା କରି । ଏହାହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।”

ହାବିଶୀ କହିଲେ, “ମୋର କି ସାଧ୍ୟ ଯେ, ମୁଁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଉଦ୍ଧୃଷ୍ଟି କରିବି ? ସଂସାରରେ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ କର୍ମଫଳ ଭୋଗ କରନ୍ତି । ଭଲ ବନ୍ଧୁ ପରିବାର କେହି କାହାର ନୁହନ୍ତି । ଧର୍ମରକ୍ଷା କଲେ ନିଜେ ନିଜର ବନ୍ଧୁ ଓ କୁକର୍ମ କଲେ ନିଜେ ନିଜର ଶତ୍ରୁ । କିଏ କାହାର ଆତ୍ମାର ସଦ୍‌ଗତି କରି ପାରେ ? ଅତଏବ ଧର୍ମ ଉପାଜ୍ଞାନ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ପତିଦତ୍ତଗମନ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ ନାହିଁ । ମୁଁ ସେହି ଧର୍ମ ପାଳନ କରୁଅଛି, ଆପଣ ସ୍ୱୟଂ ଧର୍ମରକ୍ଷା ହୋଇ ମତେ ବାରଣ କରୁଅଛନ୍ତି କାହିଁକି ?”

ହାବିଶୀଙ୍କ ମୁଖରୁ ଏପରି କଥା ଶୁଣି ଯମ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ, ହାବିଶୀ ସାମାନ୍ୟ ରମଣୀ ନୁହନ୍ତି ! ସେ ସବୁ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ କଥା କହି-ଅଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କୁ ଫେରାଇବାକୁ ହେବ ନିସରି ? ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରି ସେ କହିଲେ, “ହାବିଶୀ, ମୁଁ ତୁମର ସ୍ୱାଧୀନତା ବାଧ୍ୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ହୋଇଅଛି । ବାସ୍ତବିକ ତୁମ ପରି ସାଧୁ ଜଗତରେ ବିରଳ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ନିକଟ

ଛାଡ଼ି କି ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଅଛ କର, ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ରୂମର ବାସୀ ପୁଣି କରିବି ।”

ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ, “ପ୍ରଭୁ, ଯଦି ପ୍ରୀତି ହୋଇଅଛନ୍ତି, ତେବେ ଏହି ବର ଦିଅନ୍ତୁ ଯେ, ମୋର ଶ୍ଵଶୁର ଅଛ, ସେ ପୁନଶ୍ଚ ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ଫେରି ପାଇବେ ।”

ଯମ କହିଲେ, “ରୂମ ଶ୍ଵଶୁର ଚକ୍ଷୁ ଲଭ କରିବେ । ରୂମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଘରକୁ ଫେରି ।”

ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ, ଆପଣଙ୍କର ଯଦି ଛାଡ଼ିବାକୁ ମୋର ଚିନ୍ତା ମାତ୍ର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି, ସାଧୁଯଜ୍ଞଠାରୁ ବଳି ପୁଣ୍ୟ ଜଗତରେ କିଛି ନାହିଁ । ମୁଁ ବହୁ ଭାଗ୍ୟରୁ ଆପଣଙ୍କ ସହବାସ ଲଭ କରିଅଛି । ଆପଣ ଏଥିରୁ ମତେ ବଞ୍ଚିତ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।”

ଯମ କହିଲେ, “ସାବିତ୍ରୀ, ରୂମେ କଥାରେ ମତେ କିଣି ନେଇ ଅଛ । ମୁଁ ରୂମ କଥା ଯେତେକ ଶୁଣୁଅଛି, ଆହୁରି ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଅଛି । ରୂମେ ଅନ୍ୟ ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କର ।”

ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ, “ମୋର ପିତା ଅପୂର୍ବିକ ଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ଦାନ କରନ୍ତୁ ।”

ଯମ କହିଲେ, “ହେଉ, ରୂମ ପିତାଙ୍କର ଶତ ପୁତ୍ର ହେବେ । ରୂମେ ଆଉ ବିଳମ୍ବ କର ନାହିଁ । ଶୁଣି ଅଧିକ ହୋଇଗଲଣି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଘରକୁ ଫେରି ।”

ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ, “ପ୍ରଭୁ, ମୋର ଆଉ ଘରେ କି ପ୍ରୟୋଜନ ? ସହାର କରିବାକୁ ମୋର ବାସନା ନାହିଁ । ସହାର ଲୋକମାନେ ମିଥ୍ୟା ମାୟାରେ ମୋହିତ ହୋଇ କେବଳ ‘ମୋର ମୋର’ କରି ସତ୍ୟପଥ ଲଙ୍ଘନ କରୁଅଛନ୍ତି ! ସ୍ତ୍ରୀ ପୁତ୍ର ପରିବାର ଏ ସବୁ କେବଳ ଅନର୍ଥର ହେଉ । ଏହି ମୋହରେ ପଡ଼ି ସମସ୍ତେ ଟସର ପୋକ ପରି ନିଜ ନିଜର କର୍ମସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ନାନା ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରୁଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଜାଣି ଶୁଣି ଆଉ କାହିଁକି ସେ ପଥରେ ଗୋଡ଼ ଦେବ ? ଆପଣ ବା ମତେ ସେ ଉପଦେଶ ଦେବେ କିପରି ? ଧର୍ମହିଁ ସହାରର ସଂଶ୍ଳେଷ ବସ୍ତୁ । ମୁଁ ସେହି ଧର୍ମ ପାଳନ କରୁଅଛି । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ପରଲୋକ, ସଂସାର ସ୍ଵାମୀ ସ୍ଵାର ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳ । ସେ ଆଶ୍ରୟ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ଅନ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ଯିବି ।”

ଉମରାଜ ଦେଖିଲେ, ଏ ତ ବଡ଼ ବିପଦର କଥା ! ଦର୍ଶନାୟକ-ନୟତା ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ କଥାରେ ପରାସ୍ତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେ ଯାହା କହୁଅଛନ୍ତି, ତାହା ଯୁକ୍ତି-ଯୁକ୍ତ, ସବୁ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ନିରାପତ୍ତ ନ କଲେ ନ ଚଳେ । ନ ହେଲେ ସେ ସବୁ ବିଷୟ ନିୟମ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଯିବ । ଏହିପରି ଭାବ ଉମ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଦେଖ, ସାବିତ୍ରୀ, ତୁମେ ଅସମ୍ଭବ କାମନା କରୁଅଛ । ଯାହା କେବେ କେହି କରି ନାହିଁ, ତାହା ତୁମେ କିପରି କରିବ ? ମୁଁ ତୁମକୁ ବରଂ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବର ଦେଉ-ଅଛି । ତୁମେ ସେଥିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଅ । ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ଜୀବନ ଛଡ଼ା ତୁମର ଆଉ କଣ ମାଗିବାର ଅଛି ମାଗା ।”

ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ, “ମୋର ଶୁଣିବ ଗୁଣାଞ୍ଜନ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଏହି ବର ଦିଅନ୍ତୁ ସେ, ସୁନବାର ତାଙ୍କର ଗୁଣା ପାଇବେ ।”

ଉମ ‘ତଥାସ୍ତୁ’ କହି ଦେଇ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଉମରାଜ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ସାବିତ୍ରୀ କିନ୍ତୁ ଏଡ଼େ ସହଜରେ ଗ୍ରହଣକାରୀ ପାତ୍ରୀ ନୁହନ୍ତି । ସେ ସେହିପରି ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଉମ ଖଣ୍ଡେ ବାଟ ଯାଇ ଆଉ ଥରେ ପଛକୁ ଫେରି ଦେଖିଲେ, ସାବିତ୍ରୀ ଅବିଚଳିତ ପଦରେ ତାଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରୁଅଛନ୍ତି । ଏଥର ବାସ୍ତବିକ ଉମଙ୍କର ବଡ଼ ଆଶଙ୍କା ହେଲା । ସେ ସମ୍ମୁଖରେ ଶୁଣି ଦେଖିଲେ, ଉମରାଜ ଆଉ ବେଶି ଦୂର ନାହିଁ । ଭାବିଲେ, ଏ କଣ ହେଲା ? ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କୌଣସିକାଳେ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ପାଦ ପଡ଼ି ନାହିଁ, ସେ ସ୍ଥାନକୁ ସାବିତ୍ରୀ କିପରି ଆସିଲେ ? ଉମରାଜ ଆଉ ଥରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଦେଖିଲେ, ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଏକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ କ୍ୟୋଡ, ସେହି କ୍ୟୋଡରେ ସେ ଦଶଦଶ ଆଲୋକିତ କଣ ସ୍ଥର ପଦରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଅଛନ୍ତି । ଉମ ବୁଦ୍ଧି ପାରିଲେ, ସାବିତ୍ରୀ ଆଜି ପରାଜିତର ଭେଳରେ ଭେଳିଥିଲା । ସେହି ବିଶ୍ୱବିଜୟିନୀ ଶତ୍ରୁବଳରେ ସେ ସମସ୍ତ ବାଧାବିଘ୍ନ ଅତିକ୍ରମ କରି ପରାଜିତର ଅନୁସରଣ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଉମ ବଡ଼ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, “ସାବିତ୍ରୀ, ତୁମେ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଆସୁଅଛ ? ତୁମେ ବୁଦ୍ଧି ପାରୁ ନାହିଁ, କି ବିଷମ ସ୍ଥାନରେ ଆସି ତୁମେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଅଛ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ଏତେଦୂର ଆସି ପାରି ନାହିଁ । ତୁମେ କେବଳ ପରାଜିତର ବଳରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅସିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଅଛ । ତାହା ବୋଲି ତୁମେ ଯେ ଆଉ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରିବ, ଏପରି ମନେ କର ନାହିଁ । ଏହିଠାରେ ଜୀବନର ଶେଷ ସୀମା, ଏହିଠାରୁ ପରପାରର ଆରମ୍ଭ । ସ୍ଥୂଳ ଦେହ ଧରି କୌଣସି

ଜୀବ ଏ ସୀମା ଲଙ୍ଘନ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ସେ ତେଜ ସହ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ । ତୁମେ ବୃଥା କାହିଁକି ଅସାଧ୍ୟସାଧନରେ ମନ ବଳାଇଅଛ ? ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚକ୍ଷୁ ପଲ୍ଲବରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯିବି । ଶୁଦ୍ଧ ଦେଶ, ସେତେବେଳେ ତୁମର କି ଦଶା ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟ ଆଉ ଆଉ ଦେର ।”

ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ, “ପ୍ରଭୋ, ମୁଁ ଯଦି ପ୍ରକୃତ ସାଧୁୀ ହୋଇଥାଏଁ, ଯଦି ମୋର ଦେବତାଙ୍କଠାରେ ଅଚଳା ଭକ୍ତି ଥାଏ, ତାହାହେଲେ ଆପଣଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରେ ମୁଁ ସୁଚ୍ଛନ୍ଦରେ ପଡ଼ିବି ଅନୁସରଣ କରି ପାରିବି । ଆଉ ଯଦି ବା ମୁଁ ସୁଲଦେହରେ ସେଠାକୁ ଯାଇ ନ ପାରେ, ଯଦିବା ଯମପୁଣ୍ଡର ତେଜରେ ମୋର ଦେହ ଭସ୍ମ ହୋଇଯାଏ, ତେବେ ଭଲ କଥା; ମୁଁ ସୁଚ୍ଛନ୍ଦରେ ସ୍ଥାମୀଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରିବି । ଆପଣ ବା ମୋତେ ଗୁଡ଼ିକର ଯିବେ କିପରି ? ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି, ଏକ ସଙ୍ଗରେ ସାତ ପାଦ ତୁମ୍ଭି ଗଲେ ଏବଂ ସାତୋଟି କଥା କହିଲେ ବନ୍ଧୁତା ହୁଏ । ଆପଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ ନିକଟରେ ସେହି ବନ୍ଧୁତା-ସୁନ୍ଦରେ ଆବଦ୍ଧ । ତେବେ ଶାସ୍ତ୍ରବାକ୍ୟ ଲଙ୍ଘନ କରି ଆପଣ ମତେ ଚଡ଼ି ଦେଉଅଛନ୍ତି କିପରି ?”

ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଅକାଟ୍ୟ ଯୁକ୍ତି ଶୁଣି ଯମ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କର ବଳ-କଠିନ ଦୃଢ଼ତା ଭଲ ଲାଗିଲା । ସେ ଭାବିଲେ, ଧନ୍ୟ ସାବିତ୍ରୀ ! ତୁମକୁ ପାଇ ତୁମର ବଣ, ଦେଶ, ଏପରି କି ସମୁଦାୟ ପୃଥିବୀ ଧନ୍ୟ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ କହିଲେ, “ସାବିତ୍ରୀ, ମୁଁ ତୁମର ଅମୃତରୁ ବାକ୍ୟରେ ଅତିଶୟ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଅଛି । ତୁମର ଆଉ କଣ ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାର ଅଛି କର ।”

ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ, “ମୁଁ ଆଉ ଲୋଭ କରିବି ନାହିଁ । ଲୋଭରୁ ପାପ, ପାପରୁ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ । କେବଳ ଏହି ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତୁ ଯେ ମୋର ଯେପରି ସର୍ବଦା ଧର୍ମରେ ମତି ରହେ ।”

ଯମ କହିଲେ, “ସାବିତ୍ରୀ, କିଛି ଭୟ ନାହିଁ; ତୁମେ ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ଜୀବନ ଗୁଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ବର ମାଗି ପାର । ତୁମ ପରି ପତିବ୍ରତାକୁ ପାପ ଶୁଣି କରି ନ ପାରେ ।”

ସାବିତ୍ରୀ ଦେଖିଲେ, ଏହି ଉପଯୁକ୍ତ ଅବସର । ସେ ଏଥର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କୁଟ ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ, “ପ୍ରଭୋ, ଯଦି ଏତେ ଦୂରକୁ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ଏହି ବର ଦିଅନ୍ତୁ ଯେ, ସ୍ଥାମୀଙ୍କ ଔରସରେ ମୋର ଶତ ପୁତ୍ରଜାତ ହେବେ ।”

ଯମରାଜଙ୍କର ଆଉ ସେତେବେଳକୁ ସ୍ଥିରଭାବରେ ଭବିଷ୍ୟର ସମସ୍ତ ନାହିଁ । ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ହାତରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାକୁ ବ୍ୟଗ୍ର । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣି ସେ ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞତା କହିଲେ, “ତୁମେ ପରମ ତେଜସ୍ଵୀ ଶକ୍ତ ପୁତ୍ର ଲଭ କର । ସେମାନଙ୍କ ଯଶ ଗୁଣଦ୍ଵାରା ବ୍ୟାପ୍ତ ହେଉ ।”

ଏତକ କହିଦେଇ ଯମ ଅତି ଶୀଘ୍ର ଅନ୍ତରାଳ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସାବିତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ମନେ ମନେ ଟିକିଏ ହସି ତାଙ୍କର ଅନୁସରଣ କଲେ । ଯମ ଆଉ ଥରେ ଫେରି ଦେଖିଲେ—ପଛେ ପଛେ ସାବିତ୍ରୀ । ଏଥର ସେ ଅତିଶୟ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ କହିଲେ, “ସାବିତ୍ରୀ, ମୁଁ ତୁମର ସବୁ ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ କଲି, ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ତୁମକୁ ଗୁରୁ କରି ପ୍ରଦାନ କଲି, ତଥାପି ତୁମେ ସାଙ୍ଗରେ ଆସୁଅଛ କାହିଁକି ? ଯାହା କଦାପି ହୋଇ ନ ପାରେ, ଯାହା ମୋର ଶକ୍ତିର ଅଞ୍ଚଳ, ମୁଁ ତାହା ଦେଇ ପାରବି କିପରି ? ସାବିତ୍ରୀ, ତୁମେ ସବୁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିପୁଣା; ମୋର ଆଜି ଏତିକି ଅନୁରୋଧ ଯେ, ବିଧାତାଙ୍କର ଚରନ୍ତ୍ର ନିୟମର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷାକର— ବର୍ତ୍ତମାନ ଚତୁର୍ଥକୁ ଫେର ।”

ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ, “ଆପଣ ସ୍ଵୟଂ ଧର୍ମରାଜ, ପ୍ରାଣୀର ପାପପୁଣ୍ୟର ବିଚାରକର୍ତ୍ତା । ଆପଣ ଏପରି ଅସଞ୍ଜତ କଥା କହୁଅଛନ୍ତି କିପରି ? ଆପଣଙ୍କ ବାକ୍ୟ କଦାପି ମିଥ୍ୟା ହେବାର ନୁହେଁ । ଆପଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ମତେ ବର ଦେଲେ ଯେ, ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ଔରସରେ ମୋର ଶକ୍ତପୁତ୍ର ଜାତ ହେବେ । ଆପଣ ତ ସ୍ଵୟଂ ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ନେଇ ଯାଉଅଛନ୍ତି, ଆପଣଙ୍କ କଥା ସତ୍ୟ ହେବ କିପରି ? ଆପଣ ନିଜେ ଏହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଯାଆନ୍ତୁ ।”

ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଯମ ନିବାକ୍ ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କର ବୋଧ ହେଲା, ଯେପରି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଏକ ବିଷମ ମୋହଜାଲରେ ଜଡ଼ିତ ଥିଲେ । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ କଥାର କୁହୁକରେ ସେ ନିଜର ଦବ୍ୟଜ୍ଞାନ ହରାଇ ଯେପରି କେଉଁ ସ୍ଵପ୍ନାବଳ୍ୟରେ ବିଚରଣ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁ ଫିଟିଲା । ସେ ଦେଖି ପାରିଲେ, ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ହାତରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରୀତ୍ରାପୁଷ୍ପଲଳା ପରି ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

ଯମରାଜ ଶେଷରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମୂର୍ଚ୍ଛାସ୍ପର୍ଶରେ ଅନାଇ ରହି କହିଲେ, “ସାବିତ୍ରୀ, ଧର୍ମବଳରେ ତୁମେ ଆଜି ଅସମ୍ଭବ ସମ୍ଭବ କରିଅଛ । ଯାହା କେବେ କେହି

ଶୁଣି ନାହିଁ, ତାହା ତୁମେ ଆଜି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଦେଲ । ତୁମ ଯୋଗୁଁ ଆଜି ଗୋଟାଏ ସ୍ୱନାତନ ପ୍ରଥା ବଦଳିଗଲା । ନିଜେ ଧର୍ମରାଜ ଆଜି ତୁମ ନିକଟରେ ପରାଜିତ ହୋଇଗଲେ । ସାବିତ୍ରୀ, ଜଗତରେ ତୁମର ତୁଳନା ନାହିଁ । ତୁମେ ଆଜି ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ ସ୍ଥାପନ କଲ, ତାହା ଚରକାଳ ନାଶର ଚରମ ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ରହିବ । ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଗୌରବ ଯେଉଁ ଲାଗି ମୁଁ ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ଜୀବନ ଫେରାଇ ଦେଉଥିଲୁ, ଗ୍ରହଣ କର । ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଅଛୁ, ତୁମେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଶୁଣି ଶତ ବର୍ଷ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ରହି କାଲିଯାପନ କର । ତୁମର ଯଶ ସୁଗେ ସୁଗେ ପୃଥିବୀରେ ଘୋଷିତ ହେଉ ଏବଂ ସମସ୍ତେ ତୁମର ଆଦର୍ଶରେ ଜୀବନ ଗଠନ କରି କୃତାର୍ଥ ହୁଅନ୍ତୁ ।”

ଏହା କହି ସମସ୍ତଙ୍କ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ହାତରେ ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ଆତ୍ମା ସମର୍ପଣ କରିଦେଇ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲେ । ସାବିତ୍ରୀ ପରମ ଆନନ୍ଦରେ ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ।

ଏକାଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ସାବିତ୍ରୀ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ମୁତ ଦେହକୁ ଖୋଜିବେ ଧରି ସେହୁ ବନ ମଧ୍ୟରେ ବସି ରହିଲେ । କ୍ରମେ ସତ୍ୟବାନଙ୍କର ଶ୍ବାସପ୍ରଶ୍ବାସ ଫେରି ଆସିଲା, ଅଙ୍ଗସ୍ଥଳ୍ୟଙ୍କ ଟିକିଏ ସଞ୍ଚାଳିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଚଷ୍ମା ଖୋଲି ଚାରି ଆଡ଼କୁ ଥରେ ଅନାଇଲେ ଏବଂ ସ୍ବନରାସ୍ ରକ୍ଷୁ ବୁଜିଲେ । ଏତେବେଳେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଦେହରେ ଟିକିଏ ଜୀବନ ପଶିଲା । ସେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେପରି ଅଚୈତନ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସଂସାରର କିଛି ଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ନବଜୀବନ ପାଇ ସେ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ଦେହ ମୁଣ୍ଡ ଆର୍ଦ୍ରସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସତ୍ୟବାନ୍ ଆଉ ଥରେ ଚଷ୍ମା ଖୋଲି ଉଠିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, କିନ୍ତୁ ପାରିଲେ ନାହିଁ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ତାଙ୍କ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚୈତନ୍ୟ ହେଲା । ସେ ସେହୁପରି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ କୋଳରେ ଶୋଇ କହିଲେ, “ସାବିତ୍ରୀ, ତୁମେ ସେତିକିବେଳୁ କଣ ମୋତେ ସେହୁପରି ଧରି ବସିଛ ? ମୁଁ ଅନେକଗୁଡ଼ାଏ ଶୋଇପଡ଼ିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେହଟା ଟିକିଏ ଭଲ ବୋଧ ହେଉଛି । ମୁଁ କେତେ ଗୁଡ଼ାଏ କଣ ଦୁଃସ୍ବପ୍ନ ଦେଖିଲି, ଭଲ ମନେ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୁଡ଼ି କେତେ ହେବ ?”

ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ, “ଗୁଡ଼ି ଅନେକ ହୋଇଗଲାଣି—ପ୍ରାୟ ତୃଣାୟ ପ୍ରହର ହେବ ।”

ସତ୍ୟବାନ୍ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠି କହିଲେ, “ସାବିତ୍ରୀ, କେବେ ତ ନଡ଼ ଅନିଷ୍ଟ ହେଲା । ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ନ ଦେଖି ପିତା ମାତା ନଡ଼ ନ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିବେ । ତୁମେ ମତେ ଟିକିଏ ଆଗରୁ ଉଠାଇ ଦେଲ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଚାଲି ଶୀଘ୍ର ଆଶ୍ରମକୁ ଯିବା । ପିତା ମାତାଙ୍କ ଲାଗି ମୋର ମନ ବଡ଼ ଚଞ୍ଚଳ ହେଉଛି ।”

ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ, “ଅନ୍ଧକାରରେ ପଥର ଚଢ଼ି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ । ତାହା ଛଡ଼ା ତୁମେ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛ - ତୁମର ଉଠିବାକୁ ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଏତେ ବାଟ ଚାଲିକରି ଯିବ କିପରି ? ମୁଁ କହୁଛି, ଗୁଡ଼ିଟା ଏହୁ ବର୍ଷରେ କଟାଇ ଦେଇ ସକାଳେ ଆଶ୍ରମକୁ ଫେରିବା ।”

ସତ୍ୟବାନ୍ କହିଲେ, “ନା, ହାବନ୍ତି, ପିତା ମାତା ମତେ ଶେଷ ନ ଦେଖିଲେ ପାଗଳ ପରି ହୋଇଯାନ୍ତି । ଆମ୍ଭେମାନେ ଏତେ ସମୟ ଏଠାରେ ରହିଲେଣି, ଏତେ ବିଳମ୍ବ ଦେଖି ସେମାନେ ବଡ଼ ଅଧୀର ହେଉଥିବେ । ଆଜି କଣ ସେ ଅନ୍ଧଶୃଙ୍ଖଳେ, ଜଣା ନାହିଁ । ମୋର ଆଉ ତିନି ଦିନ ଏଠାରେ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ମୋଲ୍ଲିଗି ରୂମେ ଚିନ୍ତା କର ନାହିଁ, ମୋର କୌଣସି କଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । ଗୁଲ, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶୀଘ୍ର ଆଶ୍ରମକୁ ଯିବା ।”

ହାବନ୍ତି ଦେଖିଲେ, ସତ୍ୟବାନ୍ ପିତାମାତାଙ୍କ ଭାବନାରେ ଏକାବେଳେକେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଆଉ ବାଧା ଦେବା ବୃଥା । ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଶାଶୁ ଶୁଶୁରଙ୍କର ଉଦ୍‌ବେଗ କଥା ବୁଝି ପାରିଲେ । ହାବନ୍ତି ଆଉ କୌଣସି କଥା ନ କହି ସ୍ଥାନୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଗ୍ରହର ହେଲେ । ସତ୍ୟବାନ୍ ହାବନ୍ତିଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ଭାରି ଦେଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗୁଲବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏଣେ ଅନ୍ଧ ରାଜର୍ଷି ଓ ରାଣୀ ହାବନ୍ତି ସତ୍ୟବାନଙ୍କର ଆସିବାର ବିଳମ୍ବ ଦେଖି ଅନ୍ଧଶୃଙ୍ଖଳ ରଞ୍ଜିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଫଳେ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେମାନେ ଦୃଶ୍ୟରେ କାନ୍ଦିବା ହୋଇ ନାନା ଆଶଙ୍କା କଣିକାକୁ ଲାଗିଲେ । ଫଳେ ରଜନୀ ବେଶି ଗଭୀର ହେବାକୁ ସେମାନେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଫଳନ କଣିକାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କୁଟୀରର ମୁନିମାନେ ରୋଦନଧ୍ୱନି ଶୁଣି ପାରି କାରଣ କଣ ବୁଝିବାକୁ ଆସିଲେ । ହାବନ୍ତି ଓ ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଆନୁଗନ୍ଧିକ ସ୍ୱେଦ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା କଲେ— ସେମାନେ ତପୋବନର ପ୍ରାଣସ୍ୱରୂପ । ସେମାନଙ୍କର ଆସିବାରେ ବିଳମ୍ବ ଦେଖି ରାଜିମାନେ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସେମାନେ ବୃଦ୍ଧ ଦମ୍ଭିତାକୁ ନାନା ପ୍ରକାର ପ୍ରବୋଧ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । କିନ୍ତୁ କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ରାଜା ଓ ରାଣୀ କାହା କଥା ନ ଶୁଣି କେବଳ ବିଳାପ କଣିକାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶେଷରେ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମୁନିମାନେ ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଆପଣ ଏତେ ଅଧୀର ହେଉଅଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ହାବନ୍ତି ସତ୍ୟବାନଙ୍କର କୌଣସି ଅମଙ୍ଗଳ ହେବ ନାହିଁ, ବିଶେଷତଃ ଆପଣଙ୍କ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ପରମା ସାଧୁ । ସେ ‘ସିଂହସବ୍‌ତ’ ପରେ ସ୍ଥାନୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କନ୍ଦରାସ୍ତ୍ରରୂପ ହୋଇ ଯାଇଅଛନ୍ତି । କୌଣସି ବିପଦ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଆପଣ କିଛି ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ, କୌଣସି କାରଣରୁ ଟିକିଏ ବିଳମ୍ବ ହୋଇ ଯାଇଅଛି, ସେମାନେ ଶୀଘ୍ର ଫେରି ଆସିବେ ।”

ଦ୍ୟୁମତ୍ସେନ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତ ହେଲେ ଯତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ନାହିଁ । ଏପରି ସମୟରେ ସେ ଅକସ୍ମାତ୍ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଶକ୍ତି ଫେରି ପାଇଲେ । ବାହ୍ୟପ୍ରକୃତି ଓ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏତେଦୂର ଯାଏ ଯେ ଗୋଟାଏ ଦୂର୍ଭେଦ୍ୟ ପରଦା ପଡ଼ିଥିଲା, ସେଇଟା ଦୃଶ୍ୟମାନ । ସେ ପୁନର୍ବାର ପୃଥିବୀର ନିର୍ମଳ ଆଲୋକ ଅନୁଭବ କରି ପାରିଲେ । ଏ ଦଟନା ଦେଖି କାହାଣୀ ବିସ୍ମୟର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଏହାକୁ ଗୋଟିଏ ଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ ମନେ କରି ସାବିତ୍ରୀ ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଟିକିଏ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଚକ୍ଷୁ ପାଇ ପୁଣି ରାଜା ଆନନ୍ଦତ ହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ପୁଅ ଓ ପୁଅ-ବଧୂଙ୍କୁ ନ ଦେଖି ସଂସାର ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସେହିପରି ଅନ୍ଧକାର ହୋଇ ରହିଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ରାତି ପ୍ରାୟ ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଲା ।

ଉଷାର ପ୍ରଥମ ଆଲୋକ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାବିତ୍ରୀ ଓ ସତ୍ୟବାନ ଉଠିଟି ରହି-ରେଖା ପରି ଆସି ପିତା ମାତାଙ୍କର ଚରଣ ବନ୍ଦନା କଲେ । ରାଜା ପୁଅ ଓ ପୁଅବଧୂଙ୍କୁ ଏକସଙ୍ଗରେ ଦେଖି ଚକ୍ଷୁ ସ୍ୱାର୍ଥକ କଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଉଦ୍‌ବେଗ ଦୂର କରିବା ଲାଗି ସାବିତ୍ରୀ ପୁଅ ରାଜିର ଦଟନା ଫାନ୍ସେସରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ଏ କଥା ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ବିସ୍ମୟରେ ଅବାଦ ହୋଇ ରହିଲେ । ପରେ ସମସ୍ତେ ମିଳି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶାଶୁ ଶଶୁରଙ୍କ ଦୁଃସ୍ୱ ଆନନ୍ଦରେ ପୁଣି ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେମାନେ କେବଳ ନୀରବରେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ । ସତ୍ୟବାନ୍ ନିଜକୁ ପରମ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ମନେ କରି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏ ଅଭୂତ ସମ୍ପାଦ ଦାବାନଳ ପରି ଦେଶଦେଶାନ୍ତରରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଏ ଶୁଭସମ୍ପାଦ ଶୁଣି ଅଶ୍ୱପତି ଓ ମାଳବୀ ଦେଶଙ୍କର ଆଉ ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ବହୁ ଦିନର ଗୋଟାଏ ଦୁର୍ଭାବନା ସେମାନଙ୍କ ମନରୁ ଅନୁହିତ ହୋଇଗଲା ।

ସୁଖ ଯେତେବେଳେ ଆସେ, ସମୁଦ୍ରଲହରୀ ପରି ତା ପଛକୁ ତା ପଛକୁ ଆସେ । କିନ୍ତୁ ଦିନ ପରେ ଦ୍ୟୁମତ୍ସେନଙ୍କର ପ୍ରାଚୀନ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଶତ୍ରୁକୁ ପରାଜିତ କରି ଦ୍ୟୁମତ୍ସେନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ସିଂହାସନରେ ବସାଇବେ ବୋଲି ଆସି ତପୋବନରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ରାଜଦମ୍ପତି ସାବିତ୍ରୀ ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ସେହି ବହୁକାଳପରେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରାଜ୍ୟକୁ ଫେରିଆସିଲେ । ତପୋବନର ସମସ୍ତ ମୁନି ରାଷ୍ଟ୍ର ସାଗ୍ରନ୍‌ସନରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ । ତପୋବନ ପୁଣି ଅନ୍ଧକାରରେ ରୁଡ଼ିଗଲା ।

ଦୁଃମତ୍ସେନଙ୍କୁ ସପରିବାରରେ ପାଇ ପ୍ରଜାମାନେ ଆନନ୍ଦ ବୋଳାହୁଳି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଉତ୍ସବ ଆମୋଦରେ ଶାଲୁଦେଶ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ।

ଦୁଃମତ୍ସେନ କିନ୍ତୁ ଏ ବସ୍ତୁସରେ ଆଉ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗି ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ନାହିଁ । ସେ ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ସିଂହାସନରେ ବସାଇ ଦେଇ ପତ୍ନୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପୁନର୍ବାର ଯାଇ ଜୟୋଦନରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ସତ୍ୟବାନ୍ ପୁଣି ପରି ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ପାଳନ କରି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପରମ ସୁଖରେ କାଳଯାପନ କଲେ । ବ୍ୟାତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହେଲା ।

ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କର ଯଥାସମୟରେ ଶତପୁତ୍ର ଜାତ ହେଲେ । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଅତ୍ୟୁତ ସାଧନାବଳରେ ଉତ୍ତମ କୁଳ ରକ୍ଷା ହେଲା ।

ଧନ୍ୟ ସାବିତ୍ରୀ ! ଧନ୍ୟ ରୁମୁର ମହିମା ! ରୁମୁର ଉତ୍କୃଳ ଆଦର୍ଶ ଭାରତର ଘରେ ଘରେ ସ୍ଥାପିତ ହେଉ । ପତିତ ଭାରତ ନବଜୀବନ ଲାଭ କରି ପୁନରାୟ ନବୀନ ତେଜରେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠୁ ।

ସୀତା

ପ୍ରଥମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଗଙ୍ଗାର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଓ ହିମାଚଳର ପାଦଦେଶରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଦେଶ
କର୍ତ୍ତୃମାନ ଉତ୍ତର ଚିତ୍ରାର ବୋଲି ପରିଚିତ, ତାହାର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ ମିଥୁଲ ଅଟେ ।
ଏହି ମିଥୁଲ ରାଜ୍ୟରେ ଅତି ସୁସ୍ଥାବସ୍ଥାରେ ଜନକ ନାମରେ ଜଣେ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ଓ
ପରମଧାର୍ମିକ ନରପତି ଥିଲେ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦୃଶ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଭରପୂର୍ଣ୍ଣମିତେ ଏ ରାଜ୍ୟର
ଭୂମି ନା ଅଟେ । ମିଥୁଲର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସବୁର ଶସ୍ୟ, ଉଦ୍ୟାନରେ ଅନୁଭବ ଭରପୂର୍ଣ୍ଣ,
ନଦୀରେ ସ୍ୱଚ୍ଛିକ୍ଷାପୂର୍ଣ୍ଣ ପରି ସ୍ୱଚ୍ଛ ଜଳ । ପ୍ରକୃତିର ମଧୁର ହାସ୍ୟରେ ଚତୁର୍ଦିଗ ସର୍ବଦା
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ । ଦେଖିଲେ ମନେ ହୁଏ, ଯେପରି କମଳା ଏଠାରେ ନିଜର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାସନ ସ୍ଥାପନ
କରିଅଛନ୍ତି । ଜନକଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରପୁଷ୍ପ ପରି ରାଜଧାନୀ, କୁବେର ଭଣ୍ଡାର ପରି ଧନଗଣି ।
କିନ୍ତୁ ଏତେ ଶ୍ରେଣୀ ବସୁଦାସ ବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ରାଜା ଶ୍ରେଣବିଳାସରେ
ଅନାସକ୍ତ, ସାଂସାରିକ ସୃଷ୍ଟିରେ ନିଃସ୍ୱପ୍ନ । ଏହା ବୋଲି ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନାରେ
ବା ଗୃହସ୍ଥର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନରେ ସେ ଯେ ବିମୁଖ ଥିଲେ ତାହା ନୁହେଁ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ
ମୁକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତିମାନେ ଶାସ୍ତ୍ରାଲୋଚନା କରିବାକୁ ଯେପରି ତାଙ୍କ ନିଜଟିକୁ ଆସୁଥିଲେ, ତେ
ବଡ଼ ରାଜନୈତିକ ରାଜାମାନେ ସେହିପରି ତାଙ୍କର ରାଜକାର୍ଯ୍ୟର ଭୂସ୍ୱାସୀ ପ୍ରଶଂସା
କରୁଥିଲେ ଓ ସାଧାରଣ ଗୃହସ୍ଥମାନେ ତାଙ୍କର ଗଣ୍ଡାର ବସ୍ତ୍ରକୁ ବୁଦ୍ଧିଦେଖି ବସୁଦା
ହେଉଥିଲେ । ଜନକ ଏକାଧାରରେ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଗୁପ୍ତି, ଆଦର୍ଶ ରାଜା ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠ
ଗୁଣୀ ଥିଲେ । ସେ ବିଶାଳ ରାଜ୍ୟର ଗ୍ରହଣ କରି ସୁଦ୍ଧା ଗୁପ୍ତିବ୍ରତଧାରୀ ଥିଲେ ବୋଲି
ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ “ରାଜର୍ଷି” ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ଏଥିରୁ ସେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଆଦର୍ଶ
ସ୍ୱାସୀ ବୋଲି ପରିଚିତ ।

ଜନକ ରାଜାଙ୍କର ସନ୍ତାନାଦି କିଛି ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ
ମନରେ ତଳେ ମାଟି ଦୁଃଖ ନ ଥିଲା । ପ୍ରବାଦ ଅଛି, ଦିନେ ରାଜର୍ଷି ହଳଦାସ ଯଜ୍ଞ
କ୍ଷେତ୍ର କର୍ଷଣ କରୁଅଛନ୍ତି, ଏସରି ସମୟରେ ତାଙ୍କ ଲଙ୍ଗଳ ମୁଖରୁ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା
ନାହାରିଲା । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ସେପରି ଲବଣ୍ୟମୟୀ ସର୍ବସୁଲକ୍ଷଣା କନ୍ୟାଟିକୁ
ଦେଖି ଜନକ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲେ । ଦେବତାଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ମନେ କରି ସେ
ତଳକ୍ଷଣାତ୍ ତାହାକୁ ଘୋଡ଼ାରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓ ଗୃହକୁ ଯାଇ ସପ୍ତେନ୍ଦ୍ରରେ
ପତ୍ନୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଅର୍ପଣ କରିଦେଲେ । ଅନୁବଚନରୁ ସେ ଏପରି କନ୍ୟାର ନୂଟିଏ
ପାଇ ଜନକପତ୍ନୀଙ୍କର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ତାକୁ ବଡ଼ ଯତ୍ନରେ ନିଜର

କନ୍ୟାଠାରୁ ବଳି ଆଦରରେ ଲଳନ ପାଳନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଲଳନ ମୁଖରୁ ବାହାରି ଥିଲା ବୋଲି ଜନକ ତାହାର ନାମ ଦେଲେ “ସୀତା” ।

ବୟୋବୃଦ୍ଧି ଯଙ୍ଗେ ଯଙ୍ଗେ ସୀତାଙ୍କର ସୁକୁମାର ଦେହରେ ରୂପକୋମଳ ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କେବଳ ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣରେ ଓ ଅଙ୍ଗ-ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗର ଗଠନରେ ସୀତାଙ୍କର ରୂପ ନ ଥିଲା; ସୀତାଙ୍କର ରୂପ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଭାବରେ, ତାଙ୍କର ଅସୁବିଧା କୋପରେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ବୋଧ ହେଉଥିଲା, ଯେପରି କୌଣସି ଦେବକନ୍ୟା ଭୁବନରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଯେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିଲା ସେ ଅନିମେଷ ହୋଇ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଥିଲା । ସାଧୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ସୀତାଙ୍କୁ ଦେଖି ବିଶ୍ବନନାଥଙ୍କର ରୂପ ମନରେ କଲ୍ପନା କରୁଥିଲେ ଓ ଭକ୍ତରେ ସେମାନଙ୍କର ମସ୍ତକ ସ୍ପର୍ଶ ଅବନତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲା । ବାହ୍ୟ ଧ୍ୟାନାର୍ଥୀ ଅପେକ୍ଷା ତାଙ୍କର ସ୍ବଭାବର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆହୁର ମଧୁର ଓ ଅରୁଣମୟ ଥିଲା । ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କଠାରେ ଭକ୍ତି, ଦେବଦୂତିରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଆଶ୍ରିତ ଲୋକ ପ୍ରତି ଦୟା ଯୋଗୁଁ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପରମ ଆଦରର ପାତ୍ରୀ ଥିଲେ ।

ରାଜପିଞ୍ଜର ପକ୍ଷରେ ମୁନି ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ସାଧୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କେତେବେଳେ ଛୁଡ଼ି ନ ଥିଲେ । ସୀତା ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ତପୋବନର ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୁଣିବାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର କନ୍ୟାମାନଙ୍କର ସରଳ ପବନ ଜୀବନ-କଥା ଶୁଣି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ସେ ଅତିଶୟ ଆକୃଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ ଓ ସମସ୍ତ ସମୟରେ ପିତାଙ୍କର ଅନୁମତି ନେଇ ମୁନି ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ଦେଖି ଆସୁଥିଲେ । ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ହରଣ ଶିଶୁ ପରି ନିର୍ଦ୍ଦୀନ ଭାବରେ ବିଚରଣ କରି ସେ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରୁଥିଲେ, ଆଉ କୌଣସିଥରେ ତାଙ୍କର ସେପରି ଆନନ୍ଦ ନ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ସରଳ ପବନ ହୃଦୟରେ ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଛାୟା ପଡ଼ି ଏକ ସ୍ବଗୀୟ ଶୋଭାର ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା ।

ବାଲ୍ୟାଳରୁ ବାସନ୍ତ, ଉପବାସ, ଉପାସନା ବ୍ରତର ଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ସୀତାଙ୍କର ଅତିଶୟ ଆକ୍ରମ ଥିଲା । ସେ କିନ୍ତୁ କୌତୁକ ଅପେକ୍ଷା ଏ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବେଶି ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରୁଥିଲେ । ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କଠାରୁ ଯୋଗମାର୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ସେ କିଛି ଉପଦେଶ ପାଇଥିଲେ । ତାହାର ଫଳରେ ଚିତ୍ତବୃଦ୍ଧି ନିରୋଧ କରିବା ଓ ବହୁ-ପ୍ରକୃତିକୁ ଅତ୍ୟଧିକ କରାଯିବା ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପକା ଜନ୍ମି ଥିଲା । ଅନନ୍ତ୍ରା, ଅନାହାର ଓ ଶିତାତପରେ ତାଙ୍କର କଳ୍ପମାୟ କଷ୍ଟ ହେଉ ନ ଥିଲା । ବାଲ୍ୟାଳ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କର ହେ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ବିସ୍ମିତ ହେଉଥିଲେ ।

ସୀତା ବାଲ୍ୟକବଚ ଅବସର କରି ଯୌବନ ସୀମାରେ ଆସି ଉପମାତ ହେଲେ । ମଳୟ ପବନ ଲାଗି କୁସୁମକଳିକା ଯେପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ମୁକୁଳିତ ହୁଏ, ତାଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଯେତେପରି କ୍ରମେ ବିକସିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ସ୍ଖଳ ସୀତାଙ୍କ ରୂପଗୁଣର ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣି ଜନକ ମନେ ମନେ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ବଳକିତ ହେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏପରି କନ୍ୟାରହିବା କାହା ହାତରେ ଅର୍ପଣ କରିବେ, ଏହି ଭାବନା ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଆକୂଳ କରି ଦେଉଥିଲା । ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ସୁଦ୍ଧା ଗୋଟିଏ ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ରର ସନ୍ଧାନ ନ ପାଇ ଶେଷରେ ଜନକ ଗୋଟିଏ ଅଭାଗ ପଣ ସ୍ଥିର କରି ଦେଇଲେ । ପୂର୍ବକାଳରେ ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଲ୍ୟାଣୀର ଅଭ୍ୟାସ ସମାପ୍ତ ହେଲା । ସମୟ ସମୟରେ ଯେମାନେ ବଳ ପଟ୍ଟାଭାସ କନ୍ୟାର ପାତ୍ର ନିର୍ବାଚନ କରୁଥିଲେ । ପଟ୍ଟାଭାସ ଉତ୍ସର୍ଗ ଦେଇ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଦ୍ବାରା ଶେଷ ବିଦେଶିତ ହେଉଥିଲା, ତାହା ହସ୍ତରେ କନ୍ୟା ସମର୍ପଣ କରାହେଉଥିଲା । ଏହି ପ୍ରଥାର ଅନୁକର୍ତ୍ତା ହୋଇ ରାଜା ଜନକ ବଳପଟ୍ଟାଭାସ ସୀତାଙ୍କୁ ସମ୍ପ୍ରଦାନ କରିବାର ସ୍ଥିର କଲେ । ବହୁକାଳ ପୂର୍ବରୁ ଶିବଧନୁ ଜନକଙ୍କ ଗୃହରେ ନ୍ୟାସହସ୍ତପୁଷ୍ପ ଗଣିତ ଥିଲା । ସେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ, ସେ ଏହି ଧନୁରେ ଗୁଣ୍ଡ ଚଢ଼ାଇ ପାରିବ, ସେ ସୀତାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବ ।

କିଛିଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଜନକଙ୍କର ପଣ କଥା ଦେଶ ବିଦେଶରେ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହୋଇଗଲା । ସୀତାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ରୂପଗୁଣ କଥା ଶୁଣି ମଧୁଲେଖ ଭ୍ରମର ପରି ନାନା ଦେଶର ରାଜାମାନେ ଆସି ମିଥୁଲରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଧନୁରେ ଗୁଣ୍ଡ ଚଢ଼ାଇବା ଦୂରେ ଥାଇ, କେହି ତାକୁ ଭୂମିରୁ ଉତ୍ତେଜନ କରି ନ ପାରି ବିଫଳ-ମନୋରଥ ହୋଇ ନିଜ ନିଜ ରାଜ୍ୟକୁ ବାହୁଡ଼ି ଗଲେ । କିଛିଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ବାସ୍ଥ ମିଥୁଲରେ ପ୍ରତିଦିନ ଏହି ଦୃଶ୍ୟ ଅଭିମାନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବଳବିକ୍ରମରେ ସୁବିଦ୍ୟାତ ଅନେକ ରାଜା ଯେତେବେଳେ ଏହିପରି ଅକୃତକାରୀ ହୋଇ ଫେରି ଗଲେ, ସୀତାଙ୍କର ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲୋକମାନଙ୍କ ମନରେ ନାନା ସନ୍ଦେହ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଏପରି ବିଷମ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ନିଜେ ଜନକଙ୍କଠାରେ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ ଅନୁଭାବର ଭାବ ଦେଖାଗଲା ।

ଏହାର କିଛି ସମୟ ପରେ ରାଜପୁତ୍ର ଜନକ ଗୋଟିଏ ବିପୁଳ ଯଜ୍ଞର ଆୟୋଜନ କଲେ । ନାନା ଦେଶର ମୁନି ଋଷି ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଣ୍ଡିତମାନେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଲେ । ରାଜ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ହୁଳସ୍ଥୁଲ ପଡ଼ିଗଲା । ନାନାକାଶ୍ୟ ସ୍ବପ୍ନର

ଦୌରାରେ ଓ ଧୂପ ଗଛରେ ମିଥୁଲନଗଣ ଆମୋଦିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ମନ୍ଦିର୍ମି ବଶ୍ୟମିତ ଯଥାସମୟରେ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଯଜ୍ଞସ୍ଥଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଜନକ ଯଥାବଧି ତାଙ୍କର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରି ବହୁ ସମାଦରରେ ତାଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଆଦାନରେ ବସାଇଲେ । ତାଙ୍କର ସହଚରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅସୁଖସୁଖୀୟ ଦିଓଟି ଯୁବକ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । ଅଶ୍ବିନକୁମାରଙ୍କ ପରି ସେମାନଙ୍କର କମଳାୟ ରୂପକାନ୍ତ ଓ ବାରହସଂଜ୍ଞିତ ସୁକୁମାର ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ସମସ୍ତଙ୍କର ହୃଷ୍ଟି ସ୍ବତଃ ସେହି ଦିଗକୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ମନେ ହେଲା, ଯେପରି ଭୂତଳରେ ଦିଓଟି ଦେବତାଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଅଛି । ଶେଷରେ ରାଜର୍ଷି କୌରୁହ୍ନବଗଣଃ ବିନୀତଭାବରେ ବିଶ୍ବମିତ୍ରଙ୍କୁ କୁମାରଦ୍ବୟଙ୍କର ପରିଚୟ ପଚାରିଲେ ।

ବିଶ୍ବମିତ୍ର କହିଲେ, “ଏମାନେ ଅଯୋଧ୍ୟାଧ୍ରମନ୍ତ ମହାରାଜ ଦଶରଥଙ୍କର ପୁତ୍ର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ଦଶରଥ ବହୁ ପୁଣ୍ୟବଳରୁ ଶେଷ ବୟସରେ ଏପରି ପୁତ୍ରଲଭ କରିଅଛନ୍ତି । ପୁତ୍ରର ଯଶୋଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ଯଦି ମନୁଷ୍ୟକୁ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ବୋଲାଯାଏ, ତେବେ ଦଶରଥଙ୍କ ପରି ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ଜଗତରେ କେହି ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ରୂପ-ଲକ୍ଷଣ ତ ନିଜେ ଦେଖୁଅଛନ୍ତି, ସେ ବିଷୟରେ ମୋର ବେଶୀ କହିବା ଅନାବଶ୍ୟକ । ସେମାନଙ୍କର ଗୁଣାବଳୀ ବିଷୟରେ ଏତକ କହିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ଯେ, ଏହି ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କେବଳ ଅଯୋଧ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ନୁହେଁ, ଦେଶ-ଦେଶାନ୍ତରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛି । ସବୁ ସଦ୍‌ଗୁଣ ଏପରି ଏକତ୍ର ସମାବେଶ ସରସ୍ବତୀ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ଯେପରି ମଧୁର, ଶାନ୍ତ, ବୀର୍ଯ୍ୟ ପରାମର୍ଶ ସେହିପରି ଅଗ୍ନିରୁତ୍ପନ୍ନ । କିନ୍ତୁତନ ପୂର୍ବରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଯଜ୍ଞ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି । କାଳେ ଯଜ୍ଞଦେବୀ ରାକ୍ଷସମାନେ ଯେଥରେ ବିଘ୍ନ ଉତ୍ପାଦନ କରିବେ, ଏଥିଲଗି ମୁଁ ଦଶରଥଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଲେଖିଥିଲି । ଦଶରଥ ପ୍ରଥମରେ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଅସମ୍ମତ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଧର୍ମହାନି ଭୟରେ ଶେଷରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ମୋ ସହୃଦ ସଶସ୍ତ୍ର ଯିବାକୁ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଆମ୍ଭେମାନେ ବହୁ ନଗର, ଜନପଦ, ନଦୀ, ପର୍ବତ ଅଦିକ୍ରମ କରି ଶେଷରେ ଶ୍ରୀପଦସ୍ଥଳ ଏକ ଶୁଷ୍କ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲୁ । ଆପଣମାନେ ବୋଧ ହୁଏ ସୁଦ୍ଧପତ୍ନୀ ଦୁର୍ବିତ୍ତା ତାଡ଼କାର ନାମ ଶୁଣି ଅଛନ୍ତି । ସ୍ବାକାନ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଦେହରେ ମହିତହୃଦ୍ଦି ନା ପରି ବଳ । ସେ ଏହି ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥିଲା । ତାହାର ଅଭ୍ୟାସରେ ପଥ ଜନଶୂନ୍ୟ ଓ କେତେକ ଗ୍ରାମ ଧୂସ୍ରପାୟ ହୋଇ ଯାଇଅଛି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଆଗମନବାଣ୍ଟି ଶୁଣି ତାଡ଼କା ଅତିଶୟ ହୁଇ ହୋଇ

ଜର୍ଜର ଗର୍ଜନ କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଧାବମାନ ହେଲା । ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ ସେହି ରାକ୍ଷସୀର ଅତ୍ୟାଚାର କଥା ରାମଙ୍କୁ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଜଣାଇଥିଲି । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ବିକଟଦଶନା ରୂପସ୍ୱରୂପରେ ତାତକାଳୀନ ସମ୍ମୁଖରେ ଦେଖି ଲୋକହତାସ ତାକୁ ବଧ କରିବାକୁ କୃତ୍ୟକଲ୍ମ ହେଲେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ହସ୍ତନିଷିପ୍ତ ଶରଦ୍ୱାରା ରାକ୍ଷସୀର ବନ୍ଧୁଛଳ ବିଦାୟ ହୋଇଗଲା ଓ ସେ ବିକଟ ଗର୍ଜନ କରି ଭଗ୍ନଗିରିଶୃଙ୍ଗ ପରି ଭୂମିରେ ପଡ଼ିତ ହୋଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲା ।

“ଏହାପରେ ଆଶ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚି ରାକ୍ଷିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଯଜ୍ଞର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ତାତକାଳୀନ ମାଗୁର ଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ପାଇଁ ମାତୃହତ୍ୟାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାପାଇଁ ଅନେକ ରାକ୍ଷସ ସୈନ୍ୟ ସେନା ଯଜ୍ଞଭୂମିରେ ଆସି ନାନା ଉଚ୍ଚପାତ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଯଜ୍ଞବେଦୀ ଉପରେ ମାଂସ ଓ ଗନ୍ଧ ବୃଷ୍ଟି ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ନାନା ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । କିନ୍ତୁ ଅଲ୍ପକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅତୁଳ ପ୍ରତାପରେ ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଧୂଂସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅସଂଖ୍ୟ ରାକ୍ଷସସୈନ୍ୟ ବିନଷ୍ଟ ହେଲେ । ମାଗୁର ଆହତ ହୋଇ ପଳାଇଗଲା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାକ୍ଷସମାନେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ ହେଲେ । ଏହିରୂପେ ରାମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଯଜ୍ଞ ଜର୍ବିତ୍ୱରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା । ଏଥିଲାଗି ସେମାନେ ଚରକାଳ ମୋର ଆଶୀର୍ବାଦର ପାତ୍ର ।

“ଯଜ୍ଞ ଶେଷ ହେଲା ପରେ ଏଠାରେ ଆପଣଙ୍କର ଯଜ୍ଞ ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ବାହାରିବାକୁ ମୁଁ ଉଦ୍ୟୋଗ କଲି । ରାମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମୋଠାରୁ ଦୂରଧନୁର ବିଚରଣ ଶୁଣି ତାହା ଦେଖିବାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୌତୁହଳ ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ଘେନି ଆସିଥିଲି । ବାଟରେ ଆସୁ ଆସୁ ମୁଁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଦେଖି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତୁଷ୍ଟର ପରିଚୟ ପାଇଥିଲି, ତାହା କହୁଥିଲି ଶୁଣିଲି । ଗୌତମ ପତ୍ନୀ ଅହଲ୍ୟା ନିଜର ଦୁଷ୍ଟତା ଯୋଗୁଁ ବହୁକାଳ ହେଲା ମନସ୍ତାପ ଓ ଆତ୍ମଗ୍ରାହରେ ଏକାକିନୀ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସ୍ୱାମୀ ପୁଣ୍ୟଦ୍ୱାରା ଉପେକ୍ଷିତ ହୋଇ ସେ ମାୟାମମତାଶୂନ୍ୟ ପାଶାଣ ପରି କାଳାଦିପାତ କରୁଥିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରମକୁ ଯାଇ ମାତୃହତ୍ତ୍ୱାନରେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନିତ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମଧୁର ବିନୀତ ବ୍ୟବହାରରେ ଅହଲ୍ୟାଙ୍କର ସବୁ ମନଃକଳ୍ପ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା । ମରୁଭୂମିରେ ଅମୃତ ସ୍ରୋତ ପ୍ରବାହିତ ହେଲା ପରି

ସେ ନବ ଜୀବନ ଲଭ କରିଛନ୍ତି ଅଛନ୍ତି । ମହର୍ଷି ଗୌତମ ଦୁନବାର ତାଙ୍କୁ ଆଦରରେ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି ।”

ଶିଶୁମାରଙ୍କ କଥା ଶେଷ ହେଲା ପରେ ସମସ୍ତେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କର୍ମପଥଦୃଶ ରୂପ ଦେଖି ଓ ତାଙ୍କର କାର୍ତ୍ତିକାହାଣୀ ଶୁଣି ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଏହି ଏକକଥା ଉଦୟ ହେଲା—ରାମ ଏକା ରାଜକୁମାରୀ ସୀତାଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ କର; ସେଥିଲଗି ଯୋଗ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ୍ୟର ମିଳନ ହେବ ବୋଲି ବୋଧ ହୁଏ ବିଧାତା ତାଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ପଠାଇଅଛନ୍ତି । କେହି କେହି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକତାରେ ଜନକଙ୍କୁ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ଆଉ ଧନୁ ପରାକ୍ଷରେ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଏତେଦିନେ ଆସି ଜେମାଦେଇଙ୍କ ଅନୁରୂପ ବର ମିଳିଅଛି—ଶୀଘ୍ର ବିବାହର ଆୟୋଜନ କରନ୍ତୁ ।” ଜନକ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ରୂପଗୁଣରେ ଅତିଶୟ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ନିଜର ପ୍ରତିଜ୍ଞାରୁ ବିଚଳିତ ହେଲେ ନାହିଁ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ

ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରଙ୍କ ଅନୁରୋଧକ୍ରମେ ଜନକ ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ହରଧନୁ ଆଣିବାର ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଧନୁ ଆସିବାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅଗ୍ରହର ଡୋଇ ଅନ୍ତ ଆଗ୍ରହରେ ତାକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରଙ୍କ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ସେ ଏହି ସୁବିଶାଳ ଧନୁକୁ ବିନା ଆତ୍ମାସରେ ଧରି ତହିଁରେ ଗୁଣ ଚଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ତତ୍ପରେ ତାକୁ ଆକର୍ଷଣ କରୁ କରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଗର୍ଜନ ପରି ଏକ ଶ୍ଵାସଣ ଶବ୍ଦ କରି ଧନୁଟି ଦୁଇଂଶ ହୋଇଗଲା । ସେ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ପରାବର ସମସ୍ତ ଲୋକ ମୁହଁତପ୍ରାୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ଜନକଙ୍କର ଏ ବିଷମ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଯେ ଶୋ ହେବ, ଏ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ବଡ଼ ସନ୍ଦେହ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କ ମନରୁ ଅନେକ ଦିନର ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତର ଭାର ଖସି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଶାନ୍ତିରେ ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଵାସ ପକାଇଲେ । ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ଏକ ଅନିବାରଣୀୟ ଆନନ୍ଦରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ହର୍ଷ ଓ ବିସ୍ମୟରେ ଜନକଙ୍କ ମୁଖରୁ କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଜୟକୋଳାହଳ ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶବ୍ଦକ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଶୁଭ ସମ୍ବାଦ ମିଥୁଲର ଘରେ ଘରେ ପ୍ରସୂରିତ ହୋଇଗଲା । ସେ ଶୁଣିଲା ସେ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠିଲା । ସୁକୁମାରତନୁ ବାଳକ ରାମଚନ୍ଦ୍ର କପରି ସେ ଦୁର୍ଜୟ ହରଧନୁ ଭଙ୍ଗ କଲେ, ସମସ୍ତଙ୍କର ଏଥିରେ ବିସ୍ମୟର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସହସ୍ର ମୁଖରେ ସ୍ଵରଥାଡ଼େ ସେହି ଏକକଥା ଆଲୋଚିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସମସ୍ତେ ଏକବାକ୍ୟରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅଭୁତ ସାହସର ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମହାବଳ ଦଶରଥଙ୍କୁ ଏ ମଙ୍ଗଳ ସମ୍ବାଦ ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ଅବଳମ୍ବେ ମିଥୁଲକୁ ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ଜନକ ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରଙ୍କ ଆଦେଶଅନୁସାରେ ଦ୍ରୁତଗାମୀ ରଥରେ ଅନ୍ତୋଷ୍ଠାକୁ ଦୂତ ପଠାଇ ଦେଲେ । ଦଶରଥ ଯଥାସମୟରେ ପାହ ମିତ୍ର ଓ ସୁଜନବର୍ଗଙ୍କ ସହଚ ମିଥୁଲ ରାଜ୍ୟର ସୀମାରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଜନକ ମହାସମାବେଶରେ ଯାଇ ଦଶରଥଙ୍କୁ ବହୁ ସମ୍ବଦରେ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରି ରାଜ୍ୟାଳୟକୁ ଘେନି ଆସିଲେ । ଦଶରଥ ଜନକଙ୍କର ବାଲ୍ୟସ୍ନେହ । କିନ୍ତୁ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗୁ ଥିବାରୁ ବହୁଦିନ ହେଲା ଯେମାନଙ୍କର ଦେଖା ହାସିତ୍ ନ ଥିଲା, ଉଭୟ

ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଆଜି ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଏପରି ଭାବରେ ଭେଟ ହେବାରୁ କାହା ମନରେ ବେଶୀ ଆନନ୍ଦ ହେଲା କଲନା କରିବା ଦୁଷ୍ଟର ।

ଦଶରଥଙ୍କର ଆରମ୍ଭ ପରେ ବିବାହର ଆୟୋଜନ ପୂର୍ଣ୍ଣମାସାରେ ଚାଲିଲା । ମିଥୁନର ଉତ୍ସବ ଆନନ୍ଦ ଫୋଳିଲା ପ୍ରାୟ ହେଲା । କେବଳ ସୀତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ନୁହେଁ, ଦୈବନନ୍ଦର ଏପରି ଯେ, ଜନକଙ୍କର ଅପର କନ୍ୟା ଉର୍ମିଳାଙ୍କ ସହୃଦ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ଓ ଜନକଙ୍କ କନ୍ୟା ଭ୍ରାତା କୁଶଧ୍ବଜଙ୍କର କନ୍ୟା ମାଣ୍ଡବୀ ଓ ଶୁକ୍ରାକ୍ଷିଙ୍କ ସହୃଦ ଯଥାକ୍ରମେ ଭରତ ଓ ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କର ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ସମଗ୍ର ମିଥୁନପୁର ଆଜି ଗୋଟିଏ ବିପୁଳ ବିବାହ-ସଭାରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି । ଉତ୍ସବ ଆମୋଦର କୋଳାହଳରେ ନଗରଟି ମୁଣ୍ଡରିତ ହୋଇ ଉଠୁଅଛି । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ନୃତ୍ୟ, ଗୀତ, ବାଦ୍ୟର ଆୟୋଜନ ହୋଇଅଛି । ରାଜପଥ ପଥ, ପୁଷ୍ପ, ପତାକା, ତୋରଣାଦିରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଶୋଭା ଧାରଣ କରିଅଛି । ଆଲେକମାଳାରେ ଭୂଷିତ ହୋଇ ରାଜପୁର ଦବାଲେକ ପରି ପ୍ରସାଦମାନ ହେଉଅଛି । ପୁରବାସୀମାନେ ଉତ୍ସବ ପରିଚ୍ଛଦାଦିରେ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଉତ୍ସବ-ସ୍ରୋତରେ ନିଜ ନିଜକୁ ଭାଗ୍ୟ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ରାଜଧାନୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଜି ସ୍ଥିତି ରହିଅଛି । ବିବାହୋତ୍ସବ ହଟା କାହା ମନରେ ଅନ୍ୟ ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମୁନି ଗୁପ୍ତିମାନେ ବସି ଧର୍ମ ବିଚାରରେ ମଗ୍ନ ଅଛନ୍ତି । କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଶୁଷ୍ଟ ବାଚସ୍ପତିତ୍ବରେ ଗୁହୁସ୍ଥଳୀ ପ୍ରଫର୍ଣ୍ଣିତ ହେଉଅଛି । କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ହାସ୍ୟ-କୌତୁକ କୋଳାହଳରେ ଗଗନ ବିଦାଣ୍ଡ ହୋଇ ଯାଉଅଛି ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ହେମଲ୍ଲ ବରବେଶରେ ଭୂଷିତ ହୋଇ ବିବାହ-ବେଢା ଉଜ୍ଜ୍ବଳ କରି ବସିଅଛନ୍ତି । ସହସ୍ର ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ସେ ନୟନାଭିରାମ ରୂପକୁ ମୁଗ୍ଧନେତ୍ରରେ ଅନାଇଁ ହେଉଅଛନ୍ତି । ଶୁଭଲଗ୍ନ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ଅପୂର୍ବ ବସ୍ତ୍ରାଳଙ୍କାରପରିହୃତା ସୀତାଙ୍କୁ ବେଢା ଉପରେ ଅଣାହେଲା । ବାଣକଣ୍ଠୋତ୍ପତ ହୁଳହୁଳି ଧ୍ବଜ ଓ ମଙ୍ଗଳ-ବାଦ୍ୟରେ ରାଜପୁର ଧ୍ବନିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ମନେ ହେଲା, ଯେପରି ସୌଦାମିନୀ ଆକାଶ ଗୁପ୍ତି ଭୂତଳରେ ଆବିର୍ଭୂତା ହୋଇଅଛନ୍ତି । ପୁରୋହିତମାନେ ବିବାହ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସମ୍ପ୍ରଦାନ ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ରାଜସିଂହ ହୋମାଗ୍ନି ସମକ୍ଷରେ ସୀତାଙ୍କ ହସ୍ତ ଧାରଣ କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି କହିଲେ, “ଏହି ମୋର କନ୍ୟା ସୀତା ଅଜିତାରୁ ତୁମର ହସ୍ତସମ୍ପର୍କ ହେଲେ । ତୁମେ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କର । ତୁମ୍ଭର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ । ସେ ପତିବ୍ରତା ହୋଇ ଚରକାଳ

ପ୍ରାୟ ପର ରୁମ୍ଭର ଅନୁସରଣ କରନ୍ତୁ ।” ରାମଚନ୍ଦ୍ର ହସ୍ତଦ୍ୱାରା ସୀତାଙ୍କର ହସ୍ତ ଧାରଣ କଲେ । ଉଭୟଙ୍କ ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ତଡ଼ିତ ପ୍ରବାହ ଖେଳିଗଲା, ଦେହ ସୋମାହୃତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଏ ମଧୁର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ସମସ୍ତଙ୍କର ନୟନ ମନ ତପ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଚରୁଦିଗରୁ ଜୟଧ୍ୱନି ଓ ପୁଷ୍ପବୃଷ୍ଟି ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବିବାହ ପରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଭରତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କର ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁଖରେ ଦଶରଥପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ରୂପ-ଗୁଣର ପ୍ରଶଂସା କାର୍ତ୍ତିକ ହେଉଅଛି । ଲୋକେ ଜନକ ଓ ଦଶରଥଙ୍କୁ ପରମ ଭଗବାନ୍ ବୋଲି ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଲୋକମାନେ ଭୂର ଭୋଜନରେ ପରିଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ଓ ଦାନ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭମାନେ ଆଶାପାତ ଦାନରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବରକନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି କରି ଘରକୁ ଫେରୁଅଛନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ଦିନ ନିଧିରେ ଅବସ୍ଥାନ କଲ ପରେ ଦଶରଥ ପୁତ୍ର, ପୁତ୍ରବଧୂମାନଙ୍କୁ ଦେଇ ଅଯୋଧ୍ୟାର ମୁଖରେ ଯାହା କଲେ । ରାଜା ଜନକ ଯୋଗୁଁ କଷ୍ଟରୂପ ଅନେକ ଧନ, ରତ୍ନ, ହସ୍ତୀ, ଅଶ୍ୱ, ଦାସ, ଦାସୀ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ସୀତାଙ୍କ ଅଗ୍ରବରେ ମିଥୁନରାଜପୁର ନଗରରେ ରୁଡ଼ି ରହିଲା । ପଶୁପକ୍ଷୀ ବୃକ୍ଷଲତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁଧା କିନ୍ତୁ ଦିନ ଯେପରି ସୀତାଙ୍କ ବିଚ୍ଛେଦ ଅନୁଭବ କଲେ । ରାଜର୍ଷି ବହୁକଷ୍ଟରେ ଶୋକାବେଗ ରୋଧ କରି ଅବକଲିତ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ଦଶରଥଙ୍କ ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ ପଥରେ ଗୋଟିଏ ମାନ୍ଧବୀର ଉପସ୍ଥିତି ହୋଇଥିଲା । କ୍ଷତ୍ରିୟକୁଳାନ୍ତର ପରଶୁରାମ ହରଧନୁ ଭଙ୍ଗ-ବାଣୀ ଶ୍ରବଣରେ ଉତ୍ସାହମୟ ହୋଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଆତ୍ମମଣି କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ବିଚ୍ଚେଦରେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ସ୍ତମ୍ଭାନକୁ ଫେରିଗଲେ । ପଥରେ ବହୁ ଦବ୍ୟ ଅତିବାହିତ କରି ଶେଷରେ ଦଶରଥ ମହାସମାରୋହରେ ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରବେଶ କଲେ । ରାଜକୁମାରମାନଙ୍କର ଆଗମନସମ୍ପାଦରେ ଅଯୋଧ୍ୟାର ଗୁରୁଆଡ଼େ ଗୋଟାଏ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବର ଚକ୍ର ପଡ଼ିଗଲା । କୌଶଲ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ରାଜମହିଷୀମାନେ ଆସି ବହୁ ସମାଦରରେ ପୁତ୍ରବଧୂମାନଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରି ଦେଇଗଲେ । ପୁତ୍ରବଧୂମାନଙ୍କର ଅପ୍ତସଗୁରୁ ରୂପ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କର ମନ କପରି ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠିଲା, ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ।

ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଆସି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହିତ ସୀତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ସଂସାତ ହେଲା । ଯାହା ଦେଖିଲେ, ସୀତାଙ୍କ ଦୁଃସ୍ୱ ସେଥିରେ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ମନେ

କଲେ, ଜଗତରେ ଯାହା ଦର୍ଶନୀୟ, ଯାହା ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ, ତାହା ମୁଁ ଦେଖିଥାନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନରେ ସେ ଉନ୍ନତ ବୟସ, ପ୍ରଶସ୍ତ ଲଲାଟ, ଉଦାର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଓ ଅନୁପମ ଦେବକାନ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଗଲା । ଭକ୍ତିରସରେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ସ୍ତ୍ରୀତା ଚରଦାନପାଇଁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କଙ୍କଣ ହୋଇ ରହିଲେ । ବିଷୟ ଧନଭୂତ୍ୟା ପରି କିଛି ଜନକଙ୍କ ମନରେ ସ୍ତ୍ରୀତାଙ୍କ ବିବାହ ସମ୍ପର୍କରେ ବଡ଼ ସନ୍ଦେହ ଜନ୍ମିଥିଲା ଓ ସେଥିପାଇଁ ସେ ବଡ଼ ଚିନ୍ତାକୁଳ ଥିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ହରଧନୁ ଭଙ୍ଗ କରିଅଛନ୍ତି ଶୁଣି ସ୍ତ୍ରୀତା ସ୍ଥିର କଲେ, ସେ ପିତାଙ୍କୁ ଚିନ୍ତାକାଳରୁ ମୁକ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି, ସେ ଗୁଣବାନ ହୁଅନ୍ତୁ ବା ନରୁଣ ହୁଅନ୍ତୁ, ସ୍ବରୂପ ହୁଅନ୍ତୁ ବା କୁରୂପ ହୁଅନ୍ତୁ, ତାଙ୍କୁ ପତିତ୍ବରେ ବରଣ କରି ତାଙ୍କ ଚରଣରେ ମନ ପ୍ରାଣ ସମର୍ପଣ କରିବା ତାଙ୍କର ଅବଶ୍ୟକତା । ତାହା ପରେ ଲୋକମୁଖରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ରୂପଗୁଣର ଅଜସ୍ର ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ତ୍ରୀତାଙ୍କର ମନ ଅନୁଷ୍ଠ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଆସି ଯେତେବେଳେ ସୁଗନ୍ଧରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସୌମ୍ୟ, ପ୍ରସନ୍ନ ମୁଖି ଦେଖିଲେ ଓ ତାଙ୍କର ମହନୀୟ ଚରିତ୍ରର ପରିଚୟ ପାଇଲେ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ସେ ରାମମୟ ହୋଇଯିବ ସେଥିରେ ଆଉ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଣ ?

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ନବପରିଣୀତା ସ୍ତ୍ରୀତାଙ୍କୁ ଥରେ ମାତ୍ର ଦେଖି ହୃଦୟରେ ଏକ ଅନିବାରଣୀୟ ଭାବ ଅନୁଭବ କଲେ । ସ୍ତ୍ରୀତାଙ୍କର ସରଳ ପବିତ୍ର ମୁଖି ତାଙ୍କ ହୃଦୟ-ପଟରେ ଚରକାଳ ପାଇଁ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଗଲା । ସେ ମୁଖିକୁ ଅନ୍ତରର ନିରୁତ ପ୍ରଦେଶରେ ରଖି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବିବାହ ଦିନଠାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ପୃଥ୍ବୀ ଏକ ନୂତନ ଶୋଭା ଧାରଣ କଲା; ନରନାରୀ ଓ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଅଧିକତର ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଗଲେ । ଜଳ, ସ୍ଥଳ, ବାୟୁ, ଆକାଶ ସର୍ବସ୍ଥ ଆନନ୍ଦଧାରୀ ପ୍ରବାହିତ ହେଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଜୀବନରେ ଏକ ଅଭିନବ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୁଭବ କଲେ । ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା, ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତର ପୁଣ୍ୟ ଫଳରୁ ବିଧାତା ତାଙ୍କୁ ସ୍ତ୍ରୀତାଙ୍କ ପରି ସହୃଦୟମଣି ପ୍ରଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀତାଙ୍କୁ ପାଇ ତାଙ୍କର ସ୍ବାଭାବିକ ସଦ୍‌ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ଆହୁରି ସଜୀବ, ସଜାଗ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଶାସ୍ତ୍ରାଲୋଚନାରେ ତାଙ୍କର ଅଧିକତର ଆନନ୍ଦ ଜାତ ହେଲା । ସ୍ତ୍ରୀତା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ମନର ଶାନ୍ତି, ବାହ୍ୟର ଶକ୍ତି ଓ ହୃଦୟର ଭକ୍ତିସ୍ବରୂପା ହୋଇ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଗତି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅତି ଅଳ୍ପ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଉଭୟଙ୍କ ଆତ୍ମା ଏକ ହୋଇଗଲା । ଆପଣାର ବୋଲି ଆଉ କାହାର କିଛି ରହିଲା ନାହିଁ । ରାମ ସ୍ତ୍ରୀତାଙ୍କର ପ୍ରଣୟ ସାଧାରଣ ପ୍ରଣୟ ନୁହେଁ । ଯେଉଁ ପ୍ରଣୟ ମନକୁ ମହତ୍ତ୍ବ କରେ, ହୃଦୟକୁ ପବିତ୍ର କରେ, ଯେଉଁ ପ୍ରଣୟ ମନୁଷ୍ୟକୁ

ସର୍ବରାଜ୍ୟର ଅଧିକାରୀ କରନ୍ତି, ଶୁଣିଲେ ସାହାର ନାମାନ୍ତର ମାତ୍ର—ଏ ସେହି ପ୍ରଣୟ ।

ଦଶରଥ ସବୁ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ନେହ କରୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣଧାତୁ ପ୍ରୀୟତମ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସୀତା ଆସି ଏପରି ଭାବରେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଅଧିକାର କରି ବସିଲେ ଯେ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୁଦ୍ଧା ଯେପରି ଟିକିଏ ଅନ୍ତରାଳରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ସୀତାଙ୍କର ସେବା ଯନ୍ତ୍ରରେ ଦଶରଥ ଏପରି ହୋଇଗଲେ ଯେ ସୀତାଙ୍କୁ ବେଶିକ୍ଷଣ ନ ଦେଖିଲେ କି ତାଙ୍କର ସାମାଜିକସ୍ବର ନ ଶୁଣିଲେ ସେ ଅତି ପ୍ରାୟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ, ସବୁ ବିଷୟ ତାଙ୍କୁ ବିଷାଦ ବୋଧ ହେଉଥିଲା । କୌଶଲ୍ୟାଙ୍କ ମନର ଭାବ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସୀତା ତାଙ୍କର ଅବଲମ୍ବନ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସୀତା ମଧ୍ୟ ଶାଶୁମାନଙ୍କର ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରି ପାରିଲେ ଅନ୍ତରରେ ନିର୍ମଳ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । କେବଳ ଶାଶୁ ଶୁଣ୍ଢର ନୃହନ୍ତି, କୁଟୁମ୍ବ ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦାସ, ଦାସୀ, ପଣ୍ଡା, ପଣ୍ଡା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ଗୁଣରେ ମୁଗ୍ଧ । ଉଚ୍ଚନାଟ୍ୟ ନାହିଁ, ଆଦେଶ ଅନୁରୋଧ ନାହିଁ, ଅଥଚ ସମସ୍ତେ ସୀତାଙ୍କର ପଦେ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଉତ୍ସୁକ, ତାଙ୍କର ଟିକିଏ ପ୍ରିୟକାର୍ଯ୍ୟ କର-ଦେବାକୁ ଲାଲ୍ଲାସ୍ଥିତ । ସୀତାଙ୍କ ମାରକ ଅଙ୍ଗୁଳି ସଂସାରରେ ଯେପରି ରାଜପରିବାରଟି ସୁସ୍ବରୂପେ ଚଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପୁରବାସିମାନଙ୍କ ମୁଖରେ ମଧ୍ୟ ସୀତାଙ୍କର ପ୍ରଣୟାର ସୀମା ନାହିଁ । ଥରେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଅଛି, ଥରେ ସେ ତାଙ୍କର ମଧୁରବାଣୀ ଶୁଣିଅଛି, ସେ ଆମଣାକୁ ପରମକୃତାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ କରିଅଛି ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ବର୍ଷ ପରେ ବର୍ଷ ଅତିବାହିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାରବର୍ଷ ପରେ ସୀତାଙ୍କ ଜାତନରେ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଅଧ୍ୟାୟର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ମହାରାଜ ଦଶରଥଙ୍କର ବାକ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ଆଉ ସୁସ୍ବରୂପେ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କଠିନ ହୋଇ ଉଠିଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପିତାଙ୍କ ନିକଟରେ ରହି ରାଜ୍ୟଶାସନନୀତି ଶିକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ଓ ପିତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କେତେକ ବିଷୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଜ୍ଞାନ, ବୁଦ୍ଧି, ପରମ୍ପରାରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯେପରି ଅଦ୍ବିତୀୟ ଥିଲେ, ବିନୟ ଓ ସୌଜନ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗୁଳି ଥିଲା । ପ୍ରଜାକୁଳଙ୍କ ହୃଦୟଧନରେ ସେ ସର୍ବଦା ରତ ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କର ଶାସନ-ପ୍ରଣାଳୀକୁ ସମସ୍ତେ ଶତମୁଖରେ ପ୍ରଣୟା କରୁଥିଲେ ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟଶୃଙ୍ଖଳା ଦେଖି ଓ ତାଙ୍କର ସୁଖ୍ୟାଦି ଶ୍ରବଣ କରି ଦଶରଥଙ୍କ ମନରେ ଆନନ୍ଦର ସୀମା ନ ଥିଲା । ଅବଶେଷରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତରେ ରାଜ୍ୟଭାର ସମର୍ପଣ କରି ସେ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଅବଳମ୍ବନ କରିବାକୁ ମନେ ମନେ ସ୍ଥିର କଲେ, କିନ୍ତୁ ତାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମତ ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏଥିନିମନ୍ତେ ସେ ଦିନ ଦେଶର ପାଞ୍ଚ ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶାସନାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟସଭାକୁ ଆହ୍ୱାନ କଲେ ଓ ସମସ୍ତେ ଉଦ୍‌ଯମଣି ନିକଟରେ ନିଜର ମନୋରାଜି ବ୍ୟକ୍ତ କଲେ । ସେ ଆଜ୍ଞାବନ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଅପତ୍ୟନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ପାଳନ କରି ଆସିଅଛନ୍ତି ଓ ରାଜ୍ୟରେ ସୁଶାସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଅବସର ଗ୍ରହଣରେ କେହି ଟିକିଏ ମାତ୍ର ଦୁଃଖିତ ହେଲେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଏକବାକ୍ୟରେ ଦଶରଥଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବ ଅନୁମୋଦନ କଲେ । “ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟଭାର ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖୀ ହେବୁ” ଏହିକଥା ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତରରେ ମହାରାଜଙ୍କ ନିକଟରେ ନିବେଦନ କଲେ । ରାଜା ଦଶରଥ ଶ୍ରୀତ ହୋଇ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ସର୍ବ-ସମକ୍ଷରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ରାଜ୍ୟାଭିଷେକକାର୍ଯ୍ୟ ଘୋଷଣା କଲେ ଓ ପରଦିନ ଯଥାବିଧି ଅଭିଷେକର ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ଅମାତ୍ୟବର୍ଗଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ଏ ସମ୍ପାଦ ରାଜ୍ୟଆଡ଼େ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲା । ତାହା ଶ୍ରବଣ କରି ଆବାଳବୃଦ୍ଧବନ୍ଧିତା ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦରେ ମଗ୍ନ ହେଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ-କାମନା ନିମନ୍ତେ ସମସ୍ତେ ନାନାବିଧ ଉତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଆୟୋଜନ କଲେ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଅଯୋଧ୍ୟା ନଗରରେ ଗୋଟିଏ ଆନନ୍ଦର ଲହରୀ ଖେଳିଗଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଉଚ୍ଚସ୍ତରରେ ବେଦଗାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ରାଜା ରାଜଭଣ୍ଡାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ଦୁଃଖୀ ଦଶଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଅକୃଷ୍ଣ ଚକ୍ରରେ ଧନରତ୍ନ ଦାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ବିଧାତାଙ୍କର ଲୀଳା କିଏ ବୁଝିପାରେ ? କିଏ ଜାଣିଥିଲା ଯେ, ଏହି ଆନନ୍ଦପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଗୋଟିଏ ବିଷୟର ସର୍ପ ଅଛି ? କିଏ ଜାଣିଥିଲା, ଏ ସୁଖଚନ୍ଦ୍ରକୁ କ୍ଷଣକ ମଧ୍ୟରେ ଗଣ୍ଡର ନିରାମୟ ଗ୍ରାସ କରିଦେବ ?

ଯେଉଁ ଦିବାଲୋକ ଜଗତରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଚକ୍ଷୁପ୍ରୀତିକର ଓ ଆନନ୍ଦବର୍ଦ୍ଧକ ହୁଏ, ସେହି ଦିବାଲୋକ ପେଟକର ଚକ୍ଷୁଶୂଳ ଉତ୍ପାଦନ କରେ । ସେହିପରି ସ୍ୱପ୍ନାରରେ ଏକଜାତୀୟ ଲୋକଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଚକ୍ଷୁରେ ଆନନ୍ଦ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସହ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ପରର ସୁଖ ଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଈର୍ଷ୍ୟାଦଣ୍ଡି ପ୍ରକୃଳିତ ହୋଇ ଉଠେ । ନିଜର ଦୃଷ୍ଟିତ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ସେମାନେ ଜଗତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିମିଷକୁ ବିସ୍ତାକ୍ତ କରି ଦିଅନ୍ତି । ମହତ୍ତ୍ୱ ଏହିପରି ଜନ୍ମନୀପ୍ରକୃତିର ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲା । ସେ କୈକେୟୀ ଦେବୀଙ୍କର ପରିଚ୍ଛାରିକା । କୈକେୟୀ ତାହାକୁ ପିତାମହଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ

ଆଣିଥିଲେ, ସେ ସଙ୍ଗଦା କୈଳେସ୍ୱୀଙ୍କର ହୃଦେ ଶିଣି । ମନ୍ତ୍ରର ପରମର୍ଶ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି କୈଳେସ୍ୱୀ ମହାରାଜ ଦଶରଥଙ୍କର ବିଶେଷ ପ୍ରୀତିଭାବିନୀ ହୋଇ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ତାହାର ପରମର୍ଶ ନ ନେଇ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ ନ ଥିଲେ । ମନ୍ତ୍ରର ପିଠିରେ ଗୋଟିଏ କୁଳ ଥିଲା ଓ ବୃଦ୍ଧା ଥିବାରୁ ଦେଖିବାକୁ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୁରୁପା ଥିଲା । ତାହାର ଦେହ ଯେଉଁ କଦାକାର ଥିଲା, ମନ ମଧ୍ୟ ସେହପରି କୁଣ୍ଡିତ ଥିଲା । ତାକୁ ଦେଖିଲେ ଲୋକେ ହାସ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ସଂସାର ଉପରେ ବଡ଼ ବିକ୍ରୋଧ ଥିଲା ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ରାଜ୍ୟାଭିଷେକବାଣ୍ଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ମାତ୍ରେ ଅଯୋଧ୍ୟା-ନଗରରେ ଗୋଟିଏ ମହା ଉତ୍ସବ କୋଳାହଳ ଉଠିଲା । ମନ୍ତ୍ରର କିଛି ଜାଣି ନ ଥିଲା, ପରେ ଏ ଆନନ୍ଦୋତ୍ସବର କାରଣ ଜାଣି ପାରି ହୁଏତ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ହୋଇଗଲା । ସେ ଭାବିଲା, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯୁବରାଜ ହେଲେ ରାଣୀ କୌଶଲ୍ୟା ସଙ୍ଗେଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଯିବେ, କୈଳେସ୍ୱୀଙ୍କର ଆଉ କିଛି ପ୍ରତିପତ୍ତି ରହିବ ନାହିଁ । ଏହା ଭାବି ତାହାର କୋଷ ବୁଦ୍ଧି ପାଇଲା ଓ ମନରେ ବେତେ କୁଟବୁଦ୍ଧି ଖେଳିଗଲା । ସେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ କୈଳେସ୍ୱୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ କହିଲା, “ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରିୟତମା ମହର୍ଷୀ ବୋଲି ଗୁମ୍ଫର ଭୂଇଁରେ ପାଦ ପଡ଼ିନାହିଁ, ଏଣେ କଣ ସବୁ ହେଉଛି ତୁମେ ଜାଣିବ କାହିଁ ? ଗୁମ୍ଫର ଆଦି ଶର୍ବନାଶ ଉପସ୍ଥିତ ।” ଏହାକହି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ ସମ୍ପାଦିତ ହେବାରୁ ସରଳାଦୁଦୟା କୈଳେସ୍ୱୀ ହର୍ଷରେ ଅଧୀର ହୋଇ କଣ୍ଠହାର ଉନ୍ମୋଚନ କରି ମନ୍ତ୍ରରାକୁ ପୁରସ୍କାର ଦେଲେ । ମନ୍ତ୍ରରା ହାରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ କର୍ଣ୍ଣଶୂନ୍ୟରେ କୈଳେସ୍ୱୀଙ୍କୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି କହିଲା, “ଏ ବୟସରେ ସୁଦ୍ଧା ତୁମର ଟିକିଏ ଲାଲ ମନ୍ଦ ଜ୍ଞାନ ହେଲା ନାହିଁ ? ତୁମର ସପତ୍ନୀ-ପୁତ୍ର ଯେତେବେଳେ ରାଜା ହେଉଛନ୍ତି, ତୁମକୁ ସାମାନ୍ୟ ଦାସୀ ପରି କୌଶଲ୍ୟାର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିବାକୁ ହେବ, ତୁମର ପୁତ୍ର ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ରାମରାଜା ହୋଇ ରହିବ । ବେଳ ଆଉ ଆଉ ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧ, ନ ହେଲେ ପରେ ସବୁ ବିଫଳ ହେବ ।” ରାମଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ବଶତଃ କୈଳେସ୍ୱୀ ପ୍ରଥମେ ମନ୍ତ୍ରରାର ଘୃଣିତ ବାକ୍ୟରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ତାକୁ ଦିରସ୍ତାର କଲେ । କିନ୍ତୁ ମନ୍ତ୍ରରା ଯେତେବେଳେ କୃତକଳାଳ ବିସ୍ତାର କରି ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସବୁ ବୁଝାଇ ଦେଲା, ତାଙ୍କର ବିଚକ୍ତ ବୁଦ୍ଧି କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଗଲା । କୈଳେସ୍ୱୀଙ୍କ ମନରେ ଖଳବୁଦ୍ଧି ଜାୟିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ମନ୍ତ୍ରରାର କଥା କୈଳେସ୍ୱୀଙ୍କ ହୃଦୟରେ ମନ୍ଦ ବିସ୍ମୟ କାର୍ଯ୍ୟ କଲା । ରମଣୀର ସ୍ୱାଭାବିକ ହୁଏତ ପ୍ରକୃତି ସଙ୍ଗେ ମାତାର ଆଶଙ୍କା ମିଶ୍ରିତ ହୋଇ କୈଳେସ୍ୱୀକୁ ବିହ୍ୱଳ କରି ଦେଲା । ସେ ବୁଝିପାରିଲେ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାଜା ହେଲେ ତାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ନାହିଁ ।

ତହୁଁ କୈଳେୟୀ ଏ ବିପଦରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ମନ୍ତ୍ରରାଜୁ ନାନା ଅନୁରୋଧ କରି କହିଲେ । ମନ୍ତ୍ରରାଜ କହିଲା, “ଉପାୟ ତ ରୂପ ହାତରେ ଅଛି । ଶମ୍ଭୁରାସୁର ସହର ଯୁଦ୍ଧରେ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୋଇ ରାଜା ଯେତେବେଳେ ରୂପର ପ୍ରାଣପଣ ସହରେ ଆରୋଗ୍ୟ ଲଭି କଲେ, ସେ ପରମ ରୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରୂପକୁ ଘେରି ଦର୍ପଣି ବର ଦେବେ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ହୋଇଥିଲେ, ସେ କଥା କଣ ରୂପେ ଭୁଲି ଯାଇଅଛି ? ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାର ସମୟ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଅଛି । ଏକ ବରରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବର୍ଷ ବନବାସ ଓ ଅପର ବରରେ ଭରତଙ୍କର ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ, ଏହି ଦୁଇ ବର ରୂପେ ମହାରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି, ମହାରାଜ ସତ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ଅଛନ୍ତି, ସେ କଦାପି ରୂପର ବାକ୍ୟ ଅନ୍ୟଥା କରିବେ ନାହିଁ ।” ମନୁଷ୍ୟ ମନରେ ଅରେ ପାପବୃଦ୍ଧି ପ୍ରବେଶ କଲେ ସେ ତାକୁ ମନୁଷ୍ୟତାରୁ ବଞ୍ଚିତ ନ କରି ଗ୍ରହଣେ ନାହିଁ । ମନ୍ତ୍ରରାଜ ନିୟନ୍ତ୍ର ପରାମର୍ଶ କୈଳେୟୀ ଆଦରରେ ଛୁଦ୍ଦ ଲେଖି ଓ ତାହାର ଚୁଦିର ଅଶେଷ ପ୍ରଶଂସା କଲେ ।

ଏଣେ ରାଜା ଦଶରଥ ସଭା ଭଙ୍ଗ କରି ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରିୟତମା ମହର୍ଷୀ କୈଳେୟୀଙ୍କୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ରାଜ୍ୟାଭିଷେକରୂପ ଆନନ୍ଦ ସମ୍ଭାର ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମନରେ ଅନ୍ତଃପୁରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । କୈଳେୟୀଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ର ଆସି ଯାହା ଦେଖିଲେ, ସେଥିରେ ତାଙ୍କର ବିଧିବଦ୍ଧ ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ଦେଖିଲେ, କୈଳେୟୀ ମଲିନବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରି ଓ ଭୂମିଶୟ୍ୟାରେ ଶୟନ କରି ଚକ୍ଷୁଜଳରେ ଧରାଳ ସିନ୍ଦୂ କରି ଅଛନ୍ତି । କୈଳେୟୀଙ୍କର ଏରୂପ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ରାଜା ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ, ନାନା ମଧୁର ସମ୍ଭାଷଣ କରି ସୁଦ୍ଧା କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧର ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଅନେକକ୍ଷଣ ଅଧିମାନ କଲା ପରେ ଶେଷରେ କୈଳେୟୀ ପ୍ରବ୍ରଜିତ ହୋଇ ବର କଥା ଉଦ୍‌ଘାଟନ କଲେ । ପ୍ରେମାନ୍ତରୁ ବୁଦ୍ଧ ରାଜା କୈଳେୟୀଙ୍କର ଦୁରଭିମତ ବୁଝି ନ ପାରି ତାଙ୍କର ମନସ୍ତୁଷ୍ଟି ନିମନ୍ତେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଦର୍ପଣି ବର ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଲେ । ଏହି ଅବସର ବୁଝି ସୁତରୁଆ କୈଳେୟୀ ସତ୍ୟବ୍ରତ ରାଜାଙ୍କ ମଞ୍ଚକରେ ଦୁଇଟା କଠିନ ବଜ୍ର ନିକ୍ଷେପ କଲେ । ମନ୍ତ୍ରରାଜ ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ କୈଳେୟୀ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ନିର୍ବାସନ ଓ ଭରତଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ରାଜସ୍ୱ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । କୈଳେୟୀଙ୍କର ଏରୂପ ନିଦାହୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣି ଦଶରଥ ବଜ୍ରାହତ ତରୁ ପରି ଭୁଲଣଶୟୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସେ ଜାଗ୍ରତ ଅଛନ୍ତି କି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଅଛନ୍ତି, ଏ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । କୈଳେୟୀଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରୁ ଯେ ଏପରି ପାପ-କଥା ପ୍ରକାଶିତ ହେବ, ତାହା ତାଙ୍କର କଲ୍ଲନାର ସୁଦ୍ଧା ଆଗୋଚର ଥିଲା । ରୋଷ କ୍ଷୋଭରେ ତାଙ୍କର ବାର୍ତ୍ତାବଧ ହୋଇ ଆସିଲା ଓ ନିମ୍ନେ ସଙ୍କ୍ଷୁଦ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଶଙ୍ଖ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ରାଜା ପ୍ରଥମ କାନ୍ଦବାକ୍ୟରେ ଓ ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣଲେଚନରେ କୈଳେୟୀଙ୍କର କୃପାଭିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରାର୍ଥନା ବର ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବାକୁ ସେ କୃତାନ୍ତରାଳିପୁଟରେ ବାମ୍ଫେଇ କୈଳେୟୀଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ଓ ଆଉ ଯାହା ମାଗି ଦେ ଦେବେ ବୋଲି ସ୍ଵୀକୃତ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି-ଥରେ କୈଳେୟୀଙ୍କର ପାତ୍ରାଦ୍ୟୁତୟ ବିଚଳିତ ହେଲା ନାହିଁ । ବରଷ ନାନା ଉପହାସ ଓ କଟୁ ବାକ୍ୟରେ ସେ ଶୋକସନ୍ତପ୍ତ ଦଶରଥଙ୍କୁ ମର୍ମପୀଡ଼ା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନାଟ୍ୟୁତୟ ସ୍ଵରାବତୀ ସେନା ଓ କରୁଣାର ଆଧାର, ପବନତାର ଲାଳାଭୂମି । କିନ୍ତୁ ସେହି ନାରୀ ଯେତେବେଳେ ନିଜର ପ୍ରକୃତି ଭୁଲି ନୀତିବାଦନାଦ୍ଵାରା ଗୁଲିତ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ କାଳଭୂଜଙ୍ଗୀ ରୂପ ଧାରଣ କରି ସେ ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରେ; ସେତେବେଳେ ତାହାର ଦୟା ମାୟା, ଧର୍ମ କର୍ମ, ଲଜ୍ଜା ଭୟ ସବୁ ଚିରୋଦ୍ଧୃତ ହୋଇଯାଏ । ଶେଷରେ ଦଶରଥ ହୋଧରେ ଶିଶୁପ୍ରାୟ ହୋଇ କୈଳେୟୀଙ୍କୁ ନାନା ଗତ୍ତ ଭର୍ଷନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଵର୍ଥବିମୁକ୍ତା କୈଳେୟୀ ଫଳଲ୍ସ ତ୍ୟାଗ କଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଉପାୟାନ୍ତର ନ ଦେଖି ରାଜା ସତ୍ୟଭଞ୍ଜ ଭୟରେ, “ପାପିୟସି, ତୋର ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ” ଏତିକି ମାତ୍ର କହୁ ପୁନଶ୍ଚ ଭୁଜଙ୍ଗରେ ପଡ଼ିତ ହେଲେ ।

ତୃତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ

ରଜନୀ ପ୍ରଭାତ ହେଲା । ଉପାର ବିମଳ ଜ୍ୟୋତି ଅଯୋଧ୍ୟା ଗଗନକୁ କନକ-
କରଣରେ ରଞ୍ଜିତ କରିଦେଲା । ମଧୁରକଣ୍ଠ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତଧ୍ବନିରେ ଅଯୋଧ୍ୟାର
ଦିବେଗନ୍ତ ଧ୍ବନିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଦେବାଳୟ ଓ ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରୁ ଶୁଭ ଶଙ୍ଖଦଣ୍ଡା-
ଧ୍ବନି ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା । ପୁରବାସୀମାନେ ଉତ୍ସବରେ ରାତି ଯାପନ କରି ପ୍ରଭାତ ନ
ହେଉଛି ଆସି ଦେଲେ ଦଲେ ଚାଳଦ୍ବାରରେ ସମବେତ ହେଲେ । ରାଜସଭା ଲୋକରେ
ଲୋକାରଣ୍ୟ । ଆମନ୍ତ୍ରିତ ରାଜନ୍ୟାସର ଓ ରୁଷିମଣ୍ଡଳୀ ନିଜ ନିଜର ଆସନ ଅଧିକାର
କରି ବସିଅଛନ୍ତି । ସମସ୍ତ ଅଭିଷେକସାମଗ୍ରୀ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଅଛି ।
ଧୂପଘଣ୍ଟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟରେ ରାଜପୁରୀ ଆମୋଦିତ ହୋଇ ଯାଉଅଛି ।
ମହାରାଜ କେତେହେଲେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ଘେନି ଯିବାକୁ ବିନୀତ କରିବେ,
ସେଥିପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଉତ୍ତରଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । କ୍ରମେ ଅଧିକ ବିଳମ୍ବ ହେଉଥିବାର
ଦେଖି ବଶିଷ୍ଠ ପ୍ରଭୃତି ରୁଷିମାନେ ସୁମନ୍ତଙ୍କୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ମଧ୍ୟକୁ ପଠାଇଲେ, କୈକେୟୀ
ସୁମନ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖି ପ୍ରକୃତ ଘଟଣା ନ ଜଣାଇ କହିଲେ, “ସୁମନ୍ତ, ମହାରାଜ ଟିକିଏ
ଅସୁସ୍ଥ ଅଛନ୍ତି, ତୁମ୍ଭେ ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ଘେନି ଆସ ।” ଆଦେଶ
ପାଇବାମାତ୍ରେ ସୁମନ୍ତ ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ତ୍ରୀତା ଦେଶଙ୍କ ସହିତ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ସ୍ବୟତ ଚିତ୍ତରେ ଉତ୍ତରପୁରୀରେ
ନିଶିଯାପନ କରି ଓ ପ୍ରାତଃକୃତ୍ୟାଦି ସମାପନ କରି ପିତାଙ୍କର ଆଦେଶକୁ ଅପେକ୍ଷା
କରୁଥିଲେ । ଏପରି ସମୟରେ ସୁମନ୍ତ ଆସି ତାଙ୍କୁ ରାଜାଙ୍କର ଆଦେଶ ଜଣାଇଲେ ।
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତତ୍ତ୍ଵଶାଳୀ ସୁମନ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କୈକେୟୀଙ୍କର ପୁରରେ ଉପସ୍ଥିତ
ହେଲେ । ଯାଇ ଯାହା ଦେଖିଲେ, ସେଥିରେ ତାଙ୍କର ଆଉ ବାକ୍ସ୍ବର୍ତ୍ତ୍ତ ହେଲା ନାହିଁ ।
ସେ ଦେଖିଲେ, ରାଜା ଭୂମିରେ ପଡ଼ି ଛଟପଟ ହେଉଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମୁଖ ବିକଳ୍ପ
ଓ ଦୁଇ ଗଣ୍ଠ ଦେଇ ଅନବରତ ଅଶ୍ରୁଧାରା ବହୁଅଛି । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପିତା ଓ ବିମାତା-
ଙ୍କର ଚରଣଦନ୍ତନ କରି କେବଳ ପାର୍ଶ୍ବରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି
ଦଶରଥଙ୍କର ଶୋକସିନ୍ଧୁ ଉଛୁଳି ପଡ଼ିଲା । ସେ କେବଳ ଅରେ ମାତ୍ର “ରାମ” ଏହି
କଥା କହି ବାଳକ ପରି ରୋଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପିତାଙ୍କର ଏରୂପ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ରହିଲେ । ତାଙ୍କୁ
କୌଣସି କଥା ପଚାରିବାକୁ ତାଙ୍କର ସାହସ ହେଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର
ବ୍ୟାକୁଳତାରେ କୈକେୟୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “ମା, ପିତାଙ୍କର ଆଜି ଏପରି ଅବସ୍ଥା

କାହିଁକି ? କୌଣସିଠାରୁ କଣ କିଛି ଦୁଃଖ ଯମ୍ଭାଦ ଆସିଅଛି ? ନା, ମୁଁ କିଛି ଅପସ୍ୟ କରି ତାଙ୍କର ଅସନ୍ତୋଷଭାବନ ହୋଇଅଛି ?”

କୈକେୟୀ କହିଲେ, “ସେ ସବୁ କିଛି ହୋଇ ନାହିଁ । କେବଳ ରୂମର ନିମନ୍ତେ ମହାରାଜ ଏତେଦୂର କାତର ହୋଇଅଛନ୍ତି । ରୂମର ପିତା ମତେ ଦିଅନ୍ତି ବର ଦେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ହୋଇଅଛନ୍ତି । ରୂମେ ଯଦି ତାହା ପାଳନ କରି, ତାହାହେଲେ ରାଜାଙ୍କର ସତ୍ୟରକ୍ଷା ହେବ । ଏହା ପାଳନ କରିବା ଟିକିଏ କ୍ଳେଶ-ଯାଅ । ରୂମ ମନରେ କଷ୍ଟ ହେବ ବୋଲି ରାଜା ମୁଖରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ବୁଝିତ ହେଉଅଛନ୍ତି ।”

ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, “ମା, ପିତାଙ୍କର ଆଦେଶ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ମୋ ପକ୍ଷରେ କ୍ଳେଶଯାଅ ନୁହେଁ । ପିତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ମୁଁ ପ୍ରାଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଧର୍ମ ନ ଦେଇ ପାରେ । ପିତାଙ୍କ ସତ୍ୟରେ ମୁଁ ନିଜେ ଆବଦ୍ଧ ହେଲି । ରାମର ମୁଖରୁ କଦାପି ମିଥ୍ୟା କଥା ବାହାରି ନାହିଁ । କଣ କରିବାକୁ ହେବ, ଶୀଘ୍ର କହନ୍ତୁ । ସତ୍ୟରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଦନ୍ତଧୂଳାହଳ ମଧ୍ୟ ପାନ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।”

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ନୂରମତି କୈକେୟୀ ଅମ୍ଳାନବଦନରେ ବର ସଜାନ୍ତି ସମସ୍ତ କଥା ସମାପ୍ତ କଲେ । ପିତୃପରାୟଣ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅଶ୍ରୁମାନ୍ତ ବିଚଳିତ ନ ହୋଇ ପୁରବର୍ତ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନମୁଖରେ କହିଲେ, “ମା, ଆପଣଙ୍କର ଆଦେଶ ଶିରୋଧାରୀ । ମୁଁ ମାତା କୌଶଲ୍ୟାଙ୍କ ନିକଟରୁ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରି ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅରଣ୍ୟଯାତ୍ରା କରୁଅଛି । ଆପଣ ପିତାଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରନ୍ତୁ । ପିତାଙ୍କୁ ସତ୍ୟପାଥରୁ ମୁକ୍ତ କରି ମୁଁ ଅଳ୍ପ ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ ମଣ୍ଡୁଅଛି । ଆଉ ମଧ୍ୟ ପ୍ରିୟତମ ଭରତ ଉପରେ ରାଜ୍ୟଭାର ଅର୍ପିତ ହେଲା, ଏହା ମୋର କମ୍ ଆନନ୍ଦର ବିଷୟ ନୁହେଁ ।” ଏହା କହି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପିତା ଓ ବିମାତାଙ୍କ ଚରଣଦମ୍ଭନା କରି କଷ୍ଟ ତ୍ୟାଗ କଲେ ।

ଦଶରଥଙ୍କ ଶ୍ରେୟମକ୍ଷରେ ଏହି ଦୃଢ଼ସ୍ଵଭାବର ଦୁଃଖୀର ଅଭିନୟ ହୋଇଗଲା । ସେ ଉଦାସ ନୟନରେ କେବଳ ଅନାଇ ରହିଲେ । ଏ ସବୁ ଘଟଣା ତାଙ୍କୁ ପ୍ରହେଳିକା ଭୂଲି ପ୍ରଶଂସାମାନ ହେଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବିଦାୟ ନେଇ ଗଲା ପରେ ବୁଦ୍ଧ ନରପତି “ହା ରାମ, ହା ରାମ” କହି ଭୁତଲଣାୟୀ ହେଲେ ।

କୈକେୟୀଙ୍କ ଭବନରୁ ବାହାରି ରାମଚନ୍ଦ୍ର କୌଶଲ୍ୟା ଦେଶଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । କୌଶଲ୍ୟା ସେ ସମୟରେ ପୁତ୍ରର ମଙ୍ଗଳ-କାମନା ନିମନ୍ତେ

ଦେବପୁତ୍ର ଓ ଦାନବଗ୍ରସାଦକ ଧନ ଚଳରରେ ନୟନ ଥିଲେ । ରାମ ଆସିବାର ଦେଖି ସେ ପୁଅକୁ ଦେଖିଲାକିନ୍ତୁ ପୁଅର ଆଖିବୀଦ କଣବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହାୟ ! ସେତେବେଳେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ, କି ଦାରୁଣ ବଳ ତାଙ୍କ ମସ୍ତକ ଉପରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇଥିଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତନ୍ତ ଶୁଣି ହିନ୍ଦୁମାନ ଲଜା ପରି ଭୂମିରେ ପଡ଼ିତ ହେଲେ । ଏହା ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର କପରି ମାତାଙ୍କର ଚୈତନ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରି ନାନା ପ୍ରବୋଧବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଓ ଶେଷରେ ମାତାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ଦେଇ ଆସିବା ସମୟରେ କୌଶଲ୍ୟାଙ୍କ ମନରେ କପରି ମର୍ମାନ୍ତକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେଲା, ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ।

ମେଘମୁକ୍ତ ନୀଳ ଆକାଶରୁ ଦକ୍ଷ ପଡ଼ିଲେ ଲୋକେ ଯେପରି ଚକିତ ହୁଅନ୍ତି, ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିର୍ବାସନ ସମ୍ପାଦ ଶୁଣି ଅଯୋଧ୍ୟାସୀ ସେହପରି ହସ୍ତିତ ହୋଇଗଲେ । ଗୁଣଆତେ ହାହାକାର ପଡ଼ିଲେ । ଅଯୋଧ୍ୟାର ଯୁବକ ଯୁବତୀ, ବାଳ ବୃଦ୍ଧ ସମସ୍ତେ ଶିରରେ କରାଦାତ କଣ ରୋଦନ କଲେ ଓ କୈଳାସର ଉପରେ ଅଭିମୋଦ ବର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରଜନୀରେ ଯେଉଁଠାରେ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବର ଗୋଳ ଉଠୁଥିଲା, ରଜନୀ ଶେଷରେ ସେଠାରେ ମର୍ମଭେଦୀ ହନନ୍ଧୁକ ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହୋଧରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ପିତାଙ୍କର ନିନ୍ଦାବାଦ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ବୁଦ୍ଧିଭ୍ରଷ୍ଟ ରାଜାଙ୍କର ଆଦେଶ ଅମାନ୍ୟ କଲେ ଧର୍ମହୀନ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ଷଷ୍ଠ ପ୍ରକାଶ କଲେ । କିନ୍ତୁ ସୁଧାର ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ମୁହଁମଧୁର ତରଘାର କଣ କହିଲେ, “ପିତା ସାକ୍ଷାତ୍ ଧର୍ମ, ପିତାଙ୍କର ଆଦେଶ ଲଙ୍ଘନଠାରୁ ବଳ ପାପ ଜଗତରେ ନାହିଁ । ସତ୍ୟପାଳନ ନିମନ୍ତେ ସୂର୍ଯ୍ୟବର୍ଗ ରେପ୍ରସିଦ୍ଧ । ସାମାନ୍ୟ ରାଜ୍ୟଲୋଭରେ ସତ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ଅକଳଙ୍କ କୁଳରେ କଳଙ୍କ ଦେବା ଅତି ମୁଢ଼ତାର କାର୍ଯ୍ୟ ।” ଅବଶେଷରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଯେତେବେଳେ ବୁଦ୍ଧି ପାରିଲେ ସେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପିତୃସତ୍ୟ ପାଳନ କରିବାକୁ କୃତ୍ୟେକଲ୍ଲ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେ ନିଜେ ତାଙ୍କ ସହିତ ବନଗମନ ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯେତେ ବାରିଣ କରି ଯେତେ ବୁଝାଇ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କୁ ନିର୍ବୋଧ ପାରିଲେ ନାହିଁ, ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ସଂକଳ୍ପ ଅଟଳ ରହିଲା ।

ଏହାପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବିଦାୟ ନେବା ନିମନ୍ତେ ସିଂହାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାମଙ୍କ ବଦନମଣ୍ଡଳ ପିତୃସତ୍ୟକ୍ଷୋରୁପ ସାଧୁସକଳରେ ପ୍ରଦୀପ୍ତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସିଂହାଙ୍କୁ ଦେଖି ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ବିପାଶ୍ଟ ହୋଇଗଲା, ମୁଖରୁ କିଛି କଥା

ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ସୀତା ଦେଖ ଅଭିଷେକ ଆନନ୍ଦରେ ନିମନ୍ତେ ଯାଇ ସ୍ବାମୀଙ୍କର ଆଗମନ ସ୍ବପ୍ନା କରୁଥିଲେ । ମେଘାବୃତ୍ତ ଗଗନ ପରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଧୀର ନୟନ ମୁଣ୍ଡି ଦେଖି ତାଙ୍କର ହୃଦୟ କମ୍ପିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ବ୍ୟାକୁଳଭାବରେ ପଚାରିଲେ, “ନାଥ, ଆଜି ଏ ଶୁଭଦିନରେ ତୁମର ମୁଖ ଏବେ ମଳିନ କାହିଁକି ? ସହସ୍ରା ରୂପର ଏପରି ଭାବନାର ଦୃଷ୍ଟିବାର କାରଣ କଣ ? ରାଜପରିବାରର ସମସ୍ତ କୁଶଳ ତ ?”

ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, “ପିତା ମନେ ରହୁଥିବା ରମ୍ଭ ଅରଣ୍ୟବାସର ଆଦେଶ ଦେଇଅଛନ୍ତି ।” ଏହା କହି ମେଘ ଆନୁପୂର୍ବିକ ସମସ୍ତ ଦାସୀ ମାଳାଙ୍କ ନିକଟରେ ବିରୁଦ୍ଧ କଲେ । ସବୁ କଥା ଶୁଣି ସୀତାଦେବୀ ବିନ୍ଦୁ ମାତ୍ର ବିଚଳିତ ହେଲେ ନାହିଁ; କେବଳ କ୍ଷଣକାଳ ନୀରବ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, “ପିତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ମନେ ଆଜି ଅଗୋଷ୍ଠା ମନବ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ । ମେଘପାତ୍ର ରୂପ ନିରବରୁ ବିଦାୟ ନେବାକୁ ଆସିଲା । ମୋପାତ୍ର କିଛି ଚିନ୍ତା କର ନାହିଁ । ପାଣ୍ଡବ ଭାଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମୋ ପାଖରେ ନିଜକୁ ସାଜୁଅଛନ୍ତି । ମୋର କୌଣସି କଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ; କେବଳ ମୋର ଏହିକ ଅନୁରୋଧ ଯେ, ମୁଁ ଏଠାରେ ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ପରିବାରର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନରେ ତୁମର ସେପରି କିଛି ମାତ୍ର ହୁଏ ନ ହୁଏ । ବୃଦ୍ଧ ପିତା ମାତା ମନେ ନ ଦେଖି ଅନ୍ଧାରାୟ ହୋଇଯିବେ । ସେମାନଙ୍କର ସେବା ଓ ସାନ୍ତ୍ବନାର ଭାର ତୁମର ଉପରେ । ତୁମେ ବୁଦ୍ଧିମତୀ ଓ ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ୟୁଷୀ, ତୁମକୁ ଆଉ ଅଧିକ କଣ କହିବ ? ଭଗବାନ୍ ତୁମର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ । ମନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସହାୟା ମୁଖରେ ବିଦାୟ ହୁଅ ।”

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ସୀତାଦେବୀ ମନେ ମନେ ବଡ଼ ବ୍ୟଥା ପାଇଲେ । ସେ ମନେ କଲେ, ମୋର ସ୍ବାମୀ କଣ ଏତଦ୍ଦିନରେ ସୁଦ୍ଧା ମନେ ଚିନ୍ତା ପାରିଲେ ନାହିଁ ? ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ ପରି ମନେ କରୁ ଘରେ ରହିବାକୁ କହିଲେ ! ଏହିପରି ଭାବ ସେ କହିଲେ, “ନାଥ, ତୁମେ କଣ ଭାବି ମନେ ଏପରି କହିଅଛ ? ତୁମେ ରହଣ୍ୟ କରୁଅଛ କି ସ୍ବକୃତରେ ତୁମର ମନର ଭାବ ଏହିପରି, ମୁଁ ବୁଦ୍ଧି ପାରୁ ନାହିଁ । କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତୁମେ ମୋତେ ଘରେ ରହିବାକୁ କହିଅଛ ? କି ସମ୍ପଦରେ କି ବିଧିରେ କି ଗୃହରେ କି ଅରଣ୍ୟରେ, ସ୍ବା ସ୍ବାମୀର ସହଚର । କି ସୁଖ ଆଶାରେ ମୁଁ ରାଜଭବନରେ ରହିବି ? ଏପରି ଅସଙ୍ଗତ କଥା ତୁମ ପରି ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ରାଜପୁତ୍ରର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଯୋଗ୍ୟ । ପିତା, ମାତା, ଭ୍ରାତା, ସୁଧି ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜର କର୍ମଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ କେବଳ ଭାସିବାକୁ ସ୍ବାମୀର ଭାଗ୍ୟ ଭୋଗ କରେ । ସୁତରାଂ ତୁମର ଅରଣ୍ୟବାସ ଆଦେଶ

ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ ସତ ମଧ୍ୟ ସେହି ଆଦେଶ ହୋଇଅଛି । ମୋର ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟ ଲେଡ଼ା ନାହିଁ କି ରାଜସମ୍ବୋଗ ଲେଡ଼ା ନାହିଁ । କେବଳ ସେପରି ମୁଁ ରୂମର ଚରଣ-ଛାୟାରୁ ବହୁତ ନ ହୁଏ ଏତିକି ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା । ରୂମକୁ ଗୁଡ଼ି ଟିଲେକର ଅଧୀଶ୍ବର ହେବାକୁ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରେ ନାହିଁ । ମୁଁ କେବେହେଁ ରୂମର କୌଣସି କଥା ଅମାନ୍ୟ କରିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମତେ ଆଜି ବାଧା ଦିଅ ନାହିଁ । ପିତୃସ୍ବତ୍ୟ ପାଳନ ନିମନ୍ତେ ସବୁ ସୁଖ ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରି ରୂମେ ବନକୁ ଯାଉଅଛି, ଏହା ତ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅତି ଗୌରବର କଥା । ଏ ଗୌରବର ଭାଗୀ ହୋଇ ମୁଁ କାହିଁକି ରୂମର ଅନୁସରଣ କରିବି ନାହିଁ ?”

ଗମଚନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, “ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ କଣ ରୂମେ ଜାଣିନାହିଁ । ରୂମର ଅଙ୍ଗରେ ଅରଣ୍ୟବାସ କେଣ କିପରି ସହ୍ୟ ହେବ ? ଅରଣ୍ୟ ସେ କି ଭୟଙ୍କର ସ୍ଥାନ, ତାହା ରୂମକୁ ଜଣା ନାହିଁ । ସେଠାରେ ଜନମାନବର ଦିହାର ନାହିଁ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ରାକ୍ଷସ ଓ ହଂସ ଜନ୍ମମାନେ ବିଚରଣ କରୁଅଛନ୍ତି, ପଥସବୁ କଣ୍ଠକାବୃତ, ବୃକ୍ଷ ଲଳାମାନଙ୍କର ଘନ ସନ୍ଧିବେଶ ଯୋଗୁଁ ଦିବାକାଳରେ ସୁଦ୍ଧା ରାତିପରି ବୋଧ ହୁଏ । ପଦେ ପଦେ ଚପ୍ପଦର ଆଶଙ୍କା । ଫଳମୂଳ ଓ ନଦୀ ଗୁଣ୍ଠଗଣୀର ଜଳ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ଖାଦ୍ୟ ନାହିଁ । ତାହା ମଧ୍ୟ ସବୁ ସମୟରେ ମିଳିବା ଦୁଃସ୍ବର । ଅତଏବ ରୂମେ ଆଉ ସେ ଦିଗକୁ ମନ ବଳାଅ ନାହିଁ । ସେଠାରେ ବାସ କରିବା ସ୍ବରୂପ ପକ୍ଷରେ ସୁଦ୍ଧା ନିରାସ୍ବପନୁହେଁ । ରୂମେ ନାଶ, ରୂମେ କେଉଁ ସାହସରେ ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଉଅଛ ?”

ସୀତା କହିଲେ, “ବନବାସ ଦୁଃଖ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ମତେ ଭୁଲାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ବୃଥା । ସ୍ବାମୀ ସନ୍ନିକଟରେ ଅଲୋ ରମଣୀ ଏହାର ଶତଗୁଣ କେଣ ଦହାସ୍ୟ-ବଦନରେ ସହ୍ୟ କରି ପାରେ, ଏ କଷ୍ଟ କେଉଁ ଗୁରୁ ? ସାମାନ୍ୟ କେଣ ଭୟରେ ସେ ସ୍ବାମୀର ସୁଖଦୁଃଖଗୁଣିନୀ ହେବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହୁଏ, ସେ ଜାଣକାମର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଯୋଗ୍ୟ । ମୋ ପାଇଁ ରୂମେ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କର ନାହିଁ । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ସୁଖସ୍ବରୂପ ହୋଇ ବନବାସ କାମନା କରୁଅଛି, ସେତେବେଳେ ବନବାସ ଦୁଃଖ ସବୁ ମୋର କଷ୍ଟକର ନ ହୋଇ ବରଂ ପ୍ରୀତିକର ହେବ । ରୂମେ ବୋଧହୁଏ ଜାଣ ଅରଣ୍ୟଲୁପ୍ତ ମୋର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ । ବିଶେଷତଃ ରୂମ ସହିତ ବନବାସ, ଏହା ତ ମୋ ପକ୍ଷରେ ପରମ ହୌରାସ୍ୟର ବିଷୟ । ରାଜଭବନରେ ଥାଇ ଏକାନ୍ତରେ ରୂମର ସେବା କରିବାର ସୁଯୋଗ ମୁଁ ପାଇ ପାରି ନାହିଁ । ମୋର ବଡ଼ ଇଚ୍ଛା, ଅରଣ୍ୟରେ ରୂମର ପ୍ରାଣପଣ ସେବା କରି ନିଜକୁ କୃତାର୍ଥ କରିବି । ରୂମେ ସେତେବେଳେ ପଥଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଫେରି ଆସିବ, ମୁଁ ନଦୀରୁ ଜଳ ଆଣି ରୂମର ପାଦ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ କରି ଦେବି;

ରୂପେ ଅରଣ୍ୟରୁ ଯାହା ଫଳପତ୍ର କଣ ଆଣିବ, ତାହା ସ୍ବତନ୍ତ୍ରରେ ରନ୍ଧନ କରି ରୂମକୁ ପକ୍ଷିବେଷଣ କରେ; ନବ ଦୁର୍ବାଦଳ ଓ କୋମଳ ପତ୍ରରେ ରୂମଲତା ଶଯ୍ୟା ରଚନା କରି ରୂମର ପାଦଦେବା କରିବ । ସ୍ବଚ୍ଛ ଦେଖ, ନାଶ୍ଟ ପକ୍ଷରେ ଏହାଠାରୁ ବଳ ଅଧିକ ଶୌରବର ବସ୍ତ୍ର ଆଉ କଣ ଅଛି ?”

ସୀତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଯୁକ୍ତି ତର୍କ ଅନୁନୟ ବିନୟ ବିଫଳ ହେଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସୀତାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେବାକୁ ଯତ୍ନକ୍ଷମ ହେଲେ ନାହିଁ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନାନା ଯୁକ୍ତି ଦେଖାଇ ଅସୋକ୍ଷାରେ ରହିବା ପାଇଁ ସୀତାଙ୍କୁ ଯେତେକ ବୁଝାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ସୀତାଙ୍କ ମନରେ ସେତେକ ବେଶୀ କଷ୍ଟ ହେଲା । ସୀତା କାତର ସ୍ବରରେ କହିଲେ, “ସେହି ଭରତଙ୍କ ଲାଗି ରୂପେ ରାଜ୍ୟଲଭରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ବନବାସ କରିବାକୁ ଯାଉଅଛ, ସେହି ଭରତଙ୍କ ଅଧୀନରେ ରହି ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ରୂପେ କିପରି ମତେ ପରମର୍ଶ ଦେଉଅଛ ? ଭରତ ଯେ ମୋ ସତ୍ତ୍ବ କୌଣସି ମନ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିବେ, ସେ କଥା ମୁଁ କହୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋର ମନର ଅବସ୍ଥା କଣ ଟିକିଏ ମାତ୍ର ବୁଝି ପାରୁଥିଲେ ମୋତେ ଏଠାରେ ଛାଡ଼ି ବନକୁ ଯିବାକୁ ରୂପେ ଉଦ୍ୟତ ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ରୂପେ ଅରଣ୍ୟ କାନ୍ଥାଗରେ ଗୁଲି ଗୁଲି ଦିନାନ୍ତପାତ କରୁଅଛ, ରୂମର ଟିକିଏ ସେବା କରିବାକୁ ପାଖରେ କେହି ନାହାନ୍ତି, ଆଉ ମୁଁ ଦାସଦାସୀପରିବୃତ୍ତା ହୋଇ ସଜ୍ଜିତ ବନରେ ସୁଖରେ ଦିନ କଟାଉଅଛି, ଏକଥା ସ୍ବବଳବେଳକୁ ମୋର ମନ କଣ ହେବ କହିଲ ଦେଖି ? ନାଥ ! ସତ କହୁଛି, ତାର ଛୁଣିଗଲେ ଖଣ୍ଡା ଯେପରି ମାରବ ହୋଇଯାଏ, ତଳ ନ ଥିଲେ ରଥ ଯେପରି ଅଟଳ ହୋଇଯାଏ, ମୋର ଅବସ୍ଥା ସେହିପରି ହେବ । ରୂମ ପାଖରେ ଥିଲେ ମୁଁ ସକଳ ଦୁଃଖ ଅଲେଖରେ ସନ୍ତୋଷ କରି ପାରିବି, କିନ୍ତୁ ରୂମ ବିଚ୍ଛେଦରେ ମୁଁ ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମାତ୍ର ଜୀବନ ଧାରଣ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ସେଗରେ ହେଉ କି ଭରତରେ ହେଉ, ଶୀଘ୍ର ମୋର ଜୀବନସାଥୀ ନିର୍ବାପିତ ହୋଇଯିବ ।”

ଏହା କହୁ କହୁ ସୀତାଙ୍କର କଣ୍ଠ ନାଶ୍ବରୁତ ହୋଇ ଆସିଲା । ସେ ଆଉ କଥା କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ; ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପଦଯୁଗଳ ଧରି ଭ୍ରମିତେ ଲୁଣ୍ଠିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସଂଶ୍ଳେଷରେ ପ୍ରାୟତଃ ଉତ୍ତୋଳନ କରି ବନ୍ଧରେ ଧାରଣ କଲେ । ସୀତା ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ବ୍ୟାକୁଳସ୍ବରରେ ସ୍ବେଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୀତାଙ୍କର କଣ୍ଠାଲିଙ୍ଗନ କରି କହିଲେ, “ପ୍ରିୟେ, ସୀତା ଭଲ ରାମର ସ୍ବଚ୍ଛ ଅନ୍ତ ହୁ ନାହିଁ । ସୀତା ରାମର ସୁଖ, ସୀତା ରାମର ଶାନ୍ତି । କେବଳ ରୂମର କଷ୍ଟ ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ରୂମକୁ ଗୃହରେ ରଖି ବନକୁ ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇଥିଲି, ନ ହେଲେ ରୂମ ଅସ୍ବବରୁ ମୋର ଯେ କି ମରଣାପନ୍ନ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୋଇ-ଥାନ୍ତା, ତାହା ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ କରି ହେବ ନାହିଁ । ରୂମ ମନରେ କଷ୍ଟ ଦେଇ

ମୁଁ ସ୍ଵର୍ଗ ବାମନା ମଧ୍ୟ କରେ ନାହିଁ । ରୂପେ ଯେତେବେଳେ ଯିବାକୁ କୃତଚକ୍ର
ହୋଇଅଛି, ମୁଁ ନିଷେଧ କରିବି ନାହିଁ । ଯାଅ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବନଗମନ ନିମନ୍ତେ
ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅ । ଆତ୍ମାନଙ୍କର ଧନରତ୍ନ, ବସ୍ତୁଭୁଷଣ ଯାହା ଅଛି ସବୁ ଦକ୍ଷିଣାମୁଖକୁ
ବିତରଣ କର ଓ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ନିକଟରୁ ବିଦାୟ ଘେନି ଆସ । ଆଉ ବିନୟରେ
ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ।”

ସେମିତି କହୁ ହେଲା । ସୀତାଙ୍କ ମନରେ ଆଉ ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା
ନାହିଁ । ସେ ହରିତପଦରେ ଯାଇ ଅମ୍ଳାନବଦନରେ ସମସ୍ତ ଧନରତ୍ନ ବିତରଣ
କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସୀତାଙ୍କର ବନଗମନ ସମ୍ପାଦ ଶୁଣି କୌଶଲ୍ୟା ଦେବୀଙ୍କର
ହୃଦୟ ଶତାଧିକ ବିଦାୟ ହୋଇଗଲା । ସେ ମସ୍ତକରେ କରାଦାତ କରି ଅଧୀରଭାବରେ
ସେଦେନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏ ଦୃଶ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ କୌଶଲ୍ୟାଙ୍କ ମନରେ ଟିକିଏ
ସାନ୍ତ୍ବନା ମିଳିଲା ଯେ, ପୁତ୍ର ସାଧୁ ପୁତ୍ରବଧୂର ସେବାକୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବ ନାହିଁ । ସେ
ସୀତାଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣଲୋଚନରେ କେତୋଟି ଉପଦେଶ ଦେଲେ ।
ସୀତା କୌଶଲ୍ୟାଙ୍କ ଉପଦେଶ ଶିରୋଧାରୀ କରି ଓ ତାଙ୍କର ଚରଣଧୂଳି ମସ୍ତକରେ
ଧାରଣ କରି ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ ।

ରାମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ସୀତା ସମସ୍ତଙ୍କ ନିକଟରୁ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରି ରଥରେ
ଆସେଦେଶ କଲେ । ଅଯୋଧ୍ୟାନଗରୀ ଗୋରୁକୋଟରେ ନିମଗ୍ନ ହେଲା ।
ରାଜପୁତ୍ର ଶ୍ରୀମତୀ ଆର୍ତ୍ତଧୂନିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ଅଯୋଧ୍ୟାବାସୀମାନେ ନିଜକୁ
ଅନାଥ ମନେ କରି ହାତୀକାର ଶବ୍ଦରେ ରଥର ଅନୁଗମନ କଲେ । ଏ କରୁଣ ଦୃଶ୍ୟ
ଦେଖି ରାମଙ୍କର କୋମଳହୃଦୟ ବିଦାୟ ହୋଇଗଲା । ଏଣେ ଦଶରଥ ଉନ୍ମୁଷ୍ଟ ପରି
ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପଶ୍ଚାତରେ ଧାବମାନ ହେଲେ । ଏହା ଦେଖି ଦୁର୍ଜନପୁତ୍ରରେ ରଥ
ଚଳାଇବାକୁ ରାମ ସୁମନ୍ତକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ରଥ ଦୃଷ୍ଟି-
ପଥରୁ ଅଟକି ହୋଇଗଲା । ରାଜା ଦଶରଥ ମୁର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇ ଭୂତଳରେ ପଡ଼ି
ହେଲେ । ପୁରବାସୀଙ୍କର ମର୍ମଭେଦୀ କରୁଣ ଚିତ୍କାରରେ ଗଗନ ବିଦାୟ ହୋଇଗଲା ।
ସମସ୍ତେ କୈକେୟୀଙ୍କୁ ଶତଧୂକ୍କାର କରି “ଏ ପାପପୁତ୍ରରେ ଆତ୍ମେମାନେ ଆଉ
ଦଣ୍ଡେ ରହିବୁ ନାହିଁ” ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କଲେ ।

ଚତୁର୍ଥ ପରିଚ୍ଛେଦ

ବହୁ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ରାମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ସୀତା ଦିଗାଦିଗରେ ତମସା-
ଜାରେ ଉପନତ ହେଲେ । ଅନ୍ଧକାରରେ ଆଉ ବେଶୀ ଦୂର ଅଗ୍ରରେ ହେବା
ସୁବିଧାଜନକ ନୁହେଁ ବୁଝି ପୁଣ୍ୟକୋୟା ତମସା-ଜାରେ ନିଶା ଯାପନ କରିବାର
ମନସ୍ଥ କଲେ । ହଠାତ୍ ତାମସୀ ଛାୟା ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ କ୍ରମେ ସମସ୍ତ ପୁଞ୍ଜକୁ
ଆଛନ୍ଦି କରଦେଲେ । ଅଯୋଧ୍ୟାର ଅସଂଖ୍ୟ ସୂକ୍ଷ୍ମ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମନରେ କାହା
ହୋଇ ଉଠିଲା । ବୃଦ୍ଧ ପତାମାତାଙ୍କର ବିଷାଦ-ମଳିନ ମୁଖ ଓ ଘୌରବର୍ଗଙ୍କର
ଅକୃତ୍ରିମ ସେନ୍ଦ୍ବ ସ୍ମରଣ କରି ସେ ଶୋକରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ହାନୁମନ୍ତ ନିଷେଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ଅଯୋଧ୍ୟାର ଶୋକାର୍ତ୍ତ ପ୍ରଜାରଣ
ରଥର ଅନୁସରଣ କରି ଶେଷରେ ସେହି ତମସା-କୂଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ।
ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆହୁରି ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ବହୁକଷ୍ଟରେ ଶୋକ
ସମ୍ବରଣ କରି ସେ ସାୟଂକୃତ୍ୟାଦି ସମାପନ କଲେ । କିନ୍ତୁ ବନବାସର ପ୍ରଥମ ରଜନୀ
ସେ କୌଣସି ଫଳମୂଳାଦି ଭକ୍ଷଣ ନ କରି କେବଳ ଜଳ ପାନ କରି ରହିଲେ ।
ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ସୁମନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ତବ୍ଧ ରଚନା କରିଦେଲେ । ମୁକ୍ତ ଆକାଶ ତଳେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର
ସୀତାଙ୍କ ସହିତ ସେହି ଶଯ୍ୟାରେ ଶୟନ କଲେ । ପଟଶ୍ରାନ୍ତ ଅଯୋଧ୍ୟାବାସୀମାନେ
ସେହି ରମଣୀୟ ନଦୀତଟରେ ଗଭୀର ନିଦ୍ରାରେ ମଗ୍ନ ହେଲେ ।

ଅତି ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ଶଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗ କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖିଲେ ଯେ, ପ୍ରଜାପୁଞ୍ଜ ଗାଡ଼ି
ନିଦ୍ରାରେ ଅଚେତନ ଅଛନ୍ତି । ଏହି ଉପଯୁକ୍ତ ଅବସର ଦେଖି ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ଓ ସୀତାଙ୍କ ସହିତ ରଥାଗ୍ରୋହଣ କରି ସେ ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ । ପଥରେ
ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଦାଲସଖା ଗୁହକ ଗୁଣ୍ଡାଳର ରାଜ୍ୟ ପଡ଼ିଲା । ଗୁହକର ଅନୁରୋଧରେ
ରାମ ସୀତା ସେ ଦିନ ତାଙ୍କର ରାଜଧାନୀରେ ଅବସ୍ଥାନ କଲେ । ତତ୍ପରେ ଗୁହକ
ସେମାନଙ୍କର ରଜା ପାଇ ହେବାର ସମସ୍ତ ସୁବିଧାବସ୍ଥୁ କରିଦେଲେ । ପିତାଙ୍କ
ଆଦେଶକ୍ରମେ ରାମ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଥାଗ୍ରୋହଣ କରି ଆସିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏହିଠାରୁ ସେ
ପଦକ୍ତଳରେ ଗମନ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରି ସୁମନ୍ତକୁ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଫେରିଯିବାକୁ
ଅନୁରୋଧ କଲେ । ସୁମନ୍ତ କ୍ଷମନ କରି ଶୂନ୍ୟ ହୃଦୟରେ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ
କଲେ । ତତ୍ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବଟନିର୍ଯ୍ୟାସଦ୍ୱାରା ମସ୍ତକରେ ନଟା ରଚନା

କରି ଗୁହ୍ୟକଙ୍କ ନିକଟରୁ ବିଦ୍ୟାୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ନୌକାଗୋସ୍ଥପଣ କରାଇ ଉଦ୍ଧାରିଥିଲେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦୁର୍ଗମ ଅରଣ୍ୟମାର୍ଗରେ ଅଗ୍ରହର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବୁଝୁମକୋମଳା ଯାତା କପରି ଏ ପଥଶ୍ରମ ବହନ କରିବେ, ଏହା ହେଲେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଦୁର୍ଘଟିତ୍ରାର ବିଷୟ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିପଦ ଆଶଙ୍କାରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ସାତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀନା କରି ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସାତା ଏପରି କ୍ଳେଶରେ ଧନୀଶ୍ଠ ଅନରାଧ୍ୟା ହଲେ ଯୁଦ୍ଧା ଅଭିଳାଷୀ ପତି-ଭକ୍ତ ବଳରେ ପ୍ରସନ୍ନହୃଦୟରେ ସବୁ ସହ୍ୟ କଲେ । ଯେତେ କ୍ଳାନ୍ତି ବୋଧ କଲେ ଯୁଦ୍ଧା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ମୁଖଦର୍ଶନ କଲେ ମାଧ୍ୟମେ ତାଙ୍କର ସବୁ କଷ୍ଟ କୁଆଡ଼େ ଦୂର ହୋଇଯାଏ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ସମସ୍ତ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତନ କରି ଯନ୍ତ୍ରା ସମୟରେ ସେମାନେ ଭରଦ୍ଵାଜମୁନିଙ୍କର ପବନ ଆଶ୍ରମରେ ଉପନୀତ ହେଲେ । ଗର୍ବପ୍ରବର ଯଥେଷ୍ଠ ସମାଦର କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଆଶ୍ରମ ଭିତରକୁ ଘେନଗଲେ ଓ ନାନା କଥାବାଣୀ ପରେ ବନବାସ କାଳ ସେହି ରମଣୀୟ ଆଶ୍ରମରେ ଅତିବାହିତ କରିବାକୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । କିନ୍ତୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏଥିରେ ସମ୍ମତ ହେଲେ ନାହିଁ । ସେ କହିଲେ, “ଭଗବାନ୍, ଏ ଆଶ୍ରମର ଅନନ୍ତଦୂରରେ ଲୋକାଲୟ ଅଛି । କୌଣସି ଜନଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ବାସ କରିବା ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା । ଆପଣ ଯଦି ଏପରି ଗୋଟିଏ ଉତ୍କଳ ସ୍ଥାନ କହି ଦିଅନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଯାଇଁ ସେହିଠାରେ ବାସ କରିବୁଁ ।” ଭରଦ୍ଵାଜ ଚିନ୍ତା କରି ସେମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଚକ୍ର କୁଟ ପଦ୍ମ ଲବ୍ଧି କରିଦେଲେ । ତତ୍ପରେ ସେମାନେ ମହର୍ଷିଙ୍କ ନିକଟରୁ ବିଦ୍ୟାୟ ଗ୍ରହଣ କରି ସମୁଦାୟ ପାର ହୋଇ ଚକ୍ର କୁଟ ଅଭିମୁଖରେ ଯାତ୍ରା କଲେ ।

କସ୍ତୁରରେ ଶ୍ୟାମ ନାମକ ଏକ ବିଶାଳ ବଟବୃକ୍ଷ ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି-ପଥାରୁଦ୍ଧ ହେଲା । ଏ ମହାନ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ସାତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଭକ୍ତ ଓ ବିସ୍ମୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ସେ କୃତାନ୍ତଳିପୁଟରେ ବୃକ୍ଷବରକୁ ପ୍ରଣାମ କରି ସ୍ବାମୀ କପରି ନିର୍ବିଘ୍ନରେ ବ୍ରତ ପାଳନ କରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ବର୍ଷ ପରେ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଫେରି ଆସି ସୁନବାର ରାତ୍ରି ଗ୍ରହଣ କରିବେ, ଏବୁପ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଇଲେ । ଗଙ୍ଗା ଓ ଯମୁନା ପାର ହେବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ ନଦୀଦ୍ଵୟକୁ ସେହିପରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ସରଳ ହୃଦୟର କି ସୁନ୍ଦର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ସାତାଙ୍କର ଏ ପ୍ରାର୍ଥନା !

ଚକ୍ର କୁଟ ଅତି ରମଣୀୟ ସ୍ଥାନ । ସେଠାରେ ପ୍ରକୃତ ଦେବୀ ଯେପରି ତାଙ୍କର ସବୁ ଗୋରାପସର ମେଲି ଦେଇ ବସିଅଛନ୍ତି । ବନସ୍ଥଳୀର ବିଚିତ୍ର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ

ହୋଇ ଶୀତା ଦୁଇଦିନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୀତ ଥିଲା ଓ ପଥରମାନଙ୍କର ଲୋଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବିଘ୍ନିତ ହୋଇଗଲା । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସ୍ୱପ୍ନସ୍ୱପ୍ନେ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ପୁରର କୁଟୀର ନିର୍ମାଣ କଲେ ଓ ସେହି କୁଟୀରରେ ସେମାନେ ଏକତ୍ର ବାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶୀତାଦେବୀ ଏହି କୁଟୀରକୁ ରାଜପ୍ରାସାଦ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ପ୍ରାଚୀ-ପ୍ରସନ୍ନଚିତ୍ତରେ ଦିନଯାପନ କଲେ ।

ଏଣେ ସୁମନ୍ତ ଶୂନ୍ୟ ରଥ ଦେଇ ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ଆଉ ଅରେ ପୁରବାସୀମାନଙ୍କର ଶୋକ ବନ୍ୟା ପ୍ରକଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅଯୋଧ୍ୟା ତ୍ୟାଗ ପରେ ଦଶରଥ ଅନ୍ନ, ଲଳ, ନିଦ୍ରା, ସବୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁମନ୍ତଙ୍କଠାରୁ ସବୁ ଶୁଣି ସେ ଅଚେତନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଏହା ପରେ ତାଙ୍କର ଆଉ ପୁଣ୍ୟ ଗୌତନ୍ୟ ହେଲା ନାହିଁ । ସେହିଦିନ ରାତିରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ସେ ଇହଧାମ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ଏ ସମ୍ପାଦ ସେତେବେଳେ ପ୍ରଭୁଗତ ହେଲା, ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱାଧୀନତା ହାହାକାର ପଡ଼ିଲା । ରାମଙ୍କର ବନବାସ, ତାହାପରେ ରାଜାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଏଥିରେ ଅଯୋଧ୍ୟା-ସୁଖ ଯେପରି ଶୂନ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବନବାସୀ, ଭରତ ଓ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ମାଲୁଲୀୟରେ ଅଛନ୍ତି, ପୁତ୍ରରାଂ ଦଶରଥଙ୍କର ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି କ୍ରିୟା ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାର ଲୋକ କେହି ନାହିଁ । ଅମାତ୍ୟବୃନ୍ଦ ଭରତ, ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କୁ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଚତୁଷ୍ପଥାନ୍ତ ଲୋକ ପ୍ରେରଣ କଲେ ଏବଂ ରାଜାଙ୍କ ମୃତଦେହକୁ ତୈଳପୁର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ରୋଣୀରେ ସ୍ଥାପନ କରି ରଖିଲେ ।

ଭରତ ଓ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଯଥାସମୟରେ ଆସି ଅଯୋଧ୍ୟାର ଦଶା ଦେଖି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲେ; ଦେଖିଲେ, ଅମାତ୍ୟମାନେ ପରି ଗୋଟିଏ ଗରାବ ଶୋକର ପ୍ରୟା ସୁଖକୁ ଆହ୍ୱାନ କରି ରଖିଥିଲେ । ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟରେ ହସସ୍ତ ବୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଶୁଣି ଭରତଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ବକ୍ରାବାତ ହେଲା । ସେ ହୋଧରେ ଅଧୀର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ନିଜର ମାତା ଏ ସବୁ ଅନର୍ଥର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝି ଭରତ ଲଜ୍ଜା, କ୍ଷୋଭ ଓ ଦୁଃଖରେ ମୁଗ୍ଧମାଣ ହୋଇଗଲେ । କୈକେୟୀ ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତ୍ନନ କରିବାକୁ ସମ୍ମତ ହେଲେ ନାହିଁ । ପିତାଙ୍କର ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରି ମହାମତି ଭରତ ପୁରବାସୀ ଓ ଅମାତ୍ୟବର୍ଗଙ୍କ ସହିତ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥରେ ବହୁଗତ ହେଲେ ଓ ବହୁ ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରି ଶେଷରେ ଯାଇ ଚନ୍ଦ୍ରକୂଟରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ୍ ପାଇଲେ ।

ରାମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ଶୀତାଙ୍କର ନିଷାଦବନବିଭାଜିତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବେଶ ଓ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତର ଦର୍ଶନ କରି ଭରତଙ୍କ ହୃଦୟ ବିକାଶ୍ଟ ହୋଇଗଲା; ପୁରବାସୀମାନଙ୍କ

ଚକ୍ଷୁ ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଭରତ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଚରଣ ଧରି ଗୃହକୁ ଫେରି ଯାଇ ରାଜ୍ୟଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ କାନ୍ଦର ଭାବରେ ଅନୁରୋଧ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ; ନୟନ-ଜଳରେ ତାହାଙ୍କର ବନ୍ଧାସ୍ଥଳ ପିନ୍ଧି ହୋଇଗଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭରତଙ୍କୁ ଧୋକାରେ ଛଡ଼ାଣି କରି ସବୁ କଥା ବୁଝାଇ କହିଲେ, “ପିତୃ-ସତ୍ୟ ପାଳନ ନିମନ୍ତେ ମୋତେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବର୍ଷକାଳ ନେବାସ କରିବାକୁ ହେବ । ଚନ୍ଦ୍ର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ହରିତ ପାରେ, ହିମାଳୟ ତୁଷାର ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯାଇ ପାରେ ଓ ସାଗର ବେଳା ଲଂଘନ କରିପାରେ, କିନ୍ତୁ ରାମ କଦାପି ସତ୍ୟ ଲଂଘନ କରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣେ, ଏ ରାଜ୍ୟଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ତୁମେ ଅସମର୍ଥ ନୁହଁ । ଅଯୋଧ୍ୟା ତ କ୍ଷୁଦ୍ର; ଧର୍ମାରୋପ ପୁଅଙ୍କୁ ତୁମେ ଅବଲୀଳାକ୍ରମେ ଶାସନ କରି ପାର । ଅଯୋଧ୍ୟାର ପୁରାତନ, ପ୍ରବାଣ ଓ ବିଶ୍ୱାସୀ ମନ୍ତ୍ରୀଗଣ ତୁମର ସହାୟତା କରିବେ ।” ଭରତ ଯେତେ ଅନୁରୋଧ କରି କହିଲେ ମୁଖା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତ୍ୟାଶ୍ୱେନ କରିବାକୁ ସମ୍ମତ ହେଲେ ନାହିଁ । ଅବଶେଷରେ ଭରତ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପାଦୁକାୟତ୍ତଳ ନ୍ୟାସ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଓ ସେହି ପାଦୁକା ମସ୍ତକରେ ଧାରଣ କରି ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ ହେଲେ । ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ବାସ କରିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅଦିଶୟ କେଶକର ହେଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସୁଦୃଢ଼େନ୍ଦ୍ରିୟ ଅଗ୍ନିଶିଖା ପରି ଭରତଙ୍କର ନେତ୍ର ଦର୍ଶ୍ୟ କରିଦେଲା । ସେ ନନ୍ଦୀ-ଗ୍ରାମରେ ରାଜଧାନୀ ସ୍ଥାପନ କରି ସିଂହାସନ ଉପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପାଦୁକା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଲେ ଓ ତପସ୍ୱୀ ବେଶରେ ସେହି ସିଂହାସନ ତଳେ ବସି ପ୍ରତିନିଧି ପରି ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅରଣ୍ୟରେ ଯେପରି ଭାବରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ, ଭରତ ରାଜଭବନରେ ରହି ସେଠାରେ ଜଟା ବଳିଳ ଧାରଣ କରି ଓ ଫଳମୂଳ ମାତ୍ର ଭୋଜନ କରି ଦିନ ଯାପନ କଲେ । ଧନ୍ୟ ଭରତ ! ଧନ୍ୟ ତୁମର ପବିତ୍ର ଭ୍ରାତୃପ୍ରେମ ! ଧନ୍ୟ ତୁମ୍ଭର କଠୋର ଆତ୍ମସଂଯମ !

ପଞ୍ଚମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଭରତକୁ ବିଦାୟ ଦେଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଜନ୍ମଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରକୂଟରେ ଅବସ୍ଥାନ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସେଠାରେ ଶୁକ୍ଷମାନଙ୍କର ଶୁଷ୍କ ଉପଦ୍ରବ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଚନ୍ଦ୍ରକୂଟବାସୀ ରାମାନଙ୍କର ଚପଟାରେ ବିପ୍ଳବ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ସେମାନେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲେ, ଆଉ ସେଠାରେ ବାସ କରିବା ନିରାଶ୍ରୟ ନୁହେଁ । ବିଶେଷତଃ ଚନ୍ଦ୍ରକୂଟ ଅଯୋଧ୍ୟାର ଅଧିକ ଦୂରରେ ନୁହେଁ । ସେଠାରେ ରହିଲେ ଅଯୋଧ୍ୟାବାସୀମାନେ ସେନାବଳୀ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିବେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ଶାନ୍ତତା ବ୍ୟାପାତ ଘଟି ପାରେ । ଏହି ସବୁ କାରଣରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅଯୋଧ୍ୟାରୁ ବହୁଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଗୋଟିଏ କୌଣସି ଜନଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଯାଇ ବାସ କରିବାକୁ ସଜ୍ଜିତ ହେଲେ । ନାନା ସ୍ଥାନ ଭ୍ରମଣ କରି ରାମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ସୀତା ଶେଷରେ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପଞ୍ଚବଟୀ ଗୋଟିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରମଣୀୟ ସ୍ଥାନ । ସୁଚ୍ଛତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଦାବରୀ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଅଛି । ଚତୁର୍ଦିଗରେ ଅନନ୍ତ କାନନଶ୍ରେଣୀ । ବିଭିନ୍ନ ଚରୁଗନ୍ଧ କୁସୁମିକ ଲତା-ଜାଲରେ ବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ଅପୂର୍ବ ଶୋଭା ବିସ୍ତାର କରିଅଛନ୍ତି । ସୁଖ ପକ୍ଷି-ମାନଙ୍କର ମଧୁର କଲଧ୍ୱନିରେ ସ୍ଥାନଟି ସଙ୍ଗେ ମୁଗ୍ଧକର । ମୃଗ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅରଣ୍ୟ-ଭୂଷା ଜନ୍ତୁମାନେ ଚତୁର୍ଦିଗରେ ବିଚରଣ କରୁଅଛନ୍ତି । ସର୍ବୋତ୍ତମ ମୁଦ୍ରା ପୁଷ୍ପରେ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇ ରହିଅଛି । କିସ୍କନ୍ଦରରେ ପଟ୍ଟଚଣ୍ଡେଶୀ ମେଘମାଳା ପରି ଶୋଭା ପାଉଅଛି । ପଞ୍ଚବଟୀର ଶୋଭା ଦେଖି ସୀତାଦେବୀ ପରମ ସନ୍ତୋଷ ଲଭ କଲେ । ସୀତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଦେଖି ଏହିଠାରେ ବନବାସକାଳ ଅତିବାହିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥିର କଲେ । ଗୋଦାବରୀ ଡେଇରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବହୁ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର କୁଟୀର ନିର୍ମାଣ କଲେ । ମନୋରମ କୁଟୀରଟି ଦେଖି ସୀତା ହୃଦୟରେ ବିମଳ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କଲେ । ସୀତା ବନବସଣ ପରି କାନନକୁମ୍ଭୀ ଆଲୋକିତ କରି ସେଠାରେ ପୁଣି ବାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପଞ୍ଚବଟୀକୁ ଆସି ସୀତାଙ୍କ ମନରୁ ଅଯୋଧ୍ୟାର ସୁଖସ୍ମୃତି କ୍ରମେ ଅନୁହତ ହୋଇଗଲା । ସେ ସେହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୁଟୀରକୁ ରାଜପ୍ରାସାଦ ରୂପେ ଙ୍ଗନ କରି ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ଦେବରାଜ ସହିତ ନୂତନ ସଂସାର ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସୀତାଙ୍କର ଅମାନୁଷ୍ଠାନୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଓ ମଧୁର ସ୍ୱର ଦେଖି ବନର ପଶୁପକ୍ଷୀ ତାଙ୍କର ଅନୁଗତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସୀତା

କୁରଙ୍ଗ ଶାବକମାନଙ୍କୁ ସ୍ବଦେଶରେ ସୁକୋମଳ ଭୃଣାହାର ଦେଉଥିଲେ ଓ ସେମାନେ ଗୁହ୍ୟାଳିତ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଲାଜ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଉଥିଲେ । ସୀତା କୁଟୀରପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଶସ୍ୟଗୁଚ୍ଛ ରଖି ଦେଉଥିଲେ ଓ ନାନାବିଧ ମନୋହର ପକ୍ଷୀ ସୁଲଳିତ ଗାନରେ ସୀତାଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣକୁହରରେ ଅନୁଧ୍ୟାୟ ବର୍ଷଣ କରୁଥିଲେ । ଅରଣ୍ୟର ଚରୁଲୀଳାମାନଙ୍କୁ ସେ ପୁଷ୍ପକନ୍ୟାସ୍ଥାମୟ ମନେ କରି ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କେତେ ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୟାଳାପରେ ମତ୍ତ ହେଉଥିଲେ । ସୀତା କେବେ କେବେ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ସହିତ ଅରଣ୍ୟରେ ଭ୍ରମଣ କରି କେତେ ବନପୁଷ୍ପ ଚୟନ କରୁଥିଲେ ଓ ସେହି ପୁଷ୍ପରେ କେତେ ପ୍ରକାରର ଭୃଷଣ ରଚନା କରି ଅଙ୍ଗରେ ଧାରଣ କରୁଥିଲେ । ସ୍ବାମୀଙ୍କର ସେବା କରି ଓ ତାହାଙ୍କର ପ୍ରୀତି ଓ ଆଦରରେ ବର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଇ ସେ ଯେଉଁ ସୁଖୀୟ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, କୌଣସି ରାଜମହର୍ଷୀର ଭାଗ୍ୟରେ ତାହା ସୁଲଭ ନୁହେଁ । ଭ୍ରାତୃ ବାସନା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଧନୁର୍ବୀଣହସ୍ତରେ କୁଟୀରକୁ ସମସ୍ତ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ, ଓ ରାମ ସୀତାଙ୍କ ପରଚର୍ଯ୍ୟାରେ ସର୍ବଦା ନିୟୁକ୍ତ ରହୁଥିଲେ । ସୀତାଦେବୀ ତାଙ୍କର ସେବାରେ ଯନ୍ତ୍ରଣୁ ହୋଇ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ଅଜସ୍ର ପ୍ରଣୟା କରୁଥିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ସ୍ବଚ୍ଛ ସୀତାଙ୍କର ଅକୃତ୍ରିମ ସ୍ନେହ ଦେଖି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଲଳିତ ହେଉଥିଲେ ।

ଏହିପରି ପରମ ସୁଖରେ ପଞ୍ଚବର୍ତ୍ତୀରେ କିଛିଦିନ ଅତିବାହିତ ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ସୁନ୍ଦରୋପାୟ ସୀତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ନୁହେଁ । ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତର ବିପଦର ଗ୍ରସ୍ତା ଆସି ତାଙ୍କର ସୁନ୍ଦରଶିଳ୍ପ ଆଛନ୍ଦ କରି ଦେଲା । ଦିନେ ରାମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ସୀତା କୁଟୀରରେ ବସିଅଛନ୍ତି, ଏପରି ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଶା ନାମ୍ନୀ ଏକ ରାକ୍ଷସୀ ଅରଣ୍ୟ ଭ୍ରମଣ କରୁ କରୁ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ରାମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ଅନୁପମ ରୂପଲବଣ୍ୟ ଦେଖି ବାଲବିଧବା ସୂର୍ଯ୍ୟଶାର ହୃଦୟରେ ଲଳିତାର ବହ୍ନି ଜଳି ଉଠିଲା । ନିଜେ କୁରୁପା ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କଣକୁ ପଡ଼ିଥିବେ ବରଣ କରିବାକୁ ସେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଶେଷରେ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ସେ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ନିକଟରେ ନିର୍ଲଜ୍ଜାବରେ ନିଜ ମନୋଗତ ଭବ ବ୍ୟକ୍ତ କଲା । ରାମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତାହାର ନୀଚ ନାସନା ଦେଖି ଅବଜ୍ଞା ସହକାରେ ତାକୁ ସେଠାରୁ ଦୂର ହୋଇ ଯିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । କାମୋନ୍ମତ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟଶା ଏଥିରେ ଅପମାନ ବୋଧ କରି ମୁଣ ବସ୍ତ୍ରାର କରି ସୀତାଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲା । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆଉ କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ଦୃଢ଼ଭାବେ ସମ୍ବଳିତ ଶସ୍ତ୍ର ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଖଡ୍ଗବଦ୍ଧା ତାହାର ନାସା କର୍ଣ୍ଣ ଧରି କଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟଶା ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଚିତ୍କାର କରି ସେଠାରୁ ପଳାୟନ କଲା ।

ସୂର୍ଯ୍ୟଶା ସକଳପରାଜାନ୍ତ ଲଙ୍କାଧ୍ୟପତି ରାକ୍ଷସବାନ ବାବଣର କନ୍ଦସ୍ତ୍ରା ଭଗିନୀ । ସେ ଯେହୁ ସମୟରେ ପଞ୍ଚବଟୀର ଅତୁରରେ ପରଜନନର୍କଙ୍କ ସହୃଦ ବାସ କରୁଥିଲ । ବାବଣ ଭଗିନୀର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ସହସ୍ର ସୈନ୍ୟ ସହ ଲବଦୂଷଣନାମକ ଦୁଇ ଭ୍ରାତାଙ୍କୁ ନିୟୋଗ କରିଥିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟଶାର ଦାୟତ୍ତ ଅପମାନ ଦେଖି ଖର ଦୂଷଣ ହୋଧ-ପଳୁଳିତ ହୋଇ ଅନୁଚରବର୍ଗଙ୍କ ସହ ରାମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏଥିରେ ଭ୍ରୁକ୍ଷେପ ନ କରି ଅଟଳ ଭୂଧର ପଣ ସ୍ଥିରସ୍ବତରେ କୁଟୀରଦ୍ବାରରେ ଘଣ୍ଟାୟମାନ ହୋଇ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଅସ୍ତ୍ର ନିକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଶରାନଳରେ ରାକ୍ଷସ ସୈନ୍ୟ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଗଲେ । ଶେଷରେ ଖର ଦୂଷଣ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବାଣରେ ନିହତ ହୋଇ ଚରନଦ୍ବାରରେ ଶାୟିତ ହେଲେ । ସୂକ୍ଷ୍ମଶେଷରେ ସୀତା ସ୍ବାମୀଙ୍କର ଅତୁଳ ବିକ୍ରମ ଦେଖି ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରୁ ଆନନ୍ଦାଶ୍ରୁ-ଧାରା ବିଗଳିତ ହେଲା ।

ଅପମାନିତା ସୂର୍ଯ୍ୟଶା ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସୁଦୂର ଲଙ୍କାକୁ ଯାଇ ବାବଣ ନିକଟରେ ନିଜର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଓ ଖର ଦୂଷଣ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ନିଧନବୃତ୍ତାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲା । ଭଗିନୀର ଅପମାନର ଚିହ୍ନ ସ୍ବତନ୍ତ୍ରରେ ଦେଖି ବାବଣର ରୋଷାଗ୍ନି ପ୍ରଜ୍ବଳିତ ହେଲା । ବାବଣ ପଣ ଦୁରାତ୍ମଙ୍କ ରାଜା ସେ ସମୟରେ ଆଉ କେହି ନ ଥିଲେ । ତାହାର ଭୟରେ ସମସ୍ତେ କମ୍ପିତ ହେଉଥିଲେ । ଏପଣି ଅନ୍ୟାୟ ବା ପାପ କାର୍ଯ୍ୟ ନ ଥିଲା, ଯାହା କରିବାକୁ ସେ କୃଣ୍ଡିତ ହେଉଥିଲା । ପୃଥ୍ବୀ ମଧ୍ୟରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ଗାର ବୋଲି ତାହାର ମନରେ ଗୋଟିଏ ଅହଙ୍କାର ଥିଲା । ଅତଏବ ନିଜର ପ୍ରତିପତ୍ତି ରକ୍ଷା ନିମିତ୍ତ ସେ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଘଣ୍ଟ ଦେବାର ମନସ୍ଥ କଲା । ବାବଣକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା ଲାଗି ସୂର୍ଯ୍ୟଶା କହିଲା, “ସୀତା ପଣ ଅନୁପମା ରୂପବତୀ ନାରୀ ଜଗତରେ ଦୁର୍ଲଭ । ଚୁନେଇ ଅନେକ ପରମା ସୁନ୍ଦରୀ ଆଣି ପାଖରେ ରଖିଅଛ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ କେହି ସୀତାର ଦାସୀ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । କେବଳ ସୀତାହିଁ ଚୁନୁ ପଣ ଦରବିଜୟୀ ଗାରର ସଙ୍ଗିନୀ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ ।” ବାବଣ ଲୋକମୁଖରୁ ସୀତା-ଦେବୀଙ୍କର ଅତୁଳ ରୂପର ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସୂର୍ଯ୍ୟଶାର କଥା ଶୁଣି ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧର ମନରେ ସୀତାଲଭର ବାସନା ବଳବତ୍ତା ହୋଇ ଉଠିଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଳବର୍ଯ୍ୟ ତାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବହତ ନ ଥିଲା । କି ଉପାୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହେବ, ବାବଣ ସେହି ଚିନ୍ତାରେ ନିମଗ୍ନ ହେଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟଶା କହିଲା, “କୌଶଳରେ କାର୍ଯ୍ୟୋଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ହେବ, ଯୁଦ୍ଧାଦିରେ ବିଶେଷ କିଛି ଫଳ ହେବ ନାହିଁ । ଚୁମ୍ବେ ଯଦି କୌଣସି ଉପାୟରେ ସୀତାକୁ ଅପହରଣ କରି ଆଣି ପାର, ତାହାହେଲେ ଚୁମ୍ବେ ସୀତାଲଭ ଓ ବୈରନିର୍ଯ୍ୟାତନ ଉଭୟ ସିଦ୍ଧ ହେବ, କାରଣ ସୀତାଗତପ୍ରାଣ ରାମ

ସୀତା ଶୋକରେ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମଧ୍ୟ ଭ୍ରାତୃଶୋକରେ ପ୍ରାଣ-
 ଧାରଣ କରିବ ନାହିଁ । ଭଗିନୀର କଥା ଶୁଣି ରାବଣ ଚତୁଃଶତ ଲକ୍ଷା ପରିତ୍ୟାଗ
 କରି ଜନସ୍ଥାନ ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥରେ ଯାଆ କଲ । ଏହି ସ୍ଥାନରେ ମାଣ୍ଡବ ନାମକ ଏକ
 ମାୟାବା ରାକ୍ଷସ ବାସ କରୁଥିଲା; ରାବଣ ମାଣ୍ଡବ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ନିଜର
 ଦୁଃଖସନ୍ଧ୍ୟା ବ୍ୟକ୍ତ କରି କହିଲା, “ଦେଶ, ରାକ୍ଷସକୁଳର ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା ଲୋପ ପାଇବାକୁ
 ବସିଅଛି, ଏ ସମୟରେ ତୁମ୍ଭେ ସାହାଯ୍ୟ ନ କଲେ ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ ।” ତାଙ୍କୁ-
 ପୁନ ମାଣ୍ଡବକୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅମିତ ପରାକ୍ରମ ଉଦ୍ଦମରୂପେ ବାବଦ ଥିଲା । ସେ ନାନା
 ଯୁକ୍ତି ଦେଖାଇ ଏ ପାପ ସଂକଳରୁ ବିରତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ରାବଣକୁ ବାରମ୍ବାର
 ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ଆସନ୍ତୁଥିବା ରୋଗୀ ଯେପରି ଔଷଧ ସେବନ କରେ
 ନାହିଁ, ରାବଣ ସେହିପରି ମାଣ୍ଡବର କଥାରେ କର୍ଣ୍ଣପାତ କଲା ନାହିଁ । ବରଂ ରାବଣ
 ହୁଏତ ହୋଇ ତାକୁ ମରଣ ଭୟ ଦେଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ମାଣ୍ଡବ ଚୁର୍ଚ୍ଚି ପାରିଲା ଯେ
 ରାମ ହସ୍ତରେ ହେଉ ବା ରାବଣ ହସ୍ତରେ ହେଉ ତାହାର ମୃତ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚିତ । ସୁତରାଂ
 ରାମଙ୍କ ହସ୍ତରେ ମୃତ୍ୟୁ ଶ୍ରେୟସ୍କର ମନେ କରି ସେ ରାବଣର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଧନ କରିବାକୁ
 ସମ୍ମତ ହେଲା । ଶେଷରେ ସ୍ଥିର ହେଲା ଯେ, ମାଣ୍ଡବ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଗ ରୂପ ଧାରଣ କରି
 ସୀତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବିଚରଣ କରିବ । ତାହାହେଲେ ସୀତା ତାକୁ ପାଇବାଲାଗି
 ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କର ଅନୁରୋଧ ଶ୍ରୀକ୍ଷିତ ନ ପାରି ମୁଗକୁ
 ଧରିବାକୁ ବାହାରିବେ । ଏହି ସମୟରେ ମାଣ୍ଡବ ରାମଙ୍କୁ ପ୍ରଲୋଭିତ କରି ଦୁର୍ଗମ
 ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟକୁ ଘେନିଯିବ ଓ ହଠାତ୍ “ହା ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ହା ସୀତା” ଏହିପରି କରୁଣ
 ଚିତ୍କାର କରି ପଳାୟନ କରିବ । ତାହା ପରେ ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରାବଣ ନିଜେ
 ସ୍ଥିର କରିବ ।

ଦିନେ ସୀତାଦେବୀ କୁଶୀର ସନ୍ଧିକଟରେ ପୁଷ୍ପ ଚୟନ କରୁଅଛନ୍ତି, ଏପରି
 ସମୟରେ ସେ ଦେଖି ପାରିଲେ ଯେ, ଗୋଟିଏ ଅତି ମନୋହର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଗ ଅଳ୍ପ-
 ଦୂରରେ ବିଚରଣ କରୁଅଛି । କେତେବେଳେ ସେ ଲତାଗୁଚାଳରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ
 ଯାଉଅଛି ଓ କେତେବେଳେ ତାହାର କମଳାୟ ମୂର୍ତ୍ତି ସୀତାଙ୍କ ନୟନପଥରେ ପଡ଼ିତ
 ହେଉଅଛି । ଅଭୁତଦର୍ଶନ ମୁଗଟିକୁ ଦେଖି ତାହାକୁ ପାଖରେ ରଖି ପାଳନ କରିବା
 ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କର ବଡ଼ ଆହ୍ୱାନ ହେଲା । ସେ ଚତୁଃଶତ ରାମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ସେଠାକୁ
 ଡାକି ମୁଗଟିକୁ ଦେଖାଇ ଦେଲେ ଓ ତାହାକୁ ଧରି ଦେବା ନିମନ୍ତେ
 ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଅନୁନୟ କରି କହିଲେ । ଏପରି ଅଦୃଷ୍ଟସୁଖ ବିରାଟ ମୁଗ ଦେଖି
 ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ମନରେ ସନ୍ଦେହ ଜାତ ହେବାରୁ ସେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ତାହା ଜଣାଇଲେ ।

ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ସତ୍ୟ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ରାମ ସେଥିରେ ଭୟର କିଛି କାରଣ ଦେଖି ନ ପାରି ସୀତାଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଧନୁବାଣ ହସ୍ତରେ ମୁଗର ପଶ୍ଚାତ୍ତାପନ କଲେ । ଯିବା ସମୟରେ ସେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ହତକ୍ଷତରେ ସୀତାଙ୍କ ନିକଟରେ ରହିବାକୁ ବାରମ୍ବାର ଉପଦେଶ ଦେଇଗଲେ । ମୁଗର ଅନୁରୋଧ କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନିମ୍ନେ ଦୁର୍ଗମ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ସେ ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଜୀବତାପସ୍ଥାରେ ତାହାକୁ ଧରିବା ଅସମ୍ଭବ, ସୁତେଷ୍ଟ ନାରୀତଦ୍ୱାରା ସେ ତାହାର ବନ୍ଧୁଲ ବ୍ୟାପ୍ତି କଲେ । ମାତ୍ର ‘ହା ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ହା ସୀତା’ ଏହିପରି ଉଲ୍ଲାସପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିତ୍କାର କରି ଭୂମିରେ ପଡ଼ି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାକ୍ଷସର ନପଥ ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ପ୍ରମୁତ ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କର ମନ ତପ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ସୀତା ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କୁଟୀରରେ ବସି ଉକ୍ଷୁବ୍ଧ ଭାବରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଗମନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ସହସ୍ରା ଅରଣ୍ୟ ଭେଦ କରି “ହା ସୀତା, ହା ଲକ୍ଷ୍ମଣ” ଏହି ଦାବୁଣ ଆର୍ତ୍ତନାଦ ସେମାନଙ୍କର କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର ହେଲା । ଉଭୟେ ଚମକି ଉଠିଲେ, ସ୍ୱାମୀ କୌଣସି ବିପଦ ବିପଦରେ ପଡ଼ିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଭବିଷ୍ୟତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧୀର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କର ଶରୀର ଗନ୍ଧକରେ ପ୍ରାଣିତ ହୋଇଗଲା । ଅଧ୍ୟେୟୀ ହୋଇ ରାମଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଯିବାକୁ ସେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତା ଦେଖିବା ପାଇଁ ନାହିଁ ଦେଇ କହିଲେ, “ଆପଣ ଅଧୀର ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଭୟର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ । ସଶସ୍ତ୍ର ରାମଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରି ବିପନ୍ନ କରି ପାରିବ ପୁତ୍ରସାରେ ଏପରି କେହି ନାହିଁ । ଆପଣ ଦେଖିବେ, ଭାଇ ଏହିକ୍ଷଣି ସୁସ୍ଥ ଶରୀରରେ ଫେରି ଆସିବେ । ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ କରି କହୁଅଛି, ଏ କଦାପି ଭାଇଙ୍କର କଣ୍ଠସ୍ୱର ନୁହେଁ । ବୋଧ ହୁଏ, କୌଣସି ମାୟାବାସୀ ରାକ୍ଷସ କିଛି ଭୁ-ଅଭିପ୍ରାୟ ରଖି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ବିଚ୍ଛୁନ୍ନ କରିବା ଲାଗି ଏପରି ଚିତ୍କାର କରୁଅଛି । ଏ ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଏକାକୀ ରଖି ମୋର ଯିବା ଉଚିତ ହେବ ନାହିଁ ।” କିନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ କଥାରେ ସୀତାଙ୍କ ମନ ଆଦୌ ପ୍ରବୋଧ ମାନିଲା ନାହିଁ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନିଶ୍ଚୟ କୌଣସି ବିପଦରେ ପଡ଼ି ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ୁଅଛନ୍ତି ଭାବି ସେ ଆଗୁଲଭାବରେ ରୋଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲେ ନାହିଁ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ବିପଦ ଆଶଙ୍କାରେ ପଡ଼ିପ୍ରାଣୀଙ୍କର ମନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଚଳିତ ହୋଇ ଉଠିଲା, ତାଙ୍କର ହୃତାହତ ଜ୍ଞାନ ଲୁପ୍ତ ହେଲା । ପତିଙ୍କର ଅମଙ୍ଗଳ ଆଶଙ୍କା ଦେଖିଲେ ସଖୀର ଯେଉଁ, ବିବେକ ରହେ ନାହିଁ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ କୌଣସି ଦୂରଭିସନ୍ଧର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଏ ଦାବୁଣ ବିପଦରେ ସୁଦ୍ଧା ଭ୍ରାତାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଅଗ୍ରସର ହେଉ ନାହାନ୍ତି ଭାବି ସୀତା ଆତ୍ମବିସ୍ତ୍ରୁତ ହୋଇ

ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଉତ୍ତର କଲେ, “କାୟରୁଷ ! ନରାଧମ ! ତୋର ପିତୃଭୁଲ୍ଲା ଗ୍ରାମୀ ମରଣଧ୍ୟକ୍ଷରେ ପଡ଼ି ତୋତେ ଅନ୍ଧାର କରୁଅଛନ୍ତି, ଆଉ ତୁ ପଦମାତ୍ର ଅଗ୍ରସର ନ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରପିତ୍ତର ପରି ଏଠାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଅଛୁ ! ତୋର ପୌରୁଷକୁ ଧକ୍ ! ତୁ କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କମଟ ଗ୍ରାମୀପ୍ରେମ ଦେଖାଇ ଏକାକୀ ରାମଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରୁଅଛୁ, ତାହା ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝି ପାରୁଅଛି । କିନ୍ତୁ ତୋର ମନୋରଥ କଦାପି ସଫଳ ହେବ ନାହିଁ । ରାମଙ୍କ ବିନା ମୁଁ ଦଣ୍ଡେ ସୁଦ୍ଧା ଜୀବିତ ରହିବି ନାହିଁ । ତୋହରି ସମକ୍ଷରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବି ।”

ସୀତାଙ୍କର ବାକ୍ୟ ଡ଼ାକି ଲକ୍ଷ୍ମଣନାମା ପରି ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ବନ୍ଧସ୍ଥଳରେ ବନ୍ଧ ହୋଇଗଲା । ସେ ସମ୍ଭାବିତ ହୋଇ ରହିଲେ । ତାଙ୍କ ମୁଖରୁ ବାକ୍ସ୍ମୁଖି ହେଲ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ସୀତାଙ୍କର ପଦେ କଟି କଥା କେହି କେବେ ଶୁଣି ନାହିଁ, ତାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଯେ ଏପରି ପରୁଷ ବାକ୍ୟ ନିର୍ଗତ ହେବ, ଏହା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସ୍ଵପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ଶୁଣି ନ ଥିଲେ । ସେ ମନେ କଲେ, ନିଶ୍ଚୟ ଆଜି କୌଣସି ଘୋର ବିପଦ ଉପସ୍ଥିତ ହେବ, ନୋହିଲେ ସେହି ଓ ସଫଳତାର ଆଧାର ମାତୃସ୍ମରୂପିଣୀ ସୀତାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଏପରି ଅସଂଜ୍ଞିତ ନିଷ୍ଠୁର ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଅନ୍ତା କିପରି ? ଯେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନିଜର ସବୁ ସୁଖସନ୍ତୋଷରେ ଜଳାଶୁଳ ଦେଇ ଆହାର ନଦ୍ରା ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ରାମ ସୀତାଙ୍କର ସେବାକୁ ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ କରିଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଉପରେ ଏହି ଜଘନ୍ୟ ଦୋଷାଗ୍ରେସ କରିବା ସୀତାଙ୍କର ଅତୁରଦୃଷ୍ଟି ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ନୋହିଲେ ଅକସ୍ମାତ୍ ତାଙ୍କର ଏପରି ବୁଦ୍ଧିବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟିବ କାହିଁକି ?

ସୀତାଙ୍କର ବିଷମୟ ବାକ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଦର୍ଶ୍ୟ କରିଦେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଅତିକଷ୍ଟରେ ଆତ୍ମସଂଯମ କରି କହିଲେ, “ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଭଲ କି ମନ୍ଦ ଅନୁରୂପାମୀ ଜାଣନ୍ତି । ଗ୍ରାମୀଙ୍କ ଆଦେଶବଳେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଏକାକୀନା ରଖି ମୁଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯିବାକୁ ସାହସ କଲି ନାହିଁ । ରାମଙ୍କର ସେପରି କିଛି ଅନିଚ୍ଛାଶଙ୍କା ଦେଖିଥିଲେ ମୁଁ ପ୍ରାଣପାତ କରି ତାଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତି । ସ୍ଵାମୀଭର ମୋହର ବଶବର୍ତ୍ତୀନା ହୋଇ ତୁମ୍ଭେ ମୋ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଅପଥା କରୁଛୁ କଲ, ତାହା ମୋହର ନିତାନ୍ତ ଅସହ୍ୟ ହେଉଅଛି । ବିଧି ନିଶ୍ଚୟ ତୁମ୍ଭର ପ୍ରତିକୂଳ, ନ ହେଲେ ତୁମ୍ଭର ଏପରି ବିପରୀତ ବୁଦ୍ଧି ହୁଅନ୍ତା କାହିଁକି ? ତୁମ୍ଭର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ରାମଙ୍କ ନିକଟକୁ ବାହାରିଲି । ବନଦେବତାମାନେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।” ଏହା କହି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଧନୁବାଣହସ୍ତରେ କୁଟୀରରୁ ବହୁଗତ ହେଲେ ।

ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲ ପରେ ଲପତ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍କୁର ଚପଟର ପ୍ରସ୍ତୁତ
ସୀତାଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଆଛନ୍ଦ କରଦେଲ । ବନସ୍ଥଳୀ ତାଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଭାବହୁ ବୋଧ
ହେଲ । ଟିକିଏ ସାମାନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲ ମାତେ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁସ୍ଥଳ ସ୍ଥଳ ହେବାକୁ
ଲଗିଲ ।

ଏହିପରି କିଛିକ୍ଷଣ ଅନ୍ତତ ହେଲ ପରେ ସୀତା ଦେଖିଲେ, ଦଣ୍ଡବମଣ୍ଡଳୁଆଣ
ଜଟାବଳ୍ କଳତୁଝିତ ଜଣେ ତେଜସ୍ବୀୟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କୁଟୀର ନିକଟକୁ ଆଗମନ
କରୁଅଛନ୍ତି । କୁଟୀରଦ୍ବାରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଭିକ୍ଷା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ
ସୀତା କୁଟୀର ମଧ୍ୟରେ ଥାଇ ଉତ୍ତର କଲେ, “ପ୍ରଭୋ ! ମୋର ସ୍ବାମୀ ଓ ଦେବର
ମୃଗୟା ନିମନ୍ତେ ବନମଧ୍ୟକୁ ଯାଇଅଛନ୍ତି; ଏହିକ୍ଷଣି ଫେରି ଆସିବେ । ମୁଁ
ଏଠାରେ ଏକାକୀ ଅଛି । ସେମାନେ ଫେରି ଆସିଲେ ଆପଣଙ୍କୁ ଯଥାବିଧି
ଆର୍ଚ୍ଚନା କରିବେ । ଆପଣ ଶୁଣିଲେ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।”

ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୁଇ ହୋଇ କହିଲେ, “ଏତେ ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ମୋର
ଅବସର ନାହିଁ । ତୁମ୍ଭେ ଯଦି ଭିକ୍ଷା ନ ଦେବ, ମୁଁ ଫେରି ଯାଉଅଛି । ଅତିଥିକୁ
ବିଫଳମନୋରଥ କରି ଫେରାଇ ଦେବା ପାପରେ ତୁମ୍ଭେ ଭଗିନୀ ହେବ ।” ଏହା
କହି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ । ଅରଣ୍ୟରେ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ବ୍ରାହ୍ମଣ
ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସୀତାଙ୍କର ସଦାବ୍ରତର ଦ୍ବାର ସଦା ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଥିଲା । କୌଣସି
ଅତିଥି ତାଙ୍କ କୁଟୀରକୁ ଆସି ଶକ୍ତି ହସ୍ତରେ ଫେରି ଯାଉ ନ ଥିଲେ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ
କଥା ଶୁଣି ସୀତାଙ୍କ ହୃଦୟ କମ୍ପିତ ହେଲା । ଅଧର୍ମରଣ ଭୟରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର
ନିଷ୍ପେଧ ଯତ୍ନେ ସେ କୁଟୀରରୁ ବହୁର୍ଗତ ହୋଇ କିଛି ଫଳମୂଳ ଦେଇ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର
ପାଦ ବନ୍ଦନା କଲେ । ସୀତାଦେବୀଙ୍କର ଅଲୋକସାମାନ୍ୟ ରୂପ ଦେଖି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ
ବସ୍ଥିତ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ଦେଇ କହିଲେ, “ସୁନ୍ଦର ! ଯାହାର
ପ୍ରତାପରେ ଯି ଲୁଚିବ ସଦା କମ୍ପାନ, ମୁଁ ସେହି ରକ୍ଷସର ରବଣ ! ଲେକମୁଖରୁ
ତୁମ୍ଭର ଅଲୌକିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କଥା ଶୁଣି ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ଆସିଥିଲି । ମୁଁ
ତୁମ୍ଭର ରୂପ ଦେଖି ବିମୋହିତ ହୋଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ୍ଭେ କୃପାଦୃଷ୍ଟି କଲେ ମୁଁ
କୁତାର୍ପ ହେବି । ସମୁଦ୍ର-ପରିବେଷ୍ଟିତା ଲଙ୍କାପୁରୀ ମୋର ରାଜଧାନୀ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ
ଶୈଶ୍ୟରେ ଜଗତରେ ତାହାର ଗୁଳନା ନାହିଁ । ମୋତେ ଭଜନ କଲେ ମୁଁ
ତୁମ୍ଭକୁ ସେହି ଲଙ୍କାପୁରୀର ଅଧୀଶ୍ବର କରିଦେବି । ଅସଂଖ୍ୟ ଦାସୀପରିଚ୍ଛତା ହୋଇ
ଲକ୍ଷ୍ମଣୀ ପରି ପରମ ସୁଖରେ ତୁମ୍ଭେ ସେଠାରେ କାଳାତିପାତ କରିବ ।

ରାଜ୍ୟଶାନ୍ତତା ଉକାଶ ରାମ ରାମର ପତି ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ସର୍ବାଂଶରେ ତୁମ୍ଭେ ମୋର ରାଜମହିଷୀ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ ।”

ଅକସ୍ମାତ୍ ଏବୁପ କଥା ଶୁଣି ସୀତାଦେବୀ ପଦଲଜ୍ଜା ସହିତୀ ପରି ଗର୍ଜନ କରି ଉଠିଲେ । ହୋଧରେ ତାଙ୍କ ଗନ୍ଧରୁ ଅଗ୍ନିଷ୍ଟୁଲିଙ୍ଗ ନିର୍ଗତ ହେଲା ଓ ସର୍ବାଙ୍ଗ ବିକଳିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ କହିଲେ, “ପାପିଷ୍ଠ ! ଦୁରାଚାର ! ତୋର ଶରଣକୁ ରାମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କେହି ଉପସ୍ଥିତ ନାହାନ୍ତି । ନୋହଲେ ଏତେବେଳକୁ ତୋହର ମସ୍ତକ ଦେହରୁ ତ ହୋଇ ଭୂମିରେ ଲୁଣ୍ଠିତ ହେଉଥାନ୍ତା । ସାମାନ୍ୟ ଶୃଗାଳ ହୋଇ ରୁ ସଂସାର ଅଭିଳାଷ କରୁଅଛୁ ? ସାମାନ୍ୟ ନାରୀ ମନେ କରି ତୁ ମୋ ନିକଟରେ ଏପରି ଦୃଷ୍ଟିତ ପ୍ରସ୍ତାବ କରିବାକୁ ସାହସ କରିଅଛୁ । ତୁ ବୋଧ ହୁଏ ଜାଣୁ ନାହିଁ, ରାଜର୍ଷି ଜନକ ମୋର ପିତା, ମହାରାଜ ଦଶରଥ ମୋର ଶ୍ଵଶୁର ଓ ସାରମୁକୁଟମଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମୋର ସ୍ଵାମୀ । ଆଉ କ୍ଷତ୍ରୀୟ ଅପେକ୍ଷା କର । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆସି ତୋର ଦୁରାଚାର ସମ୍ମୁଖେ ପୁରସ୍କାର ଦେବେ ।”

ସୀତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ରାବଣ ବୁଦ୍ଧି ପାରିଲା ଯେ, ଲୋଭ ଦେଖାଇ ବା କଥାରେ ଭୁଲାଇ ସୀତାଙ୍କୁ କରଗତ କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ଏଣେ ମଧ୍ୟ କାଳବିଳମ୍ବ କଲେ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ସେ ତହିଁ ବଳପ୍ରୟୋଗଦ୍ଵାରା କାର୍ଯ୍ୟୋଦ୍ଧାର କରିବାର ସ୍ଥିତି କଲା ଏବଂ ଛତୁ ଦେଶ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଭୟଙ୍କର ରାକ୍ଷସମୁଖି ଧାରଣ କଲା । ରାବଣର ନିଜ ମୁଖି ଦେଖି ସୀତାଦେବୀଙ୍କର ହୃତକମ୍ପ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଗୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ି ଖଣ୍ଡିଏ ସୁହର୍ଷିତ ରଥ କୁଟୀର ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ରାବଣ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ବଳପୂର୍ବକ ସୀତାଙ୍କୁ ଧରି ରଥ ଉପରେ ସ୍ଥାପନ କଲା । ସୀତା ପ୍ରାଣପଣ ରେଷ୍ଟା କରି ସୁଦ୍ଧା ରାବଣର କବଳରୁ ରକ୍ଷା ପାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅନନ୍ୟୋପାୟ ହୋଇ ଶେଷରେ ସେ ବିଳାପଧ୍ବନିରେ ଗଗନ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେଲେ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ରାବଣ ଲଙ୍କାଭିମୁଖରେ ରଥ ଚଳାଇ ନେଲା । ବାୟୁବେଗରେ ରଥ ଆକାଶପଥରେ ଧାବମାନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସୀତା ରାମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ନାମ ଧରି ବାରମ୍ବାର ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ଆର୍ତ୍ତଧ୍ବନିରେ ବନଭୂମି ଆକୁଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ବାୟୁର ଗତି ଯେପରି ସ୍ଥିତି ହୋଇଗଲା; ବୃକ୍ଷଲତା ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ରହିଲେ । ମୃଗମାନେ ତୃଣହାର ଛାଡ଼ି ରଥ ଆଡ଼କୁ ଥନାଇ ରହିଲେ । ମନସ୍କାଗିନୀ ସୀତା ସ୍ଵର୍ଗର ଦେବତା-ମାନଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବନର ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ତରୁଲତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ସାହାଯ୍ୟ ଭିକ୍ଷା କଲେ । କିନ୍ତୁ କେହି ଆଜି ତାଙ୍କ କରୁଣ ଚିନ୍ତାରରେ କର୍ଣ୍ଣପାତ କଲେ ନାହିଁ । ପୁଣ୍ୟ ଉପରେ ପାପର ଏ ଦାରୁଣ ଅତ୍ୟାଚାର ସମସ୍ତେ ନୀରବରେ ସହ୍ୟ

କରି ରହିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଅପଥା କଟୁଣ କରିଥିବାଯୋଗୁଁ ସୀତାଙ୍କ ମନରେ ଗଭୀର ମନସ୍ତାପ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ରାବଣକର୍ତ୍ତୃକ ନିଜର ଅଧମାନକୁ ସେ ନିଜର ଦୁଷ୍ଟତାର ଫଳ ମନେକରି ଆତ୍ମିକ ବ୍ୟାକୁଳତାରେ ଖନ୍ଦନ କଲେ । ସହସା ଗୁଧ୍ରାଗତ ବୃଦ୍ଧ ଜଟାୟୁ ନାରାୟଣ-କଣ୍ଠ-ନିଃସୃଜ ବଳାପଧୂନ ଶୁଣି ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ରୁହୀ ହେଗଲେ, ରାବଣ ସୀତା ଦେଶକୁ ହରଣ କରି ଗଗନମାର୍ଗରେ ପଳାୟନ କରୁଅଛି । ଏ ବ୍ୟଭିଚାର ତାଙ୍କର ଅପହ୍ୟ ହେଲା । ସେ ତତ୍ତ୍ଵଶାତ୍ ଆକାଶକୁ ଉଠି ରାବଣ ସଙ୍ଗେ ଶୁଷ୍କ ସୂକ୍ଷ୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲେ । ତତ୍ତ୍ଵକ୍ଷଣ ରାବଣ ସଙ୍ଗେ ଅମିତେକମରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ କଲ ପରେ ଜଟାୟୁ କ୍ଷତ-ବିକ୍ଷତ କଲେବର ହୋଇ ସେହଠାରେ ପଡ଼ି ରହିଲେ ।

ପଥରେ ଆଉ କିଛି ବାଧା ସଢ଼ିବା ଆଶଙ୍କାରେ ରାବଣ ସୀତାଙ୍କୁ ଧରି ହୃଦୟ-ଗତରେ ଲଙ୍କାଭିମୁଖରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲା । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁଦ୍ଧା ସୀତାଙ୍କର ଅଶ୍ରୁ ଅଳ୍ପ ଯେ. ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆସି ଦୃଢ଼ସ୍ଥା ରାବଣକୁ ସମୁଚିତ ଶାନ୍ତି ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରିଦେବ । କିନ୍ତୁ ଏଣିକି କ୍ରମେ ତାଙ୍କର ସବୁ ଆଶା ଲୋପ ପାଇଲା । ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧୀର ହୋଇ ଖନ୍ଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶେଷରେ ନିରୁପାୟ ହୋଇ ସେ ଅଙ୍ଗରୁ ସମସ୍ତ ଅଳଙ୍କାରାଦି କାଢ଼ି ରାମଙ୍କ ସଙ୍କେତ ନିମନ୍ତେ, ପଥରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ନିକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ନାଲୋମ୍ବିଶୋଭିତ ମହାସାଗର ସୀତାଙ୍କର ନୟନଗୋଚର ହେଲା । ସେ ଶୋକବିହ୍ବଳ ହୋଇ ନିଜର କେତେ କଣ ମନୋରାଜ୍ୟ ସାଗର ନିକଟରେ ନିବେଦନ କଲେ । ରାବଣ କ୍ରମେ ସମୁଦ୍ର ଅଧିକ୍ରମ କରି ବିଜୟଗର୍ବରେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କାସୁରରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ।

ଶଷ୍ଠ ପରିଚ୍ଛେଦ

ମୁଗରୁପୀ ମାୟାର ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ସୀତାଙ୍କ ନାମ ଧରି କପଟ ଚତ୍କାର କରିବାର ଶକ୍ତି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢ଼ତା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ସେ ଶୁଷ୍କ ହୁଏ ପାଗଲେ ସେ ଦୃଢ଼ତା ରାକ୍ଷସମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଷଦରେ ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ ଏହି ମାୟାକାଳ ବିସ୍ତାର କରିଅଛନ୍ତି । ଏହା ଭାବି ତାଙ୍କର ବୀରଦୃଢ଼ତା ସୁଦ୍ଧା ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସୀତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନାନା ଆଶଙ୍କା ତାଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରିଦେଲା । କିନ୍ତୁ କୁଟୀରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବା ପଥରେ ସେ ଯେତେବେଳେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେଖି ପାଗଲେ ତାଙ୍କର ଉଦ୍‌ବେଗ ଦ୍ଵିଗୁଣ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କଠାରୁ ଆନୁପୂର୍ବିକ ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସୀତାଙ୍କର ଏପରି ଅସମ୍ଭାବନ ବ୍ୟବହାର ଯେ କୌଣସି ସୋର ବିଷଦର ପୁରୀରାସ, ଏ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଆଉ ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ । ଉଭୟେ ଶଙ୍କିତ ହୃଦୟରେ ସହର କୁଟୀରଭିତ୍ତିରେ ଧାଡ଼ିତ ହେଲେ । ପଥରେ ନାନା ଦୁର୍ନିମିତ୍ତ ଦେଖି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମନ ଆହୁର ଉକ୍ଳଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

କୁଟୀରଦ୍ଵାରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ରାମ ଦେଖିଲେ କୁଟୀର ଶୂନ୍ୟ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଥରେ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରି ଦେଖିଲେ, ସୀତା କେଉଁଠାରେ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଶଶ୍ଵତଦ୍ଵାର ଅନ୍ଧକାରମୟ ଦେଖାଗଲା, ତାଙ୍କ ମସ୍ତିଷ୍କ ସ୍ଫୁର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଗଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବାତାନ୍ତର କଦଳୀ ବୃକ୍ଷ ପରି ଭୂମିରେ ପଡ଼ିତ ହେଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତାଙ୍କୁ ଭୂମିରୁ ଉଠାଇ ଅନେକ ସାନ୍ତ୍ବନା ଦେଲେ ଓ ବନମଧ୍ୟରେ ସୀତାଙ୍କର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା କଥା କହିଲେ । କୁଟୀର ସମ୍ମୁଖରେ ଅତିଥ ସକାର-ଯୋଗ୍ୟ ଫଳମୂଳ ଓ ରଥଚକର ଚନ୍ଦ୍ର ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖି ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥା ଅନୁମାନ କରିବାକୁ ବିଳମ୍ବ ହେଲା ନାହିଁ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର “ସୀତା” “ସୀତା” ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରି ଅତି ଆକୃନ୍ତରାବରେ ରୋଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ଶୋକରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ସହିତ ସୀତାଙ୍କର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାକୁ ବାହାରିଲେ ।

ଯେଉଁସବୁ ସ୍ଥାନ ସୀତାଦେବୀଙ୍କର ପ୍ରିୟ, ଯେଉଁସବୁ ସ୍ଥାନରେ ସେ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି, ପ୍ରଥମେ ରାମଲକ୍ଷ୍ମଣ ସେହିସବୁ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ସୀତାଙ୍କର ଅନ୍ୱେଷଣ କଲେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ତତ୍ପରେ ସେମାନେ ନିମ୍ନ, ଉପନିମ୍ନ, ନିମ୍ନାଗାର, ଗିରିଶୂନ୍ୟ, ସକଳ ସ୍ଥାନ ତନ୍ମୁ ତନ୍ମୁ କରି ଅନୁସନ୍ଧାନ

କଲେ । ଥରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଚାହିଁ ଦିଅ ନାହିଁ, ଆହୁରି ଥରେ, ଦୁର୍ଗି ଆହୁରି ଥରେ, ଏହିପରି ଭାବରେ ପାଞ୍ଚ ଥର, ଦଶ ଥର ଗଲେ । କିନ୍ତୁ କିଛି ଫଳ ହେଲ ନାହିଁ । ତତ୍ପରେ ଉଭୟେ ଅସୁଖସ୍ଥ ଧରି ରଥଚକର ଚିହ୍ନ ଅନୁସରଣ କରି ଦକ୍ଷିଣାଭି-ମୁଖରେ ଯାହା କଲେ । ପଞ୍ଚବଟୀରୁ ସେମାନଙ୍କର ପୁଣ୍ୟମୟ ଆବାସ ଉନ୍ନ ହେଲା ।

ପଥରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯାହାକୁ ଦେଖନ୍ତି, ତାକୁ ଶ୍ରୀତାଙ୍କ ଜଣା ପଶୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କେହି କୌଣସି ସନ୍ଧାନ କହି ଦେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସମୟ ସମୟରେ ଶ୍ରୀତାଗୋକ ସେତେବେଳେ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠେ, ସେତେବେଳେ ସେ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ-ଭାବରେ ପଶୁପକ୍ଷୀ ବୃକ୍ଷଲତା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅତି କାତରଭାବରେ ଶ୍ରୀତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖେ ପଶୁଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ କାହାରିଠାରୁ କିଛି ସୂଚନା ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁଠାରେ ସେ ଶ୍ରୀତାଙ୍କର ପ୍ରିୟବସ୍ତୁଟିଏ ଦେଖନ୍ତି, ଶ୍ରୀତାଙ୍କର ଲବଣ୍ୟ ପ୍ରତିମାଟି ତାଙ୍କର ହୃଦୟ-ପଟରେ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୋଇ ଉଠେ । ଶ୍ରୀତାଙ୍କର ଗୁଣାବଳୀ ସ୍ମରଣ କରି ସେ “ଶ୍ରୀତା” “ଶ୍ରୀତା” ବୋଲି ଉନ୍ମତ୍ତଭାବରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଭାବରେ କିଛିଦୂର ଅତିକ୍ରମ କରି ସେମାନେ ଏକସ୍ଥାନରେ ଦେଖିଲେ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ବଳ ଜଟାୟୁ ମୃତପ୍ରାୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି । ଜଟାୟୁଙ୍କଠାରୁ ସେମାନେ ଅବଗତ ହେଲେ ଯେ, ରାବଣ ଶ୍ରୀତାଙ୍କୁ ହରଣ କରି ଲଙ୍କାକୁ ନେଇ ଯାଇଅଛି ଓ ଶ୍ରୀତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଜଟାୟୁଙ୍କର ଏପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ହୋଇଅଛି । ଏହା ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରତିହତ୍ୟାବୃତ୍ତି ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ କୋଧରେ ଅଧୀର ହୋଇ ରାବଣକୁ ସମ୍ବେଦିତ କରି ଦେବେ ବୋଲି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ବୃକ୍ଷଲତା ଜଣାଇ ସାରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜଟାୟୁ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ତାଙ୍କର ଯଥାବିଧି ସତ୍‌କାର କରି ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶ୍ରୀତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦକ୍ଷିଣାଭିମୁଖରେ ଯାହା କଲେ ।

ବହୁପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ରାମଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶେଷରେ ପମ୍ପା ସରୋବର ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ପମ୍ପାର ନିର୍ମଳଜଳରେ କୁମୁଦ କମଳ ପ୍ରଭୃତି ବିବିଧ ସୁସ୍ମରାଜ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହୋଇ ଜଳମଳ ହରଣ କରୁଅଛି । ସରୋବର ମଧ୍ୟରେ ହଂସ ଚକ୍ରବାକ ପ୍ରଭୃତି ଜଳଚର ପକ୍ଷୀସବୁ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦରେ କ୍ରିଡ଼ା କରୁଅଛନ୍ତି । ଏହାର ଶ୍ୟାମଳ ଡାରଭୂମି କୁସୁମିତ ତରୁଲତାଦ୍ବାରା ପରିଶୋଭିତ ହୋଇଅଛି, ମୁଗନ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରବିମ୍ବରେ ସୁଖରେ ବିଚରଣ କରୁଅଛନ୍ତି । ପମ୍ପାର ରମଣୀୟ ଶୋଭା ଦେଖି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଶ୍ରୀତାଗୋକ ଦ୍ବିଗୁଣିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ପୁଣ୍ୟସ୍ମୃତି ଜାଗରିତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ମନକୁ

ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାକୁଳ କରି ଦେଲ । ପ୍ରିୟତମା ଜାନଙ୍କଙ୍କ ବିରହରେ ସେ ବାଳକ ପରି ରୋଦନ କଲେ । ପ୍ରିୟତମା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମିଷ୍ଟବାକ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ବନା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ କିଛିଦିନ ଅତିବାହିତ କରି ସେମାନେ ରାଷ୍ଟ୍ରମୁକ ପଟ୍ଟଚରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ସେଠାରେ ଶରାବୁଦ୍ଧ ବିନଟାକାର ପାଞ୍ଚୋଟି ବାନର ମୁଣ୍ଡି ଦେଖି ପାରିଲେ । ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କର କିଛି ପ୍ରମୁଦ ମିଳି ପାରିବ କି ନାହିଁ ରାମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଏହି କଥା ବିଚାର କରୁଅଛନ୍ତି, ଏପରି ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ହନୁମାନ୍ ନାମକ ଗୋଟିଏ ମହାବଳ ବୃକ୍ଷମାନ ବାନର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ପଚାରିଲେ । ରାମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସ୍ୱୟଂ ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜର ଦ୍ୱ୍ୟଙ୍ଗବ୍ୟାଧୀ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବିନୟ-ମଧୁର କଥା ଶୁଣି ଓ ତାଙ୍କର ମହୋଦାର ଭାବ ଦେଖି ହନୁମାନ୍ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଓ ସଙ୍କୋଚ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ନିଜର ଓ ତାଙ୍କର ସହଚର ବାନରମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ସେ କହିଲେ, କଷ୍ଟିତ୍ୟାଧିପତି ଶାର-କେଶରୀ ବାଳୀ ତାଙ୍କର କଳ୍ପିତା ପୁତ୍ରୀବନ୍ଧୁ ରାଜ୍ୟରୁ ବହୁଷ୍ଟୁତ କରି ଦେଉଥିବାରୁ ସେ ତାଙ୍କର ମିତ୍ରବର୍ଗଙ୍କ ସହିତ ମନେଦ୍ୱ୍ୟଙ୍ଗରେ ଏହି ପଟ୍ଟଚରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ନିୟୋଗରେ ହନୁମାନ୍ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ନିକଟକୁ ସେମାନଙ୍କର ବିଚରଣ ଅବଗତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଆଗମନ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହା କହି ହନୁମାନ୍ ମହାଶୀର ପୁତ୍ରୀବନ୍ଧୁର ଅଶେଷ ଗୁଣ ଜାଣିନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହନୁମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପୁତ୍ରୀବନ୍ଧୁ ସହିତ ମୌନୀ ସ୍ଥାପନ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କଠାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥ ଶାରଦ୍ଧ ଓ ଅଲୌକିକ ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ କଥା ଶୁଣି ହନୁମାନ୍ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ ଓ ପ୍ରାଣପଣେ ତାଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ ।

ରାମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହନୁମାନଙ୍କ ସହିତ ପୁତ୍ରୀବନ୍ଧୁ ନିକଟରେ ଉପନୀତ ହେଲେ । ସୁଗ୍ରୀବ ହନୁମାନଙ୍କ ମୁଖରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗୁଣାବଳୀ ଶ୍ରବଣ କରି ତାଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସାଦରରେ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ହସ୍ତ ଧାରଣ କରି ତାଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ । ରାମ ଓ ସୁଗ୍ରୀବ ଅଗ୍ନିକୁ ପାର୍ଶ୍ୱ କରି ପରସ୍ପର ସହିତ ମିତ୍ରତା ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହେଲେ ।

ଏହାପରେ ଉଭୟେ ଏକାଦିନରେ ବସି ନାନା ସୁଖଦୁଃଖ କଥାବାଣୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟର କଥା ଶୁଣି ସୁଗ୍ରୀବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ

କଲେ ଓ ମଧୁରବାକ୍ୟରେ ଶୋକସନ୍ତପ୍ତ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ସୁରଣ ହେଲା, ଘନେ ସେ ସଶାବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଦୃଢ଼ ପଟ୍ଟାଭିଷେକରେ ବସି ଦେଖି ପାରିଥିଲେ ଯେ ରାବଣ ଲେପନ କରାଯିବ ରମଣୀକୁ ଧରି ଆକାଶ-ପଥରେ ପଳାୟନ କରୁଅଛନ୍ତି; ରମଣୀ ମର୍ମରେଣା ଆଶ୍ଚିନ୍ନାଦ କରି ନିଜର ଉଦ୍‌ଘୋଷ ଓ ଅଙ୍ଗର ଅଲଙ୍କାର ସବୁ ଦୂରକୁ ନିକ୍ଷେପ କରି ଦେଉଅଛନ୍ତି । ସୁଗ୍ରୀବ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିକଟରେ ଧମସ୍ତ କଥା ନିବେଦନ କରି ଶେଷରେ କହିଲେ, “ସେହି ଅଲଙ୍କାର-ଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ସନ୍ଦେହରେ ରଖିଅଛି । ପମ୍ପନାଥ ସେଗୁଡ଼ିକ ସୀତାଙ୍କର ।” ଏହା କହି ସୁଗ୍ରୀବ ଗୋଟିଏ ଗୁହାରୁ ଉଦ୍‌ଘୋଷ ଓ ଅଲଙ୍କାର ଆଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଶଙ୍ଖଦେରେ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକ ସବୁ ସୀତାଙ୍କର ହୋଇ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାଶ ତାହାକୁ ବାନ୍ଧିବାକୁ ହେତୁରେ ସ୍ଥାପନ କଲେ ଓ ଶୋକବିହୀନ ହୋଇ ସେଦିନ କରବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସୁଗ୍ରୀବ ରାମଙ୍କୁ ଆଶା ଓ ଉତ୍ସାହ ସଂଦାନ କରି କହିଲେ, “ଆପଣ ଶୋକ ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତୁ । ସୀତା ସ୍ବର୍ଗ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ରହାତଳ ଯେଉଁଠାରେ ଥାଆନ୍ତୁ, ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କୁ ଆଣି ଆପଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ କରିଦେବି ।”

ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, “ସତେ ! ତୁମର ଆଶ୍ବାସବାକ୍ୟରେ ମୁଁ ଆସ୍ୟାସ୍ଥିତ ହେଲି । ବିପଦ କାଳରେ ତୁମ ପରି ବନ୍ଧୁ ଲାଭ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ବଳ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋଦ୍ବାର ତୁମର କି ଉପକାର ହୋଇ ପାରେ ସରଳଭାବରେ କହ ।”

ସୁଗ୍ରୀବ କହିଲେ, “ମୁଁ ରାଜ୍ୟ-ତାଡ଼ିତ, ବନବାସୀ । ତୁମେ ଯଦି ବାଳୀଙ୍କ ପରାସ୍ତ କରି ମତେ କୃଷିକ୍ଷା ରାଜ୍ୟ ଦେଇ ପାର, ତେବେ ମୁଁ ପ୍ରାଣୋତ୍ତ କରୁନି ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିବି ।” ଏହା କହି ସେ ବାଳୀ ସହିତ ତାଙ୍କର ଶତ୍ରୁତାର ଭାରଣ ଆନୁପୂର୍ବିକ ସବୁ ଶୁଣି କଲେ । ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବାଳୀ-ବଧପାଇଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ ।

ଏହା ପରେ ସୁଗ୍ରୀବ ନିଜର ସ୍ବଳ୍ପ ବାନର ସୈନ୍ୟ ସେନା କୃଷିକ୍ଷା-ରାଜ୍ୟ ପୁରଦ୍ବାରରେ ଉପନୀତ ହେଲେ ଓ ସିଂହନାଦ କରି ବାଳୀ ରାଜାଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧ ନିମିତ୍ତ ଆହ୍ୱାନ କଲେ । କ୍ରମେ ଉଭୟ ସ୍ତ୍ରୀରା ରାମର ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲେ । ଶେଷରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅତୁଳନୀୟ ଭଗବତ୍‌ଶକ୍ତିରେ ବାଳୀ ପରାଜିତ ଓ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ନିହତ ହେଲେ । ରାମଙ୍କ ଆଦେଶରେ ସୁଗ୍ରୀବ କୃଷିକ୍ଷାର ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କଲେ ଓ ବାଳୀସ୍ବର୍ଗ ଅଙ୍ଗଦ ଯୁବରାଜପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହେଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ ବର୍ଷାକାଳ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ଯୁଦ୍ଧର ଆସ୍ବାନନ ଶରତ୍କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥଗିତ ରାଗଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କୁ ନିଜର ରାଜପ୍ରାସାଦରେ

ଅବସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଇ ନିଜେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରସ୍ତବଣ ପଟ୍ଟରେ ବର୍ଷା ଯାପନ କଲେ ।

ହମେ ବର୍ଷା ଯାଇ ଶରତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା, ଧରତଳ ଫଳପୁଷ୍ପରେ ସୁଗୋଭିତ ବୋଇ ଉଠିଲା । ଆକାଶ ମେଘଶୂନ୍ୟ, ଜଳ ନିର୍ମଳ ଓ ସ୍ବଚ୍ଛଳ ପରିଷ୍କୃତ ହୋଇଗଲା । ପୃଥିବୀରେ କିପରି ଗୋଟିଏ ଦିବ୍ୟ ଆନନ୍ଦଧାରା ପ୍ରବାହିତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସୀତାବିରହରେ ଏ ସୁଖାନୁଭୂତି ସମଗ୍ରକୁ ଦୃଢ଼ସ୍ବରୁ ଅଧିକତର ଶୋକାଛନ୍ନ କରି ଦେଲା । ଏଣେ ସୁଗ୍ରୀବ ବିଳାସପୁଣ୍ୟରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ସୀତା ଅନେକ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ ବିଶେଷ କୌଣସି ଉଦ୍ୟୋଗ କଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଖୋଧରେ ଅଗ୍ନିପ୍ରାୟ ହୋଇ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଧନୁର୍ବ୍ୟାଘ୍ରରେ କର୍ଷିତ୍ୟାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସୁଗ୍ରୀବ ବିମତ ଓ ମିଷ୍ଟ ବାକ୍ୟରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସୈନ୍ୟ ସନ୍ତ୍ରସ୍ତର ଆଦେଶ ପ୍ରସ୍ତର କରିଦେଲେ । ହମେ ଅସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ବାନରସୈନ୍ୟ କର୍ଷିତ୍ୟାରେ ଆସି ସମବେତ ହେଲେ । ସୁଗ୍ରୀବ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ବାନରଙ୍କର ନେତୃତ୍ବାଧୀନରେ ସୀତାଙ୍କ ଅନେକ୍ଷଣ ନିମିତ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ପ୍ରେରଣ କଲେ ।

ବହୁ ଅନେକ୍ଷଣ ପରେ ସମସ୍ତେ ବିଫଳମନୋରଥ ହୋଇ ଫେରି ଆସିଲେ । କେବଳ ଅଙ୍ଗଦ ହନୁମାନ୍ ପ୍ରଭୃତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାନରମାନଙ୍କର ଫେରିବାର ବିଳମ୍ବ ହେଲା । ସେମାନେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ଯିବାର ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ସନ୍ତ୍ର ଓ ପରିଶ୍ରମ ପରେ ସେମାନେ ସୀତାଙ୍କର କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ ପାଇ ଶେଷରେ ହତାଶ ଦୃଢ଼ସ୍ବରେ ଆସି ଦକ୍ଷିଣ ସମୁଦ୍ରତଟରେ ଉପନୀତ ହେଲେ । ସେଠାରେ ସୌଭାଗ୍ୟହୀନ ଗୋଟିଏ ପଟ୍ଟ ଉପରେ ସମ୍ପାଦିତ ନାମକ ବିହଗରାଜଙ୍କ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଭେଟ ହେଲା । ସମ୍ପାଦକଠାରୁ ସେମାନେ ସମ୍ବାଦ ପାଇଲେ ଯେ ରବଣ ସୀତାଙ୍କୁ ନେଇ ସମୁଦ୍ର ପରପାରବର୍ତ୍ତୀ ଲଙ୍କାଦ୍ବୀପରେ ରଖିଅଛି । ଏହା ଶୁଣି ବାନରଗଣ ହସିକୋଳାହଳ କରି ସାଗର ଲଘନ କରିବାର ପରାମର୍ଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦୂରୁହ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିବାକୁ କେହି ସାହସ୍ୟ କରି ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହତୋଦ୍ୟମ ହେବାର ଦେଖି ମହାବୀର ହନୁମାନ୍ ନିଜର ବିପଦ ପ୍ରତି ଭ୍ରୁହେପ ନ କରି ସମୁଦ୍ର ପାର ହେବାକୁ କୃତସକଳ ହେଲେ । ଶେଷରେ ହନୁମାନ୍ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ପଟ୍ଟ ଶୃଙ୍ଗରେ ଆରୋହଣ କରି ଅତୁଳ ବିହମରେ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗକୁ ଲମ୍ବି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ବାନର ସୈନ୍ୟଗଣ ବିସ୍ମୟ ଓ ଆନନ୍ଦରେ ଜୟଜୟକାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ହନୁମାନ୍ ଆକାଶ-ପଥରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ।

ସପ୍ତମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ସମୁଦ୍ରତୀରବର୍ତ୍ତୀ ସୁବେଳ ପର୍ବତରୁ ଡାରେ ରାକ୍ଷସରାଜ ରାବଣର ରାଜଧାନୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏହାର ଉନ୍ନତତମ ସୁଦୃଢ଼ ପ୍ରାଚୀରଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ ଓ ଅପର ଦିଗରେ ଅନନ୍ତ ସାଗର ପରିଚାୟରେ ବିଦ୍ୟମାନ । ଲଙ୍କା ଅତ୍ୟନ୍ତ ରମଣୀୟ ସ୍ଥାନ । ଏହାକୁ ପ୍ରକୃତଦେବୀଙ୍କର ଲାଳାଭବନ କହିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହେବ ନାହିଁ । କେଉଁଠାରେ ମନୋହର କାନନ, କେଉଁଠାରେ ପୁଷ୍ପିତ ଉପବନ, କେଉଁଠାରେ ସୁଚ୍ଛନ୍ନାସ ନଦୀ, କେଉଁଠାରେ ମେଘବନ୍ଧୁ ଶୈଳମାଳା କେଉଁଠାରେ ସୁବିସ୍ତୃତ ସମତଳ ଭୂମି ଲଙ୍କାର ଶୋଭା ବର୍ଦ୍ଧନ କରୁଅଛି । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟବିଭବରେ ଲଙ୍କାପୁରୀ ଅମରାବତୀକୁ ପରାସ୍ତ କରିଥିଲା । ପୁଷ୍ପଗନ୍ଧ ରାଜପଥର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ସୁଦୃଶ୍ୟ ଅଟ୍ଟାଳକାଗ୍ରେଣୀ ବିରାଜିତ । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ନାଟ୍ୟଶାଳା, କ୍ରୀଡ଼ାଭୂମି ଓ ପାନଗୃହ । ସର୍ବୋପରି ରାବଣ ନିଜର ମହିମାଗଙ୍ଗେ ସହିତ ଭୋଗବିଳାସରେ ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରି ବାସ କରେ । ରାବଣ ସୀତାଙ୍କୁ ହରଣ କରି ଆସି ପଡ଼ିବା ପରି ତାଙ୍କର ରୂପବନ୍ଧୁରେ ଦର୍ୟାଭୂତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ କୌଣସିପ୍ରକାରେ ସୀତାଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସୀତାଙ୍କର ଧର୍ମବଳ ନିକଟରେ ତାହାର ପାପବାସନା ପରାଜିତ ହେଲା । ଧନ, ରତ୍ନ, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ପରାକ୍ରମ ପ୍ରଭୃତି ନାନା ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ରାବଣ ସୀତାଙ୍କୁ ସ୍ୱାୟତ୍ତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା, କିନ୍ତୁ କୌଣସିଥରେ ସୀତାଙ୍କର ମନ ବିଚଳିତ ହେଲା ନାହିଁ । ସୀତା ଯେତେକ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ରାବଣ କ୍ଷୁଧିତ ହିଁସ ପରି ତେତିକ ଆକ୍ରୁଣ ହୋଇ ଉଠିଲା । ରାବଣ ଶେଷରେ ବୁଦ୍ଧି ପାରିଲା ଯେ ସୀତା ଅତ୍ୟନ୍ତ ତେଜସ୍ବିନୀ ଓ ପତିପରାୟଣା ! ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରାଣ ବିଦର୍ଦ୍ଧନ କରିବେ । ସୁତରାଂ ତାଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରିବା ସହଜସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ; ଛଳ କୌଶଳରେ କିଛି ହେଲେ ହୋଇପାରେ, ଏହା ଭାବି ରାବଣ ସୀତାଙ୍କୁ ଏକ ବର୍ଷ ସମୟ ଦେଲା ଓ ଅଶୋକ ବନରେ ସୀତାଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିଦେଲା । ଏହି ଏକ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସୀତା ଯଦି ରାବଣର ପ୍ରସ୍ତାବରେ ରାଜି ନ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କର ଆଉ ଜୀବନ ରକ୍ଷା ହେବ ନାହିଁ । ରାବଣ ମନେ କଲା, ସୀତା ବର୍ତ୍ତମାନ ସଦ୍ୟାସି ବିରହରେ କାତର ଅଛନ୍ତି । କିଛି ସମୟ ପରେ ତାଙ୍କର ଶୋକାବେଗ ମନ୍ଦୀଭୂତ ହୋଇଗଲେ ସେ କ୍ରମେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇଯିବେ ଓ ଉଦ୍ଧାରର କୌଣସି ଆଶା ନ ଦେଖି ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଶେଷରେ ତାହାର ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କରିବେ ।

ଅଶୋକଦଳ ଗୋଟିଏ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଓ ନିକାଞ୍ଚନ ସ୍ଥାନ । ଏହାର ଏକ ଦିଗରେ ସମୁଦ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ପ୍ରସ୍ତରନିର୍ମିତ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ପ୍ରାଚୀର । ଏଠାକୁ ଆସି ସୀତା ଦେଶ ରାକ୍ଷସୀଗଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରିବୃତ୍ତ ହୋଇ ବନ୍ଦନା ହରିଣୀ ପରି ଅତିକଷ୍ଟରେ କାଳଯାପନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କେତେବେଳେ ସୁଖର ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ, କେତେବେଳେ କର୍କଶ ଦାକ୍ୟରେ, କେତେବେଳେ ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ରାକ୍ଷସୀମାନେ ରାବଣେ ଅପାୟ ପ୍ରସାଦରେ ସମ୍ମତ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ସୀତାଙ୍କ ଉପରେ ନାନା ରୂପ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଆରମ୍ଭ କଲେ । କିନ୍ତୁ ସୀତା ଅବିଚଳିତ ହୋଇ ନୀରବରେ ସବୁ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରାବଣ ଦୁଇ ଚିନୋଟି ସୁଚରୁରା ରମଣୀଙ୍କ ଉପରେ ସୀତାଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରିବାର ଶ୍ରେୟ ବିଶେଷ ଶ୍ରବଣେ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ରାବଣ କେତେ ଅବଳା ନାଶକ୍ତ ଯେ ବଳାକାରରେ ହରିଣ କରି ଆଣି ନିଜର ଅନ୍ତଃପୁରରେ ରଖିଥିଲେ, ତାହାର ସୀମା ନାହିଁ । ପ୍ରଥମରେ ଯେ ଯେତେ ପ୍ରତିକୂଳତାଚରଣ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏହି କେତୋଟି ରମଣୀଙ୍କର କୌଶଳ ଓ ବାକ୍-ପଟୁତାରେ ସମସ୍ତେ ରାବଣ ନିକଟରେ ଆତ୍ମବିବିଧ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ କୌଶଳ ଓ ହାତଯଶ ସୀତାଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଷ୍ଫଳ ହେଲା । ଯାହାର ଶ୍ରେଣୀ-ସୁଖରେ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ, ନିଜର ଆପଦ ବିପଦ ପ୍ରତି ଭ୍ରାନ୍ତେଷ ନାହିଁ, ଏପରି କି, ମରଣଭୟ ଯାହାଠାରେ ଅତି ରୁଚ୍ଛି, ତାକୁ କିଏ କି ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ଆସୁଛି କରି ପାରେ ? ସେମାନେ ବିଧାନମନୋରଥ ହୋଇ ଶେଷରେ ରାବଣ ନିକଟରେ କହିଲେ, “ମହାରାଜ ! ଆମ୍ଭେମାନେ ଅନେକ ରମଣୀ ଦେଖିଅଛୁ, କିନ୍ତୁ ସୀତା ‘ପରି ସତୀ ଦେଖିବା ଦୂରେ ଥାଉ କାନରେ ସୁଦ୍ଧା ଶୁଣି ନାହିଁ’ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଏତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏତେ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କଲୁ, ନାନା ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଲୁ, କିନ୍ତୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଶାର ଅକ୍ଷରୋଦ୍ଗମ ସୁଦ୍ଧା ଦେଖି ପାରିଲୁ ନାହିଁ । ସୀତାଙ୍କର ତେଜ ଦେଖି ଆମ୍ଭେମାନେ ବାସ୍ତବିକ ବିସ୍ତାପରେ ପ୍ରବ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଅଛୁ । ଏପରି ପତିବ୍ରତା ରମଣୀ ଯେ ଜଗତରେ ଥାଇ ପାରନ୍ତି, ଏହା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଧାରଣାର ଅତୀତ ଥିଲା । ମହାରାଜ ! ଆପଣଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ନିମନ୍ତେ କହୁଅଛୁ, ଆପଣ ସୀତାର ଆଶା ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତୁ । ପଶ୍ଚିମଦିଗରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେବା ଯେପରି ଅସମ୍ଭବ, ସୀତାଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରିବା ସେହିପରି ଅସମ୍ଭବ ।” ରାବଣ ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ଦୃଢ଼ମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ, କିନ୍ତୁ ମନେ ମନେ କହିଲେ, “ଜୀବନ ଥାଉ ଥାଉ ସୀତାର ଆଶା ତ୍ୟାଗ କରି ଧାରିବି ନାହିଁ । ନିଜ ଚେଷ୍ଟାରେ କେତେଦୂର କରି ହେଉଅଛି, ଦେଖାଯାଉ !”

ରାବଣ ସୀତାଙ୍କୁ ଏକ ବସ୍ତ୍ରର ସମୟ ଦେଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଅଶୋକଦଳକୁ ଆସି ସୀତାଙ୍କ ମନରେ ଦାରୁଣ ଯତ୍ନ ଦେଇ ଯାଉଥିଲା । ରାବଣକୁ

ଆସିବାର ଦେଖିପାରିଲେ ସୀତାଙ୍କ ଦେହରୁ ଅଧା ରକ୍ତ ଶୁଖିଯାଏ । ରାବଣ ନାନା ଚାଟୁ କଥା କହି, ନାନା ପ୍ରଲେଉଟ ଦେଖାଇ ସୀତାଙ୍କୁ ଭୁଲାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ସୀତା ଦେଖି ରାଣେଇ କୌଣସି କଥାରେ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ, କିମ୍ବା ମୁହଁ ଟେକି ତାହା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ନାହିଁ, କେବଳ ଜାଣିବେ ଅଶ୍ରୁପାତ କରନ୍ତି । ସୀତାଙ୍କର ଏପରି ଭାବ ଦେଖି ରାବଣ ରୋଷରେ ଅଧାର ହୋଇ ହତାଶତ୍ବରେ ଫେରିଯାଏ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବଳ ନିକଟରେ ପାଶବ ବଳ ପରାସ୍ତ ହୁଏ ।

ଏହିପରି ଦୁଃକେଷ୍ଟରେ ସୀତାଦେବୀ ଅଶୋକବନରେ ଦଶମାସ ଅତିବାହିତ କଲେ । ରାମଙ୍କ ବିରହରେ ସେ ଦିନକୁ ଦିନ ମରଣ ଓ ଅସ୍ଥିତର୍ମସାର ହୋଇଗଲେ । କ୍ରମେ ତାଙ୍କ ମନରୁ ଆଶା ଓ ଉତ୍ସାହ ଦୂରୀଭୂତ ହେବାକୁ ବସିଲା । ସେ ରାମ ନାମକୁ ଜପାମାଳ କରି କେବଳ ପଢ଼ିବା ଦର୍ଶନ ପାଇବା ଆଶାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଜୀବିତ ରହିଲେ ।

ଦିନେ ପ୍ରସାନ୍ନ ହେବାର କିଛି ସମ୍ଭବୁ ସୀତା ଦେଖି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ୍ନା ଯୋଗୁ ଶଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗ କରି ଗୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ତର ବେଢ଼ା ଉପରେ ଉପବିଷ୍ଟ ଅଲେ । ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚୋଟି-ଗଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହୋଇ ନାହିଁ । ଚତୁର୍ଦିଗ ଜାଣିବ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଜାନୋମିମସ୍ ଅନନ୍ତ ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଜନ କରୁଅଛି । ସୀତା ଏକଦୃଷ୍ଟିରେ ସମୁଦ୍ରଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଶୁଭୁଅଛନ୍ତି, “ଇନ୍ଦ୍ରଜନରେ ଆଉ କଣ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଦର୍ଶନ ପାଇବ ? ଏ ଅଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ସାଗର ପାର ହୋଇ ସତେ କଣ ସେ ଏଠାକୁ ଆସି ପାରିବେ ? ଦଶ ମାସ ତ ବିତ ଗଲା, କାହିଁ ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ତ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ପାଇବି ନାହିଁ । ତେବେ କଣ ଆଉ ସେମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରଜନରେ ନାହାନ୍ତି, ଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟନିଶ୍ଚୟରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଅଛନ୍ତି ? ତାହାହେଲେ ମୋର ଏ ପୋଡ଼ା ଜୀବନରେ ଆଉ ଫଳ କଣ ? କିନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟୁଅଛି କାହିଁ ? ନା, ମୃତ୍ୟୁ ତ ମୋର ହାତରେ ଅଛି କିନ୍ତୁ ମନେ ତ ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଦେଖି ପାରିବି ନାହିଁ । ଆତ୍ମହତ୍ୟାପାପରେ ପରକାଳରେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କ ପହଞ୍ଚି ମିଳନର ଆଶା ରହିବ ନାହିଁ । ନା, ନା. ମୋର ସ୍ବାମୀ ଅଦୃଶ୍ୟ ଗର । ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଆସି ରାବଣକୁ ସଙ୍ଗରେ ବିଦାୟ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମନେଲେ ପାପିଷ୍ଠକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ବୋଧ ହୁଏ ତାଙ୍କର ସେପରି ଆଶ୍ରୟ ରହିବ ନାହିଁ । ଆହୁରି ତ ଏହୁଞ୍ଚି ଦୂର ମାତ୍ର ଅଛି । ଏଥିମଧ୍ୟରେ ମୋର ପ୍ରଭୁ ସେ ଆସି ମତେ ଉଦ୍ଧାର ନ କରିବେ, ଏ କଥା କିଏ କହି ପାରେ ?” ସୀତାଦେବୀ ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରୁଅଛନ୍ତି, ଏପରି ସମୟରେ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଆକସିନ କଲରନରେ ଅଶୋକ-ବନ ମୁଖରତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଦେଖି ପାରିଲେ ଅରଣ୍ୟର ତରୁଲତା ଆଲୋକିତ

କରି ଗୋଟିଏ ମହାକାବ୍ୟ ଅଭିଜ୍ଞ ଶବ୍ଦ ତାଙ୍କର ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଅଛି ଓ ତାହାର ଆଗମନରେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାହିଁ ପରାଧୀନ କରି ପଳାୟନ କରୁଅଛନ୍ତି । ଏହା ଦେଖି ସୀତାଙ୍କ ମନରେ ଭୟର ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେଲା । ସେ ମନେ କଲେ, ବୋଧ ହୁଏ ରାଣେର ଚର ଛଦ୍ମବେଶ ଧାରଣ କରି କୌଣସି ଦୂରଭିତ୍ତିରେ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସୁଅଛି । ଆଗନ୍ତୁକ ଆଉ କେହି ନୁହନ୍ତି, ସ୍ୱୟଂ ହନୁମାନ ।

ହନୁମାନ୍ ଲଙ୍କାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଛଦ୍ମବେଶରେ ସୁଖ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱବେଶ କଲେ ଏବଂ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ସୀତାଙ୍କର ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ । ରାବଣର ଅନ୍ତଃସୁରରେ ସେ ଅନେକ ମହାର୍ଦ୍ଦବ୍ୟ-ଭୂଷଣ ମଣିଷା ରୂପବତୀ ରମଣୀ ଦେଖି ପାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାରିକୁ ତାଙ୍କର ସୀତା ବୋଲି ମନେ ହେଲା ନାହିଁ । ରାମସୟ-ପ୍ରାଣୀ ଜାନକା ଯେ ବିଳାସିତରଙ୍ଗରେ ଅଙ୍ଗ ଭସାଇ ଦେଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମନରେ ରାବଣଗୃହରେ ରହିବେ, ଏକଥା ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କଠାରୁ ହନୁମାନ ସୀତାଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୁଣିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାହା ସହିତ କୌଣସି ରମଣୀର ଆକୃତି ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଏହିପରି ନାନାସ୍ଥାନ ଭ୍ରମଣ କରି କରି ଶେଷରେ ସେ ଅଶୋକବନରେ ଉପନୀତ ହୋଇ ଦେଖିଲେ, ମଳିନବସ୍ତ୍ର ପରିହୃତା ଗୋଟିଏ ରମଣୀ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ । ହୋଇ ବସି ଅଛନ୍ତି । ଶୁଦ୍ଧଗନ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରମା ବା ଭସ୍ମାଭାସିତ ଅଗ୍ନି ପରି ତାଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଗୋଟିଏ ବିଷାଦର ଛୁଆ ପଡ଼ିତ ହୋଇଅଛି । ଅନାହାରରେ ତାଙ୍କର ଦେହ କ୍ଷୀଣ, ଅସଂସ୍କାରରେ ତାଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ମଳିନ, ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ତାଙ୍କର କପୋଳଦ୍ୱୟ ପାଣ୍ଡୁବର୍ଣ୍ଣ; କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତାଙ୍କର କାନ୍ତିରେ ଅଶୋକବନ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ରହିଅଛି । ହନୁମାନ୍ ଚାହିଁ ପାରିଲେ, ଏହି ରମଣୀହିଁ ସୀତା । ହନୁମାନ୍ ତାଙ୍କର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବାରୁ ଚେଟିବୁଦ୍ଧଙ୍କର ନିଦ୍ରାଲକ୍ଷ ହେଲା ଓ ଓ ସେମାନେ ସୀତାଙ୍କୁ ଶଯ୍ୟାରେ ନ ଦେଖି ଦଳେ ଦଳେ ଆସି ସୀତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ନାନାପ୍ରକାର ଭର୍ଷ୍ଣନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଭ୍ୟାସବଶତଃ ସୀତା ସବୁ ନୀରବରେ ସହ୍ୟକଲେ । ଏହି ଅବସରରେ ହନୁମାନ୍ ଗୋଟିଏ ଶିଂଶପା-ବୃକ୍ଷରେ ଆସେହିତ କରି ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କରେ ଲୁଚି ରହିଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ “ମହାରାଜ ବିଜେ କରୁଅଛନ୍ତି, ମହାରାଜ ବିଜେ କରୁଅଛନ୍ତି” ବୋଲି କୋଳାହଳ ଶୁଣାଗଲା । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ମଙ୍ଗଳବାଦ୍ୟ ଓ ଗୀତଧ୍ୱନି ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା । ଏହା ଶୁଣି ସୀତାଦେବୀଙ୍କର ହୃଦୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ସେ ସ୍ୱସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ନିଜର ଜାଣି ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କୌଣସିପ୍ରକାରେ ଲଜ୍ଜା ନିବାରଣ କରି

ଅଧୋବଦନରେ ଭୂମିରେ ଉପବିଷ୍ଟା ହୋଇ ରହିଲେ । ନିମ୍ନେ ଶବ୍ଦର ଅଫଶ୍ୟ ରମଣୀ-
ପରିବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ସୀତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ଓ ମୃଦୁ-
ନେତ୍ରରେ ତାଙ୍କୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି କହିଲା, “ଜାନକୀ, ତୁମକୁ ଦେଖି ମୋ ମନରେ ବଡ଼
କଷ୍ଟ ହେଉଅଛି । ଚନ୍ଦ୍ରା, ଉପବାସ ଓ ଅନିଦ୍ରାରେ ତୁମର ଜନକକାନ୍ତ ମନେ
ପଡ଼ିଗଲାଣି । ଏପରି ଭାବରେ ତୁମେ ଆଉ କେତେଦିନ ରହିବ ? ଧରାତଳରେ ଶୟନ,
ମନେ ବସ୍ତୁ ପରିଧାନ, ଏ ସବୁ ତୁମର ଉପଯୁକ୍ତ ହେଉ ନାହିଁ । ବୃଥାରେ ଶରୀରଟାକୁ
ଦୁର୍ଲ୍ଲଭା ଦେଇ ଫଳ କଣ ? ମୁଁ ମୋହର ରାଜ୍ୟ; ଧନ, ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟ ସବୁ ତୁମକୁ ଅର୍ପଣ
କରୁଅଛି, ତୁମେ ମୋ ପ୍ରତି ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅ । ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ତୁମର ଅଭିଳାଷିତ ବସ୍ତୁ
କଣ ଅଛି ମୋତେ କହ । ମୁଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହା ପୂରଣ କରି ଦେବି । ମୋ ପରି
ଭୁବନବିଜୟୀ ବୀରର ଜଗତରେ ଅସାଧ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ମୋର ମହିମା ଦେଖ, ଗନ୍ଧର୍ବୀ
ମାନସା, କେହି ଯେଉଁ ସୁଧା କେବେ ଭୋଗ କରି ନାହିଁ, ତୁମେ ତାହାର ଅଧିକାରଣୀ
ହେବ । ଆଉ ଯେଉଁ ଭିକାରୀ ରାମଲକ୍ଷ୍ମୀ ତୁମେ ଏବେ ଭରୁଅଛ । ସେ କେଉଁ ବିଷୟରେ
ମୋହର ସମକ୍ଷ ? ତୁମେ କଣ ମନେ କରିଅଛ, ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ମାନବ ଏହି
ଦୁସ୍ତର ସାରର ଅଭିନୟ କରି ଆସି ମୋ ହୃଦୟ ତୁମକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବ ? ସ୍ବପ୍ନରେ
ସୁଖ ଏ କଥା ମନରେ ସ୍ଥାନ ଦିଅ ନାହିଁ । ଶୋକ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ମୋ ସହିତ
ତୁମେ ଆସ, ମୁଁ ତୁମକୁ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କାସୁଗ୍ରର ଅଧିଶ୍ବର କରି ଦେଇ କୃତାର୍ଥ
ହୁଏ ।”

ଶବ୍ଦର କଥା ଶୁଣି ସୀତାଦେବୀ କୋଧରେ ଅଧୀର ହୋଇ କହିଲେ,
“ପାପିଷ୍ଠ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଣ ତୁ ବୁଝି ପାରିଲୁ ନାହିଁ ଯେ, ମୁଁ କିଏ ? ତୋର ଅଗ୍ରାନ୍ତ
କଦାପି ସିଦ୍ଧ ହେବ ନାହିଁ । ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ତୁ ମତେ ଭୁଲାଇବାକୁ
ଚେଷ୍ଟା କରୁଅଛୁ ? କିନ୍ତୁ ମୋର ସ୍ବାମୀଙ୍କ ପଦଚଳର ଗୋଟିଏ ଚେଣ୍ଡିକଣା ନିକଟରେ
ତୋହର ସମସ୍ତ ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟକୁ ମୁଁ ରୁଚ୍ଛ ମନେ କରେ । ତୋର ଭଲ ନିମନ୍ତେ, କହୁଅଛି,
ତୁ ଏ ପାପପଲ୍ଲବ ଲ୍ୟାଗ କରି । ପଶର ପଦ୍ମନାଗଠାରୁ ବଳି ପାପ ଆଉ ସଂସାରରେ
ନାହିଁ । ଯଦି ଭଲ ଶୁଦ୍ଧ, ତେବେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଚରଣଲେ ମତେ ଅର୍ପଣ କରି ଦେଇ
ତାଙ୍କର କ୍ଷମା ଉକ୍ଷା କର । ନ ହେଲେ ତୋର ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ମୁଁ କହୁ
ଦେଉଅଛି, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନିଶ୍ଚୟ ଆସି ତୋତେ ସଂହାରରେ ସଂହାର କରିବେ; ତୋର ଏ
ସୁନ୍ଦର ସୁଗ୍ର ଭ୍ରାତୃତା ହୋଇ ଧୂଃସମୁଦରେ ପଡ଼ିତ ହେବ । ସମସ୍ତ ଆଉ ଆଉ
ଏହାର ଉପାୟ କର ।”

ସୀତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଶବ୍ଦର ଯେଉଁ-ରୂପ ହେଲା । ସେ କୋଧରେ ଶ୍ରେଣୀ
ମୁଣ୍ଡି ଧାରଣ କରି ସୀତାଙ୍କୁ ବଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ୟତ ହେଲା । ସେ ମୁଣ୍ଡି ଦେଖି

ସମସ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରୀତ ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ସୀତା ହନୁମାନ ବିଚଳିତ ହେଲେ ନାହିଁ । ସେ ପଦେ ମାତ୍ର ନ ଦୃଷ୍ଟ ଦୃଢ଼ମତରେ ସେହିଠାରେ ବୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ । ତାଙ୍କର ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁରୁ ଅଗ୍ନିଶିଖା ନିର୍ଗତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ କହିଲେ, “କାବୁରୁଷ, ତୁ ଅସହାୟ । କାହିଁ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରି ସୁଖି ସାର ବୋଲି ଗଟା କରୁଅଛୁ ? ଧକ୍ ଚୋର ସରଫକୁ ! କିନ୍ତୁ ତୁ ମତେ ଯେତେ ଅସହାୟା ବୋଲି ମନେ କରୁଅଛୁ, ମୁଁ ତାହା ନୁହେଁ । ମୁଁ ଯଦି ପ୍ରକୃତ ସତ ହୋଇଥାଏ, ତାହାହେଲେ ମୋହର କେଶାବ୍ର ଶୁଣି କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତୋର କି ଦଶା ହେବ ବୁଝି ପାରିବୁ ।”

ସୀତାଙ୍କର ଚେତନାଗର୍ବିତ ଅମାନୁଷୀ ମୁଣ୍ଡି ଦେଖି ରାବଣ ଚମପିତ୍ତଳା ପରି ପ୍ରମୁଦିତ ହୋଇ ରହିଲା । କପରି ଗୋଟିଏ ଅଭୁତ ଶକ୍ତି ବଳରେ ତାହାର ସର୍ବାଙ୍ଗ ଅବଶ ହୋଇଗଲା । ଏହି ସମୟରେ ଧ୍ୟାନମାଳିନୀ ନାମକ ରାବଣର ଜଣେ ମହିଷୀ ପଶ୍ଚାତରୁ ଆସି ଭୁବନବିଜୟୀ ସାର ହୋଇ ସ୍ତ୍ରୀବଧରୁପ ଶୃଙ୍ଖିତ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ରାବଣ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁପସ୍ଥୁତ, ଏକଥା ବୁଝାଇ ଦେଇ କୌଶଳକ୍ରମେ ରାବଣକୁ ସେଠାରୁ ଦେଇଗଲେ । ରାବଣ ହୋଧରେ ସେ ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କଲା ପରେ ଚେଟିବୁଦ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଅନୁଗମନ କଲେ ।

ହନୁମାନ୍ ଅଶୋକବନକୁ ଆସି ରାବଣର ଆଗମନ ସମୟଠାରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଦେଖିଥିଲେ । ସୀତାଙ୍କର ସଖୀମଣ୍ଡଳୀ ଦଶନରେ ତାଙ୍କର ନେତ୍ରଦ୍ୱୟ ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ଓ ସୀତାଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦେଖି ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସୀତାଙ୍କୁ ଏକାକି ଦେଖି ହନୁମାନ୍ ବୃକ୍ଷରୁ ଓହ୍ଲାଇ କୃତାଞ୍ଜଳି-ପୂର୍ବକ ସୀତାଙ୍କର ଚରଣ ଦେଖି କଲେ । ସୀତା ଦେଖି ପ୍ରସନ୍ନରେ ଯେଉଁ ବିକଟକାୟ ପୁରୁଷକୁ ଦେଖିଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପକ୍ଷ୍ମିନରେ ଦେଖି ତାଙ୍କର ଚିତ୍ତସ୍ତବ୍ଧ ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସୀତା ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ପଚାରିବାରୁ ହନୁମାନ୍ କହିଲେ “ମୁଁ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଦାସ, ମୋର ନାମ ହନୁମାନ୍ ।” ଏହା କହି ହନୁମାନ୍ ରାମଲକ୍ଷ୍ମଣମୁଖୀୟ ସମସ୍ତ କଥା ସୀତାଙ୍କ ନିକଟରେ ନିବେଦନ କଲେ । ତଥାପି ସୀତାଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତ୍ୟୟ ନ ହେବାରୁ ହନୁମାନ୍ ରାମପ୍ରଦତ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ସୀତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ପଦାନ କଲେ । ସୀତାଦେବୀ ବାରମ୍ବାର ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠଟିକୁ ଉଦ୍ଧମରୂପେ ପଶ୍ଚାତ୍ତା କରି ଶେଷରେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଓ ମସ୍ତକରେ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଆନନ୍ଦରେ ସୀତାଙ୍କର ବହୁକାଳରୁ ଶୋକବାସି ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ରାମଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ବିଷୟରେ

ହନୁମାନଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରଶ୍ନ କରି ଶେଷରେ ନିଜର ଦୂରଦୃଷ୍ଟାର କାହାଣୀ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଅଭିମାନରେ ସେଦିନ କରବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ହନୁମାନ କହିଲେ, “ମା ଆଉ ବିଳମ୍ବ ନାହିଁ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶୀଘ୍ର ଆସି ଆପଣଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବେ । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ରାବଣ ନିକଟରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ିଆବାକୁ ମୋର ସାହସ୍ୟ ହେଉ ନାହିଁ । ଆପଣ ଯଦି ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ପୁଷ୍ପରେ ଘେନି ଏହିକ୍ଷଣି ଏସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବି ।”

ସୀତା କହିଲେ, “ବନ୍ଧୁ ! ରୂମେ ପୁଣ୍ୟସ୍ଥାନୀୟ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ପରପୁରୁଷ । ରୂମର ଅଙ୍ଗସ୍ଥଗୀ କରବା ମୋର ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମୋର ଶୁଭ୍ର ଆର୍ତ୍ତ ମନେ ଉଦ୍ଧାର କରି ନ ନେଲେ ମୋର ଆଉ କୌରବ କଣ ?”

ସୀତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ହନୁମାନଙ୍କ ଦୃଢ଼ତା ଭବିଷ୍ୟତ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଲା । ହନୁମାନ ସୀତାଙ୍କୁ ଚରଣତଳେ ପ୍ରଣାମ କରି ବିଦାୟ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ସୀତା ନିଜ ମସ୍ତକରୁ ଗୋଟିଏ ମଣି ବାହାର କରି ହନୁମାନଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଦେଇ କହିଲେ, “ଏହି ମଣିଟି ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଚରଣତଳେ ଅର୍ପଣ କରି କହିବ, ସୀତା କେବଳ ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଲାଭ ଆଶାରେ ପ୍ରାଣ ଧାରଣ କରି ରହିଅଛି ।”

ହନୁମାନ ଏହି ଅଭିଜ୍ଞାନଟି ଘେନି ସୀତାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଯିବା ସମୟରେ ସେ ଭାବିଲେ, ଲଙ୍କା ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ରାବଣଙ୍କୁ ଟିକିଏ ନିଜଶକ୍ତିର ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଯିବା ଉଚିତ; ସେ ବୁଝି ସେ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତ ଦୂରର କଥା, ତାଙ୍କର ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ଦୂତର ପରାହମ କେତେଦୂର । ଏହା ଭାବି ହନୁମାନ ରାବଣର ସୁନ୍ଦର ଅଶୋକବନକୁ ନିଷ୍ଠ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଉପବନଟି ଶୋଭାହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଏ ସମ୍ପାଦ ପାଇ ରାକ୍ଷସବୃନ୍ଦ ଦଳେ ଦଳେ ଆସି ହନୁମାନଙ୍କୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ତାଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲେ । ହନୁମାନ ଶୁଣି ଧୀରେ ଧୀରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆହମଣ କଲେ ଓ ଏକାକୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରି ଦେଲେ । ତାଙ୍କର ଦାରୁଣ ଆଘାତରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଯୈନ୍ୟ ଆହତ ଓ ନିହତ ହେଲେ । ରାବଣର ଗୋଟିଏ ତରୁଣବୟସ୍କ ପୁଅ ମଧ୍ୟ ହନୁମାନଙ୍କ ହସ୍ତରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲା । ଶେଷରେ ରାବଣ ପୁଅ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍ ତାଙ୍କୁ ଦମନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅସଂଖ୍ୟ ରାକ୍ଷସ ଯୈନ୍ୟ ସହିତ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ହନୁମାନ ଦେଖିଲେ, କୌଶଳ ଅବଲମ୍ବନ ନ କଲେ ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ । ଏହା ଭାବି ସେ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍ ନିକଟରେ

ପରାଜୟ ସ୍ୱାକାର କଲେ । ତତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣସମାନେ ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଦନ କରି ରାବଣ ନିକଟକୁ ଘେନି ଗଲେ । ସମତୁଳ ବୋଲି ଜାଣି ପରାଜୟ ପାଇ ରାବଣ ହୁଏତ ହୋଇ ପ୍ରାୟେଶ୍ୱର ଅଙ୍ଗ ଦେଲେ । ପରେ ଦୂତ ଅବଧ ବୋଲି ବୁଝିପାରି ରାବଣ ତାଙ୍କୁ ବିକଳାଙ୍ଗ କରି ତଡ଼ି ଦେବାକୁ ଅନୁରୋଧ ଦେଲେ । ଗୁଣସମାନେ ଏହା ଶୁଣି ହନୁମାନଙ୍କ ଲଙ୍ଗୁଳରେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ଭାବରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କଲେ । ହନୁମାନ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁକ୍ତି ପାଇ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ମୃତବତ୍ ପଡ଼ି ରହିଥିଲେ । ଏ ସଂଯୋଗ ପାଇ ସେ ଗୋଟିଏ କୁଦା ମାରି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗୁହ୍ୟରୁ ଉପରେ ଅବେଶିତ କଲେ ଓ ଯେଠାରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରି ଦେଇ ଅନ୍ୟ ଗୁହ୍ୟ ଉପରକୁ ଉଠିଲେ । ଏହିପରି ଲଙ୍ଗୁଳ ଘରେ ଘରେ ଅଗ୍ନି ଜଳି ଉଠିଲା । କ୍ରମେ ଗୁହ୍ୟରେ ହାହାକାର ପଡ଼ିଗଲା । ଅସଂଖ୍ୟ ନରନାରୀ ଓ ପଶୁପକ୍ଷୀ କାଳହାସରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମନୋହର ଗୁହ୍ୟରୁ ଉତ୍ସାହାତ୍ ହୋଇଲେ ଓ ଲଙ୍ଗୁଳ ଶ୍ରୀରାମ ହୋଇ ଶୁଣାମରେ ପରିଣତ ହେଲେ । ଏ ଲେଖକଙ୍କ କାଣ୍ଡ ଘଟାଇ ଦେଇ ହନୁମାନ ଅଲକ୍ଷିତ ଭାବରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ।

ଅଷ୍ଟମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ହନୁମାନ୍ ଅବନମ୍ବର ଲଙ୍କା ତ୍ୟାଗ କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଓ ସୀତାପଦ୍ମ ଅଭିଜ୍ଞାନ ଲଙ୍କା କ୍ଷତ୍ରରେ ପଦାନ ନର ସକଳ ବସ୍ତୁ ନିବେଦନ କଲେ । ଏହା ସଙ୍ଗେ ନିଜର ଲଙ୍କାଦାହକାର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟ ଉଦ୍ଧୃଷ୍ଟ କରିଦାବୁ ଭୁଲିଲେ ନାହିଁ । ଏହି ସମ୍ପାଦ ପାଇଁ କାନରାଟକ ମଧ୍ୟରେ ହର୍ଷକୋଳାହଳ ଉତ୍ଥାନ ହେଲା । ଏହା ପରେ ଅଦମ୍ୟ ଉତ୍ସାହରେ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଆତ୍ମ ହେଲା ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଙ୍କା ମଧ୍ୟରେ ବିପ୍ଳବ ବାନରବାହନ ଧୁଳିକାଳରେ ନିକ୍ଷେପଣ ଆରମ୍ଭ କରି ଦକ୍ଷିଣେକୁ ଯାଆ କଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୈନ୍ୟରେ ଯାକର କୁଳରେ ଉପନୀତ ହୋଇ ସମୁଦ୍ର ପାର ହେବାପ ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସମୁଦ୍ରତଟରେ ସେନାନିବାସ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା ଓ ସୁଶ୍ରୀତ, ନଳ, ହନୁମାନ୍ ପ୍ରଭୃତି ବୀରମାନେ ଯାଗର ବେଳର ଉଦ୍‌ଯୋଗ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଗମନ ସମ୍ପାଦ ଲଙ୍କାରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟାଏ ଆତଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ରାବଣ ଚିନ୍ତାକୁଳ ହୋଇ ଛାଡ଼ି ବନ୍ଧୁ ପାଣ୍ଡବଦଳଙ୍କ ସହକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅବଧାରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କେହି କେହି ରାବଣକୁ ଯୁଦ୍ଧନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସାହୀତ କଲେ ଓ କେହି କେହି ଏ ଦୁର୍ଭୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିରତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ତାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଲେ । ଶେଷରେ ଧର୍ମପରାୟଣ ବିଶ୍ଵାସୀ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ଆପଣ ମୋର ଅନ୍ତର ଓ ପୂର୍ବ ବ୍ୟକ୍ତି । ଆପଣଙ୍କୁ କିଛି ଉପଦେଶ ଦେବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଧୂଳିତା ମାତ୍ର । କିନ୍ତୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଶତ୍ରୁ ମନେ କରି ଅବଜ୍ଞା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ସେ ହରଧନୁ-ଭଙ୍ଗ କରି ଭରତର ରାଜନୀତିଙ୍କ ନିକଟରେ କାର୍ତ୍ତିଧ୍ଵଜା ସ୍ଥାପନ କରିଅଛନ୍ତି, ସେ ଏକାକୀ ଖର ଦୁଃଶସ୍ତ୍ରମୁଖ ଅସଂଖ୍ୟ ରାସସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ନିପାତ କରିଅଛନ୍ତି, ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରବଳ ବାନରସୈନ୍ୟ ସମ୍ବହ କରି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସାଗରକୁ ବନ୍ଦନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ସହକର୍ତ୍ତା କରିବା କଦାପି ଶ୍ରେୟସ୍କର ହେବ ନାହିଁ ।”

ରାବଣ କହିଲେ, “ଏହି ବାହୁବଳରେ ମୁଁ ଶିଭୁବନ ଜୟ କରିଅଛି; ସୂର୍ଯ୍ୟର ଦେବଗଣ ସୁଦ୍ଧା ମୋର ଭସ୍ମରେ ସଂସାରୀ ହସ୍ତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଭୟ କରି ଆସୁଅମର୍ପଣ କରିବି ! ପ୍ରାଣ ଥାଉ ଥାଉ ଏହା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ନର ବାନର ତ ଆମ୍ଭ ଶାନ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ଗଣ୍ୟ । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏତେ ଭୟର କାରଣ କଣ ?”

ବିଶ୍ୱାସର ବିନାଶକରେ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ଆପଣ ବୁଦ୍ଧିମାନ ହୋଇ ଅବଶେଷ ପରି କାହିଁକି କଥା କହୁଅଛନ୍ତି ? ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଦବ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଖି ପାରୁଅଛି, ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅମଙ୍ଗଳ ଛଡ଼ା ମଙ୍ଗଳ ନାହିଁ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହିତ ବିବାହ କଲେ ଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କାପୁର ଧ୍ୱଂସରେ ପଡ଼ିତ ହେବ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସୀତା-ଦେବୀଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କରି ତାଙ୍କର ଶରଣାପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତୁ, ନ ହେଲେ ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ ।”

ଏକଥା ଶୁଣି ରାବଣ କୋଧରେ ପ୍ରକୃତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ବିଶ୍ୱାସକୁ ନାନା କଟୁ ଶବ୍ଦ କରି କହିଲା, “ତୁ ରାକ୍ଷସକୁଳର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ନ ହେଲେ ତୋ ମୁଖରୁ ଏପରି କାପୁରୁଷ ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ତୋର ଯଦି ପ୍ରାଣ ପ୍ରତି ଏତେ ମାୟା ଅଛି, ତେବେ ତୁ ଲଙ୍କାପୁର ତ୍ୟାଗ କରି ଯାଇ ସେହି ଭିକାରୀ ରାମର ଶରଣାପନ୍ନ ହୋଇ ରହ ।”

ବିଶ୍ୱାସ କହିଲା, “ବିପଦକାଳରେ ଆପଣଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି-ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟିଅଛି । ନ ହେଲେ ହୃତବାକ୍ୟ ଆପଣଙ୍କୁ କିଏ ବୋଧ ହୁଅନ୍ତା କାହିଁକି ? ନିଜ ଦୋଷରୁ ଆପଣ ସବିଶେଷ ନିହତ ହେବେ । ବଡ଼ ଦେବାକୁ କୁଳରେ କେହି ରହିବେ ନାହିଁ ।”

ବିଶ୍ୱାସଙ୍କ ବାକ୍ୟ ରାବଣର କୋଧରେ ଆହୁତି ପ୍ରଦାନ କଲା । ସେ ଉନ୍ମତ୍ତ ପରି ହୋଇ ବିଶ୍ୱାସଙ୍କୁ ପଦାଘାତ କରି ରାଜସଭାରୁ ବିତାଡ଼ିତ କରି ଦେଲା । ରାବଣର ମୃତ୍ୟୁ ଅତି ଦୂର୍ଲ୍ଲଭ କିଛି ନାହିଁ ମହାମତି ବିଶ୍ୱାସର ସାଗର ପାର ହୋଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବିଶ୍ୱାସଙ୍କର ଧ୍ୟାନ କଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କ ସହିତ ମିତ୍ରତାସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହେଲେ । ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସତାସାଧ୍ୟ ସହାୟତା କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । ବିଶ୍ୱାସ ପରି ମିତ୍ର ଲାଭ କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମନରେ ଜୟଲଭର ଆଶା ବଳବତ୍ତା ହୋଇ ଉଠିଲା । ଜଗତରେ ଚେଷ୍ଟାର ଅସାଧ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ସେନାପତି ନଳ ବାନରଗଣଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ବୃକ୍ଷ ପ୍ରସ୍ତରଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ସୁଦୃଢ଼ ଓ ବିଶାଳ ସେରୁ ନିର୍ମାଣ କରି ଦେଲେ ।

ଏଣେ ସୀତାଦେବୀ ଚେଟୀବୃନ୍ଦଙ୍କଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ଅଣୋକବନରେ ବନ୍ଦୀ ପରି ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ନିତାନ୍ତ ସହାୟଶୂନ୍ୟା ନ ଥିଲେ । ବିଶ୍ୱାସ ପତ୍ନୀ ସରମା ଓ ହିଜିଟାନାମ୍ନୀ ଆଉ ଗୋଟିଏ ରାକ୍ଷସୀ ସୀତାଙ୍କର ମଧ୍ୟରୁ ଚରଣ ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଙ୍ଗାନ୍ତ ଅନୁକ୍ରୋ ଥିଲେ । ଏହି ଦୁଇଜଣେ ରାକ୍ଷସୀଙ୍କରେ ସୀତାଙ୍କର ଏକ-ମାତ୍ର ଅବଲମ୍ବନ ଥିଲେ ଓ ଦୁଃଖଗୋକରେ ତାଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ଦିନେ ପ୍ରସ୍ତରରେ ହିଜିଟା ଆସି ସୀତାଙ୍କୁ କହିଲା, “ଦେବି, ମୁଁ ଗତରାତିରେ ସ୍ୱପ୍ନ

ଦେଖିଥିଲି ସେ ପ୍ରଭୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରୂମ୍ଭକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ଆସୁଅଛନ୍ତି । ତାହାଙ୍କ ମୋର ସ୍ୱପ୍ନ ସଫଳ ହୋଇଅଛି । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସମୁଦ୍ରରେ ଯେତୁବନ୍ଧନ କରି ଅସଂଖ୍ୟ ବାନର ସହକାରେ ପଶ୍ଚିମଦ୍ୱାରରେ ଉପନୀତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ରୂମ୍ଭର ଉଦ୍ଧାରର ଆଉ ବେଶି ବିଳମ୍ବ ନାହିଁ ।” ଏହା କହି ସେ ବିଶ୍ୱାସଜ୍ଞଙ୍କର ଅପମାନ ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହକାରେ ତାଙ୍କର ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ କଥା ସୀତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଶୁଣିନ କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର କଣ୍ଠାକାର “କୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କୟ” ଶବ୍ଦ ଅଶୋକ-ବନରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଏ କୟଧ୍ୱନି ସୀତାଦେବୀଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣରେ ଅମୃତ ଚର୍ଷଣ କଲେ । ଆନନ୍ଦରେ ତାଙ୍କର ହାତ ଶରୀର ସୋମାହୁତ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରସୁନ୍ଦର ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ।

ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବାଳୀପୁତ୍ର ଅଙ୍ଗଦଙ୍କୁ ଥରେ ରାବଣ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରଣ କଲେ । ଅଙ୍ଗଦ ରାବଣର ହସ୍ତରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସୀତାଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ କରି ତାଙ୍କର କୃପାଭିକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ରାବଣଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଲେ । ରାବଣ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ରୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଅଙ୍ଗଦଙ୍କ ସହିତ ଅପମାନସୂଚକ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରି ବିଦାୟ ଦେଲେ । ଅଙ୍ଗଦଙ୍କଠାରୁ ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସମରସହା କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ବାନରସୈନ୍ୟଙ୍କ କୋଳାହଳରେ ଲଙ୍କା ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଯୁଦ୍ଧ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଜାଣି କପଟାଶୁର ରାବଣ ବିନା ସୈନ୍ୟସମ୍ବଳେ କପଟ ରାମଙ୍କୁ ପରାକ୍ରମ କରିପାରବ ତାହାର ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶେଷରେ ସ୍ଥିର ହେଲା ଯେ ମାୟା ବନରେ ରାମଙ୍କର ହିନ୍ଦୁମୁଣ୍ଡ ଓ ଶରୀରର ସମ୍ପୃକ୍ତ କରି ତାହା ସୀତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲେ ଉଦ୍ଧାରର ଆଦି ଉପାୟ ନ ଦେଖି ସୀତା ରାବଣର ନିକଟରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବେ । ଏ ସମ୍ପାଦ ପାଇଲେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମନୋହାରରେ ଲଙ୍କା ଗୁପ୍ତି ପଳାୟନ କରିବେ; ତାହାହେଲେ ବିନାୟକରେ ରାବଣର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହେବ ।

ମାୟାମୁଣ୍ଡ ଓ ଶରୀରର ସମ୍ପୃକ୍ତ ହୁଅନ୍ତେ ରାବଣ ଅଶୋକବନରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧରେ ନିଜର କୟଲଭ ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବିନାଶ ସମ୍ପାଦ ପରାବେ ସୀତାଙ୍କ ନିକଟରେ ବିବୃତ୍ତ କଲେ ଏବଂ ମୁଣ୍ଡ ଓ ଶରୀରର ନାଙ୍କ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ସ୍ଥାପନ କଲା । ସୀତା ଏହି ମାୟାମୁଣ୍ଡକୁ ସମ୍ପୃକ୍ତ ମୁଣ୍ଡ ମନେ କରି ପଡ଼ିଶୋକରେ ମୁହଁତା ହୋଇ ଭୁତଳରେ ପଡ଼ିତ ହେଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ଚେତନା ଲଭି କରି ହିନ୍ଦୁଦମ୍ଭ ପରି ହୋଇ କହିଲେ, “ପାପିଷ୍ଠ, ତୁ ମୋର ଯେଉଁ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କଲୁ, ସେଥିପାଇଁ ତୁ ଶୀଘ୍ର ଭୁତଳ ଫଳ ଭୋଗ କରିବୁ । ତୁମେ ମନେ କରିଅଛୁ, ଏଣିକି ମୁଁ ଲୋହଠାରେ

ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ କରଣ, ଏହା ଅମ୍ଭର । ଏ ମିଶ୍ରରେ ପ୍ରାଣ ଆଉ ଥାଉ ହୋଇ ପାଶବ ନାହିଁ ।” ରାବଣ ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି କୌଶଳର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲା, ତାହା ସଫଳ ହେବାର କୌଣସି ଆଶା ନ ଦେଖି ହୋଧରେ ଅଧୀର ହୋଇ ସେ ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କଲା ।

ରାବଣ ଗୁଳିଯିବା ପରେ ଯନ୍ତ୍ରମା ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେ ସ୍ୱୀଚ୍ଛା ଅଭ୍ୟନ୍ତ୍ର ଶୋକାକୁଳା ଦେଖି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ମାୟାମୁଣ୍ଡ ରହସ୍ୟ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କଲେ ଓ ମଧ୍ୟର ବାକ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ସାନ୍ତୁନା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ବାନର ଶିବରର ଜୟ କୋଳାହଳ ଶୁଭଗୋଚର ହେଲା । ଏହା ଶୁଣି ସ୍ୱୀଚ୍ଛାଦେଶ ଆଶ୍ରୟ ହେଲେ ଓ ତାଙ୍କର ଭ୍ରମ ଦୂଷ୍ଟଭୂତ ହେଲା ।

ଏହା ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ରର ରାବଣର ଗୁମ୍ଫା ସଂଗ୍ରାମ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେ ଅତି ଭୟଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ । ରଣଭୂମି ରକ୍ତରେ କଦମ୍ବାକ୍ର ଓ ମୃତ ଦେହରେ ସମାଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ଉଭୟ ପକ୍ଷରୁ ଅସଂଖ୍ୟ ସୈନ୍ୟ ନିହତ ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ରୁକ୍ମ ଉତ୍ସାହରେ ଯୁଦ୍ଧ ଗୁଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ରାବଣ ପକ୍ଷରୁ ଯେଉଁମାନେ ଯୁଦ୍ଧଭେଦକୁ ଯାନ୍ତି, କେହି ଆଉ ଗୁମ୍ଫାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି ନାହିଁ; କେବଳ ରାବଣ ଓ ତାହାର ସୁଅ କେତେବେଳେ ଜୟୀ ବା କେତେବେଳେ ପରାଜିତ ହୋଇ ଫେରି ଆସନ୍ତି । ଲଙ୍କାର ପ୍ରହସ୍ତ, ଅତିକାୟ, କୁମ୍ଭ, ନିକୁମ୍ଭ, ହିଂସିରା, ମନରକ୍ଷ, ବୀରବାହୁ, କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଭୃତି ଯେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ବୀର ଥିଲେ, ସମସ୍ତେ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ପ୍ରାଣ ବିଧାନ କଲେ, ଲଙ୍କା ବାରିଗୁଣ୍ୟ ହେଲା । ଗୁଣଆଡ଼େ ହାହାକାର ପଡ଼ିଗଲା । ଲଙ୍କାସୁରୀ ଦୁଷ୍ଟଦାନ ମାଳା ଓ ପତିତାନ ରାମଣୀଙ୍କ ବିଳାପଧ୍ୱନିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ରାବଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଦ୍ଧି ପାରିଲା ଯେ ଏ କାଳସମୟରେ ତାହାର ଅବ୍ୟାହତ ନାହିଁ । ଏ ସବୁ ଆତ୍ମକୃତ ଦୁଷ୍ଟତାର ଫଳ ବୁଦ୍ଧି ପାରି ସେ ଅଭ୍ୟନ୍ତ୍ର ମର୍ମାହତ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଏତେବେଳେ ଆଉ ଅନୁଶୋଚନା ବୃଥା । ଘଟନାର ଗତି ବଦଳାଇବା ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାର କରାଯୁଣ୍ଡ ନୁହେଁ । ସ୍ୱୀଚ୍ଛାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାପଣ କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କ୍ଷମା ଉକ୍ଷା କରିବାକୁ ବିଶ୍ୱାସୀ ଯେଉଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ, ତାହା ରାବଣର ସୁରକ୍ଷା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଲାଲସା ଅଗେଷ୍ଠା ଲେଳିଲା ଏଥିରେ ଅଧିକତର ଅନ୍ତରାୟ ହେଲା । ରାବଣ ବୁଦ୍ଧି ପାରିଲା ଯେ ସେ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ମୋହରେ ଯେଉଁ ଦୁଷ୍ଟମୀ କରିଅଛୁ, ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୀବନ ଦାନ କରି ତାକୁ ତାହାର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ରାବଣର ଏକମାତ୍ର ସହାୟ । ସେ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ବିଦ୍ୟାବଳରେ ଆକାଶମାର୍ଗରେ ରହି ଏପରି କୌଶଳରେ ଅସୁବର୍ଷଣ କରେ ଯେ କେହି ତାକୁ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଶେଷରେ ବିଶ୍ୱାସୀ କହିଲେ, ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍

ଲଙ୍କାରେ ନିବିଡ଼ି ନି ଯଜ୍ଞ ଆରମ୍ଭ କରିଅଛି; ଯଜ୍ଞରେ ଆହୁତି ପ୍ରଦାନ କଲ ପରେ ପୃଥିବୀରେ କାହାର ହାଧ ନାହିଁ ଯେ ତାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ପାରିବ । ଏହି ସମ୍ପାଦ ପାଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବିଶ୍ୱାସରେ ସହିତ ଗୋପନସ୍ୱରରେ ଯଜ୍ଞଶାଳାରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଦେଖିଲେ ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍ ଯଜ୍ଞକାର୍ଯ୍ୟରେ ରତ ଅଛି । ଉପସ୍ଥଳ ଅବସର ପାଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଅନ୍ତର୍ଗତରେ ତାକୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ହୃଦୟ ଏପରି ଅତ୍ୟାତ୍ମ ଅବସ୍ଥାରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣକୁ ଦେଖି ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତିତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ନିଃସ୍ୱ ହେଲେ ପୁଣି ସାର ପରି ଯୁଦ୍ଧ କରି କରି ଯଜ୍ଞସ୍ଥଳରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲା ।

ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍-ମରଣ-ବାଣୀ ଶୁଣି ରାବଣର ମସ୍ତକରେ ବଜ୍ରପାତ ହେଲା । ସେ ମୁହଁତ ହୋଇ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିତ ହେଲା ଓ ସୁପର ଶୃଙ୍ଗାବଳୀ ସ୍ମରଣ କରି ଅଧୀରୋଦରେ ଚନ୍ଦନ କରତାକୁ ଲାଗିଲା । ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ସୁପର ମୁଖରେ ରାବଣର ଦକ୍ଷିଣ ଚାତୁ ହିନ୍ଦୁ ହୋଇଗଲା । ସେ ଶୋକରେ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍ ହୋଇ ଶ୍ୱାସଣ ମୁଣ୍ଡି ଧାରଣ କଲା ଓ ସୁପଦ୍ମାର ରକ୍ତରେ ଦୃଢ଼ସ୍ୱକ୍ଷ୍ମା ନିର୍ବାପିତ କରିବ ବୋଲି ହଜଲ୍ଲା କଲା । ବିପୁଳ ଗଣସୂଚା କରି ରାବଣ ଧୂମକେତୁ ପରି ସମରାଜ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ଓ ଅତୁଳ ବିକ୍ରମରେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଶତ୍ରୁସୈନ୍ୟକୁ ଅସ୍ତବ୍ୟ କରି ଦେଲା । ଶେଷରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ରାବଣର ନିଦାରୁଣ ଶକ୍ତିଶେଳରେ ମୁହଁତ ହୋଇ ଧରଣାସୀ ହେଲେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ବାନରସୈନ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ହାହାକାର ଉତ୍ଥାପିତ ହେଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମଣକୁ ଗତାସୁ ମନେ କରି ଅଧୀର ହୋଇ ଚନ୍ଦନ କରତାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶେଷରେ ବାନବର ହୃଦୟ ମାନ୍ ସୁଦୂର ଗନ୍ତମାର୍ଗରେ ପଟ୍ଟକରୁ ଦୂର୍ଗତ ଔଷଧ ସନ୍ତୁଳ କରି ଆସି ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ପାଣି ରକ୍ଷା କଲେ । ବାନମାନଙ୍କର ଜୟ-ଧ୍ୱନିରେ ସୁନବାର ଲଙ୍କାପୁରା କର୍ମିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ଜୟଧ୍ୱନିର କାରଣ ଜାଣି ପାରି ରାବଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତାକୁଳ ହେଲା ଓ ଗୁରୁ ପାରିଲ ଯେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଆଉ ତାହାର ନିସ୍ତାନ ନାହିଁ ।

ଶେଷରେ ରାବଣ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବନୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲା । ସେ ଯୁଦ୍ଧର ଗୁଳନା ନାହିଁ । ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ମେଘର ଶ୍ୱାସଣ ସଂସର୍ପଣ ହେଲା ପରି ଉଭୟ ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କର ମିଳନ ହେଲା । ରାମ ଓ ରାବଣ ଉଭୟେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଗୁଳ୍ମ ବିଶାରଦ । ଦକ୍ଷିଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି କାହାରିକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ରାବଣ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ରୂପ ଅସ୍ତ୍ରାଘାତରେ ଭୂତଳରେ ପଡ଼ି ପ୍ରାଣ ବିସର୍ଜନ କଲା । ସତୀର ଅପମାନର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହେଲା । ଯେଉଁ ରାବଣ ସ୍ତ୍ରୀସ୍ୱ ବାହୁବଳରେ ତିଭ୍ୱବନ ଜୟ କରି ଅତୁଳ ବିଭବର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲା, ସେ ଅଦମ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୱ-ଲଳସା-ବଦ୍ଧିରେ ପଡ଼ି ପତଙ୍ଗ ପରି ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କଲା । ରାବଣର

ବିଶାଳ ପରିବାଟ- ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଜଣେ କୁଳରେ ବଢ଼ି ଦେବାକୁ ରହିଲେ ନାହିଁ ।
ଜଣକର ଦୋଷରେ ସମସ୍ତ ଦୈତ୍ୟକୁଳ ବିନଷ୍ଟ ହେଲା ।

ଯୁଦ୍ଧାବସାନରେ ବାନରସୈନ୍ୟ ବିଜୟୋତ୍ସାହରେ ମଗ୍ନ ହେଲେ ।
ହନୁମାନ୍ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଅନୁମତି ପାଇ ସୀତାଙ୍କୁ ରାବଣବଧ ସମ୍ପାଦ ଛାପନ
କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅବଶୀକରଣକୁ ଯାହା କଲେ । ସୀତାଙ୍କର ଚରଣ ବନ୍ଦନା କରି
ହନୁମାନ୍ ଯେତେବେଳେ ରାବଣର ନିଧନବାଣ୍ଟି ପ୍ରଦାନ କଲେ, ସୀତାଙ୍କ
ହୃଦୟରୁ ଯେଉଁ ପଟ୍ଟ ଚିଲ୍ଲ ଶ୍ରବ ଅପସାରିତ ହେଲା । ସେ ହର୍ଷୋତ୍ତୁ-
ଷ୍ଟରେ ହନୁମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, “ବସ୍ତୁ ରୂପେ ଆଜି ଯେଉଁ ସମ୍ପାଦ ପ୍ରଦାନ କଲି,
ତାହାର ପ୍ରତିଦାନ ସାମଗ୍ରୀ ପୃଥିବୀରେ ନାହିଁ । ରୂପେ କେବଳ ମୋର ଆନୁରାଗ
ଆଶୀର୍ବାଦ ଗ୍ରହଣ କର ।”

ତାଙ୍କର ସକଳ ଦୁଃଖର ମୂଳ ରାବଣ ଯୁଦ୍ଧରେ ନିହତ ହେବାକୁ ସୀତାଙ୍କର
ମନରେ ଆନନ୍ଦ ହେଲା ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ସେହି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଲଙ୍କାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦେଖି
ତାଙ୍କର କୋମଳ ହୃଦୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । କେତେ ନିରପସ୍ତା
ମେଣୀ ପଡ଼ିପୁଣହୁନା ହେଲେ, କେତେ ଅପାଗନ୍ଧ ଶିଶୁ ଅନାଥ ହୋଇଗଲେ ।
ଜନକ ଲଙ୍କାଦୃଶୀ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାର ହୋଇଗଲା । ଏସବୁ ଦେଖି ସୀତାଙ୍କ ମନରେ ଦୋଷ
ଅନୁଭାବ ଜାତ ହେଲା ।

ହନୁମାନ୍ ଅବଶୀକରଣରେ ସୀତାଙ୍କ ଉପରେ ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କର ଅତ୍ୟାଚାର
ସ୍ମରଣରେ ଦେଖିଥିଲେ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଯୋଗ ପାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି ଦେବା
ନିମନ୍ତେ ସୀତାଦେବୀଙ୍କ ଅନୁମତି ସ୍ୱାର୍ଥନା କରନ୍ତେ, ଜାଣି କହିଲେ, “ବସ୍ତୁ
ସେମାନଙ୍କର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ । ସେମାନେ ରାବଣର ଆଶିଷ ଦାସୀ; ସୁତରାଂ
ସେମାନେ ଯାହା କରିଅଛନ୍ତି, ତାହାର ଆଜ୍ଞାନୁବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ କରିଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁ-
ମାନେ ଆଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ମାତ୍ର ହୋଇ ପାପାଚରଣ କରନ୍ତି, ବିଜ୍ଞାନର ସେମାନଙ୍କର
ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ରୂପେ ଏ ଅଭିପ୍ରାୟ ତ୍ୟାଗ କର ।”

“ରାମଚନ୍ଦ୍ର-ଗୃହଣୀଙ୍କର ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ” ମନେ ମନେ ଏହି କଥା
କହି ହନୁମାନ୍ ସୀତାଙ୍କର ଚରଣ ବନ୍ଦନା କରି ଅଶୋକବନ ତ୍ୟାଗ କଲେ ।

ନବମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ହନୁମାନଙ୍କ ମୁଖରୁ ସକଳ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଅବତତ ହୋଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୀତାଙ୍କୁ ଆନୟନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବିଶ୍ୱସ୍ତରୁ ସେଇଣ କଲେ । ବିଶ୍ୱସ୍ତର ଅଶୋକବନରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ସୀତାଙ୍କୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଜଣାଇଲେ ଓ ନାନାବିଧ ଉକ୍ତିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗରାଗ ଓ ମହାର୍ଦ୍ଦ ବସତୁଧର ଆଣି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ସୀତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା, ସେ ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛନ୍ତି, ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଯାଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବେ । ବହୁକାଳ ପରେ ସେ ସ୍ୱାମୀଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ଯାଉଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଆଉ ବସ୍ତ୍ରାଳଙ୍କାରରେ ପ୍ରୟୋଜନ କଣ ? କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱସ୍ତରଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟ ବୁଝି ପାରି ସେ ଆଉ ଦୃଢ଼ରୁତ୍ତ ନ କରି ସୁସଜ୍ଜିତା ହୋଇ ଶିବିକୋଗ୍ରେହଣ କଲେ ।

ସୀତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଆଜି ଯେ କେତେ ଭବତରଙ୍ଗ ଉତ୍ତପ୍ତ ହେଉଅଛି, ତାହାର ଇସ୍ୱର ନାହିଁ । ସେ ଦୁର୍ଭାଗିନୀ ରାଜର ନବନରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପୁନର୍ବାର ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହୃଦ ମିଳିତ ହେବେ, ଏ ଆଶା ତାଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ଲୁପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗର୍ବ ବିଚ୍ଛେଦ ପରେ ସତକୁ ସତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଯାଉଅଛନ୍ତି, ଏହା ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଭୁଲ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମାନ ହେଲା । ଶୀଘ୍ର ପ୍ରାଣେଶ୍ୱରଙ୍କ ସହୃଦ ମିଳନ ହେବ, ଏକଥା ଭାବିଲା ତେଲକୁ ସୀତାଙ୍କର ବକ୍ଷଦେଶ କର୍ମିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଆନନ୍ଦାଶ୍ରୁ ବିସର୍ଜନ କରି ମନେ ମନେ ସବୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ହୃଦୟର ଆଗ୍ରହକ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇଲେ ।

ଇତିମଧ୍ୟରେ ଶିବିକା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଶିବିର ନିକଟରେ ଉପନୀତ ହେଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଦେଶକ୍ରମେ ସୀତାଦେବୀ ସନ୍ତୁଷ୍ଟରେ ଶିବିକାରୁ ଅବତରଣ କଲେ । ମନେ ହେଲା, ଯେପରି ଭୂତଳରେ ଶରଣଶୀ ବହୁଧର୍ମୀ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ । ସମସ୍ତେ ଏକଦୃଷ୍ଟିରେ ସୀତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । ସୀତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ନାହିଁ । ସେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଅନିମେଷଲେଖନରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ପ୍ରଶାନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ନିଶ୍ଚୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ଜାଗ-ରଣରେ ସୀତାଙ୍କର ଧ୍ୟାନର ବିଷୟ ଥିଲା, ଯାହାଙ୍କୁ ହୃଦୟରେ ଭକ୍ତି-ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳ ଦେଇ ସୀତା ଦେବତା ପରି ପୂଜା କରୁଥିଲେ, ସୁଗର୍ବକାଳ ପରେ ସେହି ହୃଦୟବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଦେଖି ସୀତା ଭାବରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏତେ ଦିନ ପରେ ସୀତାଙ୍କୁ

ଦେଖି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହେବେ କଣ, ସ୍ଥିର ଭାବରେ ଆସନରେ ଉପବିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଲେ । ସୀତାଙ୍କୁ ଦେଖି ତାଙ୍କର କି ଭାବନାର ଉପସ୍ଥବ ହେଲା କେଜାଣି, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଧୀର ଅଥର ଦୁଇତାଳ୍ୟୁକ ସ୍ଵରରେ କହିଲେ, “ଭଦ୍ରେ, ରାବରେ ସହାର ଓ ରୁମ୍ଭର ଉଦ୍ଧାର ସାଧନ କରି ମୁଁ ମୋହର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରିଅଛି । ମୋର କେଣ ସାର୍ଥକ ହୋଇଅଛି, ରଘୁବୀର କୌତବ୍ୟ ଶୁଣ ହୋଇଅଛି । ରୁମ୍ଭ ଏତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଵାମୀ, ପିତା ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅସ୍ତ୍ରୀୟୁର ଆଶ୍ରୟରେ ନ ରହି ଏକାକି ରାଜ୍ୟରେ ରହିବେ ବାସ କରିଥିଲ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ଵାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା କୌଣସି ସତ୍‌କୁଳନାତ ପରୁଷର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ । ମୁଁ ନେତ୍ରେ ରୁମ୍ଭକୁ କପରି ଗ୍ରହଣ କରିବି ? ରୁମ୍ଭ କର୍ତ୍ତମାନ ଯଥା ଇଚ୍ଛା ତଥା ଗମନ କରି ପାର । ଯେଉଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅନୁରୋଧରେ ମୁଁ ରୁମ୍ଭକୁ ଉଦ୍ଧାର କଲ, ସେହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅନୁରୋଧରେ କର୍ତ୍ତମାନ ରୁମ୍ଭକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଅଛି ।”

ସୀତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରକରେ ଯଦ୍ଵୟା ଅଶନପାତ ହୋଇଥିଲେ ସେ ଏତେଦୂର ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କଠୋର ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ସୀତା ଶରଣ ଗ୍ରସ୍ଥିତ ହୋଇ ରହିଲେ । ଲଜ୍ଜା ଓ ଦୁଃଖରେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଶତଧା ବିଘର୍ଷିତ ହୋଇଗଲା । ହାୟ ! ଏହା ଅପେକ୍ଷା ପୃଥକ ଦ୍ଵିଧା ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କଲା ନାହିଁ କାହିଁକି ? ରାବଣେନ୍ଦ୍ରରେ ମୃତ୍ୟୁ ତ ଏହା ଅପେକ୍ଷା ଯଦ୍ଵୟ ରୁମ୍ଭରେ ଶ୍ରେୟସ୍ଵର ହୋଇଥାନ୍ତା ! ଯାହାଙ୍କ ତଥା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରା ତାଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରବେଶ କରି ନ ଥିଲା; ଯାହାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଶତ ନିର୍ଯ୍ୟାତନ ଯନ୍ତ୍ରଣା କରି ସୁଦ୍ଧା ସେ ପ୍ରାଣ ଧାରଣ କରି ରହିଥିଲେ, ସେହି ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ମୁଖରୁ ଏହି ସମ୍ବାସଣ ! ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ସୀତାଙ୍କର ସୁଖ ସ୍ଵପ୍ନ କୁଆଡ଼େ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲା । ସେ ଶୋକବିମୁଦା ହୋଇ ନିଷ୍ଠମତ୍ତରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ । ସମବେତ ଜନମଣ୍ଡଳୀ ଏ ଅଭାବମୟ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ଚିତ୍ତପ୍ରତ୍ୟମା ପରି ନିବାଳ୍ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଅନାଇ ରହିଲେ; କାହାର ମୁଖରୁ ବାକ୍‌ହୁଣ୍ଡି ହେଲା ନାହିଁ ।

ସୀତା ଲଜ୍ଜା ଓ ଅପମାନରେ ବ୍ୟଥିତ ହେଲେ ଯିତ, କିନ୍ତୁ ବିଚଳିତ ହେଲେ ନାହିଁ । ପତିବ୍ରତାଜେନରେ ତାଙ୍କ ବଦନମଣ୍ଡଳ ପ୍ରସ୍ତାପିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଧୀର ବିମତ୍ତବରେ କହିଲେ, “ପ୍ରଭୋ, ମାତ ଲୋକ ଜାତର ନାଶ ପ୍ରତି ଯେପରି ରୁଦ୍ଧ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରେ, ମୋ ପ୍ରତି ସେହିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବା କଣ ରଘୁକୁଳ-ତଳକଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି ? ମୁଁ ରାବଣେନ୍ଦ୍ରରେ କପରି କାଳ ଯାପନ କରିଅଛି, ତାହା ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା କଣ ନ୍ୟାୟପର ବିଚାରକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନ ଥିଲା ? ଦୁର୍ଘଟ

ରାବଣ ମତେ ବଳପୂର୍ବକ ହରଣ କରି ଆସିବ କି ରଖିଥିଲୁ ସତ”, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ନିରୁପାୟ । ଆସୁଛନ୍ତି କରକାର ଅନ୍ଧମତା କଣ ମୋର ଅପରାଧ ମଧ୍ୟରେ ରଖି ଦେଲୁ ? ଯାହା ମୋର ଆୟୁଷ, ସେହି ମନ ଉପରେ କେହି ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ତାହା ବେବଳ ଆପଣଙ୍କର ଅନୁରାଗ ହୋଇ ରହିଅଛି । ଏତେ ଦୀର୍ଘକାଳ ସହବାସ ପରେ ସୁଖ ଆପଣ ମୋର ହୃଦୟ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ନାହିଁ ? ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଭକ୍ତ ଓ ପ୍ରୀତିର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ରହିଲା ନାହିଁ ? ମୁଁ କୃପାକ୍ଷଣୀ କରିବା ଲାଗି ଏ ସବୁ କଥା କହୁ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆପଣ ମୋ ପ୍ରତି ସନ୍ଦେହ କରିଅଛନ୍ତି, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୋର ମୁଖଦଣ୍ଡ ହୋଇଅଛି । ବସ୍ତୁ ଲକ୍ଷଣ, ରୂପ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଦୁର୍ବୀକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲୁ, ତାହାର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋଣ ହୋଇ ନାହିଁ । ରୂମ୍ଭେ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର, ଏ ଅବମାନିତ ଶବନ ବହନ କରିବାକୁ ମୋର ଆଉ ତିଳେମାତ୍ର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ ।”

ସୀତା ଦେଖିଲେ ଏହି ନିନ୍ଦାରୁଣ ଆଦେଶ ଶ୍ରବଣ କରି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶୋଭ ଓ କୋପରେ ମର୍ମାହତ ହୋଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ ଓ ତାଙ୍କର ଆକାର ଇଙ୍ଗିତରୁ ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ, ଏ କଠୋର ପରୀକ୍ଷାର ସେ ବିରୋଧୀ ନୁହନ୍ତି ।

ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବିଶାଳ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ ରଚିତ ହେଲା ଓ ଶତ ଜଳା ବିସ୍ତାର କରି ହୃତାଶନ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅଟଳ ଗାନ୍ଧର୍ବୀ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତି ହୋଇ ରହିଲେ; ପଦେ କଥା କହିବାକୁ କାହାର ସାହସ ହେଲା ନାହିଁ । ସହସ୍ର ସହସ୍ର ନୟନରୁ ଖରବରେ ଅଶ୍ରୁବନ୍ଧୁ ପଡିତ ହେଲା । ସୀତାଙ୍କ ମୁଖରେ ଭୟ, ଦୁଃଖ ବା ଉଦ୍‌ବେଗର ଚିହ୍ନ କିଛି ମାତ୍ର ନାହିଁ । ସେ ପ୍ରଥମେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଚରଣ ବନ୍ଦନା କରି ଧୀର ପଦକ୍ଷେପରେ ଚିତା ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କଲେ ଓ ରତ୍ନକୁଳଦେବତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କଲେ । ତଳ ପରେ କୃତାନ୍ତୁଳପୁଟରେ ଅଗ୍ନି ସମକ୍ଷରେ କହିଲେ, “ହେ ଅଗ୍ନିଦେବ, ରୂମ୍ଭେ ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଦୁଷ୍ଟତାର ସାକ୍ଷୀ, କି ସୁପ୍ରସ୍ତରେ ଜାଗରଣରେ କାୟମନବାକ୍ୟରେ ମୋର ସହ ରମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କାହାଠାରେ ପଡିଥିବ ଆଏ, କେବେ ମୋର ଦେହ ଦଗ୍ଧ କରିଦିଅ ।”

✽ ଏହା କହି ସୀତା ଦେଖି ହୃଦୟାତ୍ମକ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଦେଖୁ

✽ “ମନସି ବଚସି କାସ୍ତେ ଜାଗରେ ସୁପ୍ନସଙ୍ଗେ
ଯଦି ମମ ପଡିଗଲେ ରାବବାଦନାୟି ।
ତଦାହ ଦହ ମମାଙ୍ଗ ପାବନଂ ପାବକେଦଂ
ସୁକୃତଦୁଷ୍ଟତତ୍ତ୍ୱଜଂ ହଂ ହି କର୍ମେ କଥାକ୍ଷୀ ।”

ଦେଖ ତାଙ୍କର ସୁକୁମାର ତରୁ କୁଳନ୍ତ, ଅଗ୍ନିଶିଖା ଓ ଧୂମ୍ରାଶି ମଧ୍ୟରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଏହି ସମୟରେ ଧମତ୍ରେ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ଦେଖିଲେ, ଦୁୟାଂ ଅଗ୍ନିଦେବ ଜାନକଙ୍କୁ ଅଙ୍ଗରେ ଧାରଣ କରି ତୋ ମଧ୍ୟରୁ ମୁକୁତ ହେଲେ । ସ୍ତ୍ରୀତାଙ୍କର ପବିତ୍ର ମୁଣ୍ଡି କାଞ୍ଚନପ୍ରସମ ପରି ଦୀପ୍ତମାନ ଦେଖିଅଛି । ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରକର ଗୋଟିଏ କେଶ ବା ଦେହ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ସୁଦ୍ଧା ଦର୍ଶ୍ୟ ହୋଇ ନାହିଁ; ଏମନ୍ତ କି, ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟମାଳ ସୁଦ୍ଧା ଟିକିଏ ମୁନ ହୋଇ ନାହିଁ । ଯତ୍ନେ ଗୌରବ ଶୋଭା ନମନ୍ତେ ପ୍ରକୃତ ବୋଧ ହୁଏ ଆଜି ତାଙ୍କର ଧର୍ମ ଭୁଲିଗଲେ । ଅଗ୍ନିଦେବ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଜାନକଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କରି ଦେଇ କହିଲେ, “ରାମ, ତୁମ୍ଭେ ନିଃସଙ୍କୋଚରେ ସୀତାଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କର । ମୁକୁତ୍ରିକ ପାଇଁ ସୁଦ୍ଧା ପାପ ଏହାଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରି ନାହିଁ । ରାଜସୀମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇଅଛନ୍ତି, ନାନା ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେଇ-ଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ମନ ହବଦା କେବଳ ତୁମ୍ଭଠାରେ ଅଟଇ ଦେଖିଅଛି । ସୀତାଙ୍କର ଚରଣ ଅତି ପବିତ୍ର ଓ ନିଷ୍ଠୁଳ । ସେ ରମଣୀକୂଳର ମୁକୁତମଣି । ମୁଁ ଆଦେଶ ଦେଇଅଛି, ତୁମ୍ଭେ ଅଶ୍ରୁମାନ୍ତ ସମେତ ନ କରି ଏହାଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କର ।” ଏହା କହି ଅଗ୍ନିଦେବ ଅନ୍ତର୍ହୃଦ ହେଲେ ।

ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ମୁଖ ରାହୁମୁକ୍ତ ଶେଷର ପରି ଶୋଭା ପାଇଲା ଓ ତାଙ୍କର ନୟନଯୁଗଳ ଆନନ୍ଦରେ ଦୀପ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଭବ-ରାହୁରୁ ହୋଇ କହିଲେ, “ବିବାହବେଦୀରେ ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନ ସମୟଠାରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ସୀତାଙ୍କ ଚରଣରେ ସମେତ କରି ନାହିଁ । ମୋର ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ବରେ ଯେପରି ବିଶ୍ବାସ, ତାଙ୍କର ବିଶୁଦ୍ଧତାରେ ମୋର ସେହିପରି ବିଶ୍ବାସ । କେବଳ ଜଗତ୍ ଦେଖୁ ଯେ, ସେ ବିଶୁଦ୍ଧା ଓ କଲ୍ୟାଣରହୁତା, ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ କଠୋର ପରୀକ୍ଷାର ଅନୁମୋଦନ କରିଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଧମତ୍ରେ ହୁଏନ୍ତେ ଯେ ରାବଣ ଯି ଭୁବନ ଜୟ କରି ସୁଦ୍ଧା ଗୋଟିଏ ରମଣୀର ହୃଦୟ ଜୟ କରି ପାର ନ ଥିଲା ।” ଏହା କହି ଅନୁଜ୍ଞା ରାମ ସଜନୀ-ନୟନରେ ସୀତାଙ୍କର କର ଧାରଣ କଲେ । ପତିପ୍ରାଣୀ ସୀତା ସବୁ ଅପମାନ, ସବୁ କଠୋର ଦାବୀ ଭୁଲି ଯାଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପଦଧୂଳି ମନ୍ତ୍ରକରେ ଧାରଣ କଲେ; ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଅପାର୍ଥିବ ଆନନ୍ଦରେ ପୁଣି ହୋଇଲେ । ରାମ ସୀତାଙ୍କର ଏ ଅପୂର୍ବ ମିଳନ ଦେଖି ଅସ୍ମତ କଣ୍ଠରୁ “ଜୟ ସୀତାଙ୍କର ଜୟ” ଏହି ହୃଦୟନିର୍ଗତ ହେଲା । ସ୍ବର୍ଗରୁ ଦେବତାମାନେ କୁସୁମ ବୃକ୍ଷ ଓ ଦୁର୍ଲଭ ଧୂଳି କଣିକାକୁ ଲଗଲେ ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବନବାସ କାଳ ଶେଷ ହୋଇଥିଲା । ସୁତରାଂ ସେ ବି ଶୁଣ୍ଢେକୁ ଲଙ୍କାରେ ରାଜପଦରେ ଅଭିର୍ଷିତ କରି ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିବାକୁ

ଉଦ୍‌ଯୋଗ କଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଗୀତା ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ସେହି ବନ୍ଧୁ ଓ ବାନରଙ୍କ ସହିତ ଆକାଶଗାମୀ ପୁଷ୍ପକ ଚଥରେ ଆବୃତ ହୋଇ ଲଙ୍କା ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ । ରଥ ବିମାନମାର୍ଗରେ ଧାଡ଼ିତ ହେଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୀତାଙ୍କୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ପଥର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପୂର୍ବ ପରାଜିତ ସ୍ଥାନ ସବୁ କ୍ରମେ ସେମାନଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱରେ ହେଲା । ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୀତାଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ କରିଥିଲେ, ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କର ସୁଗ୍ରୀବ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସହିତ ସାଥୀତ୍ୱ ଦେବାଥିଲା, ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ସୀତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଦେଲେ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ରାବଣ ସୀତାଦେବୀଙ୍କୁ ହରଣ କରି ନେଇ ଯାଇଥିଲା, ସେହି ସ୍ଥାନ ସମ୍ମୁଖରେ ପଡ଼ିବାରୁ ପୁରାତନ ମନେ ପଡ଼ି ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଭାବାନ୍ତର କାନ୍ତ ହେଲା । ରଥ ଅନ୍ତର ବିଳମ୍ବରେ ଅଯୋଧ୍ୟାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲା । ଭରତଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ନିମନ୍ତେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆଗରୁ ହନୁମାନଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା ଶ୍ରାମକୁ ପ୍ରେରଣ କଲେ ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ତବେଶକୁ ଅସୁଅରଣୀ ବୋଲି ଶୁଣି ଚରୁଦ୍‌ଗରେ ଆନନ୍ଦ କୋଳାହଳ ଉତ୍ତପ୍ତ ହେଲା । ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁରୁଷ, ବାଳକ, ବୃଦ୍ଧ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ଜଟାଲେକଳଧାରୀ ଭରତ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଚରଣ ଦେଖି କଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସମ୍ବେଦରେ ତାଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ । ଏହା ପରେ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ସୀତା ଅନ୍ତଃପୁରମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ରାଜପୁର ମଧ୍ୟରେ ମିଳନର ଯେଉଁ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଆନନ୍ଦଧାରୀ ପ୍ରବାହିତ ହେଲା, ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । କୌଶଲ୍ୟା ଓ ସୁମିତ୍ରା ଦେବୀ ଅନ୍ଧ ଚକ୍ଷୁ ପାଇଲ ପରି ଆନନ୍ଦରେ ବହଳ ହୋଇ ଲୋଳକର ବୋଧ ରୋଧ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କୈକେୟୀ ମନସ୍ତାପରେ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମଧୁର ବାକ୍ୟରେ ସାନ୍ତ୍ୱନା କରି ତାଙ୍କର କ୍ଳେଶ ଦୂର କଲେ ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଗମନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଯୋଧ୍ୟାର ପୁରୁଣା ଫେରି ଆସିଲା । ମଧୁର ହାସ୍ୟରେ ତାହାର ମୁଖ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଅଯୋଧ୍ୟାର ଘରେ ଘରେ ଗୋଟିଏ ଆନନ୍ଦର ସ୍ଥାନ ଅନୁଭୂତ ହେଲା ।

ଦଶମ ପରିଚ୍ଛେଦ

ଶୁଭଦିନ ଶୁଭଲଗ୍ନରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅଯୋଧ୍ୟାର ସିଂହାସନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲେ । ବଶିଷ୍ଠ ବାମଦେବ ପ୍ରଭୃତି ଋଷି ବୃନ୍ଦ ବହୁ ଡର୍ପଣଲତାବା ରାମଚନ୍ଦ୍ର-ଙ୍କର ଅଭିଷେକକର୍ତ୍ତା ସମ୍ପନ୍ନ କଲେ । ସୀତାଦେବୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପାଶ୍ବରେ ସିଂହାସନରେ ଉପବିଷ୍ଟା ହେଲେ । ଭରତ ସ୍ବହସ୍ତରେ ରାଜଛତ୍ର ଧାରଣ କଲେ; ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଘ୍ରମର ବ୍ୟଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଯୋଧ୍ୟାବାସୀ ଏ ଅପୂର୍ବ ଶୋଭା ଦର୍ଶନ କରି ନିଜ ନିଜର ନୟନ ସାର୍ଥକ କଲେ; ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ, ସମସ୍ତ ଅସ୍ବଚ ଦୂରଭୂତ ହେଲା । ସୁଗତାସୀ ସମସ୍ତେ ଅଭିଷେକୋତ୍ସବରେ ମତ୍ତ ହେଲେ । କସ୍ତୁରିନ ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୁଧୀବ, ବିଶ୍ବସ୍ତଣ ହନୁମାନ ପ୍ରଭୃତି ସୁଦୃଢବର୍ଗଙ୍କୁ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଉପହାର ଦେଇ ବିଦାୟ ଦେଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦୃଷ୍ଟମନରେ ଧର୍ମାନୁସାରେ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସୁଦକ୍ଷ ରାଜ୍ୟଶାସନ ଓ ଅପତ୍ୟନିର୍ବିଶେଷରେ ପ୍ରଜାପାଳନ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଯୋଧ୍ୟାର ସୁସମ୍ବୃଦ୍ଧି ଉଦ୍ଭବୋତ୍ତର ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ଶତ୍ରୁସମ୍ଭାରରେ ଧରଣୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଲା । ବୃକ୍ଷଲତାମାନେ ରତ୍ନପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ଷମେ ବିବିଧ ଫଳପୁଷ୍ପରେ ପୃଥ୍ବୀକୁ ମଣ୍ଡିତ କଲେ । କର୍ମଠ ପ୍ରଜାକୁଳଙ୍କର ନୟଣ ହସ୍ତରେ କୃଷି, ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟାଦି ଚରମ ଉନ୍ନତି ଲାଭ କଲା । ଶଠ ଦସ୍ୟୁ ଚସ୍ବରାଜ ଉପାଗମରେ ଅନ୍ଧକାର ଭୂଲ୍ୟ ରାଜ୍ୟରୁ ବିଦୂରୀତ ହେଲେ । ରୋଗ, ଶୋକ, ଅପମୃତ୍ୟୁ ଅଯୋଧ୍ୟାର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ରାଜ୍ୟର ସର୍ବତ୍ର ଶାନ୍ତି, ସନ୍ତୋଷ ଓ ସୌଖୀନ୍ଦ୍ୟ ବିରାଜମାନ କଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ରାଜତ୍ବରେ ପ୍ରଜାମାନେ ଏତେ ସୁଖସ୍ବାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟରେ ଥିଲେ ଯେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁଦ୍ଧା “ରାମରାଜ୍ୟ” ସୁଶାସନର ଉଦାହରଣସ୍ବରୂପ ହୋଇ ରହିଅଛି ।

ସୀତା ଦେବୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜମହିଷୀ । ସ୍ବାମୀ ସମଗ୍ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଧୀଶ୍ବର, ଭ୍ରାତୃବୃନ୍ଦ, ଅମାତ୍ୟବୃନ୍ଦ ଓ ଶତଶତ ରାଜା ରାମଙ୍କର ଅନ୍ତଗତ; ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନିଜେ ସୁଖ୍ୟାଦି ସହିତ ରାଜ୍ୟଶାସନ ଓ ପ୍ରଜାପାଳନ କରୁଅଛନ୍ତି, ଏହାଠାରୁ ବଳି ଗୌରବର ବିଷୟ ଆଉ କଣ ଅଛି ? କିନ୍ତୁ ଏତେ ବଡ଼ ଗୌରବର ଅଧିକାରିଣୀ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କ ମନରେ ଟିକିଏ ମାତ୍ର ଅହଙ୍କାର ନାହିଁ । ବିପୁଳ ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟସ୍ବେଗ ପରିତ୍ୟାଗ

କରି ଦାବୁଣ ଅରଣ୍ୟବାସକୁଣ୍ଠରେ ଶ୍ରୀତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଯେପରି କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷିତ ହୋଇ ନ ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜମହାଶୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସେ ମଧୁର ଓ ପବନ ସ୍ଵରାବେଶ କିଛିମାତ୍ର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନାହିଁ । ସେ ସ୍ଵାମୀ ଓ ଶୁଣ୍ଢବୃନ୍ଦଙ୍କର ଯେପରି ସେବା-ପରାୟଣା ଥିଲେ, ଦାସଦାସୀ ଓ କୁଟୁମ୍ବ ପରିଚାଳନାମାନଙ୍କର ସନ୍ତୋଷ-ବିଧାନରେ ସେହିପରି ତପ୍ତ ଥିଲେ ।

ଏହିପରି କିଛିଦିନ ଅତିବାହିତ ହେଲା ପରେ ସମସ୍ତେ ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ ଶ୍ରୀତା ଦେବୀ ପ୍ରଜାବତୀ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଏ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ଅଯୋଧ୍ୟାବାସୀଙ୍କର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ପୌନଃପୁନଃ ଆଶାରେ ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ହୋଇ ବୃଦ୍ଧା ମହର୍ଷୀଙ୍କର ଭୂମିରେ ପାଦ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଶ୍ରୀତାଙ୍କ ପ୍ରତି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅନୁରାଗ ଯେପରି ଆହୁରି ଘନୀଭୂତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ବିବିଧ ଉପାୟରେ ଶ୍ରୀତାଙ୍କର ମନୋରଞ୍ଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦିନେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରୀତାଙ୍କୁ ଅଙ୍କରେ ଧାରଣ କରି ପଚାରିଲେ, “ସିନ୍ଧେ, ରମ୍ଭର ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି, ନିଃସଙ୍କୋଚରେ ମତେ କହ ।” ଶ୍ରୀତାବନତମୁଖୀ ଶ୍ରୀତା ମୁହଁଦ୍ଵାରା କହି କହିଲେ, “ନାଥ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତପସ୍ଵୀମାନଙ୍କର ପବନ ଆଶ୍ରମକୁ ଗମନ କରି ବନର ଶୋଭା ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କ ସହିତ କଥୋପକଥନ କରିବାକୁ ମୋର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଇଚ୍ଛା ହେଉଅଛି ।” ପ୍ରିୟତମାଙ୍କର ଏହି ସରଳ ସାର୍ଥନା ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପୁଲକିତ ମନରେ ମନ୍ତ୍ରଣ ସଦାନ କଲେ ଓ ପରଦିନ ଶ୍ରୀତାଙ୍କୁ ତପୋବନ-ସାହାର ଆଦେଶ ଦେଇ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ଗମନ କଲେ । ଶ୍ରୀତା ମଧ୍ୟ ସ୍ଵାମୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ପରମ ଆନନ୍ଦତା ହୋଇ ସାହାର ଆସ୍ଥାଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ସୁଖ ଦୁଃଖ, ଅଭାବ ଅଭିଯୋଗ ଓ ରାଜ୍ୟଶାସନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେମାନଙ୍କର ମନର ଭାବ ଗୋପନରେ ଅବଗତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବିଶ୍ଵାସୀ ଗୁପ୍ତଚର ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ସାହା ଦେଖୁଥିଲେ ବା ଶୁଣୁଥିଲେ, ତାହା ଆସି ରାଜସନ୍ମିଥାନରେ ନିବେଦନ କରୁଥିଲେ । ସେ ଦିନ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରୀତାଙ୍କ ମନ୍ଦିରରୁ ବହର୍ଗତ ହୋଇ ଶୁଣିଲେ ଯେ ଦୁର୍ମୁଖ ନାମକ ଗୁପ୍ତଚର ତାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଅଛି । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତତ୍ତ୍ଵେକ୍ଷଣକୁ ଦୁର୍ମୁଖକୁ ନିକ୍ଷେପ କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ କଲେ, “ଆଜିର ସମ୍ବାଦ କଣ ?” ଦୁର୍ମୁଖ କୃତାଞ୍ଜଳି-ପୂର୍ବକେ କହିଲା, “ପ୍ରଭୁ, ସମସ୍ତେ ଏକମୁଖରେ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ଆପଣଙ୍କ ଶାସନପାଳନ ଗୁଣରେ ସମସ୍ତେ ପରମସୁଖରେ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି ।”

ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, “ଦୁଇ, ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରତିଦିନ ମୋର ପ୍ରଣାମ କାରିନ କର, କିନ୍ତୁ କେବଳ ପ୍ରଣାମ ଶୁଣିବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭକୁ ନିୟୁକ୍ତ କରି ନାହିଁ । ଯଦି କେହି ମୋର କୌଣସି ନିଷ୍ଠା ବା ଦୋଷ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ କହ, ମୁଁ ତାହାର ପ୍ରତିକାରର ଉପାୟ କରିବି ।”

ଏହି କଥା ଶୁଣି ଦୁର୍ମୁଖର ମୁଖ ଶୁଷ୍କ ହୋଇଗଲା । ସେ ଟିକିଏ ଇତିସୃତ୍ତ କରିବାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବୁଦ୍ଧି ପାରିଲେ ଯେ ସେ କୌଣସି କଥା ଗୋପନ କରୁଅଛି । ତହିଁ ସେ କହିଲେ, “ମୁଁ ତୁମ୍ଭକୁ ଅଭୟ ପ୍ରଦାନ କରୁଅଛି, ତୁମ୍ଭେ କିଛି ଗୋପନ ନ କରି ପଡ଼ାକଥା କହ । ଯେତେ ଅପ୍ରୀତି କଥା ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତି କଦାପି ଅସନ୍ନତ ହେବି ନାହିଁ ।”

ଦୁର୍ମୁଖ କାତର ହୋଇ କହିଲା, “ମୋର ଅପରାଧ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଆଦେଶାନୁସାରେ ମୁଁ ଯାହା ଶୁଣିଅଛି, କହୁଅଛି । ମହାରାଜ ! ପ୍ରଜାମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକମୁଖରେ ଆପଣଙ୍କ ରାଜ୍ୟାର୍ପଣ ପ୍ରଣାମ କରୁଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କେହି କେହି ରାଜମହାରାଜ କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କରି କେତେ କଥା କହନ୍ତି । ସେମାନେ କହନ୍ତି, ‘ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ରାବଣ ରାଜମହାରାଜଙ୍କୁ ହରଣ କରି ନେଇ ଘାତକାଳ ନିଜ ଗୃହରେ ଏକାକୀ ରଖିଥିଲା, ଅଥଚ ମହାରାଜ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ତାଙ୍କୁ କପରି ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଆମ୍ଭେମାନେ ବୁଦ୍ଧି ପାରୁ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା କଣ ଗୁଡ଼ୁଷ୍ଟାନ୍ତି, ପ୍ରତିଦିନ କରାଗଲା ନାହିଁ ? ରାଜା ଯେପରି କରନ୍ତି, ପ୍ରଜାମାନେ ତାହାର ଅନୁକରଣ କରନ୍ତି । ମହାରାଜ ଯେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳନ କଲେ, ଏଣିକି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ତଦନୁସାରେ ଚଳିବାକୁ ହେବ ।’ ମହାରାଜ ! ମୁଁ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ମୁଖରୁ ଯାହା ଶୁଣିଥିଲି, ତାହା ନିବେଦନ କଲି । ମୋର ଅପରାଧ କ୍ଷମା କରିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ବୁଦ୍ଧି ପାରୁଅଛି, କି ବିଷୟ କାର୍ଯ୍ୟର ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି ।” ଏହା କହି ଦୁର୍ମୁଖ ସେଠାରୁ ଛୁଟି ଚାଲିଗଲା ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲା ।

ଦୃଢ଼ ନିଷ୍ଠାନ୍ତ ହେଲା ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆଉ କୌଣସି ରକ୍ଷା କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଶୋକର ବେଗ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ନିଜକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ ମନେ କରି ଅବିରଳ ଧାରାରେ ଅଶ୍ରୁପାତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଳ୍ପବୁଦ୍ଧି ପ୍ରଜାମାନେ ସାତାଙ୍କର ମହତ୍ତ୍ୱ ବୁଦ୍ଧି ନ ପାରି ତାଙ୍କର ନିଷ୍ଠାରେ ଚାରିପଟେ କି କୁଣ୍ଠିତ କଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି, ଏହା ଭାବିଲା ବେଳକୁ ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଶେଳ ବିଛ ହୋଇଗଲା । ସଂସାର ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ଧକାର ବୋଧ ହେଲା । ସେ ଭାବିଲେ, “ହାୟ ! କି କୁଣ୍ଠରେ ମୁଁ ପ୍ରଜାପାଳନରୂପ କଠୋରପ୍ରତି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲି ! ହୃଦୟ

କ୍ଷତବିକ୍ରମ ହୋଇଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ମନେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟପାଳନ କରିବାକୁ ହେବ । ଆଉ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଜାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରିବାକୁ ହେଲେ ଅନପରାଧିନୀ ସୀତାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଛଡ଼ା ଆଉ କି ଉପାୟ ଅଛି ? ବ୍ୟାଧି କଣ ସେ ଅଭାଗିନୀର ଭାଗ୍ୟରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସୁଖଭୋଗ ଲେଖି ନାହାନ୍ତି ? ସୁଖି ମତେହିଁ ମୋର ହୃଦୟ-ପ୍ରତିମା ଉପରେ ଏ କଠୋର ବଳ ପ୍ରହାର କରିବାକୁ ହେବ । ଇଃ ! କି କଠିନ, ନିର୍ଜ୍ଞାନ ରାଜାର ହୃଦୟ; କି ଶୁଣିବା ଶୋଚନୀୟ ରାଜାର ଜୀବନ !” ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆଉ ଭବିଷ୍ୟତରେ ନାହିଁ — ତାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ।

କିଛିଦିନ ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭରତ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଓ ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିହାସକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ସେମାନେ ଆଦେଶ ଶ୍ରବଣ ମାତ୍ରେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ପ୍ରମୁତ ହୋଇ ରହିଲେ । ଯେଉଁ ଚରପ୍ରସନ୍ନ ଗମ୍ଭୀର ମୁଖରେ ଦେହ କେବେ କୌଣସି ଭବଦୈଲକ୍ଷ୍ୟ ବା ବ୍ୟାକୁଳତାର ଚିହ୍ନ ଦେଖି ନାହିଁ, ସେହି ମୁଖ ଆଜି ଗଭୀର ବିଷାଦର ଗ୍ରସ୍ତରେ ମଳିନ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସାମାନ୍ୟ ଲୋକପରି ଭ୍ରମିତଳରେ ବସି ଅଶ୍ରୁ ବିହର୍ଷିତ କରୁଅଛନ୍ତି; ତାଙ୍କର ଶରୀର ଶୀର୍ଣ୍ଣ, ଚକ୍ଷୁସ୍ତର କୋଟରଗତ । ଭ୍ରାତୃହୟଙ୍କୁ ଦେଖି ତାଙ୍କର ଶୋକ ସିନ୍ଧୁ ଉଦ୍‌ବେଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଆହୁରି କୋହର ସହୃଦ ରୋଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅସ୍ତ୍ରଜଙ୍ଗର ଏପରି ଭବ ଦେଖି ଭ୍ରାତୃବୃନ୍ଦ ହତଭାବ ହୋଇ ରହିଲେ । ସାହସ କରି କେହି ଗୋଟିଏ କଥା ସୁଦ୍ଧା ପଚାରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହୁଥିବା ଯେଉଁଠିକିମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଦୁର୍ମୁଖତାରୁ ଯାହା ଯାହା ଶ୍ରବଣ କରିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ସମସ୍ତ ବ୍ୟାଘ୍ର କରି କହିଲେ, “ଭ୍ରାତୃଗଣ, ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଜାନୁରଞ୍ଜନବ୍ରତ ସ୍ଥପନ କରିଅଛି, ସହିଁରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅସନ୍ତୋଷ ଜାତ ନ ହୁଏ, ତାହା କରିବା ମୋର ଏକାନ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସୀତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଲୋକମାନଙ୍କ ମନର ଧାରଣା ଯେତେବେଳେ ଏପରି, ମୁଁ ସୀତାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାର ମନସ୍ଥ କରିଅଛି । ଏହା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ଉପାୟ ଦେଖି ପାରୁ ନାହିଁ । ଗୁମ୍ଫାମାନଙ୍କର ଏଥିରେ ମତ କଣ ?”

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣ କରି ଭ୍ରାତୃହୟ କ୍ରନ୍ଦାହତ ପରି ଚକିତ ହୋଇ ରହିଲେ । ସେମାନେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ଭବିଷ୍ୟତ ନ ଥିଲେ ଯେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମୁଖରୁ ଏପରି ନିଦାବୁଣ ବାଣୀ ନିଃସୃତ ହେବ । ଶେଷରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କହିଲେ, “ଆର୍ଯ୍ୟ, ମୁଁ କୌଣସି ଦିନ ଆପଣଙ୍କ କଥାର ପ୍ରତିବାଦ କରି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଏ କି ଆଦେଶ କରୁଅଛନ୍ତି ? ଆପଣଙ୍କର ସ୍ୱାଭାବିକ କୋମଳ ହୃଦୟ ସହସା ଏପରି କଠିନ ହୋଇ

ଉଠିଲ କପରି ? ଶୀତାଦେଶ ଅସଂଖ୍ୟ ଦୁଃଖଦୟାତନ ସହ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି । ତାହା ଉପରେ ଏପରି ଆଦେଶ ଦେଲେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ବିଦାୟ ହୋଇଯିବ । ଲଙ୍କାରେ ଶୀତାଦେଶଙ୍କର ବିସ୍ମୟକର ଅନୁପସ୍ଥାନ ବିଷୟ କାହାରିକୁ ଅଚୋଚର ନାହିଁ । ପରଜନ୍ମ ପରକୁଣ୍ଡା ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ବ୍ୟବସାୟ, କେବଳ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର କେତେକ ଲୋକ ଏ ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ ପ୍ରସାର କରିଅଛନ୍ତି । ସେ ଯାହା କହୁବ ତାହା ଶୁଣି ବିଚଳିତ ହେଲେ ସହାରରେ ବାସ କରିବା ଅନୁସର ହେବ । ଅତଏବ ମୋ ବିବେଚନାରେ ଏହି ଅଲୀକ ଓ ଅସାର କଥାରେ କର୍ଣ୍ଣପାତ କରିବା ସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ ।”

ରାମଚନ୍ଦ୍ର କହିଲେ ‘ଭାଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ତୁମ୍ଭେ ଯାହା କହିଲେ ମୁଁ ତାହା ଚିନ୍ତା କରି ଦେଖିଅଛି । ମୁଁ ଜାଣେ, ଶୀତାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ ମୋର ହୃଦୟ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯିବ । କିନ୍ତୁ ଉପାୟାନ୍ତର ନାହିଁ । ମୋତେ ରାଜ୍ୟର୍ଥ ପାଳନ କରିବାକୁ ହେବ । ବିଧାତା ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ମହତ୍ତ୍ୱ ଭୁଲରେ ଜନ୍ମ ଦେଇ-ଅଛନ୍ତି । ସେହି ଉଚ୍ଚବଂଶକୁ ଯେପରି ଅକର୍ତ୍ତ୍ତି ବା କଳଙ୍କ ସ୍ପର୍ଶ ନ କରେ ତାହା କରିବା ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ସର୍ବଥା ବିଧେୟ । ଶୀତାଙ୍କର କଥା କଣ, ଅପବାଦ ଭୟରେ ମୁଁ ନିଜର ପ୍ରାଣ ଏପରି କି ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ମୁକ୍ତା ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପାରେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ତୁମ୍ଭେ ଆଉ କିଛି ଆପଣି କର ନାହିଁ । ଶୀତା ଆଜି ତପୋବନ ଦର୍ଶନର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ କାଲି ତାଙ୍କୁ ତପୋବନ ଭ୍ରମଣ ନିମନ୍ତେ ପଠାଇବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହୋଇଅଛି । ଘଟନାକ୍ରମେ ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ବିଧି-ବିତ୍ତମୁକ୍ତା ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଅଛି । ଅତଏବ କାଲି ରାତି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଶୀତାଙ୍କୁ ବନଭ୍ରମଣ ବ୍ୟପଦେଶରେ ନେଇ କୌଣସି ତପୋବନରେ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଆସିବାର ଭାର ତୁମ୍ଭ ଉପରେ ଅର୍ପଣ କଲି । ତୁମ୍ଭେ ମୋର ଓ ଶୀତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଭଲରୂପେ ଜାଣ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୁଁ ଆଉ ବେଶି କଣ କହିବି ? ଯେପରି ଭାବରେ ମୋର ଅଭିପ୍ରାୟ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଇବା ତୁମ୍ଭେ ଉଚିତ ମନେ କର, ସେହିପରି କର ।” ଏହା କହି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅବିରଳ ଧାରରେ ଅଶ୍ରୁ ବର୍ଷଣ କରି କନ୍ଥାନ୍ତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ଭରତ ଓ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ମଧ୍ୟ ଶୋକସନ୍ତପ୍ତହୃଦୟରେ ସେ ସ୍ଥାନରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ମାତ୍ରେ ପୂର୍ବନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ସୁମନ୍ତ ରଥଯନ୍ତ୍ରିତ କରି ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ଉପସାତ ହେଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବହୁକଷ୍ଟରେ ମନୋଭାବ ଗୋପନ କରି ଭ୍ରାତୃମାନୁ ହୃଦୟରେ ଶୀତାଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଦେଖିଲେ, ସେ

ମୁନପତ୍ନୀମାନଙ୍କୁ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ନାନା ଉପହାର ସାମଗ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ କରି ବସିଥିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେଖି ଓ ସେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଚପୋବନକୁ ଯିବାର ସମ୍ଭାବ ପାଇ ସୀତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦରେ ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ଅନନ୍ତକଳମୁରେ ସୀତାଦେବୀ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ସହିତ ରଥରେ ଆସେହୁଣ କଲେ ।

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ରଥ ଅସୋଧାନଗଣ ଅତିକ୍ରମ କରି ବନଭୂମିରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ଶଯ୍ୟାଶାଳୀ ଶେଷ, କୁସୁମିତ ତରୁଲତା, ଉଦ୍ୟାନ, ସରୋବର ପ୍ରଭୃତିର ପ୍ରାକୃତିକ ଶୋଭା ଦର୍ଶନ କରି ସୀତାଙ୍କ ହୃଦୟ ସ୍ୱଳ୍ପକିନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ନାନାପଦାର୍ଥ ଆଡ଼କୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ସେତେବେଳେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିବାର ଅବସ୍ଥା ନ ଥିଲେହେଁ ସେ ହୃଦୟର ଶ୍ୱବ ଗୋପନ କରି ସୀତାଙ୍କ କଥାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସେଦିନ ସେମାନେ ଗୋମତୀ ଖରରେ ରାତି ହାସନ କରି ପରଦିନ ଭାରୀରଥୀ ତଟରେ ଉପନୀତ ହେଲେ । ଭାରୀରଥୀ ଦର୍ଶନ କରି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଏହି ନଦୀର ପରପାରରେ ସୀତାଦେବୀଙ୍କୁ ବିସର୍ଜନ କରି ଫେରିବାକୁ ହେବ, ଏ କଥା ଶୁଣିଲେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ବିଘାଣି ହୋଇଗଲା । ଘେରି ଶୋକାବେଶକୁ ସେ ବହୁକଷ୍ଟରେ ସଂଯତ କରି ରଖିଥିଲେ, ତାହା ଦ୍ୱିଗୁଣ ବେଶରେ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସିତ ହୋଇ ରହିଲା । ଅଶ୍ରୁକଳରେ ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁସ୍ଥ ପ୍ରାବିତ ହୋଇଗଲା । ସହସା ଏପରି ଭବବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଦେଖି ସୀତାଙ୍କ ମନରେ ନାନା ଆଶଙ୍କା ଜାତ ହେଲା । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଏହାର କାରଣ ପଚାରିବାରୁ ସେ ଆସ୍ତେମୁରେ କରି କହିଲେ, “ନା, କିଛି ନୁହେଁ, କାନ୍ଥାଦର୍ଶନରେ ପୁଣ୍ୟସ୍ଥାନ ମନରେ ଉଦିତ ହେବାରୁ ମୁଁ ଟିକିଏ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି । ଆପଣଙ୍କର ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ ।” ଏହା କହି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନଦୀ ପାର ହେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ନୌକା ଆନୀତ ହେବାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତାଦେବୀଙ୍କ ସହିତ ଗଙ୍ଗା ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ । ନଦୀର ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ପଦାର୍ପଣ କଲମାତ୍ରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ନିଜକୁ ଆୟତ୍ତ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ରୁଦ୍ଧ ଶୋକୋଚ୍ଛ୍ୱାସ ପ୍ରବଳ ଆକାର ଧାରଣ କଲା । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତାଙ୍କ ପାଦମୂଳରେ ନିପତିତ ହୋଇ ବାଳକ ଭୂଲୀ ସେଦିନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ଏ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ସୀତାଙ୍କ ମନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁଦ୍ଧିର ସୂଚାର ହେଲା । ସେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ,

“ବନ୍ଧୁ ! ମୋ ନିକଟରେ ସମସ୍ତ କଥା ପ୍ରକାଶ କରି କହ । ରୂମର ଏ ଶବ୍ଦ ଦେଖି ମୋ ମନରେ ନାନା ଘୃଣେନ୍ଦ୍ର ଓ ଆଶଙ୍କା କାନ୍ତ ହେଉଅଛି । କି ଅନିଷ୍ଟପାତ ହୋଇଅଛି ଶୀଘ୍ର ମୋତେ କହ ସଂଶୟ ଦୂର କର ।” ଲକ୍ଷ୍ମଣ କହିଲେ, “କେଉଁ ମୁହଁରେ ମୁଁ ସେ କଥା ଆମଙ୍ଗଳ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରେ ? ଏହା ପୂର୍ବରୁ ମୋର ମରଣ ହେଲା ନାହିଁ କି ? ଆପଣ ଘରଫାଲ ଏକାକି ରହେ ଗୁଡ଼ରେ ଅବା ପ୍ରଜାମାନ ଆପଣଙ୍କ ଚାରିପଟେ ଯମୁକରେ ନାନା ମିଥ୍ୟା କଳଙ୍କ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ମହାରାଜ ଏହା ଶୁଣି କି କୋଟିରେ ଏହି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦେହରେ ଆପଣଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ମୋ ପ୍ରତି ଆଦେଶ କରିଅଛନ୍ତି । ମହାରାଜଙ୍କୁ ଆପଣଙ୍କ ପରିତ୍ୟାଗ ହେବ ବୋଲି ମୋ ପ୍ରତି ଆଦେଶ କରିଅଛନ୍ତି । ମହାରାଜଙ୍କୁ ଆପଣଙ୍କ ପରିତ୍ୟାଗ ହେବ ବୋଲି ମୋ ପ୍ରତି ଆଦେଶ କରିଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଅଜ୍ଞାନ ମାତ୍ର ମୋର ଅପରାଧ ଗୁଣ କରିବେ ନାହିଁ । ମହର୍ଷି ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କର ଏହି ଆଶ୍ରମ । ମହର୍ଷି ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ପିତା ଓ ଆପଣଙ୍କର ପିତା ଉଭୟଙ୍କର ବନ୍ଧୁ । ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ରହିଲେ ଆପଣଙ୍କର କୌଣସି କଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ ।” ଏହି ମାତ୍ର କହି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବ୍ୟାକୁଳ ରୂପରେ ଯତନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଏହି ନିଦାବୁଣ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି କି ଯାତାୟେ ଶୋକ-ବିମୁକ୍ତ ହୋଇ ଭୁଲରେ ପଡ଼ି ହେଲେ । ସମସ୍ତ ଜଗତ ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରହେଳିକା-ଭୁଲ ପ୍ରଣୟମାନ ହେଲା । ଶରଣାଳ ପରେ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଭେଦ ଅଧୀରତା ଦମନ କରି ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ କହିଲେ, “ବନ୍ଧୁ ! ଧ୍ୟାନପୂର୍ବକ କରିବା କାହାରି ସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । କେବଳ ଦୁଃଖଭେଦ ନିମନ୍ତେ ବିଧାତା ମୋତେ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ପୂର୍ବକଳ୍ପରେ ନିଶ୍ଚୟ କୌଣସି ପଡ଼ିବତା ମେଣ୍ଟିବୁ ସ୍ବାମୀ-ବିଚ୍ଛେଦଦୁଃଖ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲି । ନ ହେଲେ ଇଚ୍ଛାରଲୋକ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ କଷ୍ଟ କେବେ କେହି ପାଇ ନାହିଁ, ରାଜକନ୍ୟା, ରାଜବଧୂ ହୋଇ ମୋ ଶରଣରେ ସେପରି କଷ୍ଟଭୋଗ ସହ୍ୟ ନାହିଁକି ? ସେତେବେଳେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପାଶ୍ବରେ ଥିବାରୁ ମୁଁ ଅମ୍ଳାନବଦନରେ ଯଦୁ ବନବାସଦୁଃଖ ସହ୍ୟ କରିଥିଲି, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକାକି ମୁଁ ଏଠାରେ ରହିବି କିପରି ? ବନବାସର କାରଣ ପରାଜିତ ହୋଇ କାହାକୁ ବା କି ଉଦ୍ଧାର ଦେବ ? ଏପରି ସୃଷ୍ଟିତ ଜୀବନ ଅପେକ୍ଷା ମରଣ ଶତଗୁଣରେ ଶ୍ରେୟସ୍କର । ମୋ ଘରରେ ମହାରାଜ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବଶଧର ସନ୍ତାନ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଅଛନ୍ତି । ନ ହେଲେ ମୁଁ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ରୁମ୍ ସମକ୍ଷରେ ଏ ପାପ ଜୀବନ ବିସର୍ଜନ ଦେଇଥାନ୍ତି । ହୁ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ, କାନ୍ଦ ନାହିଁ । ସ୍ବାମୀ ମୋତେ ତ୍ୟାଗ କରିଅଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁରୂପ ନୁହେଁ । ପ୍ରଜାଞ୍ଜନ ରାଜଧର୍ମ । ସେହି ରାଜଧର୍ମ ପାଳନ ନିମନ୍ତେ ସେ ସେ ମୋତେ ଯମୁକ୍ତ ନିରାପରାଧା ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ପରିତ୍ୟାଗ କରିଅଛନ୍ତି, ଏଥିରେ ବରଂ ମୁଁ ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରୁଅଛି । ପତି ନାଶର ପରମ

ଦେବତା, ପତି ତାହାର ଗୁରୁ, ପତି ତାହାର ବନ୍ଧୁ । ଅତଏବ ଗୁରୁ ପ୍ରାଣ ଦେଲେ
ଯଦି ପତିର ମଙ୍ଗଳ ହୁଏ, ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ତାହା ଏକାନ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ମତେ
ତ୍ୟାଗ କରିବା ଦ୍ଵାରା ଯଦି ସମ୍ପର୍କହୀନ ଅସହ୍ୟ ଶାଳିତ ହୁଏ, ତେବେ ମୋର
ସେଥିରେ ଦୁଃଖ କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ସେ ଯେ ମୋତେ ଅବିଶ୍ଵାସୀନା ମନେ କରି
ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଅଛନ୍ତି, ଏ କଥା ମୁଁ ମନରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ନ ପାରେ । ସମ୍ପର୍କହୀନ
ନିକଟରେ ମୋର କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ନିବେଦନ ଅଛି - ତାଙ୍କୁ କହିବି ମତେ
ସନ୍ତୋଷ ଦେବାପାଇଁ କରିଦେଲେ ବୋଲି ଯେପରି ଦୃଢ଼ସ୍ଵର ଅନ୍ତର କରି ନ
ଦିଅନ୍ତି । ମୋ କଥା ଆଉ କଣ ବହୁତ, ତାହାର ସ୍ମୃତି ମୋର ଏକମାତ୍ର ସମ୍ମାନ ।
ମୋର ଦୃଢ଼-ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ସେ ସତ୍ୟ ଅଧିଷ୍ଠିତ । କେବଳ ସେହି ଦୃଢ଼-
ଦେବତାଙ୍କର ପୂଜାରେ ମୁଁ ଜୀବନର ଅନିଷ୍ଟକାଳ ଅତିବାହିତ କରି ଦେଖି । ଏହା
ଛଡ଼ା ମୋର ଅନ୍ୟ ଗତି ନାହିଁ । ଯାଅ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶୀଘ୍ର ଯାଅ । ଗୁମ୍ଫାକୁ ନ ଦେଖି
ସେ ବଡ଼ ଅଧୀର ହେଉଥିଲେ । ମୋର କେବଳ ଗୁମ୍ଫା ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଅନୁରୋଧ
ରୂପେ ମୋର ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ କଥାଟି ଏକାଙ୍କି ରହିବାକୁ ଦେବ ନାହିଁ । ସତ୍ୟ ପାଖେ ପାଖେ
ଥାଇ ତାଙ୍କର ମନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ସେ ସୁସ୍ଥ ଅଛନ୍ତି, କନୟନ
ଏହି ସମ୍ପଦ ପାଇଲେ ମୁଁ ବନବାସ ଦୁଃଖ ଅକ୍ଳେଶରେ ଗ୍ରହଣ କରିବି । ଶୁଣ-
ମାନଙ୍କୁ ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇ ଦେବ । ଆଉ କେଣି କଣ କହିବି ? ମୁଁ
ଅନ୍ତରର ସହଜ ଗୁମ୍ଫା ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି ଅଛି । ଏହା କହି ଶୀତାଦେବୀ ରୋଦନ
କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶୋକରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମୁଣ୍ଡକୁ କିଛି କଥା ବାହାରିଲ ନାହିଁ ।
ସେ ଜୀବନରେ ଶୀତାଙ୍କ ଚରଣ ଚେନା କରି ପାଶୁଚରଣରେ ଯାଇ ନୌକାରୋହଣ
କଲେ । ଅପରପାର୍ଶ୍ଵରେ ନୌକାରୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ରଥରେ ଆରୋହଣ
କଲେ । ରଥ ଅନ୍ତର୍ଗତମୁଖରେ ଯାହା କଲ । ଯେତେଦୂର ଦେଖାଗଲା, ଶୀତା
ସନ୍ତୁଷ୍ଟମୟନରେ ଏକଦୃଷ୍ଟିରେ ରଥ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । ତେ ଦୃଷ୍ଟିସୀମା
ଅନ୍ତର୍ଗତ କରିବାର ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁସମକ୍ଷରେ କିଛି ଅବକାରମୟ ହୋଇଗଲା । ସେ
ଭୁବନରେ ପଡ଼ି ଉଠିବାର ରୋଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ମଙ୍ଗଳଦାୟକ
ରୋଦନଧ୍ଵନିରେ ଚାଟାଚର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇଗଲା । ବୃକ୍ଷ ଲତା ନିଷ୍ଠୁର ହୋଇ ରହିଲେ,
ବନସ୍ତରୀ ମାବରଣ ଆହୁରାନେତ୍ରରେ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇ ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେହି ଦିଗକୁ
ଅନାଇ ରହିଲେ ।

କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ମୁନିକୁମାରମାନେ ବନ ମଧ୍ୟରେ ଭ୍ରମଣ କରୁ କରୁ ସେହି
ସ୍ଥାନରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେମାନେ ଅପରୂପ ଲବଣ୍ୟମୟୀ ରୋଗ୍ୟମାନା
ଶୀତାଙ୍କୁ କୌଣସି ଦେବକନ୍ୟା ମନେ କରି କିଛି କଥା ପଚାରିବାକୁ ଯାହା ହେଲେ

ନାହିଁ । ସେମାନେ ଅନବିଚଳମୁରେ ବାଲ୍ମୀକଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ନିବେଦନ କଲେ । ମହର୍ଷି ଧ୍ୟାନବଳରେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଅବଗତ ହୋଇ ତତକ୍ଷଣାତ୍ ଆସି ଭଗୀରଥୀ ଗରରେ ଉପନୀତ ହେଲେ । ବାଲ୍ମୀକି ମଧୁରସ୍ବରରେ ସୀତାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ବସେ ! ମୁଁ ଯୋଗବଳରେ ତୁମ୍ଭର ଆଗମନ କାରଣ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଅବଗତ ହୋଇଅଛି । ତୁମ୍ଭେ ସେ ଶୁଦ୍ଧପୃଷ୍ଠା ଓ ସତ୍ତ୍ବକୁଳାଶ୍ରୟଣୀ, ତାହା ମୋତେ ଅବଦୃତ ନୁହେଁ । ତୁମ୍ଭେ ଶୋକ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଆସ । ତୁମ୍ଭର ଚରଣପାତରେ ମୋର ଆଶ୍ରମ ପବନ ହେଉ । ଏହି ତପୋବନରେ ତାପସୀମାନେ କନ୍ୟାସ୍ନେହରେ ତୁମ୍ଭକୁ ପାଳନ କରି ବେ । ତୁମେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ମନରେ ଆସି ସ୍ବଗୃହରୁ ଏହି ଆଶ୍ରମରେ ବାସ କର ।”

ମହର୍ଷିଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ସୀତାଦେବୀଙ୍କ ହୃଦୟ ଟିକିଏ ଆଶ୍ବସ୍ତ ହେଲା । ସେ ଭକ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣ-ହୃଦୟରେ ମହର୍ଷିଙ୍କ ରଣେ ବନ୍ଦନା କରି ତାଙ୍କର ଅନୁଗମନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆଶ୍ରମରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ବାଲ୍ମୀକି ମୁନିକନ୍ୟାମାନଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସୀତାଙ୍କର ସେବାଶୁଶ୍ରୂଷାଭାର ଅର୍ପଣ କଲେ । ମୁନିକନ୍ୟାମାନେ ସୀତାଙ୍କର ବିଶେଷ ପରିଚୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଓ ତାଙ୍କୁ ସଜ୍ଜିନୀରୂପେ ଲାଭ କରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । ସୀତାଦେବୀ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସେବା ସହରେ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ତାପସୀବେଶ ଗ୍ରହଣପୂର୍ବକ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କାଳ ଯାପନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏକାଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦ

ସୀତା ଅଯୋଧ୍ୟାରୁ ନିର୍ବାସିତା ହେଲେ ସତ୍ୟ, କନ୍ୟା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶତକାଳପାଇଁ ସୁତା ତାଙ୍କୁ ହୃଦୟରୁ ଅନ୍ତର କରି ନାହାନ୍ତି । ସୀତା ଶୁଭାଶୁଭୀ ଓ ପବନସ୍ବରା ଏ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତରାତ୍ମ ସନ୍ଦେହ ନଥିଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏକା ସୀତାଙ୍କର ଅଲୌକିକ ଗୁଣର ମହତ୍ତ୍ବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟଜାମ କରି ପାରିଥିଲେ ଓ ସେଥିପାଇଁ ସୀତା ସର୍ବଦା ତାଙ୍କ ହୃଦୟର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀରୂପେ ବିଚ୍ଚିନିଆ ଥିଲେ । ସେହି ପତିପ୍ରାଣୀ ସ୍ବରୂପାଣ୍ଡ ସୀତାଙ୍କୁ କେବଳ ଲୋକାପବାଦଭୟରେ ବନବାସ ଦେଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅନୁତାପର ବିଷମସ୍ୱୀ କ୍ଳାନ୍ତରେ ସର୍ବଦା ଜର୍ଜରିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କ ନୟନରୁ ନିଦ୍ରା, ଆହାରରୁ ତୃପ୍ତି ଓ ହୃଦୟରୁ ଶାନ୍ତି, ସବୁ ଏକାବେଳେ କଲୁପ୍ତ ହୋଇଗଲା । ସେ ସତମେ ସମସ୍ତ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟାୟରେ ବସି ଅବିରଳଧାରରେ ଅଶ୍ରୁମୋଚନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଅଗ୍ରଜଙ୍କର ଏପରି କାତର ଶ୍ରବଣେ କହିଲେ, “ହେଉ ପ୍ରଜାରଞ୍ଜନ ନମନ୍ତେ ଆପଣ ଆତ୍ମ-ମାନଙ୍କର କାହାଣୀ କଥାରେ କର୍ଣ୍ଣପାତ ନ କରି ଏହିପରି ଭୟଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟର ଅନୁଷ୍ଠାନ କଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୋକବିଦ୍ବଳ ହୋଇ ସେହି ରାଜଧର୍ମ ଅବହେଳା କରିବା ଆପଣଙ୍କର ଉଚିତ ନୁହେଁ । ତାହାହେଲେ ପ୍ରଜାମାନେ ଆପଣଙ୍କର ଅକାର୍ଯ୍ୟ ରଚନା କରିବେ ଓ ଆପଣଙ୍କର ଏତେ ଚତ ପାର୍ବତ୍ୟାଗର ମଧ୍ୟ କିଛି ମୂଲ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଆପଣ ଯେଉଁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ହୃଦୟର ଦୁଃଖତା ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତୁ ।”

ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ କଥା ଅନୁସାରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରେ ସୁନିର୍ବାହ ମନୋନିବେଶ କଲେ ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ମନର ପ୍ରହରାତା ଚିରକାଳପାଇଁ ଅନୁଦ୍ବିତ ହେଲା । ସୀତାଙ୍କର ମଧୁର କମଳାୟ ମୂର୍ତ୍ତି ସର୍ବଦା ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଜାଗ୍ରତ ରହି ତାଙ୍କୁ ଉନ୍ମାଦନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ଯଥାସାଧ୍ୟ ନିଜର ଚେଷ୍ଟାବୃତ୍ତି ନିରୋଧ କରି ରାଜ୍ୟଶାସନରେ ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ କଲେ । ତାଙ୍କର ସୁଶାସନ ଗୃହରେ ରାଜ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧି ଶାଳୀ ହେଲା ଓ ଲୋକମାନେ ପରମ ପୁଣ୍ୟରେ କାଳାତିପାତ କଲେ । ଶତ୍ରୁମାନେ ସ୍ବାବଳ ହେଲେ ଓ ରାଜ୍ୟରୁ ଅକାଳମୃତ୍ୟୁ ଓ ମାଣ୍ଡଭୟ ପ୍ରଭୃତି ବିଦୂର ହେଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ଓ ଦୃଢ଼ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠା ଦେଖି ବାହାରର ଲୋକେ ତାଙ୍କଠାରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଥିଲେ, ସେମାନେ ବୁଦ୍ଧି ପାତୁଥିଲେ ସେ

ଦୃଢ଼ପାଦ ପରି ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ସ୍ୱଭାବ ଦର୍ଶାନ୍ତୁତ ହେଉଅଛି । ତାଙ୍କର ସାରବସ୍ତୁ ସେ ଦିନକୁ ଦିନ ଶୀଘ୍ର ହୋଇ ଆସୁଅଛି ଓ ନୟନଦ୍ୱୟ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଓ ଲଳିତ ସ୍ୱଳ୍ପତ ହୋଇ ଯାଉଅଛି, ଏହା କୌଶଲ୍ୟା ଦେବୀ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ଜାଣିତ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଏଡ଼ାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । କୌଶଲ୍ୟା ପ୍ରତିଦିନ କୌଶର୍ଯ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ ଜାଣି ନୀରବରେ ଅଶ୍ରୁମୋଚନ କରନ୍ତି ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଅଗ୍ରଜଙ୍କର ସେବାକୁ ନୀରବର ବ୍ରତ କରି ଗ୍ରହଣ ପରି ସ୍ୱଭାବ ତାଙ୍କର ଅନୁପରାଧ କରନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୀତାଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦାସିତ କରି ନିଜେ ଗଡ଼ ନିର୍ଦ୍ଦାସନ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣାଳିତ ପରି ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏଣେ ସୀତାଦେବୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବିଚ୍ଛେଦରେ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଇନ୍ଦୁରେଖା ପରି ଦିନକୁ ଦିନ ଶୀଘ୍ର ଓ ମଳିନୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପତିକର୍ତ୍ତୃକ ପରିତ୍ୟକ୍ତା ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ସେଥରେ କିଛି ଦୃଷ୍ଟି ନ ହୋଇ କେବଳ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଚିନ୍ତାକୁ ନୀରବର ସମ୍ମାନ କରି କାଳ ଯାପନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କି ସ୍ୱପ୍ନ, କି ଜାଗରଣରେ ରାମଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଧ୍ୟାନ, ରାମଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ । ଦୃଢ଼ସ୍ୱର ଦେହ ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କର ପୂଜାରେ ମନୋପାସ ଢାଳି ଦେଇ ସୀତା ତପସ୍ୱିନୀମେଣରେ ଅଶ୍ରୁମରେ ବାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଅଶ୍ରୁମକ୍ତ ଅଗମନ କରିବା ସମୟରେ ସୀତାଦେବୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଥିଲେ । ଦଶା ମାସ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାରୁ ସେ ଯଥାସମୟରେ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ରୁକ୍ମ ଦୁଇ ଯମକ କୁମାର ପ୍ରସବ କଲେ । ମହର୍ଷି ଏ ଆନନ୍ଦ ସମାର୍ପଣ ପାଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହୃଷ୍ଟ ହେଲେ । ତପୋବନବାସିନୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିର ତହଲ ପଡ଼ିଗଲା । ମହର୍ଷି ନିଜେ କୁମାରଦ୍ୱୟଙ୍କର ଜାତକର୍ମାଦି ସମ୍ପାଦନ କରି ଜ୍ୟୋଷ୍ଠିର ନାମ କୁଣ ଓ କନିଷ୍ଠିର ନାମ ଲବ ଦେଲେ । ସୀତା ପୁତ୍ରଦ୍ୱୟଙ୍କର ମୁଖାବଲୋକନ କରି ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ନୟନସୁଗନ୍ଧ ଆନନ୍ଦାଗ୍ରରେ ପ୍ରାକ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସୀତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଧ୍ୟାନର ବିଷୟ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ଗୋଟିଏ ମଧୁର ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କ ଦୃଢ଼ସ୍ୱର ଅଧିକାର କଲା । ସେ କୁମାରଦ୍ୱୟଙ୍କର ଲଳନପାଳନ ଭର ବ୍ରହ୍ମଣ କରି ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ସେହିମାନଙ୍କ ସେବାରେ ଅତିବାହିତ କଲେ ।

ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ତପସ୍ୱିନୀମାନଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଲବ କୁଣ ଦିନକୁ ଦିନ ନବପରିବର୍ତ୍ତନ ଭରଣ ବୃଦ୍ଧି ପାଇ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ବର୍ଦ୍ଧନ କଲେ । ସେମାନଙ୍କର ବୟୋବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମହର୍ଷି ସେମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରୀସ୍ତୋତ୍ର ଶିକ୍ଷା

ପ୍ରଦାନ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ଦେଶ ଭ୍ରମୀ, ଅଭ୍ୟୁଦୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବିଷୟରେ ଲବ କୁଶ ରାମକୃଷ୍ଣମାନଙ୍କ ପରି ଚଳିଲେ ସୁଦ୍ଧା ବାଲୁକ ସେମାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବନ୍ଦ୍ୟ । ପ୍ରଭୁର କେତେକ ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷା ଦେବାରୁ କେହି କେହି ଟିକିଏ ବିସ୍ମୟ ପ୍ରକାଶ କଲେ । କିନ୍ତୁ ସାହସ କର କେହି ତାଙ୍କୁ କାରଣ ଜିଜ୍ଞାସା କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମହର୍ଷିଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଗୁଣି ପାରି କେବଳ ଜାନକଙ୍କ ଦୁଃସ୍ବ କୃତଜ୍ଞତା ଓ ଭକ୍ତିରେ ଉଚ୍ଛ୍ବସିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ବାଲୁକଙ୍କର ଅଜ୍ଞାନ, ପଣ୍ଡାମାନ ଓ ଯନ୍ତ୍ରରେ ମେଧାବୀ ବାଳକଦ୍ବୟ ଅଳ୍ପ ଧମସ୍ବ ମଧ୍ୟରେ ଦେବ, ଦେବୀ, ରାଜମନ୍ତ୍ର, ଧର୍ମମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଧର୍ମର ବିଧାନରେ ପାରଦର୍ଶୀ ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

ହିଁକାଳି ମହର୍ଷି ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ମହାତ୍ମା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସହଯୁକ୍ତ ସମ୍ପନ୍ନ ପୁରୁଷ ଓ ଆଦର୍ଶ ରାଜା । ବିଧାତାଙ୍କର କୌଣସି ବିଶେଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଏପରି ମହାପୁରୁଷ ସଂସାରକୁ ପ୍ରେରଣ କଲେ ନାହାନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାଳ ହେଲା ଯେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଜୀବ୍ୟକାଳରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ । ରାମାୟଣ ରଚନା ଶେଷ ହେବାରୁ ସେ ଲବ କୁଶଙ୍କୁ ସେହି ରାମାୟଣ ଗାନ କରିବାକୁ ଅଭ୍ୟାସ କରାଇଲେ । ବାଳକ ଦୁହେଁ ଯେତେବେଳେ ସାତାନ୍ତ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅପ୍ସରା ନନ୍ଦିତ ସ୍ବରରେ ମହର୍ଷି ଗୀତର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଗାନ କରୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଅଶ୍ରୁମୟ ଗୁଣ୍ଡରଣ ବିମୋହିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ଓ ଚରାଚର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ ହୋଇ ସେହି ଅମର ରାଧା ଶ୍ରବଣ କରୁଥିଲେ । ଲବ କୁଶ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜାଣି ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କର ଗୁଣ୍ଡ ଜାତୀୟ କରି ପରମ ପୁଲକିତ ହେଉଥିଲେ ଓ ଅଜ୍ଞତ-ସାଗରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ମହମାୟ ଆଦର୍ଶ ସେମାନଙ୍କ କୋମଳ ହୃଦୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଉଥିଲା । ସାତାଦେବୀ ପୁଣ୍ୟଦ୍ବୟଙ୍କ ମୁଖରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରବଣ କରି ଅଶ୍ରୁବାର ରୋଧ କରି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଅତୀତ ଘଟଣା ସବୁ ସ୍ମୃତି-ପଥାରୁତ୍ ହୋଇ ତାଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଆଲୋଡ୍ଧିତ କରି ଦେଉଥିଲା ଓ ତାଙ୍କର ମାନୋଭାସ ଗୁଣ୍ୟ ଚକ୍ଷୁ ଦୃଢ଼ିତ କରି ଅଭରଳ ଲୋକଧାରା ବିରାଜିତ ହେଉଥିଲା । ବାଲୁକ ଲବ କୁଶଙ୍କ ମଧୁର କଣ୍ଠରେ ରାମାୟଣ ଗାନ ଶ୍ରବଣ କରି ସ୍ବରଚ୍ଚତ କାବ୍ୟରେ ନୂତନ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ପାରୁଥିଲେ ଓ ତତ୍ପ୍ରତ୍ୟ ଆନନ୍ଦରେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଉତ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା ।

ଏହିରୂପେ ଲବ କୁଶ ନିଜର ମଧୁର ସ୍ବର ଓ ସଂଗେହାରୀ ତପୋବନର ପ୍ରାଣସ୍ବରୂପ ହୋଇ ଦ୍ବୀପର ବର୍ଷ ବୟଃକ୍ରମରେ ଉପନୀତ ହେଲେ । ବାଲୁକ ସ୍ବହୃଦ୍ରେ ସେମାନଙ୍କର ଲାଜ ପାଳନ ଓ ଶିକ୍ଷାଗ୍ରହଣ କରି ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ

ମନେ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କପଟ ଏ କରୁଣ କାବ୍ୟର ଉପସଂହାର ହେବ, କପଟ ପିତା ପୁତ୍ର ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମିଳନ ହେବ, କପଟ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମିଳନ ହେବ, କପଟ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମିଳନ ହେବ, ଏହି ଚିନ୍ତା ସମୟ ସମୟରେ ମହର୍ଷିଙ୍କ ମନକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରୁଥିଲା । ହୃଦୟ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତମ ପୁରୋଗ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଦିନେ ବାଲୁକା ଶ୍ରେଣୀ ନିମନ୍ତେ ପଠ ପାଠକଲେ ଯେ ମହାରାଜ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନୈମିଷାରଣ୍ୟରେ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରୁଅଛନ୍ତି ଓ ସେଠାରେ ସନ୍ନିଷ୍ଠରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ପଠ ପାଠ ମହର୍ଷିଙ୍କ ଦୃଢ଼ ଆଶାର ଆଲୋକରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ମହର୍ଷି ସୀତାଙ୍କୁ ଡାକ କହିଲେ, “ବନ୍ଧେ ! ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ କରୁଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଯଜ୍ଞଦଣ୍ଡନାର୍ଥେ ଲବ କୁଶକୁ ସଙ୍ଗରେ ଘେନି ଯିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରୁଅଛି । ତୁମ୍ଭର ଏଥିରେ ମନ କଣ ? ଆଉ ଅବସ୍ଥାଦୃଷ୍ଟିରେ ମୁଁ ଯଦି ତୁମ୍ଭକୁ ସେଠାକୁ ଯିବା ନିମନ୍ତେ ସମ୍ମାନ ପଠାଏ, ତେବେ ଯିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେବ ନାହିଁ ।”

ସୀତା କହିଲେ, “ପିତା, ଲବ କୁଶ ମୋର ଗର୍ଭଜ ସନ୍ତାନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର କିଛି ନୁହେଁ; ଆପଣ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତିପାଳକ, ସିଦ୍ଧାନ୍ତରୁ ଓ ଯଥାସଙ୍ଗେ । ଆପଣଙ୍କର ସ୍ନେହଯନ୍ତ୍ରରେ ସେମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଅତଏବ ସେମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ନିମନ୍ତେ ଯାହା କହିବେ, ସେଥିରେ କଥା କହିବାର ଆଉ କାହାର ଅଧିକାର ନାହିଁ । ତେବେ ଏମାନେ ସେଠାକୁ ଯାଇ ଯେପରି କୌଣସି ଅଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାର ନ କରନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ଟିକିଏ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବେ । ମୋ ସମ୍ମୁଖରେ ମୁଁ ଏତିକି ମାତ୍ର କହି ପାରୁଛି ଯେ, ମୋର ଆଉ ସହାରରେ କୌଣସି ଆଶା ବା ଆକାଂକ୍ଷା ନାହିଁ । କେବଳ ବାକି କେତେଟା ଦିନ ମୋର ଦୃଢ଼ଦେବତାଙ୍କର ପାଦପଦ୍ମ ଧ୍ୟାନ କରି କଟାଇ ଦେଇ ପାରିଲେ ଜୀବନକୁ ଧନ୍ୟ ମନେ କରିବି । ତେବେ ଆପଣ ଯେଉଁ ଆଦେଶ ଦେବେ, ତାହା ମୋର ସିରୋଧାରୀ ।”

ବାଲୁକା କହିଲେ, “ବନ୍ଧେ, ମୁଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପୁରସ୍କାର ଦେବାକୁ ଭୁଲି ଯାଇଅଛି । ତୁମ୍ଭେ ବୋଧ ହୁଏ ଜାଣ ଯେ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞରେ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଆହୁତି ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ରତ୍ନ, ପଣ୍ଡିତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁରବାସୀମାନେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦାନପରାହୁତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁରୋଧ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ କାହାର କଥାରେ କର୍ଣ୍ଣପାତ କଲେ ନାହିଁ । ସେ ତୁମ୍ଭର ଗୋଟିଏ ହୃଦୟ ସ୍ୱା

ପ୍ରକୃତି ନିର୍ମଳ କରାଇ ଓ ତାହାକୁ ପ୍ରତୀକ୍ଷାମୟ କରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ରତୀ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ସେହି ଲୋକ ନିମନ୍ତେ ପଥ ଦେଇ ଆସିଥିଲା, ତାହା ନିକଟରୁ ଏ ସମ୍ଭାବ ପାଇ ମୁଁ ସ୍ୱଳ୍ପ ଓ ବିସ୍ମୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଯାଇଅଛି । ପ୍ରକାରଣ ନିମନ୍ତେ ଯାହାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ କରିବା ପାଇଁ କରିଅଛନ୍ତି, ତାକୁ ନିଜ ପ୍ରତିରୋଧର ସମ୍ପର୍କ ରାଜନୀତି ଓ ମୁଖ୍ୟତଃ ମାନବ ସମ୍ପର୍କର ଧର୍ମପୂର୍ବ ଆଦେଶ ଦେଇ ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତା ପ୍ରତିପନ୍ନ କରିବା ଏ କେବଳ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରି ବଳି କଠୋର ଓ କୁସମ୍ଭାବନା ମହାବୀରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ! ଧନ୍ୟ ରବିକୁଳାଲକ ମହାରାଜ ରାମଚନ୍ଦ୍ର !”

ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କର ବାକ୍ୟଶୁଣି ଶ୍ରବଣମୁଦ୍ରା ସୀତାଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣରେ ଅମୃତ ବର୍ଷା କଲ । ସୌଭାଗ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଲା ଓ ନୟନରୁ ଦରଦର ଧାରରେ ଆନନ୍ଦାଶ୍ରୁ ପ୍ରବାହିତ ହେଲା । ସୀତାଙ୍କୁ ନୀରବ ଦେଖି ଓ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ-ଭାବ ବୁଝିପାଇ ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କର ବୃତ୍ତ ଚକ୍ଷୁ ଆଦ୍ର ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ବିନା ବାକ୍ୟ-ବ୍ୟୟରେ ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ।

ଲବ କୁଶ ଯଜ୍ଞସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି ପାଶବେ, ଏହି ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠିଲେ । ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କ ଆଦେଶକ୍ରମେ ସେମାନେ ମାତାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ଆଣିବାକୁ ଗଲେ । ସୀତାଦେବୀ ଲବ କୁଶଙ୍କୁ ଯଜ୍ଞସ୍ଥଳରେ କପଳ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ହେବ ସେ ବିଷୟରେ ମଧୁର ଉପଦେଶ ଦେଇ ଓ ସେମାନଙ୍କ ମୁଖ ଚୁମ୍ବନ କରି ସାଶୁନୟନେ ବିଦାୟ ଦେଲେ ।

ବାଲ୍ମୀକି ଶିଷ୍ୟବର୍ଗଙ୍କ ସହ ଯଜ୍ଞସ୍ଥଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଦେଖିଲେ, ସେଠାରେ ବିସ୍ମୟ ଆସ୍ତ୍ରୋତ୍ତମ ଲାଗିଅଛି । ସୁବୃହତ୍ ନୈମିଷାରଣ୍ୟ ଗୋଟିଏ ମହାନଗରରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି । ଭାରତବର୍ଷର ନାନା ସ୍ଥାନରୁ ରାଜା, ବଣିକ୍, ମୁନି, ରାଷ୍ଟ୍ର, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପଣ୍ଡିତ ସମସ୍ତେ ଆସି ସମବେତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମାନବର ରହିବା ନିମନ୍ତେ ନାନାପ୍ରକାର ବାସଭବନ ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି । ସ୍ଥାନେ କୁପ, ଜଳାଶୟ, ଉଦ୍ୟାନ, ରାଜପଥ, ଶିଳ୍ପାଗାର, ଚିକିତ୍ସାଳୟମାନ ରଚିତ ହୋଇଅଛି । ଜନତାର କୋଳାହଳ ମଧ୍ୟରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରକଣ୍ଠୋତ୍ତାପିତ ବେଦଧ୍ୱଜ ଉତ୍ଥପିତ ହେଉଅଛି, ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କର ଚିତ୍କାର ସହିତ ବେଶ୍ୱାଣାଦ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରର ମଧୁର ସ୍ୱର ମିଶ୍ରିତ ହେଉଅଛି । ରାଜକର୍ମଗୁଣମାନେ ଗୁଣାହେତୁ ବୁଲି ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ପରିବୃତ୍ତିର ଆସ୍ତ୍ରୋତ୍ତମ କରୁଅଛନ୍ତି । ସର୍ବତ୍ର ନୟନ ଓ ଶୁଙ୍ଘଳା ବିରାଜମାନ କରୁଅଛି । କେଉଁଠାରେ ଅଭାବ ଅସୁବିଧାର ଲକ୍ଷଣ ନାହିଁ, ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁଖରେ ସନ୍ତୋଷ ଓ ତୃପ୍ତିର ଚକ୍ଷୁ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଅଛି ।

ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କ ଆଦେଶାନୁସାରେ ଲବ କୁଶ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ବୁଲି ରାମାୟଣ

ଗାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବାଳକଦ୍ବୟଙ୍କର ସୁମଧୁର କଣ୍ଠରୁ ଅମୃତମୟୀ ରାମକଥା ଶ୍ରବଣ କରି ଆବାଳବୃକବନିତା ସମସ୍ତେ ମୋହିତ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିବା ନିମନ୍ତେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଲୋକଙ୍କର ସମାଗମ ହେଲା । ରାଜା, ରାଜି, ପଣ୍ଡିତ, ସମସ୍ତେ ଲବ କୁଶକୁ ସାଧୁବାଦ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯେତେ ଶୁଣିଲେ ତତ୍ତ୍ୱ ନାହିଁ, ଆହୁରି ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ନିମ୍ନେ ଏହି ଅଭୂତ ରାମକଥାବଦ୍ବୟଙ୍କ କଥା ମୁଖେ ମୁଖେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର ହେଲା ।

ମହାରାଜ ଦିନେ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳୀରେ ବାଳକଦ୍ବୟଙ୍କୁ ଦକ୍ଷମଧ୍ୟକୁ ଅନ୍ତାନ କଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହୃଦୟରେ କପରି ଗୋଟିଏ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଭାବର ସୂକ୍ଷ୍ମ ହେଲା । ସେ ତାହାର କାରଣ କିଛି ସ୍ଥିର କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏହା ପରେ ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ସୁମଧୁର କଣ୍ଠରେ ବାଣୀୟ ସାହାଯ୍ୟରେ ରାମାୟଣ ଗାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ସେତେବେଳେ ସଭାସ୍ଥ ସମସ୍ତ ଲୋକ ମନ୍ଦମୁଗ୍ଧ ପରି ହୋଇ ରହିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହୃଦୟ ଅଭୂତ ସେହୁରସରେ ଆସ୍ମିତ ହୋଇଗଲା ଓ ସେ ଜୀବନରେ ଅଶ୍ରୁ ବିହୀନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବାଳକଦ୍ବୟଙ୍କର ଆକାର ଅବୟବ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କ ପରିଚୟ ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ ସେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ପ୍ରାଣପ୍ରିୟତମା ଜାନକାଙ୍କର ମଧୁର ମୂର୍ତ୍ତି ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତିପଟରେ ଉଦ୍ଭବ ହେଲା । ସେ ପ୍ରାଣ କରି ଜାଣିପାରିଲେ ଯେ ସେମାନେ ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ଶୁଣି ଗୋଟିଏ ସଖୀରୁ ଶୁଣି ତାଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଦେଲା । ବାଳକଦ୍ବୟ ଯେ ସୀତାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ, ସତନାମସଂସାରୁ ନିମ୍ନେ ଏହି ଧାରଣା ତାଙ୍କ ମନରେ ବର୍ଜମୂଳ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଲକ୍ଷ୍ମଣ, କୌଶଲ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅନୁମାନ କଲେ । ଶେଷରେ ମହର୍ଷି ଲବ କୁଶଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରି ନିଶ୍ଚଳକରଣୀ ସୀତାଙ୍କୁ ପୁନଶ୍ଚାର ଗ୍ରହଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । କୌଶଲ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ମହର୍ଷିଗଣ ଓ ଭରତ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପ୍ରଭୃତି ଭ୍ରାତୃଗଣ ମଧ୍ୟ ସୀତାଙ୍କର ପୁନର୍ଗ୍ରହଣ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କୁ ସାଶୁନୟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ଶେଷରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏଥିରେ ଧୂଳି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ଅମାତ୍ୟବୃନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରି ସୀତାଙ୍କୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତପୋବନକୁ ଲୋକ ପ୍ରେରଣ କଲେ । ସୀତାଦେବୀ ସାଶୁନେତ୍ରରେ ରାମପତ୍ନୀ-ମାନଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରି ଆସି ନୈମିଷାରଣ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ।

ଏହି ଯଜ୍ଞରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ଦାନର ଦିନ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭ୍ରାତୃବୃନ୍ଦ ଓ ମାତ୍ୟବୃନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ଯଜ୍ଞ-ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାମଗଣ

ଓ ନୃପତିଗଣ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଆମନ ଗ୍ରହଣ କରି ଅଛନ୍ତି । ପୌର ଓ ଜନପଦ-
ବାସୀ ମାନେ ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଉପବେଶନ କରି ଅଛନ୍ତି । ସୁରମନ୍ତଳାମାନଙ୍କ
ନିମନ୍ତେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରା ହୋଇଅଛି । ଆଜି ନିର୍ବାସିତା ଶୀତା ଦେଶ
ସର୍ବସମକ୍ଷରେ ଆତ୍ମଶୁଦ୍ଧି ସମ୍ପାଦନ କରିବେ ଏବଂ ମହାରାଜ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତାହାକୁ
ସୁନର୍ଗ୍ରହଣ କରିବେ, ଏହି କଥା ଜନମୁଖରେ ସ୍ୱରାଜିତ ହୋଇଅଛି । ସେଥିପାଇଁ
ସମସ୍ତେ ନିଜଶୁଦ୍ଧି ଦୃଢ଼ସ୍ୱରେ ଶୀତାଙ୍କର ଆଗମନ ସ୍ୱାଗତା କରୁଅଛନ୍ତି । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସ୍ଥଳ
ନଗର ଓ ନିଗ୍ରହ୍ୟ । ଏହି ସମୟରେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମୁଣ୍ଡି, ଦତ୍ୟକାନ୍ତ ମହର୍ଷି ବାଲ୍ମୀକି
ଜାନକା ଓ ତାଙ୍କର ଦେବକୀମାର ଗୁଣ ସୁକୁମାରଚନ୍ଦ୍ର କୁମାରପୁରୁଷଙ୍କ ସହିତ ସଙ୍ଗ-
ଗହରେ ସବେଶ କଲେ । ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଯୋସୁଦ୍ଧ ଚକ୍ଷୁ ଶୀତାଙ୍କ ଉପରେ ନିପତିତ
ହେଲା । ଶୀତାଙ୍କର ବେଶ କଠୋର ବ୍ରତ୍ୟାବିଶୀ ତପସ୍ୱିନୀ ପରି; ପରିଧାନ
ଗୌରୀକ ବସ୍ତ୍ର; ଅଙ୍ଗ ଅଳଙ୍କାରଶୂନ୍ୟ । ତାଙ୍କର ଗନ୍ତର ଶୀର୍ଣ୍ଣ, ମୁଖ ଶଶ୍ୱସ୍, ଅଧର
ରକ୍ତଶୂନ୍ୟ, ଚକ୍ଷୁପୁରୁ ନିଷ୍ପ୍ରଭ । କେବଳ ପଞ୍ଚଲବଣ୍ୟର ଗ୍ରୀସା ଥିବାରୁ କେହି କେହି
ତାଙ୍କୁ ଶୀତା ଦେଶ ବୋଲି ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ । ଶୀତାଙ୍କର ଏପରି ପରିଚିତ୍ତନ
ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କଲେ ଓ ସଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଅସ୍ପୃଶ୍
କଲଧ୍ୱଜ ଶୁଦ୍ଧଗୋଚର ହେଲା । କୌଶଲ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ୟପୁରସ୍କରିଣୀମାନେ
ଶୀତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରି ଉଠିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବନ୍ଧସ୍ଥଳ ଦାନ ଦାନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର
ହେବାକୁ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ବହୁକଷ୍ଟରେ ଦୃଢ଼ସ୍ୱାବେଶ ଦମନ କରି ଗମ୍ଭୀର
ହୋଇ ବସି ରହିଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ ମହର୍ଷି ବାଲ୍ମୀକି ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ସଙ୍ଗସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ
ସମ୍ବୋଧନ କରି କହିଲେ, “ଆପଣମାନେ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ, ମହାରାଜ
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅମୂଲ୍ୟ ଲୋକନିନ୍ଦାକ୍ଷୟରେ ପତିପ୍ରାଣୀ ଶୀତାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।
ଜାନକା ଯେ ପାପସମ୍ପର୍କଶୂନ୍ୟା ଓ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପବିତ୍ରସ୍ୱଭାବୀ, ସେଥିରେ ଅଶ୍ରୁମାନ୍ନ
ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ମୁଁ ପ୍ରାୟ ମୋର ସମସ୍ତ ଜୀବନ ତପସ୍ୟାରେ କଟାଇ ଅଛି; ମୁଁ
ସର୍ବସମକ୍ଷରେ କହୁଅଛି, ଯଦି ଶୀତାଙ୍କର ବିନ୍ଦୁମାନ୍ନ ଭବିଷ୍ୟତ ସ୍ଥଳନ ସଫଳ ହୁଏ,
ତେବେ ମୁଁ ସେପରି ସେହି ସହିତ ତପସ୍ୟାର ଫଳରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୁଏ । ଜାନକା
କାୟମନୋବାକ୍ୟରେ ଏକମାତ୍ର ରାମଙ୍କର ଅନୁବିଶ୍ୱାସୀ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
ଅନୁରୋଧ କରୁଅଛି, ଆପଣମାନେ ଶୀତାଙ୍କର ସୁନର୍ଗ୍ରହଣ ବିଷୟରେ ଅନୁମତି
ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ ।”

ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କର ଏହି କଥା ଶୁଣି ଉପସ୍ଥିତ ନୃପତିବୃନ୍ଦ, ରାଷ୍ଟ୍ରବୃନ୍ଦ ଓ ସଙ୍ଗସ୍ଥ
ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନୁରର ସହିତ ମହର୍ଷିଙ୍କ କଥାର ଅନୁମୋଦନ କଲେ । କିନ୍ତୁ
ଏକଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ବିଷୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବା ସନ୍ଦାନୁଭୂତି

ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ; ସେମାନେ ମାରବ ରହିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଭାବରାଜୀ କାହାରି ଦୃଷ୍ଟି ଅନ୍ତର୍ଗତ କଲା ନାହିଁ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶେଷରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ କୃତାନ୍ତଳି-ପୁଟରେ କହିଲେ “ଭଗବନ୍, ସୀତାଙ୍କର ନିର୍ମଳ ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ମୋ ମନକୁ କଦାପି ସନ୍ଦେହ ସ୍ପର୍ଶ କରି ନାହିଁ । ସ୍ୱୟଂ ଅଗ୍ନିଦେବ ଆସି ଲଙ୍କାରେ ତାଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା ପଡ଼ିପନ୍ଥା କରିଥିଲେ । କେବଳ ଲୋକାପବାଦ ଭୟରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଶତସ୍ତବ୍ଧକ ଜାଣି ପୂଜା ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଭାବରେ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଅଛି । ଏସ୍ତପାଇଁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଜ୍ଜିତ ଓ ମର୍ମାହତ । ଅତଏବ ଆପଣମାନେ ମୋତେ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଜାଣେ, ଏ ପାପର କ୍ଷମା ନାହିଁ । ତଥାପି ଯଦି ସୀତାଦେବୀ ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ଆତ୍ମଶ୍ରଦ୍ଧାର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପୁନଶ୍ଚ ମୋର-ଦୃଢ଼ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣହାସନରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ କରି ଅନୁତାପର ଗନ୍ତ ବିଷୟାଳାରୁ ଟିକିଏ ଅବ୍ୟାହତ ପାଇବି ।” ସ୍ୱସ୍ଥଳ ମାରବ ନିଶ୍ଚଳ । ସୀତାଦେବୀ ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ ପରିସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଯାଇ ନାହିଁ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମନୋଭାବ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅଗୋଚର ରହିଲା ନାହିଁ । ନିଜକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦରପରାଧୀ ଜାଣିଲେ ସୁଧା ସୀତାଙ୍କର ନାଶହୃଦୟ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ମନେ ମନେ ପ୍ରଣାମ କଲେ ଓ ଯଜ୍ଞନେତ୍ରରେ ଥରେ ଲବ ଭୁଞ୍ଜି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ । ତାହା ପରେ କୃତାନ୍ତଳିପୁଟରେ ଅଧୋବଦନରେ କହିଲେ, “ମା ବସୁନ୍ଧର ! ମୁଁ ଯଦି ବସଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ହୃଦୟରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ନ ଥାଏ, ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଭକ୍ତି ଯଦି ନିଷ୍ଠା ଥାଏ, ତେବେ ତୁମ୍ଭର ଘୋଡ଼ାରେ ମତେ ଆଶ୍ରୟ ଦିଅ । ମୋର ଯଦି କିଛି ପୁଣ୍ୟବଳ ଥାଏ, ତୁମ୍ଭେ ଦ୍ୱିଧା ହୁଅ, ମୁଁ ତହିଁରେ ପ୍ରବେଶ କରୁ ।”

ସୀତାଙ୍କ ବାକ୍ୟ ଅବସାନ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସହସ୍ରା ପୃଥ୍ବୀ ବିଦାୟ ହୋଇଗଲା ଓ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଅପୂର୍ବ ଜ୍ୟୋତି ନିର୍ଗତ ହେଲା । ଅକସ୍ମାତ୍ ସେହି ଜ୍ୟୋତିରାଗି ଭେଦ କରି ଗୋଟିଏ ଦିବ୍ୟ ସିଂହାସନ ଆବିର୍ଭୂତ ହେଲା । ସିଂହାସନରେ ଅପୂର୍ବ ତେଜୋମୟୀ ବସୁନ୍ଧର ଦେଖା ସମାପିନୀ । ସେହି ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ ଦେଖା ବାହୁ ପ୍ରସାରଣ କରି ସୀତାଦେବୀଙ୍କୁ ଘୋଡ଼ାରେ ଧାରଣ କଲେ ଓ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସିଂହାସନଟି ଭୂଗର୍ଭରେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ଅକସ୍ମାତ୍ ଦିବ୍ୟ ଗନ୍ଧବାୟୁ ପ୍ରବାହିତ ହେଲା; ଆକାଶରୁ ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ ସ୍ୱର୍ଗରେ ଦୁର୍ଲଭଧୂନ ଶୁଭିରୋଚର ହେଲା । ଏହାପରେ ରାଜା ପ୍ରଜା, ଧନୀ ଦରିଦ୍ର, ବାଳକ, ବୃଦ୍ଧ, ସ୍ତ୍ରୀ, ସ୍ୱପୁଷ୍ପ ସମସ୍ତେ ମହରାଜାତ ପରି “ଜୟ ସୀତା ଦେବୀଙ୍କର ଜୟ” ଏହି ଧ୍ୱନିରେ ଗଗନ ବିଦାୟ କରି ଯୁ ଯୁ ଆବାସକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲେ ।

କଥା ଶତକ

ନିବେଦନ

କଥା, କାହାଣୀ, ଗଳ୍ପ ପ୍ରଭୃତି କଳ୍ପନାତ୍ମକ ରଚନା ସାହିତ୍ୟର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗ । ଏହିସବୁଦ୍ୱାରା କଳ୍ପନାଶକ୍ତି ବିକସିତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନେକ ନାତିଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ମିଳେ । ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଦେଶର “ହିତୋପଦେଶ” ପରି ଉପପଙ୍କ୍ତର ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଧାନତଃ ନାତିଗର୍ଭସୂକ । ଏଥିରେ ଜୀବଜନ୍ତୁମାନଙ୍କର ଶ୍ୱବିଚିତ୍ରା ଓ ଆତ୍ମର ବ୍ୟବହାର ଗଲ୍ପରୂପରେ ଏପରି ନିପୁଣ ଶ୍ୱରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯେ ତାହା ପାଠ କଲେ ନାତିଶିକ୍ଷା ଛଡ଼ା ଅନେକ ଗଣ୍ଡର ସାମାଜିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ତତ୍ତ୍ୱର ମଧ୍ୟ ପରିଚୟ ମିଳେ । ମନୁଷ୍ୟର ଶାନ୍ତି ନୀତି ଓ ସ୍ୱଭାବ ଚରଣର ଉନ୍ନତି କରବା ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଲେହେଁ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଓ ପଶୁପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ମୁଖରେ ମନୁଷ୍ୟର ଶ୍ୱାସୀ ଆଶ୍ୱେପ କରି ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ରଖା ହୋଇଅଛି । ଉପଦେଶ ଯେତେ ମୂଲ୍ୟବାନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଉପଦେଶ୍ୱାର ଆସନରେ ବସି ତାହା ପାଳନ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ବା ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ ତାହାର ମୂଲ୍ୟ ଅନେକ ପରିମାଣରେ କମିଯାଏ—ସାଧାରଣତଃ ମନୁଷ୍ୟର ତାହା ତେଜେ ମୁଣରୋତକ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ଉପଦେଶ୍ୱା ଅନ୍ତରାଳରେ ସ୍ୱାଭାବୁ ପାଠକର ମନ ସ୍ୱତଃ ସ୍ୱନ୍ତର ଓ ପବିତ୍ର ନିନିଦ୍ରା ପ୍ରତି ଅକୃଷ୍ଣ ହୋଇପଡ଼େ ଏବଂ ଅନୀତି, ବ୍ୟଭିଚାର ଓ ନୀତିତା ପ୍ରତି ଗୋଟାଏ ବିଦ୍ରୋହୀତ ଜାତୀୟ ହୁଏ । ଅନେକ ଲୋକେ ନାତିଟି ଏପରି ପରିସ୍ପୃହ ଓ ଗଳ୍ପ ସହିତ ଓତଃପ୍ରୋତଶ୍ୱବରେ ଜଡ଼ିତ ଯେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଶୁର ପୂଜା ତାହା ସହଜରେ ଦୃଢ଼ସୂକ୍ଷ୍ମ ମ ହୋଇ ପାରିବ—ସତରଫ ବାକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ଗୁଝାଇ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ ।

ଉପପଂ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୭୧୦ ସାଲରେ ଶ୍ରୀସ ଦେଶର ଗୋଟିଏ କ୍ଷୀତିଦାସ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପରେ ପରେ ଦୁଇଟି ମୁନିବଙ୍କ ନିକଟରେ ତାଙ୍କୁ ଦାୟତ୍ୱ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଶେଷ ମୁନିବ ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ, ବୁଦ୍ଧି ଓ ବାକ୍ପଟୁତାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପୁଷ୍ଟୋତ୍ତରପୁଷ୍ଟ ତାଙ୍କୁ ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଦାୟତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଲା ପରେ କ୍ଷୀତିଦାସମାନେ କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଉ ନ ଥିଲେ । ଉପପଂ ସାମାନ୍ୟ କ୍ଷୀତିଦାସ ଅବସ୍ଥାରୁ ନିଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବଳରେ କ୍ରମେ ଉଚ୍ଚରୁ ଉଚ୍ଚତର ପଦରେ ଆରୁଡ଼ି ହେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସୁଖ୍ୟାତି ଗୁରୁଆଡ଼େ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ରାଜଦୂତ ଓ ରାଜପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରୀସର ନାନା ପ୍ରଦେଶରେ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ବାକ୍ପଟୁତା ଯୋଗୁଁ

ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧାସଜ୍ଜନ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏହି ସରଳ ନୀତିଗୁଡ଼ିକ ଗଲ୍ପ-
ଗୁଡ଼ିକର ବିବୃତ୍ତି ଦ୍ଵାରା ସେ ଅନେକ ଜଟିଳ ସମସ୍ୟାର ମୀମାଂସା କରି ରାଜା
ପ୍ରଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ସ୍ଥାପନ କରି ପାରି ଥିଲେ ।

ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ସହସ୍ରାଧିକ ବର୍ଷ ହେଲା ଏହି ଗଲ୍ପଗୁଡ଼ିକ ସାହିତ୍ୟଜଗତରେ
ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ଆସିଅଛୁ । ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ସଭ୍ୟ
ଭାଷାରେ ଗଲ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଅନୁବାଦିତ ହୋଇଅଛୁ ଏବଂ ଏକ ଏକ ଭାଷାରେ
ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ସଂସ୍କରଣ ମଧ୍ୟ ଦେଖା ଯାଇଅଛୁ । ଗଲ୍ପଗୁଡ଼ିକର ଆଦର ଦେଶକାଳ-
ନିର୍ବିଶେଷରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁଦ୍ଧା ଦେଖିପରି ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ହେଅଛୁ ।

ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର କେତେକ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ଏଥିରୁ କେତେଗୋଟି ଗଲ୍ପ
ହାଲିବେଶିତ ହୋଇଥିଲେ ମୁଦ୍ଦା ଇତ୍ୟାଦି ଗଲ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ
ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରଭାବରେ ସଂକଳିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ପୁଣି ଉକ୍ତ ଗଲ୍ପମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାର
କାହାର ଭାଷା କଠିନ ଶବ୍ଦପ୍ରୟୋଗଦ୍ଵାରା ଏପରି ଭାରାନ୍ଧାନ୍ତ ଯେ ଗଲ୍ପର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟହୀନ
ପଡ଼ିଥିଲା ପରି ବୋଧ ହୁଏ । ଏହି ଅସ୍ଵାଦ ଦୃଷ୍ଟକରଣ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଏହି ଗଲ୍ପଗୁଡ଼ିକ
ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସୀ ହୋଇଅଛୁ । ଭାଷା ଯଥାସମ୍ଭବ ସରଳ, ସହଜ ଓ
ଶିଶୁଜନସ୍ଥୁଲଭ କରା ହୋଇଅଛୁ ଏବଂ ମୂଳ ଗଲ୍ପଗୁଡ଼ିକର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅବିକୃତ
ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଯତ୍ନର କୌଣସି ଯତ୍ନ ନାହିଁ । ଗଲ୍ପଗୁଡ଼ିକ ନିଜ ଗୁଣରେ
ଏପରି ଗରାସ୍ତର ଯେ ଏଥିପ୍ରତି ସଂସାଧାରଣଙ୍କର ଯେ ହତ୍ତାନ୍ତରୁତ ହେବ ଏପରି
ଆଶା କରିବା ଅମୂଳକ ନୁହେଁ । ଏ ପୁସ୍ତକରେ ବାହୁ ବାହୁ କେବଳ ଅଙ୍ଗୁଳି
ଶହେ ଗୋଟି ଗଲ୍ପ ଦିଆଗଲା । ଏଥିପାଇଁ ଏହାର ନାମ “କଥା ଶତକ” ରଖା
ହୋଇଅଛି । ଏଥିପ୍ରତି ପାଠକମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଦେଖି ପାରିଲେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆଉ
କେତୋଟି ଗଲ୍ପ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ବାସନା ରହିଲା । ଇତି ।

ବାଙ୍କନିଧି ପଟ୍ଟନାୟକ

ସୁଚୀପତ୍ର

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧ । ବାଲିକା ଓ ତାହାର ଦୁଃସମ୍ଭବ	୧
୨ । ଛେଳି ଜଗୁଆଳ ଓ ବଣଛେଳି	୧
୩ । ବଲୁଆ ଓ ଅଜର ଫଳ	୨
୪ । ଦୁଷ୍ଟ କୁକୁର	୨
୫ । ରାଧା ଓ ଗଜର	୩
୬ । ବାଳକ ଓ ବାଦାମ ମାଠିଆ	୩
୭ । ଛଦ୍ମବେଶୀ ରାଧିଆ	୩
୮ । ମୁଣ୍ଡିକ ସରୀ	୪
୯ । ମାଙ୍କଡ଼ ଓ କେଉଁଟ	୪
୧୦ । ସିଂହ ଓ ମୁଷା	୫
୧୧ । ବାଡ଼ି ଗୋରୁ	୫
୧୨ । ରାଧା ଓ ହିଂଶିକା	୬
୧୩ । ଗୁଲୁ ଓ ଦୁଇ ପଥକ	୬
୧୪ । ପାଞ୍ଜିର ସିଂହ	୬
୧୫ । ବାଳକ ଓ ରାଧିଆ	୭
୧୬ । କୋକଣିଆଳି ଓ ଛେଳି	୮
୧୭ । ରାଧିଆ ଓ ବର	୮
୧୮ । ସିଂହ ଓ କାଠୁରୀଆ	୯
୧୯ । ପିଙ୍ଗୁ ଓ ହିଂଶିକା	୯
୨୦ । ରାଧା ଓ କୁକୁର	୯
୨୧ । କୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଥିବା କୁକୁର	୧୦

୨୨ । ଲଞ୍ଜଳତା ବିଲୁଆ	୧୦
୨୩ । କେଉଟ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠମାତ୍ର	୧୧
୨୪ । କୃପଣଲୋକ	୧୧
୨୫ । ଜ୍ୟୋତିଷ	୧୨
୨୬ । ବଂଶଧର ଓ ସିଂହ	୧୨
୨୭ । ବିଲୁଆ ଓ କାଉ	୧୨
୨୮ । ପୀଡ଼ିତ ହରିଶ	୧୩
୨୯ । ବିଲୁଆ ଓ ମେଣ୍ଟା	୧୩
୩୦ । ଗଧ ଓ ବାଘ	୧୪
୩୧ । ସିଂହ ଓ କାଘା	୧୪
୩୨ । ତନ୍ତ୍ରୀ, ତାର ପୁଅ ଓ ଗଧ	୧୪
୩୩ । ବାଳକ ଓ ବାଟୋଇ	୧୫
୩୪ । ଗଧୁଆ ଓ ମେଣ୍ଟା ଜଗୁଆଳ	୧୬
୩୫ । ଜ୍ୟୋତିଷ	୧୭
୩୬ । ବିଲୁଆ ଓ ମାଙ୍କଡ଼	୧୭
୩୭ । କୁକୁର ଓ ତାର ଗ୍ରାସ	୧୭
୩୮ । ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ ଓ ବାହୁଡ଼	୧୭
୩୯ । ଗଧ ଓ ତାର ଶରଦ୍ଦ୍ୱାର	୧୮
୪୦ । ମାତା ଓ ଗଧୁଆ	୧୮
୪୧ । ଗଧ ଓ ଘୋଡ଼ା	୧୯
୪୨ । କାଉ ଓ ମେଣ୍ଟା	୧୯
୪୩ । ଲୁଣମହାଜନ ଓ ଗଧ	୧୯
୪୪ । ଜଣେ ଲୋକ ଓ ତାର ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀ	୨୦
୪୫ । ସିଂହ ଓ ବରହ	୨୦
୪୬ । ମୁଷା ଓ ନେଉଳ	୨୧
୪୭ । ଗଧ, କୁକୁଡ଼ା ଓ ସିଂହ	୨୧

୪୮ । ଋଷ୍ୟ ଓ ସିଂହ	୨୨
୪୯ । ଋଷ୍ୟ ଓ ମେଣ୍ଟାକୁଆ	୨୨
୫୦ । ଲୁଲୁ ଓ ବଲୁଆ	୨୨
୫୧ । ବୁଢ଼ୀ ଓ ଡାକ୍ତର	୨୩
୫୨ । କୁକୁର, କୁକୁଡ଼ା ଓ ବଲୁଆ	୨୩
୫୩ । ବାଘ ଓ ପୋଷାକୁକୁର	୨୪
୫୪ । ମେଣ୍ଟା ଜଗୁଆଳ ଓ ଋଷ୍ୟ	୨୫
୫୫ । କାଠୁଣ୍ୟ ଓ ଘମ	୨୫
୫୬ । ବେଙ୍ଗମାନଙ୍କର ରଜା ଲୁଗି ପ୍ରାର୍ଥନା	୨୬
୫୭ । ଶିକାରୀ ଓ କେଉଟ	୨୭
୫୮ । ଠେକୁଆ ଓ କଇଁଛ	୨୭
୫୯ । ମନୁଷ୍ୟ ଓ ସିଂହ	୨୮
୬୦ । ଋଷ ଓ ତାର ଛାଇ	୨୮
୬୧ । କଇଁଛ ଓ ଶରଳପକ୍ଷୀ	୨୯
୬୨ । କାଢ଼ି ଓ ମୟୂରପୁଛ	୨୯
୬୩ । ଧୋବା ଓ କୋଇଲି ବ୍ୟବସାୟୀ	୩୦
୬୪ । ବଲୁଆ ଓ କାଠୁଣ୍ୟ	୩୦
୬୫ । ପେଟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଜ୍ଞପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ	୩୧
୬୬ । ବୁଢ଼ା ସିଂହ	୩୨
୬୭ । ସଖି ଓ ମଣା	୩୨
୬୮ । ଦାଶନିକ ପିଞ୍ଜୁଡ଼ି ଓ ଦେବଦୂତ	୩୩
୬୯ । ଠେକୁଆ ଓ ବେଙ୍ଗ	୩୩
୭୦ । ଋଷ ଓ ମନୁଷ୍ୟ	୩୪
୭୧ । ପକ୍ଷୀ ଓ ଶବର	୩୪
୭୨ । କୁରୁଡ଼ୀ ଓ ଜଳଦେବତା	୩୫
୭୩ । ସିଂହ ଓ ମେଣ୍ଟା ଜଗୁଆଳ	୩୬

୭୪ । ଘୋଡ଼ା ଓ ହରିଣ	୩୬
୭୫ । ସିଂହ ଓ ଠେକୁଆ	୩୭
୭୬ । ଛେଳିକୁଆ ଓ ରଧୁଆ	୩୭
୭୭ । ଦୁଇଜଣ ବାଟୋଇ ଓ କୁରୁଡ଼ି	୩୭
୭୮ । ସ୍ତର ଓ ଭଉଣୀ	୩୮
୭୯ । ସିଂହ, ରଧୁଆ ଓ କୋକିଶିଆଳ	୩୮
୮୦ । ଭଣ୍ଡ ଓ ଗାରିଲିଲେକ	୩୯
୮୧ । ଭଗଲପକ୍ଷୀ ଓ କାଢ଼	୪୦
୮୨ । କୁକୁର ଓ ଚମଡ଼ା	୪୦
୮୩ । ଘୋଡ଼ା ଓ ସହସ	୪୧
୮୪ । ଶ୍ଵେର ଓ ତାର ମା	୪୧
୮୫ । ଗୋରୁ ଓ କଂସେଇ	୪୨
୮୬ । ହରିଣ, ରଧୁଆ ଓ ମେଣ୍ଟା	୪୨
୮୭ । ସିଂହ, ଟୁଙ୍ଗା ଓ ହାତୀ	୪୨
୮୮ । ସ୍ତ୍ରୀଲେକ ଓ ତାର କୁକୁଡ଼ା	୪୩
୮୯ । ଭରତୀୟପକ୍ଷୀ ଓ ତାହାର କୁଆ	୪୩

(ଇସପ୍ ଗଳ୍ପ)

ବାଳିକା ଓ ଦୁଧପସର

ଦିନେ ଗୋଟିଏ ବାଳିକା ଦୁଧପସରଟିଏ ମୁଣ୍ଡାଇ ଚାଟରେ ଯାଉ ଯାଉ ଶୁଣିଲା, “ଏ ଦୁଧକ କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ପଇସା ଦେବ, ସେଥିରେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ କୁକୁଡ଼ା ଡିମ୍ବ କଣିବ । ଡିମ୍ବକ କୁଟିଲେ ଅନେକ ଛୁଆ ହେବ । ସେ ଛୁଆ-ଗୁଡ଼ିକ ସୁଖି ବଢ଼ି ବଡ଼ କୁକୁଡ଼ା ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ବିକି ଅନେକ ପଇସା ପାଇବ । ସେ ପଇସାରେ ଗୋଟିଏ ଭଲ ପୋଷାକ କଣି ତାକୁ ପିନ୍ଧି ଯାହା ଦେଖିବାକୁ ଯିବ । କେହି କିଛି ପଚାରିଲେ ଗର୍ବରେ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ଯେଠାରୁ ଚାଲିଯିବ ।” ଏହିପରି ସୁଖସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସେହି ଅନୁସାରେ ସେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଏପରି ଶୁଭରେ ହଲାଇ ଦେଲା ଯେ, ମୁଣ୍ଡରୁ ଦୁଧପସରଟି ଖସି ପଡ଼ିଲା ଓ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାର ସବୁ କଲ୍ୟାଣଗୁଡ଼ିକ ଚାଲି ହୋଇଗଲା ।

ଛେଳିଜଗୁଆଳ ଓ ବଣଛେଳି

ଦିନେ ଗୋଟିଏ ଛେଳିଜଗୁଆଳ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଚରାବୁଝିରୁ ଛେଳିପଲଙ୍କୁ ଅଡ଼ାଇ ଆଣୁ ଆଣୁ ପଲ ରାତିରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବଣଛେଳି ଆସି ମିଶି ଗଲେ । ଜଗୁଆଳ ବଡ଼ ଖୁସି ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ନିଜ ଛେଳିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏକା ଗୁମ୍ଫାଳରେ ରଖିଲା । ତହିଁ ଆଉଦିନ ବେଶି ବରଫ ପଡ଼ିବାରୁ ଜଗୁଆଳ ଛେଳିମାନଙ୍କୁ ଚରାଇବାକୁ ନ ନେଇ ଗୁମ୍ଫାଳରେ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଲା । ସେ ଦିନ ସେ ନିଜ ଛେଳିମାନଙ୍କୁ ସାମାନ୍ୟ କିଛି କିଛି ଖାଇବାକୁ ଦେଇ ବଣ ଛେଳିମାନେ କେଜାଣି ଲୋଭରେ ପଡ଼ି ରହିଯିବେ, ଏହି ଆଶାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଭଲ କରି ଖାଇବାକୁ ଦେଲା । ବରଫ ଛାଡ଼ି ଯିବାରୁ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଚରାଇବାକୁ ଗଲା । କିନ୍ତୁ ବଣ ଛେଳିଗୁଡ଼ିକ ଆଉ ପଲରେ ନ ରହି ସାହାଡ଼ ଉପରକୁ ପଲାଇ ଗଲେ । ଛେଳିଆଳ ସେମାନଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଇ କହିଲା, “ମୁଁ ଝିଡ଼ି ବରଫା ସମୟରେ ମୋ ନିଜ ଛେଳିମାନଙ୍କୁ ନ ପରା ରୁମୁମାନଙ୍କର ଏତେ ସହ ନେଲି, ଅଥଚ ଏତେବେଳକୁ ରୁମେମାନେ ମୋତେ ଦବା ଦେଇ ପଳାଉଛ ?” ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ବଣଛେଳି ପଛକୁ ଫେରି କହିଲା, “ରୁମେ ଆମର ଏଡ଼େ ସହ କଲ ବୋଲି ତ ଆମେମାନେ ପୁଣି ସତକ’ ହୋଇ ପଳାଉଛୁ । ରୁମେ କାଲି ଯେ ନିଜ ଛେଳିମାନଙ୍କଠାରୁ ଆମମାନଙ୍କୁ ବେଶି ଖାଇବାକୁ ଦେଲ, ଏଥିରୁ

“ବୁଝାଯାଉଛି ଯେ, ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ଆଉ ଗୁଡ଼ିଏ ନୂଆ ହେଲି ଆସିବେ, ତୁମେ ଆମମାନଙ୍କୁ ନ ପଢ଼ାଉ ଯେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଅଦର କରିବ ।”

ନୂଆ ବନ୍ଧୁ ପାଇ ପଢ଼ାଉ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ହତାଦର କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ବିଲୁଆ ଓ ଅଙ୍ଗୁରଫଳ

ଦିନେ ଗୋଟିଏ ବିଲୁଆ ହେକରେ ବିଲୁଆ ହୋଇ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଦେଖି ପାରିଲ ଯେ, ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗୁର ରସରେ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଅନେକ ଅଙ୍ଗୁର ପାଉଛି । ସେ ଅଙ୍ଗୁର ପାଇବା ଲାଗି ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା କଲ, କିନ୍ତୁ କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ— ଖାଲି ପରିଶ୍ରମ ସାର ହେଲା । ସେ ଯେତେ ଡେଇଁଲେ ସୁଦ୍ଧା ଅଙ୍ଗୁର ନିକଟକୁ ତାର ମୁହଁ ପାଇଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ହତାଶ ହୋଇ ମନକୁ ବୋଧ ଦେବା ଲାଗି ବିଲୁଆ କହିଲା, “ଅଙ୍ଗୁରଗୁଡ଼ିକ ଖଟା ହୋଇଛି । ମୁଁ ଯାହା ମନେ କରିଥିଲି ପାଉଛି ବୋଲି, ତାହା ନୁହେଁ । ଆଉ ତାକୁ ଖାଇ ଫଳ କ’ଣ ?”

ଦୁଷ୍ଟ କୁକୁର

ଜଣେ ଲୋକର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ କୁକୁର ଥିଲା । ସେ ଯାହାକୁ ଦେଖେ ରୂପ କରି ପଛେ ପଛେ ଯାଇ ତାକୁ କାମୁଡ଼ି ଦିଏ । ତାହାର ଏପରି ପ୍ରକୃତି ଦେଖି କୁକୁରର ଖାଉଦ ତା ବେଳରେ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟି ବାନ୍ଧି ଦେଲା । କାରଣ ତାହେଲେ ସେ ଯେଉଁ ବାଟରେ ଯିବ, ଲୋକେ ଜାଣି ପାରି ସତର୍କ ହୋଇ ରହୁବେ । କିନ୍ତୁ କୁକୁର ଏତେ କଥା ବୁଝି ନପାରି ମନେ କଲା, ଏଇଟା ମୋର ବାହାଦୁରୀର ଚିହ୍ନ । ଏହା ଭାବି ସେ ଗର୍ବରେ ଘଣ୍ଟି ବନ୍ଧାଇ ବଜାରଯାକ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଦିନେ ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ା କୁକୁର ତାକୁ ଦେଖି କହିଲା, “ତୁ ମିଛରେ କାହିଁକି ଏତେ ଦେଖାଇ ହୋଇ ବୁଲୁଛୁ ? ତୋ ବେଳରେ ଯେଉଁ ଘଣ୍ଟି ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା, ସେଇଟା ତୋ ଗୁଣ ଲାଗି ଦିଆ ହୋଇ ନାହିଁ—ସେଇଟା ତୋର କଳଙ୍କର ଚିହ୍ନ । ଏଥିରୁ ସମସ୍ତେ ଜାଣି ପାରିବେ ଯେ, ଏଇଟା ଗୋଟିଏ ଦୁଷ୍ଟ କୁକୁର ଏବଂ ଦେଖିଲା ମାତ୍ରେ ଦୂର ଦୂର କରିବେ ।”

ସମୟ ସମୟରେ ଲୋକେ ଅଖ୍ୟାତିକୁ ଖ୍ୟାତି ବୋଲି ମନେ କରି ଓଲଟି ଗର୍ବ କରନ୍ତି ।

ଗଧ ଓ ଖଚର

ଜଣେ ଲୋକ ଗୋଟିଏ ଗଧ ଓ ଖଚର ଉପରେ ଜନସ୍ତ ପକ୍ଷ ନଦ ଏକସ୍ଥାନକୁ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲା । ସମାନ ଭୂମିରେ ବୋହଁ ଘେନି ଶୁଣିବାବେଳେ ଗଧକୁ କିଛି ବାଧା ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ପାହାଡ଼ ଆ ବାଟ ପଡ଼ିଲା, ସେ ଆଉ ପାରିଲା ନାହିଁ । ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶୁଣି ଶେଷରେ ସେ ଖଚରକୁ କହିଲା, “ଭାଇ ! ମତେ ଭାବ କଷ୍ଟ ହେଲାଣି, ତୁ ମୋତେ ଦୟା କରି ଖଣ୍ଡେ ବାଟ ମୋ ବୋହଁରୁ ଗୁଞ୍ଜିଏ ଧରିନୁ, ତେବେ ମତେ ଆଉ ଏତେ ବାଧାନ୍ତା ନାହିଁ ।” ଯେତେ କହିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଖଚର ଗଧ କଥା ଜମା ଶୁଣିଲା ନାହିଁ ।

କିଛି ଦିନପୂର୍ବ ପରେ ଗଧଟି ବାଟରେ ପଡ଼ି ମରିଗଲା । ଲୋକଟି ଏପରି ଜଳାଇ ବାଟରେ ଆଉ କିଛି ଉପାୟ ନ ଦେଖି ଖଚର ଉପରେ ଗଧର ବୋହଁନକ ନଦ ଦେଲା । ଶେଷରେ ଗଧର ଚମଡ଼ା ଖଣ୍ଡି ମଧ୍ୟ ଛଡ଼ାଇ ଲାହାରି ଉପରେ ଗୋହେଇ କଲା । ଏତେ ଭାରି ବୋହଁରେ ଗାଁ ଗାଁ ହୋଇ ଖଚର ଭାରିଲା, “ମୋ ପୁଅ ଠିକ୍ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଅଛି । ମୁଁ ଯଦି ଗଧର ଆପଦ ବେଳେ ତାକୁ ଟିକିଏ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ମୋର କେବେହେଁ ଏ ଦଶା ହୋଇ ନଥାନ୍ତା ।”

ବାଲକ ଓ ବାଦାମ ମାଠିଆ

ଗୋଟିଏ ମାଠିଆରେ ଗୁଞ୍ଜିଏ ବାଦାମ ପୁଣି ହୋଇଥିଲା । ଗୋଟିଏ ବାଲକ ମାଠିଆ ଭିତରେ ହାତ ପୁରାଇ ଲୋଭ କରି ମୁଠାରେ ଯେତେ ବାଦାମ ଧରିବ ତେତେ ଧରି ହାତ କାଢ଼ି ଆଣିଲା ବେଳକୁ ମାଠିଆ ବେକରେ ଲାଗି ହାତ ଅଟକି ରହିଲା । ବାଦାମର ଲୋଭ ଛାଡ଼ି ପାରୁ ନାହିଁ, କି ହାତ ମଧ୍ୟ ବାଦାମ କରି ପାରୁ ନାହିଁ, ଏହିପରି ଭାବରେ ରହି ଶେଷରେ ବାଲକଟି ହତାଶ ହୋଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଏହା ଦେଖି ବାଲକକୁ କହିଲା, “ଆଜି ବେଶି ପାଇଁ ଲୋଭ କରୁଛୁ କ’ଣିକି ? ଅଳ୍ପରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହ । ତାହାହେଲେ ଅଳ୍ପେଶରେ ହାତଟି କାଢ଼ି ଆଣି ପାରିବୁ ।” ବାଲକଟି ସେହିପରି କରିବାରୁ କିଛି ବାଦାମ ମଧ୍ୟ ପାଇଲା, ହାତଟି ମଧ୍ୟ ବାହାରି ଆସିଲା ।

ବେଶିପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମୂଳରୁ କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଛଦ୍ମବେଶୀ ଗଧୁଆ

ଥରେ ଗୋଟିଏ ଗଧୁଆ ମନେ କଲା, ମୁଁ ଯେବେ ଗୋଟିଏ କପଟ ବେଶ ଧରି ପାରେ; ତାହାହେଲେ ମୋର ଆଉ ଖାଇବା ପିଇବାରେ ଅଭାବ ହେବ ନାହିଁ ।

ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କରି ମେଣ୍ଟା ପଲକୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ବସି ଖାଇବ । ଏହିପରି ଭାବି ଶେଷିଏ ମେଣ୍ଟା ଚମଡ଼ାରେ ଦେହକୁ ଭଲ କରି ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଇ ସେ ମେଣ୍ଟାପଲଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଭରବାକୁ ଲାଗିଲା । ଜଗୁଆଳ ମଧ୍ୟ ସେ କଥା ଜାଣି ପାରିଲା ନାହିଁ । ପତ୍ୟା ହେଲେ ଜଗୁଆଳ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମେଣ୍ଟାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗୁହାଳରେ ତାକୁ ନେଇ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଖାଇବାକୁ ଦେଇ ତାଟି କଲିଦେଲା । ଗୁହାରେ ଜଗୁଆଳର ଗୋଟିଏ ମେଣ୍ଟା ଦରକାର ପଡ଼ିବାରୁ ସେ ଗୁହାଳକୁ ଯାଇ ଗଧୁଆକୁ ଅନ୍ଧାରରେ ମେଣ୍ଟା ମନେ କରି ଆଣି ହାଣି ପକାଇଲା । ଗୁପ୍ତ ବେଶରେ ମେଣ୍ଟା ମାଗିବାକୁ ଯାଇ ଶେଷରେ ଗଧୁଆ ନିଜେ ହାଣ ଖାଇଲା ।

ସେ ପରର ଅନିଷ୍ଟ ଖୋଜେ, ତାର ନିଜର ଅନିଷ୍ଟ ହୁଏ ।

ମୂଷିକ ସଭା

କି ଉପାୟ କଲେ ବିରାଡ଼ି ଭୟରୁ ରକ୍ଷା ମିଳିବ, ଏଥିପାଇଁ ତୁନେ ମୁଷ୍ଟମାନେ ମିଳି ଗୋଟିଏ ସଭା କଲେ । ନାନା ଚିନ୍ତାର ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇ ଶେଷକୁ ସ୍ଥିର ହେଲା ଯେ, ବିରାଡ଼ି ବେଳରେ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟି ବାନ୍ଧିଦେଲେ ସବୁଠାରୁ ଭଲ ହେବ । ତାହାହେଲେ ବିରାଡ଼ି ଆସିବାବେଳେ ମୁଷ୍ଟମାନେ ଘଣ୍ଟିର ଟଣ୍ ଟଣ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ସତର୍କ ହୋଇ ନିଜ ନିଜ ଗାତକୁ ପଳାଇ ଯିବେ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ କଥା ଉଠିଲା—ଘଣ୍ଟିଟି ବାନ୍ଧିବ କିଏ; କେହି ଆଉ ସାହସ କରି ବାହାରିଲେ ନାହିଁ ।

ମୁହଁରେ କହିବାଠାରୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ କରିବା ବହୁତ ଅନୁର ।

ମାଙ୍କଡ଼ ଓ କେଉଟ

ଗୋଟିଏ ମାଙ୍କଡ଼ ଗଛ ଉପରେ ବସି ଦେଖି ପାରିଲା ଯେ, କେତେଗୁଡ଼ିଏ କେଉଟ ନଦୀରେ ଜାଲ ପକାଉଅଛନ୍ତି । ସେ ଛପି ହେ ସେମାନଙ୍କର ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖୁଥାଏ । କେଉଟମାନେ କିଛି ସମୟ ପରେ ମାଛଧରା ଶେଷ କରି ଜାଲକୁ ନଇ ଅଡ଼ାରେ ରଖି ଦେଇ ଘରକୁ ଖାଇବାକୁ ଗଲେ । କିନ୍ତୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମାଙ୍କଡ଼ମାନେ ବଡ଼ ନକଲ କରି ପାରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଚାଲିଯିବାର ଦେଖି ସେ ଗଛରୁ ଓହ୍ଲାଇ କେଉଟମାନଙ୍କ ପରି ଜାଲ ପକାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ଶେଷରେ ସେହି ଜାଲରେ ନିଜେ ଛଦି ହୋଇ ବୁଡ଼ିଯିବା ସମୟରେ ଭାବିଲା, “ମତେ ଠିକ୍ ଦଣ୍ଡ ହୋଇଛି । ସେ ଦିନ ଜାଲ ଧରି ନାହିଁ, ତାର ସେଥିରେ ମାଛ ଧରିବାକୁ ଯିବା କି ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା ?”

ସିଂହ ଓ ମୂଷା

ଦିନେ ଗୋଟିଏ ସିଂହ ନଦରେ ଶୋଇଛି, ଏପରି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ମୂଷା ତା ମୁହଁ ଉପର ଦେଇ ଦୌଡ଼ି ଯିବାରୁ ତାର ନଦ ଭାଙ୍ଗି ଗଲା । ସିଂହ ଭାଗରେ ଉଠି ମୂଷାକୁ ଧରି ମାରି ପକାଇବାକୁ ବସିଲା । ମୂଷା କାତର ଭାବରେ କହିଲା, “ଆଜି ଦୟା କରି ମୋତେ ଗ୍ରୀଡ଼ ଦିଅ, ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଦିନେ ତୁମ୍ଭର ଉପକାର କରିବି ।” ଏ କଥାରେ ସିଂହ ଟିକିଏ ହସି ତାକୁ ଗ୍ରୀଡ଼ ଦେଲା ।

କିଛିଦିନ ପରେ ଦୈବାତ୍ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶିଳା ଶ୍ଯା ସେହି ସିଂହକୁ ଧରି ଖୁବ୍ ଶକ୍ତ କରି ଦୌଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ପକାଇଲେ । ସିଂହ ଭୁଲିରେ ପଡ଼ି ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗର୍ଜନରୁ ମୂଷା ସିଂହକୁ ଚିହ୍ନି ପାରି ତା ପାଖକୁ ଆସି ଦାନୁରେ ଦୌଡ଼ି ସବୁ କାଟି ପକାଇଲା ଏବଂ ତାକୁ ମୁକ୍ତ କରି ଦେଇ କହିଲା, “ମୋଠାରୁ ତୁମେ ଯେ କେବେ କିଛି ଉପକାର ପାଇବ, ଏ କଥା ତୁମେ ସ୍ବପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ଭାବି ନ ଥିଲ । ମୋ କଥା ସେତେବେଳେ ତୁମେ ହସିକରି ଉଡ଼ାଇ ଦେଉଥିଲ; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଦ୍ଧି ପାବୁର ଯେ ଗୋଟିଏ ଶୁଦ୍ର ମୂଷା ମଧ୍ୟ ପଶୁରୂପ ସିଂହର କିଛି ଉପକାର କରି ପାରେ ।”

ବାଡ଼ି ଗୋଛା

ଜଣେ ବୁଢ଼ାଲୋକର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପୁଅ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ଆପଣା ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ କଳି ଲଗାନ୍ତି । ବୁଢ଼ା ସେମାନଙ୍କର କଳି ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ନାନା ଉପଦେଶ ଦେଲା । କିନ୍ତୁ କୌଣସିଥରେ କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ତତ୍ତ୍ବ ସେ ଭାବିଲା, ଭିନ୍ନ ହେଲେ କି ଅନିଷ୍ଟ ହୁଏ, ଗୋଟିଏ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଇ ଏମାନଙ୍କୁ ତାହା ବୁଝାଇ ଦେବି ।

ଦିନେ ସେ ସବୁ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଡାକି ଗୋଛାଏ ବାଡ଼ି ଆଣିବାକୁ କହିଲା । ସେମାନେ ବାଡ଼ି ଆଣିଦାରୁ ସେ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ହାତରେ ବାଡ଼ି ଗୋଛା ଦେଇ ତାକୁ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ କହିଲା । ସମସ୍ତେ ଲାଗିପଡ଼ି ନାନା ଚେଷ୍ଟା କଲେ, କିନ୍ତୁ ବାଡ଼ି ଗୋଛାଟି ଭାଙ୍ଗି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତତ୍ତ୍ବରେ ସେ ଗୋଛାଟି ଫିଟାଇ ଦେଇ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ବାଡ଼ି ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ଦେବାରୁ ସେମାନେ ଅକ୍ଳେଶରେ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ । ତତ୍ତ୍ବ ବୁଝି ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲା, “ବାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବାରୁ ତୁମ୍ଭେମାନେ କେହି ଭାଙ୍ଗି ପାରୁ ନ ଥିଲ । କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଆଲଗା ହୋଇଯିବାରୁ ସହଜରେ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲ । ସେହିପରି ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯେତେଦିନ

ଯାଏ ପରସ୍ପର ମିଳି ମିଶି ଏକାଠି ଥିବ, କେନ୍ଦ୍ର ରୂପମାନଙ୍କର କିଛି ଅନନ୍ତ କର ପାରିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅଲଗା ହୋଇଗଲେ ରୂପମାନଙ୍କର ବଳ ଭାଙ୍ଗି ଯିବ ଓ ଶେଷମାନେ ରୂପମାନଙ୍କୁ ହରାଇ ଦେବେ ।”

ଯୋଡ଼ାକୁ ଘୋଡ଼ା ସରି ନୁହେଁ ।

ଗଧ ଓ ଝିଣ୍ଟିକା

ଦିନେ ଗୋଟିଏ ଗଧ ପଡ଼ିଆରେ ଚରୁ ଚରୁ ଝିଣ୍ଟିକାମାନଙ୍କର ଚିଁ ଚିଁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲା । ସେ ମନେ କଲା, “ଆହା ! ମୋର ଏହିପରି ସୁନ୍ଦର ସ୍ବର ଆଆନ୍ତା କି ?” ସେ ଝିଣ୍ଟିକାମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲା, “ରୂପମାନେ କଅଣ ଖାଅ ଯେ ରୂପମାନଙ୍କର ସ୍ବର ଏକେ ମଧୁର ହୋଇଛି ?” ସେମାନେ କହିଲେ, “କେବଳ ଶିଶିର ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ଆହାର ।” ଗଧ ତହିଁ ସ୍ଥିର କଲା, ମୁଁ ଏଣିକି ଖାଲି ଶିଶିର ଖାଇବି, କାହାନ୍ତିଲେ ଶୀଘ୍ର ମୋର ସ୍ବର ବଦଳି ଯିବ । ଏହିପରି ଭାବି ସେ ଶିଆପିଆ ଗୁଡ଼ି ଦେବାରୁ ଅଳ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟରେ ମରିଗଲା ।

ଭାଲୁ ଓ ଦୁଇପଥକ

ଦୁର୍ଘଟି ଲୋକ ବଣ ମଧ୍ୟରେ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ହଠାତ୍ ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ଭାଲୁ ଦେଖି ପାରିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଅତି ଶୀଘ୍ର ଗଛ ଉପରେ ଚଢ଼ି ପଡ଼ି ଆଡ଼ୁଆଳରେ ଲୁଚିଗଲା । ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଆଉ କିଛି ଉପାୟ ନ ଦେଖି ଭୂଇଁରେ ନିର୍ଜୀବ ଭାବରେ ପଡ଼ି ରହିଲା । ଭାଲୁ ତାହା ନିକଟକୁ ଆସି ତାହା ଦେହ ସୁଦ୍ଧା ବାବେଲେ ସେ ଏପରିଭାବରେ ନିଶ୍ଚାସ ପ୍ରଶ୍ନାସ ବନ୍ଦ କରି ମଲା ପରି ପଡ଼ି ରହିଲା, ଯେପରି ତାହାର ପିଣ୍ଡରେ ପ୍ରାଣ ନାହିଁ । ଭାଲୁ ତାକୁ ମଡ଼ା ମନେ କରି ଗୁଡ଼ି ଚାଲିଗଲା, କାରଣ ଭାଲୁମାନେ ମଡ଼ା ଦେହକୁ ଛୁଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଭାଲୁ ଶୁଣିଯିବା ପରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକଟି ଗଛରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ତାର ବନ୍ଧୁକୁ ଥଟ୍ଟାରେ ପଚାରିଲା; “କି ହୋ ! ଭାଲୁ ତମ କାନ ପାଖରେ ଗୁନି ଗୁନି କରି କଣ କହୁଥିଲା କି ?” ଉତ୍ତରରେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ କହିଲା, “ସେ ମୋତେ ଏହି ଉପଦେଶ ଦେଇଗଲା ଯେ ଉପଦ ସମୟରେ ଯେଉଁ ଲୋକ ବନ୍ଧୁକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରେ, ତାକୁ କେବେହେଁ ବିଶ୍ବାସ କରିବ ନାହିଁ ।”

ବିପଦକାଳରେ ବନ୍ଧୁର ପଶ୍ଚାତ୍ତା ହୁଏ ।

ପୀଡ଼ିତ ସିଂହ

ଗୋଟିଏ ସିଂହ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୁଢ଼ା ହୋଇଯିବାରୁ ଆଉ ଦୌଡ଼ି ଧରି ଶୀକାର କରି ପାରୁ ନାହିଁ । ଭୋକରେ ବଳହୀନ ହୋଇ ସେ ମନେ କଲା, ଏଣିକି ତ ବଳ ବ୍ୟୟ ଗଲା, ଗୋଟିଏ କିଛି କୌଶଳ ନ କଲେ ଆଉ ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ ନାହିଁ । ତନେ ସେ ଶକ୍ତ ବେମାର ଫଡ଼ିଆବାର ବାହାନା କରି ଯାଇ ଜନ ଗୁହା ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚି ହେଲା ଏବଂ ପ୍ରକାଶରେ ଏ କଥା ଯମପୁତ୍ର ଜଣାଇ ଦେଲା । ବଣର ଜନ୍ତୁମାନେ ଏଥିରେ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ତା ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ୍ କରିବାକୁ ଆସିଲେ । ସିଂହ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୁହା ଭିତରେ ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହିପରି ଅନେକ ଜନ୍ତୁ ଖାଇ ସାରିବା ପରେ, ବଳୁଆ ସିଂହର ଗୁରୁତ୍ବ ବୃଦ୍ଧି ପାରିଲା ।

ଦିନେ ବଳୁଆ ସିଂହର ଗୁହା ନିକଟକୁ ଯାଇ ବାହାରେ ଥାଇ ସିଂହର ଦେହ କିପରି ଅଛି ବୋଲି ପଚାରିଲା । ସିଂହ ଉତ୍ତର କଲା, “ମୁଁ ନୁହେଁ ଭଲ, ନୁହେଁ ମନ୍ଦ, ଏପରି ଭାବରେ ଅଛି । ଗୁମ୍ଫା ବାହାରଟାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛ କାହିଁକି ? ଦୟା କରି ଟିକିଏ ଭିତରକୁ ଆସ, କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ।” ବଳୁଆ କହିଲା, “ମତେ ଜ୍ଞାପା କର, ମୁଁ ଭିତରକୁ ଯାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ଦେଖୁଛି, ଗୁହା ଭିତରକୁ ଯିବାର ପାଦଚିହ୍ନ ଅନେକ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଫେରି ଆସିବାର ଚିହ୍ନ ଆଦୌ ନାହିଁ । ମୋର ଏଥିରେ ବଡ଼ ସନ୍ଦେହ ହେଉଛି ।”

ରୁକ୍ମିମାନ ଲୋକମାନେ ଅନ୍ୟର ବସନ୍ଦ ଦେଖି ସାବଧାନ ହୁଅନ୍ତି ।

ବାଳକ ଓ ଗଧୁଆ

ଗୋଟିଏ ବାଳକ ପଲେ ମେଣ୍ଟା ଚାଲୁଥିଲା । ସେ କୌରୁକରେ ଅନେକ ଥର “ଗଧୁଆ, ଗଧୁଆ” ବୋଲି ପାଟି କରିବାରୁ ଆଖପାଖ ବଲ୍ଲରେ ଘେରି ଲୋକମାନେ କାମ କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ଦୌଡ଼ି ଆସନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଦେଖନ୍ତି ଯେ, ବାଳକ ଖାଲି ରହସ୍ୟ ଦେଖିବା ଲାଗି ଏପରି କରୁଛି, ସେମାନେ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଫେରି ଯାନ୍ତି । ପଛକୁ ଲୋକମାନେ ବରକ୍ତ ହୋଇ ସ୍ଥିର କଲେ ଯେ, ଏଣିକି ତାଙ୍କିଲେ ଆମେ ଶୁଣିବା ନାହିଁ ।

ଦିନେ ପ୍ରକୃତରେ ଗଧୁଆ ଆସିବାରୁ ବାଳକ ଭୟରେ “ଗଧୁଆ, ଗଧୁଆ” ବୋଲି ପାଟି କରି ଉଠିଲା, କିନ୍ତୁ ଏଥର କେହି ତା କଥା ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ଫଳରେ ଏହି ହେଲା ଯେ, ବାଳକଟି ଗଧୁଆ ହାତରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲା ।

ଯେଉଁ ଲୋକ ବରାବର ମିଛ କହେ, ସେ ଅଟେ ଯତ କଥା କହୁଲେ ସୁଦ୍ଧା କେହି ତାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

କୋକିଶିଆଳି ଓ ଛେଳି

ଦିନେ ଗୋଟିଏ କୋକିଶିଆଳି ବାଟରେ ଯାଉ ଯାଉ ଗୋଟିଏ ଗହ୍ୱରୀଆ କୁଅ ଭିତରେ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ଉପରକୁ ଆସିବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନ ଦେଖି ସେ କୁଅ ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ । ଏପରି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଛେଳି ଗୋଷ୍ଠରେ ଆନ୍ଧଟ ପାଉଟ ହୋଇ ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । କୋକିଶିଆଳିକୁ କୁଅ ଭିତରେ ଦେଖି ଛେଳି ତାକୁ ପାଣିଟା ଭଲ କି ମନ୍ଦ ବୋଲି ପଚାରିଲା । କୋକିଶିଆଳି ନିଜର ବିପଦ କଥା କିଛି ନ କହି ପାଣିର ଭାରି ପ୍ରଶଂସା କରାଯାଉ ଲାଗିଲା । ଛେଳି କୋକିଶିଆଳି କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରା କିଛି ନ ଭାବି ନ ଚିନ୍ତି କୁଅ ଭିତରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲା । ତହିଁ କୋକିଶିଆଳି ତାକୁ ଉଦ୍ଧାରିବା ବିପଦ କଥା ଜଣାଇ ଦେବାକୁ ଛେଳି ମନରେ ବଡ଼ ଭୟ ହେଲା । କୋକିଶିଆଳି କହିଲା, ‘ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ଅଛି । ତୁମେ ଆଗଭୋଡ଼ କାହୁଁର ଘରେ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ଯୋଡ଼ି ଛୁଡ଼ା ହେଲେ ମୁଁ ରୁମୁ ପିଠି ଉପରେ ଉଠି ପାର ହୋଇ ଯିବି ଏବଂ ପରେ ତୁମ୍ଭକୁ ଉଠାଇ ନେବି ।’ ଛେଳି ଏଥିରେ ରାଜି ହେବାକୁ କୋକିଶିଆଳି ତା ପିଠି ଉପରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ନିରାପଦରେ ଉପରକୁ ଉଠି ଚାଲିଗଲା ।

ଛେଳି କୋକିଶିଆଳିର ଚଞ୍ଚଳତା ବୁଝି ପାରି ତାକୁ ଗାଳି ଦେବାକୁ ସେ କହିଲା, “ଆରେ ନବୋଧ, ତୋ ଦାଢ଼ିରେ ଯେତେ ବାଲ ଅଛି ମୁଣ୍ଡରେ ଯଦି ଯେତକି ବୁଦ୍ଧି ଥାଆନ୍ତା ତୁ ବାହାର ଆସିବାର ବାଟ ନ କରି କେବେହେଁ ଭିତରକୁ ଯାଇ ନଥାନ୍ତୁ ।” ଏହା ଶୁଣି ଛେଳି କହିଲା, “ହଁ ମୁଁ ତ ନିଜ ହାତରେ ଏହା ଅରଳିଛି, ତତେ ଦୋଷ ଦେଇ କଣ ହେବ ?”

“ଆଗଣା ହସ୍ତେ ଜିହ୍ୱା ଛେଦ, କେ ତାର ଅଛି ପ୍ରତିବାଦା ।”

ଗଧୁଆ ଓ ବର

ଗୋଟିଏ ଗଧୁଆର ଡାହାଣ ଖଣ୍ଡେ ହାଡ଼ ଲାଘିଯିବାରୁ ସେ ଗୋଟିଏ ବରକୁ କହିଲା, “ତୁ ଯେବେ ମୋ ଡାହାଣ ଭିତରେ ଅଣ୍ଟା ଡାହାଣ କରି ହାଡ଼ ଖଣ୍ଡ ବାହାର କରି ଦେବୁ, ତେବେ ମୁଁ ତୋତେ ଅନେକ ସୁରସ୍ୱାର ଦେବି । ବର ହାଡ଼ ବାହାର କରି ହାଣି ଯେତେବେଳେ ସୁରସ୍ୱାର ମାଗିଲା, ଗଧୁଆ ଦାନ୍ତ କଡ଼ ମଡ଼ କରି ପାଟି କରି କହିଲା, “ତୁ ଯେ ଗୋଟିଏ ଗଧୁଆର ପାଟି ଭିତରୁ ନିରାପଦରେ ମୁଣ୍ଡ ବାହାର କରି ଆଣି ପାରିଲୁ, ଏହି ତୋର ଯଥେଷ୍ଟ ସୁରସ୍ୱାର । ତୁ ଆଉ ଅଧିକ କଣ ଚାହୁଁ ?”

ସିଂହ ଓ କାଠୁରିଆ

ଦିନେ ଜଣେ କାଠୁରିଆ ତାର ଝିଅକୁ ପଙ୍ଗରେ ବେନି ବନକୁ ଯାଉଥିଲା । ଝିଅକୁ ଦେଖି ଗୋଟିଏ ସିଂହର ତାକୁ ବନ୍ଦୀ କରିବାକୁ ଭାବି ଲାଗି ହେଲା । ଏବଂ ସେ କଥା ଯାଇ ତା ବାଧକୁ କହିଲା । କାଠୁରିଆ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦିଅମ ସଙ୍ଗରେ ପଡ଼ି ଶୁଣିଲା, “ନାହିଁ କରଦେଲେ ସିଂହ ସୁଖିଯାଇ ନାନା ଅନିଷ୍ଟ କରିବ ଓ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ବିପଦ ।” ଏହିପରି ଭାବି ସେ ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ଧିର କରି ସିଂହକୁ କହିଲା, “ଦେଖ, ତମକୁ କନ୍ୟା ଦେବାକୁ ମୋର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ । ତମ ପରି ସୁସାଧ କେତେ ଜଣଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟେ ? ତେବେ ତୁମର ଦାନ୍ତ ଓ ନଖ ଦେଖି ମୋ ଝିଅ ଭାରି ଭୟ ହେବ । ତୁମେ ଯଦି କହ ମୁଁ ତୁମର ନଖ ଓ ଦାନ୍ତ ଉପାଡ଼ି ଦେବି, ତାହାହେଲେ ଆଉ କିଛି କାହା ରହିବ ନାହିଁ ।

ସିଂହ ଶୁଣି ହୋଇ ଏଥରେ ବଳି ହେଲା । କାଠୁରିଆ ତହିଁ ତାର ସବୁ ଦାନ୍ତ ଓ ନଖଗୁଡ଼ିକ କର୍ମ ମୂଳ କରି ଦେଲା । ଏହା ପରେ ସିଂହ ସୁଖି ସେତେବେଳେ କନ୍ୟା ମାଗିଲା କାଠୁରିଆ ଆଉ ତାକୁ ଭୟ ନ କରି ଖଣ୍ଡେ ବାଡ଼ି ଧରି ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ଡଳି ଦେଇ ଆସିଲା ।

ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଓ ଝିଣ୍ଟିକା

ଗାଡ଼ିକାଳରେ ଦୁଇ ପିମ୍ପୁଡ଼ିମାନେ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରୁ ସାଇତିଥିବା ଖାଦ୍ୟକୁ ଖରାରେ ଶୁଖାଉଥିଲେ । ଏପରି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଝିଣ୍ଟିକା ଅନାହାରରେ ମରମର ହୋଇ ସେହି ବାଟରେ ଯାଉ ଯାଉ କାତର ସ୍ବରରେ ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି ଖାଦ୍ୟ ମାଗିଲା । ସେମାନେ ପଚାରିଲେ, “ତୁମେ ଖରାଦିନରେ କିଛି ଖାଦ୍ୟ ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖିଲ ନାହିଁ କ’ଣ ? ସେ ଉତ୍ତର କଲା, “ମୋର ସେତେବେଳେ ଆଦୌ ସମୟ ନ ଥିଲା; ଗାତ ଗାଉବାଝେ ମୋର ସମୟ କଟି ଯାଇଥିଲା ।” ପିମ୍ପୁଡ଼ିମାନେ ସୁଖରେ କହିଲେ, “ତୁମେ ଯଦି ନିଷେଧ ଭାବରେ ଖରାଦିନଯାକ କେବଳ ଗାତ ଗାଉ କଟାଇ ଦେଲ, ତେବେ ଗାତ ଦିନରେ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ଉପାସ ରହିବ । ସେଥିପ୍ରତି ଆଉ କିଏ କଣ କରିବ ?”

ଗଧ ଓ କୁକୁର

ଜଣେ ଲୋକର ଗୋଟିଏ ଗଧ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର କୁକୁର ଥିଲା । ଗଧଟି ଖାଲରେ ଥାଏ । ତାକୁ ଗୁଡ଼ ଓ ଘାସ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଏ । କୁକୁରଟି ଅନେକ

କୌରବ ଓ ଶୁରୁଷା ଜାଣିଥିଲ । ସେଥିଲାଗି ସେ ମୁନବର ବଡ଼ ପ୍ରିୟପାତ୍ର
ଥିଲ । ଯେତେ ଭଲ ଜିନିଷ ହେଉ ମନେ ମୁନବର ତାକୁ ଟିକିଏ ନ ଦେଇ କିଛି
ଖାଉ ନ ଥିଲେ । ମୁନବର ତାକୁ କୋଳରେ ଧରି ଅନେକ ଗେଲ କରୁଥିଲେ ଓ
କୁକୁରଟି ତାଙ୍କ ଘିରେ ନୀଚ ବୁଡ଼ି ତାଙ୍କୁ ଖୁସି କରୁଥିଲା । ବିଷୟ ଗଧକୁ କିନ୍ତୁ
ଲଟାରୁ କାଠ ଅଣିବା, ଭର ବୋହୂବା ପ୍ରଭୃତି ନାନା କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ
ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ଗଧ ମନେ କଲା, କୁକୁର ବଡ଼ ସୁରେ ଅଛି, ମୁଁ ଖାଲି କାମ କରି କରି
ମରୁଛି । ମୁଁ ଯଦି ତା ପରି ମୁନବର ପାଖରେ ଯାଇଁ ନରୁ କୁଦା କରିବି ତାହାହେଲେ
ମତେ ମୁନବର ବଡ଼ ଅଦର କରିବ । ଏହିପରି ଭାବ ସେ ଦିନେ ଦୌଡ଼ି ଛୁଣ୍ଡାଇ
ମୁନବର ଘର ଭିତରେ ଯାଇଁ ପଶିଲା ଓ ଛୁଟିପଟି ହୋଇ ମୁନବର ଗୁରୁ ପାଖରେ
ନାଚିବାକୁ ଲାଗିଲା । କିଛି ସମୟ ପରେ ସେ ମୁନବର ଉପରକୁ କୁକୁର ପରି ଡେଇଁବାକୁ
ଯାଇ ମେଳ ଉପରେ ଥିବା ଯବୁ ଜିନିଷ ଭାଙ୍ଗି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଦେଲା । ଗୁରୁ-
ମାନେ ଘର ଭିତରେ ଏପରି ଗୋଲମାଲ ଶୁଣିବାରୁ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲେ ଓ ମୁନବର
ବିପଦ ଦେଖି ଗଧକୁ ପିଟି ପିଟି ଶାଲକୁ ଡେଇଁ ଦେଲେ । ଗଧ ମାଡ଼ରେ ଦରମା
ହୋଇ ଶାଲ ଭିତରେ ପଡ଼ି ରହିଲା ଓ ଭାବିଲା “ମୁଁ ମୋର ସାଙ୍ଗ ଗଧମାନଙ୍କ ପରି
ପରିଶ୍ରମ ନ କରି ସେ ନିଷ୍ପଣା କୁକୁର ପରି ଅଳସରେ ଦିନ କଟେଇବ ବୋଲି
ମନେ କରି ଥିଲି । ମତେ ଏ ଦଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ, ଆଉ କାହାକୁ
ହୁଅନ୍ତା ?

ଯେହାଁ କାମ ଯେହାଁକି ସାଜେ ।

କୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଥିବା କୁକୁର

ଗୋଟିଏ କୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ବଳଦମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦାନା ରଖା ହୋଇଥିଲା ।
ବଳଦମାନେ ଟାଙ୍ଗିବାକୁ ଆସିବାବେଳେ ଗୋଟିଏ କୁକୁର କୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଯିବାକୁ
କାମୁଡ଼ିବାକୁ ମିଶି କାହାକୁ ଟାଙ୍ଗିବାକୁ ଛୁଡ଼ି ଦେଲା ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ବଳଦ
କହିଲା, “ଏପରି ଲେସା କୁକୁର ମୁଁ କାହିଁ ଦେଖି ନାହିଁ । ସେ ନିଜେ ଖାଇବ ନାହିଁ କି
କାହାଣକୁ ଖୁଆଇ ଦେବ ନାହିଁ ।”

ଲୁଞ୍ଜିକଟା ବିଲୁଆ

ଦିନେ ଗୋଟିଏ ବିଲୁଆ ଜାଲରେ ପଡ଼ି ପଳାଇ ଯିବା ସମୟରେ ତାର
ଲୁଞ୍ଜିକଟି ଛୁଣ୍ଡି ଲେ । ଲଜରେ ସେ ଥିଲା କାହାଣ ନିକଟକୁ ନ ଯାଇ ଭାବିଲା “ଆଉ

ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗେ ଯାଇ କପଳ ମୁହଁ ଦେଖାଇବ ? ଯଦି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅନ୍ୟ ବିଲୁଆମାନଙ୍କୁ ଏହିପରି ଲଜ୍ଜିତ କରିପାରନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ମୋର ଆଉ କିଛି ଦୁଃଖ ରହିନା ନାହିଁ ।” ଏହିପରି ମନେ କରି ସେ ଦିନେ ଯଦି ବିଲୁଆମାନଙ୍କୁ ଡାକି କହିଲା, ଦେଖ, ଏ ଲଜ୍ଜିତା ଯୋଗୁଁ ଆମ୍ଭମାନେ କେତେ ଅସୁବିଧା ଦେଖୁଅଛୁ । ଏଭଳି କାଟି ଦେଲେ ଆମଠାରୁ ବଳି ଆଉ କିଏ ସୁବିଧା ଦେଖିବ ! ଆଉ ବୃଥାରେ ଏଭଳିକୁ ଚୋଡ଼ିବା ଫଳ କଣ ? ଖାଲି ଆମର ଅସୁବିଧା ଦେହରୁ ମାଟି ।” ଏହା ଶୁଣି ଗୋଟିଏ ବୃଦ୍ଧା ବିଲୁଆ କହିଲା, “ଭାଇ ! ତମ ଲଜ୍ଜା ଡ଼କି ଛୁଣି ଯାଇ ନ ଥିଲେ ତମେ କହାପି ଏପରି ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ ।”

କେଉଟ ଓ ଛୋଟ ମାଛ

ଦିନେ ଗୋଟିଏ କେଉଟ ଦଳତମାମ୍ ଜାଲ ପକାଇ ଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ମାଛ ଧରିଲା । ମାଛଟି ବହୁତ ଖୋସାମର କରି କେଉଟକୁ କହିଲା, “ମତେ ଧରି ତମର କି ଲାଭ ହେବ ? ମୋର ଦାମ୍ ବା ବର୍ତ୍ତମାନ କେତେ ହେବ, ମୁଁ ଏହିକ୍ଷଣି ନିଜାନ୍ତୁ ଛୋଟ ହୋଇଛି । ତମେ ଯଦି ମନେ ନ ମାରି ନିରାରେ ଗୁଡ଼ିଦିଅ, ମୁଁ କେତେ ଦିନ ପରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମାଛ ହେବି । ସେତେବେଳେ ତମେ ମତେ ଧରି ଧନାନେମାନଙ୍କୁ ବିକିଲେ ଅନେକ ଲାଭ କରି ପାରିବ ।” କେଉଟ କହିଲା, “କାଲେ ପରେ ବେଶି ଲାଭ ହେବ ବୋଲି ଯଦି ମୁଁ ହାତରେ ପାଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୋତେ ଗୁଡ଼ିଦିଏ ତେବେ ଦୁନିଆରେ ମୋଠାରୁ ବଳି ଓଲୁ ଆଉ କିଏ ଅଛି ?”

କୃପଣ ଲୋକ

ଗୋଟିଏ କୃପଣ ଲୋକ, ଭାର ଯାହା କିଛି ଟଙ୍କା ପଇସା ଥିଲା ସେ ସବୁ ଦେଇ ଖଣ୍ଡେ ସୁନା କଣି ଆଣିଲା ଓ ତାକୁ ନେଇ ଘର ଭିତରେ ମାଟି ଖୋଳି ପୋତି ପକାଇଲା । ସେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଯେ ସୁନାଖଣ୍ଡିକ କାଢ଼ି ଥରେ ଦେଖେ ଓ ପୁଣି ସେହିପରି ରଖିଦିଏ । ଭାର ମୂଲ୍ୟ ଆଦି ଦିନେ ଏକଥା ଜାଣି ପାରି ସୁନାଖଣ୍ଡି ଖୋଳି ନେଇଗଲା । ତହିଁ ଆଗଦିନ ସେ ଯେତେବେଳେ ଯାଇ ଦେଖେ ସେ ସେଠାରେ ଆଉ ସୁନା ନାହିଁ, ସେ ବାଲି ଛଣ୍ଡାଇ ହାତ କରୁଡ଼ି ଭେଁ ଭେଁ କରି ରଖି ପକାଇଲା । କଣେ ପଡ଼ୋଶୀ ତାଠାରୁ ପଚାରି କଥା ଶୁଣି କହିଲା “ତମେ ମିଛରେ ମନ ଦୁଃଖ କରୁଛୁ କହିଲୁ ? ଖଣ୍ଡିଏ ପଥର ନେଇ ସେହି ଗାତରେ ରଖି ଦେଇ ମନେ କରି ସେ ସେହି ଖଣ୍ଡି ତମର ସୁନା । ସୁନାଦ୍ୱାରା ତମର ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିଲା, ଏହାଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ତାହା ହୋଇ ପାରିବ । ତମେ ଯେତେବେଳେ ସୁନାର କିଛି ବ୍ୟବହାର କରୁ ନ ଥିଲ ତାହାର ଥିବା ନ ଥିବା ତମ ପକ୍ଷରେ ସମାନ ।”

ଜ୍ୟୋତିଷ

ଜଣେ ଜ୍ୟୋତିଷ ପ୍ରତିଦିନ ରାତିରେ ବାହାରକୁ ଆସି ନକ୍ଷତ୍ରଗଣନା କରନ୍ତି । ତିନେ ଦେଖିବାବେଳେ ସେ ଆକାଶକୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇଁ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଅକସ୍ମାତ୍ ଗୋଟିଏ କୁଅରେ ଡିପିପଡ଼ିଲେ । ପଡ଼ିଯାଇ ହାତ ଗୋଡ଼ ଛୁଣି ଯିବାରୁ ନେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ବଡ଼ ପାଟି କଅଁ ହୁରି ପକାଇଲେ । ଗୋଟିଏ ଲୋକ କୁଅ ନିକଟକୁ ଦୌଡ଼ି ଯାଇ ଯେତେବେଳେ ଯିବୁ କଥା ଶୁଣିଲା, ସେ କହିଲା “ସ୍ୱର୍ଗରେ କଣ ଅଛି ଜାଣିବାକୁ ଯାଇ ତମେ ଯେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ କଣ ଅଛି ତାହା ଜାଣି ପାରୁ ନାହିଁ ।”

ବଣଗଧ ଓ ସିଂହ

ତିନେ ସିଂହ ଗୋଟିଏ ଚଢ଼େଇକୁ ଡାକ କହିଲା, “ଦେଖ ମୋ ଦେହରେ କୋର ବେଣି, କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଦୌଡ଼ି ପାର ଭଲ । ଆମେ ଦୁଇ ଜଣ ଯଦି ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଶିକାର କରିବା ତାହାହେଲେ ଆମର ଆଉ ଖାଇବା ପିଇବାର ଅଭାବ ହେବ ନାହିଁ । ତୁମେ ଯାହା ଯଜେ ବଳରେ ନ ପାରିବ, ମୁଁ ଯାଇ ତୁମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ଓ ମୁଁ ସାହାକୁ ତଡ଼ି ନ ପାରିବ ତୁମେ ଯାଇ ତାକୁ ଧରିବ ।” ଗଧ ଖୁସି ହୋଇ ଏଥିରେ ରାଜି ହେଲା ।

ଦୁହେଁ ଯାଇ ମିଳି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଜନ୍ତୁ ଶିକାର କରି ସାରିଲାବୁ ସିଂହ ତାକୁ ଭାଗ କରାକୁ ବସିଲା । ସମୁଦାୟ ଶିକାରକୁ ତଳ ଭାଗ କରି ଦେଇ ସାରିଲାବୁ ସିଂହ କହିଲା, “ସପ୍ତମ ଭାଗଟି ତ ଗଲା ମୋର ରଜାଭାଗ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗଟି ମଧ୍ୟ ଭାଗଦାରରୂପେ ମୋର ପାଉଣା । ବାକି ରହିଲା ତୃତୀୟ ଭାଗଟି, ଏ ଭାଗଟି ତୁମେ ଯଦି ମତେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଏଠାରୁ ଶୀଘ୍ର ନ ପଳାଅ ତାହାହେଲେ କହୁଦେଉଛୁ ତୁମର ବଡ଼ ଅନିଷ୍ଟ ହେବ ।”

ଜୋର ଯାହାର ମୂଳକ ଭାର ।

ବିଲୁଆ ଓ କାଉ

ଗୋଟିଏ କାଉ ଅଣ୍ଟାରେ ଖଣ୍ଡେ ମାଂସ ଧରି ଗଛ ଉପରେ ବସିଥିଲା । ଏହା ଦେଖି ବିଲୁଆ ପାଟିରୁ ଲାଳ ଗଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । କପରି ସେ ମାଂସ ଖଣ୍ଡକ ପାଇବ ଏଥିଲାଗି ସେ ଗୋଟିଏ କୌଶଳ ବାହାର କଲା । ବିଲୁଆ ବଡ଼ ପାଟି କରି କହିଲା, “କାଉ କି ସୁନ୍ଦର ପକ୍ଷୀ ! ତାର ଗଡ଼ଣଟି ଯେପରି ସୁନ୍ଦର, ବର୍ଣ୍ଣଟି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । ଅହା ! ତାର ଦେହଟି ଯେପରି ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱରଟି ଯଦି ସେହିପରି ସୁନ୍ଦର ହୋଇଥାଆନ୍ତା

ତାହେଲେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ପକ୍ଷିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରଜା ବୋଲିଥିବାର ।” ବିଲୁଆ ଏତକ ବଞ୍ଚନା କରି କହିଥିଲା । କାହିଁ ସେ କଥା ବୁଝି ନ ପାରି ଗଲାଣିକାର ଦେଇ ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ଆମ୍ଭେ ଜଳବେଳକୁ ମା’ପଟେ ତଳେ ଖସି ପଡ଼ିଲୁ । ବିଲୁଆ ସେ ଖେଳ ଶାଂସ୍ତ୍ର ଗୋଟାଇ ନେଇ କାନ୍ଦୁ କହିଲା, “ଭାଇ କାହିଁ, ତମର ସ୍ବରଟି ବେଶ ଭଲ, କିନ୍ତୁ ତମର ବୁଦ୍ଧି ଶୁଦ୍ଧି ଆସୁ ନାହିଁ ।”

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୋକଙ୍କୁ ଠକାଇବାକୁ ଖୋସାମନ୍ତଠାରୁ ଆଉ ଭଲ ଉପାୟ ନାହିଁ ।

ପୀଡ଼ିତ ହରିଣ

ଗୋଟିଏ ଜଗତରେ ଦେହ ଦୁଃଖ ହେବାରୁ ସେ ଆଉ କେଉଁ ଆଡ଼େ ଭରି ବୁଲି ନ ପାରି ପଡ଼ିଆର ଗୋଟିଏ କଣ୍ଠରେ ପଡ଼ି ରହିଲା । ତାର ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବମାନେ ଏ ଖବର ପାଇ ତାକୁ ଘଟୋଳିବାକୁ ଆସିଲେ । ଆସି ତା ପାଖରେ ଥେରୁ ଘାସ ପଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ଥିଲା ସମସ୍ତେ ଫୁଲ'ଏ ଫୁଲ'ଏ ଖାଉ ଖାଉ ଶେଷ କରିଦେଲେ । ବିରାଗ ହରିଣଟି ଯାହା ଟିକିଏ ଭଲ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା କିନ୍ତୁ ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ଦୁଇ ଦିନରେ ମରି ଗଲା ।

କୁପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଦ୍ବାରା ଇଷ୍ଟ ଅପେକ୍ଷା ଅନ୍ନିଷ୍ଟ ବେଶି ହୁଏ ।

ବିଲୁଆ ଓ ମେଣ୍ଟା

ଦିନେ ବିଲୁଆମାନେ ମେଣ୍ଟାମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଦେଖ, ତମ ଆମ ମଧ୍ୟରେ କାହିଁକି ସବୁବେଳେ ଏପରି ଗୋଟାଏ ବିବାଦ ଥିବ ? ଗୁଲ, ଏଥର ଏଣିକି ଆମ୍ଭେ-ମାନେ ଏକସଙ୍ଗେ ମିଳିମିଶି ରହିବା । ଏହିମି କୁକୁରଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛନ୍ତି ସବୁ ଅନର୍ଥର ମୂଲ । ଯେତେବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଟିକିଏ ତମ ନିକଟକୁ ଆସିବାକୁ ଚାହୁଁ ସେମାନେ ଭୋ ଭୋ କରି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଆଉ ପାଖରେ ପ୍ରବୁଦ୍ଧ ହେଉଛନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଉ ତମମାନଙ୍କର କିଛି ଅନ୍ନିଷ୍ଟ ନ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କାମୁଡ଼ିବାକୁ ମିଶିନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଲାଗି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ବିରୋଧ ରହି ଯାଉଅଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ପାଖରୁ ତଡ଼ି ଦିଅ, ଦେଖିବ ସବୁ ଗୋଲମାଲ ରୁଟିଯିବ ।” ମେଣ୍ଟାମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଅଳ୍ପ । ସେମାନେ ଏ ଗୁରୁତ୍ବ ବୁଝି ନ ପାରି ବିଲୁଆମାନଙ୍କ କଥାରେ ପଡ଼ି କୁକୁରମାନଙ୍କୁ ପାଖରୁ ବାହାର କରିଦେଲେ । ଶେଷରେ ଆଉ କେହି ଜଗୁଆଳ ନାହାନ୍ତି ଦେଖି ବିଲୁଆମାନେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ମେଣ୍ଟାପଲକୁ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଗଧ ଓ ବାଘ

ଗୋଟିଏ ଗଧ ପଡ଼ିଆରେ ଚରୁ ଚରୁ ଦେଖି ପାରିଲ ଯେ ଗୋଟିଏ ବାଘ ତାକୁ ଧରିବାକୁ ଆସୁଅଛି । ସେ ଚତୁଃପାଦ ଗୋଟାଏ ବାହାନା କରି ଗ୍ରେଟେଇ ଗ୍ରେଟେଇ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାଘ ଆସି କାହିଁକି ଗ୍ରେଟାଉଛୁ ବୋଲି ପଚାରିବାରୁ ଗଧ କହିଲା “ଭଲ, କଥଣ କହୁଛି, ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼ ଡେଇଁ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଗୋଟାଏ ମୁଠିଆ କଣ୍ଟା ଗୋଡ଼ରେ ଗଲିଗଲା । ମୋ ଗୋଡ଼ରୁ କଣ୍ଟାଟି ବାହାର କରିଦେଇ ମତେ ଖାଅ, ତା ନ ହେଲେ ତମ କଣ୍ଟାରେ କଣ୍ଟା ଲାଗିବ ।” ବାଘ ଏଥିରେ ଗଲି ହୋଇ ଗଧ ଗୋଡ଼ ଟେକି କଣ୍ଟା କେଉଁଠାରେ ଅଛି ବୋଲି ଖୁବ୍ ମନଦେଇ ଖୋଜିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗଧ ଏପରି ସମୟରେ ବାଘ ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତ ନାଚ ମାରିଦେଇ ଦୌଡ଼ି ପଳାଇଗଲା । ବିରାଗ ବାଘ କଷ୍ଟରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ଭାବିଲା, “ମତେ ବେଶ୍ ଶାନ୍ତି ହୋଇଛି । ମୋ ବାପ ମତେ କେବଳ କ’ଣେଇ ଚିନ୍ତା ଶିଖେଇ ଥିଲା । ମୁଁ ତାକୁ ବି ବ୍ୟବସାୟ କରିବାକୁ ଗଲି କାହିଁକି ?”

ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଓ କାପ୍ତା

ଦିନେ ଗୋଟିଏ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ପାଣି ପିଇବାକୁ ନଇକୁ ଯାଇ ସୁଅରେ ଭସିଗଲା । ସେ ବୁଡ଼ିଯିବାକୁ ବସିଛି ଏପରି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ କାପ୍ତା ନଇକୂଳରେ ଗୋଟିଏ ଗଛରେ ବସି ଏହା ଦେଖି ପାରିଲା । ସେ ଦୟା କରି ଗଛରୁ ଗୋଟିଏ ପତ୍ର ଛଣାଇ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ପାଖକୁ ପକାଇ ଦେଲା । ପିମ୍ପୁଡ଼ି ପତ୍ର ଉପରେ ଚଢ଼ି ଯାଇ କୂଳରେ ଲାଗିଲା ଓ ସେଥିରେ ତାର ଜୀବନ ରକ୍ଷା ହେଲା ।

କିଛିଦିନ ପରେ ଗୋଟିଏ କେଳା ସେହି କାପ୍ତାକୁ ଧରିବାଲାଗି ଗଛରେ ନଳ ଖଣ୍ଡୁଥିଲା । ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଏହା ଦେଖି ପାରି କେଳାକୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଚୋଟେ କାମୁଡ଼ି ଦେବାରୁ ତାହା ହାତରୁ ନଳ ଖସି ପଡ଼ିଲା ଓ କାପ୍ତାଟି ଉଡ଼ିଯାଇ ରକ୍ଷା ପାଇଲା !

ଉପକାଶ ଲୋକର ଉପକାର ବୃଥା ହୁଏ ନାହିଁ । ଉଧାର ସେରକ କେବେ ତିନି ପାଆ ନୁହେଁ ।

ତନ୍ତ୍ରୀ, ତାର ପୁଅ ଓ ଗଧ

ଗୋଟିଏ ତନ୍ତ୍ରୀ ଓ ତାର ପୁଅ ହାଟରେ ବିକ୍ରି କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗଧକୁ ଅଡ଼ାଇ ନେଇ ଯାଉଥିଲେ । କିଛି ଦୂର ଯାଇ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ କୁଅ

ନିକଟରେ ଗୁଡ଼ି ଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ କଥାବାଣୀ ହେଉଥିବାର ଦେଖିଲେ । ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହିଲା, “ଦେଖ, ଏପରି ଲୋକ ତମେ କେବେ କେଉଁଠି ଦେଖିଛ ? ଗଧଟାକୁ ଚଲାଇ ନେଉଛନ୍ତି ପଛକେ ତା ଉପରେ କେତେ ଚଢ଼ିବାକୁ ନାହିଁ ।” ଏ କଥା ଶୁଣି ବୁଢ଼ା ଶାଘୁ ତା ପୁଅକୁ ଗଧ ଉପରେ ଚଢ଼ାଇ ଦେଲା ଓ ନିଜେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚାଲିଲା ।

ଆଉ କିଛି ଦୂର ଯାଇ ସେମାନେ ଦଳେ ବୁଢ଼ାଲୋକ ଜର୍ଜ କର କର ଆସୁଥିବାର ଦେଖିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହିଲା, “ମୁଁ ଯାହା କହୁଥିଲି ସତ କି ନା, ହେଉ ଦେଖ । ଆଜିକାଲି ବୁଢ଼ାଲୋକଙ୍କୁ ମାନ୍ୟ କରୁଛ କିଏ ? ଦେଖୁଛ ତ ସେ ଅଳପୁଆ ଟୋକାଟା ଗଧ ଉପରେ ବସୁଛି, ଆଉ ବିଭୀଷଣ ବୁଢ଼ାଟି ଚାଲି ଚାଲି ଯାଉଛି ।” ଏ କଥା ଶୁଣି ବୁଢ଼ା ପୁଅକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦେଇ ନିଜେ ଗଧ ଉପରେ ବସିଲା ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନେ ଟଣ୍ଡେ ଦୂର ଯାଇଛନ୍ତି, ଏପରି ସମୟରେ ବାଟରେ ଆଉ ଦଳେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହିଲା, “ଦେଖୁଛ, ସେ ବୁଢ଼ାଟା କେତେ ଆପସୁଖୀ; ନିଜେ ଗଧ ଉପରେ ବସି ଯାଉଛି, ଆଉ ପିଲାଟାକୁ ଚଲାଇ ଚଲାଇ ନେଉଛି ।” ବୁଢ଼ା ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ପୁଅକୁ ନେଇ ତା ପଛରେ ବସାଇ ଦେଲା ।

ଏପରି ଭାବରେ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ସହରର ପାଖାପାଖି ହୋଇ ଯିବାରୁ ଜଣେ ଲୋକ ପଚାରିଲା, “ଭାଇ ! ଏ ଗଧଟି କଣ ତମର ?” ବୁଢ଼ା ହଁ କରିବାରୁ ସେ କହିଲା, “ତମେ ତା ଉପରେ ଯେଉଁ ବୋର୍ ଦେଇଛ ସେଥିରୁ ଏ ଗଧ ତମର ବୋଲି ତ ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ନାହିଁ । କାହିଁକି ? ତମେ ଦୁହେଁ ଯାଇ ତ ବିଚାରଲେ ଏହିକ୍ଷଣି ଗଧଟାକୁ ବୋହୁ ନେଇ ପାରନ୍ତି ।” ଏ କଥା ଶୁଣି ବୁଢ଼ା ଓ ତାର ପୁଅ ଗଧକୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ି ତାର ସବୁ ଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧି ଦେଲେ ଓ ଦୁହେଁ ଯାଇ ଗୋଟାଏ ବାରିଶରେ ତାକୁ ବୋହୁ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏ ରହସ୍ୟ ଦେଖି ଅନେକ ଲୋକ ସେଠାରେ ଗଢ଼ା ହୋଇ ପଡ଼ି ହସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅବଶେଷରେ ଗଧ ଏ ସବୁ ଗୋଲମାଲ ଦେଖି ଦୌଡ଼ି ଛୁଟାଇ ବାରିଶ ଉପରକୁ ଡେଇଁ ନଇ ଭିତରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଲା । ବୁଢ଼ାଟି ଅତିଶୟ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଗଧଟିକୁ ହରାଇ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲା ଓ ବୁଝି ପାରିଲା ଯେ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଖୁସି କରିବାକୁ ଗଲେ କାହାରିକୁ ଖୁସି କରି ହୁଏ ନାହିଁ ।

ବାଳକ ଓ ବାଟୋଇ

ଗୋଟିଏ ବାଳକ ନଇରେ ଗାଧୋଇ ଗାଧୋଇ ବେଶି ପାଣିକୁ ଚାଲିଯିବାରୁ ଆଉ ତାର ହାତ ଗୋଡ଼ ପାଇଲା ନାହିଁ । ସେ ବୁଡ଼ି ଯିବାକୁ ବସିଲା । ଏପରି ସମୟରେ

ହେତୁ ବାଟ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଯାଉଥିବାର ଦେଖି ସେ ବଡ଼ ପାଟି କରି ତାକୁ ଡାକିଲା । ଲୋକଟି ତାକୁ ପାଣିରୁ ଉଠାଇ ଆଣିବାକୁ ନ ଯାଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଭାବରେ କୁଳରେ ଠିଆ ହୋଇ କାହିଁକି ତୁ ଏତେ ପାଣିକି ଗଲୁ ବୋଲି ବାଳକକୁ ଗାଳି ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବାଳକଟି କହିଲା, “ମହାଶୟ, ଆଗେ ମୋର ଜୀବନଟା ରଖ, ପରେ ପଛେ ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ଗାଳି ଦେବ ।”

ବାହାଘ୍ୟ ନ କରି ରୁଦ୍ଧ ଉପଦେଶ ଦେଲେ କିନ୍ତୁ ଫଳ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଗଧୁଆ ଓ ମେଣ୍ଟାଜଗୁଆଳ

ଗୋଟିଏ ଗଧୁଆ ମେଣ୍ଟାପଲଙ୍କ ପରେ ନରାବର ବୁଲୁଥାଏ ଓ କାହାରିକି କେବେ କିଛି ଅନିଷ୍ଟ କରେ ନାହିଁ । ମେଣ୍ଟାଜଗୁଆଳ ପ୍ରଥମେ ତାକୁ ଶସ୍ତ୍ର ମନେ କରି ପତକ ହୋଇ ତା ଉପରେ କଡ଼ା ନଜର ରଖିବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲା ସେ ମେଣ୍ଟାମାନଙ୍କ ମେଲରେ ରହୁ ସୁଦ୍ଧା ସେ କାହାର କିଛି ଅନିଷ୍ଟ କରୁ ନାହିଁ, ଜଗୁଆଳ ମନରୁ ସନ୍ତୋଷ ଗୁଲିଗଲା । ସେ ଗଧୁଆକୁ ମେଣ୍ଟାଙ୍କର ଶସ୍ତ୍ର ମନେ ନ କରି ସେମାନଙ୍କର ଜଗୁଆଳ ବୋଲି ଭାବିଲା । ଦିନେ ତାର ପହୁରରେ କାମ ସମ୍ପାଦି ସେ ମେଣ୍ଟାମାନଙ୍କୁ ତା ଜିପାରେ ଗୁଡ଼ି ଦେଇ ଗୁଲିଗଲା । ଗଧୁଆ ଏ ସୁବିଧା ଦେଖି ପଲରୁ ଅନେକ ମେଣ୍ଟା ମାର୍ବି ପକାଇଲା ।

ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକକୁ କଦାପି ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ନାହିଁ ।

ଜ୍ୟୋତିଷ

ଜଣେ ଜ୍ୟୋତିଷ ବଜାର ମଧ୍ୟରେ ବସି ଲୋକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦେଖି କାହା ଭାଗ୍ୟରେ କଣ ଅଛି ସବୁ କହୁଥିଲେ । ହଠାତ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଦୌଡ଼ି ଆସି ତାଙ୍କୁ କହିଲା, “ତମ ଘର କବାଟ ଭାଙ୍ଗି ଚୋରମାନେ ସବୁ ଜିନିଷପତ୍ର ହୋଇ ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି” । ଏ କଥା ଶୁଣି ଜ୍ୟୋତିଷ ତରତର ହୋଇ ଘରକୁ ଦୌଡ଼ିଲେ । ଜଣେ ଲୋକ ତାଙ୍କୁ ବାଟରେ ଦେଖି କହିଲା, “କହୋ, ତମେ ତ ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କର କଣ ହେବ ଗଣନା କରି କହୁଛ, ତମ ନିଜ ଭାଗ୍ୟରେ କଣ ହେବ ଜାଣି ପାରିଲି ନାହିଁ କିପରି ?”

“କହୁ ଦେଉଥାଏ ପରକୁ, ବୁଦ୍ଧି ନ ଦଶର ଘରକୁ ।”

ବିଲୁଆ ଓ ମାଙ୍କଡ଼

ଗୋଟିଏ ବିଲୁଆ ଓ ଗୋଟିଏ ମାଙ୍କଡ଼ ଏକ ଘଙ୍ଗର ଘାଟରେ ଯାଉଥିଲେ, ଯାହା ଯାହା ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ମଶାଣିପଦାରେ ଚାଲି ଯେଉଁଠି ଦେଖି ପାରିଲେ । ମାଙ୍କଡ଼ କହିଲା, “ଏ ଯେଉଁ ଦେଉଳ ଦେଖୁଛ ଏ ସବୁ ଆମ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ତୋଳା ହୋଇଛି । ସେମାନେ ଏହି କାମଯାଦା ଲୋକ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଅନେକ ଭଲ କାମ କରିଥିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଯଶ ସ୍ମରଣାନ୍ତେ ବ୍ୟାପି ଯାଇଥିଲା ।” ବିଲୁଆ କହିଲା “ଯାହାହେଉ ତମେ ମିଛ କହିବାର ଗୋଟିଏ ଭଲ ଟିକର ବାହାର କରିଛ । ତମେ ଏପରି ଗୋଟିଏ କଥା କହିବୁ ଯାହା ମିଛ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ମୋର ଉପାୟ ନାହିଁ । ତମ ପୁରୁଷମାନେ ଏଠାରେ ନାହାନ୍ତି କି ଯେଉଁମାନେ ଏ ଦେଉଳ ତୋଳାଇଛନ୍ତି ସେମାନେ ନାହାନ୍ତି ।”

ମିଛ କଥାଟା ବଡ଼ ଶୀଘ୍ର ଧରା ପଡ଼ିଯାଏ ।

କୁକୁର ଓ ତାର ଛାଇ

ଗୋଟିଏ କୁକୁର ମୁହଁରେ ଖଣ୍ଡେ ମାଂସ ଧରି ଗୋଟିଏ ପୋଲ ଉପର ଦେଇ ନଇ ପାର ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ନଇପାଣିରେ ତାର ଯେଉଁ ଛାଇ ପଡ଼ିଥିଲା, ତାକୁ ଦେଖି ସେ ମନେ କଲା ଯାହା ଗୋଟାଏ କୁକୁର ଖଣ୍ଡେ ବଡ଼ ମାଂସ ନେଇ ଯାଉଛି । ଏହି ବଡ଼ ମାଂସଖଣ୍ଡ ଲୋଭରେ ସେ ନିଜ ମାଂସଖଣ୍ଡ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଅନ୍ୟ କୁକୁରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଚଲିବେଳକୁ ଦେଖିଲା ଯେ ଖାଲି ନିଜର ମାଂସ-ଖଣ୍ଡ କି ନଇ ପୁଅରେ ପଡ଼ି ଉଠି ଯାଉଛି । ଶେଷରେ ସେ ହତାଶ ହୋଇ ଉଠିଲା, ଯେଉଁମାନେ ଲୋଭରେ ପଡ଼ି ଅନିଷ୍ଟିତ ଲାଭ କରି ଦୌଡ଼ନ୍ତି ତାଙ୍କର ଏହି ଦଶା ଘଟେ ।

ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ ଓ ବାଦୁଡ଼ି

ପଶୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିବାରୁ କେତେବେଳେ ଏ ପକ୍ଷ ଓ କେତେବେଳେ ସେ ପକ୍ଷ ଜୟା ହୁଅନ୍ତି । ବାଦୁଡ଼ି ଯୁଦ୍ଧର ଏପରି ଅନିଷ୍ଟିତ ଫଳ ଦେଖି କେତେବେଳେ ପଶୁ ଓ କେତେବେଳେ ପକ୍ଷୀ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଇ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ପ୍ରବଳ ହୁଅନ୍ତି ସେତେବେଳେ ସେହି ପକ୍ଷ ସଙ୍ଗେ ମିଶେ । ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଯେତେବେଳେ ସବୁ ହେଲା ଉଭୟ ପକ୍ଷ ବାଦୁଡ଼ିର ଶଠତା ବୁଝି ପାରି ତାକୁ ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ପାଖରୁ ତଡ଼ି ଦେଲେ । କେହି ଆଉ ତା ସଙ୍ଗେ

କିନ୍ତୁ ଫମ୍ପକ୍ ଖିଲେ ନାହିଁ । ସେହିଦିନଠାରୁ ସେ ଲୁକରେ ଦିନବେଳେ ଅନ୍ଧାର ସ୍ଥାନରେ ଲୁଚି ରହେ ଓ ଶବ୍ଦରେ ଏକୁଟିଆ ଗୁରୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ି ବୁଲେ ।

ଗଧ ଓ ତାର ଖରଦ୍‌ଦାର

ଜଣେ ଲୋକ ଗୋଟିଏ ଗଧ କଣିବାକୁ ଯାଇ ଗଧର ମୁନବକୁ କହିଲ—ମୁଁ ଗଧଟିକୁ କଣିବା ପୂର୍ବରୁ ଅଗ୍ରେ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିବି । ମୁନବ ଏଥିରେ ରାଜି ହେବାକୁ ସେ ଗଧଟିକୁ ଘରକୁ ନେଇଗଲା ଓ ତାର ଯେଉଁଠାରେ ପତ୍ନୀ ଗଧଯାନ ଦାନା ଖାଉଥିଲେ ସେହିଠାରେ ନେଇ ତାକୁ ଗୁଡ଼ି ଦେଲା । ଏ ଗଧଟି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଧମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗୁଡ଼ି ପତ୍ନୀରୁ ଅଳ୍ପପୁରୁଷ ଓ ସେଟୁ ଗଧମାନଙ୍କ ମେଳରେ ଯାଇଁ ଯୋଗ ଦେଲା । ଲୋକଟି ଏହା ଦେଖି ଗଧକୁ ବାନ୍ଧି ତାର ମୁନବ ନିକଟକୁ ନେଇଗଲା ।

ମୁନବ ଯେତେବେଳେ ପରୁଷକୁ ଯେ ଏତେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ତମେ କିପରି ପରୀକ୍ଷା କଲ, ସେ ଲୋକଟି ଉତ୍ତରରେ କହିଲା, “ପରୀକ୍ଷା କରିବାର ଆଉ ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣେ ଯେ ସେ ପତ୍ନୀ ଗଧକୁ ଗୁଡ଼ି ଯାଇ ଯେଉଁ ନିଷ୍ଠୁର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ ଦେଲା, ସେ ସେହିପରି ଠିକ୍ ଗୋଟାଏ ହେବ । ଏପରି ଗଧକୁ ମୁଁ କଣିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ ।”

ଲୋକର ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଲୋକକୁ ଚିହ୍ନିଆଯାଏ ।

ମାତା ଓ ଗଧୁଆ

ଗୋଟିଏ ଭୋକିଲା ଗଧୁଆ ଦିନେ ସକାଳେ ଛପି ଛପି ଏଆଡ଼େ ସେଆଡ଼େ ଶିକାର ଖୋଜି ବୁଲୁଥିଲା । ଜଙ୍ଗଲ ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ କୁଡ଼ିଆ ଘର ବାଟେ ଯାଉ ଯାଉ ସେ ଶୁଣି ପାରିଲା ଯେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵାଲୋକ ତାର ପୁଅକୁ ଡରାଇ କରି କହୁଛି “ଭୁଲୁଡ଼, ନ ହେଲେ ମୁଁ ତତେ ଏହି ଝରକାବାଟେ ପକାଇ ଦେବି ଯେ ଗଧୁଆ ଆସି ନେଇଯିବ ।” ଗଧୁଆ ଏ କଥା ଶୁଣି କେତେବେଳେ ଫିଲଟି ପଡ଼ିଲେ ଖାଇବ ଏହି ଆଶାରେ ସେହିଠାରେ ବସି ରହିଲା । ବସି ବସି ପୁଣି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଶୁଣି ପାରିଲା ଯେ ସେହି ସ୍ଵାଲୋକ ତାର ପୁଅକୁ ଗେଲ କରି କହୁଛି, “ଆମ ପୁଅ ଭୁଲ ହେଲାଣି, ଏଥର ଯେବେ ଗଧୁଆ ଆସିବ ତାକୁ ମାରି ପକାଇବୁ ।” ଗଧୁଆ ଏତକ ଶୁଣି ଭୋକ ଶୋଷରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ପାଇ ହତାଶ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରିଗଲା । ଗୁରୁ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲା, ବାପୁଣୀ ତାକୁ ପରୁଷକୁ ତମେ କାହିଁକି ଆଜି ଏପରି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ କିଛି ନ ଖାଇ ନ ଖିଲ ଫେରି ଆସିଲ ? କେବେ ତ

ରୂମର ଏପରି ହୁଏ ନାହିଁ । ଗଧଆ କହିଲା, “ଏହାର କାରଣ ଏହି ଯେ ମୁଁ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର କଥାରେ ଶିଶୁାସ କରୁଥିଲି ।”

ଗଧ ଓ ଘୋଡ଼ା

ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ା ଗଛ ମୂଳରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ଦାନା ଖାଉଥିଲା; ଗୋଟିଏ ଗଧ ଯେଠାକୁ ଆସି ଘୋଡ଼ାକୁ ଦାନା ମାଗିବାରୁ ସେ କହିଲା, “ହଁ, ମୋର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ମୁଁ ଯାହା ଖାଉଛି ସେଥିରୁ ଯଦି ବଳେ ତେବେ ତମକୁ କିଛି ଦେଇ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ମୋ ଶାଳରେ ପଡ଼ୁଥିବ ସେତେବେଳେ ଯଦି ତମେ ଯେଠାକୁ ଯାଆ ତାହାହେଲେ ମୁଁ ତମକୁ ଏକ ବସ୍ତା ଦାନା ଦେବି ।” ଗଧ ଉତ୍ତର କଲା, “ହଉ, ତମକୁ ଶତ ଧନ୍ୟବାଦ ! ତମେ ଯେତେବେଳେ ମତେ ଯାମାନା ଗୋଟିଏ ଜନସ୍ଥ ଦେବାକୁ ନାଗୁଲ, ତମେ ସେ କେତେବେଳେ ମନେ ବେଶି ଦେବ ଏ କଥା ମୁଁ ଶିଶୁାସ କରିବି କିପରି ?”

କାଉ ଓ ମେଣ୍ଟା

ଦିନେ ଗୋଟିଏ ଦୁଷ୍ଟ କାଉ ଗୋଟିଏ ମେଣ୍ଟାର ପିଠି ଉପରେ ବସିପଡ଼ି ତାକୁ ଖୁମ୍ବିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମେଣ୍ଟା ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପିଠି ଝାଡ଼ି କାଉକୁ ଏପାଖ ସେପାଖ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ତଥାପି କାଉ ପିଠିରୁ ଉଠିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ମେଣ୍ଟା ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା, “ତମେ ଯଦି ଗୋଟିଏ କୁକୁର ସଙ୍ଗେ ଏହିପରି ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ସେ ତାର ମୁନିଆ ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା ତମକୁ ଭଲ କରି ଏହାର ପ୍ରତିଫଳ ଦେଇଥାନ୍ତା ।” କାଉ ହସି ହସି କହିଲା, “ମୁଁ ସେପରି ଲୋକ ସଙ୍ଗେ କଥାପି ଲାଗେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଦୁର୍ବଳମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା କରେ ଓ ବଳୁଆ ଲୋକ ଦେଖିଲେ ନିର୍ଭୀକ୍ କରି ଚଳେ । କାହା ସଙ୍ଗେ ବିବାଦ କରିବାକୁ ହେବ ଏ କଥାଟି ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣେ । ଏତକ ଜାଣୁଁ ବୋଲି ତ ଆମ୍ଭେମାନେ ବେଶି ଦିନ ବଞ୍ଚି ରହିଁ ।”

ଲୁଣମହାଜନ ଓ ଗଧ

ଜଣେ ଲୁଣମହାଜନ ତାର ଗଧଟିକୁ ଘେନି ଲୁଣ କିଣିବାକୁ ସମୁଦ୍ର କୂଳକୁ ଯାଇଥିଲା । ଲୁଣ ଘେନି ଘରକୁ ଫେରିବାବେଳେ ଗୋଟିଏ ନଦୀକୂଳରେ ଆସୁ ଆସୁ ଦୈବାକ୍ ଗଧର ଗୋଡ଼ ଖସି ଯାଇ ସେ ପାଣିରେ ପଡ଼ିଗଲା । ପାଣି ଲାଗି ଲୁଣ ସବୁ ମିଳାଇ ଯିବାକୁ ଗଧକୁ ବଡ଼ ଉଶ୍ମାସ ଲାଗିଲା । ମହାଜନ ଫେରି ଯାଇ ବସ୍ତାରେ ପୂର୍ବ ଅପେକ୍ଷା ଆହୁରି ବେଶୀ ଲୁଣ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଆଣିଲା । ପୁଣି

ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ସେହି ନଦ କୂଳକୁ ଆସିଲେ ଗଧ ଜାଣି ଶୁଣି ପାଣିରେ ପଡ଼ିଗଲା । ବୋହୂ ଅନେକ ପରମାଣୁରେ କମିଯିବାକୁ ଗଧ ଆନନ୍ଦରେ ଗର୍ଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ମହାଜନ ଗଧର ଗୁଲକି ବୁଝି ପାରି ତାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଲାଗି ଏଥର ଲୁଣ ବଦଳରେ ତା' ଉପରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଭୁଲ ବୋହାଇ କଲା । ପୁଣି ମଧ୍ୟ ଗଧ ସେହିପରି ଠକାମି କରି ନଦ କୂଳକୁ ଆସି ପାଣିରେ ଡିପି ପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ଏଥର ଭୁଲ ଛତରେ ପାଣି ପଶିଗଲା ଓ ଏଡ଼େ ଭାରି ହେଲ ଯେ ଗଧ ଆଉ ଉଠାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ନିଜ ଗୁଲକିରେ ନିଜେ ଠକି ଗଧ ମନରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଲା ।

ଜଣେ ଲୋକ ଓ ତାର ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀ

ଜଣେ ଦରବୁଡ଼ା ଲୋକର ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଯୁବତୀ ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବୃଦ୍ଧା । ସେ ଲୋକଟିର ମୁଣ୍ଡରୁ ପ୍ରାୟ ଅଧାଅଧ ବାଳ ପାତ ଯାଇଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବୟସ ତାହାଠାରୁ କମ୍ ବୋଲି ବୃଦ୍ଧାକୁ ବଡ଼ ଲଜ ମାଡ଼େ । ସେଥିଲାଗି ସେ ଯେତେବେଳେ ପାରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରୁ ଗୁଡ଼ିଏ କଞ୍ଚାବାଳ ଉପାଡ଼ି ପକାଏ । ଯୁବତୀଟି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବୃଦ୍ଧା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ଲଜିତ ହୋଇ ସୁବଧା ଦେଖି ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରୁ ପାତଲ ବାଳତକ ଉପାଡ଼ି ଦିଏ । ଲୋକଟି ମଧ୍ୟ ମୋହମତରେ କାହାକୁ କିଛି କହୁ ପାରେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଏପରି ହେଲା ଯେ ଉଭୟ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୋହମତରେ ପଡ଼ି ବିରାଗ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବାଳ ରହିଲା ନାହିଁ ।

ସମସ୍ତଙ୍କର ମନ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଗଲେ ନିଜର ଅନିଷ୍ଟ ଘଟେ ।

ସିଂହ ଓ ବରାହ

ଶ୍ରୀଷ୍ଟକାଳରେ ଦିନେ ଗୋଟିଏ ସିଂହ ଗୋଟିଏ ବରାହ ପାଣି ପିଇବାଲାଗି ଏକସ୍ଥଳରେ ଆସି ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗାଈଆ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲା । କିଏ ପ୍ରଥମେ ପାଣି ପିଇବ ଏଥିଲାଗି କଳିଆ ଲାଗୁ ଲାଗୁ ଶେଷରେ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା । ଅନେକ ଛଣ ଯୁଦ୍ଧ କରି କରି ଯେତେବେଳେ ଦୁହେଁହାକ ଲାଗୁ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଥା ହେଲା ଯେ, କିଛିକ୍ଷଣ ବିଶ୍ରାମ କରି ପୁଣି ଯୁଦ୍ଧ କରିବା । ଯୁଦ୍ଧ ବନ୍ଦ କରି ବସିଅଛନ୍ତି ଏପରି ସମୟରେ ଦେଖିଲେ ଯେ ପଲେ ଶାରୁଣୀ ଉପରେ ଟାକି କରି ବସିଛନ୍ତି, ସିଂହ ଓ ବରାହ ମଧ୍ୟରୁ ଯେ ଆଗେ ମରିବ ତାକୁ ଖାଇବେ । ଏହା ଦେଖି ସେମାନେ ଭାବିଲେ କାହିଁ ଶାରୁଣୀଙ୍କ ଆହାର ଦେବା

ଅପେକ୍ଷା ଏକପ୍ରକାର ମିଳି ମିଶି ରହିବା ଶକ୍ତି ଉପରେ ଭଲ । ଏହା ଶୁଦ୍ଧ ସେମାନେ
କରିଥାନ୍ତି ଯେଉଁ ଦେଇ ସେହି ଦିନଠାରୁ ବହୁତଦୂରରେ ଚଳିଲେ ।

ମୁଣା ଓ ନେତୃତ୍ୱ

ମୁଣା ଓ ନେତୃତ୍ୱମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ପର ପରାସ୍ତା ହେଉଛି । କିନ୍ତୁ
ସବୁଥର ମୁଣାମାନେ ହାରିଗଲେ । ମୁଣାମାନେ ବୁଦ୍ଧିଗମ୍ଭୀର, ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଚଳାଇ-
ବାକୁ କେହି ପଦ୍ଧତି ନ ଥିବାରୁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିଛି ଉତ୍ସାହ ରହି ପାରୁ
ନାହିଁ । ସେଥିକାରୀ ଆତ୍ମମାନେ ବରଦଳ ହାରି ଯାଉଅଛନ୍ତି । ଏହା ଶୁଦ୍ଧ
ସେତୁମାନଙ୍କର ଚାହିଦା, କିନ୍ତୁ ମୁଣା ଓ ସାଧନା ଦେଖି ଏହିପରି କେତୋଟି ମୁଣାକୁ ବାଛି
ସେମାନେ ପଦ୍ଧତି କରିଦେଲେ । ପଦ୍ଧତିମାନଙ୍କୁ ଶୁଦ୍ଧାପିତ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କ
ମୁଣ୍ଡରେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ କୁଟା ଗୁଡ଼ାଇ ଦିଆଗଲା । ଏ ସବୁ ଦେଲାବୁ ସେତୁମାନଙ୍କୁ
ଆଗରେ କରି ମୁଣାମାନେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ମୁଣାମାନଙ୍କ ଠାରୁ
ନେତୃତ୍ୱମାନଙ୍କର ବଳ ଖୁବ୍ ବେଶି । ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା ମାତ୍ରେ ମୁଣାମାନେ ପ୍ରାଣ
ଉପରେ ଯାଇ ନିଜ ନିଜ ଗାଳ ଉପରେ ପଶିଲେ । କିନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧି ସର୍ବୋତ୍ତମଙ୍କ
ମୁଣ୍ଡରେ ପରାଜିତ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ଗାଳରେ ଗଲି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ନେତୃତ୍ୱମାନଙ୍କ
ହାତରେ ପଡ଼ି ପ୍ରାଣ ହରାଇଲେ ।

ସେତୁମାନଙ୍କର ସେତୁକ ମାନ୍ୟତା, ସେମାନଙ୍କର ସେତୁକ ଉପାଦାନ ।

ଗଧ, କୁକୁଡ଼ା ଓ ସିଂହ

ଗୋଟିଏ ଗଧ ଓ ଗୋଟିଏ କୁକୁଡ଼ା ଏକପ୍ରକାର ଗୋଟିଏ ଖଲା ଅଗଣାରେ
ଥାନ୍ତି । ଦିନେ ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ସିଂହ ଆସି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ସିଂହକୁ ଦେଖି
ଗଧ ଉପରେ ଥର ଥର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସିଂହ ଗଧ ଉପରକୁ ଡାକି ମାରିବାକୁ ବସିଲାବେଳକୁ କୁକୁଡ଼ା ବଡ଼ ଶାନ୍ତି
କରି ଥରେ ଡାକ ଦେଲା । ପ୍ରବାଦ ଅଛି, କୁକୁଡ଼ା ଡାକ ଶୁଣିଲେ ସିଂହ ବଡ଼ ଭୟକୁ
ହୁଏ ଓ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସେଠାରୁ ପଳାଇଯାଏ । କୁକୁଡ଼ା ଡାକ ଶୁଣି ସିଂହ ଆଉ
ସେଠାରେ ନ ରହି ଶୀଘ୍ର ପଳାଇଗଲା । ଏହା ଦେଖି ଗଧ ମନେ ବସୁଗଲା,
ସାମାନ୍ୟ ଗୋଟାଏ କୁକୁଡ଼ା ଡାକ ଶୁଣି ସେତେବେଳେ ସିଂହର ଏତେ ଭୟ ହେଲା,
ମୁଁ ତେବେ ଆଉ ତାକୁ ଡରାଇ କାହିଁକି ? ଏହା ଗଧ ଗଧ ସିଂହକୁ ଡରାଇ ବୋଲି
ସାହସ କରି ତା' ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଲା । ଅଳ୍ପଦୂର ନ ଯାଇଗ୍ନ ସିଂହ ପଛକୁ
ହେଉ ଗଧକୁ ଖଣ୍ଡି ଖଣ୍ଡି କରି ପକାଇଲା ।

ଗଧୁଆ ଓ ପିଂଡ଼

ଗୋଟିଏ ଗଧୁଆ ଅଟେକରୁ ଗୋଟିଏ ମେଣ୍ଟାକୁଆ ଶ୍ଵେତର ଆଖି ନିଜ ଗୁହାକୁ ନେଇ ଯାଉଥିଲା । ଗୋଟିଏ ପିଂଡ଼ ତାକୁ ଚାଟରେ ଦେଖି ମେଣ୍ଟାକୁଆଟି ତାହାଠାରୁ ଚଢ଼ାଇ ନେଇଗଲା । ଗଧୁଆ ଟିକିଏ ଦୂରରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ପାଟି କର କହିଲା “ମୋ ଜନପତି ତେମେ ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟରେ ମୋଠାରୁ ନେଇଗଲା ।” ପିଂଡ଼ ହସି କର କହିଲା “ଠିକ୍ କଥା, ଏ ଜନପତି ନ୍ୟାୟରେ ଏକା ତମର ହେଉଛି ! ନୁହେଁ ? ତୁମର କେହି ବନ୍ଧୁ ତୁମକୁ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ ନା କଣ ?”

ଗଧୁଆ ଓ ମେଣ୍ଟାକୁଆ

ଦିନେ ଗୋଟିଏ ଗଧୁଆ ଗୋଟିଏ ମେଣ୍ଟାକୁଆକୁ ଦେଖି ମନେ କଲା ମୁଁ ଏହା ଉପରେ ପ୍ରକାଶରେ କିଛି ଅଭ୍ୟାସର ନ କରି ଏପରି ଗୋଟିଏ ବାହାନା କରିବି, ଯେପରି ମେଣ୍ଟାକୁଆ ନିଜେ ଚାହିଁ ପାରିବ ଯେ ତାକୁ ଖାଇବାକୁ ମୋର ଅଧିକାର ଅଛି । ଏହା ଭାବି ସେ ମେଣ୍ଟାକୁଆକୁ କହିଲା, “ଗଡ଼ବର୍ତ୍ତ ତମେ ମୋତେ ବଡ଼ ଅପମାନ ଦେଇଥିଲ ।” ମେଣ୍ଟାକୁଆ କାତର-ଭାବରେ କହିଲା, “ମୁଁ ତ ସେତେବେଳକୁ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନାହିଁ !” ଗଧୁଆ କହିଲା, “ତମେ ମୋ ପଡ଼ିଆରୁ ବରାବର ଘାସ ଖାଇଛ ।” ମେଣ୍ଟାକୁଆ ଉତ୍ତର କଲା, “ମୁଁ ତ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘାସ କଣ ଖାଣି ନାହିଁ !” ତହିଁ ସେ ଗଧୁଆ କହିଲା, “ତମେ ମୋ ଝରଣାରୁ ପାଣି ପିଇଛ ।” ମେଣ୍ଟାକୁଆ ଚିତ୍କାର କରି କହିଲା “ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ପାଣି ପିଇ ନାହିଁ ।” କାରଣ ମାଆର ଦୁଧ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ଖାଇବା ଓ ପିଇବା ଦୁଇ କାମ ଭୁଲିଛନ୍ତି !”

ଏ କଥା ଶୁଣି ଗଧୁଆ ମେଣ୍ଟାକୁଆକୁ ଧରି ଆହାର କରିବା ସମୟରେ କହିଲା, “ବାଃ, ତମେ ମୋର ସବୁ ଯୁକ୍ତି କଟାଇ ଦେବ ବୋଲି ମୁଁ ତ ଆଉ ଉପାସରେ ରହିବି ନାହିଁ !”

ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକ କିଛି ନା କିଛି ଗୋଟାଏ ବାହାନା କରି ନିଜର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ କରେ ।

ଭଲୁ ଓ ବଲୁଆ

ଗୋଟିଏ ଭଲୁ ଦିନେ ଗର୍ଜ କରି କହିଲା, ମୋଠାରୁ ବଳି ଉପକାଶ କରୁ ଆଉ କେହି ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି ମୋର କି ସୁଦୂର ବ୍ୟବହାର ! ମନୁଷ୍ୟକୁ ମୁଁ ଏତେଦୂର ଭକ୍ତି କରେ ଯେ ତାର ମୃତଦେହକୁ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ପର୍ଶ କରେ ନାହିଁ ।” ବଲୁଆ

ଭଲ୍ଲର ଏ କଥା ଶୁଣି ହସି ହସି କହିଲ, “ତମେ ଯଦି ଜାଣନ୍ତି ମନୁଷ୍ୟକୁ ନ ଖାଇ ମଲ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଖାଇଥାଅନ୍ତି ତାହାହେଲେ ଅଦୃଶ ଭଲ ହେଉଥାନ୍ତା । ତାହା କରୁଥିଲେ ଉପକାର କାହାର କିଛି ନ ହେଉ ଅପକାର ହେଉ ନ ଥାନ୍ତା ।”

ବୁଢ଼ୀ ଓ ତାକୁର

ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ୀର ଆଖିକ ଆଉ ନ ଦିଶିବାରୁ ସେ ଜଣେ ତାକୁର ଆଣି ଦେଖାଇଲା । ତାକୁର ଆଖି ଭଲ କରି ଦେବାକୁ କହିବାରୁ ତା’ ସଙ୍ଗେ ଏହି ଚୁଡ଼ି ହେଲ ସେ ଯଦି ଭଲ କରିଦିଏ ତେବେ ବୁଢ଼ୀ ତାକୁ ଶହେ ଟଙ୍କା ଦେବ; କିନ୍ତୁ ଭଲ ନ କଲେ ତାକୁର କିଛି ପାଇବ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଚୁଡ଼ି ହେଲାପରେ ତାକୁର ଥରକୁ ଥର ଆସି ବୁଢ଼ୀ ଆଖିରେ ଗୋଟିଏ ଲେପ ଦେଇଯାଏ ଏବଂ ପ୍ରତିଥର ତା ଘରୁ କିଛି ଜିନିଷ ଚୋରି କରି ନେଇଯାଏ । ବୁଢ଼ୀକୁ କିଛି ଦଣ୍ଡ ନ ଦିଆରୁ ସେ କିଛି ଜାଣି ପାରେ ନାହିଁ । ଏହିପରି କରି ସେ ବୁଢ଼ୀର ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ନେଇଗଲା ।

ଶେଷରେ ବୁଢ଼ୀର ଆଖି ଭଲ ହୋଇଯିବାରୁ ତାକୁର ତାକୁ ଟଙ୍କା ମାଗିଲା । ବୁଢ଼ୀ ଭଲ ହୋଇ ସାରି ସେତେବେଳେ ଦେଖିଲା ସେ ତାର ଘରେ ଆଉ ଜିନିଷ-ପତ୍ର କିଛି ନାହିଁ, ସେ ଆଉ ତାକୁରକୁ କିଛି ଦେଲା ନାହିଁ । ତାକୁର କିନ୍ତୁ ଜିନିଷ ଦାବ ନ ପ୍ରତି ବୁଢ଼ୀ ନାମରେ ନାଲିଶ କଲା । ବୁଢ଼ୀ ଅଦାଲତରେ ଛଡ଼ା ହୋଇ କହିଲା, “ତାକୁର ଯାହା କହିଥିଲା ସବୁ ସତ; ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ଭଲ ହେଲେ ତାକୁ ଶହେଟଙ୍କା ଦେବି ବୋଲି କହିଥିଲି । ତାହା ସଙ୍ଗେ ଏତକ ମଧ୍ୟ କହିଥିଲି ସେ ଭଲ ନ ହେଲେ କିଛି ଦେବି ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ କହେ ସେ ମୁଁ ଭଲ ହୋଇ ଗଲିଣି, କିନ୍ତୁ ମୁଁ କହେ ସେ ପୂର୍ବ ପରି ଅନ୍ଧ ଅଛି, କାରଣ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ନ ଥିଲି ସେତେବେଳେ ମୁଁ ମୋ ଘରେ ଅନେକ ଜିନିଷପତ୍ର ଦେଖୁଥିଲି, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ କିଛି ଦେଖି ପାରୁ ନାହିଁ । ତେବେ ଆଉ ଭଲ ହେଲି କିପରି ?” ବୁଢ଼ୀର କଥା ଶୁଣି ଅଦାଲତରେ ଗୋଟିଏ କୌରୁକର ଚହଲ ପଡ଼ିଗଲା ।

କୁକୁର, କୁକୁଡ଼ା ଓ ଚିଲୁଆ ।

ଗୋଟିଏ କୁକୁର ଓ ଗୋଟିଏ କୁକୁଡ଼ା ଉଭୟଙ୍କର ବଡ଼ ମନ ମିଳୁଥିଲା । ସେମାନେ ଦିନେ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଚୁଲିବାକୁ ଯାଉ ଯାଉ ଏକ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଘାଟ ହୋଇଗଲା, ଘାଟରେ କୁକୁଡ଼ା ଯାଇ ଗୋଟିଏ ଗଛ ଉପରେ ଉଠିଲା ଏବଂ କୁକୁର

ସେହି ଗବ୍ ଚଳେ ଶୋଇଲା । ଶୁଦ୍ଧ ପାହୁଡ଼ାରୁ କୁକୁଡ଼ା ନିଜର ସ୍ବଭାବ ଅନୁସାରେ ଉଡ଼ିଫୁଟିବେ ତା'ରାକୁ ଲାଗିଲା । କୁକୁଡ଼ାର ତାଳ ଶୁଣି ଗୋଟିଏ ବଲୁଆ ମନେ କଲା ଗୋଟିଏ କିଛି କୌଶଳ କରି ଅଳ୍ପ ଏହି କୁକୁଡ଼ାଟିକୁ ଖାଇବ । ଏହିପରି ଭାବି ବଲୁଆ ସେହି ଛେ ନିକଟକୁ ଯାଇଁ କୁକୁଡ଼ାକୁ ଡାକି କହିଲା, “ଭାଇ ତମଠାରୁ ବଳି ଉପକାଶ ପକ୍ଷୀ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି । ତମ ଗଳାଟି ଡେଇଁ ସୁନ୍ଦର, ତମ ଡାକ ଶୁଣି ମୁଁ ତମ ଘର କଥା ବାଣୀ କରିବାକୁ ଆସିଛି, ତେମେ ଛେରୁ ଓଢ଼ାଇ ଆସ, ଏଠାରେ ବସି ଆଳାପ କରିବା ।” କୁକୁଡ଼ା ବଲୁଆର ଗୁଲାଇ ଶୁଣି ପାରି ତାକୁ ପ୍ରତିଫଳ ଦେବାଲାଗି କହିଲା, “ଭାଇ, ଚନ୍ଦ୍ର ତଳେ ମୋର ଦରୁଆନ ଶୋଇଛି, ତମେ ଯଦି ଦୟା କରି ତାକୁ ଉଠାଇ ଦିଅ ତାହାହେଲେ ସେ ଦରୁନା ଶୋଇବନି ମୁଁ ତଳକୁ ଯିବି ।” ବଲୁଆ ଏ କଥା ଶୁଣି ଖୁସି ହୋଇ ଗଛ-ମୂଳକୁ ଯାଇମାତ୍ରେ କୁକୁର ତାକୁ ଧରି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ପକାଇଲା ।

ପର ଲାଗି ଯେ ଫାନ୍ଦ ବସାଏ, ସେ ଫାନ୍ଦରେ ସେ ନିଜେ ପଡ଼େ ।

ବାଘ ଓ ପୋଷାକୁକୁର

ଗୋଟିଏ ମୋଟାସୋଟା କୁକୁର ଘର କେନ୍ଦ୍ର ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ବଳ ବାଘର ଦେଖା ହେଲା । ପ୍ରଥମେ ଟିକିଏ ଆଳାପ ହୋଇଗଲା ପରେ ବାଘ କହିଲା, “ତମକୁ ଗୋଟିଏ କଥା ପଚାରିବି । ତମେ ତ ବଡ଼ ମୋଟାସୋଟା ଦିଶୁଛ । ତମେ କଣ ଆହାର କର ଏବଂ ତମ ଆହାର ବା କିପରି ମିଳେ ? ମୁଁ ତ ଦିନ ରାତି ଆହାର ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଦିନେ ସୁତା ଧେନ ପୁରାଇ ଖାଇବାକୁ ପାଏ ନାହିଁ । କେବେ କେବେ ଉପାସରେ ମଧ୍ୟ ରହିବାକୁ ପଡ଼େ । ସେଥିଲାଗି ଦେଖୁନ ମୁଁ କିପରି ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି ।”

କୁକୁର କହିଲା, “ତମେ ଯଦି ମୋ ପରି କରନ୍ତି, ତେବେ ତମର ଆଉ ଆହାରର ଅଭାବ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।” ବାଘ କହିଲା, “ତମକୁ କଣ କରିବାକୁ ହୁଏ ?” କୁକୁର କହିଲା, “କିଛି ନୁହେଁ ; କେବଳ ରାତିରେ ଖାଇନିଦର ଘରଟା ଟିକିଏ ଜଗିବାକୁ ପଡ଼େ ।” ବାଘ କହିଲା, “ମୁଁ ଏତକ କରିବାକୁ ରାଜି ଅଛି । ଖାସ୍ ବର୍ଷାରେ ରାତି ଦିନ ବୁଲି ବୁଲି ମୋର ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଲାଣି । ମୁଁ ଆଉ ଏହିପରି ସହ୍ୟ କରିବା ନାହିଁ ।” ବାଘର ଦୁଃଖ କଥା ଶୁଣି କୁକୁର କହିଲା, “ତମେ କେବେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆସ । ମୁଁ ଖାଇନିଦ କହି ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଦେବି ।” ବାଘ କୁକୁର ସାଙ୍ଗରେ ଗୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଯାଇ ବାସ କୁକୁର ବେକରେ ଗୋଟିଏ ଦାଗ ଦେଖି ପଚାରିଲା, “ଭାଇ, ତମ ବେକରେ ଏଇଟା କି ଦାଗ ?” କୁକୁର କହିଲା, “ସେଇଟା କିଛି ନୁହେଁ, ବୋଧହୁଏ ଶିକୁଳିର ଦାଗ ।” ବାସ କହିଲା, “ଶିକୁଳି ଦିଅନ୍ତାଏ କାହିଁକି ?” କୁକୁର କହିଲା, “ମୋତେ ଦିନବେଳେ ବାନ୍ଧ ରଖନ୍ତି ଓ ରାତିରେ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି, ସେତେବେଳକୁ ଯେଉଁ ଆଡ଼େ ଇଚ୍ଛା ସେଆଡ଼େ ମୁଁ ଯାଇ ପାରେ । ଏହା ଛଡ଼ା ଚାଲିବାପାଇଁ ମତେ କେଡ଼େ ଆଦର କରି ଆରମ୍ଭ କରି ଭଲ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି, ଗାଧୋଇ ଦିଅନ୍ତି । ଖାଇବା ମଧ୍ୟ ମତେ ବଡ଼ ଆଦର କରି ଆରମ୍ଭ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଦେଖିଲ, ମୁଁ କିପରି ସୁଖରେ ଅଛି !”

ବାସ କହିଲା, “ଭାଇ ତମ ସୁଖ ତମ ପାଖରେ ଥାଉ, ମୁଁ ଏପରି ସୁଖ ଗୁଡ଼େ ନାହିଁ । ପର୍ୟାନ୍ତ ହୋଇ ରାଜଭୋଗ ପାଇବା ଅପେକ୍ଷା ସ୍ବାଧୀନ ହୋଇ ଆହାର କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିବା ଲକ୍ଷେ ଗୁଡ଼ରେ ଭଲ ।” ଏହା କହି ବାସ ଚାଲିଗଲା ।

ମେଣ୍ଟାଜଗୁଆଳ ଓ ଗଧୁଆ

ଦିନେ ଗୋଟିଏ ମେଣ୍ଟାଜଗୁଆଳ ଗୋଟିଏ ମେଣ୍ଟା ମାରି ଓ ତାକୁ ରାନ୍ଧି ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବସି ଆନନ୍ଦରେ ଆହାର କରୁଥିଲା । ଏପରି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଗଧୁଆ ସେହି ବାଟ ଦେଇ ଚାଲି ଯାଉ ଯାଉ ଏସବୁ ଦେଖି କହିଲା, “ଭାଇ ତମେମାନେ ମେଣ୍ଟାକୁ ମାରି ବଡ଼ ଆନନ୍ଦରେ ବସି ଖାଉଛ । ଯଦି ମତେ ତମେମାନେ ଏହିପରି ମେଣ୍ଟାମାଂସ ଖାଇବାର ଦେଖିଥାନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ତମେମାନେ ଯେକି ରୁମୁଲ କାଣ୍ଡ କରିଥାନ୍ତି ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ ।”

ଅନ୍ୟମାନେ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଲୋକେ ଚାଲି ଦିଅନ୍ତି, ନିଜେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲବେଳେ ଆଉ ତାକୁ ଦୋଷ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

କାଠୁରିଆ ଓ ଯମ

ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ା ପ୍ରତିଦିନ ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଠ ଆଣି ଓ ତାକୁ ବିକି ଅତି କଷ୍ଟରେ କାଳ କଟାଏ । ଦିନେ ଖରାଦିନ ଦିପହରିଆବେଳେ ସେ ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତ କାଠ ବୋର୍ଡ଼ ମୁଣ୍ଡାଇ ବଣରୁ ଫେରୁଥିଲା । ଭେକରେ ପେଟ ଜଳି ଯାଉଛି, ଶୋଷରେ ଖଣି ଶୁଖି ଯାଉଛି, ଖରାବେ ଦେହ ମୁଣ୍ଡରୁ ଝାଳ ବୋହୁ ଯାଉଛି, ତତଳ ବାଲିରେ ଗୋଡ଼ ପୋଡ଼ି ଯାଉଛି, ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଅତିଶୟ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ସେ କାଠ ଗୋରୁଟି ପକାଇ

ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଗଛ ଛାଇରେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ବସି ବସି ଭାବିଲା “ଏପରି କଷ୍ଟଭେଗ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ମରଣ ଶତ ଗୁଣରେ ଭଲ । ଏତେ ଲୋକଙ୍କୁ ଆସି ଯମ ନେଉଛି, ମତେ ନେଉ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ମରଗଲେ ଏପରି ଦୁଃଖ କଷ୍ଟରୁ ରକ୍ଷା ମିଳନ୍ତା,” ଏହିପରି ଦୁଃଖ କରି ସେ ଯମକୁ ଡାକିବାକୁ ଲାଗିଲା । କହିଲା, “ଯମ, ତୁ ଆସି ମତେ ଶୀଘ୍ର ନେଇ ଯା । ଏପରି କଷ୍ଟରେ ମୋର ଦଣ୍ଡେ ବସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ ।”

ତାହାର କଥା ଶେଷ ନ ହେଉଛି ଯମ ଆସି ତା’ ନିକଟରେ ଛୁଡ଼ା ହେଲା । ଯମର ଭିକଟାଳ ମୁଣ୍ଡି ଦେଖି ଭୟ ପାଇ ବୁଢ଼ା କହିଲା, “ଆପଣ କିଏ, ଏଠାକୁ ବା କାହିଁକି ଆସିଲେ ?” ଯମ କହିଲା, “ମୁଁ ଯମ, ତୁମେ ମତେ ଡାକୁଥିଲ, ମୁଁ ସେଥି-
ଲଗି ଆସିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ କରିବ କହ ।” ବୁଢ଼ା କହିଲା, “ଯଦି ଆସିଛ ଦୟା
କରି ଏ କାଠଗୋସ୍ତଟି ମୋ ମୁଣ୍ଡରୁ ଦିଅ, ତାହାହେଲେ ମୋର ବଡ଼ ଉପକାର
ହେବ ।” ଯମ ବୁଢ଼ା କଥା ଶୁଣି ଟିକିଏ ହସି ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲା ।

ବେଙ୍ଗମାନଙ୍କର ରଜା ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା

ବେଙ୍ଗମାନେ ଦିନେ ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ମନେ କଲେ, ସମସ୍ତଙ୍କର ଜଣେ ଜଣେ ରଜା ଅଛନ୍ତି, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର କେହି ନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବି ଗୋଟିଏ ରଜା ମାଗିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିକଟକୁ ଜଣେ ଦୂତ ପଠାଇଲେ । ଇନ୍ଦ୍ର ସେମାନଙ୍କର ସରଳତା ଦେଖି ରଜା ବୋଲି ପୋଷାକରେ ଖଣ୍ଡେ ବଡ଼ କାଠ ପକାଇ ଦେଲେ । କାଠଖଣ୍ଡ ଏପରି ଶରୀରରେ ପଡ଼ିଲା ଯେ ବେଙ୍ଗମାନେ ଭୟପାଇ ପୋଷାକ ଭିତରେ ଯାଇ ଲୁଚିଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଦେଖିଲେ ଯେ କାଠଖଣ୍ଡ ଖାଲି ସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଅଛି, କାହାରିକୁ କିଛି କହୁ ନାହିଁ, ସେମାନେ ଭୟ ଗ୍ରସ୍ତ ହିମେ ଉପରକୁ ବାହାରିଲେ ଏବଂ ଖେତରେ ଏପରି ହେଲା ଯେ ସେମାନେ ସେହି କାଠ ଉପରେ ଚଢ଼ି ନିଶ୍ଚୟ କୁଦା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ସେମାନେ ମନେ କଲେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଜୀବ ରଜା ଦେଇ ଇନ୍ଦ୍ର ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବି ସେମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିକଟକୁ ଧୂଳି ଗୋଟିଏ ଦୂତ ପଠାଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଯେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ରଜା ଦିଅନ୍ତୁ ।

ସେମାନଙ୍କୁ ଶାସନ କରିବା ଲାଗି ଇନ୍ଦ୍ର ଏଥର ଗୋଟିଏ ଭଲ ମାଛ

ପଠାଇ ଦେଲେ । ବେଙ୍ଗମାନେ ଯେତେବେଳେ ମାଛର ଫରଳ ସହଜ ପ୍ରକୃତ ଦେଖି ପାରିଲେ, ସେମାନେ ପୁଣି ଆଉ ଗୋଟିଏ ରଜାପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ।

ଇନ୍ଦ୍ର ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଆପତ୍ତିରେ ବିକ୍ରୋହ ହୋଇ ଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ବର ପଠାଇ ଦେଲେ । ବର କ୍ରମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ଶେଷରେ ପୋଷଣରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ମାଫ ବେଙ୍ଗ ବାକି ରହିଲେ ନାହିଁ ।

ଶିକାରୀ ଓ କେଉଟ

ଜଣେ ଶିକାରୀ ଜଙ୍ଗଲରୁ ଶିକାର କରି ଫେରି ଆସିବା ସମୟରେ ଘଟଣା କ୍ରମେ ବାଟରେ ତାର ଜଣେ କେଉଟ ସଙ୍ଗରେ ଦେଖା ଦେଲା । କେଉଟ ମଧ୍ୟ ମାଛ ଧରି ଫେରୁଥିଲା । ଶିକାରୀର ମାଛତଳ ନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଦେଲା ଏବଂ କେଉଟର ମଧ୍ୟ ଶିକାର ପାଇବାଲାଗି ବଡ଼ ଲୋଭ ଦେଲା । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶୀଘ୍ର ଗୋଟିଏ ଚୁକ୍ତି ହେଲା ଯେ ଏ ତାର ମାଛତଳ ନେବ ଓ ସେ ସ୍ୱାର ମାଂସତଳ ପାଇବ । ଏହି ପକ୍ଷ କଣିକାରେ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଏପରି ଆନନ୍ଦ ହେଲା ଯେ ସେମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ସେହି ପରି ଅଦଳ ବଦଳ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦିନେ ଜଣେ ପତଙ୍ଗୀ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲା “ଗୁମ୍ଫେମାନେ ଯଦି ଏହି ପରି ବରାବର କର ତାହାହେଲେ ତମର ଆଉ ବଦଳ କଣିକାର ଗୋଟାଏ ଆନନ୍ଦ ରହିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଶେଷରେ ତମେମାନେ ପୁଣି ନିଜ ନିଜର ଶିକାର ରଖିବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରିବ ।”

ନବୃତ୍ତିଦ୍ୱାରା ଉପଭୋଗ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ।

ଠେକୁଆ ଓ କଇଁଛ

ଦିନେ ଗୋଟିଏ ଠେକୁଆ ଗୋଟିଏ କଇଁଛର ମଠ ଚାଲି ଦେଖି ତାକୁ ଅନେକ ଥର ପରହାସ କଲା । କଇଁଛ ଟିକିଏ ହସି କରି କହିଲା, “ତମେ ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲି ସତ, କିନ୍ତୁ ବାଜି ମାରି ଦୌଡ଼ିଲେ ମୁଁ ତମକୁ ହଟାଇ ଦେବି । ଏତେ କଥାରେ ଫଳ କଣ ? ଚାଲି ଦୁହେଁ ଯାକ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଚାଲିବା, ଦେଖାଯାଉ କିଏ ଆଗ ପହଞ୍ଚିବ ।” ଠେକୁଆ କଇଁଛ କଥାରେ ରାଜି ହେଲା । ଉଭୟେ ଚାଲୁଥିବା ଭଲଲୋକ କରି ଦୌଡ଼ିବା ବାଟ ଓ ସ୍ଥାନ ସ୍ଥିର କଲେ ଏବଂ ଏକ ସମୟରେ ଦୁହେଁ ଯାକ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

କଇଁଛ ବଡ଼ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିଲା, ଏଥିଲାଗି ସେ ଥରେ ସୁଦ୍ଧା ନ ରହି ବରାବର ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଠେକୁଆ ଖୁବ୍ ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲି ଚାଲି ଉଡ଼ିଲା, “ମୋର ଏତେ ଉଚ୍ଚତର ହେବାର ଦରକାର କଣ ? କଇଁଛ ଯେତେ ଚାଲୁ ପଛକେ

ମୁଁ ଏକାଦୌଡ଼ିକେ ଯାଇଁ ଆଗ ପହଞ୍ଚିବି । ଏହିପରି ଭାବି ସେ ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଯାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗଛ ମୂଳରେ ବସ୍ତ୍ରାମ କରୁ କରୁ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା । ତାର ଯେତେବେଳେ ନିଦ ଭଙ୍ଗିଲା ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥଳକୁ ଯାଇଁ ଦେଖିଲା ଯେ କର୍କଶ ଅନେକ ପୁଞ୍ଜରୁ ପହଞ୍ଚି ଅତି ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଶୋଇଛନ୍ତି ।

ଧୀର ପାଣି ପଥର କାଟେ ।

ମନୁଷ୍ୟ ଓ ହିନ୍ଦୁ

ଦିନେ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଗୋଟିଏ ହିନ୍ଦୁର ଭେଟ ହେଲା । ଅନ୍ୟ କଥା ହେଉ ହେଉ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଳ ଓ ସାହସରେ କିଏ ବଡ଼ ଏଥିଲାଗି ଅନେକ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଲା । ମନୁଷ୍ୟ କହେ ମୁଁ ବଡ଼, ହିନ୍ଦୁ କହେ ମୁଁ ବଡ଼ । ଏପରି ବିରାଦ କରି ଯାଉ ଯାଉ ସେମାନେ ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ପଥରର ମୁର୍ତ୍ତି ଦେଖି ପାରିଲେ । ସେ ମୁର୍ତ୍ତିରେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଟିଏ ହିନ୍ଦୁର ଚର୍ଚ୍ଚା ଚର୍ଚ୍ଚା ମାତ୍ର ପକାଇଥିବାର ଛବି ଖୋଲା ହୋଇଅଛି । ଏହା ଦେଖି ମନୁଷ୍ୟ କହିଲା, “କିଏ କାହାଠାରୁ ବେଶି କଲବାନ୍ ଏହି ଛବିରେ ତାହା ଲେଖା ହୋଇଅଛି । ଦେଖ ମନୁଷ୍ୟର ବଳ ବେଶି ବୋଲି ସେ ହିନ୍ଦୁକୁ ହଟାଇ ଦେଇଅଛି ।” ଏହା ଶୁଣି ହିନ୍ଦୁ କହିଲା, “ଏ ଛବିଟି ତମ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଖୋଲିଛ ବୋଲି ଏପରି ହୋଇଅଛି । ହିନ୍ଦୁମାନେ ଯଦି ବସି ଉଠିବାର ପାରୁଥାନ୍ତେ ତାହାହେଲେ ଦେଖିଥାନ୍ତେ ସେ ମନୁଷ୍ୟ ହିନ୍ଦୁର ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ି ଛଟପଟ ହେଉଥାନ୍ତା ।”

ଗଧ ଓ ତାର ଛାଇ

ଜଣେ ଲୋକ ଦୂରଦେଶକୁ ବୁଲି ଯିବା ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଗଧ ଭଡ଼ା କଲା । ଖୁବ୍ ଟାଣ ଖରା ହୋଇ ବେଶୀ ଗରମ ହେତାରୁ ସେ ବସ୍ତ୍ରାମ କରିବା ଲାଗି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରହି ଗଧର ଗୁରୁତଳେ ଯାଇ ବସିଲା । ଗଧର ଗୁରୁ କେବଳ ଜଣେ ଲୋକକୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇ ପାରେ । ଏଥିଲାଗି ଗଧର ମାଲିକ ଓ ପଥକ ମଧ୍ୟରେ ଭାବି କଳି ଲାଗିଲା । ମାଲିକ କହିଲା, “ମୁଁ ତତେ କେବଳ ଖାଲି ଗଧଟି ଭଡ଼ା ଦେଇଛି । ତାର ଗୁରୁ ଭଡ଼ା ଦେଇ ନାହିଁ । ପଥକ କହିଲା, “ମୁଁ ଗଧଟି ଭଡ଼ା ନେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାର ଗୁରୁ ମଧ୍ୟ ଭଡ଼ା ନେଇଛି । ଏହିପରି କଲି କ୍ରମେ ଗାଳିରୁ ମାଡ଼-ପିଟରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଉଭୟଙ୍କର ଏପରି ମାଡ଼ପିଟ ହେଉଥିବା ସମୟରେ ଗଧଟି ଡିଆଁ ମାରି ପଳାଇଗଲା ।

ଅନେକ ସମୟରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଡାଲ ଲାଗି କଲି କରୁ କରୁ ମୂଳ ହରାଇ ବସୁ ।

କଇଁଛ ଓ ଲଗଲ ପକ୍ଷୀ

ଗୋଟିଏ କଇଁଛ ଦିନେ ଖରା ପୋରା ପୋରା ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଦୁଃଖ କରି କହିଲା, “ମୋର ଉଡ଼ିବାକୁ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜା ହେଉଛି; କିନ୍ତୁ ମୋତେ କେହି ଟିକିଏ ଉଡ଼ିବାକୁ ଶିଖାଇ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଥରେ ମତେ କେହି ଆକାଶକୁ ଉଠାଇ ଦେଲେ ମୁଁ ତମମାନଙ୍କ ପରି ଖୁସ୍ତକରେ ଉଡ଼ି ବୁଲନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଲଗଲପକ୍ଷୀ କଇଁଛର ଏକଥା ଶୁଣି କହିଲା, “ଆରେ ନିତୋଧ, ତୁ ଭୂମିରେ ଚାଲିବା କିନ୍ତୁ, ତୁ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ିବୁ କିପରି ? ତୋ ପକ୍ଷରେ ଉଡ଼ିବା ଅସମ୍ଭବ; ତୁ ଏପରି ବୃଥା ଆଶା କାହିଁକି କରୁଛୁ ? ମୁଁ ଯଦି ତତେ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଦିଏ ତାହାହେଲେ ତଳ ହେବ ଏହି ଯେ, ତୁ ଅକାରଣେ ତଳେ ପଡ଼ି ମରିଯିବୁ ।” କଇଁଛ କିନ୍ତୁ ଏସବୁ କଥା ନ ମାନି କହିଲା, “ଭାଇ, ତୁମେ ଯଦି ଦୟା କରି ଥରେ ମତେ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଦିଅ, ତାହାହେଲେ ସମୁଦ୍ରରେ ଯେତେ ମଣିମୁକ୍ତା ଅଛି ସେ ସବୁ ମୁଁ ତମକୁ ଦେବି । ତେଣିକି ମୁଁ ଉଡ଼ିପାରେ ତ ଉଡ଼ିବି, ନ ଉଡ଼ି ପାରିଲେ ମରିବି । ତମର ସେ ଭାବନା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ ।”

ଏହିପରି ବେଶି ଜିଦ୍ କରିବାରୁ ଲଗଲପକ୍ଷୀ ଟିକିଏ ହସି କଇଁଛକୁ ଧରି ଉପରକୁ ଉଠିଲା । ଅନେକ ଉପରକୁ ଯାଇ ଶେଷରେ “ତମେ ତେବେ ଏଣିକି ଉଡ଼” ଏହା କହି ତାକୁ ଗୁଡ଼ି ଦେଲା । ଗୁଡ଼ିଦେବା ମାତ୍ରେ ବିରାଟ କଇଁଛଟି ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ପଡ଼ି ତୁଳା ହୋଇଗଲା । ମରିବା ସମୟରେ କଇଁଛ ଭାବିଲା, “ମତେ ଉପଯୁକ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଛି । ଭୁଲରେ ଟିକିଏ ଚାଲିବା ଯାହା ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟକର ତାର ଆକାଶରେ ଉଡ଼ିବାକୁ ତେଣୁ କରିବା କି ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା ? ମୁଁ ବାମନ ହୋଇ ଚାଲିବା କାହିଁକି ହାତ ବଢ଼ାଇବାକୁ ଗଲି ?”

ମନୁଷ୍ୟ ଯାହା ଚାହେଁ ସବୁ ଯଦି ସେ ପାଉଥାନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ତା’ର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର ଆଉ ସୀମା ରହୁ ନ ଥାନ୍ତା ।

କାଉ ଓ ମୟୂରପୁଚ୍ଛ

ଗୋଟିଏ କାଉ ଦେଖିଲା ଯେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମୟୂରପୁଚ୍ଛ ପଡ଼ିଅଛି । ସେ ମନେ କଲା, ଯଦି ମୁଁ ଏହି ପୁଚ୍ଛଗୁଡ଼ିକ ମୋ ପକ୍ଷୀରେ ଖୋସିଦିଏ ତାହାହେଲେ ମୁଁ ମୟୂରପରି ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଦଶିବି । ଏହା ଭାବି ସେ ମୟୂରପୁଚ୍ଛଗୁଡ଼ିକ ଆପଣା ପକ୍ଷୀରେ ଲଗାଇ ଦେଲା ଏବଂ କାଉମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ କହିଲା,

ତମେମାନେ ବଡ଼ ନୀତି ଓ ଅସୁଦର । ମୁଁ ଆଉ ତମମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହୁବ ନାହିଁ । ଏହୁପରି କହୁ ସେ ମୟୁରମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବାକୁ ଗଲା ।

ମୟୁରମାନେ ଦେଖିଲାମାତ୍ରେ ତାକୁ କାନ୍ଦୁ ବୋଲି ଚିତ୍କାରି ପାରି ତାହାଠାରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କରି ମୟୁରପୁଞ୍ଜର ସବୁ କାନ୍ଦିନେଲେ ଓ ତାକୁ ନିଜାନ୍ତ ନିଷୋଧ ମନେକରି ଏପରି ଭାବରେ କାମୁଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ, ସେ ବିରାଗ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ସେଠାରୁ ପଳାଇ ଆସିଲା । ହଠାତ୍ ହୋଇ ଶେଷରେ ସେ ନିଜ ଦଳରେ ମିଶିବାକୁ ଗଲା । ତାକୁ ଦେଖି କାନ୍ଦୁମାନେ ନାନା ଥକା ପଣହାସ କରି କହିଲେ, “ତୋଠାରୁ ବଳି ନିଷୋଧ ଆଉ କେହି ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଦେହରେ ଦିଟା ମୟୁରପୁଞ୍ଜ ଖୋସିଦେଇ ତୁ ଗର୍ବରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରସ୍ତ ଚାଲିଯାଉଥିଲୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁଣି କେଉଁ ନିଷ୍ଠୁର ମୁହଁରେ ଏଠାକୁ ଆସିବୁ ? ଏପରି ଲୋକଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଆଉ ଦଳରେ ରଖିବାକୁ ଚାହୁଁ ନାହିଁ ।” ଏହୁପରି ନାନା ଗାଳି ଦେଇ ସେମାନେ କାନ୍ଦୁଟିକୁ ଡକିଦେଲେ ।

ସେ ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାର ଲୋକ ସେ ଯଦି ସେହି ଅନୁସାରେ ନ ଚଳେ ତାହା-ହେଲେ ତାକୁ ପଦେ ପଦେ ଅପଦସ୍ଥ ହେବାକୁ ପଡ଼େ ।

ଧୋବା ଓ କୋଇଲା ବ୍ୟବସାୟୀ

କଣେ କୋଇଲା ବ୍ୟବସାୟୀ ତାର ନିଜ ଘରେ ଥାଇ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥାଏ । ଦିନେ ସେ ତାର ବନ୍ଧୁ ଧୋବାକୁ ଦେଖି କହିଲା, “ତୁମେ ଆସ, ଆମ୍ଭେମାନେ ଏହଠାରେ ଏକାଠି ରହିବା । ତାହାହେଲେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବନ୍ଧୁତା ଦୃଢ଼ ରହିବ ଏବଂ ଶରତ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପରିମାଣରେ କମିଯିବ ।” ଧୋବା କହିଲା, “ଭାଇ ଏହା ହେଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ସତ କିନ୍ତୁ ତାହା ହେଲେ ମୋର ବ୍ୟବସାୟ ଆଉ ତଳି ପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯାହା ବହୁ ପରିଶ୍ରମ କରି ସଫା କରିବି, ତୁମେ ତାକୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତୁମ କୋଇଲା ଦ୍ଵାରା ଜଳା କରିଦେବ ।”

ସମାନ ସମାନ ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଧୁତା ହୁଏ ।

ବିଲୁଆ ଓ କାଠୁରୀଆ

ଦିନେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶିକାରୀ କୁକୁରମାନଙ୍କ ସହିତରେ ଗୋଟିଏ ବିଲୁଆକୁ ଡ଼ାକିବାକୁ ସେ ଘୋଡ଼ି ଆସି ଗୋଟିଏ କାଠୁରୀଆ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚି କହିଲା, “ଭାଇ

ଯଦ ଦୟା କରି ମତେ ଟିକିଏ ଆଶ୍ରୟ ଦିଅନ୍ତୁ ତାହାହେଲେ ମୁଁ ଏଥର ରକ୍ଷା ପାଇ ଯାଆନ୍ତି । କାଠୁରୀଆ କହିଲା, “କିଛି ଭୟ ନାହିଁ, ମୋ କୁଡ଼ିଆ ଭିତରକୁ ଯାଇ ତମେ ଲୁଚ ରହ ।” ବଲୁଆ କୁଡ଼ିଆରେ ପଶି ଗୋଟିଏ କଣରେ ଛପି ରହିଲା ।

କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଶିକାରୀମାନେ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି କାଠୁରୀଆକୁ ପଚାରିଲେ, “ସ୍ବାଇ ଏ ଦିଗକୁ ଗୋଟିଏ ବଲୁଆ ପଳାଇ ଆସିଲା, କୁଆଡ଼େ ଗଲା କହି ପାରିବ ?” ସେ କିଛି ନ କହି କୁଡ଼ିଆ ଆଡ଼କୁ ଆଙ୍ଗୁ ଡେଖାଇ ଦେଇ ରହିଲା । ଶିକାରୀମାନେ ତାର ସଙ୍କେତ ବୁଝି ନ ପାରି ଫେରିଗଲେ ।

ଶିକାରୀମାନେ ଚାଲିଯିବାକୁ ବଲୁଆ କୁଡ଼ିଆରୁ ବାହାର କାଠୁରୀଆକୁ କିଛି ନ କହି ଚାଲିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହା ଦେଖି କାଠୁରୀଆ ବଲୁଆକୁ ଗାଳି ଦେଇ କହିଲା, “ତୁମେ ବଡ଼ ଅଭଦ୍ର । ମୁଁ ବିପଦ ସମୟରେ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇ ତୁମର ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷା କରି, କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଯିବା ସମୟରେ ମତେ ପଦେ କଥା କହି ଗଲା ନାହିଁ ?” ବଲୁଆ କହିଲା, “ସ୍ବାଇ, ତୁମେ କଥାରେ ଯେପରି ଭଦ୍ରତା ଦେଖାଇଲା, ଆଙ୍ଗୁ ଡିରେ ଯଦ ଯେପରି କରିଥାନ୍ତୁ ତାହାହେଲେ ମୁଁ ତୁମଠାରୁ ବିଦାୟ ନ ନେଇ କଦାପି ଯାଇ ନ ଥାନ୍ତି ।”

ପଦେ କଥାରେ ଯେତେ ଅନିଷ୍ଟ ହୁଏ ଟିକିଏ ଇଙ୍ଗିତରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅନିଷ୍ଟ ହୋଇପାରେ ।

ପେଟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ

ଏକ ସମୟରେ ହାତ ଗୋଡ଼ ପ୍ରଭୃତି ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗମାନେ ମିଳି ବିଚାର କଲେ, “ଦେଖ ଆମ୍ଭେମାନେ ସର୍ବଦା ପରିଶ୍ରମ କରି ପେଟର ସେବା କରୁଛୁ, କିନ୍ତୁ ପେଟ କିଛି ନ କରି ନିଷ୍ଠୁର ହୋଇ ବସି ରହୁଛି । ସେ ସୁଖରେ ବସି ସମୟ କଟାଇବ, ଆମ୍ଭେମାନେ କାହିଁକି ମିଛରେ ତାର ସେବା କରି ମରିବା ? ତେବେ ଗୁଲି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା ଆଜିଠାରୁ ଆଉ କେହି ପେଟକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନାହିଁ ।” ଏହିପରି ଏକମେଳ ହୋଇ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜର ପରିଶ୍ରମ ଗ୍ରହଣଦେଲେ । ଗୋଡ଼ ଆଉ ଖାଇବା ସ୍ଥାନକୁ ଗଲା ନାହିଁ । ହାତ ଆଉ ପାଟିକି ଆହାର ନେଲା ନାହିଁ । ପାଟି ଆଉ ଖାଇଲା ନାହିଁ । ଦାନ୍ତ ଆଉ ଚୋବାଇଲା ନାହିଁ । ଜିଭ ଆଉ ସ୍ବାଦ ବାରିଲା ନାହିଁ ।

ପେଟକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାଲାଗି ଏହିପରି ଦୁଇ ଖୁଣି ଦଳ କରିବାରୁ ଦେହ ଶୁଷ୍କ ହୋଇ ଆସିଲା । ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗମାନେ ଏପରି ନିଷ୍ଠେଜ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଯେ ଆଉ

ସେମାନଙ୍କର ଚଳିବାର ଶକ୍ତି ରହିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ସେମାନେ ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ ପେଟ ପରିଶ୍ରମ ନ କଲେ କଣ ହେବ, ଆନ୍ତ୍ରେମାନେ ସେପରି ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି ସେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଆନ୍ତ୍ରେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ପେଟ ଆନ୍ତ୍ରେମାନଙ୍କ ପରି ଦେହର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗ । ସୁସ୍ଥ ରହିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରତି ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ନିଜ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ, ନ ହେଲେ କାହାରି ରକ୍ଷା ନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ା ସିଂହ

ଗୋଟିଏ ସିଂହ ବୁଢ଼ା ହେବାରୁ ଅତିଶୟ ଦୁର୍ବଳ ଓ ଅକ୍ଷମ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଦିନେ ସେ ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ି ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହେଉଛି, ଏପରି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ବରଫ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଏହି ବରଫ ସାଙ୍ଗରେ ସିଂହର ପୁଅରୁ ବିରୋଧ ଥିଲା । ସିଂହକୁ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖି ସେ ଅନେକ ଥର ତାକୁ ଦାନ୍ତରେ ଭୁସିଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ସିଂହର ତ ଆଉ ଉଠିବାର କ୍ଷମତା ନାହିଁ, ସେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସବୁ ସହ୍ୟ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଗୋଟିଏ ଶଶୁ ଆସି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଏହା ସାଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ସିଂହର ପୁଅ ବିବାଦ ଥିଲା; ସେ ସୁଖ୍ୟା ଦେଖି ସିଂହକୁ ଦ ଚାରି ମୁଣ୍ଡି ଆ ପକାଇ ଚାଲିଗଲା । ଅପମାନ ମଧ୍ୟ ସିଂହ ସହ୍ୟ କରି ରହିଲା ।

ଏ ସବୁ ଦେଖି ଗଧ ମନେ କଲା, ସିଂହର ଯେତେବେଳେ ବଳ ବୟସ ଥିଲା, ସେ ଆନ୍ତ୍ରେମାନଙ୍କ ଉପରେ ନାନା ଅତ୍ୟାଚାର କରିଛି । ସେଥିଲାଗି ସମସ୍ତେ ଆସି ତାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଉଅଛନ୍ତି । ସିଂହର ତ ଆଉ ସେ ତେଜ ନାହିଁ, ସେ କାହାରିକୁ କିଛି କରିପାରୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ବା ଏ ସୁଯୋଗ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି । ଏହା ଶୁଣି ଗଧ ଯାଇଁ ସିଂହର ମୁଣ୍ଡରେ ଦୁଇଟା ଗୋଇଠା ମାରିଲା । ଏ ସବୁ ଦେଖି ସିଂହ ଭାବିଲା, “ହାରେ ଅଦୃଷ୍ଟ । ଯେଉଁମାନେ ମତେ ଦେଖିଲିମାନେ ଭୟରେ କମ୍ପି ଥିଲେ, ସେମାନେ ଆସି ମତେ ଏପରି ଅପମାନ ଦେଇଗଲେ ? ଆଉ କଣ ଭାଗ୍ୟରେ ଅଛି କେଜାଣି ? ଯାହାହେଉ, ବରଫ ଓ ଶଶୁ ବଳବାନ୍ ନନ୍ତୁ, ସେମାନଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାର ଅବା ସହ୍ୟ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ଗଧ ଯେ କି ପଶୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଧମ ସେ ଆସି ମତେ ଏପରି ଅପମାନ ଦେଇ ଗଲା ! ଏହା ଅପେକ୍ଷା ମରଣ ଶତ-ଗୁଣରେ ଭଲ ।”

ଶଶୁ ଓ ମଣା

ଗୋଟିଏ ମଣା କିଛିକ୍ଷଣ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଗୋଟିଏ ଖଣ୍ଡର ଶିଙ୍ଗ ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଭାବିଲା, ମୁଁ ଯେ ଶଶୁ ଉପରେ ବସିଲି ଏଥିରେ ତାର ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଉଥିବ ପରା । ସେ ଖଣ୍ଡକୁ ପଚାରିଲା, “ଭାବ ମୋ ଭାବ ତମେ ଯଦି ସହ୍ୟପାରୁ

ନାହିଁ, ତେବେ କହ ମୁଁ ଏଠାରୁ ଉଠିଯିବି । ତମକୁ ବୁଝାବେ କଷ୍ଟହେବା ମୋର ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ ।” ଶଶି ହସିକରି କହିଲା, ସେଥିଲାଗି ତମକୁ କିନ୍ତା କଷ୍ଟବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । ତମର ବସିବା ନ ବସିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଗୁମାମ, ତମେ କେତେବେଳେ ଆମି ମୋ ଉପରେ ବସିଲ କାହା ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ, ଆଉ ତମେ ଶୁଣିଗଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କିଛି ଜାଣି ପାରିବି ନାହିଁ ।”

ସାର ମନ ଯେତେ ଛୋଟ ତାର ଅହଙ୍କାର ସେତେ ବେଶି ।

ଦାର୍ଶନିକ, ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଓ ଦେବଦୂତ

ଦିନେ ଜଣେ ଦାର୍ଶନିକ ପଣ୍ଡିତ ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଦେଖିଲେ ଝଡ଼ ହୋଇ ଶୁଣି ଏ ଜାହାଜ ଶାଳିଗଲା ଏବଂ ସେଥିରେ ଯେତେ ଲୋକ ଥିଲେ ସମସ୍ତେ ବୁଡ଼ିଗଲେ । ସେ ବିଚାରୁଲେ, ଉତ୍ତରାଳର ଏ କି ଅବସ୍ଥା ! ହୁଏ ନ ଜାହାଜ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ କି ଦୁଇଜଣ ମାତ୍ର ଦୋଷୀ ଥିବେ, ସେଥିଲାଗି ଏତେ ଘଟଣା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ଲୋକ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲେ କାହିଁକି ? ଏହିପରି ମନେ ମନେ ଶୁଣୁଛନ୍ତି, ଏପରି ସମୟରେ ସେ ଗୋଟିଏ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ବସା ଉପରେ ଗୋଡ଼ ପକାଇ ଦେବାରୁ, ଦିନେ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଆସି ତାଙ୍କୁ ବେଢ଼ି ପକାଇଲେ । ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଚୋଟେ କାମୁଡ଼ି ଦେଲା । ଦାର୍ଶନିକ ଆଉ ସାମାଜିକ ନ ପାରି ସବୁ ପିମ୍ପୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ଗୋଡ଼ରେ ଦଳି ମାରି ପକାଇଲେ । ଏପରି ସମୟରେ ଜଣେ ଦେବଦୂତ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସି କହିଲେ, “ତୁମେ ପରା ଏହିକ୍ଷଣି ଉତ୍ତରାଳକୁ ନିଯା କରୁଥିଲ ? ତୁମେ ନିଜେ କାହିଁକି ଏ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ପିମ୍ପୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ଦଳି ପକାଇଲ ? ଗୋଟିଏ ଯୋଡ଼ିଏ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଅବା ତୁମକୁ କାମୁଡ଼ି ଥିବେ । ଅନ୍ୟ ପିମ୍ପୁଡ଼ିମାନେ ତ ତମର କିଛି କରି ନ ଥିଲେ । ଉତ୍ତରାଳ କାର୍ଯ୍ୟର ଭଲ ମନ୍ଦ ବିଚାର କରିବାକୁ ତମର କି ଅଧିକାର ଅଛି ?”

ଠେକୁଆ ଓ ବେଜା

ଠେକୁଆଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟଳ ଓ ଡରୁଆ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଜନ୍ତୁମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲାମାତ୍ରେ ଶାଉଦିଅନ୍ତି । ଏଥିଲାଗି ସେମାନେ ଜୀବନ ଭୟରେ ବଡ଼ ଶଙ୍କତି ହୋଇଥାନ୍ତି । ଦିନେ ସେମାନେ ବିଚାର କଲେ, ସର୍ବଦା ଏପରି ଭୟରେ ବସି ରହୁ ଫଳ କଣ ? ଶୁଳ ଆମ୍ଭେମାନେ ଆଜି ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ମରିବା, ସର୍ବଦା ମରତରୁ ଭୟ କରି ରହୁବା ଅପେକ୍ଷା ଥରେ ମରିଯିବା ଭଲ । ଏହିପରି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି

ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ପୋଖରୀରେ ଡେଇଁପଡ଼ି ମରବାଲୁଣି ଯେଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ସେହି ପୋଖରୀକୂଳରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବେଙ୍ଗ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଠେକୁଆମାନଙ୍କ ପାଦ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଭୟରେ ଫକ୍ ଫକ୍ ହୋଇ ପାଣିକ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ । ଏହା ଦେଖି ଗୋଟିଏ ଠେକୁଆ କହିଲା, “ଦେଖ ଭାଇମାନେ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କଠାରୁ ଚଳି ଦୂର ଓ ଡରୁଆ ଜନ୍ମ ମଧ୍ୟ ସଂସାରରେ ଅଛନ୍ତି, ତେବେ ଆମ୍ଭେମାନେ ବୃଥାରେ କାହିଁକି ଭୟରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇବା ।”

ନିଜର ଅବସ୍ଥା ଖରାପ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଦୁଃଖ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଆହୁରି ଖରାପ ଅବସ୍ଥାର ଲୋକ ଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କର ଟିକିଏ ସାନ୍ତ୍ବନା ଆସେ ।

ଗଧ ଓ ମନୁଷ୍ୟ

ଦିନେ ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟ ତାର ପାଖରେ ଗଧଟିକୁ ବରବାକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଇ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲା । ହଠାତ୍ ଶମ୍ଭୁ ଆସିବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣିପାରି ସେ ଗଧକୁ କହିଲା, “ଶମ୍ଭୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେଣି । ଆସ ଶୀଘ୍ର ପଳାଇବା, ନ ହେଲେ ଦୁହେଁଯାକ ଧରା ପଡ଼ିବ ।” ଗଧ କହିଲା, “ତୁମେ ପଳାଇଛ ପଳାଅ, ମୁଁ କାହିଁକି ପଳେଇବି ? ତୁମେ କଣ ମନେ କରୁଛ ଶମ୍ଭୁ ଆସି ମତେ ଧରିଲେ ମୋ ଉପରେ ଦ’ଟା ବୋର୍ ନଦିବ ?” ଲୋକଟି କହିଲା, “ନାହିଁ ।” ଗଧ କହିଲା, “ତେବେ ମୋର ପଳାଇବାର ଆବଶ୍ୟକ କଣ ? ତମେ ନଦିଲେ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଯାହା, ଆଉ ସେ ନଦିଲେ ସେଇଆ ।”

ଏକ ରଜା ଯାଇ ଅନ୍ୟ ରଜା ଆସିଲେ ଗରିବଙ୍କର ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ, କେବଳ ରଜାର ନାମଟି ବଦଳେ ମାତ୍ର ।

ପକ୍ଷୀ ଓ ଶବର

ଜଣେ ଶବର ଜାଲ ପକାଇ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷୀ ଧରିଲା । ପକ୍ଷୀଟି ଶବରକୁ ନାନା ପ୍ରକାର ବନ୍ଧୁ କରି କହିଲା, “ଭାଇ ମତେ ଗୁଡ଼ିଦିଅ, ମୁଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି କହୁଛି ମତେ ଗୁଡ଼ିଦେଲେ ମୁଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଭୁଲାଇ ଆଣି ତମ ଜାଲରେ ପକାଇବି, ତାହାହେଲେ ଭାବ ଦେଖ ତମର କେତେ ଲାଭ ହେବ । ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷୀ ବଦଳରେ ତମ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷୀ ପାଇ ପାରବ ।”

ଶବର କହିଲା, “ନା ମୁଁ ରୂମକୁ ଗୁଡ଼ିକ ନାହିଁ । ସେ ନିଜର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଆପଣାର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନଙ୍କର ସହଯୋଗ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ତାହାଠାରୁ ବଳି ଦୋଷୀ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି । ସେ ମଲେ ପହାରର ମଙ୍ଗଳ ।”

କୁରୁଦି ଓ ଜଳଦେବତା

ଗୋଟିଏ ଦୁଃଖୀଲୋକ ନର କୁଳରେ କାଠ ହାଣ୍ଡସଲା । ହଠାତ୍ ତାର କୁରୁଦି ଖଣ୍ଡିକ ହାତରୁ ଖସି ଯାଇ ପାଣିରେ ପଡ଼ି ବୁଡ଼ିଗଲା । ଆଉ କୁରୁଦିଖଣ୍ଡି ପାଇବ ନାହିଁ ଭାବି ଅତି ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ସେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତା’ର କାନ୍ଦ ଶୁଣି ଜଳଦେବତାଙ୍କର ଦୟା ହେଲା । ସେ ତା’ ନିକଟକୁ ଆସି କହିଲେ, “ରୂମେ କାନ୍ଦୁଛ କାହିଁକି ?” ସେ ପ୍ରମୋଦ ସ୍ବସ୍ଥ କହିବାରୁ ଜଳଦେବତା ନରରେ ବୁଡ଼ି ହାତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ସୁନାର କୁରୁଦି ଧରି ତାକୁ ପଛୁଟାଲେ, “ଏ କୁରୁଦି ରୂମର ?” ସେ କହିଲା, “ନା ଏ କୁରୁଦି ମୋର ନୁହେଁ ।” ଜଳଦେବତା ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ ରୂପାର କୁରୁଦି ଧରି ତା ନିକଟକୁ ଆସି ପ୍ରମୋଦ ପଛୁଟାଲେ । ସେ କହିଲା, “ଏ ମଧ୍ୟ ମୋର ନୁହେଁ ।” ସେ ଆଉ ଥରେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ତାର ଲୁହା କୁରୁଦିଖଣ୍ଡି ଧରି ପଛୁଟାଲେ, “ଏ କଣ ରୂମ କୁରୁଦି ?” ସେ ନିଜର କୁରୁଦିଖଣ୍ଡି ଦେଖି ଅତି ଖୁସି ହୋଇ କହିଲା, “ହଁ ମହାଶୟ, ଏ ଖଣ୍ଡି ମୋ କୁରୁଦି । କୁରୁଦି ଖଣ୍ଡି ପାଇବ ବୋଲି ମୋର ଆଶା ନ ଥିଲା, କେବଳ ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ପାଇଲି । ମୁଁ ବଡ଼ ଦୁଃଖୀ, ଆପଣ ମୋର ଯେଉଁ ଉପକାର କଲେ, ତାହା ମୁଁ ଜୀବନରେ ସୁଦ୍ଧା ପାରିବି ନାହିଁ ।” ଜଳଦେବତା ତାର ନିଜର କୁରୁଦିଖଣ୍ଡି ତାକୁ ଦେଲେ ଓ ସେ ଅତି ନିର୍ଲୋଭ ଓ ସତ୍ୟବାଦୀ ବୋଲି ଖୁସି ହୋଇ ସୁନା ଓ ରୂପାର କୁରୁଦି ଦୁଇଖଣ୍ଡି ମଧ୍ୟ ତାକୁ ପୁରସ୍କାର ଦେଲେ । ଦୁଃଖୀ ଲୋକଟି ସୁନା ଓ ରୂପାର କୁରୁଦି ଦୁଇଖଣ୍ଡି ପାଇ ଘରକୁ ଆସି ସାଇ ପଡ଼ୋଶୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଏ ଅଭୁତ ଘଟଣା କହିଲା । ସମସ୍ତେ ଶୁଣି ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ।

ଏ କଥା ଶୁଣି ଗୋଟିଏ ଲୋକର ବଡ଼ ଲୋଭ ହେଲା । ତହିଁ ଆରଦ୍ଧନ ସକାଳୁ ସେ ଖଣ୍ଡିଏ କୁରୁଦି ଧରି ନରକୁଳକୁ ଗଲା । ଗୋଟିଏ ଗଛରେ ଉଠି ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ମାରି ହାତରୁ ଖସି ଯିବାର ବାହାନା କରି ସେ କୁରୁଦି ଖଣ୍ଡି ପାଣିକ ପକାଇ ଦେଲା ଏବଂ ‘ଆହା କଣ ହେଲା’ ବୋଲି ବଡ଼ ପାଟିରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଜଳଦେବତା ତା’ ନିକଟକୁ ଆସି କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଛ ବୋଲି ପଛୁଟାଲେ ସେ କୁରୁଦି ପଡ଼ିଯିବା କଥା କହି ବଡ଼ ଦୁଃଖ କଲା । ଜଳଦେବତା ସେହିପରି ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି

ଶ୍ରୀ ଏ ସୁନ୍ଦର କୁରାଣି ଧରି ତାକୁ ପଢ଼ିଗଲେ, “ଏ କୁରାଣି ତୁମର ?” ସୁନ୍ଦା କୁରାଣି ଦେଖି ସେ ଲେଉଟ ହେଲା ନ ପାରି କହିଲା, “ହଁ ଏ ମୋ କୁରାଣି ।” ଜଳଦେବତା ତାକୁ ଲେଖା ଓ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ବୋଲି ଗାଳିଦେଇ କୁରାଣି ଖଣ୍ଡି ପାଣିରେ ପକାଇ ଦେଇ ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲେ । ଲେକଟି ହତାଶ ହୋଇ ଭାବିଲା, ମୋର ଯେପରି କାର୍ଯ୍ୟ ସେପରି ଫଳ ହୋଇଛି ।

ସିଂହ ଓ ମେଣ୍ଟା ଜଗୁଆଳ

ଦିନେ ଗୋଟିଏ ସିଂହ ଜଙ୍ଗଲରେ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଗୋଟିଏ କଣ୍ଟା ମାଡ଼ି ପକାଇଲା । ସେ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ କାତର ହୋଇ ଗୋଟିଏ ମେଣ୍ଟା ଜଗୁଆଳ ପାଖକୁ ଗଲା ଏବଂ ଲଙ୍ଗୁଡ଼ ହଲାଇ ଅନୁରୋଧ କରି ଯେପରି ତାକୁ କହିଲା, “ମୁଁ କଷ୍ଟରେ ପଡ଼ି ତମର ସାହାଯ୍ୟ ଲେଉଟିବାକୁ ଆସିଛି ।” ମେଣ୍ଟା ଜଗୁଆଳ ସାହାଯ୍ୟ କରି ସିଂହକୁ ପଞ୍ଜିଆ କରି ତାହା ଗୋଡ଼ରେ କଣ୍ଟା ଦେଖି ପାରିଲା ଓ ତାହା କୋଳରେ ସିଂହ ଗୋଡ଼କୁ ରଖି କଣ୍ଟାଟି ବାହାର କରି ଅଣିଲା । ସିଂହର ଗୋଡ଼ ଭଲ ହୋଇ ଯିବାରୁ ସେ ଝୁପି ହୋଇ ଜଙ୍ଗଲକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଏହାର କିଛି ସମୟ ପରେ ସେହି ମେଣ୍ଟା ଜଗୁଆଳକୁ ଗୋଟିଏ ମିଥ୍ୟା ଅଭିପ୍ରାୟରେ କେତେକ କରି ରଜା ହୁକୁମ ଦେଲେ ଯେ ତାର ଦୋଷର ଦଣ୍ଡସ୍ୱରୂପ ତାକୁ ସିଂହର ଗ୍ରାସରେ ଦେବାକୁ ହେବ । ସିଂହକୁ ଯେତେବେଳେ ପିଞ୍ଜରୁ ବାହାର କରି ଦିଆଗଲା, ସେ ମେଣ୍ଟା ଜଗୁଆଳ ପାଖକୁ ଯାଇ ଚିଲି ପାରିଲା ଯେ ଲୋକ ତାର ଗୋଡ଼ ଭଲକରି ଦେଇଥିଲା ଏ ସେହି । ତହିଁ ତାର କିଛି ଅନିଷ୍ଟ କରିବା ଦୂରେ ଆସି, ସେ ଧୀରଭାବରେ ତା’ କୋଳରେ ଗୋଡ଼ ରଖି ତାକୁ ଅନାଇ ରହିଲା । ରଜା ଶେଷରେ ସବୁ କଥା ଶୁଣି ପାରି ସିଂହକୁ ଜଙ୍ଗଲକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଓ ମେଣ୍ଟା ଜଗୁଆଳର ଦୋଷ କ୍ଷମା କରି ତାକୁ ଖଲାସ ଦେଲେ ।

ଘୋଡ଼ା ଓ ହରିଣ

ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ା ପଡ଼ିଆରେ ଏକା ମାଲିକ ଥିଲା । ଗୋଟିଏ ହରିଣ ସେଠାରେ ଆସି ତର ତା’ ଚରୁରୁ ଭାରି ନେବାକୁ ଘୋଡ଼ା ମନରେ ବଡ଼ ରାଗ ହେଲା । ସେ ହରିଣ ଉପରେ କପରି ପ୍ରତିହତ୍ୟା ନେବ ବୋଲି ଭାବି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଡାକ କହିଲା, “ତୁମେ ଯଦି ଟିକିଏ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ଏହି ହରିଣଟାକୁ ଖବର ଶାନ୍ତି ଦିଅନ୍ତେ ।” ମନୁଷ୍ୟ କହିଲା, “ତୁମେ ଯଦି ପାଟିରେ ଲଗାମ ଧରି

ମତେ ବୋହୂ କରି ନେବ ତେବେ ମୁଁ ହରିବୁ ଖୁବ୍ ଶାନ୍ତି ଦେବ । ବୋହା
ଏଥରେ ଶୁକ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଚାହା ଉପରେ ଚଢ଼ିବାକୁ ଦେଲା । ସେହି ସମୟ-
ଠାରୁ ବୋହା ଦେଖି ପାରିଲା ଯେ ହରିବୁ ଶାନ୍ତି ଦେବା ଦୂରେ ଥାଉ ସେ ଜନେ
ମନୁଷ୍ୟ ପାଖରେ ଶୁକର ହୋଇ ରହୁଲା ।

ସିଂହ ଓ ଠେକୁଆ

ଗୋଟିଏ ସିଂହ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଦେଖି ପାରିଲା ଯେ ଗୋଟିଏ ଠେକୁଆ ତା’
ବସାରେ ଖୁବ୍ ନିଦରେ ଶୋଇଛି । ସେ ଠେକୁଆକୁ ଧରିବାକୁ ଲେକେଲକୁ ଗୋଟିଏ
ହରିଣ ସେହି ବାଟଦେଇ ଦୌଡ଼ିଗଲା । ସେ ମନେ କଲା ଠେକୁଆ ତ ଏହୁଝଣି
ଶୋଇଛି, ଟିକିଏ ପରେ ତାକୁ ଖାଇଲେ ଚଳିବ, ଆଗେ ହରିଣଟାକୁ ଧରିବ ।
ଏହାସତ୍ୟ ସେ ଠେକୁଆକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଇ ହରିଣ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଲା ।
ଏ ଗୋଲମାଲରେ ଠେକୁଆ ନିଦ ଭଙ୍ଗିଯିବାରୁ ସେ ଉଠି ପଳାଇ ଗଲା । ସିଂହ
ଅନେକଦୂର ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ହରିଣକୁ ଧରି ନ ପାରି ଠେକୁଆକୁ ଖାଇବ ବୋଲି
ଫେରି ଆସିଲା । ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲା ଯେ ଠେକୁଆ ମଧ୍ୟ ପଳାଇ ଗଲାଣି
ସେ ମନେ ମନେ କହିଲା, “ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ବେଶି ପାଇବା ଲେଉଟେ ହାତରୁ
ଶିକାର ଗୁଡ଼ି ଦେଇଛି ମତେ ଥାଉ ଭଲ ଯୋଗ ହୁଅନ୍ତା କିପରି ?”

ଛେଳିଛୁଆ ଓ ଗଧିଆ

ଗୋଟିଏ ଛେଳିଛୁଆ ଏକ୍ବିଆ ଚରାଭୂଇଁରୁ ଫେରୁଥିବାର ଦେଖି ଗୋଟିଏ
ଗଧିଆ ତାକୁ ଧରିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଲା । ଛେଳିଛୁଆ ଫେରିପଡ଼ି ଗଧିଆକୁ
କହିଲା, “ଗଧିଆ ଭାଇ, ମୁଁ ଜାଣେ ଯେ ମୁଁ ଆଜି ରୁମର ଆହାର ହେବ । କିନ୍ତୁ
ମରିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋର ରୁମକୁ ଗୋଟିଏ ମାଗୁଣି ଅଛି । ମାଗୁଣି ଏଇଆ ଯେ
ରୁମେ ଥରେ ବଣୀ ବଜାଇଲେ ମୁଁ ଟିକିଏ ନାଚନ୍ତି ।” ଗଧିଆ ଏଥରେ ଶୁକ
ହୋଇ ବଣୀ ବଜାଇବାରୁ ଛେଳିଛୁଆ ନାଚିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବଣୀ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି
ବଳିଆ ବୁକୁରମାନେ ବାହାରିପଡ଼ି ଗଧିଆକୁ ଜଡ଼ିଲେ । ଗଧିଆ ଛେଳିଛୁଆ ଆଡ଼କୁ
ଫେରି କହିଲା, “ମୋ ପ୍ରତି ଠିକ୍ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଛି । ମୋର ତ
କ’ଣେ ବ୍ୟବସାୟ । ରୁମକୁ ଖୁସି କରାଇବା ଲାଗି ମୁଁ ବଣୀ ବଜାଇବାକୁ
ଗଲା କାହିଁକି ?”

ଦୁଇଜଣ ବାଟୋଇ ଓ କୁରୁଡ଼ି

ଦୁଇଜଣ ଲୋକ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଯାଉଥିଲେ । ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ବାଟରେ
ଖଣ୍ଡିଏ କୁରୁଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖିପାରି ତାକୁ ଗୋଟାଇ ଆଣି କହିଲା, “ମୁଁ

ଖଣ୍ଡେ କୁରୁଦି ପାଇଲ ।” ଅନ୍ୟ ଜଣକ କହିଲ, “ଭାଇ ‘ମୁଁ’ ବୋଲି କାହିଁକି କହୁଛ, ‘ଆମ୍ଭେମାନେ କୁରୁଦି ଖଣ୍ଡି ପାଇଲୁ’ ବୋଲି କହ ।” ସେମାନେ ବେଶୀଦୂର ନ ଯାଉଣ୍ଡ ଦେଖି ପାରିଲେ ଯେ କୁରୁଦିର ମାଲିକ ସେମାନଙ୍କୁ ଚଢ଼ିଛ । ଯେ କୁରୁଦି ଖଣ୍ଡି ଗୋଟାଇଥିଲା ସେ କହିଲା, “ଭାଇ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସଂନାଶ ହେଲା ।” ଅନ୍ୟ ଜଣକ ଚଢ଼ି କହିଲା, “ଭାଇ, ରୂମେ ପ୍ରଥମେ ଯେପରି କହୁଥିଲ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହିପରି କହ, ‘ମୋର ସଂନାଶ ହେଲା’, ‘ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର’ ନୁହେଁ ।”

ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀ

ଗୋଟିଏ ଲୋକର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଓ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ଥିଲା । ପୁଅଟି ଦେଖିବାକୁ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର, କିନ୍ତୁ ଝିଅଟିର ଚେହେରା ଅତି କୁଣ୍ଡିତ । ଦିନେ ଖେଳୁ ଖେଳୁ ଦୈବାତ ମାଙ୍କ ଦପ ଶ ଉପରେ ଏକପ୍ରମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା । ବାଳକ ଦର୍ପଣରେ ନିଜ ଚେହେରା ଦେଖି ବଡ଼ ଖୁସି ହେଲା । ବାଳିକାଟି କିନ୍ତୁ ଭାଇକୁ ନିଜର ପ୍ରଣୀୟା କରିବାର ଦେଖି ବଡ଼ ଗୁଣିଗଲା । ସେ ମନେ କଲା, ମୋର ଅସୁନ୍ଦର ଚେହେରା ଦେଖି ଏ ମତେ ଥଟ୍ଟା କରି ଏପରି କହୁଛ । ସେ ଭାଇକୁ ଗାଲି ଖୁଆଇବ ବୋଲି ଦୌଡ଼ିଯାଇ ବାପାଙ୍କୁ କହିଲା, “ଝିଅମାନଙ୍କର କେବଳ ଦର୍ପଣରେ ମୁହଁ ଦେଖିବାର କଥା, କିନ୍ତୁ ଏ ପୁଅ ହୋଇ ଦର୍ପଣରେ ମୁହଁ ଦେଖୁଛି ।” ଲୋକଟି ପୁଅ ଝିଅ ଉଭୟଙ୍କୁ ସେହିଠାରେ କୋଳରେ ଧରି ଓ ସେମାନଙ୍କର ମୁଖ ଚୁମ୍ବନ କରି କହିଲା, “ମୋର ଇଚ୍ଛା ଯେ ରୂମେ ଉଭୟେ ପ୍ରତିଦିନ ଦର୍ପଣରେ ମୁହଁ ଦେଖ । ତାହାହେଲେ ପୁଅ, ରୁ ଆଉ ମନ ଆକରଣଦ୍ୱାରା ନିଜର ଚେହେରା ନଷ୍ଟ କରିବୁଁ ନାହିଁ ଏବଂ ରୁ ମଧ୍ୟ ଝିଅ, ସଦ୍‌ଗୁଣ ଦ୍ୱାରା ତୋର ସୁନ୍ଦରପଣର ଅକ୍ଷୟ ପୂରଣ କରିବୁ ।”

ସିଂହ, ଗଧିଆ ଓ କୋକିଣୀଆଳ

ଗୋଟିଏ ସିଂହ ବୁଢ଼ା ହୋଇଯିବାରୁ ବେମାର ହୋଇ ତାର ଗୁଡ଼ାରେ ପଡ଼ି ରହିଲା । ସବୁ ଜନ୍ତୁମାନେ ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲେ । କେବଳ କୋକିଣୀୟାଳ ଆସିଲା ନାହିଁ । ଗଧିଆ ଏ ସୁଯୋଗ ପାଇ ସିଂହ ପାଖରେ କୋକିଣୀୟାଳର ତୋଷ ଦେଖାଇ କହିଲା, “କୋକିଣୀଆଳ ରୂମକୁ ମାନେ ନାହିଁ, ସେଥିଲାଗି ସେ ରୂମକୁ ଥରେ ସୁଜା ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲା ନାହିଁ ।” ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ କୋକିଣୀଆଳ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଧିଆର ଶେଷ କଥା ଶୁଣି ପାରିଲା । ସିଂହ ତାକୁ ଦେଖି

ରାଗରେ ଗର୍ଜନ କରି ଉଠିବାରୁ ସେ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଚାହୁଁ “ଯେଉଁମାନେ ତୁମକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଅଛନ୍ତି ସେମାନେ ତୁମର କି ଉପକାର କରିଅଛନ୍ତି ? କିନ୍ତୁ ମୁଁ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ବୁଲି ବୈଦ୍ୟ ଖୋଜି ତୁମକୁ ଭଲ କରିବାର ଉପାୟ ଜାଣିକରି ଆସିଅଛି ।” ସିଂହ ଏହା ଶୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର ଉପାୟ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କହିବାକୁ ହୁଏତ ତେବାରୁ କୋକିଣିଆଳି କହିଲା “ତୁମେ ଗୋଟିଏ ଜୟନ୍ତୀ ଗଧୁଆର ଚମଡ଼ା ଛଡ଼ାଇ ସେହି ଚମଡ଼ାକୁ ସେହିଭଳି ଦେହରେ ଘୋଡ଼ିହେଲେ ତୁମର ରୋଗ ଭଲ ହୋଇଯିବ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସେହି ଗଧୁଆକୁ ଧରି ତାହାର ଚମଡ଼ା ଛଡ଼ାଗଲା । ଏହା ଦେଖି କୋକିଣିଆଳି ଟିକିଏ ହସି ଗଧୁଆକୁ କହିଲା, “ତୁମେ ମୁନବର ମନକୁ ବିଚାଡ଼ି ନ ଦେଇ ଭଲ ଦରକୁ ନେଇଥିଲେ ଏପରି ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ।”

ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଗାଈଁ ଲି ଲୋକ

ଜଣେ ଧନିଆଁ ଧରେ ଏବଂ କରୁଇ ବିନା ପଇସାରେ ଆସି ଦେଖିବାକୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅନୁମତି ଦେଲେ ଓ ଗୋଟିଏ ବଜ୍ରପନ ଦେଲେ ଯେ ଗୋଟିଏ କିଛି ନୂଆ କୌତୁକ ବାହାର କରି ଦେଖାଇ ପାରିବ ତାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯିବ । ଏ ପୁରସ୍କାର ପାଇଁ ଅନେକ ଲୋକ ଅନେକ ଖେଳ ଦେଖାଇଲେ । ଶେଷରେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଆସି କହିଲା, “ମୁଁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଖେଳ ଦେଖାଇବି ଯାହା କେବେ କେହି ଦେଖାଇ ନାହିଁ । ତାର ଥରା ତାମସାଯୋଗୁଁ ଲୋକମାନେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଭଲକରି ଜାଣିଥିଲେ । ଏ ଖବର ଶୁଣି ହେବାରୁ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ଚଢ଼ିଲ ପଡ଼ିଗଲା ଓ ଏବଂ ଚାରିପଟେ ଲୋକରେ ପୁଣି ହୋଇଗଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ କିଛି ଜନସମାଜ ବା ଅନ୍ୟ କେହି ସଙ୍ଗୀତ ନ ନେଇ ଯାଇ ମଞ୍ଚ ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଏବଂ ଲୋକମାନ ଥିବା ଆଗ୍ରହରେ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ହୋଇ ସେହି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ହଠାତ୍ ତାର ଗୁଡ଼ି ଆଡ଼କୁ ମୁଣ୍ଡ ଘୁଆଁଇ ଏପରି ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଘୁଞ୍ଚିଗଲେ ବୋଲାଇଲା ଯେ ସମସ୍ତେ କହିଲେ ସେ ତାର ପୋଷାକ ତଳେ ଗୋଟିଏ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା ରଖିଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେତେବେଳେ ତାର ପୋଷାକ ଝାଡ଼ି ଦେଖାଇଲେ ସେ କିଛି ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଭାରି ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଜଣେ ଗାଈଁ ଲୋକ ଏହା ଦେଖି ଭାବିଲା ଏ ଗୁଡ଼ିରେ ଏ ମତେ ହଟାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେହିଭଳି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେଲା ଯେ ସେ କାଲି ସେହିପରି ଖେଳ ଏହା ଅପେକ୍ଷା ଆହୁରି ଭଲ ରୂପେ କିଛି ଦେଖାଇଦେବ । ଚଢ଼ି-ଆରଦିନ ଆହୁରି ବେଶୀଲୋକ ଜମା ହେଲେ । ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷ

ନେଇ ଗାଉଁଲୁଲେକକୁ ପରିତ୍ରାସ କରିବେ ବୋଲି ଆସିଥିଲେ । ଦୁହେଁ ଯାକ ଯାଇଁ ମଞ୍ଚରେ ଛୁଡ଼ା ହେଲା ପରେ ପ୍ରଥମେ ଶୁଣି ପୁଣି ପରି ବୋବାଇବାକୁ ପୁଣି ପରି ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା କରି ତାଲି ଦେଲେ । ତାହା ପରେ ଗାଉଁଲୁଲେକଟି ଆରମ୍ଭ କଲା । ସେ ଚାହାନା କରି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲା ଯେପରି କି ତା'ର ଲୁଗାତଳେ ସେ ଗୋଟିଏ ପୁଷ୍ପୁରି ଛୁଆ ଲୁଗୁର ରଖିଛି, ମାତ୍ର ଲୋକମାନେ କେହି ସନ୍ଦେହ କଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସେ ଗୋଟିଏ ପୁଷ୍ପୁରି ଛୁଆ ଲୁଗୁର କରି ଧରିଥିଲା । ଲୁଗା ଭିତରେ ହାତ ପୁରାଇ ତାର କାନ ମୋଡ଼ି ଦେବାରୁ ସେ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଅବକଳ ପୁଷ୍ପୁରି ପରି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା; କିନ୍ତୁ ଲୋକମାନେ ଏକବାକ୍ୟରେ ପାଟି କରି କହିଲେ, “ଶୁଣ ଏହା ଅପେକ୍ଷା ଭଲ ଭାବରେ ପୁଷ୍ପୁରି ପରି ବୋବାଇଥିଲା । ଅତଏବ ଏହାକୁ ମଞ୍ଚରୁ ବାହାର କରି ଦିଆଯାଉ ।”

ଏହା ଶୁଣି ଗାଉଁଲୁ ଲୋକଟି ତାର ଲୁଗା ଭିତରୁ ପୁଷ୍ପୁରି ଛୁଆଟିକୁ ବାହାର କରି ଦେଇ ସଫା ଦେଖାଇ ଦେଲା ଯେ ସେମାନଙ୍କର ଗ୍ରମ କେତେଦୂର । ସେ କହିଲା, “ଏଇ ଦେଖ, ଏଥିରୁ ଜଣାପଡ଼ୁଛି ଗ୍ରମମାନଙ୍କର ବିସ୍ତାର କିପରି !”

ଇଗଲପକ୍ଷୀ ଓ କାଉ

ଗୋଟିଏ ଇଗଲପକ୍ଷୀ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ପାହାଡ଼ ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ଗୋଟିଏ ମେଣ୍ଟା ଛୁଆକୁ ନଖରେ ଧରି ଉପରକୁ ନେଇଗଲା । ଏହା ଦେଖି ଗୋଟିଏ କାଉ ମନରେ ବଡ଼ ଉତ୍ସାହ ହେଲା । ସେ ଇଗଲପକ୍ଷୀ ଉଡ଼ିବାକୁ ଓ ବଳ ଦେଖାଇବାକୁ ମନେ ମନେ ହଲୁଲୁ କଲା । ଏହା ଭାବି ସେ ଡେଣାକୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ହଲୁଲୁ ଉଡ଼ିଯାଇ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମେଣ୍ଟା ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯେ ତାକୁ ବୋହୁ କରି ନେଇଯିବ, କିନ୍ତୁ ତାର ନଷ୍ଟ ମେଣ୍ଟା ରୂପରେ ଲକ୍ଷିଯିବାକୁ ସେ ଯେତେ ବାଡ଼େଇପିଟି ହେଲା ଆଉ ନଷ୍ଟ ହେଉଛି ପାରିଲା ନାହିଁ । ମେଣ୍ଟା ଜଗୁଆଳ ଏହା ଦେଖିପାରି ଦୌଡ଼ିଯାଇ କାଉକୁ ଧରି ପକାଇଲା । ସେ ତାର ଡେଣା ଦୁଇଟି କାଟିଦେଇ ପରକୁ ନେଇ ତାର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦେଲା । ପିଲାମାନେ ଯେତେବେଳେ ପଚାରିଲେ ଏକ କି ପକ୍ଷୀ, ମେଣ୍ଟା ଜଗୁଆଳ କହିଲା, “ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ କରି ଜାଣେ ଯେ ଏ ଗୋଟିଏ କାଉ । କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜେ ମନେକରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଇଗଲ ପକ୍ଷୀ ।”

କୁକୁର ଓ ଚମଡ଼ା

କେତେଗୁଡ଼ିଏ କୁକୁର ଭୋକରେ କାତର ହୋଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ନଉ

ଭିତରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗୋରୁ ଚମଡ଼ା ବୁଡ଼ାହୋଇ ରଖା ହୋଇଛି । ଚମଡ଼ା ପାଖକୁ ଯାଇ ନ ପାରି ସେମାନେ ନରୁଟାକୁ ପିଇଦେବେ ବୋଲି ଛିରି କଲେ । କିନ୍ତୁ ଫଳରେ ହେଲା ଯେ ସେମାନେ ଚମଡ଼ା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ପାଣି ପିଇ ପିଇ ପେଟ ଫାଟି ମରଗଲେ ।

ଅସମ୍ଭବ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହାତ ଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଘୋଡ଼ା ଓ ସହସ୍ର

ଗୋଟିଏ ସହସ୍ର ଦିନତମାମ ଲାଗି ପଡ଼ି ଘୋଡ଼ାକୁ ଖରଡ଼ା କରେ ଓ ସତେ, କିନ୍ତୁ ତାର ଦାନାତକ ଶ୍ଵେତର ନେଇ ବନ୍ଧି କରି ଖାଏ । ଦିନେ ଘୋଡ଼ା କହିଲା, “ତୁମେ ଯଦି ମତେ ଭଲ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖିବାକୁ ଚାହୁଁ ତେବେ ମତେ କମ୍ ସହାମତା କରି ବେଶି ଖାଇବାକୁ ଦିଅ ।”

ପେଟରୁ ଖେଣ୍ଟି ଖାଲି ପିଠି ଆଉଁସିଲେ କିଛି ଫଳ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଗୌର ଓ ତାର ମା’

ଗୋଟିଏ ପିଲା ତାର ଗୋଟିଏ ସଙ୍ଗୀ ଇନ୍ଦୁଲପିଲର ଖଣ୍ଡିଏ ପଡ଼ାବହୁ ଶ୍ଵେତ କରି ତାର ମା’ ପାଖକୁ ନେଇଗଲା । ତାର ମା’ ତାକୁ ମାରବା ଦୂରେ ଥାଇ ବରଂ ପୁଅକୁ ଏଥରେ ଉଠାଏ ଦେଲା । ଆଉ ଥରେ ସେ ପିଲାଟି ଗୋଟିଏ ପୋଷାକ ଶ୍ଵେତକରି ନେଇ ତା ମା’କୁ ଦେବାରୁ ସେ ତାକୁ ଆହୁରି ପ୍ରଶଂସା କଲା । ପିଲାଟି ଯେତେବେଳେ ବଡ଼ ହେଲା ସେ କ୍ରମେ ବେଶି ବେଶି ଦାମ୍ଭର ଜିନିଷ ଶ୍ଵେତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶେଷରେ ଦିନେ ସେ ଧରପଡ଼ିବାରୁ ତାର ହାତ ପଛଆଡ଼େ ବାନ୍ଧି ତାକୁ ଫାନ୍ଦି ଦେବାକୁ ନେଇଗଲେ । ତାର ମା ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇ ଦୁଃଖରେ ଛୁଡ଼ି କୋଡ଼ି ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହା ଘେରି ତା’ ପୁଅ କହିଲା, “ମୁଁ ମୋ ମା’ କାନରେ ଗୋଟିଏ କଥା କହିବାକୁ ଚାହେଁ ।” ତାର ମା’ ଯେତେବେଳେ ପାଖକୁ ଆସିଲା ସେ ଦାନ୍ତରେ ମା’ର କାନକୁ ଧରି ଛିଣ୍ଡାଇ ନେଇଗଲା । ମା’ ତାକୁ କୁଳାଙ୍ଗାର ପୁଅ ବୋଲି ଗାଲିଦେବାରୁ ସେ ଉତ୍ତର କଲା, “ଏହା ! ମୁଁ ଯେଉଁଦିନ ପ୍ରଥମେ ସେହି ପଡ଼ାବହୁ ଶ୍ଵେତକରି ତୋ ପାଖକୁ ଆଣିଥିଲି, ସେ ଦିନ ଯଦି ମତେ ମାଡ଼ ଦେଇ ମନା କରି ଦେଇଥାନ୍ତୁ ତାହାହେଲେ ମୋର ଏ ଦଶା ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା !”

ଗୋରୁ ଓ କଂସେଇ

କଂସେଇମାନେ ଗୋରୁମାନଙ୍କୁ ମାରି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାରୁ ଦିନେ ଗୋରୁମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ମାରିପକାଇବାକୁ ଚିନ୍ତା କଲେ । ଏଥିଲାଗି ସେମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ଶିଂସ ଘଷି ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ବୃତ୍ତାଗୋରୁ ବାହାରି କହିଲା, “କଂସେଇମାନେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ମାରିନ୍ତି ଯଦି, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଏପରି କୌଶଳରେ ମାରିନ୍ତି ଯେ ସେଥିରେ ଦେଖି କଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ ମାରିପକାଇ ତାହାହେଲେ ଅନାଡ଼ି ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଦୋହର ମରଣ ହେବ, କାରଣ ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିଥାଅ ଯେ ଯଦି କଂସେଇ ହାକ ମଲେ ସୁଦ୍ଧା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଗୋରୁମାଂସ ନ ଖାଇ ରହିବେ ନାହିଁ ।”

ଗୋଟିଏ ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାକୁ ହାଇ ସମୟ ସମୟରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଆହୁରି ବଡ଼ ବିପଦରୁ ଡାକ ଆଣୁ ।

ହରିଣ, ଗଧୁଆ ଓ ମେଣ୍ଟା

ଗୋଟିଏ ହରିଣ ଗୋଟିଏ ମେଣ୍ଟାକୁ କିଛି ଗହମ ଧାର ମାଗିଲା ଓ କହିଲା ଗଧୁଆ ମୋ ପାଇଁ କାମିନ୍ ହେବ । ମେଣ୍ଟା ମନରେ ସନ୍ଦେହ ହେବାରୁ ସେ ଧାର ନଦେଇ କହିଲା, “ଗଧୁଆର ଅଭ୍ୟାସ ଯେ ସେ ଯାହା ଚାହିଁବ ଧରି ପଳାଇବ । ଆଉ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଦୌଡ଼ିଲେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଗୋଡ଼ାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ତେବେ ସୁଦ୍ଧିବା ଦିନ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ କିପରି ପାଇବି ?

ଦୁଇଟା କଳା ଜିନିଷ ମିଶି ଗୋଟିଏ ଧଳା ଜିନିଷ ହୋଇ ନ ପାରେ କିମ୍ବା ଦୁବଳ ଠକ ମିଳି ଜଣେ ସାଧୁଲୋକ ହୋଇ ନ ପାରେ ।

ସିଂହ, ବ୍ରହ୍ମା ଓ ହାତୀ

ସିଂହ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଆପଣିକରି କହିଲା, “ମୁଁ ଆକାରରେ ବଡ଼, ମୋର ବଳ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଓ ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର । ମୋର ଦାନ୍ତ ଓ ନଖ ଖୁବ୍ ମଜବୁତ୍ ଓ ମୁଁ ପଶୁମାନଙ୍କର ରଜା । କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜାର କଥା ଯେ ମୁଁ କୁକୁଡ଼ା ଡାକ ଶୁଣିଲେ ବଡ଼ ଭୟ ପାଏ ।” ବ୍ରହ୍ମା କହିଲେ, “ତୁ କାହିଁକି ବୃଥା ଆପଣି କରୁଛୁ ? ମୋର ନିଜର ଯାହା ଭଲ ଶୁଣ ମୁଁ ସେ ଯଦି ତେ ଦେଇଛି । ଆଉ

କେବଳ ସେହି ଗୋଟାକ କଥା ଛଡ଼ା ତୋର ସାହସ କହୁ ଉଣା ନୁହେଁ ।” ହିନ୍ଦୁ ଏ କଥାରେ ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ ତାର ଡର ଆପଣ ଲାଗି ନିଜକୁ ଅନେକ ଧୂକ୍କାର କରି ମଣୟିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ହାତୀ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ସେ ହାତୀ ଯୋଡ଼ି ବ୍ରହ୍ମାକୁ କହିଲା, “ପ୍ରଭୋ, ମୋତେ ଆପଣ ପଶୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବବୃହତ୍ କାୟ ଓ ହିଂସାଧୀନ ବଳଶାଳୀ କରି ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ମଣ୍ଡା ସବୁବେଳେ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବସି ମତେ କାମୁଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ତା କାମୁଡ଼ାରେ ମୁଁ ଏତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଇଛି ଯେ ମୁଁ ମଣୟିବାକୁ ଠିକ୍ କରିଛି ।” ବ୍ରହ୍ମା ଏହା ଶୁଣି ହସି ହସି କହିଲେ ମହାବଳଶାଳୀ ହାତୀ ଯଦି ସାମାନ୍ୟ ମଣ୍ଡାକୁ ତର ମଣିବାକୁ ଚାହେଁ, ମହାବଳଶାଳୀ ହିନ୍ଦୁ ଯଦି ସାମାନ୍ୟ କୁକୁଡ଼ାକୁ ଏତେ ଭୟାନକରେ ତେବେ ମୁଁ ନାଶୁର ! ବଳବାନ୍ ଲୋକେ ଦୁର୍ବଳର ସାମାନ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ ନହୁଏ ପାରିଲେ ମୋ ସୃଷ୍ଟିତ କେବେ ରହି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଏହା ଶୁଣି ହାତୀ ଓ ହିନ୍ଦୁ ମନେ ମନେ ଲଜ୍ଜିତ ହେଲେ । ସେମାନେ ବ୍ରହ୍ମାକୁ ନମସ୍କାର କରି ନିଜ ନିଜ ସ୍ଥାନକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ।

ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଓ ତା’ର କୁକୁଡ଼ା

ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ଗୋଟିଏ କୁକୁଡ଼ା ଥିଲା ଯେ ସେ ପ୍ରତିଦିନ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଡମ୍ବ ପାରୁଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ମନେ ମନେ ଗ୍ରହଣ, କି ଉପାୟ କଲେ କୁକୁଡ଼ା ଦୁଇଟି କରି ଡମ୍ବ ଦେବ । ଶେଷରେ ସେ ତାକୁ ଯାହା ଖାଇବାକୁ ଦେଉଥିଲା ତାର ଦୁଇଗୁଣ ଦେବାର ସ୍ଥିର କଲା । ସେହିଦିନଠାରୁ କୁକୁଡ଼ାଟି ଖୁବ୍ ମୋଟା ଓ ଚକଣିଆ ହୋଇ ଆଉ ଜମା ଡମ୍ବ ପାରିଲା ତାହିଁ ।

ଅତିଲୋଭରୁ ମୂଳ ବୁଡ଼େ ।

ଭରତଆପଣୀ ଓ ତାର ଛୁଆ

ଗୋଟିଏ ଗହମ କ୍ଷେତରେ ଭରତଆ ପକ୍ଷୀଟିଏ ବସା ବାନ୍ଧିଆଏ । ତାର ଅଣ୍ଡା ଫୁଟି ଦୁଇଟି ଛୁଆ ବାହାରିଲେ । କ୍ରମେ ଛୁଆ ଦୁଇଟି ବଢ଼ି ବଡ଼ ହେଲେ । କେଣାରେ ବଳ ଆସିବାକୁ ଏଣେତେଣେ ଖଣ୍ଡି ଉଡ଼ା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ କ୍ଷେତର ଗହମ ପାତ ଆସିଲା । କ୍ଷେତର ମାଲିକ କ୍ଷେତକୁ ଆସି ଦେଖିଲା ଏବଂ ସେହି ଗାଆଁର ତାର ଜଣେ ବନ୍ଧୁକୁ ଡାକି କହିଲା, “ମୋ ଗହମ

ଯାକ କାଟି ନେଇ ମୋ ଘରେ ଦେଇ ଆସିବୁ” । ଏହା ଶୁଣିପାରି କୁଆ ଚଢ଼େଇରୁ ଗୋଟିଏ କହୁଲା, “ମାଆଲେ, ଗୁଲି ଆମର ଏଠୁ ପଳାଇବା । କାଲି ଗହମ କାଟିନେଇ ଲେକଟି ଆମକୁ ମାରି ପକାଇବ ।” ମାଆ ଭରତ ଆ କହୁଲା “ଦୁଆରେ ସେ ବେଳେ ଏବେ ଆସିନାହିଁ । ଅସୁ ଧର ।” ଯେଉଁ ଲୋକ ଫସଲ କାଟିବା ପାଇଁ ତାର କରୁନାହିଁବଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ, ଜାଣିବ ତାର ସେଥିରେ ବେଶି ଗରଜ ନାହିଁ ।”

କିଛିଦିନ ପରେ କ୍ଷେତର ମାଲିକ ଆଉ ଥରେ କ୍ଷେତକୁ ଆସି ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲା ଯେ, ଗହମ ସବୁ ବେଶି ପାଚି ତଳେ ଝଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି, ସେ କହୁଲା, “କାଲି ମୁଁ ମୋର ହଳିଆ ଓ ଆଉ କେତେଜଣ ଦାଣ୍ଡ ମଲୁଆ ଆଣି ହେମ କାଟି ପକାଇବି ।” ଭରତ ଆପଣା ଏକଥା ଶୁଣି ତାର କୁଆମାନଙ୍କୁ କହୁଲା, “ଏଥର ଆସି ଆମର ଯିବାର ସମୟ ହେଲା । ଫସଲ କାଟିବାକୁ ଏଥର ଲେକଟିର ପ୍ରକୃତ ମନ ହେଲାଣି, ସେ ଆଉ କରୁନାହିଁବଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର ନକରି ନିଜେ କାଟିବାକୁ ଯିବ କଲାଣି ।”

ନିଜେ ନ କରି ପର ଉପରେ ନିର୍ଭର କଲେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଭଲ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ବୀରବଳ କାହାଣୀ

ପୂର୍ବାଭାସ

ବୀରବଳ ଜଣେ ଇତିହାସ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି । ସେ ଆକବରଙ୍କ ଦରବାର ଜଣେ ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୱାନ ରହିଥିଲେ । ଆକବରଙ୍କ ଅନେକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଦର ତାଙ୍କ ଚରଣରେ ବିଶେଷ ହେଉଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ କବି, ପଣ୍ଡିତ, ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ, ଦାର୍ଶନିକ, ଯଜ୍ଞଜ୍ଞେ ତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆବୁଲଫଜଲ, ଶାମ୍ଲୀ ମାନ୍ସିଂହ, ଜେଟ୍‌ମସ୍, ଚୈତ୍ୟ, ତାନ୍‌ସେନ୍, ଶାନ୍‌ଶାନ୍‌ନାନ୍, ବୀରବଳ, କବୀର ଓ ଦୋସ୍‌ତାନା ଏହି ନବରତ୍ନ ପ୍ରଧାନ ।

କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ବୀରବଳ ଆକବରଙ୍କ ବିଶେଷ ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ପାତ୍ର ଥିଲେ । ବୀରବଳ ପଣ୍ଡିତ, କବି ଓ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଗନ୍ଧର୍ବରୂପି, କବି ପ୍ରତିଭା ଓ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତମତା ଯୋଗୁଁ ଆକବର ବିଶେଷ ଭାବରେ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ସମସ୍ୟା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ସେ ବୀରବଳଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଲୋଭୁଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କଠାରୁ ତାହାର ସ୍ପଷ୍ଟ ସମାଧାନ ପାଇ ପାରୁଥିଲେ । ଚିତ୍ତବିନୋଦନ ବିଷୟରେ ବୀରବଳ ଅତ୍ୟୁତ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଆକବର ବେଶୀ ସମୟ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ କଟାଉଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେ ସାଧାରଣ ବିଷୟ ବା ଭଣ୍ଡ ପରି କେବଳ ଉପାଳି, ଅଶ୍ୱାଳି ଅଟା ପରିହାସ, ନୀତି ଚୋପାମୋଦ ଇତ୍ୟାଦି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବାକ୍‌ସ୍ମରଣ, ରଜନୀୟ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତମତା ଅତି ଉଚ୍ଚ ଧରଣର ଥିଲା । ସେ ସବୁ ବିଶ୍ୱ-ସାହିତ୍ୟରେ ବହୁକାଳ୍ପ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି ।

ବୀରବଳଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଓ ଜୀବନ ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ଲେଖକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଦେଖାଯାଏ । କେହି କହନ୍ତି, ଏ କଲିଙ୍ଗର ଗୋଟିଏ ଦକ୍ଷିଣ ଗ୍ରାମରେ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେ ପ୍ରଥମେ ଅମ୍ବରର ରାଜା ଭଗବାନ ଦାସଙ୍କର ରାଜକବି ଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଅମ୍ବରର ରାଜା ତାଙ୍କୁ ଆକବରଙ୍କୁ ଉପହାର ସ୍ୱରୂପ ଦେଇଥିଲେ । ଆଉ ଜଣେ କହନ୍ତି ସେ ବୀରବଳ କଲିଙ୍ଗ ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କର ମୂଳ ନାମ ଥିଲା ମହେଶ ଦାସ ।

ଆକବରଙ୍କ ହସ୍ତସ୍ପର୍ଶ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭା ଯୋଗୁଁ ସେ ସମସ୍ତ ଭାବରେ ଖ୍ୟାତି ଓ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ବୀରବଳଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅନେକ କୌତୁକ କାହାଣୀ ବହୁ କାଳରୁ ଲୋକମୁଖରେ ଓ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କରେ ଭାରିତର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଆସୁଅଛି । ଅନେକ ସାହିତ୍ୟିକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ଏ ସବୁର ଉଲ୍ଲେଖ ଦେଖାଯାଏ । ଏଥିରେ ସତ୍ୟ କେତେ, ଓ କଲ୍ପନା କେତେ ପାଠକମାନେ ବିଚାର କରିବେ । ସେହି ଗଳ୍ପରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଯୁକ୍ତି ପ୍ରମାଣରେ ସମ୍ମତ ହେଉଛି । ବିଭିନ୍ନ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଏଗୁଡ଼ିକ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇଛି । ବିଶେଷତଃ ଏମ୍. ଏଚ୍. ପଟେଲ୍‌ଙ୍କ 'Witty Tales of Badsah & Birbal' ପୁସ୍ତକରେ ମୁଁ ବିଶେଷ ରାଣୀ ।

ଲେଖକ

ସୁଗୀପତ୍ର

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧ । ଉତ୍ତରଙ୍କ ଠାରୁ ବଡ଼	୧	୨୭ । ତା'ପରେ	୩୮
୨ । ପେଟୁ କିଏ ?	୨	୨୭ । କାହାର ବାପ ?	୪୧
୩ । ଶ୍ରେୟ ଧରଣ କୌଶଳ	୩	୨୮ । ପକ୍ଷ ଓ ତାହାଣୀ	୪୧
୪ । ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପରାବର	୩	୨୯ । ଫମ୍ପା ମୁଣ୍ଡ	୪୨
୫ । ଅଭୂତ ବିଷୟର	୫	୩୦ । ନାହିଁ ନଥିବା କାମ	୪୩
୬ । ଅନ୍ଧ କିଏ ?	୬	୩୧ । ହାତୀର ସଙ୍ଗୀତ ବର୍ତ୍ତା	୪୮
୭ । ହାତ ପାଦୁଲି ବାଳ	୭	୩୨ । ଦାଣ୍ଡି ଟାଣିବାର ଦଣ୍ଡ	୪୯
୮ । ପ୍ରିୟତମ ଜନସ	୮	୩୩ । ଖବର କପର ଦିଆଯିବ ?	୪୯
୯ । ପୃଥିବୀର କେନ୍ଦ୍ର	୧୦	୩୪ । ମୁକ୍ତାବୃଷ	୫୦
୧୦ । କିଏ ଜିତିବ ?	୧୧		
୧୧ । ବୁଦ୍ଧି ସାଗର	୧୧	୩୫ । ବିଗ୍ରହ କାମୁଡ଼ା ମନ୍ତ୍ର	୫୨
୧୨ । ପଞ୍ଚାସ୍ତୋତ୍ର	୧୨	୩୬ । ଆଲୁଅରେ ଅନ୍ଧାର	୫୪
୧୩ । ଦୁଇଟି ଅଭୂତ ପ୍ରାଣୀ	୧୪	୩୭ । ବୁଦ୍ଧିଥିଲେ ଉପାୟ ଅଛି	୫୫
୧୪ । କାହିଁ ଗଣତ	୧୫	୩୮ । ପୁରସ୍କାରରୁ ଅଧେ	୫୭
୧୫ । ଯୁକ୍ତର ପ୍ରଧାନ ଅସ୍ତ୍ର	୧୬	୩୯ । ସାହସୀ ଅପର ଶତ୍ରୁ	୫୮
୧୬ । ବସ୍ତୁଆରତ୍ନ ଓ ବରିଷ୍ଠଗତ୍ତ	୧୭	୪୦ । ଧୂଳି ଦରଜୀ	୫୯
୧୭ । ଦୀପକର ଅନ୍ଧାର	୨୦	୪୧ । ସତ୍ୟ ଓ ମିଥ୍ୟା	୬୨
୧୮ । ଠିକ୍ ବାଟ	୨୧	୪୨ । ଅଳସୁଆ ବସ୍ତି	୬୨
୧୯ । ଶୁଷ୍କ ପକ୍ଷୀ	୨୩	୪୩ । ସବୁ କଥା ମୁଁ କହିବି	୬୪
୨୦ । ନିଜ ଅଖିକୁ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ			
ନାହିଁ	୨୯	୪୪ । ସେବାକୁ ତେଜା	୬୪
୨୧ । ଧୂଆଁ ପତ୍ର ଖାଏ କିଏ ?	୩୧	୪୫ । ପୁରୁଷ ବେଶୀ ନା ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶୀ	୬୭
୨୨ । ଫାଶିରୁ ଖଲାସ	୩୨	୪୬ । ମନ କଥା	୬୮
୨୩ । ଶୁଣ ଦୁଧ	୩୪	୪୭ । ଏକଜିଦିଆ ପିଲା	୬୮
୨୪ । ଶ୍ରେୟ ଧରଣ	୩୬	୪୮ । ଓଟର ବେକ ବଙ୍କା କାହିଁକି ?	୭୧
୨୫ । ଦୁଇଜଣ କବି	୩୭	୪୯ । ଆପଣ ହେଉଛନ୍ତି ତାର ବାପ	୭୧

ଶିଶୁରଞ୍ଜ ଠାରୁ କହ

ଦିନେ ଆକବର ସଭାରେ ବସି କୌତୁକରେ ପଶୁଗଲେ, “ମୁଁ ବଡ଼ ନା ଭଣ୍ଡାର ବଡ଼ ?”

ସାରବଲ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଉଠିବେ ଦେଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ନିଶ୍ଚୟ ଆପଣ ବଡ଼, କାରଣ ଆପଣ ଯାହା କରି ପାରିବେ ଭଣ୍ଡାର ତାହା ପାରିବେ ନାହିଁ ।”

ବାଦ୍‌ସା ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, “ତୁମେ କ’ଣ ପାରିଲ ! ଏପରି ଜିନିଷ କଣ ଆଇପାରେ ଯାହା ମୁଁ କରିପାରିବି, ଅଥଚ ଭରବାନ କରିପାରିବେ ନାହିଁ ?”

ସାରବଲ କହିଲେ, “ନିଶ୍ଚୟ ଅଛି !”

ଜଣେ ସଭାସଦ କହିଲେ, “ତାହାହେଲେ ସେ କୌଣସି ଜୟନ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରେ ।”

ସାରବଲ କହିଲେ, “ତେବେ କଣ କହୁଛ, ଆମ ବାଦ୍‌ସା ଜୟନ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିନ୍ତି ?”

“ନା ନା ତାହା ନୁହେଁ । ମୁଁ ଭଣ୍ଡାରଙ୍କ କଥା କହୁଅଛି ।”

“ବାଦ୍‌ସା ବାଧା ଦେଇ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ସେ କଥା ଥାଉ । ସାରବଲ ତୁମେ କହିଲ ଦେଖି, ଭଣ୍ଡାର କଣ କରି ନପାରିନ୍ତି ?”

ସାରବଲ ପଶୁଗଲେ, “ହଜୁର, ଆପଣ ଦରକାର ହେଲେ ଜଣେ ଲୋକକୁ ତ ରାଜ୍ୟରୁ ବାହାର କରିଦେଇ ପାରିନ୍ତି ?”

“ନିଶ୍ଚୟ, ଯଦି ଗୁରୁତର ଅପରାଧ ହୋଇଥାଏ, ମୁଁ ଦୋଷୀକୁ ରାଜ୍ୟରୁ ତଡ଼ି ଦେବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେବି ନାହିଁ ।”

“କିନ୍ତୁ ଭଣ୍ଡାର ଇଚ୍ଛା କଲେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଦଣ୍ଡ ଦେଇପାରିବେ ନାହିଁ ।”

“କିପରି ? କାହିଁକି ନୁହେଁ ?”

“କାରଣ ଭଣ୍ଡାର ହେଉଛନ୍ତି ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱର ରାଜା । ଏପରି କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଜଗତରେ ନାହିଁ ଯାହାକି ତାଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ନୁହେଁ । ତେବେ ସେ ଯଦି ଜଣେ ଲୋକକୁ ରାଜ୍ୟରୁ ତଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି, ସେ ତାକୁ କେଉଁଠାକୁ ପଠାଇବେ ? ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ବାହାରେ

ତ ଆଉ ଛାନ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଜଣେ ଲୋକ ଯେତେ ଗୁରୁତର ଦୋଷ କଲେମଧ୍ୟ ରାଣର ତାକୁ ନିଦାସନ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ସେପରି ଦଣ୍ଡ ଦେଇପାରିବେ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କହେ, ଏପରି କେତକ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି, ଯାହା ଆପଣ କରି ପାରିବେ, କିନ୍ତୁ ରାଣର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।’

ଏ ଉତ୍ତରରେ ବାଦସା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣୁ ହେଲେ ଓ ସ୍ବସ୍ବଦମାନେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ।

ପେଟୁ କିଏ ?

ଦିନେ ଅକବର ରାଜ ବେଗମ୍‌ଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଏକାଠି ବସି ସ୍ଥିତ ଉପରେ ଆମ୍ଭ ଖାଉଥିଲେ । ଅକବର ଆମ୍ଭର ରସ ଚୁଚୁମ୍ବି କରି ଖାଇ ଯାରିଲା ପରେ ଟାକୁଆ ଓ ଗ୍ଲେପାତକ ଯବୁ ବେଗମ୍‌ଙ୍କ ପାଖରେ ରଖି ଦେଉଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ ଶରବଳ ଆସି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେ ବାଦସାଙ୍କ ଅନ୍ଦର ମହଲକୁ ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ଯାଇପାରୁଥିଲେ — ସେଥିରେ କିଛି ବାଧା ନଥିଲା ।

ଶରବଳକୁ ଦେଖି ବାଦସା ବେଗମାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଅଟ୍ଟା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେ କହିଲେ, “ଦେଖୁଛୁ ଶରବଳ, ବେଗମ୍ କେଡ଼େ ପେଟୁ । କେତେ ଟାକୁଆ ଓ ଗ୍ଲେପା ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଜମା ହେଲାଣି ।

ବେଗମ୍ ଏକଥାରେ ଅସ୍ତସ୍ତ ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଟିକିଏ ମଲିନ ପଡ଼ିଗଲା । ଶରବଳ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବେଗମ୍‌ଙ୍କ ପକ୍ଷ ନେଇ କହିଲେ, “ମନୁଷ୍ୟ ସେପରି ଲୋକ ସାଙ୍ଗରେ ରହେ ସେହି ପରି କାମ କରେ ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ତୁମେ କଣ କହୁଛ, ମୋ ସଂପର୍କରେ ଆସି ତାଙ୍କର ଏପରି ପେଟୁ ପଣିଆ ହୋଇଛି ?”

“ହଜୁର, ସ୍ତ୍ରୀ ଯବୁବେଳେ ସ୍ବାମୀର ପଦାଙ୍କ ଅନୁସରଣ କରେ ।”

“କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ପେଟୁ ନୁହେଁ । ଯବୁ ଟାକୁଆ ଓ ଗ୍ଲେପା ତାଙ୍କରି ପାଖରେ ଅଛି । ମୋ ପାଖରେ କିଛି ନାହିଁ ।”

“ଅଜ୍ଞା, ମୁଁ ତ ସେହି କଥା କହୁଛି । ବେଗମ୍ ସାହେବା କେବଳ ଆମ୍ଭର ରସତକ ଖାଇଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଆପଣ ତ ଟାକୁଆ ଓ ଗ୍ଲେପାତକ ମଧ୍ୟ ଶେଷ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।”

ବାଦସା ଏ ଉତ୍ତରରେ ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲେ । ବେଗମ୍ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର

ହୋଇ କହିଲେ, “ଖାଲି କଣ ସେତିକି ? ମୁଁ ନଥିଲେ ତ ସେ ଏ ଟାକୁଆ ସ୍ବେଷା ଗଦାକ ମଧ୍ୟ ଶେଷ କରି ଦେଇଥାନ୍ତେ ।”

ସ୍ବେର ଧରିବା କୌଶଳ

ଅରେ ଗୋଟିଏ ଜାହାଜରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଧରଣର ସ୍ବେରି ହେଲା । ଜାହାଜର କପ୍ତାନ ସ୍ବେରକୁ ଧରିବାକୁ ଅନେକ ଉପାୟ କଲେ । କିନ୍ତୁ ସ୍ବେର ଧରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ସନ୍ଦେହ କଲେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆକବରଙ୍କ ପାଖରେ ହାଜର କରି ଡରାଇ କରିବାକୁ କହିଲେ । ଆକବର ସବୁକଥା ଭଲକରି ଶୁଣିସାରି ସ୍ବେର ବାହାଣୀ ଭର ସାରଲେକ ଉପରେ ଦେଲେ ।

ଦୋଷୀକୁ ବାହାର କରିବାକୁ ସାରବଲ ଗୋଟିଏ କୌଶଳ ଫାଉଲେ । ସେ ଗୁଚ୍ଛିତ ଅଟା ମଗାଇ ନେଲେ ଓ ଯେଉଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସନ୍ଦେହ କରି ଅନ୍ଧାସାରାସଲ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତରେ ମୁଠାଏ ମୁଠାଏ ଅଟା ଦେଇ କହିଲେ, “ରୁମେମାନେ ଏହି ଅଟାକୁ ନିଜ ନିଜ ଛେପରେ ଓଦା କରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପେଣ୍ଡୁଲା ଦିଆରି କରିବ । ରୁମେମାନେ ଏହା କରି ସାରିଲା ପରେ ମୁଁ ମୋର ଦୌସାଗଣ୍ଡ ବଳରେ ସ୍ବେରକୁ ବାହାର କରିଦେବି ।”

“ସମସ୍ତେ ଛେପଦେଇ ଅଟାକୁ ଭିଜେଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ସାରବଲଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଜଣେ ପାଟିରୁ ଛେପ ଶୁଖିଗଲା । ତା ପାଟିରୁ ଛେପ ବାହାରିଲା ନାହିଁ କି ସେ ଅଟା ଆଦୌ ଭିଜାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସାରବଲ ତାକୁ ହିଁ ଚୋର ବୋଲି ଜାଣି ପାରିଲେ । ତାକୁ ପଚାରିବାରୁ ସେ ସ୍ବେର କଥା ମାନିଗଲା ଓ ଯେଉଁଠାରେ ସ୍ବେର ଜନସ୍ଥ ସବୁ ରଖିଥିଲା ଦେଖାଇ ଦେଲା ।

ବାଦସା ସ୍ବେର ଧରିବାର ଏ ନୂତନ ଉପାୟ ଦେଖି ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଗଲେ ଓ ସାରବଲଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପୁରସ୍କାର ଦେଲେ ।

ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପରାଉତବ

ଦିନେ ଆକବରଙ୍କ ଦରବାର ବସିଛି, ସନ୍ଧ୍ୟାସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସମସ୍ତେ ଅଛନ୍ତି, ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞମାନେ ସଙ୍ଗୀତ କରୁଛନ୍ତି । ଏପରି ସମୟରେ ଜଣେ ବିଦେଶୀ ପଣ୍ଡିତ ସେଠାରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେ କିଛି ସମୟ ବସି ସନ୍ଧ୍ୟାସନ୍ଧ୍ୟାମାନଙ୍କର ଯୁକ୍ତିତର୍କ ଓ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣି ସାରିଲା ପରେ ଠିଆ ହୋଇ କହିଲେ, “ହଜୁର, ଅନୁମତି ଦେଲେ ମୁଁ ସନ୍ଧ୍ୟାସନ୍ଧ୍ୟା ମାନଙ୍କୁ କେତୋଟି ପ୍ରଶ୍ନ କରିବି ।”

“ବାଦ୍ୟା କହଲେ, “କହୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ଆସଣ ବନା ସଙ୍ଗୋଚରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତୁ ।”

ପଣ୍ଡିତ କହଲେ, “ହୁକୁର ଜଣେ ସଭସଦ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବେ । ସଦୃ ସେ ପ୍ରଶ୍ନର ଠିକ୍ ଉତ୍ତର ଦେଇ ନ ପାରନ୍ତି ତେବେ ସେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରନ୍ତେ ନାହିଁ ।”

ବାଦ୍ୟା ଏଥରେ ମଞ୍ଜୁର ଦେବାରୁ ପଣ୍ଡିତେ ପଚାରିଲେ, “ସୌବନ ସମୟରେ ମନୁଷ୍ୟ କଣ କରିବା ଉଚିତ ?” ଜଣେ ସଭସଦ କହଲେ, “ତାଙ୍କର ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ ।” ପଣ୍ଡିତେ କହଲେ, “ନା, ଏହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ମନୁଷ୍ୟ ସବୁ ସମୟରେ ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ । କେବଳ ସୌବନ ସମୟରେ କାହିଁକି ?”

ଆଉ ଜଣେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଚଳିବା ଉଚିତ ।”

“ପଣ୍ଡିତେ ଏ ଉତ୍ତରକୁ ଠିକ୍ ମନେ କଲେ ନାହିଁ । ଏହା ପରେ ଆଉ କୌଣସି ସଭସଦ କହୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । ନିଜର ନିର୍ବୁଦ୍ଧିତା ଧରା ପଡ଼ିଯିବ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଖରବ ରହଲେ । ସେଦିନ ଜଗନ୍ନାଥ ପଣ୍ଡିତ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ନଥିଲେ । ତହିଁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବା ବାରବଳଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା ।

ବାରବଳ ଠିଆ ହୋଇ କହଲେ, “ପଣ୍ଡିତେ, ବୁଦ୍ଧ କାଳରେ ସୁଖ ପାଇବା ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ସୌବନ ସମୟରେ ଉପାୟ ବାହାର କରିବା ଉଚିତ ।”

ପଣ୍ଡିତେ ଏ ଉତ୍ତରରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ । ଏହାପରେ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୁଦ୍ଧିର ଯୁଦ୍ଧ ଚାଲିଲା ।

ପଣ୍ଡିତ—“କେଉଁ ଜନପଦ ବନମ୍ବରେ ଆସେ ଓ ଶୀଘ୍ର ଯାଏ ?

ବାରବଳ—“ଦାନ୍ତ ସବୁ ଜନ୍ମପରେ ଆସନ୍ତି ଓ ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ଯାଆନ୍ତି ।”

ପଣ୍ଡିତ—“କେଉଁ ଜନପଦ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ ?”

ବାରବଳ—“ସୁନାମ ।”

ପଣ୍ଡିତ—“ଦୁଇଟି ଜନପଦ କହୁ, ଯେଉଁମାନେ କି ଖୁବ୍ ପାଖେ ପାଖେ ଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ କେବେ ମିଳିତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।”

ସାରବଲ୍—“ଅଣ୍ଟି ଦୁଇଟି । ସେମାନେ ଲଗାଇବି ହୋଇ ଆନ୍ତ୍ର, କିନ୍ତୁ ମଝିରେ ନାକ ସ୍ତବାରୁ କେବେ ଏକାଠି ହୋଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।”

ପଣ୍ଡିତ—“ସୁଖ ପାଇବାର ଚାହୁଁ କଣ ?”

ସାରବଲ୍—“ସନ୍ତୋଷ ।”

ପଣ୍ଡିତ—“କେଉଁ ଜନସ୍ଥ ଖୁବ୍ ମୁଲ୍‌ବାନ ଓ ପ୍ରଶଂସାର ଯୋଗ୍ୟ ?”

ସାରବଲ୍—“ହାତ ତିଆରି ସୁନ୍ଦର ଶିଳ୍ପୀ ।”

“ପଣ୍ଡିତ— ସବୁଠାରୁ ଭଲ ବ୍ୟବସାୟ କ’ଣ ?”

ସାରବଲ୍—“ସୁଖ, କାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କର ଜୀବନ ରକ୍ଷା ଏହା ହାସଲ ହୁଏ ।”

ପଣ୍ଡିତ—“ନିବୋଧ କିଏ ?”

ସାରବଲ୍—“ସେ ଜନର ସ୍ୱାର୍ଥ ବା କେଉଁ ସ୍ଥଳେ ଜନର ଭଲହେବ ନ ବୁଝେ ।”

ପଣ୍ଡିତ—କଲି କଳିଆର ମୁଲ୍ କାରଣ କଣ ?”

ସାରବଲ୍—“ଅଳ୍ପ ପରିହାସ ।”

ପଣ୍ଡିତ—“କେଉଁ ଜନସ୍ଥ ଆଖପାଖ ଜନସବୁ ଜନ ପରି କରନ୍ତି ?”

ସାରବଲ୍—“ତଦନ କାଠ ।”

ପଣ୍ଡିତ—“କେତେବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥଳେ ହୋଇପାରେ ?”

ସାରବଲ୍—“ସେତେବେଳେ ଆମେମାନେ କାହା ଉପରେ ନିର୍ଭର ନକରି ନିଜେ ନିଜେ ତାହା କରୁଁ ।”

ପଣ୍ଡିତ ସାରବଲ୍‌ଙ୍କ ଉତ୍ତରରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ଓ ଜନର ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କଲେ । ଆକସର ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୋଇ ଉଭୟଙ୍କୁ ପୁରସ୍କାର ଦେଲେ ।

ଅଭୁତ ବିଭାବର

ଦିନେ ଆକସର ସାମାନ୍ୟ କାରଣରୁ ସାରବଲ୍‌ଙ୍କ ଉପରେ ଗର୍ଭଗଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ସନ୍ତାନ ଆସିବାରୁ ମନା କରିଦେଲେ । ସାରବଲ୍ ଦକ୍ଷୀ ଗୁଡ଼ି ବହୁ ଦୂରରେ ବୋଟିଏ ରାଜ୍ୟରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ସେ ଦେଶର ରାଜା ସାରବଲ୍‌ଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିବୃଦ୍ଧି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁଣ ଜାଣି ପାରି ତାଙ୍କୁ ଆଦରରେ ଗ୍ରହଣକରି ରଖିଲେ ।

କିନ୍ତୁଦିନ ପରେ ଆକବର ବାରବଲଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରବ ଅନୁଭବ କଲେ ଓ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ବଡ଼ ଅନୁତାପ କଲେ । ସେ ଶୁଣିଆଡ଼େ ଦୂତ ପଠାଇ ବାରବଲଙ୍କର ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ, କିନ୍ତୁ କେଉଁଠାରେ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ବାରବଲ କେଉଁଠାରେ ଅଛନ୍ତି ଜାଣିବା ପାଇଁ ସେ ଗୋଟିଏ କୌଶଳ କଲେ । ସେ ସବୁ ବଳାମାନଙ୍କୁ ଚିଠିଦେଲେ, “ଆମ ନଦୀର ବନ୍ଧୁଘର ଆସନ୍ତା ମାସ ପନ୍ଦର ତାରିଖକୁ ସ୍ଥିର ହୋଇଛି । ମୋର ଅନୁରୋଧ, ଆପଣ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ବିବାହ ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ଦେବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ନଦୀମାନଙ୍କୁ ପଠାଇଦେ ।”

“ଏପରି ଅଭୂତ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ କୌଣସି ବଳା କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ବାଲ୍ୟରେ ବାରବଲ ଥିଲେ, ସେଠିକାର ବଳା ଲେଖିଲେ, “ଆମର ସବୁ ନଦୀ ବିବାହ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ବାଲ୍ୟକୁ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଆପଣ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଆପଣଙ୍କର ନଦୀମାନଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ ସେମାନେ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଇଯିବେ ।”

ଏ ପଥ ପାଇ ଆକବର ବୁଦ୍ଧି ପାଶଲେ ଯେ ବାରବଲଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ଏପରି ବୁଦ୍ଧିର ସମ୍ଭବ ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆକବର ସେ ବାଲ୍ୟକୁ ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ ପଠାଇ ବାରବଲଙ୍କୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ବାରବଲ ଖୁସି ହୋଇ ଫେରି ଆସିଲେ । ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦରେ ବାରବଲଙ୍କୁ ଆଦର କରି ପାତ୍ରେଟି ଆଣିଲେ । ବାଲ୍ୟରେ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବ ଲାଗିଗଲା ।

ଅନ୍ଧ କାବ ?

ଦିନେ ଆକବର ବାରବଲଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଗୋଟାଏ ହୁସାବ କରି ଦେଖ, ପୃଥିବୀରେ ଅନ୍ଧଲୋକ କେତେ ଓ ଆଖିଥିବା ଲୋକ କେତେ ?”

ବାରବଲ କହିଲେ, “ଭଲ କରି ବୁଦ୍ଧି ଦେଖିଲେ ଜଣା ପଡ଼ିବ ଯେ ଆଖି-ଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଠାରୁ ଅନ୍ଧଲୋକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଢେର ବେଶୀ ।”

ବାଦ୍‌ସା ପଚାରିଲେ, “ତୁମେ କଣ ଏହାର ପ୍ରମାଣ ଦେଇପାରିବ ?”

ବାରବଲ କହିଲେ, “ହଁ ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ କାଲି ଏହାର ପ୍ରମାଣ ଦେବି ।”

ତହିଁ ପରଦିନ ବାରବଲ ଗୋଟିଏ ଖଟିଆର କାଠଫର୍ମା ଓ କିଛି ସୁରୁଲି ନେଇ ଉଆସରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେ ବାଦ୍‌ସାଙ୍କୁ କହିଲେ, ଆପଣ ମୋ ହାତେ ନଦୀ କଳକୁ ଆସନ୍ତୁ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଅନେକ ଅନ୍ଧ ଲୋକ ଦେଖାଇ ଦେବି ।”

ନଦୀ କୂଳରେ ପହଞ୍ଚି ସାରବଳ ଖଟିଆକୁ ଚଳେ ଥୋଇ ଦେଇ ସେଥରେ ସୁରୁଲି ସବୁ ଗୁଡ଼ିକାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଏପରି କରିବାର ଦେଖି ବାଦ୍‌ସା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ଓ ଅଧିକ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, “କହୋ, ଏସବୁ କଣ କରୁଛ ?”

ସାରବଳ ସାଙ୍ଗରେ ଜଣେ କରୁନ ନେଇଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଅନ୍ଧମାନଙ୍କ ତାଲିକାର ପ୍ରଥମରେ ବାଦ୍‌ସାଙ୍କ ନାମ ଲେଖା ।” କରୁନ ସେହିପରି ଲେଖିଲେ ।

ହମେ ହମେ ଅନେକ ରଜା, କମିସନାର, ସରଦାର, ବ୍ୟବସାୟୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭଦ୍ରଲୋକ ସେଠାରେ ରୁଣ୍ଡ ହେଲେ । ସମସ୍ତେ ସାରବଳଙ୍କୁ ସେହିପରି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ । କିଏ କହିଲା, “କହୋ କଣ ହେଉଛି କି ?” କିଏ କହିଲା, “କଣ ଶୋଇବାକୁ ଏ ଖଟ ଉପରେ କରୁଛ କି ?” ଯେଉଁମାନେ ଏପରି କହିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ନାମ ଅନ୍ଧ ତାଲିକାରୁ ହଟି ଯାଇଲା । ଯେଉଁମାନେ କିଛି ନକହି କେବଳ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ନାମ ଆଖିଥିବା ଲୋକଙ୍କ ତାଲିକାରେ ଲେଖାଗଲା । ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପରେ ଦେଖାଗଲା, ପାଞ୍ଚଶ ଲୋକଙ୍କ ନାମ ଅନ୍ଧ ତାଲିକାରେ ଓ ଶହେ ଲୋକଙ୍କ ନାମ ଆଖିଥିବା ଲୋକଙ୍କ ତାଲିକାରେ ଲେଖା ହୋଇଛି ।

ଶେଷରେ ସାରବଳ ଦୁଇଟି ତାଲିକା ବାଦ୍‌ସାଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ବାଦ୍‌ସା ନିଜ ନାମ ଅନ୍ଧ ତାଲିକାର ପ୍ରଥମରେ ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହିଲେ, “ତୁମେ ମୋତେ ଅନ୍ଧ ବୋଲି କାହିଁକି ଲେଖିଛ ?”

ସାରବଳ କହିଲେ, “ହଜୁର, ମୁଁ ଯେତେବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କଲି, ଆପଣ ନିଜେ ଦେଖିଲେ ମୁଁ କଣ କରୁଛି, ତଥାପି ମୁଁ କଣ କରୁଛି ବୋଲି ପଚାରିଲେ । ଏହା କଣ ଅନ୍ଧର ଲକ୍ଷଣ ନୁହେଁ ?” ତାଲିକାରୁ ଆପଣ ଦେଖନ୍ତୁ, ଅନ୍ଧଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଆଖିଥିବା ଲୋକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାର ପାଞ୍ଚଗୁଣ ?”

ବାଦ୍‌ସା ଓ ଆଉ ସମସ୍ତେ ସାରବଳଙ୍କ ଗୁରୁର ବହୁତ ପ୍ରଶଂସା କଲେ ।

ହାତ ପାପୁଲି ବାଲ

ଦିନେ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କରି ବାଦ୍‌ସା ଓ ସାରବଳ ଏକାଠି ବସି ଖୁସି ଗପ କରୁଥିଲେ । ବାଦ୍‌ସା ହଠାତ୍ ସାରବଳଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “ସାରବଳ, ମୋ ହାତ ପାପୁଲିରେ କାହିଁକି ବାଲ ନାହିଁ ?

ଘରବଳ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା । ଏଥରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା କଣ ଅଛି ? ସାଧୁ ପଣ୍ଡିତ ଦାନ ଦୁଃଖୀଙ୍କୁ ଦାନ ଦେବାରେ ସବୁବେଳେ ଘଟି ହୋଇ ବାଳଦତ୍ତ ଉଠିଯାଇଛି, ଆଉ ଉଠିବାର ସୁବିଧା ପାଇନାହିଁ ।”

ଆକ୍‌ବର ଏଥରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନହୋଇ ପଚାରିଲେ, “ତେବେ ତୁମ ହାତ ପାପୁଲରେ କାହିଁକି ବାଳ ନାହିଁ ?”

ଘରବଳ ଉତ୍ତର କଲେ, “ହଜୁର, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସବୁବେଳେ ଆପଣଙ୍କ ଠାରୁ ଦାନ ନେଇ ନେଇ ମୋର ହାତ ପାପୁଲର ବାଳ ଶସ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଛି ।”

ଆକ୍‌ବର କିଛିକ୍ଷଣ ଚିନ୍ତାକରି ପୁଣି ପଚାରିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ୱସ୍ୱଦମାନଙ୍କ ହାତରେ ତ ବାଳ ନାହିଁ । ତାର କାରଣ କଣ ?”

ଘରବଳ କହିଲେ, “ଏହାର ମଧ୍ୟ କାରଣ ଅଛି । ଆପଣ ଯେତେବେଳେ ମତେ ବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦାନ ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନେ ତାହା ଆଦୌ ସହ୍ୟ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଏତେ ହିଂସା ହୁଏ ଯେ, ସେମାନେ ଦୁଇ ହାତକୁ ଘଷି ପକାନ୍ତି । ଏଥରେ ଆଉ ହାତ ପାପୁଲରେ ବାଳ ରହିବ କିପରି ?”

ବାଦ୍‌ସା ଏ ଉତ୍ତରରେ ବଡ଼ କୌତୁକ ଅନୁଭବ କଲେ । ସ୍ୱସ୍ୱଦମାନେ ଲଜରେ ମୁହଁ ତଳକୁ ପୋତି ରହିଲେ ।

ପ୍ରିୟତମ ଜିନିଷ

ତେନେ ଆକ୍‌ବର କୌଣସି କାରରେ ତାଙ୍କ ବେଗମଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ହଜୁମ ଦେଲେ, “ତୁମେ ଏହିକ୍ଷଣି ଏ ଉଆସ ଛାଡ଼ି ତୁମ ବାପ-ପରକୁ ଚାଲିଯାଅ ।”

ବେଗମ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ବାଦ୍‌ସାଙ୍କୁ କ୍ଷମା ମାଗିଲେ, କିନ୍ତୁ କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ବାଦ୍‌ସାଙ୍କ ହଜୁମ ଅମାନ୍ୟ କରିବାକୁ କାହାର କ୍ଷମତା ନାହିଁ — ବେଗମଙ୍କର ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଉପାୟ ନ ଦେଖି ବେଗମ ମନ କଷ୍ଟରେ ଘରବଳଙ୍କୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ । ସବୁକଥା ଶୁଣିସାରି ଘରବଳ ବେଗମଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭ କରି ଗୋଟିଏ ଉପାୟ କହିଦେଇ ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲେ । ବେଗମ ଚାଲିଯିବାକୁ ଜିନିଷପତ୍ର ବାନ୍ଧିବାକୁ କହିଦେଇ ବାଦ୍‌ସାଙ୍କ ପାଖକୁ ବଦାୟ ନେବାକୁ ଗଲେ । ଏଥୁ ମଧ୍ୟରେ ବେଗମ ଏକଜୁମା ସରବତ ଦିଅଣ କରି ତହିଁରେ ଗୋଟିଏ ନିଦ ଔଷଧ ମିଶାଇ ଦେଲେ ।

ବାଦ୍ୟାଳ ପାଖକୁ ଯାଇ ବେଗମ ଆଉ ଥରେ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ବାଦ୍ୟା ଦୃଢ଼ ଭାବରେ କହିଲେ, ମୋର ହୃଦ୍‌ସ୍ପର୍ଶ ବଦଳିବ ନାହିଁ । କେବଳ ମୁଁ ତୁମକୁ ଅନୁମତି ଦେଉଛି ସେ ରୂପେ ଯେଉଁ ଜନସ୍ତ୍ରୀ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ତାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଯିବ ପାରିବ ।

ବେଗମ ଆଉ ଦ୍ଵାଦଶରେ କହିଲେ, “ହୃଦ୍‌ସ୍ପର୍ଶ ଯଦି ବଦଳିବ ନାହିଁ, ବାଦ୍ୟା କେବେ ମୋର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାର୍ଥନା ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । ମୋର ଆଉ କେବେ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିବ କି ନାହିଁ ମୁଁ ଜାଣେନା, ସେହିପାଇଁ ମୋର ଅନୁରୋଧ ସେ, ମୁଁ ହାତରେ ଏକଗ୍ରାସ୍ତ ସରବତ କରୁ ଦେବି, ଆପଣ ତାକୁ ପାନ କରନ୍ତୁ । ତାହାହେଲେ ମୁଁ କୃତାର୍ଥ ହେବି । ଏହି ସାମାନ୍ୟ ଅନୁରୋଧ କଣ ମୁଁ ପାଇ ପାରିବି ନାହିଁ ?” ବାଦ୍ୟା ବେଗମଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ମଞ୍ଜୁର କଲେ । ବେଗମ ସରବତ ଆଣି ଦେଲେ ଓ ବାଦ୍ୟା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତାକୁ ପିଇ ଦେଲେ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଔଷଧର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ବାଦ୍ୟା ଚାନ୍ଦ ନିଦରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ, ତାଙ୍କର ଚେତା ରହିଲା ନାହିଁ ।

ବେଗମ ପୁଣି ସବୁ ଉପାୟ ଠିକ୍ କରି କର୍ମ କଲେ । ତାଙ୍କ ହୃଦ୍‌ସ୍ପର୍ଶରେ ବାଦ୍ୟାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵପ୍ନାବସ୍ଥାରେ ଭିତରକୁ ନିଆଗଲା । ସେ ନିଜେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵପ୍ନାବସ୍ଥାରେ ବସିଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ବେଗମ ବାଦ୍ୟାଙ୍କୁ ନେଇ ତାଙ୍କ ବାପ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଦ୍ୟା ସେହିପରି ଅଚେତନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ବହୁମୂଲ୍ୟ ପଲଙ୍କରେ ନେଇ ଶୁଆଇ ଦିଆଗଲା ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ଔଷଧର ବଳ କମିଗଲା । ବାଦ୍ୟାଙ୍କର ନିଦ ଶାନ୍ତିଲା । ସେ ପଲଙ୍କରେ ବସି ଚାନ୍ଦ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିଲେ, “ଭାବ କଣ ? ମୁଁ କଣ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖୁଛି ନା ଆଉ କେଉଁଠାକୁ ଚାଲି ଆସିଲି ?” ଏହି ସମୟରେ ବେଗମ ଦାନ୍ତପତା ଓ ଗାଧୁଆ ସାମଗ୍ରୀ ସବୁ ନେଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ବାଦ୍ୟା ପଚାରିଲେ “ମୁଁ କଣ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖୁଛି ନା ଜାଣନ୍ତି ଅଛୁ ?”

ବେଗମ କହିଲେ, “ନା ମହାରାଜ, ଆପଣ ପୁଣି ଜାଣନ୍ତି ଅଛନ୍ତି । ଆପଣ ନିତ୍ୟକର୍ମ ଶେଷ କରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଯାଆନ୍ତୁ ।”

ବାଦ୍ୟା କିଛି ବୁଝି ନ ପାରି କହିଲେ, “ଏତ ଆମର ଉପାସ ନୁହେଁ । ଶୀଘ୍ର କହୁ ଆମେ କେଉଁଠାରେ ?”

ବେଗମ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ଏ ମୋର ବାପାଙ୍କ ଉପାସ । ଆପଣଙ୍କ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ମୁଁ ଏଠାକୁ ଆସିଛି ।”

“କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏଠାକୁ କିପରି ଆସିଲି ?”

“ମହାରାଜ, ଆପଣ ମତେ ଅନୁମତି ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ମୁଁ ଯେଉଁ ଜନସଂସ୍ଥାରୁ ଭଲପାଏ, ତାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସି ପାରିବି । ଆପଣଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ମୁଁ କେଉଁ ଜନସଂସ୍ଥା କେଣି ଭଲ ପାଇପାରେ ? ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଆଣିଛି ।”

ବେଗମଙ୍କର କୌଶଳରେ ବାଦସା ଖୁବ୍ ଖୁବ୍ ହେଲେ ଓ ତାଙ୍କର ଅଗାଧ ସୈନ୍ୟ ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଶୁଣିବାକୁ ଘରେ ବାଦସା କେତେଦୂର ଚାଲି ଗଲାବେଳେ ସହର ପୁଣି ଘଣ୍ଟି ଫେରି ଆସିଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ବେଗମ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ ବାବଲକୁ ତାଙ୍କୁ ଏ ଉପାୟ ଶିଖାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ବାଦସା ଓ ବେଗମ ଉଭୟେ ବାବଲକୁ ପ୍ରଚାର ଧନ୍ଦଳା ଦେଇ ଅନେକ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇଲେ ।

ପୃଥ୍ବୀର କେନ୍ଦ୍ର

ଦିନେ ଆକ୍ବର ବେଗମଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଆପଣ ତ ମନେ କରନ୍ତି ଯେ, ବାବଲ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁପ୍ତମାନ । ମୁଁ ତାଙ୍କର ଗୁପ୍ତି ଫଗଣା କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ସେ ଯଦି ଠିକ୍ ଉଦ୍ଧାର ଦିଅନ୍ତି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପୁରସ୍କାର ଦେବି, ନହେଲେ ତାଙ୍କୁ ଗନ୍ଧାକୁ ବାହାର କରି ଦିଆଯିବ ।”

ବାଦସା ବାବଲକୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ । ବେଗମ ବାଦସାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ମୋର ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି, ପୃଥ୍ବୀର କେନ୍ଦ୍ର କେଉଁଠାରେ ?”

ବାଦସା ପ୍ରଶ୍ନଟି ବାବଲଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, ବାବଲ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଉତ୍ତର କଲେ, “ହଜୁର, ଆପଣଙ୍କ ଦରବାର ହେଉଛି ପୃଥ୍ବୀର କେନ୍ଦ୍ର ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ଏହାର ପ୍ରମାଣ କଣ ?”

ବାବଲ କହିଲେ, “ଆପଣ ପୃଥ୍ବୀକୁ ମାପ କରାଇ ନେଲେ ମୋର କଥା ଠିକ୍ କି ନା ବୁଝିପାରିବେ । ଆପଣଙ୍କ ଡାହାଣ ଗଳିଆନା ହେଉଛି ଘଣ୍ଟି । ଏଠାକୁ ହଜାର ହଜାର ମାଇଲ ଦୂରରୁ ପଶ୍ଚିମ, ଦକ୍ଷିଣ, ଧନୁମାଳ, ଦୁର୍ଗା ଦରବ୍ର ସମସ୍ତେ ଆସୁଛନ୍ତି । ପୁଣି ଆପଣଙ୍କ ଦରବାର ହେଉଛି ପୃଥ୍ବୀର କେନ୍ଦ୍ର । ଆଉ ପୁଣି କେନ୍ଦ୍ର କେଉଁଠାରେ ଥାଇପାରେ ?”

ଏ ଉତ୍ତରରେ ବେଗମ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବାବଲଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପୁରସ୍କାର ଦେଲେ । ବେଗମ ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ ବାବଲଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

କିଏ ଜିତିବ ?

ଅରେ ଆକ୍ରମଣ ଯୁଦ୍ଧ ଶେଷକୁ ବାହାରିଲା ବେଳେ ବୀରବଳ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ବାଦା ପଶୁଗଲେ, “ବୀରବଳ, କହଲ ଭଲ, ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧରେ ଜିତିବି ନା ହାରିବି ?”

ବୀରବଳ କହଲେ, “ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ଏହାର ଉତ୍ତର ଦେବି ।”

ଯୁଦ୍ଧ ଭୂମିରେ ପହଞ୍ଚିଲା ପରେ ବୀରବଳ କହଲେ, “ଆସନ୍ତେ ଶତ୍ରୁରୁଦ୍ଧା ଯେଉଁ ହାତୀ ଉପରେ ଚଢ଼ିବନ୍ତୁ ସେ ଗୋଟିଏ ଅଲକ୍ଷଣା ହାତୀ । ସେ ତାର ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଧଳାଇ ପକାଇଛି । ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କ ଘୋଡ଼ା ବଡ଼ ଲକ୍ଷଣବନ୍ତ । ତା’ଠାରେ ମୁଁ ଅନେକ ଭଲ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖି ପାରୁଛି ।”

ସେଦିନ ଯୁଦ୍ଧରେ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିବା କଲେ ଓ ଶତ୍ରୁରୁଦ୍ଧା ନିହତ ହେଲେ । ଆକ୍ରମଣ ଖୁବ୍ ହୋଇ ବୀରବଳଙ୍କୁ ମୃତ୍ୟୁବାନ୍ ଉପହାର ଦେଲେ ।

ବୁଦ୍ଧି ସାଗର

ବୀରବଳଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧି କଥା ଲୋକମୁଖରୁ ଶୁଣି ପାରସ୍ୟର ସାହା (ବାଦା) ବୀରବଳଙ୍କୁ ଆଉଥରେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇବାକୁ ଆକ୍ରମଣକୁ ଅନୁରୋଧ କରି ପଡ଼ି ଦେଲେ । ଆକ୍ରମଣ ଖୁବ୍ ହୋଇ ଖୁବ୍ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ବୀରବଳଙ୍କୁ ପାରସ୍ୟକୁ ପଠାଇଲେ । ପାରସ୍ୟ ରାଜାଙ୍କରେ ପହଞ୍ଚି ବୀରବଳ ତାଙ୍କର ଆସିବା ଖବର ଦୃଢ଼ ହାତରେ ପଠାଇଦେଲେ ।

ସାହା ବୀରବଳଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ପରୀକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କର ସବୁ ଶୁକରଙ୍କୁ ଅତିକଳ ତାଙ୍କର ପୋଷାକ ପରି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ଆସନରେ ବସିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଇଲେ । ଫଳିତ ହୋଇ ସତ୍ତରେ ଆସି ସମସ୍ତେ ବସିଲେ । କିଏ ସାହା ବୋଲି ଚିହ୍ନିବାର କଷ୍ଟକର ହେଲା । ଏହାପରେ ବୀରବଳଙ୍କୁ ସବୁକୁ ଡକାଗଲା । ସତ୍ତରେ ପହଞ୍ଚିଲା ମାତ୍ର ସେ ଜାଣି ପାରିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ପରୀକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ କୌଶଳ କରାଯାଇଛି । ବୀରବଳ ଟିକିଏ ରହୁଥିବା ଗୁରୁଆଡ଼କୁ ଅରେ ଡାକ୍ଷଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇଗଲେ ଓ ସାହାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୂରରେ ରହି ସେ ରାଜୋଚିତ ସମ୍ମାନର ସହିତ ସାହାଙ୍କୁ ସଲମ୍ ଦେଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ସାହା ଏହା ଦେଖି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ଓ ବୀରବଳଙ୍କୁ ଆଦର

ସହୃଦ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରି ପାଖରେ ବସାଇଲେ । ସେ ତହୁଁ ବାରବଳକୁ ପଚାରିଲେ,
“ଆପଣ ମତେ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ କପରି ?”

ବାରବଳ କହିଲେ, “ହଜୁର, ମୁଁ ଦେଖି ପାରିଲି ଯେ, ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି
ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଜଣେ କାହା ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ନଦେଇ ସମସ୍ତ
ସବୁକୁ ସମାନ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି ।”

ଏ ଉତ୍ତରରେ ଯାହା ଏତେଦୂର ଖୁସି ହୋଇଗଲେ ସେ ସେ ତକ୍ଷଣାତ
ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ “ବୁଦ୍ଧି ସାଗର” ଉପାଧି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ବାରବଳ
କିଛିଦିନ ସେଠାରେ ରହି ଯାହାକୁ ଅନେକ ବୁଦ୍ଧିର ପରୀକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ । ଯାହା
ତାଙ୍କ ପାଇଁ ରାଜ୍ୟରେ ଅନେକ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ଉତ୍ସବ ଆୟୋଜନ କରିଥିଲେ । ସେ
ଯେତେବେଳେ ଭାରତକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ଯାହା ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଅମୂଲ୍ୟ ଉପହାର
ଦେଇ ବିଦାୟ ଦେଇଥିଲେ ।

ପଞ୍ଚାୟେତ୍

ଦିନେ ଆକ୍‌ବର ଓ ବାରବଳ ବସି ନାନା ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ ।
ବାଦ୍‌ଶାହ ମନ ଖୁସି ଥିଲା । ବାରବଳ ହଠାତ୍ କହିଲେ, “ହଜୁର, ମୁଁ ଗୋଟିଏ
ଅନୁଗ୍ରହ ଭକ୍ଷା କରୁଛି, ମୁଁ ସବୁ କେବେ କିଛି ଅପରାଧ କରେ, ମୋର ଅନୁରୋଧ ଯେ
ପଞ୍ଚାୟେତ୍ ବା ଯେଉଁମାନେ ମୋର ବିଚାର କରିବେ, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟିବି ।”
ବାଦ୍‌ଶା ଏଥିରେ ରାଜି ହୋଇଗଲେ ।

ଅନେକ ଦିନ ପରେ ବାରବଳ ଜାଣିଶୁଣି ଗୋଟିଏ ଅପରାଧ କଲେ ।
ବାଦ୍‌ଶା ତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାର ସ୍ଥିର କଲେ । ବାରବଳ ଦେଖିଲେ, ଏଥିରେ ଅନୁତାପ
ଦଶହଜାର ଟଙ୍କା ଜରିମାନା ହେବ । ସେ ବାଦ୍‌ଶାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ସ୍ମରଣ
କରିବା ଦେଇ ନିଜେ ପଞ୍ଚାୟେତ୍ ବା ବିଚାରକ କରିବାକୁ କହିଲେ । ବାଦ୍‌ଶା
ଏଥିରେ ରାଜି ହୋଇ କହିଲେ, “ତୁମେ ପାଞ୍ଚଜଣ ବିଚାରକ ବାଛ । ସେମାନେ ଯେଉଁ
ଦଣ୍ଡ ଦେବେ, ତୁମେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିବ ।”

ବାରବଳ କହିଲେ, “ସହରର ପାଞ୍ଚଜଣ (ଅସ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ର) ଅଛୁବ ଲୋକଙ୍କୁ
ଡକାନ୍ତୁ ।”

ବାଦ୍‌ଶା କହିଲେ, “ଏ କି କଥା ? ଗ୍ରେଟ ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ତମର କଣ
ବିଚାର କରିବେ ? ତୁମେ କେତେ କଣ ବର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଟ ଉଦ୍‌ଲୋକଙ୍କ ନାମ କହୁ ନାହିଁ ?”

ବାରବଲ କହିଲେ, “ଅନ୍ୟମାନେ ଯାହା ଶୁଣୁ ପରେ ମୁଁ ସେହି ମାନଙ୍କୁ ମୋର ଶୁଭ ଓ ପ୍ରମୁଖ ମନେକରେ । ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ଅମେମାନେ ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରମାନ । ସେହିମାନେ ହିଁ ମୋର ବିରୁଦ୍ଧ କରିବେ ।”

ସେହି ଅନୁସାରେ ପାଞ୍ଚଜଣ ଅଛୁବ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ ଡକାଗଲା । ବାଦସା ପ୍ରେମାନଙ୍କୁ ମକଦ୍ଦମାର ବିଷୟଟି ବୁଝାଇ ଦେଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ବିରୁଦ୍ଧ କରି ଶୁଭ ଦେବାକୁ କହିଲେ । ସେ ପାଞ୍ଚଜଣ ଲୋକ ଏଥିରେ ଶୁଣି ହୋଇ ମକଦ୍ଦମାଟି ବିଚାର କରିବାକୁ ଗୋଟିଏ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲେ ।

ପଞ୍ଚାୟତ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହିଲା, “ଅପରାଧ ବଡ଼ ଗୁରୁତର । ଶହେ ଟଙ୍କା ଜରିମାନା କରାଯାଉ ।”

ଆଉ ଜଣେ କହିଲା, “ନା, ନା, ଏହା ଅନ୍ୟାୟ ହେବ । ବିଚାର ଏଥିରେ ମରାଯିବ । ତାର କୁଅପିଲ ଖାଇବାକୁ ନପାଇ ପଥର ଭିକାରୀ ହୋଇଯିବେ । ପାଠିଏ ଟଙ୍କା ଜରିମାନା ହେଲେ ଠିକ୍ ହେବ ।”

ତୃତୀୟ ଜଣେ ଜରିମାନା ଆହୁରି କମ୍ କରିବାକୁ କହିଲା । ଶେଷରେ ଅନେକ ଯୁକ୍ତିତର୍କ ପରେ ଚରିଣ ଟଙ୍କା ଜରିମାନା ଠିକ୍ ହେଲା ।

ବିରୁଦ୍ଧ ପରିଲ ପରେ ପରପଞ୍ଚ (ପ୍ରଧାନ ପଞ୍ଚାୟତ) ବାଦସାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଜଣାଇଲେ । ସେ କହିଲା, “ହୁକୁମ, ବାରବଲଙ୍କର ଦୋଷ ବଡ଼ ଗୁରୁତର ଥିବାରୁ ଅମେମାନେ ଏ କଠିନ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲୁ । ଏହା ଦ୍ଵାରା ତାଙ୍କର ଯତେଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା ହେବ । ଅମେମାନେ ଜାଣିଛୁ ଯେ ଏ ଦଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟକର ହେବ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟା ହେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଉପାୟ ନାହିଁ । ଯେପରି ଦୋଷ ସେହି ପରି ଦଣ୍ଡ ହେବା ଦରକାର ।”

ଏକଥା ଶୁଣି ବାଦସା ବାରବଲଙ୍କ କୌଶଲ ଜାଣି ପାରିଲେ । ସେ ଚାହିଁଲେ ଯେ ଗଣ୍ଡବ ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ନିଜ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଦୃଷ୍ଟିରେ ବାରବଲଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ବିଚାର କରି ତାଙ୍କୁ ଏତେ ସାମାନ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ଦେଲେ । ଧନ ଲୋକମାନେ ବିଚାର କରିଥିଲେ ଏହାର ଅନେକ ଗୁଣ ବେଶୀ ଦଣ୍ଡ ଦେଇଥାନ୍ତେ ।

ବାଦସା ପଞ୍ଚାୟତମାନଙ୍କୁ ଘରକୁ ଯିବାକୁ କହିଲେ । ସେ ବାରବଲଙ୍କ ମନୁଷ୍ୟ ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ସୁନ୍ନ ଜ୍ଞାନ ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ବାଦସା ତାଙ୍କୁ ସୁରୁପୁରୀ କ୍ଷମା ଦେଲେ ।

ଦୁଇଟି ଅଭୂତ ପ୍ରାଣୀ

ଦିନେ ଆକବର ବାରବଲଙ୍କୁ କହିଲେ, “ମୁଁ ଏପରି ଦୁଇଟି ପ୍ରାଣୀ ଚାହେଁ ଯହିଁରୁ ଗୋଟିଏ ହୋଇଥିବ ଭାଗ କୃତଜ୍ଞ ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ହୋଇଥିବ ଭାଗ ଅକୃତଜ୍ଞ ।” ବାରବଲ ହଠାତ୍ କିଛି କଥାବ ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବାଦିଆ କହିଲେ, “ଏପରି ଦୁଇଟି ପ୍ରାଣୀ ନ ଆଣିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ସତ୍ତାକୁ ଆସି ପାରିବ ନାହିଁ ।”

ବାରବଲ ମନ ଦୁଃଖରେ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ତାଙ୍କର ଶତ୍ରୁମାନେ ମନେ ମନେ ଭାଗ ଖୁସି ହେଲେ । ବାରବଲ ଘରକୁ ଯାଇ ଝିଆ ପିଆ ନକରି ମୁହଁ ଶୁଖାଇ ବସି ରହିଲେ । କିପରି ବାଦିଆଙ୍କ ହୁକୁମ ପାଳନ କରିବେ ସେହୁ ଭାବନା ତାଙ୍କୁ ଅସ୍ଥିର କରିଦେଲା । ବାରବଲଙ୍କ ଗୋଟିଏ ହିଅ ଥିଲା, ସେ ଭାଗ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତ । ସେ ବାପାଙ୍କଠାରୁ ସବୁ କଥା ଶୁଣି କହିଲା, “ଏ ତ ଅତି ସାମାନ୍ୟ କଥା ! ଏଥିପାଇଁ ଚିନ୍ତା କାହିଁକି ? ମୁଁ କାଲି ଏହାର ଉପାୟ କହିଦେବି ।”

ବାରବଲ ହିଅର ଅଧ୍ୟାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧି କଥା ଜାଣନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରହିଲେ ।

ତହିଁ ଆରତନ ବାରବଲ ସତ୍ତାକୁ ବାହାରିଲା ବେଳେ ହିଅ କହିଲା, “ବାପା, ସାଙ୍ଗରେ ତୁମ ଜୁଇଁଙ୍କୁ ଓ ଆମ କୁକୁରଟିକୁ ନେଇଯାଅ ।”

ଏ କଥା ଶୁଣି ବାରବଲଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ବିଜୁଳି ପରି ବୁଦ୍ଧି ଖେଳିଗଲା । ଜୁଇଁଙ୍କୁ ଓ କୁକୁରକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ରାଜପଥକୁ ଗଲେ । ଏହା ଦେଖି ସତ୍ତାରେ ସମସ୍ତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନେ ଭାବିଲେ ବାରବଲଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ଲେପ ହୋଇଯାଇଛି । ବାଦିଆ ମଧ୍ୟ ସତ୍ତାରେ କୁକୁରଟାଏ ଦେଖି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

ବାରବଲ ବାଦିଆଙ୍କୁ କହିଲେ, “ହଜୁର, ଯେଉଁ ଦିଓଟି ଜନ୍ମ ଆଣିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇକରି ଆସିବୁ ।” ଆକବର କହିଲେ, “ତୁମେ କଣ ମୋ ସାଙ୍ଗେ ଥଟ୍ଟା କରୁଛ ?” ବାରବଲ କହିଲେ, “ନାହିଁ ହଜୁର, ମୁଁ ବୁଝାଇ ଦେଉଛି । ଏ ଜନ୍ମ ଦୁଇଟିରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ମୋର ଜୁଇଁ । ସେ ବଡ଼ ଅକୃତଜ୍ଞ । ତାକୁ ଯେତେ ଦେଲେ ସେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ତାର ଲୋଭ ଅତି ସ୍ତବ୍ଧ । କୃତଜ୍ଞତା ବୋଲି ଜନସାଧାରଣ ସେ ଜାଣି ନାହିଁ । ଯେତେଦିନ ସେ

ଆହୁରି ଗୁଡ଼ିଏ । କିନ୍ତୁ ଏ କୁକୁରଟି କୃତଜ୍ଞତାର ଅବତାର । କି ଦୁଃଖ, କି ସୁଖ ସବୁବେଳେ ସେ ତାର ପ୍ରଭୁର ପାଖେ ପାଖେ । ଯେତେ ଆପଦବିପଦ ହେଉ, ଝଟ ତୋଟାନ ହେଉ ସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରଭୁକୁ ଗୁଡ଼ିଏ କୁଆଡ଼େ ଯିବ ନାହିଁ ।

ବାଦସା ସାରବଳଙ୍କ କଥାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ; କିନ୍ତୁ ହୁକୁମ ଦେଲେ, “ତୁମ କୁଆଁକୁ ରାନ୍ଧୁ ବାହାର କରି ଦିଅଯିବ । ମୋ ରାନ୍ଧୁରେ ଅକୃତଜ୍ଞ ଲୋକର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ।”

ସାରବଳ କହିଲେ, “କେବଳ ମୋ କୁଆଁ ନୁହେଁ, ସବୁ କୁଆଁ ଏହିପରି । ଆଉ ଆମେମାନେ ସମସ୍ତେ କାହାର ନା କାହାର କୁଆଁ । ଠକ ବାବୁ ବାବୁ ତ ଗାଁ ଉକାଡ଼ି । ଆପଣ କାହାକୁ ଚିଡ଼ିବେ, କାହାକୁ ରଖିବେ ?

ବାଦସା ସାରବଳଙ୍କ ଉତ୍ତରରେ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଦୂରସ୍ଥାନ ଦେଲେ ।

କାଉ ଗଣତ

ଦିନେ ଆକବରଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଅଭ୍ୟୁତ ଖିଆଲ ହେଲା । ଦିଲ୍ଲୀରେ ଯେତେ କାଉ ଅଛନ୍ତି ତାର ଗୋଟିଏ ହସାବ କରିବାକୁ ସେ ସାରବଳଙ୍କୁ ହୁକୁମ ଦେଲେ ।

ସାରବଳ କହିଲେ, “ମୁଁ ଆଗରୁ ଦିଲ୍ଲୀର କାଉମାନଙ୍କୁ ଗଣତି କରି ରଖିଛି । ମୋଟରେ ଏଠାରେ ପାଠିଏ ହଜାର ପାଞ୍ଚଶ କାଉ ଅଛନ୍ତି ।”

ଆକବର ଏ ଉତ୍ତରରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯାଇ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଏଥୁରୁ ବେଶି ବା କମ୍ ହେବ ?”

ସାରବଳ କହିଲେ, “ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ । ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବେଶି ହୁଏ, ତେବେ ବୁଦ୍ଧିବାକୁ ହେବ ଯେ ସେମାନଙ୍କର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ କେହି ଦୂରରୁ ଆସି ଅତିଥି ହୋଇଥିବେ । ଆଉ ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା କମ୍ ହୁଏ, ତେବେ ଜଣାଯିବ ଯେ ଏଠାରେ କେତେକ କାଉ ସେମାନଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଦୂର ଦେଶକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ଯେଉଁ ହସାବ ଦେଇଛି ସେଟା ଦିଲ୍ଲୀର ସ୍ଥାୟୀ ବାସିନ୍ଦା କାଉଙ୍କର ହସାବ ।”

ସାରବଳଙ୍କ ଯୁକ୍ତି ଓ ଉପସ୍ଥିତ ବୁଦ୍ଧି ଦେଖି ଆକବର ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଗଲେ ।

ଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରଧାନ ଅସ୍ତ୍ର

ଦିନେ ଆକବର ସାରବଳକୁ ପଚାରିଲେ, “ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଦରକାର କଣ ?”

ସାରବଳ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଉପସ୍ଥିତ ବୁଦ୍ଧି ।” ଆକବର କହିଲେ, “ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ଟାଣୁଆ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଯିନା ଲେଡ଼ା । ଉପସ୍ଥିତ ବୁଦ୍ଧିରେ କଣ ହେବ ?”

ସାରବଳ କହିଲେ, “ମୋ ମତରେ ଉପସ୍ଥିତ ବୁଦ୍ଧି ସବୁଠାରୁ ଟାଣୁଆ ଅସ୍ତ୍ର । ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କଲେ ଜଣା ପଡ଼ିବ ।”

ଆକବର କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା ଦେଖିବା ।”

ତହିଁ ଆରଦିନ ବାଦ୍‌ସା ଗୋଟାଏ ହାତୀକୁ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟ ଗଳି ଭିତରେ ଗୁଡ଼ିଦେଲେ ଓ ସାରବଳକୁ କହିଲେ, “ତୁମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଗଳି ଦେଇ ଘରକୁ ଯାଅ ।

ହୁକୁମ ପାଇ ସାରବଳ ଗଳି ଭିତରକୁ ଗଲେ । ବାୟା ହାତୀ ସାରବଳକୁ ଦେଖିଲା ମାତ୍ରେ ଲଙ୍ଘିତ ଟେକ ଗର୍ଜନ କରି ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଦୌଡ଼ିଗଲା । ସାରବଳ ଦେଖିଲେ ଗୋଟାଏ କଣ୍ଠରେ ଗୋଟାଏ କୁକୁର ଶୋଇଛି । ସାରବଳ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କୁକୁରର ପଛ ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟା ଧରି ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ହାତୀ ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ । କୁକୁରଟା ଯାଇ ଶୁଣି ଉପରେ ପଡ଼ି ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ହାତୀକୁ କାମୁଡ଼ି ଦେଲା । ହାତୀର ଏତେ କଷ୍ଟ ହେଲା ଯେ ସେ ସାରବଳଙ୍କ କଥା ଭୁଲିଯାଇ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଗର୍ଜନ କରି ସେଠାରୁ ପଳାଇଗଲା । ସାରବଳ ଏହି ଅବସରରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଗଳି ପାର ହୋଇ ପଳାଇଗଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଦୂରରେ ଠିଆ ହୋଇ ଦେଖୁଥିଲେ ସାରବଳଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ଓ ହାତୀପ୍ରକୁ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବାଦ୍‌ସାଙ୍କୁ ଯାଇ ସବୁ କଥା ଜଣାଇଲେ । ବାଦ୍‌ସା ସାରବଳଙ୍କର ଖୁବ୍ ପ୍ରଶଂସା କରି ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଧନରତ୍ନ ଦେଲେ ।

ବଶୁଆ ଗଛ ଓ ବଗିଚା ଗଛ

ଏବେ ଆକବର ଓ ତାଙ୍କ ବେଗମଙ୍କ ଭିତରେ ମନାନ୍ତର ହେଲା । ବାଦ୍‌ସା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ବେଗମଙ୍କୁ ଆଦର କରନ୍ତି ନାହିଁ କି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭଲକରି କଥାବାର୍ତ୍ତା

କରନ୍ତି ନାହିଁ । ବେଗମଙ୍କ ମନରେ ଏଥପାଇଁ ଭାବ ଦୁଃଖ । କିନ୍ତୁ ସେ କାରଣ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆକସରକ୍ତ ମଧ୍ୟ କିଛି ପଚାରିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ ।

ଅନେକ ଭାବିବିନ୍ତି ବେଗମ ସାରବଳକୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ । ସାରବଳ ତ ଅନ୍ଧର ମହଲକୁ ଅବାଧରେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି ଓ ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି ବେଗମଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଯିବାର କିଛି ଆପତ୍ତି ନଥିଲା । ବେଗମ ସାରବଳକୁ କହିଲେ, “ବାଦ୍‌ସା ମୋ ଉପରେ ବିକ୍ରେତ ହୋଇଛନ୍ତି । ମୋ ଆଡ଼କୁ ଭଲକରି ସୁଦ୍ଧା ଚାହିଁ ନାହାନ୍ତି । ତୁମେ ଏହାର କିଛି ଉପାୟ କର ।”

ସାରବଳ କହିଲେ, “ତାଙ୍କ ରାଗର କାରଣ କ’ଣ ?”

ବେଗମ କହିଲେ, “ମୁଁ ତ କିଛି କାରଣ ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ । ମୁଁ ଅନେକ ଭାବିଲେଣି, କିନ୍ତୁ କିଛି ଜାଣି ପାରୁ ନାହିଁ । ଜାଣିଥିଲେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥାନ୍ତି । ସେ କିଛି କହୁନାହାନ୍ତି ।”

“ସେ କଣ ଆପଣଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଇଛନ୍ତି ନା କିଛି ଦଣ୍ଡ ଦେଇଛନ୍ତି ?”

“ନା, ସେପରି କିଛି ନୁହେଁ ।”

“ତେବେ କାହିଁକି ଆପଣ ଲାଜୁଛନ୍ତି ସେ ସେ ବିରକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି ?”

“ତେବେ ଶୁଣ । ମୋର ଏତେବେଳେ ଟିକିଏ ଅଳ୍ପ ଆସନସ୍ଥ, ସେଥିପାଇଁ ମୋର ଦେହ ଭଲ ରହୁ ନାହିଁ । ମୁଁ କିଛି କାମଦାମ କରି ପାରୁନାହିଁ । ରାଜବେଦୀ ଔଷଧ ଦେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ମୋ ପାଇଁ ଅନେକ ରକମ ପହର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛନ୍ତି । ଏଥିଯୋଗୁଁ ତଳ ରୁଗିକଣ ଦାହୀ ସବୁବେଳେ ମୋ ସେବାରେ ଲାଗି-ଛନ୍ତି । ମତେ ଜଣାଯାଇଛି, ବାଦ୍‌ସାଙ୍କୁ ଏସବୁ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । ସେ କହୁଛନ୍ତି, “ମୁଁ ଦେହ ଶରୀର ହେବା ବାହାନା କରୁଛି, ଏତେ ସବୁ ଅଡ଼ମ୍ବର କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ ।”

ସାରବଳ ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ ବେଗମ ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେ ପଚାରିଲେ “ଆପଣଙ୍କର ଦେହର ଅବସ୍ଥା ଏପରି ବୋଲି କଣ ବାଦ୍‌ସା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ?”

ବେଗମ ଲଜ୍ଜାରେ ମୁହଁ ପୋତି କହିଲେ, “ନ ଜାଣିବେ କପରି ? ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ସେ ମୋ ଦେହକଥା ବରାବର ପଚାରୁଥିଲେ । ଔଷଧ ଖାଇବାକୁ ଓ ଭଲଭଲ

ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ମତେ ଭାରି ବଳାଉ ଥିଲେ । ହଠାତ୍ ଧରୁ ବଦଳିଗଲା କାହୁଁକି ମୁଁ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । ସେ ଦାସୀମାନଙ୍କୁ ବାହାର କରିଦେବାକୁ ହୁକୁମ ଦେଉଛନ୍ତି । ମୋର ଔଷଧ ଓ ଭଲଭଲ ଖାଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସେ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।”

ଗରବଲ କହିଲେ, “ଅପଣ କିଛି ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ଏହାର ଉପାୟ ଛିର କରି ଆପଣଙ୍କୁ କହିବି ।”

ଦୈବାତ୍ ସେହି ଦିନ ହଠାତ୍‌ବେଳେ ଆକବର ଓ ଗରବଲ ଏକ ସାଙ୍ଗରେ ଭୁଲି ବାହାରିଲେ । ଯାଉ ଯାଉ ଆକବର କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଲେ, “କିଛିଦିନ ତଳେ ମୁଁ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ଅଭୁତ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଥିଲି—ଯାହାକି ମୁଁ ଭୁଲି ପାରୁନାହିଁ ?”

ଗରବଲ ପଚାରିଲେ, “କି ଦୃଶ୍ୟ ?”

ଆକବର କହିଲେ, “ଦିନେ ଉପରବେଳା ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଅଛୁଣୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସେହି ବରଗଛ ମୂଳେ ବସିଥିବାର ଦେଖିଲି । ମୁଁ ତା ମୁହଁରୁ ବୁଝି ପାରିଲି ଯେ, ତାର ଖୁବ୍ କଷ୍ଟ ହେଉଛି । ମୁଁ ତା ପାଖକୁ ଯାଇ ଧରୁଣିବାକୁ ଶୁଭୁଛି, ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା, ହଠାତ୍ ଦେଖିଲି ତାର ଗୋଟିଏ ପିଲା ଜନ୍ମ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ କ’ଣ କରିବ ବୋଲି ଭାବି ମୁଁ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲି, ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉଠିପଡ଼ି ପିଲକୁ ଧୋଇ ପକାଇଲା ଓ ତାକୁ ଗୋଟିଏ ବୋଟ ଭିତରେ ରଖିଦେଇ ବୋଟଟିକୁ ଧରି ଘରକୁ ବାହାରିଲା । ଯେପରିକି ତାର କିଛି ହୋଇ ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଲି ଯେ ଆମେମାନେ ଆମର ଗର୍ଭିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଅତି ବେଶି ସେବା ଯତ୍ନ ଦେଇ ଖରାପ କରୁଁ । ସେମାନଙ୍କର ଟିକିଏ କ’ଣ କଷ୍ଟ ହେଲେ ଆମେମାନେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ନାନା ପ୍ରକାର ଔଷଧ, ପଥ୍ୟ ଆଦି ବ୍ୟବହାର କରୁଁ । ବୃଥା ଏତେ ଆଡ଼ମ୍ବରର ପ୍ରୟୋଗନ କଣ ?”

ଆକବରଙ୍କ କଥାରୁ ତାଙ୍କର ବେଗମଙ୍କ ପ୍ରତି ମନୋଭାବ ବଦଳିବାର କାରଣ ଗରବଲ ବେଶ୍ ବୁଝି ପାରିଲେ । ସେ ସମୟରେ ଆକବରଙ୍କୁ କିଛି କହିବା ସେ ଉଚିତ ମନେ କଲେ ନାହିଁ ।

ତହିଁ ଆରଦିନ ସକାଳେ ଗରବଲ ବେଗମଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ସମ୍ବଦାୟ କଥା ବୁଝାଇ ଦେଇ କହିଲେ, “ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଝି ପାରୁଥିବେ ବାଦଶାହଙ୍କ ମନ ପରିବର୍ତ୍ତନର କାରଣ କ’ଣ ?”

ବେଗମ କହିଲେ, “ବୁଝିଲି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତ ଯୁକ୍ତି କରି ହେବ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଏ ଭାବ ବଦଳିବ କିପରି ?”

“ମୁଁ ଯେପରି କହିବି ଆପଣ ସେହିପରି କରିବେ । ଦେଖିବେ ମନକୁ ସବୁ ବଦଳି ଯିବ ।” ଏହା କହି ବାରବଲ ବେଗମଜୁ କ’ଣ କ’ଣ କରିବାକୁ ହେବ ଶିଖାଇ ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ବେଗମ୍ ବରିଷ୍ଠର ସର୍ଦ୍ଦାର ମାଲିକୁ ଡକାଇ ହୁକୁମ ଦେଲେ ଯେ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ବରିଷ୍ଠର କୌଣସି ଗଛରେ ପାଣି ଦିଆଯିବ ନାହିଁ ।

ସର୍ଦ୍ଦାର ମାଲି କିତାବ ଆଖୁ ଫୋରାଇ କହିଲା, “ମୁଁ ଏହା କିପରି କରିବି ? ସବୁ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ପାଣି ବିନା ମରିଯିବ ।”

ବେଗମ୍ କହିଲେ, “ମରୁ । ମୋର ହୁକୁମ । ତୋର କ’ଣ ଅଛି ?”

ସର୍ଦ୍ଦାର ମାଲି ଭୟରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ କହିଲା, “ବାଦ୍-ସାଜର କେତୋଟି ଅତି ପ୍ରିୟ ଗଛ ଅଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ମରିଗଲେ ମୋର ମୁଣ୍ଡ କାଟ ହେବ । ମତେ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଏହା କରି ପାରୁନି ନାହିଁ ।”

ବେଗମ୍ ଶୁଣିକରି କହିଲେ, “ମୋର ହୁକୁମ ମାନିବାକୁହିଁ ହେବ । ନ ହେଲେ ଏହିକ୍ଷଣି ତତେ ଜେଲକୁ ପଠାଇ ଦେବି ।”

ମାଲି ସର୍ଦ୍ଦାର ଶେଷରେ ଶୁଣି ହେଲା । ବେଗମ୍ ତାକୁ ସାନ୍ତୁନା ଦେଇ କହିଲେ, “ତୋର କିଛି ଭୟ ନାହିଁ । ଦରକାର ହେଲେ ମୁଁ ତତେ ରକ୍ଷା କରିବି ।”

ଏହାର ହାତଦିନ ପରେ ଦିନେ ବାଦସା ଗାଁରେ ଗରଗରହୋଇ ବେଗମଜୁ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ପଚାରିଲେ, “ତୁମେ କଣ ବରିଷ୍ଠ ଗରମାନଙ୍କରେ ପାଣି ଦେବାକୁ ସର୍ଦ୍ଦାର ମାଲିକୁ ମନା କରି ଦେଇଥିଲ ?”

“ହଁ, କରିଥିଲି ।”

“ତୁମେ ଏପରି ହୁକୁମ୍ ଦେଇଛ ବୋଲି ନ କହିଥିଲେ, ଆଜି ତାର ମୁଣ୍ଡ-କାଟ ହୋଇଥାନ୍ତା । ତୁମେ ଏପରି ଅଭୁତ ହୁକୁମ କାହିଁକି ଦେଲ ?”

“ପ୍ରଭୁ, ମୁଁ ବିନା କାରଣରେ ଏପରି କରି ନାହିଁ ।”

“କି କାରଣ କହି ।”

“କିଛି ଦିନ ପୂର୍ବେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ନଙ୍ଗଲକୁ ଚାଲିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ମୁଁ ଦେଖିଲି, ସେଠାରେ ଅନେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛରେ ଫଳଫୁଲ ଭରା ହୋଇ ରହିଛି ।

ପଥ ସବୁ ତାଳା ରହୁଛି ଓ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ଶୁଣି ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଉଛି । ପରୁଣ ବୁଝିଲି ଯେ ସେ ସବୁ ଗଛରେ କେହି ପାଣି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ମନେକଲି, ସେ ସବୁ ଗଛ ଗୁଡ଼ିକ ଯଦି ବିନା ମାଲି, ବିନା ପାଣିରେ ଏପରି ସୁନ୍ଦର ଶ୍ରବଣେ ବଢ଼ିଛି, ତେବେ ଆମ ବଗିଚାର ଗଛ ଗୁଡ଼ିକ ସେପରି କାହିଁକି ନ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଯଦ୍ୟାବ ମାଲିକୁ ଗଛରେ ପାଣି ଦେବାକୁ ମନା କରି ଦେଇଥିଲି ।”

“କିନ୍ତୁ ବଗିଚାର ଗଛ ସବୁ ଜଙ୍ଗଲ ଗଛଠାରୁ ଭିନ୍ନ ।”

“ସେହିପରି ବେଗମ୍ ଜଣେ ଅରୁଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ।”

ଆକବର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହିଲେ, “ଓ ଏବେ ବୁଝାଗଲା, ଘରବଲ ନିଶ୍ଚୟ ତୁମକୁ ଏ କୌଶଳ କହି ଦେଇଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ମୋର ଭଲ ବୁଝି ପାରିଲି । ମତେ ଜଣା ଦେବ । ଏଣିକି ମୋଠାରୁ ଆଉ ସେପରି ବ୍ୟବହାର ପାଇବ ନାହିଁ । ବାସ୍ତବିକ ଘରବଲ ଗୋଟିଏ ଚନ୍ଦ୍ର ।”

ବେଗମ ଘରବଲକୁ ଡକାଇ ଆଣି ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲେ ଓ ଅନେକ ଧନରତ୍ନ ଦେଇ ତାକୁ ଖୁସି କଲେ ।”

ଦୀପ ତଳ ଅନ୍ଧାର

ଦିନେ ହଠାତ୍‌ବେଳେ ଆକବର ନଅରର ସବା ଉପର ମହଲର ଗୋଟିଏ କୋଠାରେ ବସି ଘରବଲଙ୍କ ସହିତ ରାଜ୍ୟ ବିଷୟରେ କଣ ମନ୍ତ୍ରଣା କରୁଥିଲେ । ଏହି ଯମସ୍ବରେ ସେମାନେ ଗୋଟାଏ ଚକ୍ରାର ଶୁଣି ପାରିଲେ । ତଳକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ ସେ ଦଳେ ଦୟା ଜଣେ ବଣିକକୁ ଆତ୍ମମଣ କଣ ତାହାଠାରୁ ଧନରତ୍ନ ଲୁଟି ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ବଣିକ ବାଦସାକୁ ଦେଖିପାରି, “ରକ୍ଷା କର, ରକ୍ଷା କର” ବୋଲି ଆହୁର ପାଟି କରି ଉଠିଲା । ଦୟାମାନେ ଧନ ନେଇ ଦୌଡ଼ି ପଳାଇଲେ । ବଣିକଟି ସେହିଠାରେ ପଡ଼ି ରହିଲା ।

ଘରବଲଙ୍କ ଉପରେ ରାଜ୍ୟ ଛୋର ଭାର ଥିଲା । ସେ ତଳକୁ ଚାଲିଯାଇ ଏହିଆଳକୁ ଡକାଇ ବଣିକର ଯନ୍ତ୍ର ନେବାକୁ ଓ ଦୟାମାନଙ୍କର ସହାନ ନେବାକୁ ହୁକୁମ ଦେଇ ଆସିଲେ ।

ଘରବଲ ଫେରିବାରୁ ବାଦସା କହିଲେ, “ରାଜ୍ୟ ରକ୍ଷାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଣ ଏହିପରି ହୋଇଛି ? ତୁମେ ସବୁବେଳେ କହୁ ଯେ, ରାଜ୍ୟରେ ଶାନ୍ତି ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା

ଅଛି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଆଜି ଆଖିରେ ଯାହା ଦେଖିଲି, ତୁମର କୌଣସି କଥାରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, ତୁମେ ସବୁ କଥା ମୋତେ ଲୁଚାଇଛ ।”

ସାରବଲ କହିଲେ, “ଗୋଟିଏ ପୁରୁଣା କଥା ଅଛି, ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି-ଘାପ ତଳ ଅନ୍ଧାର ।” ମୁଁ ଦେଖୁଛି ଏ କଥାଟା ସବୁବେଳେ ସତ । ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣେ ଶବ୍ଦର ଗୁରୁ ଆଡ଼େ ଶାନ୍ତି ବିସ୍ତାରିତ । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ହେଉଛନ୍ତି ଶବ୍ଦର ଘାପ । ସେଥିପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ନଅର ତଳଟା ଅନ୍ଧାର । ସେହି ଘୋର ଏଠାରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ କାଣ୍ଡ ହୋଇଗଲା । ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ ବୁଦ୍ଧି ପାରିବେ, ଆପଣଙ୍କ ଘାପ ତେଜରେ ଆଉ କେଉଁଠାରେ ଅନ୍ଧାର ନାହିଁ ।

ଠିକ୍ କାଟ

ଦିନେ ଆକବର ଓ ସାରବଲ ନଅରର ବଗିଚାରେ ଚାଲୁଥିଲେ । ସାରବଲ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଲେ, “ଟଙ୍କା ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ସେ କୌଣସି ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ହେଉପାରେ ।” ସେ ସମୟରେ ଶୀତକାଳ । ଅଣ୍ଟା ପବନ ଘୋରୁ ମଜ୍ଜା ଅରି ଯାଉ-ଆଏ । ବଗିଚାରେ ଗୋଟିଏ ପୋଖରୀ ଆଏ । ତାର ପାଣି ବରଫ ପରି ଅଣ୍ଟା । ବାଦଘା କହିଲେ, “ତୁମ କଥା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ସେତେ ଟଙ୍କା ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଏପରି କେହି ଲୋକ ନାହିଁ, ସେ କି ଏହି ପାଣି ଭିତରେ ପଶି ରାତିଟାଏ କଟାଇ ପାରିବ । ଯଦି କେହି ସେପରି କରେ, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଅଣ୍ଟାରେ ମରିଯିବ ।”

ସାରବଲ କହିଲେ, “ଟଙ୍କା ଲୋଭରେ ଏପରି କରବାକୁ ଲୋକ ମିଳି ପାରିବେ ।”

ବାଦଘା କହିଲେ, “କଥାଟା ମୁହଁରେ କହିଦେବା ବଡ଼ ସହଜ । ଆଜ୍ଞା, ତୁମେ ଯଦି ସେପରି ଲୋକଟିଏ ଆଣ, ସେ ଯେତେ ଟଙ୍କା ଚାହୁଁବ ତାକୁ ଦିଆଯିବ ।”

ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ସାରବଲ ଗୋଟିଏ ଗରିବ ଲୋକଙ୍କୁ ବାଦଘାଙ୍କ ପାଖକୁ ନେଇ ଆସିଲେ । ବାଦଘା ତାକୁ ପଚାରିଲେ, “ତୁମେ କଣ ରାତିଟା ଯାକ ଏହି ପୋଖରୀ ଭିତରେ ବସି କଟାଇ ପାରିବ ? ପାରିଲେ ତୁମେ ପାଞ୍ଚଶ ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ପାଇବ । କିନ୍ତୁ ମନେରଖ, ତୁମେ ନିଆଁ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ତାପର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।”

ଲୋକଟି ଏଥରେ ରାଜି ହେବାରୁ ବାଦଘା ଲୋକଟିକୁ ଜଗିବା ପାଇଁ ପୋଖରୀର ଗୁରୁଆଡ଼େ ଜରୁଆଳ ରଖାଇ ଦେଲେ ।

ଲେକଟି ଗୁଡ଼ି ଯାକ ପୋଷଣ ଭିତରେ କଟାଇ ସକାଳେ ବାଦହାଙ୍କ ନିକଟରେ ହାଜର ହେଲା । ବାଦହା ତାକୁ ବହୁବାର ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ଓ ଅନେକ ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ ।

ଲେକଟି କହିଲା, “ଦୁଇ ଦିନପର ମୋର ମନେ ହେଲା ଯେ ମଣ୍ଡିରିକ, ଆଉ ସେ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଉପାସରେ ସାତ ମହଲ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଆଲୁଅ ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ସେହିଟିକୁ ଗୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ି ମୁଁ ମନରେ ଟିକିଏ ଦମ୍ଭ ଆଣୁଥାଏ ।”

ଏହା ଶୁଣି ଜଣେ ସରସ୍ବତ କହିଲେ, “ତାହାହେଲେ ବୁଝି ଅନୁସାରେ କାମ କର ନାହିଁ ।”

ବାଦହା ପଚାରିଲେ, “କିପରି ?”

ସରସ୍ବତ କହିଲେ, “କଥା ହୋଇଥିଲା ଯେ ସେ କେଉଁଠାରୁ କୌଣସି ତାପର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଲୁଅ ତ ଗୋଟାଏ ତାପ ।”

ବାଦହା ସେହି କଥାରେ ଭୁଲିଯାଇ ଲେକଟିକୁ କିଛି ପୁରସ୍କାର ନ ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ଲେକଟି ଘରବଳକୁ ଯାଇ ତାର ଦୁଃଖ କଥା ସବୁ କହିଲା । ଘରବଳ କହିଲେ, “କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ତୁମେ ପୁରସ୍କାର ଅବଶ୍ୟ ପାଇବ ।”

ଏହାପରେ ଘରବଳ ଦୁଇଦିନ ସରସ୍ବତ ଗଲେ ନାହିଁ । ଆକସର ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କାରଣ ପଚାରିଲେ । କେହି କିଛି ନ କହି ଚାଲିଗଲେ । ଶେଷରେ ଜଣେ କହିଲା, “ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଟିକିଏ ଗୋଲମାଲ ହୋଇଥିବାର ଜଣା ଯାଉଛି । ସେ ନିଜ କଲରେ ଦିନଟା ବାରିଶ ପୋତି କଣ ସବୁ କରୁଛନ୍ତି । କାହାକୁ କିଛି କହୁ ନାହାନ୍ତି । ମୋର ମନେ ହୁଏ, ବେଶୀ ଚିନ୍ତା କରି କରି ସେ ପାଗଲ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ।”

ବାଦହା ଏହା ଶୁଣି ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ନିଜେ ଯାଇ ଦେଖିବାକୁ ନିଜ କଲକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଯାଇ ଦେଖିଲେ ନିଜ କଲରେ ଦିନଟା ବାରିଶ ପୋତି ହୋଇ ତାହା ଉପରେ ଗୋଟାଏ ହାଣ୍ଡି ରଖା ହୋଇଛି ଏବଂ ତାର ତଳେ ଘରବଳ ବସି ନିଆଁ ଜାଳୁଛନ୍ତି ।

ଏହା ଦେଖି ବାଦହା ପଚାରିଲେ, “ଘରବଳ, ଏସବୁ କ’ଣ କରୁଛ ?”
ଘରବଳ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ଶୁଭ ଶୁଭ ।”

“ତୁମେ ନିବୋଧ ନା କ’ଣ ? ଏପରି କଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ?”

“କାହିଁକି ନୁହେଁ ? ଉପର ଦ୍ଵାରିରେ ପାଣି ଓ ଚାଉଳ ଅଛି ଓ ଏଠାରେ ନାହିଁ ଅଛି ।”

“ତୁମର ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହୋଇଗଲାଣି, ସାରବଲ୍ । ନାହିଁ ପାଖରୁ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ହାତ ଉପରେ ଦ୍ଵାରି ଅଛି । ସେ ତାହା କ’ଣ ?”

“ଏହା ଅସମ୍ଭବ କାହିଁକି ?” ସେଦିନ ତ ସାତ ମହଲ କୋଠା ଉପରେ ଜଳୁଥିବା ବସ୍ତା ପୋଷା ଭିତରେ ବସିଥିବା ରାଜ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ତାହା ଦେଖିଥିଲା । ଏହାର ଦୂରତା ତ ତା’ଠାରୁ ଦୈର୍ଘ୍ୟ କମ୍ । ତେବେ ଭାବ ରକ୍ଷା ନହେବ କାହିଁକି ?”

ବାଦ୍ୟା ବୁଲି ପାରିଲେ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ସେଦିନ ସେ ରାଜ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଅବଗତ କରାଯାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ସାରବଲ୍‌ଙ୍କର ଏପରି କୌଶଳ । ସେ ସାରବଲ୍‌ଙ୍କୁ କହିଲେ, “ମୁଁ ସବୁ ବୁଲି ପାରିଛି । ଏ ଅଭିନୟ ବନ୍ଦ କର । ତାଲ ସବୁ ଯିବା ।”

ସାରବଲ୍ କହିଲେ, “କନ୍ତୁ, ହଜୁର ! ମୋର ଭାବ କଣ ହେବ ?” ବାଦ୍ୟା କହିଲେ, “ଭାବ ହୋଇଗଲାଣି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଲୋକଙ୍କୁ ଭାବ ତାର ପ୍ରକାଶ ଦେଇ ଦିଅ । ସେ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରକୃତରେ ଅନ୍ୟାୟ କରା ଯାଇଥିଲା । ତୁମେ ମତେ ଠିକ୍ ବାଟ ଦେଖାଇ ଦେଇଛ ।”

ଭୀଷଣ ପରୀକ୍ଷା

ଠରେ ମାଲୟ ଦେଶର ରାଜା ଆକବରଙ୍କ ନିକଟକୁ ଖଣ୍ଡେ ପତ୍ର ଦେଲେ । ସେଥିରେ ଲେଖାଥିଲା, “ମୋର ଏହି ଗୁରୁତ୍ଵେକ୍ଷିତ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଲେଖା ଅଛି । ଆପଣ ତାକୁ ଶୀଘ୍ର ପଠାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ନହେଲେ, ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିବେ ।”

୧- ଜଣେ ଲୋକ ଛିଦ୍ର କୁଳରେ ଜନ୍ମ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମାତ୍ର ସ୍ଵାଧୀନ ।

୨- ଜଣେ ଲୋକ ମାତ୍ର କୁଳରେ ଜନ୍ମ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମହାତ୍ମ୍ୟ ।

୩- ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ରାସ କୁକୁର ।

୪- ରାଜ୍ୟ ହାସଲରେ ବସିଥିବା ଗୋଟିଏ ରାଜା ।

ଆକବର ସବୁ ସତ୍ୟ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ । କନ୍ତୁ କେହି ଏ ସମସ୍ତା ପୁରଣ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବାଦ୍ୟାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଦେଖି ଶେଷରେ ସାରବଲ୍ କହିଲେ, “ଏସବୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ମିଳି ପାରିବ ନାହିଁ । ଆପଣ ମାଲୟ

ରଜାକୁ ପସ ଦିଅନ୍ତୁ ସେ ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ସବୁ ଜିନିଷ ପଠାଯିବ । ଆକବର ଏଥିରେ ରାଜି ହେଲେ ଏବଂ ଖାରବଳ ଏ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ନେଲେ ଓ ସେଥିପାଇଁ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ ବୋଲି କହିଲେ । ଖାରବଳଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ହୁକୁମ ହୋଇଗଲା ।

ଏହା ପରେ ଆକବରଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଖାରବଳ ମାଲୟ ଦେଶକୁ ବାହାରିଲେ । ସେ ମହାଜନ ବେଶରେ ଗୋଟିଏ ଭଲ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ମାଲୟରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ପ୍ରଥମେ ସେ ସୁନ୍ଦର ରାସ୍ତାରେ ଉଦ୍‌ଭଲେକ ବସ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କୋଠା ଉଡ଼ା ନେଇ ରହିଲେ । ଚାଡ଼ିଘୋଡ଼ା, ଶୁକର ବାକର ଅନେକ ରଖିଲେ ଓ ଘରଟିକୁ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ସଜାଇନେଲେ ।

ତାଙ୍କ କୋଠି ସାମନାରେ ପ୍ରଧାନ କଟୁଆଳ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଖାରବଳ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତା କରି ପକାଇଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଥର ଖାଇବାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲେ । କଟୁଆଳ ଦେଖିଲେ ସେ ସେ ଜଣେ ଖୁବ୍ ଧନୀ ମହାଜନ; ଅତିଏବ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତା କରି ଲାଭପ୍ରାପ୍ତ । ତମେ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘନିଷ୍ଠତା ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମହାଜନଙ୍କ ଘରେ ଅନେକ ନାଚତାମସା ଆମାଦ ପ୍ରମୋଦ ହୁଏ । କଟୁଆଳ ନିଜେ ରହୁ ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଦିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କ କଥାରେ ଖାରବଳ ଅକାତରରେ ଅନେକ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରନ୍ତି ।

ପରେ କଟୁଆଳ ପାହେବ ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗାୟିକାଙ୍କୁ ଆଣି ନୃତ୍ୟଗୀତର ଆସ୍ବାଦନ କଲେ । ସେ ଗାୟିକା ଦେଖିବାକୁ ସେପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦରୀ ତାଙ୍କର ନୃତ୍ୟ ଗୀତ ମଧ୍ୟ ସେପରି ଅତି ଉଚ୍ଚ ଧରଣର । ତାଙ୍କ ନାମ ରମ୍ଭା । ତାଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ଖାରବଳ ଖୁସି ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଦୁଇଶ ଟଙ୍କା ସୁରସାର ଦେଲେ । ରମ୍ଭା ଖାରବଳଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟ ଓ ସୁନ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସବର ରହୁଥିବ ବୋଲି କହିଲା । ଖାରବଳ କହିଲେ, “ତୁମର ଯଦି ମୋ ପ୍ରତି ସ୍ୱକୃତ ସେନୁଥାଏ ଓ ସୁଖଦୁଃଖରେ ଯଦି ତୁମେ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ରହୁବାକୁ ରାଜି ଥାଅ, ତେବେ ମୁଁ ତୁମକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପରେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରେ । ତୁମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ ଘରେ ଥାଅ । ମୁଁ ପ୍ରତିଦିନ ତୁମ ଘରକୁ ଯିବି ଓ ତୁମର ଯେତେ ଅଭାବ ସବୁ ପୂରଣ କରିବି । ତୁମର ଯାହା ଦରକାର ମତେ କହିବ ।” ସେହି ଦିନଠାରୁ ଖାରବଳ ପ୍ରତିଦିନ ରମ୍ଭା ଘରକୁ ଯାଇ ଆନନ୍ଦରେ କିଛି ସମୟ କଟାଇ ଆସନ୍ତି । ଏ କଥା ଅନ୍ୟ କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଦିନେ କଟୁଆଳ ସାରବଲ୍‌ଙ୍କ ଠାରୁ ଜାଣି ପାରିଲେ ଯେ ସେ ବିଷ ଜଣ ନାହାନ୍ତି । ସାରବଲ୍ କହିଲେ, “ଶୁର୍ ଉତ ବଣର କନ୍ୟା ହେଲେ ମୁଁ ବିଷ ଜଣ- ପାରେ । ନ ହେଲେ ଜାତନ ତମାମ ଏହିପରି ଅବବାହତ ରହିବ ।”

ଏହାର କିଛିଦିନ ପରେ କଟୁଆଳ ଗୋଟିଏ ଧନୀ ଓ ଉଚ୍ଚବର୍ଣ୍ଣର କନ୍ୟା ସହିତ ସାରବଲ୍‌ଙ୍କର ବିବାହ କରାଇ ଦେଲେ । ଶୁର୍ ଆତମ୍ଭରରେ ବିଷପତ୍ର ହେଲା । କନ୍ୟାର ନାମ ମନୋରମା ।

ବିଷପତ୍ର ପରେ ସାରବଲ୍ ପ୍ରତଦିନ ସକାଳୁ ଉଠି ମନୋରମା ପିଠିରେ ବେତରେ ପାହାରେ ବାଡ଼ାନ୍ତି । ପ୍ରତଦିନ ଏହିପରି ଚାଲିଲା । ମନୋରମା ଏଥିରେ କିଛି ଆପଣା କରେ ନାହିଁ କି କିଛି କହେ ନାହିଁ ।

ଦିନେ ସାରବଲ୍ ବନାରୁ ଗୋଟିଏ ପାତଳ ତରବୁଜ କଣି ଆଣି ତାକୁ ମଝିରୁ ଚିଣ୍ଡିଦେଲେ ଓ ଗୋଟାଏ ନାଲି ରୁମାଳରେ ଭଲକରି ଗୁଡ଼ାଇ ସରକୁ ନେଇ ଆସିଲେ । ଘର ଭିତରେ ଦୋକ୍ତ କରି ପଶିଯାଇ ସେ ମନୋରମାକୁ ଡାକି କହିଲେ, “ଦେଖ ମୁଁ ଜଣେ ରାଜା ପୁଅର ମୁଣ୍ଡଟା କାଟିକରି ନେଇ ଆସିଛି । ମୁଁ ଏହାକୁ ଗୋଟିଏ ବାକ୍‌ସରେ ରଖି ତାକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଛି । ଖବରଦାର୍, ଏକଥା କେହି ଯେପରି ନ ଜାଣନ୍ତି । ଜାଣିଲେ ମୋର ତ ସର୍ବନାଶ ହେବ, ମୁଁ ତୋ ମୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ କାଟି ପକାଇବି ।” ଏ କଥା କହି ଦେଇ ସାରବଲ୍ ଘରୁ ବାହାରି ଚାଲିଗଲେ ।

ସାରବଲ୍ ଚାଲିଯିବା ପରେ ମନୋରମା ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଓ ଭୟ ପାଇ କଟୁଆଳ ସାହେବଙ୍କୁ ଡାକାଇ ପଠାଇଲା । ମନୋରମା କଟୁଆଳଙ୍କୁ କହିଲା, “ଗୋଟାଏ ପଶୁ ସଙ୍ଗେ ବିଷ କରେଇ ଦେଇ ତୁମେ ମୋ ଜୀବନକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଛ । ମୋର ଦୁଃଖ କଥା ତୁମକୁ କ’ଣ କହିବି ? ଆଜି ତୁମର ବନ୍ଧୁ ଜଣେ ରାଜା ପୁଅକୁ ହତ୍ୟା କରି ତାର ମୁଣ୍ଡ ଆଣି ଗୋଟାଏ ବାକ୍‌ସରେ ତାକୁ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଦେଇ କୁଆଡ଼େ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ମୁଁ କାହାକୁ କହିଦେଲେ ମନେ ମଧ୍ୟ ହତ୍ୟା କରିବେ ବୋଲି ଭୟ ଦେଖାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ଏ ଅବସ୍ଥାରେ କ’ଣ କରିବି ? ମତେ ରକ୍ଷା କର ।” ଏହା କହି ମନୋରମା କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

କଟୁଆଳ ଏହା ଶୁଣି ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, “ଏ ଲୋକଟା ହୁକୁତରେ ଗୋଟାଏ ପଶୁ । ମୁଁ ତାର ଚକ୍‌କଣ କଥାରେ ଭୁଲିଯାଇ ତାକୁ ଚନ୍ଦ୍ର

ପାରି ନ ଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ତାକୁ ଉଚିତ ପ୍ରତିଫଳ ଦେଉଛି । ତୁମେ ଆଉ ଦୁଃଖ କରନା ।”

ଏହା କହିଦେଇ କଟୁଆଳ କେତେଜଣ ସିପାହି ନେଇ ବାରବଳକୁ ଖୋଜିବାକୁ ବାହାରେ । କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ ବାରବଳ ଧରା ପଡ଼ିଲେ । କଟୁଆଳ ତାକୁ ହାତକଡ଼ି ଦେଇ ଥାନାକୁ ନେଇଗଲେ ଓ ସେଠାରେ ତାକୁ ଅନେକ ମାତ୍ର ଦେଲେ । ଶେଷରେ ତାକୁ ନେଇ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ସବୁ କଥା ତାକୁ ଜଣାଇଲେ ।

ରାଜା ଆଶାମୀ ଠାରୁ କୌଣସି କଥା ନ ଶୁଣି ରାଗରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତାକୁ ଫାସିର ହୁକମ୍ ଦେଇଦେଲେ । ଫାସି ହୁକମ୍ ପାଇଲା ମାତ୍ରେ କଟୁଆଳ ବାରବଳକୁ ଫାସି ଦେବା ସ୍ଥାନକୁ ଦେଇଯିବାକୁ ସିପାହି-ମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ବାଟରେ ଗଲାବେଳେ ବାରବଳ ତାଙ୍କ ଗୁଳରକୁ ଦେଖିପାରି ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ମନୋରମାଙ୍କୁ ଏ ଖବର ଦେବାକୁ କହି ଦେଲେ ଓ କହିଲେ, “ସେ କ’ଣ କହିବେ ମତେ ଆସି ଶୀଘ୍ର କହିବୁ ।”

ଗୁଳର ଠାରୁ ଫାସି ହୁକମ୍ କଥା ଶୁଣି ମନୋରମା କହିଲେ, “ତାର ଯାହା ହେଉ ମୋର କ’ଣ ଅଛି ? ଯେପରି କାମକୁ ସେପରି ଫଳ । ମୁଁ କଣ କରିବି ?”

ଗୁଳର ବାରବଳକୁ ଆସି ସେ କଥା କହିବାରୁ ବାରବଳ କହିଲେ, “ହଉ, ତୁ ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ରମ୍ଭାକୁ ଏକଥା କହିଦେଇ ଆସ ଯେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଘରବାଟେ ଯାଉଛି, ସେ ମୋ ଘର ଦେଖା କରବ ।”

ଗୁଳରଠାରୁ ଏ ଖବର ପାଇ ରମ୍ଭା ଆସି ରାତ୍ରା କିନ୍ତରେ ଠିଆ ହୋଇ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ବାରବଳଙ୍କ ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଲା । ସିପାହୀମାନଙ୍କ ସହୃଦ ବାରବଳକୁ ନେଇ କଟୁଆଳ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ମାତ୍ରେ ରମ୍ଭା କଟୁଆଳଙ୍କ ହାତରେ ଦୁଇଗହ୍ୱ ଟଙ୍କା ଦେଇ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ି କହିଲା, “ଆପଣ ଦୟାକରି ଏହି ଗଛମୂଳେ ଘଣ୍ଟାଟିଏ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ରାଜାଙ୍କ ପାଦକୁ ଉପାରିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଉଛି । ଯଦି କିଛି ଫଳ ନହୁଏ, ଆପଣ ଶେଠଙ୍କୁ ଫାସି ଦେବାକୁ ନେଇଯିବେ ।”

କଟୁଆଳ ଟଙ୍କା ଲେଉଟେ ଏଥିରେ ରାଜି ହେଲେ । ରମ୍ଭା ତାର ସବୁଠାରୁ ଭଲ ଶାଢ଼ୀ ଓ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧି ରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ଯାଇ ହାଜର ହେଲା । ରାଜା

ମେଘର ରୂପ ଯାକେବା ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ମେଘ ନାନା ହାବେବ ଦେଖାଇ ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଗାଇ ବାରବଲକୁ ଜମା ଦେବାକୁ ବାରମ୍ବାର ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ରାଜା ରମ୍ଭାର ଗୀତ ଶୁଣି ଆତ୍ମର ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ ଓ ବାରବଲକୁ ମୁକ୍ତ ଦେବାର ହୃଦୟ ଦେଲେ । ରମ୍ଭା ଅନନ୍ଦରେ କାନ୍ଦ ପକାଇଲା । ସେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବାରବଲଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ହାତ ଧରି ନିଜ ଘରକୁ ଅତି ଆଦରରେ ନେଇଗଲା ।

ରମ୍ଭା ବାରବଲଙ୍କୁ ଏ ଘଟଣା ବିଷୟରେ ପଚାରିବାରୁ ବାରବଲ କହିଲେ, “ମୋ ପାଇଁ ଜନ୍ମ ଚନ୍ଦ୍ରା କର ନାହିଁ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ କାରିଗର ଏପରି ଘଟଣା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରୁନି । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଳ୍ପଦିନ ପାଇଁ ମୋର ଦେଶକୁ ଯାଇଛି । ଶୀଘ୍ର ଉପରକୁ ଫେରାକୁ ନେଇଯିବି ।”

ଏକଥା ଶୁଣି ରମ୍ଭା ମୁଣ୍ଡରେ ବଳ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ ଦୁଃଖରେ ଅଧାର ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ବାରବଲ ତାକୁ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ସାନ୍ତ୍ବନା ଦେଇ ବିଦାୟ ନେଇ ନିଜ ଦେଶକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ବାରବଲ ଘରରେ ପହଞ୍ଚି ଆକବରଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ ମାଲୟ ରାଜା ଯେଉଁ ସବୁ ଜିନିଷ ମାଗିଥିଲେ ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଆକବର ଶୁଣି ଖୁସି ହୋଇଗଲେ ।

ବାରବଲ କହିଲେ, “ସେ ସବୁ ଜିନିଷ ରଜାଙ୍କର ନିଜ ରାଜଧାନୀରେ ଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅପେକ୍ଷର ସବୁ ମୋହର ଥାଇ ମୋ ହାତରେ ରଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଖଣ୍ଡେ ପହଞ୍ଚିବ । ସେ ପହଞ୍ଚି ନେଇ ମୁଁ ରଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରି ସବୁ ଜିନିଷ ତାଙ୍କୁ ଦେଇଦେବି ।”

ବାରବଲ ବାଦସାଜଠାରୁ ପହଞ୍ଚି ପାଇ ଅନେକ ଲୋକବାକ ସେନା ଖୁବ୍ ଆତ୍ମମୁଗ୍ଧରେ ମାଲୟ ଦେଶକୁ ବାହାରିଲେ । ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ରଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଖବର ପଠାଇଲେ ଯେ ଆକବର ବାଦସାଜ ପହଞ୍ଚି ନେଇ ସେ ଦିଗ୍‌ରୁ ଆସିଅଛନ୍ତି । ରଜା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ । ବାରବଲ ରଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଆକବରଙ୍କ ପହଞ୍ଚି ଦେଲେ । ରଜା ପହଞ୍ଚି ସେହି ଶୁଭେଚ୍ଛା ଜିନିଷ ଆଣିବାକୁ କହିଲେ । ବାରବଲ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କ ଶୁଭେଚ୍ଛା ଦ୍ଵାରା ମନୋରମା ଓ ରମ୍ଭାକୁ ରାଜ ସଭାକୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ ।

ଘରବଳ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଦିନ ତଳେ ଗୋଟିଏ ମହାନନ୍ଦର ଛଦ୍ମବେଶରେ ଆପଣଙ୍କ ଗୁମାସ୍ତା ଆସି କଟୁଆଳ ସାହେବଙ୍କ ଘର ପାଖରେ ଗୋଟିଏ କୋଠାରେ ରହୁଥିଲି । କଟୁଆଳ ମୋ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତା କରି ମତେ ଗୋଟିଏ ଛଦ୍ମ ବେଶର କନ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ଡିସ୍ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ସେହି କନ୍ୟା ହେଉଛି ଏହି ମନୋରମା । ଦିନେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ମୁଁ ଗୋଟାଏ ପାତଳ ତରଳୁକକୁ ମଝିରୁ କାଟିଦେଇ ଖଣ୍ଡେ ନାଲି ରୁମାଲରେ ବାନ୍ଧି ତା ଜମା ଦେଇ କହିଲି ଯେ ମୁଁ ଜଣେ ରଜା ପୁଅର ମୁଣ୍ଡ କାଟି ଅଣିଛି । ଏକଥା ଯେପରି ପ୍ରକାଶ ନହୁଏ, ସେଥିପାଇଁ ଖୁବ୍ ସାବଧାନ କରି ଦେଇଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେ କଟୁଆଳ ସାହେବଙ୍କୁ ଏ ଖବର ଦେବାରୁ ସେ ମତେ ବାନ୍ଧି ଆଣି ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ବସାଇ ପାଇଁ ନେଇ ଆସିଲେ । ସେଥିରେ ମୋର ମୁଖ ଉଣ୍ଡ ହେଲା । ଏ ଖବର ପାଇଁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଭାରି ଖୁସି ହେଲା । ସେ ମୋର ଜୀବନ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଦୃଷ୍ଟି ଆଉ ମୋ ସଙ୍ଗେ ଥରେ ଦେଖା ହୁଏ କଲି ନାହିଁ । ଅତଏବ ସେହି ହେଉଛି—ଉଚ୍ଚ କୁଳରେ ଜନ୍ମ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ନୀଚ ସ୍ଵଭାବ ।”

ରଜା ପ୍ରଥମ ଜିନିଷ ଠିକ୍ ବୋଲି କହିଲେ ।

ଘରବଳ କହିଲେ, “ଏହି ରମ୍ଭା ଜଣେ ନର୍ତ୍ତକୀ । ନାଚଗୀତ ତାର ପେଶା । କିନ୍ତୁ ତାର ମୋ ପ୍ରତି ପ୍ରକୃତ ସ୍ନେହ ଅଛି । ସେ ସେତେବେଳେ ଶୁଣିଲ ଯେ ମତେ ଡାକି ଦୁକୁମ ହୋଇଛି, କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ସେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସେ କପରି ମୋର ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷା କଲ ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ହେଉଛି—ନୀଚ କୁଳରେ ଜନ୍ମ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମହତ୍ତ୍ୱ । ଏ ହେଲା ଆପଣଙ୍କ ଦ୍ଵିତୀୟ ଜିନିଷ ।

ରଜା କହିଲେ, “ଠିକ୍ ହେଲା, ତୃତୀୟ ଜିନିଷ କାହିଁ ?”

ଘରବଳ କହିଲେ, “ଏହି କଟୁଆଳ ସାହେବ ହେଉଛନ୍ତି ଆପଣଙ୍କ ଗୁମାସ୍ତା କୁକୁର । କୁକୁରର ସ୍ଵଭାବ ହେଉଛି ଯେ, ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ରୁମଠାରୁ ରୁଟି ଖଣ୍ଡେ, ଛତ ଗଣ୍ଡାଏ ପାଉଥିବ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ରୁମର । ଅନ୍ୟ କାହାଠାରୁ ପୁଣି ସେହିପରି ପାଇଲେ ତା’ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇବ । ଏହି କଟୁଆଳ ମୋର ଅତି ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି କହି ବୁଲୁଥିଲେ । ମୋ ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଉପହାର ପାଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ରଜାଙ୍କଠାରୁ ପୁରସ୍କାର ପାଇବା ଲୋଭରେ ସେ ମତେ ଚାନ୍ଦି କରି ନେଇଗଲେ । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କଥା ଠିକ୍ କି ନା ବୁଝିଲେ ନାହିଁ । କେବଳ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ କଥାରେ ମତେ ନାନା ଅପମାନ ଦେଇ ମାଡ଼ ମରାଉଲେ । ପୁଣି ବନ୍ଧୁତା କଥା

ଏକା ବେଳେ ଭୁଲଗଲେ । ଏଥୁରୁ କଣ ଜଣା ପଡ଼ୁନାହିଁ ସେ ସେ ଗୋଟିଏ ଗସ୍ତାର ବୁକୁର ?”

ରାଜାଙ୍କୁ ଏକଥା ଶ୍ରୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଶେଷରେ ସେ ସାରବଳଙ୍କୁ ଚତୁର୍ଥ ଜନସ ଦେଖାଇବାକୁ କହିଲେ ।

ସାରବଳ କହିଲେ, “ମୋର ଦୋଷ କ୍ଷମା ହେଲେ ମୁଁ ଏଥର ଗୋଟିଏ ଅସ୍ତିତ୍ବ କଥା କହୁଛି ।”

ରାଜା କହିଲେ, “କିଛି ଉପ ନାହିଁ, କହ ।”

ସାରବଳ କହିଲେ, “ଜଣେ ରଜା ପୁଅକୁ ହତ୍ୟା କରାଯାଇଛି ଶୁଣି ଆପଣ ଗ୍ରହରେ ଅଛନ୍ତି ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଆପଣଙ୍କର ବିବେକ ବୁଦ୍ଧି ଲେପ ପାଇଗଲା । ପ୍ରକୃତରେ ରଜାପୁଅ ମରାଯିବ କି ନା, ବାକ୍ସରେ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଅଛି କି ନା ଆପଣ କିଛି ନଦେଖି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଫାସିର ହୁକୁମ ଦେଇଦେଲେ । ଏଥରେ ନ୍ୟାୟ ବିଚାର ହେଲା କି ନା ଆପଣ ବୁଦ୍ଧି ପାରୁଥିବେ । ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କର ଚତୁର୍ଥ ଜନସ ମୋର ଦେଖାଇବା ଦରକାର ନାହିଁ । ନିଜେ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ଆପଣ ଜାଣି ପାରିବେ ।”

ଏକଥା ଶୁଣି ରାଜାଙ୍କ ମୁହଁ ମଲିନ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ ଅନୁତାପ କରି କହିଲେ, “ପ୍ରକୃତରେ ମୋର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟାୟ ହୋଇଛି । ବାସ୍ତବିକ ମୁଁ ହେଉଛି ସିଂହାସନରେ ବସିଥିବା ଗଧ ।”

ଏହାପରେ ରାଜା ସାରବଳଙ୍କ କୌଶଳ ଓ ବିଚକ୍ଷଣ ବୁଦ୍ଧିର ବହୁତ ପ୍ରଶଂସା କଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଧନରହୁ ଦେଲେ ।

ନିଜ ଆଖିକୁ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ

ଗୋଟିଏ ଗୁଳର ଉପରେ ଅନ୍ଧର ମହଲରେ ଆକବରଙ୍କ ବିଛଣା କରିବାର ଭାର ଥିଲା । ଦିନେ ସେ ଭବିଷ୍ୟ, “ମୁଁ ସବୁଦିନ ବିଛଣା କରୁଛି, କିନ୍ତୁ ବାଦସା ସମୁଦ୍ର ନହୋଇ କିଛିନା କିଛି ଦୋଷ ବାହାର କରୁନାହିଁ । ଆଜି ମୁଁ ଭଲ କରି ବିଛଣା କରିବି ।” ଏହା କହି ସେ ସବୁ ବାରମ୍ବାର ଯତ୍ନ ସୁରୁ କରୁ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ବିଛଣା କଲା । କେଉଁଠାରେ ଧୁଳି ମଲି ତିକିଏ ରହିଲା ନାହିଁ । ବିଛଣାଟି ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ଓ ନରମ ହୋଇଥିବାର ଦେଖି ତା ମନ ଖୁସି ହୋଇଗଲା । ସେ ଭବିଷ୍ୟ, ଆଜି ମୁଁ ଥରେ ନିଜ ଶୋଇ କରି ଦେଖି କିପରି ଲାଗୁଛି ।

ଏହା କହି ସେ ବ୍ରହ୍ମଣୀ ଉପରକୁ ଗଲ ଓ ଗୋଟିଏ ଦାମୀ କମଳ ଘୋଡ଼ି ହୋଇ ଶୋଇ ରହିଲା । ଦଳଦାଳ କାମ କରି କରି ସେ ହାଲୁଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏପରି କରି ସେ ବ୍ରହ୍ମଣୀରେ ମଧ୍ୟ କେବେ ଶୋଇ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସମୟ ବ୍ରହ୍ମଣୀରେ ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ତାକୁ ନିଦ ଆସିଗଲା । ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଗାଡ଼ ନିଦରେ ଅନେତା ହୋଇଗଲା ।

କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ ବେଗମ ଶୋଇବାକୁ ଆସିଲେ । ବ୍ରହ୍ମଣୀରେ ଜଣେ ଚେତୁ ଘୋଡ଼ି ହୋଇ ଶୋଇଥିବାର ଦେଖି ସେ ମନେକଲେ; ବାଦସା ହାଲୁଆ ହୋଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସେ କିନ୍ତୁ ପାଟିଚୁଣ୍ଡ ନକରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଇ ବାଦସାଙ୍କ ପାଖେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ବାଦସା ନିଜର କାମଦାମ ଶେଷ କରି ଶୋଇବାକୁ ଆସିଲେ । ବେଗମଙ୍କ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଲୋକକୁ ଶୋଇଥିବାର ଦେଖି ସେ ଗୁରୁରେ ଜଳି ଉଠି ଶୁଣି ଆଖି ତାକୁ ହାଣି ଦେବାକୁ ବସିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଶରବଳଙ୍କର ଗୋଟିଏ କଥା ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ କହିଥିଲେ, ନିଜର ଆଖିକୁ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦା ନାହିଁ । ସମୟ ସମୟରେ ଆଖି ଆମକୁ ଭୁଲି ଶବର ଦିଏ । ଏକଥା ତାଙ୍କର ମନକୁ ଆସିବାରୁ ସେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଶରବଳଙ୍କୁ ଡକାଇ ପଚାରିଲେ ।

ଶରବଳ ଆସିବାରୁ ଆକବର ତାଙ୍କୁ ସବୁକଥା କହିଲେ । ଶରବଳ କହିଲେ, “କଥାଟା କଣ ଭଲ କରି ଦେଖିବା ଦରକାର । ଆପଣ ପରଦା ଆଡ଼ୁ ଆଲରେ ରହନ୍ତୁ । ମୁଁ ଯାଉ ଦେଖିବି ।”

ଶରବଳ ଶୋଇବା ଘରକୁ ଯାଇ ବେଗମଙ୍କୁ ଉଠାଇ ଦେଲେ । ଶରବଳ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ କିଏ ଶୋଇଛି ?”

ବେଗମ ଗୁରୁରେ ତମତମ ହୋଇ କହିଲେ, “ତୁମେ ଏ ସମୟରେ ମୋ ଶୋଇଲା ଘରକୁ ଆସିବ କାହିଁକି ? ଦୁର୍ଗି ତୁମର ଏତେ ସାହସ ଯେ ମୋ ପାଖରେ କିଏ ଶୋଇଛି ବୋଲି ପଚାରୁଛ ? ବାଦସାଙ୍କୁ କଣ ତୁମେମାନେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେବ ନାହିଁ ? ମୁଁ ଶୋଇବାକୁ ଆସି ଦେଖିଲି ଯେ ବାଦସା ହାଲୁଆ ହୋଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ନିଦ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ମୁଁ ଆସି ଚୁପ୍ କରି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି । ତୁମକୁ ଏଠାକୁ ଆସିବାର ଅଧିକାର କିଏ ଦେଲା ? ଅଜ୍ଞ

ବାଦସାଜ ପାଖରେ ଏହାର ଚିତ୍ତର ହୋଇ ଗୁମକୁ କଠିନ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୁଲିଆ ଏଠାରୁ ।”

ସାରବଲ କହିଲେ, “ମୋତେ କ୍ଷମା କରି ଦେବେ ବେଗମ ଯାହେବା ! ଗୋଟାଏ ଅତି ଜରୁରୀ କାମରେ ମୁଁ ବାଦସାଜ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଆସିଛି । ଆପଣ ପାଖ ଘରକୁ ଟିକିଏ ଗୁଲିଆ’ନ୍ତୁ ।”

ବେଗମ ଘର ଛାଡ଼ି ଗୁଲିଆବାବୁ ସାରବଲ କମ୍ବଳ କାଢ଼ିଦେଇ ଦେଖନ୍ତି ତ ବାଦସାଜ ଗୁଲିଆ ଶୋଇଛି । ସାରବଲ ତାକୁ ଉଠାଇ ଦେଲେ । ଗୁଲିଆଟି ଆଖି ମଲି ମଲି ନିଦରୁ ଉଠିଲା । ସାରବଲଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ ତମକ ପଡ଼ି ଖଟରୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା । ସାରବଲ ତାକୁ ଧମକାଇ କରି ପଚାରିଲେ, “ତୁ ବଦମାସ୍ ଏଠାରେ କ’ଣ କରୁଥିଲୁ ?”

ଗୁଲିଆ ଉତ୍ତରରେ ଅତି ଅତି କହିଲା, “ଆଜ୍ଞା, ବାଦସା ମତେ ସବୁଦିନ ବଛଣା ଭଲ କରି ପରା ହେଉ ନାହିଁ ବୋଲି ଗାଳି ଦିଅନ୍ତି । ଆଜି ମୁଁ ବହୁ ସନ୍ତରେ ବଛଣା କରିଥିଲି । ବଛଣା କପଟ ହୋଇଛି ପରଖ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ତା ଉପରେ ଟିକିଏ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଦିନଯାକ କାମ କରି ହାଲିଆ ହୋଇଥିଲି, ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମତେ ନିଦ ହୋଇଗଲା । ମୋର ଦୋଷ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ ।”

ସାରବଲ ଗୁଲିଆକୁ ଗୁଲିଆବାବୁ କହିଲେ । ଆଜବର ସବୁକଥା ନେନେ ଶୁଣି ଗୁଲିଆ ପାରିଲେ ଯେ ସାରବଲଙ୍କ କଥା ସତ । ଆଖିରେ ଦେଖିବା କଥା ମଧ୍ୟ ଭୁଲ୍ ହୋଇଯାଏ । ସେ ସାରବଲଙ୍କ ଠାରେ କୃତଜ୍ଞତା ସ୍ୱୀକାର କରି କହିଲେ, “ଗୁମ କଥା ମନେ ନ ରଖିଥିଲେ ଆଜି ବଡ଼ ଅନିଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତା । ରୁମେ ମତେ ସେ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରିଛ ।”

ଧୂଆଁ ପତ୍ର ଖାଏ କିଏ ?

ଦିନେ ଆଜବର ଓ ସାରବଲ ଗୁଲିଆ ଯାଉ ଯାଉ ଗୋଟିଏ ଧୂଆଁ ପତ୍ର କ୍ଷେତ ଦେଖି ପାରିଲେ । ଧୂଆଁ ପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଦୂରରୁ ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ସାରବଲ ତାକୁ ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆଜବର ଦେଖି ପାରିଲେ ଯେ ଧୂଆଁ ପତ୍ର କ୍ଷେତ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଗଧ ଠିଆ ହୋଇଛି । ଆଜବର ଧୂଆଁ ପତ୍ର ବା ତମାଖୁ ଆଦୌ ଭଲ ପାଉ ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସାରବଲ ଏସବୁର ଭାରି ଭକ୍ତ ଥିଲେ । ଆଜବର ସାରବଲଙ୍କୁ ଥଟା କରି ଗଧକୁ ଦେଖାଇ ଦେଇ କହିଲେ, “ସାରବଲ, ଦେଖ ଦେଖ, ଗଧଟା ମଧ୍ୟ ଧୂଆଁ ପତ୍ର ଛୁଇଁ ନାହିଁ ।”

“ସାରବଲ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କହୁଲେ, “ହଁ ହଜୁର, କେବଳ ଏହିପରି
ନଜୁମାନେ ଧୂଆପତ୍ର ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।”

ଆକବର ସାରବଲଙ୍କ ଭୂରନ୍ତ ନବାବରେ ଖୁସି ହୋଇ ହସି ଦେଲେ ।

ପାସିରୁ ଖାଲୁସ

ଫରାସୀରେ ସ୍ବାସ୍ତ୍ୟ ନାମରେ ଜଣେ ମହାନିନ ଅଲ । ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି ସେ,
ସକାଳୁ ଉଠି ପ୍ରଥମେ ତା ମୁହଁ ସେ ଦେଖିବ, ତାକୁ ସେଦିନ ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ
ନାହିଁ । ଆକବର ଏକଥା ଶୁଣିପାରି ପରୀକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ସେ ମହାନିନକୁ ଡକାଇ
ଆଣି ରାତିରେ ନିଜ ଉଆସରେ ରଖିଲେ ଏବଂ ସକାଳେ ଉଠି ତା ମୁହଁକୁ ଦେଖିଲେ ।
ମନେ ମନେ କହୁଲେ, ‘ଆଜି ତ ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ଉଠି ସ୍ବାସ୍ତ୍ୟ ମୁହଁ ଦେଖିଛି, ମତେ
ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ କି ନା ଦେଖାଯାଉ ।’

ସେଦିନ ହଠାତ୍ ବେଗମଙ୍କ ଦେହ ଖରାପ ହେଲା । ତାକୁର ଆସିଲେ,
ନାନା ଚିକିତ୍ସାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରାଗଲା । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହି ବାଦସାଜ
ଖାଇବା ସମୟ ବହୁତ ବିଳମ୍ବ ହୋଇଗଲା । ଏହି ସମୟରେ ବାଦସାଜ ପେଟକୁ
ମାଗଲା । ସେ ବଡ଼ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ତାକୁର ଦେଖି କହୁଲେ, “ଆଜି
କିଛି ଖାଇବେ ନାହିଁ । ପେଟରେ ବାୟୁ ବଢ଼ି ଯାଇଛି । ଖାଇଲେ ବେଶି ଖରାପ
ହେବ ।”

ବାଦସା ନଖାଇ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ରହିଲେ । ଦିନଗଲା, ରାତି ଆସିଲା ।
ତାକୁର ମନା କରିଛୁ ବୋଲି ସେ ରାତିରେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଖାଇଲେ ନାହିଁ । ଏଣେ
ପେଟମୟ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ଯେ ସେ
ଆଜି ସକାଳୁ ଉଠି ସ୍ବାସ୍ତ୍ୟ ମୁହଁ ଦେଖିଥିଲେ । ସେ ମନେ କଲେ, “ଏହି
ଲୋକଟାର ମୁହଁ ଚାହିଁବାରୁ ମୁଁ ବାଦସା ହୋଇ ଯଦି ମତେ ଖାଇବାକୁ ନ ମିଳିଲା,
ତେବେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର କ’ଣ ନ ହେଉଥିବ । ସେ ଲୋକ ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ
ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।” ଏହା ଭାବି ବାଦସା ସ୍ବାସ୍ତ୍ୟକୁ ଫାସିର ହାତୁମ
ଦେଲେ ।

ସ୍ବାସ୍ତ୍ୟ ଏପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ହାତୁମ ପାଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତାର ଘରେ
କାନ୍ଦି ବୋବାଲି ପଡ଼ିଗଲା । ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଏ ଖାମୁଖିଆଲି ହାତୁମ କଥା
ଶୁଣି ବାଦସାଙ୍କର ନିନ୍ଦା କଲେ । ଶେଷରେ ସାରବଲ ଆସି ସ୍ବାସ୍ତ୍ୟ ଘରେ
ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେ ବାଦସାକୁ କିଛି ନକହି ସ୍ବାସ୍ତ୍ୟ ପାଖକୁ ଯାଇ ତା କାନରେ କଣ
ସ୍ବରୁ କହି ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ତାହା ଦେବାର ସମୟ ଆସିଲା । ଶ୍ରାବଣକୁ ତାହା ସ୍ଥାନକୁ ନିଆଗଲା । ତାହା ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଦୋଷୀକୁ ତାର ଶେଷ ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ କରିବାକୁ ଦିଆଯାଏ । ଏଇଟା ହେଲା ରାଜ୍ୟର ନିୟମ । ଶ୍ରାବଣକୁ ସେହି ଅନୁସାରେ ପଢ଼ା ଗଲା । ସେ କହିଲା, “ମୁଁ ବାଦସାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଚାହେଁ ।” ଏ ଖବର ପାଇ ବାଦସା ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ସେ ଶ୍ରାବଣକୁ ଶେଷ ଇଚ୍ଛା କଣ କହିବାକୁ କହିଲେ । ଶ୍ରାବଣ କହିଲା, “ମୋର କେବଳ ଗୋଟିଏ କଥା ପୂରଣବାର ଅଛି । ଏଇଟା କଣ ପ୍ରକୃତରେ ସତ ଯେ ମୋ ମୁହଁ ଦେଖିବାରୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ମିଳିଲା ନାହିଁ ?”

ବାଦସା କହିଲେ, “ହଁ, ସତ । ତୁମେ ବସି ରହିଲେ କେହି ହେଲେ ଜଣେ ଲୋକ ପ୍ରତିଦିନ ଖାଇବାକୁ ପାଇବ ନାହିଁ ।”

ଶ୍ରାବଣ କହିଲା, “କିନ୍ତୁ ଏହା କଣ ସତ ନୁହେଁ ଯେ ସେଦିନ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ମୁହଁ ପ୍ରଥମରେ ଦେଖିଥିଲି ?”

ବାଦସା କହିଲେ, “ହଁ, ଠିକ୍ । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ କଣ ହେଲା ?” ଶ୍ରାବଣ କହିଲା, ସେଥିରୁ ଏହି କଥା ବୁଝାଗଲା ଯେ, ମୋ ମୁହଁ ଯେ ଦେଖିବ ତାକୁ ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କ ମୁହଁ ଯେ ଦେଖିବ ତାର ମୁଣ୍ଡ କାଟି ହେବ । ଆପଣ ବିଚାର କରନ୍ତୁ, ଏକଥା ଶୁଣି ସଂସାରରେ ଲୋକେ ଆପଣଙ୍କୁ କଣ କହିବେ ?”

ଏକଥା ଶୁଣି ବାଦସା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ସେ କହିଲେ, ଠିକ୍ କଥା । ମୋ ମନକୁ ଏକଥା ଯାଇ ନଥିଲା । ମୋ ମୁହଁ ଯେ ଦେଖିବ ତାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଉଦୟ ହେବାର କଥା ।”

ଶ୍ରାବଣ କହିଲା, “ହଁ ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ ହେଉଛନ୍ତି ପରଶୁ ପଥର । ପରଶୁ ପଥର ଲୁହାକୁ ମଧ୍ୟ ସୁନା କରିଦେଇ । ସେଥିପାଇଁ ତ ମୁଁ ଆଜ୍ଞା କରୁଥିଲି ଯେ ମୋର ପରମପଦ ଲାଭ ହେବ ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ହଉ, ତୁମର ତାହାଦଣ୍ଡ କଟିଗଲା । ତୁମେ ମୋ ମୁହଁ ଦେଖିଥିଲ ବୋଲି ତୁମକୁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ପୁରସ୍କାର ମିଳିବ । ଆଜ୍ଞା କହିଲ ଭଲ, ତୁମକୁ ବାବଦଲ ଏକଥା ଶିଖାଇ ଦେଇଥିଲେ କି ?”

ଶ୍ରାବଣ କହିଲା, “ହଁ ଆଜ୍ଞା, ସେ ମୋର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି ।”

ମହାଜନ ବାଦଯାଜଠାରୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଧନରତ୍ନ ନେଇ ଆନନ୍ଦରେ ଘରକୁ ଫେରିଲା ।

ଷଷ୍ଠ ଦୃଶ୍ୟ

ଦିନେ ଆବର ଘରବାଳାଙ୍କୁ ଡାକ କହିଲେ, “ବୈଦ୍ୟ ମତେ ଗୋଟାଏ ଔଷଧ ଖାଇବାକୁ ଦେଇଛନ୍ତି, ତାକୁ ଷଷ୍ଠଦୃଶ୍ୟରେ ଖାଇବାକୁ ହେବ ! ଏ ବୈଦ୍ୟଗୁଡ଼ାକ କି ଅଛନ୍ତି ! ତୁମେ ଏହାର ଯୋଗାଡ଼ କର ।”

ଘରବାଳା କହିଲେ, “ଷଷ୍ଠ କପରି ଦୁଧ ଦେବ ? ଗାରଦୁଧ ହୋଇଯିବ ।”

ବାଦଯା କହିଲେ, “ମୁଁ ବାରମ୍ବାର ପଚାରି ବୁଝିଛି ପର । ଅନ୍ୟ କିଛି ଦୁଧ ଦେବ ନାହିଁ । ଷଷ୍ଠଦୃଶ୍ୟ ହିଁ ଦରକାର । ତୁମ ଉପରେ ଏ ଭାର ରହିଲା । ଶୀଘ୍ର କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅଣାଅ ।”

ଏକଥା ଶୁଣି ଘରବାଳା ମନ ଦୁଃଖରେ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ତାଙ୍କୁ କିଛି ବୁଦ୍ଧି ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ ।

ଘରବାଳା ମୁହଁ ଶୁଖାଇ ବସିଯିବାର ଦେଖି ତାଙ୍କ ଝିଅ ପଚାରିଲା, “ବାପା, ତୁମେ କାହିଁକି ବୁଝୁ ହୋଇ ଏପରି ବସିଛ ? କଣ ହୋଇଛି କି ?”

ଘରବାଳା କହିଲେ, “ମୋର ତ ମୁଣ୍ଡ କ’ଣ ହୋଇଗଲାଣି । ତୁ ପିଲାଟାଏ କଣ କରିବୁ ? ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଗୋଲକ ଧନ୍ଦାରେ ପଡ଼ିଛି ।”

ଝିଅ କହିଲା, “ସମୟ ସମୟରେ ଖଣ୍ଡା ଦ୍ଵାରା ଯେଉଁ କାମ ହୋଇ ନ ପାରେ, କୁହୁଦ୍ଵାରା ହୋଇଯାଏ । ମତେ କହିଲେ ସତ କଣ ?”

ଘରବାଳା ତହିଁ ଷଷ୍ଠଦୃଶ୍ୟ କଥା ସବୁ ଝିଅକୁ କହିଲେ । ଝିଅଟି ବାପ ପରି ଚାଲିକି ଚାଲିକି । ସେ କହିଲା, “ବାପା, ତୁମେ କିଛି ଚିନ୍ତା କର ନାହିଁ । ମୁଁ ସବୁ ଠିକ୍ କରିଦେବି ।”

ଏହାର କିଛିଦିନ ପରେ ସେ ଝିଅଟି ଘରୁ ଗୋଚ୍ଛାଏ ମଇଲା ଲୁଗାପଟା ଧରି ରାତିରେ ବାଦଯାଙ୍କ ଉଆସ ପାଖ ନିକଟକୁ ଯାଇବାକୁ ନେଲା । ସେଠାରେ ସେ ଗୋଟାଏ ଚୁଠ ପଥର ଉପରେ ଲୁଗା କାଟି କାଟି “ହାସ୍-ହାସ୍” ଶବ୍ଦ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏ ଢେ ଶୁଣି ବାଦଯାଙ୍କ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । କଥା କଣ ବୁଝିବାକୁ ସେ ଜଣେ ପହଞ୍ଚିବାଲା ପଠାଇ ଦେଲା । ପହଞ୍ଚିବାଲା ଝିଅକୁ ପଚାରିଲା,

“ରୁ କିଏ ? ଏଠାରେ କଣ କରୁଛୁ ?”

“ରୁମର କ’ଣ ଅଛି ନାହିଁ, ଦେଖି ପାରୁ ନାହିଁ ? ମୁଁ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ, ମଇଳା ଲୁଗା କାନ୍ଦୁଛି ।”

“ଏକଟା କଣ ଲୁଗା କାନ୍ଦିବା ସମୟ ?”

“ମତେ ଯେତେବେଳେ ସମୟ ହେଲା କାନ୍ଦିବି ।”

“ରୁ କାହାର ହିଅ ?”

“ମୋ ବାପାଙ୍କର ।”

“ତୋର ବାପା କିଏ ?”

“ମୋର ମାଆଙ୍କର ସ୍ବାମୀ ।”

ପହରାବଳ ଭରଜୁ ହୋଇ ହିଅକୁ ବାଦସାଜ ପାଖକୁ ନେଇଯାଇ ସବୁକଥା କହିଲା । ବାଦସା ତାକୁ ପଚାରିଲେ, ରୁ କିଏ ? କାହିଁକି ଏପରି ରାତିରେ ଲୁଗା କାନ୍ଦୁଛୁ ?”

ହିଅଟି ଭୟ ପାଇଲା ପରି ଥରି ଥରି କହିଲା, “ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ, ମୁଁ ।”

ବାଦସା ଧମକ ଦେଖାଇ ପଚାରିଲେ, ଶୀଘ୍ର କହ ।”

ହିଅ କହିଲା, “ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ...ମୁଁ... ।”

ବାଦସା ତାକୁ ଚୁପାଇ କରି କହିଲେ, “କିଛି ଭୟ କରନା, ସବୁ ଖୋଲି କରି କହ ।”

ହିଅ କହିଲା, “ବାଧା ହୋଇ ମତେ ରାତିରେ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିଛି ।”

“କାହିଁକି ?”

“ସେ କଥା କିପରି ଆପଣଙ୍କୁ କହିବି ? ଆଜି ଦିନ ବେଳେ ମୋ ବାପା ଗୋଟିଏ ଦୁଃଖ ଜନ୍ମ କଲେ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଦିନଯାକ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲି । ତାଙ୍କର ଆଉ ବେଶି ଲୁଗା ନାହିଁ ବୋଲି ରାତିରେ ମୁଁ ଏସବୁ ଖୋଜିବାକୁ ଆସିଛି ।”

“ରୁ ପାଗଳ ନା ମୋ ସଙ୍ଗେ ଥଟ୍ଟା କରୁଛୁ ? ଦୁରୁଷଟାଏ ପିଲା ଜନ୍ମ କରିଛି । ଏକଥା କିଏ କେବେ ଶୁଣିଛି ?”

“ଆଜ୍ଞା, ବିଶ୍ବାସ ହେବ ନାହିଁ ସତ, କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି ଆମ ସହରରେ ଏପରି ଅନେକ କଥା ଘଟୁଛି ।”

“କପରି ? ଗୁରୁର କର କହ ।”

“ଆପଣଙ୍କ ଜଣକ ପଶୁଦୁଧ ଅଣ୍ଟିବାକୁ ବରଦ କରିଛନ୍ତି । ପଶୁ ଯେବେ ଦୁଧ ଦେବ, ପୁରୁଷ କାହିଁକି ପିଲା ଜନ୍ମ ନ କରିବ ?”

ଆକବର କଥାଟା ଗୁରୁପାତ୍ର ପଚାରିଲେ, “ତୁ ବାରବଲଙ୍କର କଣ ହେଉଛି ?”

ହିଅ କହିଲା, “ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ତାଙ୍କର ହିଅ ।”

ବାଦା କହିଲେ, “ଓ, ଏବେ ଜଣାଗଲା ! ଯେମିତି ବାପାକୁ ସେମିତି ପିଲା । ତୁ ଯାଇ ବାପାଙ୍କୁ କହ, ମୁଁ ପଶୁଦୁଧ ପାଇଛି । ସେ ଦୁଧ ତାଙ୍କ ପୁଅ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଲୋଡ଼ା ହେବ ।”

ହିଅଟି ହସିଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ବାରବଲ୍ ସବୁକଥା ଶୁଣି ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଗଲେ ।

ତହିଁ ଆରଦିନ ବାରବଲକୁ ଦେଖି ଆକବର ପଚାରିଲେ, “କହୋ ଏନୁଡ଼ି-ଶାଳାରୁ କେବେ ବାହାରିଲ ?”

“ବାରବଲ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, କାମ ସରିଗଲା ପରେ ।”

ଗୌର ଧର

ଦିନେ ଜଣେ ମହାନିନ ଘରୁ ଗୁଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ଚୋରିଗଲା । ମହାନିନ ବାରବଲ ପାଖରେ ଆସି ସବୁ କଥା କହିଲା, “ମୋ ଘରେ ଛଅ ଜଣ ଚାକର ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ନଥିଲେ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଧମକ ଦେଇ, ଲୋଭ ଦେଖାଇ, ଫୁଲ କର ଅନେକ କହିଲି; କିନ୍ତୁ କେହି କିଛି ମାନ୍ ନାହାନ୍ତି ।”

ବାରବଲ କହିଲେ, “ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୋ ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦିଅ, ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଦେଖିବି ।”

ସ୍ୱକରମାନେ ଆସିବାରୁ ବାରବଲ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚୋରି କଥା ପଚାରିଲେ । ସମସ୍ତେ “ମୁଁ କରିନାହିଁ, ମୁଁ କରିନାହିଁ” ବୋଲି ପାଟି କରି ଉଠିଲେ ।

ବାରବଲ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକା ମାପର ଛଖଣ୍ଡ ବାଡ଼ି ଦେଇ କହିଲେ, “ମୁଁ ଜଣେ ଯୋଗୀଙ୍କଠାରୁ ଗୋଟିଏ ମନ୍ତ୍ର ପାଇଛି । ସେହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମୁଁ ଏସବୁ ବାଡ଼ି ତୁମମାନଙ୍କୁ ଦେଇଛି । ସବୁ ବାଡ଼ିର ଲମ୍ବ ସମାନ । ଏହି ବାଡ଼ିସବୁ ମୁଣ୍ଡତଳେ

ଦେଇ ରୂମେମାନେ ଆଜି ରାତିରେ ଏଡ଼ାରେ ଶୋଇବ । ଯେଉଁଲେକ କୋଣ କରିଥିବ ତାର ବାଡ଼ିବଣ୍ଟ ସକାଳୁ ଦୁଇ ଇଞ୍ଚ ବଢ଼ି ଯାଇଥିବ । ରୂମେମାନେ ଯାଇ ଅଲଗା ଘରେ ଶୁଅ । ସକାଳେ ମୁଁ ରୁମ ବାଡ଼ିସବୁ ଦେଖିବି ।”

ସମସ୍ତେ ଯାଇ ଯେବା ଘରେ ବୁଝ ହୋଇ ଶୋଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଚୋର ଆଖିରେ ଜମା ନଈ ନାହିଁ । ସେ ରାତିରୁ ଯଦି ବୀରବଳଙ୍କ କଥା ସତ ହୁଏ, ତେବେ ମୁଁ ତ କାଲି ଧରା ପଡ଼ିଯିବି । ଅନେକ ସବୁ ସେ କୁହ ଖଣ୍ଡେ ନେଇ ତାର ବାଡ଼ିକୁ ଦୁଇ ଇଞ୍ଚ କାଟି ପକାଇଲା । ମନେକଲା, ଏଥର ମୋ ବାଡ଼ି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ବାଡ଼ି ସଙ୍ଗେ ସମାନ ହୋଇଯିବ । ବୀରବଳ କିନ୍ତୁ ଜାଣି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଏହା ସବୁ ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଶୋଇଲା ।

ସକାଳେ ବୀରବଳ ଆସି ସମସ୍ତଙ୍କ ବାଡ଼ି ମାପ କରି ଦେଖିଲେ ଯେ, ଜଣକର ବାଡ଼ି ଦୁଇ ଇଞ୍ଚ ଗ୍ରୋଟ ଅଛି । ସେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ କହୁଥିଲେ, “ରୂମେ ଚୋରି କରିଛ ।”

ସେ ଲୋକଟି ଜଣାପି ମାନିଲା ନାହିଁ । ବୀରବଳ କହୁଲେ, “ରୂମେ ଚୋରି କରିଛ, ସେଥିରେ ଆଉ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ନିଜେ ମାନ ନଗଲେ ଅନେକ ଭଣ୍ଡ ପାଇବ ।”

ଚୋର ଶେଷରେ ଦୋଷ ମାନ ଯାଇ ଯେଉଁଠାରେ ଟଙ୍କା ପୋତି ରଖିଥିଲା ସେ ସ୍ଥାନ ଦେଖାଇ ଦେଲା । ମହାଜନ ଟଙ୍କା ପାଇ ବୀରବଳଙ୍କୁ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଦୁଇଜଣ କବି

ଥରେ ଦୁଇଜଣ କବି ଆସି ଆକବରଙ୍କ ସମ୍ମାନେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, କବିତା ଇତ୍ୟାଦି ଦେଖି ଆକବର ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ଆକବର ଖୁସି ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ଟଙ୍କା ଦେଲେ ଓ ପାଖରେ ରଖାଇ ନେଲେ । ତମେ ସେମାନେ ବାଦସାଙ୍କର ପ୍ରିୟପାତ୍ର ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ କବିମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଦ ହୁଏନା ହେଲା । ଦିନେ ସେମାନେ ଶତ୍ରୁତ୍ୱ କରି ସେ ଦୁହଁଙ୍କ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତର ଅଭିଯୋଗ ଆଣିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ସେମାନେ କିଛି ଦୋଷ କରି ନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅଭିଯୋଗ ଶୁଣି ଆକବର ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, ସେମାନେ ବିଶେଷ କିଛି ନ କହି କଥାଟାକୁ ଉଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ବସିଲେ । ଟିକିଏ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ ସୂଚା କଲେ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ବାଦସାଙ୍କର ସ୍ୱାଦ ରାଗ ହେଲା । ସେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍

ସେମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ଶୁଦ୍ଧିପାଇଁ ଦୃଢ଼ମନେ ଦେଲେ । ସେମାନେ ନିଜର ଭୁଲ ଗୁଣିପାରି ବହୁତ ଅନୁତାପ କଲେ, କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ଆଉ ଇସାୟ ନାହିଁ ।

ଦୁଃଖ କଷ୍ଟରେ ଦୁଇ କବି ଯାକ ଅନେକ ସ୍ଥାନ ଚାଲିଲେ; କିନ୍ତୁ କେଉଁଠାରେ ଶାନ୍ତି ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ସେମାନେ ଲୁଚି କରି ପୁଣି ଦିଲ୍ଲୀକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ।

ଦିନେ ରାତିରେ ସେମାନେ ବାରବଲଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରି ତାଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ମାଗିଲେ । ବାରବଲ ସେମାନଙ୍କ ଦୁଃଖରେ ବିଗଳିତ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ କୌଶଳ ବତାଇ ଦେଲେ ।

ତହିଁ ଆରଦିନ ସେମାନେ ବଜାର ଭିତର ଦେଇ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ବାଦସା ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିଲେ । ବାଦସାଙ୍କୁ ଦେଖି ସେମାନେ ଦୌଡ଼ିଯାଇ ଗୋଟିଏ ଗଛରେ ଚଢ଼ିଗଲେ । ବାଦସା ସେମାନଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଗଛ ଉପରେ ଦେଖିଲେ । ବାଦସା ସେମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାହିଁକି ରୁମେମାନେ ରାଜ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ଯାଇ ନାହିଁ ?”

ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହିଲା, “ଆପଣଙ୍କ ଆଦେଶ ମାନି ଆମେମାନେ ଅନେକ ଦେଶ ଚାଲିଲୁଁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଠାକୁ ଗଲୁଁ ଦେଖିଲୁଁ ସେଟା ଆପଣଙ୍କ ରାଜ୍ୟ । ଆପଣଙ୍କ ରାଜ୍ୟର ସୀମା ନାହିଁ । ଶେଷରେ କିଛି ଉପାୟ ନ ଦେଖି ଆମ୍ଭେମାନେ ଏଠାକୁ ଫେରି ଆସିଛୁଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଗଛ ଉପରେ ଚଢ଼ି ଆମ୍ଭେମାନେ ଏଠାକୁ ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଯିବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଛୁଁ; କାରଣ ପୃଥିବୀରେ ଆପଣଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଛଡ଼ା ଆଉ କେଉଁ ରାଜ୍ୟ ଦେଖି ପାରୁ ନାହିଁ ।”

ଏ ଉତ୍ତର ଶୁଣି ବାଦସା ହସିଦେଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିବାକୁ କହିଲେ । ସେମାନେ ତଳକୁ ଆସି ବହୁତ ଅନୁତାପ କରି ବାଦସାଙ୍କୁ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ବାଦସା ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମା ଦେଇ ପୁଣି ନିଜ ସଭାରେ ରଖାଇଲେ ।

ତା' ପରେ

ପରେ ଆକବରଙ୍କୁ ଅନୁତ୍ରା ରୋଗ ହେଲା । ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ନିଦ ଆସେ ନାହିଁ । ସେ ବୈଦ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଡକାଇ ଅନେକ ଔଷଧ ଖାଇଲେ; କିନ୍ତୁ

କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ଜଣେ ବୈଦ୍ୟ କହିଲେ, “ଆପଣ ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବିଛଣାରେ ଶୋଇ ସୁନ୍ଦର ସରସ ଗଳ୍ପ ଶୁଣନ୍ତୁ । ସେଥିରେ ମନ ହ୍ୱାନ୍ତକା ହେବ ଓ ନିଦ ଆସିବ ।”

ସ୍ତ୍ରୀର ହେଲା ସେ, ଦରବାରରେ ଯେତେ ଯଜ୍ଞସଦ୍ ଅଛନ୍ତି ସମସ୍ତେ ପାଳି କରି ଆସି ପ୍ରତିଦିନ ଗପ ଶୁଣାଇବେ । କିନ୍ତୁ ଯେତେ ଗପ ଶୁଣିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, କହନ୍ତି “ତା’ ପରେ ।” ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗପ ସରିଲେ ପୁଣି କହନ୍ତି, “ତା’ ପରେ ?” ଏହୁପରି ପ୍ରତିଦିନ ହୁଏ । ସକ୍ଷୟମାନେ ଭରକ୍ତ ହୋଇଗଲେ । “ତା’ପରେ ?” କଥାଟା ଶେଷରେ ଗୋଟାଏ ଅଟ୍ଟାରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା ।

କିଛିଦିନ ପରେ ବାରବଲଙ୍କ ପାଳି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଗୋଟିଏ ଗପ ଶେଷ କରି ପରେ ବାଦସା କହିଲେ, “ତା’ ପରେ ?” ବାରବଲ ଏହୁପରି ଗପ କହି ଯାଉଥାନ୍ତି ଓ ବାଦସା ସେହୁପରି କହୁଥାନ୍ତି, “ତା’ପରେ ?” ଶେଷରେ ବାରବଲ ଭରକ୍ତ ହୋଇ ମନରୁ ଗୋଟିଏ ଗପ ଫାନ୍ଦ କରି କହିଲେ ।

ସେ କହିଲେ, “ଜଙ୍ଗଲ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଡବ ଲୋକ ରହୁଥିଲା ।”

“ତା’ପରେ ?”

“ବୁଢ଼ିଆ ପାଖରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ବରଗଛ ଥାଏ । ସେଥିରେ ଅନେକ ପକ୍ଷୀ ଆସି ରହନ୍ତି । ଲୋକଟିର ଘରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଗୁଞ୍ଜଳ ଥିଲା । ପକ୍ଷୀଗୁଡ଼ିକ ଆସି ସେ ଗୁଞ୍ଜଳକୁ ଅଣ୍ଟାରେ ବୋହୁ ନେଇଯାନ୍ତି । ଲୋକଟି ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଦିନରୁ ତଡ଼ି ତଡ଼ି ଭରକ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଶେଷରେ ସେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ମାଠିଆରେ ଗୁଞ୍ଜଳ ତଳ ଭାରି କରି ତାର ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା ।”

“ତା’ପରେ ?”

“ପକ୍ଷୀମାନେ ଘରେ ଗୁଞ୍ଜଳ ନ ଦେଖି ମାଠିଆ ଉପରେ ବସି ତାକୁ ଖୁଞ୍ଚି-ବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅନେକ ଖୁଞ୍ଚି ଖୁଞ୍ଚି ଶେଷରେ ମାଠିଆ ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ କଣା ହୋଇଗଲା ।

“ତା’ପରେ ?”

“ମାଠିଆରେ କଣା ହେବାରୁ ଗୁଞ୍ଜଳ ଦେଖାଗଲା । ଏହା ଦେଖି ହଜାରେ ଖଣ୍ଡେ ପକ୍ଷୀ ଆସି ଯେଠାରେ ଜମା ହୋଇଗଲେ । ଗୋଟିଏ ଚଢ଼େଇ ଗୋଟିଏ ଗୁଞ୍ଜଳ ଅଣ୍ଟାରେ ଧରି ଉଡ଼ି ପଳାଇଲା ।”

“ତା’ପରେ ?”

“ତା’ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଛଦେଇ ଆସି ଚାଲିଗଲା ଏବଂ ଉଡ଼ି ପଳାଇଲା ।”

“ତା’ପରେ ?”

“ତା’ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉଡ଼ିଗଲା ।”

“ତା’ପରେ ?”

“ତା’ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉଡ଼ିଗଲା ।”

“ତା’ପରେ ?”

“ତା’ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉଡ଼ିଗଲା ।”

“ତା’ପରେ ?”

“ତା’ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉଡ଼ିଗଲା ।”

“ତା’ପରେ ?”

“ତା’ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉଡ଼ିଗଲା ।”

“ତା’ପରେ ?”

“ତା’ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ।”

“ତା’ପରେ ?”

ତା’ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ।”

“ତା’ପରେ ?”

“ତା’ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ସାରବଳ, ଆଉ କେତେଟି ଚଢ଼େଇ ଅଛନ୍ତି ?— ସେତିକି ଥାଉ । କେତେବେଳେ ଉଡ଼ି ସରିବ ?”

ସାରବଳ କହିଲେ, ‘ଅପରାଧ’ “ତା’ପରେ ଯେତେବେଳେ ଶେଷ ହେବ ।”

ବାଦସା କଥାଟା ବୁଝିପାରି ଟିକିଏ ହସିଦେଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ତାଙ୍କର “ତା’ପରେ ?” ବନ୍ଦ ହେଲା ।

ସମସ୍ତେ ବୁଝିପାରିଲେ, ସାରବଳ ଠିକ୍ ଲୁହା କାଣି ପାଣି ଦେଇଛନ୍ତି ।

କାହାର ବାପ ?

ଅରେ ସାରବଳଙ୍କ ଦେହ ଶୁଣି ଶ୍ରୀମତୀ ଆସି । ତାଙ୍କର ଅଣ୍ଟା ଓ ବେକ ଏପରି ବଡ଼ା କରୁଥାଏ ଯେ ସେ ସିଧା ହୋଇ ଚାଲି ପାରୁ ନଥାନ୍ତି । ବହୁ କଷ୍ଟରେ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ନଇଁ ନଇଁ ଚାଲୁଥାନ୍ତି ।

ତାଙ୍କୁ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖି ଆକବର ଅଟ୍ଟା କରି କହିଲେ, “କହୋ ସାରବଳ, କ’ଣ ଖୋଜୁଛ କି ?”

ସାରବଳଙ୍କର ଏପରି କଷ୍ଟ ହେଉଥାଏ ଯେ ସେ କଥାକୁ କାନ ଦେଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରି ଗଲା—ମୋ ବାପା !”

“ବାଦହା କହିଲେ, “ରୁମ ବାପା କ’ଣ ଭୁଲି ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି ?”

ସାରବଳ କହିଲେ, “ହଁ ଆଜ୍ଞା ।”

ବାଦହା କହିଲେ, “ରୁମେ ଯଦି ତାଙ୍କୁ ପାଇ ନାହିଁ, ମୁଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବି ।”

ସାରବଳ କହିଲେ, “କଲେ ବଡ଼ ଉପକୃତ ହେବି ।”

ବାଦହା କହିଲେ, “ରୁମ ବାପାଙ୍କୁ ବାହାର କରିଦେଲେ ମତେ କ’ଣ ଦେବ ?”

ସାରବଳ କହିଲେ, “ଆଧା ଦେବି ଆଜ୍ଞା ।”

ଆକବର ଏହି ପଦେ କଥାରେ ଯୋକ ମୁହଁରେ ଲୁଣ ଦେଇ ପରି ଚାଲି ହୋଇଗଲେ ।

ପରୀ ଓ ଡାହାଣୀ

ଦିନେ ଆକବର ସାରବଳଙ୍କୁ କହିଲେ, “ପରୀ ଓ ଡାହାଣୀଙ୍କର ନାମ ଶୁଣାଅଛି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ନାହିଁ ।

ସାରବଳ କହିଲେ, “ମୁଁ ଶୀଘ୍ର ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଦେବି ।”

ଏହାପରେ ଦିନେ ସାରବଳ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଜଣେ ଅତି ସୁନ୍ଦରୀ ଦେଖ୍ୟାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆକବରଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସାରବଳ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଦେଇ ବାଦହାଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ଏ ହେଉଛନ୍ତି ପରୀ । ତାଙ୍କ ଗୁଣ ମୁଁ କଥାରେ କହି ପାରୁନାହିଁ । ସେ କେବଳ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ନୁହନ୍ତି । ସେ ମୋର ସଖୀ, ଭଉଣୀ, ଦାସୀ

ମନ୍ତ୍ରୀ ଯଦୁ ଦାମ କଲେ । କି ସ୍ବରେ, କି ଦୁଃଖରେ ସେ ମୋ ପାଖେ ଗୁରୁ ପଣ ରହୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗୁଳନା ଦେବାକୁ ମୁଁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ନାଶ ଦେଖି ନାହିଁ ।”

ଆକବର କହିଲେ, “ମୁଁ ଶୁଣିଛି, ପରମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ଖୁବ୍ ସତ୍ୟ ଓ ଉତ୍କଳ । କିନ୍ତୁ ସ୍ବାଙ୍କର ତ ସେପରି ନୁହେଁ ।”

ଶାରବଳ କହିଲେ, “କେବଳ ବାହାରର ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିଚାର କରାଯାଏ ନାହିଁ । ସ୍ବାର ପ୍ରକୃତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଥାଏ ଭିତରେ—ଥାଏ ତାର ଗୁଣରେ । ତାଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ସର୍ବର ସ୍ବର୍ଗସୁଖ ଅନୁଭବ କରେ । ଏହି ବିଚାରରେ ସେ ପରା, ଦେଖ ।”

ଆକବର କହିଲେ, ରୂମ କଥା ଠିକ୍ । ମୁଁ ଏଥରେ ଏକମତ ।”

ଶାରବଳ ବେଶ୍ୟାକୁ ଦେଖାଇ ଦେଇ କହିଲେ, “ସ୍ବାଙ୍କର ବାହାର ରୂପ ଦେଖୁଛନ୍ତି ଅତି ସୁନ୍ଦର । ଯେ କେହି ଲୋକ ଦେଖିଲେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଯିବ । କିନ୍ତୁ ସେ ରୂପ କେବଳ କୁହୁକ । ଏହି କୁହୁକରେ ପଡ଼ି କେତେ ଲୋକଙ୍କର ଯେ ସଂନାଶ ହେଉଛି ତାର ସୀମା ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ସ୍ବେଦ ମମତା ନାହିଁ କି ଦୟା ମାୟା ନାହିଁ । ତାହାଣୀ ଯେପରି ରକ୍ତ ଗୋଷି ନିଏ, ଏମାନେ ସେହିପରି ମନୁଷ୍ୟର ଧନରତ୍ନ ବଳବଦ୍ଧତା ବୁଦ୍ଧି ବିବେକ ସବୁ ଗୋଷି ନିଅନ୍ତି ।”

ବାଦସା ଶାରବଳଙ୍କ କଥାରେ ସମୁଷ୍ଟ ହୋଇ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପୁରସ୍କାର ଦେଇ ବିଦାୟ ଦେଲେ ।

ପଞ୍ଚା ମୁଣ୍ଡ

ବୁଢ଼ା ବାଲରେ ଆକବରଙ୍କର ବାଲ ପାରିସିବାକୁ ସେ ବାଲରେ ରଙ୍ଗ ଲଗାଉ ଥିଲେ । ରଙ୍ଗ ଲଗାଇଲେ ବାଲ କଳା ଦିଶେ ଓ ଲୋକ ସେତେ ବୁଢ଼ା ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ଦିନେ ଆକବର ବାଲରେ ରଙ୍ଗ ଲଗାଉଛନ୍ତି, ଏପରି ସମୟରେ ଶାରବଳ ଘେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । “ଆକବର ପଚାରିଲେ, ରଙ୍ଗ ଲଗାଇଲେ କ’ଣ ମୁଣ୍ଡିଷ୍ଟର କିଛି ଛତି ହୁଏ ?”

ଶାରବଳ କହିଲେ, “ଅଜ୍ଞ, ଯେଉଁମାନେ ବାଲରେ ରଙ୍ଗ ଲଗାନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡିଷ୍ଟ ନାହିଁ, ମୁଣ୍ଡିଷ୍ଟର ଛତି ହେବ କ’ଣ ?”

ବାଦସା କାଶେ ପଶୁଥିଲେ । ବାରବଲ କହିଲେ, “ନଥିବେ ଯେଉଁ ପାଣି ବୋହୁ ଗଲଣି ତାକୁ କେନ୍ଦ୍ର ଫେରାଇ ଆଣି ପାରିବ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଯୌବନକୁ ଫେରାଇ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଯୌବନର ଯୌବର୍ତ୍ତକୁ ପୁଣି ପାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ସେମାନେ ନିଷେଧ । ସେମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଫମ୍ପା । ଶିଂସ ହ’ତା ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ କ’ଣ ଗାରିଷ୍ଟ ବାହୁଣୀ ହୋଇଯିବ ?”

ନାହିଁ ନଥିବା କାମ

ଦିନେ ଆକବର ବାରବଲକୁ କହିଲେ, “ରୁମ ପରି ଚରୁର ଲୋକ କମ୍ ଅଛନ୍ତି । ରୁମର ବୁଦ୍ଧି ଯେପରି, ବାକ୍ ସୁବୁଦ୍ଧି ସେହିପରି ।”

ବାରବଲ କହିଲେ, “ଏ ପରୁର ମୂଳ ହେଉଛନ୍ତି ଅପଣ । ଅପଣଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ ନଥିଲେ ଏ ବୁଦ୍ଧି କୁଆଡ଼େ ମିଳେଇ ଯାଆନ୍ତାଣି । ପୁଣି ନଥିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଆଲୁଅ ଆସନ୍ତା କୁଆଡ଼ୁ ?”

ବାଦସା କହିଲେ “ରୁମର ତ ଅନେକ ବୁଦ୍ଧିର ପରିଚୟ ପାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଶୁଣି, ରୁମେ ଗୋଟାଏ କିଛି ନାହିଁ ନଥିବା କାମ କରି ମତେ ଦେଖାଇ ଦିଅ ।”

ବାରବଲ କହିଲେ, “ଅପଣଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ନିଶ୍ଚୟ ପୂରଣ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଯଦି କିଛି ଅପରାଧ ହୁଏ, ମତେ କ୍ଷମା ଦେବେ । ଏଥିରେ ସମୟ ବେଶି ଲାଗିବ ଓ ଅନେକ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ସେଥିପାଇଁ କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ଯେତେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚିବ ରୁମକୁ ଦିଆଯିବ । ରୁମେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କର ।”

ବାଦସାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ବାରବଲ ଚନ୍ଦ୍ରାବତ୍ତ ଚିନ୍ତାଟି ଟଙ୍କା ପାଇଲେ । ଟଙ୍କା ନେଇ ସେ ଅନେକ ଦାନ ଖାଇବତ କଲେ ଓ ବାକିଟା ନିଜ ପାଖରେ ରଖିଲେ ।

ଅନେକ ଦିନ ଚାଲିଗଲା । ଆକବର ସେ କଥା ଭୁଲିଗଲେ । ଦିନେ ସେ ଖବର ପାଇଲେ ଯେ ବାରବଲ ଶକ୍ତି ବେମାରରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଏହା ଶୁଣି ବାଦସା ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ବାରବଲ ମରଣାଘନ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଆକବର କହିଲେ, “ମୋକେ ଆଗରୁ ବଦର ଦେଲି ନାହିଁ କାହିଁକି ? ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୈଦ୍ୟ ପଠାଇ ଦେଉଛି । ସେ ଶୀଘ୍ର ରୁମକୁ ଭଲ କରିଦେବେ ।”

ବାରବଳ କହିଲେ, “ମୁଁ ଆଉ ଜୀବନରେ ଆଶା ଦେଖି ପାରୁ ନାହିଁ । ମରଣକୁ ମୋର ଭୟ ନାହିଁ । କେବଳ ମୋର ପରିବାର ପାଇଁ ମୁଁ ଚିନ୍ତିତ ।”

ଆକବର କହିଲେ, “ତୁମେ ଚିନ୍ତା କର ନାହିଁ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଭାର ନେବି ।”

ଏହାର ତିନିଦିନ ପରେ ଆକବର ବାରବଳଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବାଦ ପାଇଲେ । ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖିତ ହେଲେ । ବାଦସା ନିଜେ ଓ ତାଙ୍କର ସ୍ୱସ୍ତଦମାନେ କବର ସ୍ଥାନକୁ ପହଞ୍ଚିଆର କରି ଚଲେ । ତିନିଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜ୍ୟର ଶୁଣାଆଡ଼େ ଶୋକ ପ୍ରକାଶ କରାଗଲା ।

ଅନେକ କାଳ ରୁଲିଗଲା । ଦିନେ ଆକବର ସଭାରେ ବସିଛନ୍ତି, ଦରୁଆନ ଧର୍ମିୟ ହୋଇ ଦୋଡ଼ି ଆସି କହିଲା, “ହଜୁର, ବାରବଲ୍ ।”

ଏହି ଅବସରରେ ବାରବଳ ସଭାରେ ଆସି ଠିଆ ହେଲେ । ସମସ୍ତେ ଭୟ ପାଇ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ, “ଭୁତ ! ଭୁତ !”

ବାଦସା ନିଜେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, “ତୁମେ କଣ ବାରବଲ ?”

“ଆଜ୍ଞା, ହଁ ।”

“ତୁମେ ସମୟରୁ ଆସିଲ କିପରି ?”

“ମୁଁ ମଗଧର ସତ୍ତା; କିନ୍ତୁ ସମୟକ ମୋର ବାକ୍ ପଟ୍ଟାଭାରେ ଖୁସି ହୋଇ ମତେ ଏଠାକୁ ଆସିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଇଛନ୍ତି ।”

“ତୁମେ ଆସିବାରୁ ମୁଁ ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଛି । ତୁମେ ନ ସଦାକୁ ରାଜସଭା ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲ ।”

“ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ସୁରୁରୁ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ, ଗୋଟିଏ ଉପାସ ଓ କେତେ-ଗୁଡ଼ିଏ ଅଭିଭାବ ପୋଷାକ ଆଣିଛି ।”

“କାହିଁ ? ସେ ସବୁ ଦେଖାଅ ।”

“ସେହି ନୂଆ ଉପାସରେ ପକ୍ଷ ଅଛନ୍ତି । ଆପଣ ନିଜେ ତାଙ୍କୁ ପାଗ୍ରେଟି ଆଣିବାକୁ ନଗଲେ ସେ ଆସିବେ ନାହିଁ ।”

ଆକବର ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଆଉ କେତେଜଣ ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ସବୁ ଜିନିଷ ଦେଖି ଆସିବାକୁ ପଠାଇଲେ । ସେମାନେ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ସେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ଅତି ସୁନ୍ଦର ପାଞ୍ଚ-ମହଲ ଉପାସଟିଏ ତିଆରି ହୋଇଛି । ବାରବଲ ଫାଟକ

ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, “ହେଇ ଦେଖନ୍ତୁ, ପାଞ୍ଚ ମହଲର ବାରଣ୍ଡା ଉପରେ ପଶାବୁଣୀ ବସିଛନ୍ତି । କି ମନମୁଖକର ପୂର୍ବୀୟ ରୂପ ଦେଖୁଛନ୍ତି ତ ?”

ସେମାନେ କହିଲେ, “ବାରଣ୍ଡାରେ ତ ଆମେମାନେ କାହାଣୀକୁ ଦେଖି ପାରୁ ନାହିଁ ।”

ଗରବଲ କହିଲେ, “ଓହୋ ! ମୁଁ ଗୋଟିଏ କଥା କହିବାକୁ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି । ସେ ସ୍ୱର୍ଗର ପଶା କି ନା, କେବଳ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଜନ୍ମ ବସ୍ତ୍ରରେ କୌଣସି ଗଣ୍ଡଗୋଳ ନାହିଁ ଓ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରକୃତରେ ସଖା, ସେହିମାନେ ହିଁ କେବଳ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣମାନେ ଭଲକରି ଦେଖନ୍ତୁ । ଦେଖି ପାରୁଛନ୍ତି ତ ?”

ମନ୍ଦୀ କହିଲେ, “ହଁ, ମୁଁ ପଶାବୁଣୀ ଦେଖି ପାରୁଛି । କି ଅପୂର୍ବ ରୂପ !”

କାଳେ ତାଙ୍କ ଜନ୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଓ ଜଳର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କାହାରି ସନ୍ଦେହ ଆସିବ, ସେଥିଲାଗି ସେ ପଶାଙ୍କୁ ଦେଖିଛନ୍ତି ବୋଲି କହିଦେଲେ । ଜନ୍ମ ପ୍ରକୃତରେ ସେ ପଶା ଫସା କିଛି ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଦେଖା ଶିଖା ଅନ୍ୟ ସଙ୍କ୍ଷପ୍ତମାନେ ମଧ୍ୟ ପଶା ଦେଖିଛନ୍ତି ବୋଲି କହିଲେ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଆସି ବାଦଯାକ ଆଗରେ ପଶାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ ।

ଶେଷରେ ବାଦଯା ପଟ ଆଉ କରି ସେହି ଉଆସ ପାଖକୁ ବାହାରିଲେ । ଉଆସଟି ଦେଖି ସେ ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଗଲେ । ଗରବଲଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଗୁଲି ତେବେ ପଶାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବା ।”

ଗରବଲ କହିଲେ, “ଦେଖନ୍ତୁ, ପଶାବୁଣୀ ଆପଣଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚ ମହଲ ଉପରୁ ଅନାଇ ରହିଛନ୍ତି ।”

ବାଦଯା କହିଲେ, “କାହାନ୍ତି ସେ ?”

ଗରବଲ କହିଲେ, “ଓହୋ ! ମୁଁ ଗୋଟିଏ କଥା କହିବାକୁ ଭୁଲିଯାଇଛି । ସେ ସ୍ୱର୍ଗର ପଶା । ସେଥିପାଇଁ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଜନ୍ମରେ କିଛି ଗଣ୍ଡଗୋଳ ନାହିଁ ଓ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରକୃତରେ ସଖା, ସେହିମାନେ କେବଳ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିବେ । ମୁଁ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଯେଉଁ ଅଭୂତ ପୋଷାକ ଆଣିଛି, ତାକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସମସ୍ତେ ଦେଖି ପାରିବେ ନାହିଁ । ମନ୍ଦୀ ଓ ସଙ୍କ୍ଷପ୍ତମାନେ ତାକୁ ଦେଖିଛନ୍ତି ।”

ନଶେ ସନ୍ତପ୍ତ କହିଲେ, “ହଁ, ହେଉଛି ପରା ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ।” ଅନ୍ୟମାନେ ସମସ୍ତେ ଯେହି କଥା କହିଲେ । କେନ୍ଦ୍ର ଆକରର ପକ୍ଷକୁ ଦେଖି ପାରୁ-ନାହାନ୍ତି ବୋଲି କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ହଠାତ୍ କହି ପକାଇଲେ, “ହଁ, ହଁ, ତାକୁ ଦେଖି ପାରୁଛୁ । ପ୍ରକୃତରେ ଭାଗ ସୁନ୍ଦର ! ବାରବଳ, ଏଥର ଚାଲ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବା ।”

“ବାରବଳ କହିଲେ, “ଏସବୁ ପୋଷାକ ଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ଯେଉଁ ପୋଷାକ ସବୁ ଆଣିଛି ସେହି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ।”

ଏହା କହି ବାରବଳ ବାଦଯାକୁ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଦେଲେ । ମନ୍ଦୀକୁ କହିଲେ, “ହେଉ ନଅନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କ ପୋଷାକ ।”

ମନ୍ଦୀ କହିଲେ, “କାହିଁ, ମୁଁ ତ ଦେଖି ପାରୁ ନାହିଁ ?”

ବାରବଳ କହିଲେ, “ଏଇ ମୋ ହାତରେ ଅଛି ପରା । ଦେଖିପାରୁ-ନାହାନ୍ତି ?”

ମନ୍ଦୀ ନିଜର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ହାନି ଭୟରେ କହିଲେ, “ହଁ, ଦେଖିଲି । ଦିଅନ୍ତୁ ମୁଁ ପିନ୍ଧି ପକାଏ ।”

ମନ୍ଦୀ ନିଜର ସବୁ ପୋଷାକ ଉତ୍ତର ପକାଇଲେ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ସ୍ଥବର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସେ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଅର୍ଦ୍ଧ ଲଙ୍ଗଳା ।

ସେହି ପରି ଭାବରେ ବାରବଳ ସବୁ ସନ୍ତପ୍ତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଲଙ୍ଗଳା କରାଇ ଦେଲେ । କାହା ଦେହରେ ଟିକିଏ ସୁନ୍ଦା ମଧ୍ୟ ଦେଖା ନାହିଁ । ଏହାପରେ ସେ ଉତ୍ତର ଭିତରକୁ ଚାଲିଯାଇ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ଫେରି ଆସିଲେ । ବାଦଯାକୁ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ମୁଁ ପକ୍ଷୀଗଣଙ୍କୁ ପଚାରିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ସେ କହିଲେ ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୁଭ ସମୟ ନୁହେଁ । ଦୁଇଦିନ ପରେ ସେ ଆପଣଙ୍କ ଉତ୍ତରକୁ ଯାଇ ନିଜେ ଦେଖା କରିବେ ।”

ଆକରର ଏଥିରେ ରାଜ ହେଲେ । ଏହାପରେ ସମସ୍ତେ ପଟୁଆର କରି ଫେରିଲେ । କେବଳ ଆକର ଓ ବାରବଳ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥାନ୍ତି । ଆଉ ସମସ୍ତେ ଲଙ୍ଗଳା । ସହରର ସବୁ ଲୋକ ଏ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଦେଖିବାକୁ ପଦାକୁ ବାହାରି ଆସିଲେ । ଏପରି ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ବାଦଯାଙ୍କ ଲୋକବାକ ସମସ୍ତେ କାହିଁକି ପଟୁଆର କରି ଯାଉଛନ୍ତି କେନ୍ଦ୍ର କିଛି ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ପାଟିକରି

କହିଦେଲା, “ମନ୍ଦା ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇଛନ୍ତି ।” ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କହାର କରି ଉଠିଲେ । ଗୁଣାଆଡ଼େ ହୋ ହୋ ହସ ବୁଝି ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଜଣେ ବୁଢ଼ା ସତ୍ତ୍ୱପଦ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ନପାରି ମନ୍ଦାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଏ ତାମସା ଆଉ କେତେକ୍ଷଣ ଚାଲିବ ? ସାରବଲ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବୋକା ବନାଇ ଦେଇ ଲଙ୍ଗଳା କରି ନଗୁରୁ ପାରିଲେଣି । ସହର ତମାମ ସମସ୍ତେ ଆମକୁ ଦେଖି ହସୁଛନ୍ତି ।”

ସାରବଲ ଦେଖିଲେ ଆଉ ଏଣିକି କେଣି ସମସ୍ତ କଥାଟା ଲୁଚାଇ ରଖିଲେ ଭଲ ହେବ ନାହିଁ । ସେ ବାଦପାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ମୋର ଗୋଟିଏ କଥା କହିବାର ଅଛି ।”

“କ’ଣ କଥା ?”

ମନ୍ଦା ଓ ସତ୍ତ୍ୱପଦମାନେ କୌଣସି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବାର ଆପଣ ଦେଖୁଛନ୍ତି କି ?”

“ସେମାନେ ପରା ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି ?”

“ନା ଆଜ୍ଞା, ଏ ସବୁ ମିଛ କଥା । ମନେଥିବ, ଆପଣ ଛ’ମାସ ପୂର୍ବେ ମତେ ଗୋଟିଏ ନାହିଁ ନଥିବା କଥା କହିବାକୁ ହୁକୁମ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ମୋର କିଛି ଦୋଷ ହେଲେ କ୍ଷମା ଦେବେ ବୋଲି କହିଥିଲେ ।”

“ହଁ, ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି ।”

“ଆଜ୍ଞା, ଏକଟା ହେଉଛି ସେହି — ନାହିଁ ନଥିବାର କଥା ।”

“କପରି ?”

“ଏହା ପୂର୍ବରୁ କେହି କେବେ ଦିଲ୍ଲୀର ବିଚ୍ ଡାଣ୍ଡରେ ଏପରି ଗୁଡ଼ିଏ ବଣିଷ୍ଟ ଲୋକଙ୍କୁ ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ପଟୁଆର କରି ଯିବାର ଦେଖିଛନ୍ତି କି ? ଆପଣଙ୍କ ହୁକୁମ ପାଇ ମୁଁ କୌଶଳରେ ଏପରି କରାଇଛି । ମୋର ମରବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହାଯାହା ହୋଇଛି, ସବୁ ଭେଲିକ, ଛତୁଜାଲି । ମୋର ଦୋଷ କ୍ଷମା ଦେବେ ।”

ବାଦପା ସବୁ କଥା ଶୁଣି ପ୍ରଥମେ କ୍ଷତେ ପାଇଁ ରାଗି ଯାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସତ୍ତ୍ୱପଦମାନଙ୍କ ଲଙ୍ଗଳା ମୁଣ୍ଡି ଦେଖି ସେ ହସ ସମ୍ଭାଳି ପାରଲେ ନାହିଁ । ଉକ୍ତଦଳ-ପାକେ ଦିଲ୍ଲୀ ସହରର ଗୁଣାଆଡ଼େ କେଦଳି ହସର ଲହରୀ ଖେଳିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଶରବଳ ବାଦ୍ୟାଙ୍କଠାରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପୁରସ୍କାର ପାଇଲେ । ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କର ଉତ୍ତର ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ହାତୀର ସଙ୍ଗୀତ ଚର୍ଚ୍ଚା

ଅଗ୍ରେ ଦୁଇଜଣ ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ଆକବରଙ୍କ ହସ୍ତରେ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ଯାହାଯନ୍ତ୍ରରେ ଏପରି ସଙ୍ଗୀତର ଆଳାପ କଲେ ଯେ ସମସ୍ତେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ଆକବର ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ପୁରସ୍କାର ସ୍ୱରୂପ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ହାତୀ ଉପହାର ଦେଲେ । ବିଚର ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ଦୁହେଁ ଖୁସି ହେଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ହାତୀକୁ ନେଇ ସେମାନେ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଲେ । ବାଦ୍ୟା ଅସମ୍ଭବ ହେବେ ବୋଲି ହାତୀକୁ ଫେରାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ବାଦ୍ୟାଙ୍କ ଉପହାର ବୋଲି ହାତୀକୁ ବନ୍ଦୀ କରିବାର ବା କାହାକୁ ଦେଇ ଦେବାର ଉପାୟ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ହାତୀ ପୋଷି ବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଯାହା ଟଙ୍କା ପଇସା ଥିଲା ସେଥିରେ କିଛି ଦିନ ହାତୀର ଖରଚ ଚଳାଇ ନେଲେ । ପଛକୁ ଆଉ ଚଳିଲା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଶେଷରେ ଶରବଳ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ବତାଇ ଦେଲେ ।

ଦିନେ ସେମାନେ ହାତୀ ବେକରେ କେତୋଟି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ଏପରି ଭାବରେ ବାଜି ଦେଲେ ଯେ ସେ ଯେଉଁଆଡ଼େ ଯିବ ଯନ୍ତ୍ର ସବୁ ବାଜି ଉଠିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନେ ହାତୀକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ହାତୀ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଚାଲିଆଡ଼େ ଚାଲିଲା ଓ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ହଇରାଣ କଲା । ତାର ଅତ୍ୟାଚାରରେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଲୋକମାନେ ହାଇ ଏକଥା ବାଦ୍ୟାଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ ।

ବାଦ୍ୟା ହାତୀର ମାଲିକକୁ ଧରି ଆଣିବାକୁ କଟୁଆଳକୁ ଯୁକ୍ତମ ଦେଲେ । କଟୁଆଳ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ବୁଝିଲା ଯେ, ବାଦ୍ୟା ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ଦୁହେଁଙ୍କୁ ଯେଉଁ ହାତୀ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ ଏ ସେହି ହାତୀ । ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ କଟୁଆଳ ବାଦ୍ୟାଙ୍କ ନିକଟରେ ହାଜର ହେଲେ ।

ବାଦ୍ୟା ପଚାରିବାରୁ ସେମାନେ କହିଲେ, “ଆମେମାନେ ହାତୀକୁ ଅନେକ ଦିନ ପୋଷି ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲୁଁ । ସେ ଭଲକରି ସଙ୍ଗୀତ ଶିଖିଯିବାରୁ ଆମେମାନେ ତାକୁ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ଦେଇ ଛାଡ଼ି ଦେଇଛୁଁ । ସେ ଆପଣଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ଚାଲିଆଡ଼େ ଚାଲି ଲୋକଙ୍କୁ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣାଇବ ଓ ରୋଜଗାର ମଧ୍ୟ କରିବ । ସେହି ରୋଜଗାରରେ ସେ ଚଳିବ ଓ ଆମେମାନେ ମଧ୍ୟ ଚଳିବୁଁ ।”

ଏକଥା ଶୁଣି ବାଦସା ସେମାନଙ୍କର କୌଶଳ ବୁଝିପାରି ନ ହୁଏ ରହୁ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ କାଣି ପାରିଲେ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ହାତା ଦେବା ଠିକ୍ ହୋଇ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ହାତାକୁ ଆଣି ନିଜ ହାତାଶାଳରେ ରଖାଇଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡେ ଗାଁ ଦେଲେ, ଯେପରି କି ସେମାନେ ଭଲରେ ଚଳିପାରିବେ ।

ଦାଢ଼ି ଟାଣିକାର ଦଣ୍ଡ

ଦିନେ ଆକବର ଅନ୍ଧର ମହଲରେ ବସିଛନ୍ତି, ଏପରି ସମୟରେ ବେଗମ୍ ତାଙ୍କ ନାତିକୁ ଆଣି କୋଳରେ ଦେଇଦେଲେ । ବାଦସା ନାତି ସଙ୍ଗେ ଖେଳିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନାତି ତାଙ୍କ ଦାଢ଼ିକୁ ଧରି ଝିଙ୍କିଲା । ସେ ସେତେ ଛଡ଼ାଇ ଥା'ନ୍ତି ସେ ହୁସି ହୁସି ସେତିକି ଭଡ଼ୁଥାଏ । ତାଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ନାତି ସଙ୍ଗେ ହସୁଥାନ୍ତି, ଦାଢ଼ିକୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ପାରୁ ନ ଥାନ୍ତି ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ସେ ବାହାରକୁ ଆସି ବାରବଲକୁ ଦେଖିଲେ । ସେ ପଚାରିଲେ, “କହୁଲ ବାରବଲ, ମୋ ଦାଢ଼ିକୁ ଜଣେ ଯଦି ଭଡ଼େ, ତାକୁ କି ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯିବ ?”

ବାରବଲ କଥାଟା ବୁଝିପାରି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କହୁଲେ, “ମିଠେଇ, କେବଳ ମିଠେଇ ଦେବେ ।”

ବାଦସା ଖୁସି ହୋଇ ବାରବଲଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ହାତ ମିଳାଇଲେ ।

ଖବର କିପରି ଦିଆଯିବ ?

ପରେ ଜଣେ ଫକୀର ଗୋଟିଏ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଶୁଆ ଆଣି ଆକବରଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ । ଶୁଆଟିକୁ ଅନେକ କଥା ଶିଖା ଯାଇଥିଲା । ସେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଧରି କଥା କହି ପାରୁଥିଲା, ହସୁଥିଲା, କାଶୁଥିଲା ଓ ଯାହା କହୁଥିଲା ତାକୁ ନକଲ କରୁଥିଲା । ବାଦସା ଅତି ଆଦରରେ ତାକୁ ପାଳିଲେ । ସେ ଗୁଳରକୁ କହିଦେଲେ, ଯଦି ତାର କେବେ ଦେହ ଖରାପ ହୁଏ ମତେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଜଣାଇବ, ଆଉ ଯଦି କେହି ଆସି କହେ ଯେ ସେ ମରି ଯାଇଛି, ତାର ମୁଣ୍ଡକାଟ ହେବ । ଖବରଦାର !”

ଗୁଳରଟି ଖୁବ୍ ଯତ୍ନରେ ଶୁଆଟିକୁ ରଖିଥାଏ । ତା' ଦେହରେ ଯେପରି କୌଣସି ଆଞ୍ଚ ନ ଆସିବ ସେଥିପାଇଁ ସେ ସବୁବେଳେ ସତର୍କ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଦୌବାରୁ ଶୁଆଟି ମରିଗଲା । ଗୁଳର ଭାରି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଭାବିଲା, ମୋର ଆଉ

ରକ୍ଷା ନାହିଁ, ଏ ଖବର ପାଇଲ ମାତ୍ରେ ବାଦସା ମୋର ଫାଶି ହୁକୁମ ଦେବେ । ସେ ବସି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଗାରବଲ ଘେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଗୁରୁର ତାଙ୍କୁ ଯିବା କଥା କହି ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । କହିଲା, “ମୋର ପ୍ରାଣ ରହିଲା ।”

ଗାରବଲ ଗୁରୁରକୁ ବୋଧ ଦେଇ ବାଦସାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା ଆମ ଶୁଆଟି.....।”

“ସେ କଣ ମରିଗଲା ?”

“ନା, ସେ ମରିବ କିପରି ? ସେ ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଧ୍ୟାନ କରୁଛି । ସେ ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି ଆଖି ଓ ଅଙ୍ଗକୁ ବନ୍ଦ କରି ବସି ରହିଛି ତାର ଡେଣା ମଧ୍ୟ ହଲୁ ନାହିଁ । ସେ ଯୋଗ ସମାଧିରେ ଥିଲା ପରି ଜଣା ପଡ଼ୁଛି ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ତାହା ହେଲେ କହୁନା କାହିଁକି ଯେ ସେ ମରି-ଯାଇଛି ?”

“ସେ କଥା ମୁଁ କିପରି କହି ପାରିବି ? ମୋର ମନେହୁଏ ସେ ବୋଧହୁଏ ଯୋଗ ସାଧନା କରୁଛି । ଆପଣ ଆସି ନିଜେ ଦେଖନ୍ତୁ ।”

ବାଦସା ପିଞ୍ଜର ପାଖକୁ ଯାଇ ମଲା ଶୁଆକୁ ଦେଖି କହିଲେ, “ଗାରବଲ, ତୁମେ ଜଣେ ଜ୍ଞାନୀ ଲୋକ ହୋଇ ଶୁଆଟା ମରିଛି କି ନାହିଁ ଜାଣି ପାରୁ ନାହିଁ ? ମତେ ଏକଥା ଆଗରୁ କହିଥିଲେ ମୁଁ ଏତେବାଟ ଦେଖିବାକୁ ଆସି ନଥାନ୍ତୁ ।”

ଗାରବଲ କହିଲେ, “ଯଦି ତାର ମଲା ଖବର ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଇଥାନ୍ତୁ ଆପଣ ମୋର ମୁଣ୍ଡକାଟ କରିଥାନ୍ତେ ।”

ବାଦସା ଘୁଙ୍କେଇ ପୁରୁଷ ଯେଉଁ କଥା କହିଥିଲେ ସେ କଥା ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ ଗାରବଲଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲେ ।

ମୁକ୍ତା ଗୁଣ

ଫିରେ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ହୃଦ୍ୟା ଅପରାଧରେ ଧରାଗଲେ । ତାଙ୍କ ଘର ପଛପାଖେ ଗୋଟିଏ ଲୋକର ମୃତଦେହ ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖି ଯାଇଥିଲା । ସେହି ଭଦ୍ରଲୋକ ଉପରେ ପୁରୁଷ କଟୁଆଳଙ୍କର ରାଗ ଥିଲା । ସେ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ଧରିନେଇ ସାକ୍ଷୀ ପ୍ରମାଣ ଯୋଡ଼ିଦେଇ ମକଦ୍ଦମାକୁ ଏପରି ସଜାଡ଼ ଦେଲା ଯେ ଲୋକଟି ଉପରେ

ହତ୍ୟା ଅପରାଧ ପ୍ରମାଣ ହୋଇଗଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ନିର୍ଦୋଷ । ବିଚାରରେ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମା ଦଣ୍ଡ ହରୁମ ହେଲା ।

ସେହି ଉଦ୍‌ଭୋଗଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାରବଲଙ୍କର ବନ୍ଧୁତା ଥିଲା । ସେ ଏକଥା ଶୁଣିପାରି ବନ୍ଧୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କଠାରୁ ସବୁ କଥା ଶୁଣିଲେ । ତାଙ୍କ ମନରେ ଭାରି ଦୁଃଖ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେ କିଛି କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ କାନରେ କେତୋଟି କଥା କହିଦେଇ ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ଲୋକଟିକୁ ଆସିଦେବା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ଶେଷ ଇଚ୍ଛା କ'ଣ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ପଚାରାଗଲା । ସେ କହିଲେ, “ମୁଁ କେବଳ ଥରେ ବାଦସାଜ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଚାହେଁ ।”

ସେହି ଅନୁସାରେ ତାଙ୍କୁ ବାଦସାଜ ପାଖକୁ ନିଆଗଲା । ସେ ବାଦସାଜ କହିଲେ, “ମୋର ତ ଶେଷ ସମୟ ହୋଇଗଲା, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଭଲ ବିଦ୍ୟା ଜାଣି-ଥିଲି, ସେଇଟି ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଇଦିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୁଁ ମରିଗଲେ ସେ ବିଦ୍ୟା ସଂସାରରୁ ଲେପ ହୋଇଯିବ ।

ବାଦସା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଦେଖାଇ କହିଲେ, “ତେବେ ସେ କଥା କହ ।”

ସେ କହିଲେ, “ମୁଁ ମୁକ୍ତା ଫସଲ ଉତ୍ପାଦନ କରି ଜାଣେ । ସେଥିରେ ଯେଉଁ ମୁକ୍ତା ଫଳିବ ତାହା ଉତ୍କଳ ଧରଣର ସବୁ ମୁକ୍ତା । ମୁଁ ସବୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଦେଇଯିବି । କିନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ଛଅମାସ ସମୟ ଦରକାର, ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ଜମି ଓ ଓ କିଛି ଟଙ୍କା ।”

ବାଦସା ଏଥିରେ ରାଜି ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ସବୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଦେଇଦେଲେ । ଫାଣି-ଦଣ୍ଡ ସ୍ଥଗିତ ରହିଲା । ଉଦ୍‌ଭୋଗ ଜମିରେ ଭଲକରି ଖୁସ କରି ଖଜ ଦେଇ ଗୁଡ଼ିଏ ଗହମ ବୁଣିଦେଲେ । ଗହ ହୋଇ କେତେ ମାସ ପରେ ଗହମ ଫଳିଲା । ଗହମ ଗୁଡ଼ିକ ଭଲ ହୋଇଥାଏ । ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଉଥାଏ ।

ତୁଳେ ସେ ଉଦ୍‌ଭୋଗ ଖୁବ୍ ଭୋଗରୁ ଯାଇ ବାଦସାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ମୁକ୍ତା ଫସଲ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଆପଣ ଆସିଲେ ଦେଖି ପାରିବେ ।”

ବାଦସା କେତେଜଣ ଲୋକ ନେଇ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସେଠାକୁ ବାହାରିଲେ । ଶୀତଦିନ ସକାଳ, ଶୁଣିଆଡ଼ ଟିକିଏ କୁହୁଡ଼ିଆ ହୋଇଛି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଆସୁଅଛି । ଏପରି ସମୟରେ ବାଦସା ଗହମ କ୍ଷେତରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲେ ଯେ ସେତଟି ଭାରି

ସ୍ବପ୍ନର ହୋଇଛି । କାକର ପଡ଼ି ଗଛରେ ଗନ୍ଧମ ଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍ ମୁକ୍ତା ପରି ଦେଖା
ଦାଉଛି । ବାଦସାଙ୍କର ଓ ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କର ଭ୍ରମ ହେଲା । ସେମାନେ ମନେ
କଲେ ପ୍ରକୃତରେ ମୁକ୍ତା ଫଳିଛି । ଉଦ୍ବଳେକ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବୁଝାଇ ଦେଲେ ।
ବାଦସା ଖୁସି ହୋଇ କହି ମୁକ୍ତା ତୋଳି ଆଣିବାକୁ କହିଲେ । ଉଦ୍ବଳେକ କହିଲେ,
“ଏଥରେ କେବଳ ଏତିକି କଥା ଯେ ଯେଉଁ ଲୋକ କେବେ ହେଲେ କୌଣସି
ଅପରାଧ କରିନାହିଁ ସେହି ଲୋକ ତୋଳିଲେ ମୁକ୍ତା ହାତକୁ ଆସିବ । ନହେଲେ ସବୁ
ମିଳାଇ ଯିବ, ତୋଳିବା ଲୋକର ହାତରେ କୃଷ୍ଣ ହୋଇଯିବ ।” ଏହା ଶୁଣି କେହି
ଲୋକ ମୁକ୍ତା ତୋଳିବାକୁ ସାହସ କଲେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ମନେ କଲେ ଯେ
ସେମାନେ ଜୀବନରେ କିଛି ନା କିଛି ଦୋଷ କରିଛନ୍ତି, ତୋଳିବାକୁ ଗଲେ ଅନ୍ଧସ
ହେବ ।

ଏହା ଦେଖି ଉଦ୍ବଳେକ ବାଦସାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ମୁଁ ଦେଖୁଛି
କୌଣସି ଲୋକ ଦୋଷରୁ ମୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ସମସ୍ତେ ଦୋଷୀ ।...ମୁଁ ତେବେ ଏକା
ଦଣ୍ଡର ଲାଗି ହେବି କାହିଁକି ? ଏ କଥା ଭଲ କରି ବିଚାର କରାଯାଉ ।”

ବାଦସା ଲୋକଟିର ବୁଦ୍ଧି କୌଶଳ ଦେଖି ଖୁସି ହୋଇଗଲେ । ସାରବଲ
ମଧ୍ୟ ପାଖରେ ଥିଲେ । ସେ ବାଦସାଙ୍କୁ ଲୋକର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷତା କଥା ଭଲକରି ବୁଝାଇ
ଦେଲେ । ବାଦସା ବୁଦ୍ଧି ପାରିଲେ ଯେ ଏ କୌଶଳ ସାରବଲଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରୁ
ବାହାରିଛି ।

ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଉଦ୍ବଳେକଙ୍କୁ ଖଲ୍ଲସ କରି ଦିଆଗଲା ।

ବିଛା କାମୁଡ଼ା ମନ୍ତ୍ର

ଦିନେ କେତେଜଣ ସଭାସଭା ସାରବଲଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉ-
ଥିଲେ । ନାନା କଥା ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ସେମାନେ ସାରବଲଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଆପଣ ଯଦି
ସ୍ବଚ୍ଛମାସ୍ତ୍ରକୁ ସଭା ମଧ୍ୟରେ ଥରେ ତୁମ୍ଭେ କରିପାରିବେ ଆମେମାନେ ଦଶ ହଜାର
ଟଙ୍କା ଦେବୁ ।” ସାରବଲ ଏଥିରେ ରାଜି ହେଲେ ।

ତହିଁ ଆରଦନ ସାରବଲ ଅନ୍ଧର ମହଲକୁ ଯାଇ ଏ କଥା ସ୍ବଚ୍ଛମାସ୍ତ୍ରକୁ
କହିଲେ । ସ୍ବଚ୍ଛମାସ୍ତ୍ର କହିଲେ, “କାକା, ରୂପେ ଯେତେବେଳେ କଥା ଦେଇଛ
ମୋର ଏଥିରେ ଆପଣ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସଭା ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସାମନାରେ ଏକଥା
କପରି ହୋଇ ପାରିବ ?”

ସାରବଳ ରାଜକୁମାରଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଉପାୟ କହିଦେଲେ । ରାଜକୁମାର ସେଥିରେ ରାଜ ହୋଇଗଲେ ।

ଏହା ପରଦିନ ଦରବାର ବସିଛି, ସଭାସଦମାନେ ସମସ୍ତେ ଅଛନ୍ତି । ଏପରି ସମୟରେ ରାଜକୁମାର ଦରବାରକୁ ଦୌଡ଼ି ଆସି ପାଟିକରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବାଦସା ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରାଜକୁମାରଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାଲିଯାଇ କାରଣ ପଚାରିଲେ । ରାଜକୁମାର କିକି ହୋଇ କାନ୍ଦି କହିଲେ, “ମୋ ଗାଲରେ ଗୋଟାଏ ବହୁ କାମୁଡ଼ି ଦେଲା । ଶୁଣି ବନ୍ଧୁ ହୁ ।”

ବାଦସା ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “କିଏ କଣ ଉପାୟ ଜାଣ କହି ।”

ସମସ୍ତେ ଚୁପ୍ ରହିଲେ । ସାରବଳ କହିଲେ, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ମନ୍ତ୍ର ଜାଣେ, ଯାହା ଯାହା ଭଲ ହୋଇପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଟିକିଏ ଅସୁବିଧା ଅଛି । ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିଲା ବେଳେ ବହୁ କାମୁଡ଼ା ସ୍ଥାନକୁ ମୁହଁ ଲଗାଇ ଗୋଟିବାକୁ ହେବ । ସେ କଥା କପରି ହୋଇ ପାରିବ ?”

ବାଦସା କହିଲେ, “ସେଥିରେ କଣ ଅଛି ? ମୋ ଝିଅ ତ ପିଲାଟାଏ, ଆଉ ରୂପେ ହେଉଛି ତାର କାକା । ଏଥିରେ ଦୋଷ କଣ ? ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ବସକୁ ଗୋଟି ବାହାର କରିଦିଅ ।”

ସାରବଳ ଯାହା ଯାହା ଯାଇ ରାଜକୁମାରଙ୍କ ଗାଲରେ ବାନ୍ଧୁଥିବା ଚୁମ୍ବନ ଦେଲେ । ସେହି ସମୟରେ ସେ ସଭାସଦମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆଖିମିଟିକା ମାରୁଥାନ୍ତି । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ରାଜକୁମାର କହିଲେ, “ମୁଁ ଭଲ ହୋଇଗଲା, ଆଉ କିଛି ନାହିଁ ।” ସାରବଳ ବାଜି ଚିତ୍ତହସ୍ତି ବୋଲି ସଭାସଦମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆନନ୍ଦରେ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ସଭାସଦମାନେ ବାଦସାଙ୍କୁ ଆମ୍ବେମାନେ ମଧ୍ୟ ଏ ମନ୍ତ୍ର ଜାଣୁ, କିନ୍ତୁ ଆପଣ କଣ ଭାବିବେ ବୋଲି କହିଲୁ ନାହିଁ ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ଭଲ କଥା । ଆଉ କେବେ ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ କାମରେ ଲାଗିବ ।”

ଏହାପରେ ସାରବଳ ସଭାସଦମାନଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ମାଗିବାକୁ ସେମାନେ ଟଙ୍କା ନଦେଇ ଗାଲ ଭୁରୁଡ଼ି କଲେ । ସାରବଳ କିଛି ନ କହି ଦିନେ ଏହାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବେ ବୋଲି ମନେ ମନେ ଠିକ୍ କଲେ ।

କିଛି ଦିନ ପରେ ଦିନେ ବାଦସା ତାଙ୍କ ସଭାସଦମାନଙ୍କୁ ସେନା ଗୋଟିଏ

ଜଙ୍ଗଲକୁ ବଣ ଭେଜି କରିବାକୁ ଗଲେ । ଦିନତମାମ୍ ହୁଏ ଖେଳ ଆମୋଦ-ପ୍ରମୋଦରେ କଟିଲା । ବେଳବୃତ୍ତ ସମୟକୁ ବାରବଲ ଗୋଟିଏ ବଣବୃତ୍ତା ପାଖକୁ ଝାଡ଼ା ଫେରିବାକୁ ଗଲେ । ସେଠାରୁ ସେ ଡ଼ୋରୁ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ ଯେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ବଗ୍ଗି କାମୁଡ଼ି ଦେଲା । ସେଠାରୁ ଶୁଣିଆସି ସେ ବିକଳ ହୋଇ ଭୂମିରେ ଗଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବାଦସା ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ସେହି ସଙ୍କ୍ରମଣମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଭ୍ରମେମାନେ ଶୀଘ୍ର ମର ପଡ଼ି କାମୁଡ଼ା ସ୍ଥାନକୁ ଶୋଷି ପକାଅ ।” ସଙ୍କ୍ରମଣମାନେ ବାରବଲଙ୍କ କୌଶଳ ବୁଝି ପାରିଲେ । ସେମାନେ ବାଦସାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ହୁକୁର, ବଗ୍ଗି ବାରବଲଙ୍କ ମନଦ୍ୱାର ପାଖରେ କାମୁଡ଼ି ଦେଇଛି, ସେ ଅର୍ଥନା ସ୍ଥାନକୁ ଆମେମାନେ ଶୋଷି ବୁଝି କପରି ?”

ବାଦସା ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, “ଏ ଗୋଟାଏ ଜୀବନ ମରଣର କଥା । ଏ ସମୟରେ ଭଲସ୍ଥାନ ମନ୍ଦସ୍ଥାନ ବିଚାର କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଶୀଘ୍ର ଉପାୟ କର । ଲୋକଟାକୁ ମାଗିଦେବ ନା କ’ଣ ? ଜଙ୍ଗଲ ବଗ୍ଗିର ବିଷ ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର ।”

ସଙ୍କ୍ରମଣମାନେ ଆଉ ବାଦସାଙ୍କ ସଂଗେ ଯୁକ୍ତିତର୍କ କରିବାକୁ ସାହସ କଲେ ନାହିଁ । ଏଣେ ବାରବଲ ବିକଳ ହୋଇ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଚିତ୍କାର କରୁଥାନ୍ତି, ସତେ ସେପରି ବଗ୍ଗି କାମୁଡ଼ାରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ବାଦସା ମଧ୍ୟ ପାଟି କରି ସଙ୍କ୍ରମଣମାନଙ୍କୁ ହୁକୁମ୍ ଦେଉଥାନ୍ତି ।

ଶେଷରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ବାରବଲଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଗୁଳିକରି କହିଲେ, “ଆମେମାନେ ଶପଥ କରି କହୁଛୁ, ଆପଣଙ୍କୁ ଆଜି ମଧ୍ୟରେ ଆମେ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦେବୁ । ଏ ବିପଦରୁ ଆମମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । କାଳ-କାଳକୁ ଏ ବଦନାମ ରହିଯିବ ।”

ବାରବଲ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଶୁଣି ହୋଇ ବାଦସାଙ୍କୁ ଯାଇ କହିଲେ ଯେ ସେ ଭଲ ହୋଇ ଗଲେଣି ।

ପରେ ବାଦସା ସବୁ ରହସ୍ୟ ଜାଣି ବାରବଲଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିର ଅଜସ୍ୱ ପ୍ରଶଂସା କଲେ ।

ଆଲୁଅରେ ଅନ୍ଧାର

ଅରେ ଆକବର ବାରବଲଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଲୁଅରେ ସବୁ ଜନସ୍ତ ତ ଦେଖାଯାଇ ପାରେ । କୌଣସି ଜନସ୍ତ ଅଳ୍ପ ଯାହାକି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଲୁଅରେ ଦେଖା-ନହିବ ?”

ସାରବଳ ଚତୁଃଶତକ୍ କହିଲେ, “ହଁ ଆଜ୍ଞା, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଲୁଅରେ ଅନ୍ଧକାର ଦେଖାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।”

ଏ ଗୁରନ୍ତ ନିବାସରେ ଆକବର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଗଲେ ।

ବୁଦ୍ଧି ଥିଲେ ଉପାୟ ଅଛି

ଦିନେ ଆକବରଙ୍କ ସଭାରେ ସାରବଳ ନଥିଲେ । ସଭାସମାନେ ବାଦସାଜୁ କହିଲେ, “ଆପଣ ଆଜ୍ଞାକାଳି ଆମମାନଙ୍କୁ କୌଣସି କଥା ସବୁରୁ ନାହାନ୍ତି ବା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସ୍ବର ଦେଉନାହାନ୍ତି । କେବଳ ସାରବଳଙ୍କ ଉପରେ ଆପଣଙ୍କର ପୂର୍ବ ବିଶ୍ୱାସ । ଆମମାନଙ୍କର କଣ କିଛି ବୁଦ୍ଧି ମୁଞ୍ଚି ନାହିଁ ?”

ଆକବର ଟିକିଏ ହସି ଦେଇ କହିଲେ, “ମୁଁ ରୁମେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟର ସ୍ବର ଦେଉଛି ।” ଏହା କହି ସେ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁକୁ ଡାକ ଠିକ୍ ଅଡ଼େଇ ଡୁଟ ଲମ୍ବର ଖଣ୍ଡେ କନା ଆଣିବାକୁ କହିଲେ । କନା ଆଣିବାକୁ ବାଦସା କହିଲେ, “ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖଟ ଉପରେ ଶୋଉଛି । ରୁମେମାନେ ଏହି କନାରେ ମୋର ସମୁଦାୟ ଦେହକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ଦିଅ ।

ଆକବର ଲମ୍ବ ହୋଇ ଖଟରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅଡ଼େଇ ଡୁଟ କନାରେ ତାଙ୍କର ଲମ୍ବା ଦେହ ଘୋଡ଼େଇ ହେବ କିପରି ?

ସଭାସମାନେ ଆସି ବାଦସାଙ୍କ ଦେହ ଘୋଡ଼େଇବାକୁ ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, କିନ୍ତୁ କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ମୁଣ୍ଡକୁ ଘୋଡ଼ାଇବାକୁ ବସିଲେ ଗୋଡ଼ ଖାଲି ପଡ଼େ, ଗୋଡ଼କୁ ଘୋଡ଼ାଇବାକୁ ବସିଲେ ମୁଣ୍ଡକୁ ପାଏ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ନାନା ଉପାୟ କଲେ, କିନ୍ତୁ କିଛି ହେଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ବାଦସା ସାରବଳଙ୍କୁ ଡାକାଇ ପଠାଇଲେ । ସାରବଳ ଆସିବାକୁ ତାଙ୍କୁ କଥାଟା ବୁଝାଇ ଦିଆଗଲା । ସେ କିପରି ଏହାକୁ ସମାଧାନ କରିବେ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଚାହିଁ ବସିଥାନ୍ତି ।

ସାରବଳ ଖଟ ପାଖକୁ ଯାଇ ଆକବରଙ୍କ ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଧରି ଆଣି ପାଖରୁ ସଜି ଦେଇ ଲେଟେଇ ଦେଲେ । ତାହାଦ୍ୱାରା ବାଦସାଙ୍କ ଦେହ ଯେତେ ଜାଗା ମାଡ଼ି ବସିଥିଲା, ତାହାଠାରୁ କମ୍ ଜାଗାରେ ରହିଗଲା । ତା’ପରେ ସେ କନାଖଣ୍ଡ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ଦେହର ଗୁରୁଅଂଶକୁ ପାଇଗଲା ।

ବାଦସା କହିଲେ, “ରୁମେ ମୋ ଗୋଡ଼କୁ ଏପରି କାକିଦେଲ କାହିଁକି ?”

ବାରବଲ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ଯେତକ ଚୁନାକୁ ଯେତକ ପିଠା । ଯେତକ ଲୁଗା ଅଛି, ସେହି ଅନୁସାରେ ଗୋଡ଼କୁ ଲମ୍ବାଇବାକୁ ହେବ କିମ୍ବା ଜାକବାକୁ ହେବ ସିନା ।”

ବାରବଲଙ୍କର କୌଶଳ ଦେଖି ବାଦସା ଖୁବ୍ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ-ମାନେ ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ ବୁଦ୍ଧିରେ ସେମାନେ ବାରବଲଙ୍କର ଗୋଡ଼ କାଣି ଆଙ୍କୁ ଠିକ୍ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହନ୍ତି ।

ପୁରସ୍କାରରୁ ଅଧେ

ବାରବଲ ପ୍ରଥମେ ଯେତେବେଳେ ଦଳୀକୁ ଆସିଲେ ତାଙ୍କୁ ବାଦସାଙ୍କ ପାଖରେ ପରାବସ୍ତୁ କରାଇ ଦେବାର ଲୋକ କେହି ନଥିଲେ । ସେ ଦଳୀରେ କାହାଣୀକୁ ଚିତ୍ରି ନଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ଅନେକ କଡ଼ି, ପଣ୍ଡିତ, ଚମକର, ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ଆକବରଙ୍କ ସଭାକୁ ନିଜ ନିଜର ବିଦ୍ୟା ଦେଖାଇ ଯଥେଷ୍ଟ ପୁରସ୍କାର ପାଉଥିଲେ । ବାରବଲଙ୍କର ଭାବ ଆଶା ଥିଲା ଯେ ସେ ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ଓ ବାକ୍ସଚୂଡ଼ା ଦ୍ଵାରା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ପାରିବେ । କିନ୍ତୁ ଦରବାରକୁ ଯିବେ କିପରି ? ସେ ଦେଖି ପାରିଲେ ଯେ ଯେତେ ନୂଆ ଲୋକ ଯାଉଛନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ଦରୁଆନକୁ କିଛି ବକ୍ସିୟ ଦେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ହାତରେ ଟଙ୍କା ପଇସା କିଛି ନାହିଁ । କିଛି ଉପାୟ ନଦେଖି ସେ ଦରବାର ଫାଟକ ନିକଟକୁ ଗଲେ । ଦରୁଆନକୁ କହିଲେ, “ମୁଁ ଅନେକ ଦୂରରୁ ଆସିଛି । ମତେ ଦରବାର ଭିତରକୁ ଟିକିଏ ଗୁଡ଼ିଦିଅ ।”

ଦରୁଆନ କହିଲା, “ଏତେ ସମ୍ବଳରେ ଦରବାରକୁ କେହି ଯାଏ ନାହିଁ । ମୁଁ ବକ୍ସିୟ ପାଇଲେ ଗୁଡ଼ି ଦେଇପାରେ ।”

ବାରବଲ କହିଲେ, “ଭଲ କଥା ! ମୋ ହାତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି ନାହିଁ ।

ମୁଁ ଦରବାରରୁ ଯାହା ପାଇବ ସେଥିରୁ ତୁମକୁ କିଛି ଦେବି ।”

ଦରୁଆନ କହିଲା, “ଯାହା ପାଇବ ତାର ଅଧେ ଦେବାକୁ ହେବ ।”

ବାରବଲ କହିଲେ, “ହଉ, ମୁଁ ଏଥିରେ ରାଜି ।”

ଏହାପରେ ବାରବଲ ଦରବାର ଭିତରକୁ ଗଲେ । ସଭାଘରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆଡ଼ମ୍ବର ଦେଖି ସେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ଅନେକ ଗୁଣୀ ଲୋକ ସଭାରେ ନିଜ ନିଜ ବିଦ୍ୟାର ପରିଚୟ ଦେଇ ସାରିଲି ପରେ ବାରବଲ କିଛି କହିବାକୁ ଅନୁମତି ମାଗିଲେ । ଅନୁମତି ମିଳିବାରୁ ସେ ତାଙ୍କର ଗଳ୍ପ, ବାକ୍ସଚୂଡ଼ା, ଓ

ରଜ ରସ ଦ୍ଵାରା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁଗଧ କରିଦେଲେ । ବାଦନା ଅନ୍ୟନ୍ତ ଖୁସି ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଜଣ ପୁରସ୍କାର ଶୁଭାନ୍ତ ବୋଲି ପଚାରିଲେ । ବୀରବଳ କହିଲେ, “ମହାରାଜ ! ମୁଁ କିଛି ପୁରସ୍କାର ଚାହେଁ ନାହିଁ । ମତେ କେବଳ ଶହେ ବେତ ପ୍ରହାର ପୁରସ୍କାର ମିଳୁ ।”

ବାଦନା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହିଲେ, “ତୁମେ କଣ ପାଗଳ ? ବେତ ମାଡ଼ କିଏ କେବେ ପୁରସ୍କାର ମାଗେ ?”

ବୀରବଳ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ହଁ, ମୋର ସେତିକି ଲୋଡ଼ା । ମୁଁ ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ପୁରସ୍କାର ମାଗୁଛି । ଯଦି ନ ଦେବେ ମୁଁ ଚାଲି ଯାଉଛି ।”

ବାଦନା ଦେଖିଲେ ଯେ ବୀରବଳ କିପରି କିଛି ଦେହ ପୁରସ୍କାର ଚାହେଁ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ କିଛି ପୁରସ୍କାର ସେ କେବେ ନାହିଁ । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସେ ଜଣେ ଗୁରୁଙ୍କ ଆଶ୍ରେ ଆଶ୍ରେ ବେତ ଦେବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ପରୁଣ ବେତ ଦିଆ ହେଲା ପରେ ବୀରବଳ କହିଲେ, “ସେତିକି ଆଉ, ଏ ପୁରସ୍କାରରେ ମୋର ଜଣେ ଅଂଶୀଦାର ଅଛନ୍ତି । ସେ ଏଥିରୁ ଅଧେ ପାଇବେ ।”

ବାଦନା ପଚାରିଲେ, “ସେ କାହାନ୍ତି ? ତୁମ ପରି ପାଗଳ କ’ଣ ଆଉ କଣେ ଅଛନ୍ତି ?”

“ସେ ପାଗଳ କି ଠିକ, ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । ସେ ଦରବାର ଫାଟକ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଅପଣ ଉଲକର ଜାଣିଥିବେ ।”

“ତାଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ଡାକ ଆଣ ।”

ବୀରବଳ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଯାଇ ଦରୁଆନକୁ ନେଇ ଆସିଲେ ।

ବାଦନା ପଚାରିଲେ, “ତୁମ ଅଂଶୀଦାର କାହାନ୍ତି ?”

ବୀରବଳ ଦରୁଆନକୁ ଦେଖାଇ ଦେଲେ ।

ବାଦନା କହିଲେ, “ସେ ତ ମୋର ଦରୁଆନ, ସେ କିପରି ତୁମର ଅଂଶୀଦାର ହେଲ ?”

ବୀରବଳ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ମତେ ଦରବାର ଉତ୍ତରକୁ ଆସିବାକୁ ଅନୁମତି ନ ଦେବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମୋର ପୁରସ୍କାରରୁ ଅଧେ ଦେବ ବୋଲି ଜବାବ ଦେଇଥିଲି । ଏ ଜବାବ ଦେବାରୁ ମତେ ଅନୁମତି ମିଳିଲା ।”

“ଏ ତ ହେଲୁ ଲକ୍ଷ । ତେବେ କଣ ସେ ଲକ୍ଷ ଚାହିଁଲୁ ?”

“ସେ କହିଲେ ସେ ଏଇଟା ହେଲୁ ଏଠିକାର ନିୟମ । ବକ୍ସିସ୍ ନ ଦେଇ କେହି ନୂଆ ଲୋକ ଭିତରକୁ ଯାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।”

ଆଉ କେତେକଟି ସହସଦ୍ କହିଲେ, “ହଁ ଆଜ୍ଞା, ଆମମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ବକ୍ସିସ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ଏବେ ବୁଝାଗଲା, ତେବେ ତାକୁ ପୁରସ୍କାରରୁ ଅଧେ ଦିଅ । ଖୁବ୍ ଜୋର୍ରେ ବେତ ଦିଅ ।”

ଦରୁଆନ କିନ୍ତୁ ବୁଝି ନପାରି ସାରବଳଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆବାକାବା ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଲା । ସାରବଳ କହିଲେ, “ତୁମ୍ଭ ଅନୁସାରେ ତୁମେ ମୋ ପୁରସ୍କାରରୁ ଅଧେ ପାଇବାର କଥା । ମତେ ପୁରସ୍କାର ମିଳିଛି ଶହେ ବେତ ମାତ୍ର । ମୁଁ ପଶୁଣ ବେତ ଖାଇ ଯାଉଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ ତୁମ ଅଧକ ପାଇବ ।”

ଦରୁଆନକୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ପଶୁଣ ବେତମାତ୍ର ହେଲା । ଏହା ଛଡ଼ା ଲକ୍ଷ ନେବା ଅପରାଧରେ ତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବାହାର କରି ଦିଆଗଲା ।

ସାରବଳଙ୍କ ବୁଝି ଓ କୌଶଳରେ ଖୁସି ହୋଇ ବାଦସା ତାଙ୍କୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ପୁରସ୍କାର ଦେଲେ ଓ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ନିଜର ସହସଦ୍ କରିଦେଲେ ।

ସାହସୀ ଅଥଚ ଭୀରୁ

ଦିନେ ଆକବର ସାରବଳଙ୍କୁ କହିଲେ, “ମତେ ଏପରି ଜଣେ ଲୋକ ଆଣିଦିଅ ଯେ ଖୁବ୍ ସାହସୀ, ଅଥଚ ଭୀରୁ ।”

ବାଦସାଙ୍କ କଥାରେ ସାରବଳ ପ୍ରଥମେ ଟିକିଏ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ, କିନ୍ତୁ ପରେ କହିଲେ, “ହଉ, ମୁଁ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଉଛି ।”

“କିଛି ସମୟ ପରେ ସେ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ବାଦସାଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେ କହିଲେ, “ଏହି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି ଖୁବ୍ ସାହସୀ, ଅଥଚ ଭୀରୁ ଭୀରୁ ।”

ବାଦସା ପଚାରିଲେ, “କିପରି ?”

ସରବଳ କହିଲେ, “ସେ ପ୍ରତିଦିନ ଅଧ ଗୁଡ଼ରେ ତାର ପ୍ରେମିକକୁ ଭେଟିବାକୁ ଅନେକ ଦୂର ଯାଏ । ଅତି ଅନ୍ଧାର ଗୁଡ଼ ହୋଇଥାଉ, ସୋର ବର୍ଷା ହୋଇଥାଉ, ସେ କିନ୍ତୁ ମାନେ ନାହିଁ । ବାଟରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଦେଖିଲେ ସେ ଡରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ବାହାନା କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଭୁଲାଇ ଦିଏ । ସେତେବେଳେ ତାର ସାପ କି ଚାପର ଭୟ ମଧ୍ୟ ନଥାଏ । ଏହାଠାର ବଳି ସାହସର କଥା ଆଉ କଣ ଅଛି ? କିନ୍ତୁ ସେ ସେତେବେଳେ ଘରେ ଶୋଇଥାଏ, ସେତେବେଳେ ମୁଣ୍ଡଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ଖଟ୍ କରି ଶବ୍ଦ କଲେ ସେ ଭୟରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼େ । ତାକୁ କିମା ନିଦ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ତାର ଡର ଦେଖିଲେ ଲୋକ ନ ହସି ରହୁ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେବେ ତା’ଠାରୁ ବଳି ଶୁରୁ ଆଉ କିଏ ଅଛି ?”

ଏହି ଉତ୍ତରରେ ଖୁସି ହୋଇ ବାଦସା ସରବଳଙ୍କୁ ପୁରସ୍କାର ଦେଲେ ।

ଧୂର୍ତ୍ତ ଦରକି

ଦିନେ ଆକବର ଓ ସରବଳ ବସି ଖୁସି ଗପ କରୁଥିଲେ । ସରବଳ କଥାସ୍ତମ୍ଭରେ କହିଲେ, “କାଶିର ମାଝେ ଠକ । ଏପରି କାଶିର ଅଛନ୍ତି, ସେତେ ସାବଧାନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଜିନିଷ ଠକାଇ ନେଇଯିବେ ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ଠିକ୍ ସେତିକି ଜିନିଷ ଦରକାର ମାଗି କରି ସେତିକି ଦେଲେ ଓ ଭଲକରି ଜରିଲେ ସେମାନେ ଠକାଇବେ କିପରି ?”

ସରବଳ କହିଲେ, “ସେତେ ସାହା କଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ପାଶ ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ନାନା କୌଶଳ ଜାଣନ୍ତି ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା ଥରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବା । ମୋ ପାଖରେ ଖଣ୍ଡେ ବେଗମ କନା ଅଛି । ସେ କନା ବଡ଼ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ, ବନାରେ ମିଳିବ ନାହିଁ । ସେଥିରେ ବେଗମଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ ଖଣ୍ଡେ ହୋଇପାରେ । ସେ କନା ଯଦି ଦରକିକୁ ଦିଆଯାଏ ସେଥିରୁ ସେ କିପରି ଚୋରି କରିବ ?”

ସରବଳ କହିଲେ, “ଗୁଲୁବ ନାମରେ ଜଣେ ଦରକିକୁ ମୁଁ ଜାଣେ । ସେ ଭଲ କାଶିର । କିନ୍ତୁ ସେ ବେଗମଙ୍କ ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧି କରି ଦେଇ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ ହେଲେ କନା ନିଶ୍ଚୟ ବଞ୍ଚାଇ ଚୋରି କରିବ ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ତାକୁ ଡକାଅ । ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଉ ।”

ଦରକି ଆସି କନା ଦେଖିଲା । ବେଗମଙ୍କ ପୁରୁଣା ବୁଦ୍ଧିରୁ ମାପ

ନେଲା, ତା'ପରେ କହୁଲା “ଟଣାଟଣି କଣ କୌଣସି ମତେ ବୁଝାଉଁ ଖଣ୍ଡେ ହୋଇଯିବ ।”

ବାଦସା ଦରଜକୁ କହୁଥିଲେ ଯେ ସେ ଉଆସରେ ରହୁ କାମ କରିବ ଓ କାମ ନ ହରିବା ହାଏ ସରବୁ ହାତ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଦରଜକୁ ଗୋଟିଏ କୋଠରୀ ଛାଡ଼ି ଦିଆଗଲା । ତାର ଘରପାତ ଆଣି ସେ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ତାକୁ ଜଗିବାକୁ ଦଳନୀ ବଢ଼ାସା ଲୋକଙ୍କୁ ନିୟୁକ୍ତ କରାଗଲା । ଦାଟକ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରହରୀ କରି ରହୁଲେ ।

ଦରଜ ଖୁବ୍ ଦିନ କାମ କଲପରେ ଚତୁର୍ଥ ଦିନ ତାର ପୁଅ ନାଥ ଆସି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି କହୁଲା, “ବାପା, ତୁମେ ଘରକୁ ନିଯିବାକୁ ମା’ ଭାରି ଶୁଣ ହେଉଛନ୍ତି । ତୁମେ ଆସ ।”

ଦରଜ କହୁଲା, “ଚୁପ୍ ରହ ! ଏ ପରା ଉଆସ । ତୋର ଘର ହୋଇଛି କି ? ମୁଁ କାମ ପାରି ଆଜି ରାତିରେ ଘାଇ ପାରିବି ବୋଲି ମନେ ଲାଗୁଛି ।”

ପୁଅ କହୁଲା, “ଭାରି ତ କାମ, ଏଥରେ ପୁଣି ଖୁବ୍ ଦିନ ଲାଗି ଗଲାଣି ? ତୁମେ ଖାଲି ଠକାଇ ମିଛକୁ ଏଠାରେ ପଡ଼ି ରହୁଛ ।”

ଦରଜ ଶୁଣି ଘାଇ କହୁଲା, “ଆରେ ଉଲ୍, ତୁ ଶୀଘ୍ର ଏଠାରୁ ପଳା । ନ ହେଲେ ମାତରେ ତୋ ଧି ଠି ଖୁଣ୍ଟା କରି ଦେବ ।”

ପୁଅ କହୁଲା, “ଖୁଣ୍ଟା ନା ଖୁଣ୍ଟା ? ଘରକୁ ଚାଲ, ଆଗେ ମା ତମ ପିଠିକୁ କଣ କରିଦେବେ ଦେଖିବ ।”

ଏକଥା ଶୁଣି ଦରଜ ଆହୁରି ଶୁଣି ଘାଇ ତାର ପଟେ ଘୋଡ଼ା ପୁଅ ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗିଲା । ପୁଅ ଘୋଡ଼ା ପଟକ ଧରି ସେଠାରୁ ପଳାଇଲା ।

ଦରଜ ଭାରି ପାଟିକରି ଉଠିଲା ଓ ତାକୁ ଗୋଡ଼ାଇ ଧରି ଆଣିବାକୁ ପହଞ୍ଚିବାଲାକୁ କହୁଲା । ସେମାନେ ପରୁ ବସି କୌରୁକ ଦେଖୁଥିଲେ, ଦରଜ କଥା ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ ।

ସେହିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଦରଜ ବୁଝାଉଁ ଶେଷକରି ବାଦସାକୁ ଦେଇଦେଲା । ବାଦସା ଓ ବେଗମ ବୁଝାଉଁ ଘେଷି ଭାରି ଚାହିଁ ହୋଇଗଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ସେ’ଟି ଏଡ଼େ ପୁରୁଷ ହୋଇଥିଲା ଯେ ତାର ରୁଲନା କେଉଁଠି ମିଳିବ ନାହିଁ ।

ଏହାର କିଛି ଦିନ ପରେ ବେଗମ ଗାଡ଼ିରେ ବସି ଚାଲିବାକୁ ଘାଇଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ଗଳିରେ ସେ ଦେଖି ପାରିଲେ ଯେ ଜଣେ ଝିା ଲୋକ ଅବକଳ ତାଙ୍କର

କୁଞ୍ଜସ୍ ପିନ୍ଧି ଛୁଟା ହୋଇଛି । ସେ ଚନ୍ଦ୍ରଶ୍ୟାମ୍ ଫେରି ଆସି ବାଦସାକୁ ଏ କଥା କହିଲେ । ବାଦସା ଏକଥା ଶୁଣିବା କଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପରେ ଲୋକଦ୍ୱାରା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ବୁଝିଲେ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଗୁଳାବ ଡରଫର ସ୍ତ୍ରୀ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ କୁଞ୍ଜସ୍ ପିନ୍ଧିଥିଲା ।

ବାଦସା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗୁଳାବ୍ ଓ ତାର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଡରଫର ଆଖି କହିଲେ,
“ତୁମେ ମତେ ଠକାଇ କୁଞ୍ଜସ୍ କନା ଚୋରି କରିଛ ।”

ଡରଫ କହିଲା, “ମହାରାଜ ! ମୁଁ ଚୋରି କରି ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରହରୀମାନେ ସବୁବେଳେ ଜାଣିଥିଲେ, ମୁଁ କପରି ଚୋରି କରିଛି ?”

ବାଦସା କହିଲେ, “ସତ କଥା କହ । ନଦେଲେ ଗୁମର ମୁଣ୍ଡ କଟା ହେବ । ସେହି କନାରେ ଗୁମ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଗୋଟିଏ କୁଞ୍ଜସ୍ ଅଛି ।”

“ହଁ, ମୁଁ ମାନୁଛି, ସେ କୁଞ୍ଜସ୍ ସେହି କନାର । ତେବେ ତ ମୁଁ କହୁଛି ସେ କନା ମୁଁ ଚୋରି କରି ନାହିଁ ।”

“ସେ କନା ତେବେ ତୁମେ ପାଇଲ କିପରି ?”

“ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ବୁଝାଇ ଦେଉଛି । ମୁଁ ଘରକୁ ନଗାଇ ଶୁଣିବି ଏଠାରେ ଥିଲା । ସେପରିଆଁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ମୋ କଥା ବୁଝିବାକୁ ପୁଅକୁ ଏଠାକୁ ପଠାଇ ଥିଲେ । ପୁଅଟା ଭଲ ଦୁଷ୍ଟ । ସେ ଆସି ମୋ ଗଳେ ଏଠାରେ ଅଛନ୍ତି ଶୁଣିବେ କଥାବାଣ୍ଟି କଲେ । ମୁଁ ରାଗିଯାଇ ତା ଉପରକୁ ମୋର ଘୋଡ଼ା ଡାକିଲି । ସେ ଘୋଡ଼ା ପଟକ ନେଇ ପଳାଇଲା । ତାକୁ ଧରି ଆଣିବାକୁ ମୁଁ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଚାଲିଲି, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ମୋ କଥା ଶୁଣି ହସି ଉଠାଇ ଦେଲେ । କୁଞ୍ଜସ୍ କାଟି ସାରା ମୁଁ ଭୁଲ୍ରେ ସେହି ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ବଳକା କନା ଟିକିଏ ରଖି ଦେଇଥିଲି । ମୁଁ ଘରକୁ ଫେରିଗଲା ସେ କନାଟିଏ ଖୋଜିବାକୁ ଜାଣି ପାରିଲି ସେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ସେଠାରେ ଖଣ୍ଡେ କୁଞ୍ଜସ୍ କରି ପିନ୍ଧିଛି । ମୁଁ ରାଗରେ ତାକୁ ଅନେକ ଗାଲ ଦେଲି ଓ ସେ କୁଞ୍ଜସ୍ଟା ମାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ କୁଞ୍ଜସ୍ ଦେବାକୁ ରାଜ ନ ହେବାକୁ ମୁଁ ତା’ଠାରୁ ଜୋର୍ କରି ନେଇ ଆସିବାକୁ ବସିଥିଲି । ଏହି ସମୟରେ ଆମମାନଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ଡରଫ ଦେଲା ।”

ବାଦସା ଗୁଳାବ୍ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପଚାରିବାରୁ ସେ କହିଲା, ଏକଥା ସତ ।

ବାଦସା କହିଲେ, “ତେବେ ତୁମେ ସେ କୁଞ୍ଜସ୍ ଦେଲ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଚୋର ଜିନିଷ ରଖିଲ କାହିଁକି ?”

“ସେଟା ଶ୍ଵେତ ଜନକ କି ନା ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତାକୁ ବେଗମ ସାହେବାକୁ ଫେରାଇ ଦେଇଥିଲେ ମୁଁ ଦୋଷୀ ହୋଇଥାନ୍ତି ।”

“କପରି ?”

“ସେ କନାଶଶ୍ରୁ ମୋ ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ଯୋଗା ଭିତରେ ଥିଲା । ତାକୁ ବେଗମ-ସାହେବା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତେ କପରି ? କନା ଯୋଗା ଭିତରେ ଥିବାରୁ ମୁଁ ମନେ-କଲି ମୋ ପାଇଁ ଆସିଛି । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ସେଥିରେ ବୁଲିଯିବି କି ପିଛାଲି । ପରେ ମୋର ସ୍ଵାମୀ ତାକୁ ଫେରାଇ ଦେବାକୁ କହିବାରୁ ମୁଁ ଦେଲି ନାହିଁ । ମୋର ପିତା ଜନକ ବେଗମ୍ ସାହେବା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତେ କପରି ? ମୋର ସ୍ଵାମୀ ଏହି ସାମାନ୍ୟ କଥା ବୁଝି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ।”

ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଠାରୁ ଏପରି ବୁଦ୍ଧିର କଥା ଶୁଣି ବାଦସା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ପରେ ହଜାନ କରି ବୁଝିଲେ ଯେ ସେ ଦରଜି ବାବଦଲଙ୍କ ଗାଁର ଲୋକ । ଦରଜି ଓ ତାର ସ୍ତ୍ରୀର ବୁଦ୍ଧିର ପରିଚୟ ପାଇ ବାଦସା ସେମାନଙ୍କୁ ଶମା-ଦେଲେ ଓ କିଛି ପୁରସ୍କାର ମଧ୍ୟ ଦେଲେ ।

ସତ୍ୟ ଓ ମିଥ୍ୟା

ଦିନେ ବାଦସା ବାବଦଲଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “ସତ୍ୟଠାରୁ ମିଥ୍ୟା କେତେଦୂର ?”

ବାବଦଲ ତଳିଆ ହୋଇ କହିଲେ “ଗୁଣିଇଥାଏ ମାତ୍ର ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “କପରି ?”

ବାବଦଲ କହିଲେ, “ଆଖିରେ ଆମ୍ବେମାନେ ଯାହା ଦେଖୁ ତାହା ସତ୍ୟ । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ମନର ସନ୍ଦେହ ହୁଏ ତାକୁ ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖିଲେ ଆମେ ଜାଣୁ ଯେ ସେଟା ସତ୍ୟ । କାନରେ ଆମ୍ବେମାନେ ଯାହା ଶୁଣୁ ତାହା ଅନେକ ସମୟରେ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । ମିଛ ହୋଇପାରେ । ହୁଏ ମଧ୍ୟ । ଆଖି ଦେଖିଛି ଦେଖିବାର ଯନ୍ତ୍ର ଓ କାନ ଦେଖିଛି ଶୁଣିବାର ଯନ୍ତ୍ର । ଅର୍ଥାତ୍ ଆଖି ଦେଖିଛି ସତ୍ୟର ସ୍ଥାନ ଓ କାନ ଦେଖିଛି ମିଛର ସ୍ଥାନ । ଆଖିଠାରୁ କାନର ଦୂରତା ଗୁଣିଇଥାଏ । ତେଣୁ ସତ୍ୟଠାରୁ ମିଥ୍ୟାର ଦୂରତା ଗୁଣିଇଥାଏ ।”

ଏପରି ବୁଦ୍ଧିର ଉତ୍ତର ପାଇ ବାଦସା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ।

ଅଳସୁଆ ବସ୍ତ୍ର

ପରେ ଆକବର ଶୁଣିଲେ ଯେ ବାଙ୍କି ରାଜ୍ୟରେ ଅଳସୁଆ ଲୋକଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ଥାନ୍ତି । ସେମାନେ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ

କିଛି ସେକଗାର କରି ନପାରି ଖାଇବାକୁ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଅନ୍ଧ, ଗ୍ରେଟା ବା ସେରା ନୁହନ୍ତି ସେ ଦୟା କରି କେହି କିଛି ତାଙ୍କୁ ଦେବ । ବାଦସା ଶୁଣିଆଡ଼େ ପ୍ରସ୍ତର କରାଇ ଦେଲେ ସେ ଅଳସୁଆମାନଙ୍କୁ ସରକାରଙ୍କ ଚରଫରୁ ଖାଇବା ପିନ୍ଧିବାକୁ ଦିଆଯିବ । ସେହି ଅନୁସାରେ ନରକଲରେ ଦୁଇ ମାହାଲ ଖୁର୍ ଲମ୍ବା ଶୁଳଘର ଦିଆଗି ହେଲା । ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁଠାରେ ଯେତେ ଅଳସୁଆ ଥିଲେ ସମସ୍ତେ ଆସି ସେଠାରେ ରହିଲେ । ଅନେକ ଲୋକ କାମଦାମ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଇ ଆସି ସେଠାରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ଫମେ ଅଳସୁଆଙ୍କ ସଖ୍ୟା ବଢ଼ିଲା । ମାଗଣା ଖାଇବାକୁ ପିନ୍ଧିବାକୁ ମିଳିଲେ କାମ କରିବାକୁ କିଏ ଶୁଣେ ?”

ଏହାଦ୍ୱାରା ଅନେକ ଲୋକ କୋର ହୋଇ ବସି ରହିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ପିନ୍ଧି ସରକାରଙ୍କର ଖର୍ଚ୍ଚ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ବଢ଼ିଗଲା । ଲୋକେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ ବାଦସା ଅଳସୁଆମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନସ୍ତ ଦେଉଛନ୍ତି । ବାଦସା ମଧ୍ୟ ଅଲ୍ଲଦିନ ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ଭୁଲ୍ ବୁଝି ପାରିଲେ । ଶେଷରେ କିଛି ଉପାୟ ନଦେଖି ସେ ବାରବଲଙ୍କୁ କହିଲେ, “ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରକୃତ ଅଳସୁଆଙ୍କୁ ବାଛି ବାହାର କର । ଯେଉଁମାନେ ମିଛରେ ବାହାନା କରି ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଚଢ଼ିଦେବାକୁ ହେବ ।”

ବାରବଲ ଅଳସୁଆ ବସ୍ତିକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ଅନେକ ଲୋକ କିଛି କାମ ନକରି ଖାଲି ବସି ରହିଛନ୍ତି । କିଏ ବାଜେ ଗପ କରୁଛି, କିଏ ହସୁଛି, କିଏ କଲି କରୁଛି, କିଏ ଶୋଇଛି, ସବୁଠାରେ ଏହିପରି ଶୁଣୁଛି । ସମସ୍ତେ ସୁସ୍ଥ ସବଳ; କିନ୍ତୁ କେହି କାମ କରିବାକୁ ରାଜି ନୁହନ୍ତି । ନିଜର ଖାଇବା, ଗାଧୋଇବା ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ବୋଧ ହେଉଛି । ଏହା ଦେଖି ବାରବଲ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କର ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟ ହେଲା ।

ବାରବଲ ସେଠାରୁ ଫେରି ଆସି ଅଳସୁଆ ବସ୍ତିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେବାକୁ ହୁକୁମ ଦେଲେ । ନିଆଁ ଯେତେବେଳେ ଜଳି ଉଠିଲା, ଅଳସୁଆମାନେ ପ୍ରାଣ ବିକଳରେ ଯେ ଯୁଆଡ଼େ ପଳାଉଗଲେ । ଶେଷରେ ଦେଖାଗଲା କେବଳ ଦୁଇଟି ଅଳସୁଆ ବିଛଣାରୁ ନିଉଁ କର୍ମ ଆଦରି ପଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି । ଶୁରିଆଡ଼େ ନିଆଁ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଉଠି କୁଆଡ଼େ ଯାଇ ନାହାନ୍ତି ।

ବାରବଲ ବୁଝିପାରିଲେ ଯେ ସେ ଦୁଇଟି ଲୋକ ପ୍ରକୃତରେ ଜାତି-ଅଳସୁଆ । ସେ ଲୋକ ପଠାଇ ସେ ଦୁହଁଙ୍କୁ ଘର ଭିତରୁ ଟାଣି ଆଣିଲେ ।

ବାଦସା ଖବର ପାଇ ଭାରି ଖୁସି ହେଲେ ଓ ବାରବଲଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିର ପ୍ରଶଂସା କଲେ ।

ସବୁକଥା ମୁଁ କହିବି

ଦିନେ ରାତିରେ ବାରବଲ ଆକବରଙ୍କ ଅନ୍ତର ମହଲକୁ ଯାଇ ଗୋଟିଏ ଜରୁରୀ କାମରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଚାଲିଲେ । ଆକବରଙ୍କୁ ସେ କଥା ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ସେ ବାରବଲଙ୍କୁ ଦେଖି ସ୍ବଗିତ କରି କହିଲେ, “ଏତେ ରାତିରେ ତୁମେ ଏଠାକୁ କାହିଁକି ଆସିଛ ?”

ବାରବଲ କହିଲେ, “ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷେଷ ଦରକାରୀ କଥା ଆପଣଙ୍କୁ ପଚାରୁଥିବାକୁ ଆସିଛି ।”

ବାଦ୍ୟା କହିଲେ, “ବାରବଲ, ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନ କଥା କହିବାକୁ ସମୟ ନାହିଁ । ତୁମେ କାଲି ଆସ ।”

ବାରବଲ କହିଲେ, “ମହାରାଜ ! କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କୁ କିଛି କହିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । ସବୁକଥା ମୁଁ କହିବି । ଆପଣ କେବଳ ଟିକିଏ ଶୁଣିବେ ।”

ଏ ଜବାବ ପାଇ ବାଦ୍ୟା ହସି ଦେଲେ ଓ ବାରବଲଙ୍କର ସବୁକଥା ଶୁଣିଲେ ।

ଯେଷାକୁ ତେଷା

ଆକବରଙ୍କର ସଭାରେ ବାରବଲଙ୍କର ଯଶ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବାଦ୍ୟାଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିୟ ପାତ୍ର ହୋଇଉଠିଲେ । ଏଥିରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଭାସଦମାନଙ୍କ ମନରେ ବଡ଼ ହିଂସା ହେଲା । ସେମାନେ ବାଦ୍ୟାଙ୍କ ପାଖରେ ବାରବଲଙ୍କ ନାମରେ ଅନେକ କଥା ଲଗାଇ କରି କହିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ସେମାନେ ବାରବଲଙ୍କୁ ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ ମାରି ଦେବାକୁ ବସ୍ତୁର କଲେ । ଥରେ ଜଣେ ସଭାସଦ ଗୋଟିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୌଶଳ ବାହାର କଲେ । ବାଦ୍ୟାଙ୍କ ଉତ୍ତରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସ୍ତ ହାତ କରି ଏ କାମ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର ହେଲା ।

ଦିନେ ସେ ଉତ୍ତର ବାଦ୍ୟାଙ୍କ ଦାଲ କାଟୁବାଟୁ କହିଲେ, “ହୁକୁମ ହେଲେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ କଥା କହିବି ।” ବାଦ୍ୟାଙ୍କ ଅନୁମତି ପାଇ ସେ କହିଲା, “ଆପଣଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟ ବଳରୁ ଆପଣ ଏତେବଡ଼ ଦୁନିଆର ମାଲିକ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେ ସ୍ବର୍ଗରେ

ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଆପଣଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ତ କେବେ ତାଙ୍କ କିଛି ଖବର ନେଇ ନାହାନ୍ତି ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ମନ୍ତ୍ରୀରେ ହେ ସ୍ୱର୍ଗର ଖବର କିପରି ମିଳିବ ? ମୁଁ ଯେତେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମଧ୍ୟ ସେ କଥା କିପରି ହୋଇ ପାରିବ ?”

ଭଣ୍ଡାରି କହିଲା, “ଏହା କିଛି ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ । ଜଣେ ବଡ଼ ସାଧୁ ଅଛନ୍ତି, ସେ ସବୁ ଠିକ୍ କରିଦେବେ ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ତେବେ ତାଙ୍କଠାରୁ ବୁଝି ସବୁ ଠିକ୍ କର ।”

କେତେଦିନ ପରେ ଭଣ୍ଡାରି ଆସି କହିଲା, ‘ମୁଁ ସବୁ ଠିକ୍ କରି ଆସିଛି । ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଜଣେ ଶୁଦ୍ଧ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ ପଠାଇବା ଦରକାର । କାର୍ଯ୍ୟଟି ବଡ଼ ଗୁରୁତର । ଶାରବଳିଙ୍କ ଛଡ଼ା ସେପରି ଲୋକ ମୁଁ ଦେଖୁନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ ସେ ସବୁ ଖବର ଠିକ୍ କରି ବୁଝି ଚାଲିଆସିବେ ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ସେ ଗଲେ ଏଠା କାମ ଚଳିବ କିପରି ? ତାଙ୍କର ଫେରିବାକୁ କେତେଦିନ ଲାଗିବ ? ଆଉ କଣ କଣ କରିବାକୁ ହେବ ?”

ଭଣ୍ଡାରି କହିଲା, “ଅଳ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଫେରି ଆସିବେ । ବିଶେଷ କିଛି କରିବାର ନାହିଁ । ସେ ଶୁଣାନକୁ ଯିବେ । ସେଠାରେ ଚନ୍ଦନ ନାଠରେ ଚିତା କରାଯିବ । ସେ ଯାଇ ଚିତା ମଝିରେ ବସିବେ । ସାଧୁ ଆସି ତାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୂଜା କରିଯାରିଲା ପରେ ଚିତାରେ ନିଆଁ ଲଗାଯିବ । ଚିତା ଜଳିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଶାରବଳି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଉଠିଯିବେ । ସେଠାରେ ସେ ଆପଣଙ୍କ ବାପା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁରୁଷପୁରୁଷଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଶାନ୍ତି ଫେରି ଆସିବେ । ଏଥିରେ ଭୟର କିଛି କଥା ନାହିଁ ।”

ବାଦସା ଶୁଣିଲେ, “ସାଧୁମାନଙ୍କର ଅସାଧ୍ୟ କାମ କିଛି ନାହିଁ । ସେମାନେ ସବୁ କରି ପାରନ୍ତି । ତହିଁ ସେ ଶାରବଳିଙ୍କୁ ଡକାଇ ସବୁ କଥା କହିଲେ । ଶାରବଳି ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ନେବାକୁ ଏ ଗୋଟାଏ ସଜ୍ଜା । ସେ ବାଦସାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଯଦି ମୋର କିଛି ଆପଦ ବିପଦ ହୁଏ ମୋର ଶିଳ୍ପମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା କଣ ହେବ ?”

ବାଦସା କହିଲେ, “ଏଥିରେ ଭୟର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ । ତଥାପି ମୁଁ କହୁଛି, ମୁଁ ରୂପ ପରିବାରର ସବୁ ଭାର ବହନ କରିବି ।”

ସାରବଳ କହିଲେ, “ତାହାହେଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ପରିବାର ଚଳିବା ନିମନ୍ତେ ଓ ଶୁଣାଶବ୍ଦ ନିମନ୍ତେ ମତେ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦିଆଯାଉ ।”

ଆଜକର ଏଥିରେ ଶକ୍ତିହୋଇ ସାରବଳକୁ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ହୁଏତ ମିଳିବ । ସାରବଳ ଯିବାର ଆୟୋଜନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମାସେ କୁଟି ମଧ୍ୟ ପାଉଥିଲେ । ଏହିମଧ୍ୟରେ ସେ ଗୋପନରେ ତାଙ୍କ ଘରଠାରୁ ଶୁଣାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଖୋଳାଇଲେ । ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ପାଖରେ ଦୁଇଟି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୂର୍ତ୍ତି ରହିଲା । ଅନେକ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ସ୍ଥଳରେ କାମ ହେଲା ।

ମାସେ ପରେ ସାରବଳ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବାଦସାଜ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତାଙ୍କୁ ପଚାରିବ କରି ଶୁଣାନକୁ ନିଆଗଲା । ସାଧୁ ତାଙ୍କୁ ବସାଇ ଦେଇ ତାଙ୍କ ଗୁରୁପାଖରେ ଚିତା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଦେଲେ । ବାଜା ବାଜିଲା ଓ ପୂଜାର ଆୟୋଜନ ଲାଗିଲା । ଶେଷରେ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସାଧୁ ଚିତାରେ ନିଆଁ ଦେଲେ । ସାରବଳ ଗୋଟାଏ କଣ ଗୁଣ୍ଡ ସଂଗ୍ରହ କରି ସାଜରେ ନେଇଥିଲେ । ନିଆଁ ଜଳିଲା ମାତ୍ରେ ସେ ଗୋପନରେ ସେହି ଗୁଣ୍ଡକୁ ନିଆଁରେ ପକାଇଦେଲେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଶୁଷ୍କ ଢାକରେ ଧୂଆଁ ବାହାରିଲା । ଗୁରୁଆଡ଼େ ଧୂଆଁ ବ୍ୟାପିଗଲା । କେହି କାହାକୁ ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏହି ଅବସରରେ ସେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରେ ପଶିଯାଇ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲେ । କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ ଗୋଟିଏ ସାଧୁ ବେଶ ଧରି ସାରବଳ ଶୁଣାନରେ ପହଞ୍ଚି କିଏ କଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି ଶୁଣିଲେ । ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ସନ୍ଦେହ ଉତ୍ପାଦି ସଙ୍ଗେ ଶୁଦ୍ଧିପାଇଁ କଣ ଏପରି କରିଥିଲା ତାର ନାମ ଜାଣି ପାରିଲେ । ଚିତାର ନିଆଁ ଲିଭିଯିବାରୁ ସମସ୍ତେ ଚୁପ୍ ଲେ ସେ ସାରବଳ ପୋଡ଼ି ପାରିଣ ହୋଇଗଲେ । ସନ୍ଦେହମାନେ ଖୁସି ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରିଲେ ।

ସାରବଳ ନିଜ ଘରେ ଲୁଚି କରି ଅନେକ ଦିନ ରହିଲେ । ତାଙ୍କର ନିଶ ଦାହି ବଢ଼ିଗଲା । ଶେଷରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଅତ୍ୟୁତ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ବାଦସା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତାଙ୍କୁ କେହି ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବାଦସା ଚିହ୍ନିପାରି ତାଙ୍କୁ ସବୁ କଥା ପଚାରିଲେ ।

ସାରବଳ କହିଲେ, “ମୁଁ ନିରାପଦରେ ଫେରି ଆସିଛି । ଆପଣଙ୍କ ବାପା ଓ ପୁଅ ପୁରୁଷମାନେ ଭଲ ଅଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର ଯଶ ଗୁରୁଆଡ଼େ ବ୍ୟାପୁଥିବାର ଦେଖି ସେମାନେ ଖୁସି । ସବୁବେଳେ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି । ନହେଲେ, ଆଉ କିଛି ଅଭାବ ନାହିଁ ।”

ବାଦସା ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, “କଣ, କଣ ? ଶୀଘ୍ର କହ ।”

ବାରବଲ କହିଲେ, “ସ୍ୱର୍ଗରେ ଆଦୌ ଭଣ୍ଡାର ନାହାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଦାଢ଼ି ଏତେ ବଢ଼ି ଯାଇଛି ଯେ ସେମାନେ ଭଲକରି ଚାଲି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ମଝିରେ ମଝିରେ ପଡ଼ିଯାନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ସେମାନେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ପାଇଛନ୍ତି ।

ବାଦସା କହିଲେ, “ତାହାହେଲେ ଶୀଘ୍ର ଜଣେ ଭଣ୍ଡାର ପଠାଇବାକୁ ହେବ ।”

ବାରବଲ କହିଲେ, “ସେମାନେ ଆପଣଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ର ଭଣ୍ଡାର କଥା କହୁଥିଲେ । ତାକୁ ଇ ପଠାଇଲେ ଭଲ ହେବ । କିନ୍ତୁ ସାଂଗରେ ଜଣେ ସନ୍ତସନ୍ତ ଯିବା ଦରକାର । ନହେଲେ ଭଣ୍ଡାରକୁ ସ୍ୱର୍ଗର ଦରୁଆନ ବାଟ ଗୁଡ଼ିଦେବ ନାହିଁ । ଏହା କହୁ ଯେଉଁ ସନ୍ତସନ୍ତ ଏପରି ଚିତ୍ତସନ୍ତ କରିଥିଲେ ବାରବଲ ତାଙ୍କର ନାମ ବାଦସାକୁ କହିଦେଲେ ।

ଆକବର ସେହି ସନ୍ତସନ୍ତ ଓ ଭଣ୍ଡାର ଦୁହଁକୁ ଜଳାଇ ସ୍ୱର୍ଗର ଶୀଘ୍ର ବାହାରିବାକୁ କହିଲେ । ସେମାନେ ବାରବଲ ଫେରି ଆସିଥିବାର ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ବାଦସାଙ୍କ ହୃଦୟ ପାଇଁ ଭୟରେ କାଠ ହୋଇଗଲେ । ଏଥିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ସେମାନେ ନାନା କୌଶଳ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଉପାୟରେ ସେମାନେ ବାରବଲଙ୍କୁ ମାରିବାକୁ ବସି-ଥିଲେ ସେହି ଉପାୟରେ ସେମାନଙ୍କର ସାଣ ଗଲା ।

ପୁରୁଷ ବେଶୀ ନା ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶୀ

ତଦନେ ବାରବଲ ବାଦସାଙ୍କ ପାଖରେ ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ । ବେଗମ୍ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଥିଲେ । ନାନା କଥା ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ବେଗମ୍ ପଚାରିଲେ, “ପୁଅଟାଣେ ପୁରୁଷଙ୍କ ଫଖ୍ୟା ବେଶୀ ନା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଫଖ୍ୟା ବେଶୀ ?”

ବାରବଲ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କହିଲେ, “ପୁରୁଷଙ୍କ ଫଖ୍ୟା ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଫଖ୍ୟା ସମାନ; କିନ୍ତୁ ନିର୍ବଂସକମାନଙ୍କ ହୋଇଁ ଗୋଳମାଳ ହୁଏ । ଯେତେବେଳେ ପୁରୁଷଙ୍କ ଶରଣା ହୁଏ ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ପୁରୁଷ ବୋଲି ପରିଚିତ ହୁଏ ।

ଦିଅନ୍ତୁ । ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀ ମାନଙ୍କର ଗଣନା ହୁଏ ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତୁ ।”

ଏ କଥା ଶୁଣି ବାଦସା ଓ ବେଗମ୍ ଶୁଭ ହସିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମନ କଥା

ଦିନେ ଆକବର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟସମୀକ୍ଷକ ଗୋଟିଏ ଅଲୁକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ । ସେ କହିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ କାହା ମନରେ କି ଚିନ୍ତା ହେଉଛି ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କିଏ କହିପାରିବ ?”

କେହି କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । ଏ ପ୍ରଶ୍ନରେ ସମସ୍ତେ ଟିକିଏ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେ, କାଳେ କେହି ସେମାନଙ୍କ ମନକଥା କହି ଦେବ । ଶେଷରେ ବାଦସା ବାରିବଳକୁ ପଚାରିଲେ । ସେ କହିଲେ, “ସମସ୍ତଙ୍କ ମନକଥା ଗୋଟି ଗୋଟି କରି କହିବି ନା ମୋଟାମୋଟି କହିଦେବି ?”

ବାଦସା କହିଲେ, “ମୋଟାମୋଟି କହିଦେଲେ ଚଳିବ ।”

ବାରିବଳ କହିଲେ, “ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଦେବଳ ଗୋଟିଏ ଇଚ୍ଛା । ସମସ୍ତେ ଶୁଭଚିନ୍ତା ଯେ ଆପଣଙ୍କର ରାଜ୍ୟ, ଆପଣଙ୍କ ସୁଧ ଓ ଆପଣଙ୍କର ଯଶ ଆକାଶରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱବାୟାଏ ରହିବ, ଟିକିଏ କମିବ ନାହିଁ, ବରଂ ବଢ଼ିଯିବ ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ଏକଥା ଠିକ୍ କି ନା କିପରି ଜଣାଯିବ ?”

ବାରିବଳ କହିଲେ, “ଆପଣ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଚାରିବେ । ଠିକ୍ କି ନା ଜାଣି ପାରିବେ ।”

ବାଦସା ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟସମୀକ୍ଷକ ଏ ଉତ୍ତରରେ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୋଇଗଲେ ।

ଏକଜିଦିଆ ପିଲା

ଦିନେ ବାରିବଳ ଆକବରଙ୍କ ସଭାକୁ ଯାଇପାରି ନଥିଲେ । ବାଦସା ତାଙ୍କୁ ଡାକିବାକୁ ଲୋକ ପଠାଇଲେ । ବାରିବଳ କହିଲେ, “ତୁମେ ଶୁଭ, ମୁଁ ଅଲ୍ଲହ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଯାଉଛି ।”

ବାଦସା କିଛି ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କରି ବାରିବଳଙ୍କୁ ଡାକିବାକୁ ଆଉ ଜଣେ ଲୋକ ପଠାଇଲେ । ସେଥର ମଧ୍ୟ ବାରିବଳ ସେହିପରି ଉତ୍ତର ଦେଲେ । ବାଦସା

ଆହୁରି କିଛି ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କଲେ : କିନ୍ତୁ ସାରବଳ ଆସିଲେ ନାହିଁ । ବାଦସା ବରକ୍ର ହୋଇ ଶେଷରେ ପୁଲିସ୍ ପଠାଇ ତାକୁ ଜୋର୍ କରି ଧରି ଆଣିବାକୁ ହୁକୁମ ଦେଲେ ।

ସାରବଳ ଏଥର ବୁଝିପାରିଲେ ଯେ ଆଉ ବିଳମ୍ବ କଲେ ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ—ଅନିଷ୍ଟ ହେବ । ସେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ।

ସାରବଳ ଆସି ବାଦସାକୁ ଅତି ଭକ୍ତରେ ଉଣ୍ଡବତ ହୋଇ ପାଖରେ ଠିଆ ହେଲେ । ବାଦସା ସାରବଳଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ନ ଅନାଇ ବରକ୍ର ହୋଇ ତାଙ୍କର ନ ଆସିବାର କାରଣ ପଚାରିଲେ । ସାରବଳ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ମୋର ପୁଅଟା କାନ୍ଦୁଥିଲା, ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ବୁଝିଲା ନାହିଁ । ତାକୁ ଥଣ୍ଡା ନକରି ମୁଁ ଆସି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଆପଣ ତ ଜାଣନ୍ତି, ପିଲାଗୁଡ଼ାକ କେଡ଼େ ଏକ ବାଗିଆ । ସେଥିପାଇଁ ମୋର ବିଳମ୍ବ ହେଲା ।

ଉତ୍ତର ଶୁଣି ବାଦସା ଆହୁରି ରାଗିଯାଇ କହିଲେ, “ରୁମେ କଣ ମତେ ପିଲା କରି ପାଇଛ ? ମୁଁ କଣ ଏଡ଼େ ବୋକା ଯେ ରୁମର ମିଛ ବାହାନା ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ ? ରୁମପରି ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକକୁ ଗୋଟାଏ ପିଲାକୁ ବୁଝାଇବାକୁ କେତେ ସମୟ ଲାଗିବ ?”

ସାରବଳ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ମତେ ଜମା କରିଦେ, ଆପଣ ପିଲାଙ୍କ କଥା ଜାଣିନ୍ତି ନାହିଁ । ଜିଦ୍ ଧରିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବା କାଠିକର ପାଠ ।”

ବାଦସା କହିଲେ, “ଏକଥା ମୁଁ କଦାପି ବିଶ୍ୱାସ କରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ହୋଇଥିଲେ, ଯେତେ ଅବୁଝା ପିଲା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତାକୁ ବୁଝାଇ ଦେଇ ପାରିବି ।”

ସାରବଳ କହିଲେ, “ତେବେ ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଉ । ଧରିନୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପୁଅ, ମତେ ଆପଣ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ । ତାହାହେଲେ ବୁଝି ପାରିବେ ।”

ଏ ନୂଆ କଥା ଶୁଣି ଆକବରଙ୍କର କୌତୁହଳ ହେଲା । ସେ ସାରବଳଙ୍କର ବାପା ହେବାକୁ ରାଜି ହେଲେ । ସାରବଳ ଭୁଇଁରେ ବସି ପାଟିକରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବାଦସା ସିଂହାସନରୁ ଉଠିଆସି ସାରବଳଙ୍କ ଦେହ ଆଉଁସି ତାକୁ ନାନା ଭାବରେ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ସାରବଳ ବେଶୀ ବେଶୀ କାନ୍ଦୁ ଭୁଇଁରେ

ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବାଦସା କ'ଣ ଲେଉଟ କର ପରୁଷଲେ, “ତୁ କଣ ସ୍ବର୍ଗ, ମତେ କହ ।”

ସାରବଳ କହିଲେ, “ମତେ ଖଣ୍ଡେ ଆଖି ଆଣି ଦିଅ ।”

ବାଦସାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗୋଗ୍ରାସ ଆଖି ଆସି ପଡ଼ିଥିଲା ।

ବାଦସା ସାରବଳଙ୍କୁ କହିଲେ, “ତୁ ଖଣ୍ଡେ ଆଖି ବାହୁ କରି କେ ।”

ସାରବଳ କାନ୍ଦ ବନ୍ଦ ନକରି କହିଲେ, “ତୁମେ ବାହୁ ଦିଅ ।”

ବାଦସା ଖଣ୍ଡିଏ ଭଲ ଆଖି ବାହୁ କରି ଦେଲେ । ସାରବଳ ତାଙ୍କୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲେ । ସେ ନିଜେ ଖଣ୍ଡେ ଆଖି ବାହୁ କହିଲେ, “ସ୍ବାକୁ ଘେଷା ଛଡ଼ାଇ କାଟିଦିଅ ।” ବାଦସା ସେହିପରି କରି ଦେଲେ । ସାରବଳ ତାକୁ ସବୁ ଗୋଟିଏ ଟୋପିରେ ରଖିବାକୁ କହିଲେ । ବାଦସା ଆଖିତଳ ଗୋଟିଏ ଟୋପିରେ ରଖି ସାରବଳଙ୍କୁ ଦେଲେ । ସାରବଳ ଟୋପିକୁ ଗୋଇଁଠା ମାରି ଫିଙ୍ଗି ଦେଲେ । ବାଦସା ଆଖି ସବୁ ଗୋଟାଇ ସାରବଳଙ୍କୁ ବୁଝାଇ କରି କହିଲେ, “ଆରେ ପୁଅ, ତୁ ଯେପରି କହିଲୁ, ମୁଁ କଲି । ଆଉ କଣ କରିବି କହ ।”

ସାରବଳ କିଛି ନକହି ଆନ୍ତରି ବେଶି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବାଦସା ପୁଣି ବୁଝାଇଲେ । କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଛୁ ବୋଲି ପରୁଷିଲେ ।

ସାରବଳ କହିଲେ, “ତୁମେ ଆଖି କାଟିଲ କାହିଁକି ? ତାକୁ ସବୁ ଯୋଡ଼ି ପୁଣି ଗୋଟାଏ କରିଦିଅ । ଯେପରି ଥିଲା ସେହିପରି କରିଦିଅ ।”

ବାଦସାଙ୍କୁ କିଛି ବୁଝି ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ । ସେ ସାରବଳଙ୍କୁ କହିଲେ, “କଟା ଆଖି ଯୋଡ଼ି ଦେବ କିପରି ?”

ବାଦସାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଆଉ କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ସାରବଳଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଶେଷରେ ବୁଝିପାରିଲେ ଯେ ପିଲା ଜନ୍ମ ଧରିଲେ ନିଜେ ଭଗ୍ନ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ବୁଝାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ବାଦସା ସାରବଳଙ୍କ ପାଖରେ ହାରିଗଲେ । ତାଙ୍କର ଆଉ କ୍ଷମା ରହିଲା ନାହିଁ ।

ଓଟର ବେକ ବଙ୍କା କାହିଁକି

ଥରେ ଆକବର ସାରବଳଙ୍କର ଜଣେ ବନ୍ଧୁକୁ ଗୋଟାଏ ଜାଗିର ଦେବାକୁ କହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅନେକ କାଳ ବିତେଇଲା, ଆକବର ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପୂରଣ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସାରବଳ କେତେଥର ବାଦସାଜୁ ଏକଥା ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବାଦସା ଶେଷେ ଶୁଣି କେବଳ ବେକ ମୋଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି, ଆଉ କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ସାରବଳ ମଧ୍ୟ ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିନ୍ତି ।

କିଛିଦିନ ପରେ ଦିନେ ବାଦସା ଓ ସାରବଳ ବୁଲିବାକୁ ଯାଇ ଯାଇ ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ଓଟ ଦେଖିଲେ । ବାଦସା କହିଲେ, “ସାରବଳ, ଓଟର ବେକଟା ଏପରି ବଙ୍କା କାହିଁକି ?”

ସାରବଳ କହିଲେ, “ସେ ବୋଧ ହୁଏ କାହାକୁ ଜାଗିରି ଦେବାକୁ କହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାର ଆଉ ଜାଗିରି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନଥିବାରୁ ବେକ ମୋଡ଼ି ଦେଇଛି । ଏହି ପରି କରିବାରୁ ତାର ବେକଟି ବଙ୍କା ହୋଇ ଯାଇଛି ।”

ଏପରି ଜବାବ ଶୁଣି ବାଦସାଙ୍କର ସାରବଳଙ୍କ ବନ୍ଧୁକୁ ଜାଗିରି ଦେବାକଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମିତ ହେଲେ ଓ ତହିଁ ଆରଦ୍ଧନ ତାଙ୍କୁ ଡାକି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଜାଗିରି ଦାନ କଲେ ।

ଆପଣ ହେଉଛନ୍ତି ତାର ବାପ

ଦିନେ ଆକବରଙ୍କ ଦରବାରରେ ଜଣେ ବେଶ୍ୟା ପୁଅର ବିଚାର ହେଉଥିଲା । ବେଶ୍ୟାଟି ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲା । ଆକବର ପିଲାଟିକୁ ତାର ବାପ ନାଁ ପଚାରିଲେ । ସେ କହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ବେଶ୍ୟାକୁ ପଚାରିବାରୁ ସେ ଲଜ୍ଜାରେ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ରହିଲା । ଏହା ଦେଖି ସାରବଳଙ୍କର ବେଶ୍ୟା ପ୍ରତି ଦୟା ହେଲା । ସେ ବାଦସାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ହଜୁର, ଆପଣ ଯଦି କିଛି ମନେ ନ କରନ୍ତି ମୁଁ ସତକଥା ନହବ । ଆପଣ ହେଉଛନ୍ତି ତାର ବାପ ।”

ବାଦସାଙ୍କୁ ଏଥିରେ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜା ହେଲା । ସେ ରାଗି ଯାଇ ଏକଥା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ସାରବଳଙ୍କୁ ହୁକୁମ ଦେଲେ ।

ସାରବଳ କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ଆପଣ ହେଉଛନ୍ତି ସମସ୍ତ ପୁଅବୀର ବାପ । ସମସ୍ତେ ଆପଣଙ୍କର ସନ୍ତାନ । ଏଥିରୁ କଣ ପ୍ରମାଣ ହେଉ ନାହିଁ ଯେ ଆପଣ ଏ ପିଲାଙ୍କ ବାପ ।”

ଏ ଜବାବ ପାଇ ବାଦସା ଆଉ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ପିଲାକୁ ଆଉ ତାର ବାପ ନାମ ନ ପଚାରି ମଜଦମା ବିଚାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପୁସ୍ତକାଳୟ

ସୁଚୀପତ୍ର

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧ । ପୋଷାପୁଷ୍ଟ	୧-୧୭
୨ । ଲୁହମନ କି	୧୭-୩୩
୩ । ବିତ୍ତମୂଳା	୩୪-୪୪
୪ । ମୋହର ଶ୍ରେଣୀ	୪୫-୭୪
୫ । ପ୍ରତିଦାନ	୭୫-୭୬
୬ । ମୃତ୍ୟୁ	୭୭-୮୨
୭ । ମାଲତୀ	୮୩-୮୭

ଧୂପ୍ପତ୍ତାୟା

ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର

ନାଳା ଯାଗଯଜ୍ଞ, ବାରବ୍ରତ କରି ଭାଗୀରଥ ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କାର ମହାଶୟ
ଯେତେବେଳେ ସନ୍ତାନଲଭର କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ଦେଖି ନ ପାରିଲେ, ସେତେବେଳେ
ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତାରେ ଏକାନ୍ତ କାତର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନାବସ୍ଥା ଅଭାବରୁ
ଏତେଶୁଦ୍ଧ ଏ ସମ୍ପତ୍ତିର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା, 'ସୁତ' ନରକର ବଳିତ ଶରଣ ଦୃଶ୍ୟ, ପିତୃ-
ସୁରୁଷମାନଙ୍କର ଓ ନିଜର ପ୍ରେତାତ୍ମାମାନଙ୍କର ଚର୍ପଣର ଅଭାବ, ଏହି ସମସ୍ତ ଦୂରୁଦ୍ଧ
ଚିନ୍ତାରେ ଖାଙ୍କର ଦୃଢ଼ତା ମନ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଅତୀତର ସୁବିଧା-
ବିକଳତା ଶୁଣି ଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଚିତ୍ତ ତାଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ନାଚି ଉଠିଲା । ଦଶଦ୍ରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ-
ସନ୍ତାନ ଭାଗୀରଥ କପରି ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ସ୍ୱୟଂ ଯାଇ ପଣ୍ଡିତ ପଞ୍ଚାନନ
ନ୍ୟାୟରତ୍ନକୁ କୃପାଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲେ, ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରେ ପ୍ରତିପାଳିତ ହୋଇ
ତାଙ୍କର ଚରଣାଠାରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଶେଷରେ କପରି ଜଣେ ବିଦ୍ୟାଳୀ ପଣ୍ଡିତ
ହୋଇ ଅର୍ଥ ଓ ସମ୍ମାନ ଅର୍ଜନ କଲେ, ଏ ସମସ୍ତ କଥା ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ତାଙ୍କ
ଆଗରେ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ସେ ଜୀବନରେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜୟା ହୋଇଅଛନ୍ତି,
ସବୁଠାରେ ଆଶୀର୍ବାଦ ଫଳ ପାଇଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଦୈବର କଠୋର ନିୟମ ନିକଟରେ
ତାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କେବଳ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନ ଅଭାବରୁ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ
ଅର୍ଥ, ସମସ୍ତ ଯଶ ଅସାର ହୋଇ ଚାଲିଲା । ଶେଷରେ ସେ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ
ମନସ୍କୁ କଲେ ।

ହରିହର ରଥେ ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କାରଙ୍କର ଶୁଭ୍ରାପୁଅ ଭାଇ । ବିଷୟ ସମ୍ପତ୍ତି ଖୁବ୍
ଅଛି । ବୈଦ୍ୟବୃତ୍ତି କରି ମଧ୍ୟ ସେ ବେଶ୍ ଦୁଇ ପଇସା କରି ପାରିଅଛନ୍ତି ।
ତାଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ପୁଅ ମଧ୍ୟରୁ ମଝିଆଁଟିର ନାମ ଲୋକନାଥ । ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କାରଙ୍କର କାତର
ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ହରିହର ରଥେ ଲୋକନାଥକୁ ତାଙ୍କୁ ଦେବାକୁ ସମ୍ମତ ହେଲେ । ଯେଉଁ
ଦିନ ଲୋକନାଥ ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କାରଙ୍କ ଘରକୁ ଅନୁକୁଳ କରିଗଲା, ସେ ଦିନ ରଥଙ୍କ ଆଖିରୁ
ଦି'ଟୋପା ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ରକ୍ତର ବନ୍ଧନ କଣ କମ୍ ବନ୍ଧନ ! ହେଲେ ଏଣ
ହେବ, ଭାରିଟା ପଲ୍ଲ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଭରଟା ନାରଖାର ହୋଇଯିବ, ଏ କଥା ତାଙ୍କ
ଦେହ ସହିଲ ନାହିଁ ।

ଏବେ ଦିନେ ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କାର ମହାଶୟ ଅଳ୍ପକ୍ଷରେ କୁଲ ପାଇଲେ । ଯେଉଁ ଚନ୍ଦ୍ରା ଏବେ ଦିନଯାଏ ଭୂତପରି ତାଙ୍କ ଦୃଢ଼ତାକୁ ମାଡ଼ି ଧରିଥିଲା, ସେ ଆଜି ତହିଁରୁ ଟିକିଏ ଅବ୍ୟାହତ ପାଇଲେ । ଏଣିକି ସେ ପିଲାଟି କପରି ମାଗେଇ ହୋଇ ଗାୟନୀ ହେବ, ଭଲ ପଢ଼ାଶୁଣା କରି କୁଲ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବ, ଏହିସବୁ ଚନ୍ଦ୍ରା କରି କରି ମନେ ମନେ ଲୋକନାଥର ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ତିଆରି କରି ଦେଲେ । ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କାରଙ୍କର ଯେଉଁ ବାସ୍ତବ୍ୟ ଅନ୍ତଃସନ୍ଧାନା ଫଲ୍‌ଗୁସ୍ତୋତପରି ଅନ୍ତରର କେଉଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଦରରେ ନିଶ୍ଚୟ ଶୀଘ୍ରରେ ବହୁ ଯାଉଥିଲା, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଲୋକନାଥ ଏଣିକି ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କର ଦୃଢ଼ତାରେ ଗୋଟିଏ ଶଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ବସିଲା । ଯେଉଁ ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କାରଙ୍କର ରୁଷି, କର୍କଶ ମୁଣ୍ଡି ଦେଖି ଲୋକନାଥ ତାଙ୍କର ସିଦ୍ଧିମା ମାଡ଼ି ନ ଥିଲା, ସାହାଜିଠାରୁ ଭୟାନା ବିନା ସେ କେବେ ପଦେ ନରମ କଥା ଶୁଣି ନାହିଁ, ସେ ଆଜି ସବୁ ଆଦର ଯନ୍ତ୍ର ତାହାର ଉପରେ ତାଳି ଦେଉଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ହଠାତ୍ ଏପରି ଘୋର ପରିବର୍ତ୍ତନ କପରି ହେଲା ? ଏ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବ କିଏ ?

× × × ×

ଏଥମଧ୍ୟରେ ଦୁଇଟା ବର୍ଷ ବର୍ତ୍ତମାନର ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରି କାଳସମୁଦ୍ରରେ କେଉଁଆଡ଼େ ମିଶିଗଲଣି । ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କାର ମହାଶୟ ନିଜର ଭାଗ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସରି ସ୍ଥାପନ କରି ବେଶ ସୁଖ ଶାନ୍ତିରେ ଅଛନ୍ତି । ସେ ବର୍ଷ ସାରିଲେ ଗ୍ରାମରେ ଅକାଳରେ ଝାଡ଼ାକଇର ଅବସ୍ଥାବ ହେଲା । ସାରିଲେ କଟକ ଠାରୁ ପାଞ୍ଚ ପା, କି ଦେଉ ଝୋଣ ହେବ ଗାଁର କୁଲି ମଜୁରୀଆ ଯାଇ ପ୍ରତିଦିନ କଟକରେ ମୂଲ୍ୟ ଲଗନ୍ତି । ପ୍ରତିବର୍ଷ କଟକରେ ହଜିକା ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାର ଦେଉଟା ପ୍ରାୟ ସାରିଲେ ଅଡ଼କୁ ଟିକିଏ ମାଡ଼ିଆସେ । କିନ୍ତୁ କେଜାଣି କାହିଁକି ଏଥର ଦେବାଙ୍କର ସାରିଲେ ଉପରେ ବଡ଼ରାଗ, ଗାଁରୁ ପ୍ରାୟ ବାର ତଉଦ ମୁଣ୍ଡ ଗଲେଣି; ସାହାକୁ ଧରୁଛି, ଦୁଇ ଦିନଟା ଝାଡ଼ାରେ ଯେ ନିକାଶ । ଗାଁରେ ଗୋଟାଏ ଛୁଇଁଆ ପଶିଗଲଣି । ବେଳ ଥାଉ ଥାଉ ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରେ ତାଟି କଦାଚ ପଡ଼ୁଛି । ଗଲ୍‌ଘରୁ ହସହସ ରଥଙ୍କ ସାନ ପୁଅଟିକୁ ଧରି ଘରୁ ଶେଷ ହୋଇଗଲଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଝଅ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଆସି ଅଠା ଠିକ୍ ହେଲେଣି । ରଥେ ପ୍ରଥମରେ ଚିକିତ୍ସା କରୁଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ କାଠପରି ରହିଗଲେଣି । ଯନ୍ତ୍ରବୁଦ୍ଧି ପରି ସାହା କିଛି କରି ଯାଉଅଛନ୍ତି । ବାକୀ ଥିଲା କେବଳ ବଡ଼ ପୁଅଟି, ସେ ମଧ୍ୟ ହାଲୁଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲା । ବୁଦ୍ଧ କେବଳ ଦାସଟିଏ ଜାଲି ଘର ଭିତରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ବସି ରୁଣୁଆଡ଼କୁ ଅନାଉ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ସବୁ ପ୍ରହେଲିକା ପରି ବୋଧ ହେଉଅଛି । ରଥଙ୍କ ଜାଗରଣ-ମନନ ଚକ୍ଷୁରେ ରହି ପ୍ରଭାତ

ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ସମସ୍ତେ ଯାଇ ଯମରାଜଙ୍କ ମୁଖପା-ଅଳରେ
ନିରାପଦରେ ନେ ହୋଇ ପାରିଲେଣି । ବାଞ୍ଛା ଅଛନ୍ତି କେବଳ ବୁଦ୍ଧ ରଥେ—
ତୁଣ୍ଡଲତାଶ୍ରମୀ କଙ୍କରମୟ ବିଜୟ ମରୁଗୁଣ୍ୟରେ ଶୁଷ୍କ ନୀରସ ବୁଦ୍ଧ ବନସ୍ତର ସେପରି
ପ୍ରକୃତିର ବିଶ୍ୱାସିକାମୟ ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅଞ୍ଜଳର ସ୍ଥିର ଯୁକ୍ତି ସେନ
ଉଦାସପ୍ରାଣରେ ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଅନାର ଥାଏ, ରଥେ ଦେହପରି ନୈରାଶ୍ୟର ବିକଟ
ନଶ୍ୱାନ ମଧ୍ୟରେ ପଲକଶ୍ରମୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଉଦ୍ଧୃତ ବୁଦ୍ଧ ରହିଲେ ।

ଦିନେ ରଥେ ଚର୍ଚ୍ଚାନାଟକର କ୍ଷୁଦ୍ର ଚାକ କହିଲେ, “ଜାଣିଲୁ ଭାଇଗା, ମୋ
ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ତ ଦେଖିଲୁ । ମୁଁ ଆଉ ବେଶିଦିନ ବଞ୍ଚିପାରୁନି ନାହିଁ । ମୋର ଦେହଟା
ଅବସ୍ଥା ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ମନ ଭିତରେ ଦେବା ଗୋଟାଏ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଡାଉଦାଉ
ହୋଇ କଳୁଛି । ମୁଁ ଭଲକରି ବୁଝି ପାରିଲିଣି, ଅନ୍ତମ କାଳ ଅଛି ନିକଟ । କେତେ
ଲୋକ କହୁଛନ୍ତି, ଗୋଟିଏ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର କର, ନହେଲେ କ୍ଷୁଦ୍ରରେ ପାଣି ଦେବ କିଏ ?
ଏଥରେ ମୋ ମନ ମାନୁ ନାହିଁ । ଲୋକନାଥ ଥାଉ ଆଉ ମୁଁ କାହିଁକି ଏ ବିଷୟରେ
ଆଉ ଗୁଡ଼ାଏ ଘାଣ୍ଟି ଦେବ ? ତୋର ବିଷୟ କଣ ?” ଚର୍ଚ୍ଚାନାଟକ କହିଲେ, “ମୋ
କଥା ଟିକିଏ ଶୁଣି ନା, ଭାଇନା ? ସେତେବେଳେ ଲୋକନାଥ ଗୁମ ଘରେ ଅଛନ୍ତି,
କିନ୍ତୁ ଏଇ କେତେ ବର୍ଷ ହେଲା ସେ ମୋର ସାଙ୍ଗର ଦୋଷର ହୋଇ ଗଲାଣି ।
ସେ ମୋତେ ଯେଉଁ ବନ୍ଧନରେ ବାନ୍ଧିଛି, ତାକୁ ଛୁଟାଇଦେଲେ ମୋର ଜୀବନକାଳୀ ତା
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଛୁଟିଯିବ ।” “ନାହିଁରେ, ନାହିଁରେ ଭାଇଗା,” ରଥେ ଟିକିଏ ବିଷୟର
ସହଜ କହିଲେ, “ମୁଁ ସେ କଥା କହୁ ନାହିଁ । ମୁଁ କହୁଥିଲି ଯେ, ସେ ତ ଆମ
ଦୁଇକୁଲର ଏକମାତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରମା, ସେ ଯେପରି ଏ କୁଲ ସେ କୁଲ ଦୁଇକୁଲ ରଖା
କରିବ । ମୋର ତ ଆଉ ଘରେ ବିଲେଇ ପିଲାଟିଏ ନାହିଁ, ସେ ବିଷୟ-ବାଡ଼ି ଆଉ
କିଏ ଭୋଗ କରିବ ?”

ରଥକୁ ଆଉ ବେଶିଦିନ ଦୁଃଖ ଜୀବନ ଭରି ବହନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।
ମୃତ୍ୟୁ ଆସି ଶୀଘ୍ର ତାକୁ ଛୁଟି ଦେଲା ।

(୨)

ମନୁଷ୍ୟ ଯାହା ଲୋକେ ସବୁବେଳେ ତାହା ପାଏ ନାହିଁ । ପୁଣି ଯାହା
ପାଇବାର କଥା, ସେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା କରେ ପାଏ ନାହିଁ, ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ
ଲୋଭୁ ନଥାଏ ସେତେବେଳେ ପାଏ । ମନୁଷ୍ୟର ଇଚ୍ଛା ଉପରେ ସେ ତାହାର
ସୌଭାଗ୍ୟ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ନିର୍ଭର କରେ ନାହିଁ, ଏହି ଶିକ୍ଷା ଦେବାଲାଗି ଦ୍ୱିପଦ ଭଗବାନ

ମନୁଷ୍ୟର ଭାବର କଣ୍ଠାକୁ ଟିକିଏ ଆଗକୁ ବା ପଛକୁ ଚଳାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଅସଦା ମନୁଷ୍ୟର କେତେବେଳେ କଣ ଲେଡ଼ା, ସେ ଠିକ୍ କରି ରୁହିପାରେ ନାହିଁ । ଚର୍ଚ୍ଚା-ଲଙ୍ଘାର ସନ୍ତାନଟି ଲାଗି କେତେ ଉପାୟ ଯତ୍ନ ନ କରିଛନ୍ତି, ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଚରଣତଳେ କେତେ ଆକୁଳ ପ୍ରାର୍ଥନା ଡାଳି ନ ଦେଇଛନ୍ତି ? କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେତେବେଳେ ସେ ଭବନକୁ ଚରକାଳ ପାଇଁ ମନରୁ ନିଷାସିତ କରି ନିଜ ଭାବରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଶିକ୍ଷା କରି ଅଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେ ଅଧାରତ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଯନ୍ତ୍ରାନ୍ତ ଲାଗିଲେ । ଏପରି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ସୌଭାଗ୍ୟ ଲାଗି ସେ ଆଦୌ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ସୁତରାଂ ଏ ଘଟଣା ତାଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟାଏ ଶ୍ରେୟସ କଲ୍ପାଇ ଦେଲା । ଏକମାତ୍ର ପୁଅପ୍ରେୟସର ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ଆଉ ସମସ୍ତ ଭାବ କେଉଁଆଡ଼େ ଭାସିଗଲା । ନୈଷ୍ଠିକ ଚର୍ଚ୍ଚାଲଙ୍ଘାରଙ୍କର ସନ୍ଧ୍ୟା ଆହୁଁକ, ଅଧ୍ୟୟନ ଅଧ୍ୟାପନ କେବଳ ବିଧିରକ୍ଷାରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଚର୍ଚ୍ଚାଲଙ୍ଘାରଙ୍କର ହୃଦୟର ସ୍ନେହ ଆଦର ଆଦି ସମସ୍ତ ମଧୁର କୋମଳଭାବ ପୁଣିର ଚରୁପାଣ୍ଡୁରେ ଅନବରତ ବେଷ୍ଟନ କରି ରହିଲା । କେବଳ ଦୀନବନ୍ଧୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସମ୍ଭବ ଭାବରେ ଚର୍ଚ୍ଚାଲଙ୍ଘାରଙ୍କ ହୃଦୟରେ ରାଜତ୍ବ କଲା । ଏ ଦିଗରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଆକର୍ଷଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ବିପରୀତ ଶକ୍ତିର କାର୍ଯ୍ୟ ଆଗମ୍ଭ ହେଲା । ଏପରି ଟଣା ଓଟରରେ ଲୋକନାଥର ଶ୍ରୀଃ ବନ୍ଦନ ଛୁଣିଯାଇ ସେ କେଉଁଆଡ଼େ କଷ୍ଟରୂପ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲା । ଚର୍ଚ୍ଚାଲଙ୍ଘାର ଦୁର୍ଗ୍ଧ ପାଳର ଇଚ୍ଛା ଘୋଳରେ ପ୍ରାଣ୍ଟି କରିବେ ବୋଲି ବସିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଗ୍ଧ ମିଳିବାରୁ ଘୋଳଟା ଖଟା ଲାଗିଲା ।

ଏତେଦିନଯାଏ ଲୋକାଣି ବାହିଲି ଲୋକନାଥର ପଡ଼ାଶୁଣା ଆଡ଼କୁ ଚର୍ଚ୍ଚାଲଙ୍ଘାରଙ୍କର ବିଶେଷ ନଜର ପଡ଼ି ନଥିଲା । ଦିନେ ହଠାତ୍ ଦୈବକ୍ରମେ ସେ ରୁହିପାରିଲେ ସେ, ଲୋକନାଥଟା ବଡ଼ ମୋଟାବୁଝିଆ । ତାକୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାର ଅର୍ଥ ଟଙ୍କାର ଗ୍ରାହ ଛଡ଼ା ଆଉ କିପ୍ରକାର ଲାଭ ନାହିଁ । ବିଶେଷତଃ ତାର ଦୁଷ୍ଟପଣିଆ କଥା କାନରେ ଶୁଣି ଶୁଣି ସେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ସାରିଲେଣି । କା, ଆଉ ତାକୁ ପଢ଼ାଇବେ ନାହିଁ, ବରଂ ଏ ସମୟରୁ ଅନ୍ୟ କିଛି ବାଟ ଧରିଲେ ଲାଭ ଅଛି । ଲୋକନାଥକୁ ଡାକ କହିଲେ, “ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣି ସାରିଲଣି, ତୋର ଆଉ ପାଠଶାଳା ହେବ ନାହିଁ । ତୁ ତ ଆଉ ପିଲା ନୋହୁଁ ଯେ, ମୁଁ ତୋତେ ମାର ଶିଖାଇବି ? ତୋ କପାଳରେ ଯାହା ଥିଲା, ହୋଇଗଲା । ଏଣିକି ତୁ ହେଲେ ବସୟଧରା ରୁଣାଶୁଣା କର । ମୁଁ ତ ଆସି ରହିଗଲଣି, ଆଉ ବିଲବାଡ଼କୁ ଯାଇପାରୁ ନାହିଁ । ଜଣେ ତ ପୁଣି କେହି ଦେଖାଶୁଣା କରିବ ।” ଲୋକନାଥ ମୋଟାବୁଝିଆ ଥିଲା କି ନାହିଁ, ଏକଥା ଠିକ୍ କରି କୁହାଯାଇ ନ ପାରେ । କେବେ ତାର ଯେ ବିଦ୍ୟାନ୍ତରାଗ କେବେ ଥିଲା, ଏକଥା

କେହି ବେଶି ନାହିଁ । ଯାହାହେଉ ସମସ୍ତେ ହେବାରେ କି ସୁଖ ଅଛି, ଏ କଥା ସେ
ରୁହିଁ ନ ଥିଲେ ସୁଧା ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପାତତଃ ସେ ପଡ଼ାପଣିର ନିର୍ମମ କବଳରୁ ଉଦ୍ଧା
ମିଳିବ ଏ କଥାରେ ତାର ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦ ହେଲା । ସେହୁଦିନଠାରୁ
ଲେକନାପତ୍ରର ଅଧ୍ୟୟନ ପଟ୍ଟ ଯାହା ହେଲା । ତର୍କାଳଙ୍କାରଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
ଯିବ ହେଲା ।

ଆଜିକାଲି ଲୋକନାଥ ସ୍ୱପ୍ନାସ ବୁଝାଶୁଝା କରେ, ପଞ୍ଜାବର ଲୋକ
 ଲୋକତରଫରେ ଲୋକତ ନାହିଁ, ସମ୍ପର୍କିତ ପ୍ରଭୃତିରେ ଘୋର ଦାୟ ଏବଂ ବାକୀ
 ସମସ୍ତଙ୍କା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୋକ ଲୋକକୁ ନେଇ ଉପ ଶେଷରେ କଟାକ୍ଷୟ । ଲୋକଲୋକ
 ଦିନେ କେହି ବଡ଼ସ ବେଢ଼ାର ଦେଖି ନାହିଁ । ସେ ଗପସପ ହାସ୍ୟ ପଞ୍ଜରୀରେ ସଂସାର
 ମନକୁ ସରସ ଓ ସଜ୍ଜବ ରଖିଥାଏ । ଗ୍ରାମର ପିଲାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବୃଦ୍ଧା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ସମସ୍ତଙ୍କର ସେ ବନ୍ଧୁ, ସମସ୍ତଙ୍କର ସେ ଆପଣାର, ତାହାର ଆଦର କରୁ ଆଦର ନଥାଏ,
 ସମସ୍ତେ ତାହାର ସରଳତା ଓ ମଧୁର ବ୍ୟବହାରରେ ମୁଗ୍ଧ । ଲୋକର ଲୋକ ଦିନେ
 ପଡ଼ିଲେ ଲୋକନାଥ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଆଗତ ଲୋକରେ ନିଜର ଲକ୍ଷ୍ୟ
 କରନ୍ଥାଏ । କିନ୍ତୁ କେହି ଟିକିଏ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ତା' ଆଗରେ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ
 କଲେ ସେ କିଛି ଦିନ ତା' ଦୁଆର ମାନ୍ଦେ ନାହିଁ । ଏହିପରି କେତେ ଭାବରେ ଲୋକେ
 ତାକୁ ଟାମ୍‌ଖିଆଲ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଲୋକନାଥର ସାଧୁତା ଅନ୍ୟ, ଦେହରେ ମଧ୍ୟ
 କାଟିଏ ବଳ । କୌଣସିଠାରେ କଲହ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ନିଜର କୌଣସି ଲକ୍ଷ୍ୟ
 ପ୍ରତି ତୁ ଶେଷ ନ କଲ ସେ ସ୍ୱୟଂ ରଖିକ୍ଷେତରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଶକ୍ତିସ୍ୱର ଭାବି
 କରାବଳ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକ୍ତେ ନାହିଁ । ତାହା ବୋଲି ସେ ନିଜେ ସେ କେବେ କଲହ କହେ
 ନାହିଁ, ଏପରି ନୁହେଁ । ନିଜର ମତ ସଙ୍ଗେ କାହାର ମତ ଅମେଳ ହେଲେ ସମସ୍ତ
 ସମୟରେ ସେ ଉଦ୍ଧମ ମଧ୍ୟମ ଗୋଟାକେତେ ଦେଇ ନିଜ ମତର ସତ୍ୟତା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ
 ଦାବି କରି ଉପଲବ୍ଧ କରୁଛନ୍ତି ।

କନ୍ତୁ ଲେକନାଥ ଯହିଁ କାହାରି କିଛି ଅଜଣା କରେ, ସେ ନିଜର । ତାହାର ଅଞ୍ଜଳି ପାଇଁ ଅନୁଶୋବନା ନାହିଁ, ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ଭାବାର ପୋଷାକ ପରିଚ୍ଛଦରେ ଆଡ଼ମ୍ବର ନାହିଁ, ଶ୍ରେଣୀ ଛଣା ଖସା ହେଲେ କାମ ଚଳିଲା । ଲେକନାଥରେ ମଧ୍ୟ ଅଗ୍ରହ ନାହିଁ— ଘରେ ମୋଟା ବରଫା ଯାହା ପାଇଲା, ସେ ସେଥରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ । ଲେକନାଥ ଅସିଲ ଦିନଠାରୁ ଚର୍ଚ୍ଚାଳକାରଙ୍କର ଗୁହଣୀ ଦିନେ ଭାବୁ ସ୍ନେହଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ସେ ଏଡ଼େ ନିବୋଧ ନୁହନ୍ତି ସେ, ପର ପୁଅକୁ ପୁଅ ବୋଲି ଡାକି ଭୌରବବୋଧ କରାବେ । ବରଂ ସେ ନିଜେ ସେ,

ସୁସଂସ୍କୃତ, ଲେଖନୀୟତ୍ବ ଦେଖି ଏକଥା ସେ ଗଣ୍ଡର ଯନ୍ତ୍ରଣାର ସହଜ ସ୍ପଷ୍ଟତର ବୁଝେ ଅନୁଭବ କଲେ । ଏ ଗୁରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ମନ ମଧ୍ୟରେ ସୁଦୃଢ଼ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ପୋଡ଼ି ଦେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦାନବଜୁର ନନ୍ଦ ପରେ ସୁସଂଗଢ଼ିଆ ଆଉ ଅନ୍ତର-ବ୍ୟାଥାକୁ ଚପାଇ ରଖିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଭିତରେ ଅଗ୍ନି ଦ୍ବିଗୁଣ ତେଜରେ ଜଳି ଉଠିଲା । ସେ ପ୍ରଥମେ ଅନ୍ୟ କାହାଣୀ ଯାହାନ୍ତର ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ମରବରେ ଲେଖନୀୟ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରିବା ଲାଗି ନାନା ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଲେଖନୀୟର ସରଳ, ଅକପଟ ସ୍ବଭାବ ନିକଟରେ ସବୁ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଗଲା । ଶେଷରେ ଏଥରୁ ନିରସ୍ତ ହୋଇ ଗୃହଣୀ ସ୍ବାମୀଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦାମ୍ବତ୍ୟ-ପ୍ରଣୟ କେତେଦୂର ପ୍ରଗତି ଥିଲା, ତାହା ଠିକ୍ ବୋଲିଯାଇ ନ ପାରେ; ତେବେ ଦାନବଜୁର ନନ୍ଦପଦଠାରୁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତିପତ୍ତି ସ୍ବାମୀଙ୍କଠାରେ ଶୂନ୍ୟ ବଢ଼ିଯାଇଛି । ଗୃହଣୀ ଏହି ସୁଯୋଗ ପାଇ ଆକାର ଇଚ୍ଛିତ, କଥାବାଣୀ ନାନା ଉପାୟରେ ନିମ୍ନେ ଚର୍ଚ୍ଚାଳକାରଙ୍କୁ ଲେଖନୀୟ ଉଦ୍ବେଗରେ ଉତ୍ତେଜିତ କରି ଦେଲେ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ନିଜ ସ୍ବାମୀକୁ ଆପଣାର ମୁଠାରେ ରଖି ନପାରିଲା, ତାହାର ନାଶକର ଦେଶ ଫଳ କଣ ? କେତୋଟି ଦିନରେ ଚର୍ଚ୍ଚାଳକାର ବୁଝିଗଲେ ଯେ, ଲେଖନୀୟକୁ ଆଣି ସେ ଏକ ଦିନ ଭୁଲ କରିଅଛନ୍ତି । ଚର୍ଚ୍ଚାଳକାରଙ୍କ ମନରେ ଏକଥା ଯେ ଆଦୌ ଉଦୟ ହୋଇ ନ ଥିଲା, ତାହା ନୁହେଁ; ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ଦିବ୍ୟଚକ୍ଷୁ ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ବେଗରେ କ୍ରୁରକ୍ଷେପର ଚନ୍ଦ୍ର ଟିକିଏ ଭଲ କରି ଦେଖାଇ ଦେଲେ । ବୃଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଏହି ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଯଦ୍ବିରେ ଦାନବଜୁର ଉଦ୍ବେଗରେ ଘୋର ଅକଳାଣ ହେବ, ସେ କଣ୍ଟା ଦୂର ନ କରିବାଯାଏ ମନରେ ଆଉ ଶାନ୍ତି କାହିଁ ? ଗୃହଣୀ ମଧ୍ୟ ବେଳକାଳ ଦେଖି ଟିକିଏ ଆହୁତ ପକାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଦିନେ ଦାନବଜୁ ପାଠଶାଳାରୁ ଫେରିବାବେଳେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପିଲା ସହୃଦ ତାହାର କଲି ହେଲା । ବାଗ୍‌ଯୁକ୍ତରେ କିଛି ମାମାଂସା ନ ହେବାକୁ ଉଦ୍ବେଗ ମଧ୍ୟରେ ହାତ ଚଳାଚଳି ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶ୍ରୁତିମାନେ କୌତୁହଳ ହେଉ ଏ ଆନନ୍ଦ ଉପକ୍ଷେପରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା କେତେ ଜଣ ମଧ୍ୟସ୍ଥତାର ଅଭିନୟ ଦେଖାଇ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ବାହୁବଳ ଏ ଦୁନ୍ଦୁୟୁକ୍ତର ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ଦେଲା । ଦାନବଜୁ ସର୍ବାମାନଙ୍କ ଦ୍ବାସ୍ୟ କରତାଳି ମଧ୍ୟରେ ପରାଜିତ ପ୍ରତିଦୁର୍ବ୍ରାକୁ ଭୁତଳଶାୟୀ କରି ଦେଇ ଜୟଧ୍ବଜା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଉକ୍ତ ବାଳକର ପୁତ୍ରକର ହିନ୍ଦୁପଥସବୁ ଉଡ଼ାଇ ଉଡ଼ାଇ ବିଜୟୋତ୍ସାହରେ ଗଢ଼ାଉମୁଖରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲା । ଏପରି ସମୟରେ ଲେଖନୀୟ

ବିଲଅତୁ ଖେର ଘେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ । ସେ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ବାଳକଟିକୁ ଉଠାଇ ତା ମୁଣ୍ଡରୁ ଯେଉଁ ରକ୍ତ ବୋହୁଥିଲା, ତାହା ପୋଛି ପକାଇଲା । ଶ୍ରାମର ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଲୋକନାଥର ଏକଛନ୍ଦ୍ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଗ୍ରସକ ସ୍ନେହ କରୁଥିଲା ଏବଂ ସମସ୍ତେ ତାର ନିରପେକ୍ଷ ବିଚାରରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥିଲେ । ଉପସ୍ଥିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଦାନବଜର ପୁରୀ ଦୋଷ ଦେଖିପାରି ସମସ୍ତଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ତାକୁ ଚଟକଣିଟାଏ ଦେଇ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ପ୍ରତି ସ୍ପଷ୍ଟ କରାଇ ଦେଲା । ଦାନବ ଚର୍ଚ୍ଚାଳି-
 କାରଙ୍କର ସେରନ୍ତା ପୁଅ, ଚରକାଳ ଅନ୍ଦର ସ୍ନେହରେ କୋଳରେ ଲାଲିତ; ତା ଦେହରେ କେତେ ହାତ ଛୁଇଁବା ଦୂରେ ଥାଉ, ଦିନେ କେତେ ତାକୁ ଗୁରୋଲି କହି ଦେଇ ନାହିଁ । ସେ ଏ ଘୋର ଅପମାନ ସହ ନ ପାରି କୋହରେ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲା । ଘରେ ଗୋଡ଼ ଦେଲାମାତ୍ରେ ତାହାର ମନର କୋହ ପ୍ରବଳତର ହୋଇ ଜଳି ଉଠିଲା ଏବଂ ଗଳାର ସ୍ୱର ସପ୍ତମକୁ ଚଢ଼ାଇ ଦେଇ ସେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା ଦାନାବୋଉ ହାଣ୍ଡି ଶାଳରେ ଥିଲେ । ସେ ଦାନବର କିଛି ଅଲଗା ଆଶଙ୍କା କରି ହଠାତ୍ ଦୌଡ଼ି ଆସୁ ଆସୁ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଦୁଆରବନ୍ଧରେ ବାଜି ସେ ଲଢ଼କନି ବସିଗଲେ । ପରେ ମନର ଶୁଣ ମନରେ ମାରି ଦେଇ ଯାଇ ଦାନବ ପାଖରୁ ସବୁ ହାଲ ହଇକତ ଶୁଣିଲେ । ଶୁଣି ତାଙ୍କର ଧୈର୍ଯ୍ୟବୃତ୍ତି ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ହେଲା । ପୁଣି ମନରେ ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ ହେଲା ଯେ, ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ସୁବିଧା ଖୋଜୁଥିଲେ, ତାହା ଆସି ଆଜି ଉପସ୍ଥିତ । ଲୋକନାଥକୁ ଦେଖିପାରି ମନକୁ ଟିକିଏ ଦୃଢ଼ କଲେ । ପୁଅ ଉପରେ ଶୁଣିଯାଇ କହିଲେ, “ଛତ୍ର ଟୋକା, ଯା—ତୁ ମୋ ଘରୁ ଯା । ହେଲେ କଅଣ କି ? ଆହୁର ହବ; ତତେ ସ୍ଥାନମାନ ଦେଖି ହାଡ଼ି ପାଣି ତ ମାଡ଼ି ମାଣବେ ।” ଏକଥା କହି ଦାନବକୁ ଦୁଇ ଗୁପ୍ତା ମାରି ନୋରରେ ପେଲି ଦେଲେ । ଦାନବକୁ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଗଲା ବେଳେ ତଳେ ଗଣ୍ଡେ ଖପର ତା ମୁଣ୍ଡରେ ପଶିଯାଇ ଝାସଝାସ ହୋଇ ରକ୍ତ ବୋହୁଗଲା । ଦାନାବୋଉ ଏହା ଦେଖି ସୁଦ୍ଧା ବିଚଳିତ ହେଲେ ନାହିଁ । ଲୋକନାଥକୁ ନିକଟରେ ଦେଖି ପୁଅ ଆଡ଼କୁ ଅନାହିଁ ‘ମର’ ବୋଲି କହି ଶୁଣରେ ଗଭଗଭ ହୋଇ ଚାଲିଗଲେ । ଲୋକନାଥ କାରଣ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ନକରି ହଠାତ୍ ଦାନବକୁ ଦୁଇରୁ ଉଠାଇ ପୋଡ଼ାକନା ଗଣ୍ଡେ କଟା ସ୍ଥାନରେ ମାଡ଼ି ଦେଇ ତା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପଟି ବାନ୍ଧି ଦେଲା ଏବଂ ମୋ ବାପା, ମୋ ଧନ, କହି ତାକୁ ଗୁନ କର ଦେଇ ଶୁଆଇ ପକାଇଲା । ତର୍ଚ୍ଚାଳିଙ୍କର ସେ ଦିନ ଦାନବର ଉପନୟନ ଲାଗି କିଛି ଟଙ୍କାର ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପାଖ ଗାଁକୁ ଯାଇ ଥିଲେ, କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଆସି ଧହୁଥିଲେ । ଗରରେ ଦେହରୁ ଝାଲ ବୋହୁ ଯାଉଛି, ତହିଁରେ ପୁଣି ସକାଳୁ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଆସି ଦେଖନ୍ତି ତ ଘରେ ଥିବା ଶୁନ-ଶାନ । “ଦାନବ ଧେ” “ଦାନବ ଧେ”

କେତେଥର ତାକୁ କହି କହାବ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଭିତରକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ, ଘାଟକଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ପଟି ବନ୍ଧା, ସେ ଘର ଭିତରେ ଶୋଇଛି, ଆଉ ଗୁଡ଼ଣୀ ଯିବା ଉପରେ ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସେ ପଡ଼ିଲେ କିଛି ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ । ପରେ ଗୁଡ଼ଣୀଙ୍କି ତାଙ୍କିବାରୁ ସେ ନନ୍ଦୁ କଣ୍ଠରେ ଉଠିଲେ । ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ଗନ୍ଧବର୍ଣ୍ଣ, କେଶ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଓ ମୁଣ ମେଘାଛାୟା । ତର୍କାଳଙ୍କାର କିଛି ପରୀକ୍ଷା ଆଉ ସେ କେତେ ସ୍ଵରରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ—“ମୋ ଘାଟକଇ କାହିଁ, ମୋ ବୁଝାଧିକ କାହିଁ ? ସେ ଅସ୍ଵର ତାକୁ କ’ଣ ଆଉ ଜାବନରେ ରଖିବ ?”

“କଣ, ଫେଲ କଣ ? ଘାଟକଇର କଣ ହୋଇଛି ?” “ମୁଁ ଆଉ ଏ ଗୁଣ୍ଡପ ପୂର୍ବରେ ତଳେ ରହିବି ନାହିଁ ଲୋ ମା, ଆଉ କଣ ମୁଁ ସତେ ଘାଟକଇକ ଦେଖିପାନ୍ତି ?” ଏହି କଥା କହି ଗୁଡ଼ଣୀ କେତେକ ସ୍ଵର ଆଉ ଟିକିଏ ଚଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ଶେଷରେ ସ୍ଵାମୀଙ୍କର ଡାକ ଉଠିଲା । ଦେଖି ଆନୁପୂର୍ବିକ ସବୁ ସାଲଙ୍କାରରେ ଜଣେ କଣ ସାବଧାନ କରିଦେଲେ ସେ, ଘାଟକଇକ ବିନାଦୋଷରେ ଲୋକନାଥ ମାତ୍ର ମାର ତା ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଇ କରି ଦେଇଛି, ଚକ୍ଷୁ କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ, ସେ କଥାଲୋ ଧରତଳେ ଘାଟକଇ ମଣାଣି ପଦାରେ ଗଡ଼ୁଥାନ୍ତା । ଗୁଡ଼ଣୀ ଅନେକ ଦିନ ଲୋକନାଥର ହୃଦୟ-ପ୍ରବୃତ୍ତିର ନମୁନା ପାଇଲେଣି, କିନ୍ତୁ ପର ଦୁଅ କାଳେ କଣ ଭବିଷ୍ୟ, ଏହାଲଗି କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ଘାଟକଇ ସମସ୍ତ ସମସ୍ତ ଉପରେ ଲୋକନାଥର ଏକାଧିକାର ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଛି କିମ୍ବା, ସେଥିଲଗି ତା ଉପରେ ଲୋକାର ଏତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା । “ମୁକ୍ତ ମାଇଲେ ଯାଉ ଯିବ, ଦେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କମ୍ପା କଲି ।” “ପୋଷା ଦୁଅ, ଗୁଞ୍ଜା ବୁଅ; ସେକ କେବେ ଆପଣାର ହୁଏ”, ଇତ୍ୟାଦି ।

ଏକେ ତ ତର୍କାଳଙ୍କାର ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଲଗି ଶ୍ରାମାନ୍ତରକୁ ଯାଇଥିଲେ, ସେଥିରେ ଅଗଣ ହୋଇ ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି; ଏଣେ ଶୁଧା, ତୁଷ୍ଟା ଓ ପଥକାନ୍ତରେ ଶରୀର ମନ ଅବସନ୍ନ । ତା ଉପରେ ଲୋକନାଥର ଏପରି କାଣ୍ଡ ଶୁଣି ଆଉ ଯେଉଁ ଧରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଜଳଜା କଥାରେ ଶୁଣିଲ କୁଟା ପଡ଼ିଗଲା । ଲୋକନାଥ ଭାବକତ ଘରେ ବସିଥିଲା, ନିଜାକ ଫେରିବା ଖବର ପାଇ ଘରକୁ ଆସିଲା । ତାକୁ ଦେଖି ତର୍କାଳଙ୍କାର ତା ମୁଣ୍ଡକୁ ଅନାଇ ପ୍ରଥମେ ଗୁମ୍ ମାରି ଛୁଟା ହୋଇଗଲେ । ନିଜକୁ ଟିକିଏ ସମ୍ଭାଳି ନେଇ ଘର ଭିତରେ କହିଲେ, “ଦେଖ ଲୋକେଇ, ମୁଁ ଆଜିଯାଏ ଘରେ କାଳସାପଟାଏ ପାଲଟି ବୋଲି ଜାଣି ନ ଥିଲି । ଏତେ ଦିନେ

ମୋ ଆଖି ଫିଟିଲା । ହଉ, ମୁଁ ଆଜିଠାରୁ ସଫା କହୁ ଦଉଛି, କୋର ମୋ ଘରେ ଆଉ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ତୁ ଆଜିଠାରୁ ମୋ ଦୁଆର ମାଡ଼ିବୁ ନାହିଁ । ତୋ ମଙ୍ଗେ ମୋର ସମ୍ପର୍କ ଆଜିଠାରୁ ଛୁଣିଲା ।” ଲୋକନାଥ ଏ କଥା ଶୁଣି ବିସ୍ମୟରେ ଅବାଦ ହୋଇଗଲା । ଏଇଟା ସ୍ବପ୍ନ କି ଜାଗରଣ, ସେ ଠିକ୍ କର ପାରିଲା ନାହିଁ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଟିକିଏ ପ୍ରକୃତସ୍ଥ ହୋଇ ସାହସ ଅବଲମ୍ବନ କରି କହିଲା, “ନନା ! ମୁଁ କଣ ଦୋଷ କରିଛି କିଛି ବୁଝିପାରୁନାହିଁ ।” ଏ କଥା ଶୁଣି ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କାର ଚକ୍ଚକି କରି କହିଲେ, “ତୁ ମୋ ଆଗରୁ ଶୀଘ୍ର ଚାଲିଯା । ତୋର ଆଜିର କାଣ୍ଡ ଶୁଣି ମୋର ଗୋଡ଼ଠାରୁ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଳୁଛି, ତୁ ଆଉ ବେଶି ମୋତେ ଜଳାନା । ଏହିକ୍ଷଣି ମୋ ମନ କିଛି ଠିକ୍ ନାହିଁ ।” ଏକଥା କହି ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କାର ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲେ । ଲୋକନାଥ ମଧ୍ୟ ଘର ଆଡ଼କୁ ଗୋଟିଏ କରୁଣ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ ସେଠାରୁ ଚାଲିଆସିଲା ।

ସେ ବେଉଁଆଡ଼େ ଯିବ, କିଛି ସ୍ଥିର କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ତାହାର ପ୍ରତି ପଦକ୍ଷେପରେ ପୃଥ୍ବୀ ସାର୍ବତ୍ର ଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲା; ତା ଉପରେ ଆକାଶ ସେପରି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଦିନର ଘଟଣା ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ତା ମନରେ ଉଠୁଥିଲା । ଅଗାଧର ଅନେକ ରୁଚ୍ଛ ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣା ନିଜ ନିଜର ଗୁଡ଼ି ଅର୍ଥସମ୍ଭାର ସେନା ତା ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସମସ୍ତେ ତାହା ପାଖରେ ଏକ ନିଦାରିଣ ସତ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତର କରି ଦେଇଗଲେ—
“ତୁ ହେ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର !”

(୩)

ଲୋକନାଥ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂସାରରେ ନିଜାନ୍ତ ଅସହାୟ, ନିଜାନ୍ତ ଅନାଥ । ସେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ଶୁ ପରି ଖେଳି ଚାଲିଆଡ଼େ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ମନରେ ନାଚି ଚାଲୁଥିଲା । ଧୂଳିଖେଳ ପରି ମନେ କରୁଥିଲା, ତାର ଜୀବନର ଖେଳ ମଧ୍ୟ ସୁଖରେ ସୁଖରେ ଶେଷ ହୋଇଯିବ । କିନ୍ତୁ ସେ ସ୍ବପ୍ନରୁ ଉଠି ଦେଖିଲା, ବାଲିଘରରେ ସଂସାର ଚଳେ ନାହିଁ, ତାକୁ ସତରେ କାଠି ବୁଟା ମାଟି ପଥର ଲଗାଇ ଖଣ୍ଡିଏ ଘର ତିଆରି କରିବାକୁ ହେବ । ଦେଖିଲା, ଜୀବନଟା କେବଳ ହସ ଖେଳରେ, ଆମୋଦ ଆହ୍ଲାଦରେ ଗଢ଼ା ନୁହେଁ; ତହିଁରେ ନୟନର ଅଶ୍ରୁ—ଅନ୍ତରର ଦୀର୍ଘସ୍ବାସର ହିଂସା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ସେ କେବଳ ସଂସାରର ଖଣ୍ଡିଏ ମାନବ ଆକାର ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଭାଗ୍ୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଙ୍ଗେ ବୁଝି ପାରିଲା, ସେ ପ୍ରକୃତ ବହୁର ଗୋଟିଏ ଅଂଶମାନ ଦେଖିଅଛି ।

ଏକା ହୋଇଥିଲେ ସେ ସଂସାରକୁ ଏତେ ଖାତର କରନ୍ତା ନାହିଁ । ନିଜର ଛଦ୍ମ ଚରଣୀ ଖଣ୍ଡିକ ଅନାଚରରେ ସଂସାରସ୍ରୋତରେ ଗୁଡ଼ିଦେଇ ସେ ନିଷ୍ପିନ୍ନ ରହନ୍ତା—ବୁଲୁ, ଯେଉଁଠାଏ ବୁଲିବ; ବୁଡୁ, ଯେଉଁଠାରେ ବୁଡ଼ିବ; ଢେଙ୍କୁ, ଯେଉଁଠାରେ ଢେଙ୍କିବ; କିନ୍ତୁ ତା ପଛରେ ସେ ଖଣ୍ଡିଏ ଗ୍ରେଟ ପଡ଼ିଉ ବନ୍ଦା, ସେ ଟିକ ଡଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡି ସେ ସଂସାର ଟିକିଏ ଝୁଜା ପବନ ଲାଗିଲେ ଗୁଡ଼ିଯିବ । ଲୋକନାଥର ସ୍ତ୍ରୀ ପାଟଣୀ ବିବାହ ପରେ ବରାବର ତାପ ଘରେ ଥିଲା । ପାଟଣୀର ପିତା ବଡ଼ ଗରିବ, ତହିଁର ପୁଣି କୁଟୁମ୍ବ ଅନେକ । ସେ ଆଉ ବେଶି ଦିନ ବଢ଼ିଲ କନ୍ୟାକୁ ଘରେ ରଖି ନ ପାରି ଶାଶୁ ଘରକୁ ପଠାଇବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଲେ । ଏହି ସମ୍ଭାଦ ଶୁଣି ଡକ୍ଟରଙ୍କାର କପରି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଲେ, ତାହା ସହଜରେ ଅନୁମେୟ । ଖୋଦ ଲୋକନାଥର ଅବସ୍ଥା ଯେତେବେଳେ ଏପରି ତାହାର ପିଲା କହୁଲଙ୍କ କଥା ପଚାରୁଛ କିଏ ? ଶେଷରେ ଲୋକନାଥ ନିଜ ବୋର୍ ନେଇ ମୁଣ୍ଡେଇ ବାଟ ବୁଲିବାକୁ ଅସ୍ତସ୍ତ ହେଲା । ସେ ଶଶୁରଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଦିନର ମହଲତ ମାଗି ଶୁଣି ଏ କୁଡ଼ିଆ ଘର ସଜଲ କରିବାକୁ କାଉଲି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ନାନା ଚେଷ୍ଟାରେ ବିଫଳ-ମନୋରଥ ହୋଇ କଣ କରବ କିଛି ଠିକ୍ କରି ପାରିଲ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟବସାୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତା ଦୁଃଖରେ କାତର ହୋଇ ତାକୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । ବ୍ୟବସାୟୀ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ବଖୁଣିଟିଏ ଗ୍ରେଟ କୁଡ଼ିଆ ଘର—ଘରକୁ ଲାଗି ଖଣ୍ଡିଏ ବୁଲି ବାହାରିଛି । ଲବନ ନିବାହର ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ତାହାର ଗାଉଟି ମରିଗଲା ଦିନଠାରୁ ବୁଲି ଖଣ୍ଡିକ ଖାଲି ପଡ଼ିଛି । ସେ ଲୋକନାଥକୁ ଡାକି କହିଲା, “ବାପା, ତୁ ତ ଏତେ ଆଡ଼େ ଧରି ହେଲୁଣି, କିଛି ହେଲା ନାହିଁ । ଏହିକ୍ଷଣି କେତେଟା ଦିନ ମୋ ବୁଲିଘର ଖଣ୍ଡିକରେ ବୋହୂକୁ ଆଣି ଟିକିଏ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜି ରହିଯା’ । ପଛେ ଘର ମିଳିଲେ ସେଠାକୁ ଉଠିଯିବୁ ।” ନିଃସହାୟା ବ୍ୟବସାୟୀ ଠାରୁ ଏପରି ଅନ୍ଧାରିତ ଅନୁକ୍ରମ ପାଇ ଲୋକନାଥର ଚକ୍ଷୁ ଥନ ଥନ ହୋଇ ଆସିଲା ।

ଲୋକନାଥ ଆଉ ପାଟଣୀ ଆସି ବୁଲିଘର ଖଣ୍ଡିକରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ପାଟଣୀର ମନରେ ଟିକିଏ ସାନ୍ତୁନା ହେଲା—ସାହା ହେଉ ସାମାଜିକ ଦୁଃଖରେ ମୁଁ ଦୁଃଖିନୀ ହୋଇ ପାରିବି । ଲୋକନାଥ ମନରେ ଭନ୍ତା ହେଲା—ଶୋକ ଦୁଃଖରେ ଅନନ୍ୟାସ୍ତା ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମୁଁ କପରି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବି ।

ଲୋକନାଥ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ କାହାରି କାହାରିଠାରୁ ସାହାଯ୍ୟ ସ୍ବରୂପ କିଛି କିଛି ପାଏ । ମର୍ଦ୍ଦିରେ କେବେ କେବେ ପାଖ ଗାଁକୁ, କେବେ କଟକକୁ ବୁଲିଯାଇ ଭିକ୍ଷାଦ୍ବାରା କିଛି ଭୋଗର କଣ ଆଣେ । କିନ୍ତୁ ‘ମାଗି ଆଣିଲା ତିରିଶ ପଡ଼କେ’ । ଏ

କେଉଁଦିନ ଓଲଟିବ, କେଉଁଦିନ କିଛି ନାହିଁ, ଏହିପରି କଷ୍ଟେ ମଧ୍ୟେ ଦୁଇ ପାଣି ଚଳୁଥାଆନ୍ତୁ ।

ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅନେକ ଲୋକ ଅନେକ ଥର ଲୋକନାଥକୁ କହିଲେଣି—ଅରେ ଯାଇଁ ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କାରକୁ କହ, ଯାହା ହେଲା ତ ହେଲା, ଏବେ ମୋର କମ୍ପିରାଡ଼ ମୋତେ ଦିଅ, ମୁଁ ଆଉ କେତେଦିନ ଏପରି କଷ୍ଟରେ ଚଳିବି ? ଲୋକନାଥ ଶୁଣି ନ ଶୁଣିଲା ପରି ହୁଏ । କେବେ ଅବା କହେ, “ମିଛରେ ଶୁଣୁ ହରେଇବି କାହିଁକି ?” ଦିନେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମୁଣିଆ ମୁଣିଆ କେତେ ଜଣ ଲୋକ ମେଲ ହୋଇ ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କାରଙ୍କ ପାଖରେ ଲୋକନାଥ କଥା ପଚାଇଲେ । ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କାରେ କହିଲେ, “ଲୋକନାଥର କି ସମ୍ପତ୍ତି ଗୁଡ଼ାଏ ଅଛି ସେ ମୁଁ ତାକୁ ଦେବି ? ସମସ୍ତ ବିଷୟ ତ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରନା ବନ୍ଦି ବନ୍ଦି କରି ଖାଇଥିଲେ, ମୁଁ ସେଥିରୁ କେତେକ ଖରଦ କରିଅଛି, ଆଉ କେତେକ ବନ୍ଦି ଦାମରେ ମୁକୁଳାଇ ଅଛି । ମୋ ଟଙ୍କାରୁଡ଼ାକ କଣ ତେବେ ବାଏ ବାଏ ଉଠିଯିବ ?”

ସଦାଶିବ ନନ୍ଦ କହିଲେ, “ହଉ, ସେକଥା ନ ହେଲା, ରୁମେ ତ ତାକୁ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର କରିଥିଲ । ସେ ରୁମ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ତ ଗୋଟାଏ ଭାଗ ପାଇଥାନ୍ତା ?”

ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କାର—“ମୁଁ ତାକୁ ଦିନାକେତେ ଘରେ ରଖିଥିଲି, ଏଣିକି ଆଉ ନ ରଖିଲି । ମୁଁ ତ ଆଉ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ବୋଲି ତାକୁ ରେକେଷ୍ଟ୍ରେ କରିଦେଇ ନାହିଁ ସେ, ସେ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଭାଗ ବସେଇବ ?”

ଏକଥା ଶୁଣି ଗୋବିନ୍ଦ ମିଶ୍ର କହିଲେ, “ଗୁଡ଼ ତୋ ! ଏତେ ଯୁକ୍ତିରେ ଆଉ କାମ କଣ ? ରୁମେ ତ ଆଗରେ ଦେଖୁଛ, ସେଇଟା କି କଲିବଲ ହେଉଛି । ସଂସାରରୁ କିଏ କଣ ନେଇଯିବ ? ଦିଅ, ତାକୁ ଚଳିବା ମାର୍ଗ ଦେଇ କିଛି ଦେଇ ଦୁଇଟା ପ୍ରାଣୀକୁ ବଞ୍ଚାଇ ନିଅ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ତାହାଲାଗି ବହୁତ କହୁଛୁ, ଆଉ ମନରେ କିମ୍ପା କରି ନାହିଁ । ରୁମେ ତ ବୁଝିବା ଲୋକ, ରୁମକୁ ଆଉ କଣ ବୁଝେଇବୁ ?”

ଚର୍ଚ୍ଚାଳଙ୍କାର—“ଆପଣମାନେ ମୋତେ କ୍ଷମା କର । ମୋତେ ଆଉ କାହିଁକି ବିରକ୍ତ କରୁଛ ? ମୋ କଥା ତ ମୋତେ ବୁଝେଇନାହିଁ । ଦିନେକାର ମଙ୍ଗଳକୁତ୍ୟ ବାବଦ ଖରଚା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ି ରହିଛି । କଣ କରିବି, ମୁଁ କିଛି ଠିକଣା କରିପାରୁନାହିଁ ।”

ଏହା କହୁ ତର୍ଜାଲଙ୍କାର ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଅନାଅନ ହୋଇ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଖସିଲେ । ସ୍ତ୍ରୋତା ରସେ ନିଶ୍ଚୟତା ଏ ପକାଇ କହିଲେ, “ଏ ଅନ୍ୟାୟ ଧର୍ମ ସହବଞ୍ଚିକ ?”

×

×

×

ଏବର୍ଷ ନଅଜ—ସେହୁ ନଅଜ, ଯାହାର ଶୁଭ ଶୁଭ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍କଳ-ବାସୀର ହୃଦୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରାକ୍ଷରରେ ଲେଖା ରହିଅଛି । ଶୁଭାକ୍ଷେପେ ଅନାହାରରେ ଆଜିନାଦ, ମଡ଼କର ହାହାକାର । ଶୁଭାକ୍ଷେପେ ଦଶହର ପଡ଼ିଷ୍ଟ ନୟନରେ ଅନ୍ଧାର ପଡ଼ିଛି, ଧନର ଆକଙ୍କରେ ଶୁଣି-କାଗରଣ । ମଫସଲର କଥା ଦୂରେ ଯାଉ, ସେ ଶେଷ କଟକ, ସୁଷ୍ଟ ପ୍ରଭୃତି ସହରରେ ଧାନ ଚାଉଳ ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ । ଯାହାର କିଛି ନାହିଁ, କାହାର ତ ସହଜେ ଉପବାସ; ଯାହାର ଖାଲ ଟଙ୍କା ଟୋକର ଅଛି, ତାହାର ମଧ୍ୟ ଉପବାସ । ଲୋକନାଥର ଏଥମଧ୍ୟରେ ଟିକିଏ ପଶିବାର ବୃତ୍ତି ହୋଇଅଛି । ଗାନ୍ଧୀ ଛଡ଼ା ଆହୁରି ତିନୋଟି—ଦୁଇଟି ସୁଅ, ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା । ଲୋକନାଥର ଭିକ୍ଷା ପ୍ରଧାନ ଆଶ୍ରୟ । ଚର୍ଚ୍ଚିତ ମୋପର ନାଲ ପଡ଼ିଛି, ସେଥିରେ ଲେଖ ମିଳିବା ତ ଦୂର କଥା, ମୂଲ୍ୟକୁ ମୂଲ୍ୟ ମିଳିବା କାଠିକର ପାଠ ।

ଲୋକନାଥ କିଛି ଦିନ ମାଣ୍ଡିଆ ଓ ଚାଉଁଶ ଧାନରେ କୌଣସି ମତେ ଅନଶନ ଅର୍ଦ୍ଧଶନରେ ପରିବାରକୁ ବଳାଇ ଆଣିଲା । ଏଣିକି ତାକୁ ଶୁଭାକ୍ଷେପେ ଶୁଭାକ୍ଷେପେ । ସେ କି ଶୟନରେ କି ଜାଗରଣରେ ଶୁଭାକ୍ଷେପେ ନୈଶିକରେ ତାମସୀ ଗ୍ରସ୍ତା ଦେଖି ପାରୁଛି । ଜଳେ ଅନାହାରରେ ମରବ, ଏଥପାଇଁ ତାହାର ଆଦୌ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତାହାର ଆଖି ଆଗରେ ତାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ପୁଅ ଜୀଅନ୍ତାମତ୍ତା ହେବେ, ଏହି କଥା ଭବିଷ୍ୟ ବେଳକୁ ତାହାର ହୃଦୟରେ ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଉଛି । ସେମାନଙ୍କର କାଳର ଦୃଷ୍ଟି ଦେଖି ତାହାର ପ୍ରତି ନିଶ୍ଚୟରେ ଦେହରୁ ଅର୍ଦ୍ଧକ ଚାଉଁଶ ଶୁଣି ଯାଉଛି । ପ୍ରଭୁ କଣ ଏହି ଅନାଥଗୁଡ଼ିକଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଟିକିଏ ଫେରି ଚାହିଁବେ ନାହିଁ ?

ସେ ବର୍ଷ ଗରଷ୍ମମେଣ୍ଟ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷପୀଡ଼ିତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗାଇବା ଲାଗି ଯୋବରରେ ଆକକଟ କାମ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେଠାରେ କୁଳି ମୂଲ୍ୟ ଆଣ୍ଡୋର ଲୋକମାନେ ମୂଲ୍ୟ ଲାଗି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ତୋଡ଼ିତା କେତେକ ପରିମାଣରେ ସମ୍ଭାଳି ଗଲେ । ଲୋକନାଥ ପୁଅକନ୍ୟାମାନଙ୍କର କରୁଣ ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ଆଉ ଉପହାସ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଭବିଷ୍ୟ, ଯେ ଯାହା କହିଲେ କହୁ, ମୁଁ ଆଉ

ସମାଜର ଦାରୁଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା ସଦୃଶ କଣ ପାରିବ ନାହିଁ । ମରବା ଆଗରୁ ଥରେ ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତେଣୁ କରି ଦେଖି, ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି ଦିନ ସମ୍ଭାଳି ନେଇପାରିବ କି ନା । ଭଗବାନ ଏ ଅଧମ ଉପରେ ଏପରି ଗୁରୁତ୍ବର କାର୍ତ୍ତିକ ଦେଲେ ? ଦେଲେ ତ, ମୁଁ ଠାଏ ଅନ୍ଧର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ନାହିଁ କାର୍ତ୍ତିକ ? ବହୁବାବୁ ସୁଦ୍ଧା ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ନାହିଁ ? ହେଉ ରୁମ୍ ଇଚ୍ଛା ! ଲୋକନାଥ ଜାତର ଅଭିମାନ, ସମାଜର ତାତନା ସବୁ ଗୁଚ୍ଛ କରି ଦେଇ ଶେଷରେ ଯୋବରାରେ ଯାଇଁ ମୂଲ୍ୟ ଆମ ଆଗମ୍ଭ କଲ । ଉଚ୍ଚ ଜାତିର ଚିତ୍ତ, ମହତ୍ତ୍ବର ଧୂଳି ସେହି ପଇତାଦଣ୍ଡ ଅଶ୍ୱାତନେ ଗୁଡ଼ାଇ ଦେଇ ପରମ ଉତ୍ସାହରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାହାର ମନ ପ୍ରାଣ ଢାଳି ଦେଲା । ଲୋକନାଥର ଦେହରେ ବଳ ଯଥେଷ୍ଟ । ସେ ଠିକା କାମରେ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରି କେହି ଦିନ ଚିତ୍ତଶାନ୍ତ, କେହିଦିନ ଗୁଣ ଅଶା ରୋକଗାର କରି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ପ୍ରବଳ ଚୋଡ଼କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସମ୍ଭାଳି ଗଲା । ସେ ପଥର ବୁଡ଼ା କାମ କରେ । ପ୍ରଥମରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଥର ସେ ଏକା ବୋହୁଥିଲା । ପରେ ବଡ଼ ପଥର ବୋହୁବାବୁ ପଡ଼ିବାରୁ ଜିଣକ ଦ୍ୱାରା ସେହିଟା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଶେଷରେ ସେ ରତ୍ୟନ୍ତର ନ ଦେଖି ନିଜ ଶୀର୍ଷ ପଞ୍ଚୁଆ ବାଉଁଶକୁ ସଜୀ କରି ଉଭୟ ମିଳି ସାଙ୍ଗରେ ପଥର ବୋହୁବାବୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରଥମେ ପଞ୍ଚୁଆ ପ୍ରାୟଶ ସାଙ୍ଗେ ପଥର ବୋହୁବାବୁ ଭରରେ ମଜୁ ନଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଲୋକନାଥର ବିଶେଷ ଅନୁରୋଧରେ ଶେଷରେ ସେ ରାଜ ହେଲା ।

କାନ୍ତବୀ (କଣ୍ଟାକାର) ବାବୁ ଲୋକନାଥର ଆଗରୁ ବ୍ୟବହାର, କଥାବାଣୀ, ଶୁଣି ନାଥରେ ଟିକିଏ ବିଶେଷତ୍ୱ ଦେଖି ଦିନେ ତାର ପରିଚୟ ପଚାରିଲେ । ସେ କହିଲା, “ମୂଲ୍ୟ ତ ମୂଲ୍ୟ, ତାର ଆଉ ଅଧିକ ପରିଚୟ କଣ ଲୋଡ଼ା ?” ବେଶି ବଳାବଳି କରିବାରୁ ଶେଷରେ ସେ ତାହାର ଜୀବନର କରୁଣ-କାହାଣୀ ତାଙ୍କ ଆଗରେ କହିଗଲା । ତା କଥା ଶୁଣି ବାବୁ ଲଗାକାନରେ ଆଖି ପୋଛି ଦେଇ କହିଲେ, “ବଡ଼ ଭୁଲରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ରୁମେ ବହୁତ କଷ୍ଟ ପାଇଲଣି । ହେଉ ଧର୍ମ ରୁମ ଆଡ଼େ । ଭଗବାନ ନିଶ୍ଚୟ ଦିନେ ରୁମ୍ଭର ଦୁଃଖ ମୋଚନ କରିବେ ।” ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଥାବାଣୀପରେ କଣ୍ଟାକାର ବାବୁ ତାକୁ କହିଲେ, “ମୁଁ କେତେ ଦିନ ହେଲା ଗୋଟିଏ ପୂଜାହାରୀ ଖୋଜି ଚାଲିଛି, ମିଳୁ ନାହିଁ । ରୁମେ ଆଉ ଏ କାମ କାର୍ତ୍ତିକ କରିବ ? ଗୁଲି ଆମ ବସାରେ ରହି ମୋତେ ମୁଁ ଠାଏ ରୋଷେଇ କରି ଦେବ ।” ଲୋକନାଥ ଟିକିଏ ରୁଜି ହୋଇ ପରେ କର୍ମିତ ସ୍ଵରରେ କହିଲା, “ଆପଣ ମୋ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଦୟା ଦେଖାଉଛନ୍ତି, ମୁଁ କିପରି ତାହା ଶୁଦ୍ଧି ? କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ କେବେ ରୋଷେଇବାସ କରି ନାହିଁ ?” ବାବୁ କହିଲେ, “ସେଥିଲାଗି

ଚନ୍ଦ୍ରା ନାହିଁ, ଏଇଟା ତ ଭାରି ବନ୍ଧୁ କାମ ନୁହେଁ, ଦିନାକେତେ କଣଗଲେ ହୋଇଯିବ ସେ ।”

ଲୋକନାଥ ଉପରେ ଭାଷ୍ୟର ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା । ସେ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ବାବୁଙ୍କ ବସାରେ ଥାଏ ଓ ସେଠେଇ ଖାଏ । ବାବୁଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା ପଇସା, ଜିନିଷ ପଡ଼ି ଯାହା କିଛି ପାଏ, ସବୁ ଘରକୁ ପଠାଇ ଦିଏ । ପାଟଣା ପିଲଟିମାନଙ୍କୁ ଖୋଇ ପେଇ କ୍ରମେ ଦିଏ ପଇସା ମଧ୍ୟ ସଞ୍ଚୟ କରି ପାରିଲା । ଲୋକନାଥର ସାଧୁତା ଓ ଉଦାର ସ୍ୱଭାବରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ବାବୁ ତାକୁ ପରପୁଅ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ବାବୁ ଖରଚପତ୍ର, ତଦ୍ୱାରା ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ ତା ହାତରେ ସମର୍ପି ଦେଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଥାନ୍ତି ।

ଉଦାରପ୍ରାଣ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ବାବୁ ଚତୁର ଲୋକନାଥର ବିଚକ୍ଷଣ ବୁଦ୍ଧିର ସ୍ୱଦ୍-ବ୍ୟବହାର କରିବା ଲାଗି ତାକୁ ଦଶଟଙ୍କା ବେତନରେ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କ କାମ ତନୁପିବାକୁ ‘ଉପାର୍ଜ-ସର୍ବିସ’ କାମରେ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ତାହା ଛଡ଼ା ତାଙ୍କ ମୁନାଫାରୁ ମଧ୍ୟ ତାକୁ କିଛି ଭାଗ ଦିଅନ୍ତି । କିଛିଦିନ ପରେ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ବାବୁ ଲୋକନାଥର ଦରମା ଟଙ୍କା ଓ ନିଜ ହାତରୁ କିଛି ଦେଇ ସାଇଲେରେ ତା ପାଇଁ ଖଣ୍ଡେ ଭଲ ଘର ତିଆରି କରାଇଦେଲେ । ଲୋକନାଥର ଚତୁ ସୂଚି ମଧ୍ୟ ଆସି କଟକ ବସାରେ ରହି ଇଂରାଜି ପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ କଲା । ପରେ ଲୋକନାଥର ଅତ୍ୟୁତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମତାରେ ସମସ୍ତ ହୋଇ ବାବୁ ତାକୁ ପେଟିକାନ୍ତ୍ରାସ୍ତକାର କରାଇ ଦେଲେ । ଲୋକନାଥ କ୍ରମେ ଏପରି ଅନୁଶ୍ରବର ରାଜସ୍ୱରରେ ନିର୍ଭର ପଡ଼ିଲା । ସେ ସଦାବେଳେ ସୁନ୍ଦର ଖୋଜୁଥାଏ, କିପରି ମୁଁ ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଦେବି ସେ, ପ୍ରାଣଟା ନିତାନ୍ତ କଡ଼ ନୁହେଁ । ପ୍ରାଣଦେଇ ସୁଦ୍ଧା ଦିନେ କଣ ଏପରି ମୁନବର କିଛି ହେଲେ ଉପକାର କରି ପାରିବି ନାହିଁ ?

(୪)

ବୁଦ୍ଧ ତତ୍ତ୍ୱାବଳୀରେ ଶେଷ ଜୀବନରେ ପୁଣି ନିଷ୍ଠୁର ବ୍ୟବହାରରେ ମର୍ମାହତ ହୋଇ ଅନେକ ଦିନ କାଳଗ୍ରାସରେ ପଡ଼ି ସାରିଲେଣି । ଦାନବରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୌବନ ଓ ବାକ୍ୟର ସନ୍ତୁଷ୍ଟରେ । ପୁଣ୍ୟ କିଛି ନ ହେବାରୁ ସେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଦାରପଣହୀନ କରୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଫଳ ଦେଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଉପାୟାନ୍ତର ନ ଦେଖି ଗୋଟିଏ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ରର ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ରହିଲା । ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା କଲା, କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ କେତେ ଅନୁରୋଧ କଲା, କିନ୍ତୁ କେହି ତା

କଥାରେ କର୍ତ୍ତୃପାତ କଲେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ସେହି ଏକ ଭାବ—“ଆହା ହା ! ସ୍ତ୍ରୀ ବଣର ଯେଉଁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜାଣିଟା ଅଛି ନା ! ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବାସେ ଗୋଟାଏ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଘରୁଆ ପିଲାକୁ ଦାଣ୍ଡର ଭଣାଳ କର ଦେଇଥିଲେ ତିନି ! ସେହି ବାପର ସ୍ତ୍ରୀ ନା, ଆଉ କୁଆଡ଼ୁ ଆସିବ ? ଜାଣିଶୁଣି କିଏ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଅକ୍ଳାନ୍ତରେ ଭସାଇ ଦେବ ?” ଘାନବନ୍ଧୁ ସବୁଠାରୁ ନିରାଶାର ବାଣୀ ଶୁଣି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଅନ୍ଧକାର ଦେଖିଲା । ସହାର କଣ ଏପରି ଭାବରେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନିଏ ? ସେ କଣ ଲୋକର ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ପ୍ରତି ଟିକିଏ ଅତଦୃଷ୍ଟିରେ ସୁଦ୍ଧା ଚାହିଁ ନାହିଁ ?

ବାହାରର ଅନ୍ଧକାର ଘନତର ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭିତରର ମୋହ ଆବରଣ ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ ହୋଇ ଫିଟିବାକୁ ଅରମ୍ଭ କଲା । ଅନ୍ତରର ସେହି ଆଲୋକରେ ଘାନବନ୍ଧୁ ସବୁକଥା ଟିକିଏ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ଦେଖି ପାରିଲା । ସେ ଭାବିଲା, ଏତେ ଦିନେ ଲୋକନାଥର ଘାସ ନିଃଶ୍ୱାସ ଫଣା ବିସ୍ତାର କରି ତାକୁ ଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଉଦ୍‌ଯତ । ଲୋକନାଥ ପ୍ରତି ତର୍କାଳଙ୍କାର କି ଅତ୍ୟାଚାର ନ କରିଛନ୍ତି ? କିନ୍ତୁ ପିତା ଯାହାର ସ୍ୱାମୀ ବସନ କରିଥିଲେ, ସ୍ୱତଃ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାକୁ ସଞ୍ଜୀବିତ ରଖିଛନ୍ତି । ତର୍କାଳଙ୍କାରେ ପଛରେ ଅନୁତାପ କରି କେତେଥର ଲୋକନାଥକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ବସିଥିଲେ, ତାର ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ତାକୁ ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ କରିବାକୁ ଉଦ୍‌ଯତ ହୋଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଘାନବନ୍ଧୁର ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରତିବାଦରେ ସବୁ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଯାଇଛି । ଲୋକନାଥର ଦୁଃଖ ସମୟରେ ସେ କେତେଥର ତାକୁ ଗୁଚ୍ଛ ତାଞ୍ଛଲା ନକରିଛି ? ଏ ସମସ୍ତ କଥା ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଘାନବନ୍ଧୁ ମନରେ ଚେଇଁ ଉଠିଲା । ଲୋକନାଥ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ କର୍ମୀ, ଚାଟର ହୋଇ ପ୍ରଚୁର ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଅଛି; ତାର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ନୀଳମଣି ପତ୍ନୀଶୁଣା କରି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସରକାରୀ ସ୍ଥାନରେ ପାଇଛି; ସାନପୁଅ କୁଳମଣି ମଧ୍ୟ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ା କରୁଅଛି; ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋକନାଥ ଠାରୁ ବଳି ଆଉ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ କିଏ ? ସେ କଣ ସତେ ତାର ଦୋଷ କ୍ଷମା କରିବ ? ଲୋକନାଥ କଣ ସତେ ଅସୁସ୍ଥକରି ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାତ୍ମ ବୁଝି ପାରିବ ?

ଘାନବନ୍ଧୁ ଆଉ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ରହିପାରିଲା ନାହିଁ । ନାନା ଭାବନା ଚିନ୍ତା ପରେ ଦିନେ ଲୋକନାଥ ନିକଟକୁ ଯାଇ ତାର ପାଦ ଧରି “ମୋର ସବୁ ଦୋଷ କ୍ଷମା କର” କହି କାନ୍ଦ ପକାଇଲା । ଭବପ୍ରବଣ ଲୋକନାଥ ଘାନବନ୍ଧୁକୁ ବକ୍ଷକୁ ଟାଣିଆଣି ଗାଢ଼ ଆଲିଙ୍ଗନରେ ଆବଦ୍ଧ କରିପକାଇଲା । ଘାନବନ୍ଧୁ କେତେ କଥା କହିବ ବୋଲି ଭାବିଥିଲା, କିଛି କହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଭାବର ସ୍ଥାବନରେ ତାହାର କଣ୍ଠସ୍ତେଷ ହୋଇ ଆସିଲା । ଚନ୍ଦନର ବୋହା ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ସେ ଭେ ଭେ ରହି

ଶୁଣିଲ । ଲୋକନାଥର ଚକ୍ଷୁ ଥନ ଥନ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଆସ୍ତ୍ରପମ୍ପୁରଣ କରି କହିଲା, “ଘନେଇ ! ଶୁଭଟି ମୋର ! ଆଉ କାନ୍ଦନା, ଯାହା ହେବାର ହେଇ ଯାଇଛି, ଆଉ ସେ କଥା ଭାବି କଣ ହେବ ? ବଧୂର ବିଡ଼ମ୍ବନା ହେଉ ଏତେ ଦିନ-ଯାଏ ଦହେଁ ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇ ରହିଥିଲେଉଁ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରୁ ଆଜି ସବୁ ଦୁଃଖ ଯାତନା ଦୂର ହୋଇଅଛି । ଭାଇ ! ଆଜି କି ସୁଖର ଦିନ ! ଏ ଘାସ ବିଛେଦନ ହୋଇଥିଲେ ବୋଧହୁଏ ଆଜି ମିଳନର ଏପରି ଅପୂର୍ବ ସୁଖ ମିଳି ନ ଥାନ୍ତା । ମନରେ କଲ୍ଲନା ରଖି ମୁଁ ତୋତେ ଏପରି ଅଲିଙ୍ଗନ କରି ପାରି ନଥାନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ଆଖିରେ ବେଳେ ବେଳେ ଲେନ୍ଦର ଲାଗି ତାକୁ ଟିକିଏ ବାଟବଣା ଓ ଜଳକା କରିଦିଏ, କିନ୍ତୁ ସେ ଟିକିଏ ପୋଛି ହୋଇଗଲେ ଯେଉଁତାକୁ ସେଇତା । ରତ୍ନ କାଦୁଅରେ ପଡ଼ିଗଲେ ତାହାର ରତ୍ନତ୍ବ କଣ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଏ ? କେବଳ ମଝିରେ ଟିକିଏ ଲାଞ୍ଜିନା ଭୋଗ ମାତ୍ର । ଶୁଭ ସେ କଥା, ଆଜିଠାରୁ କୁଳମଣି ତୋର । ମୋର ଆଉ ତା’ ଉପରେ କିଛି ଦାବା ନାହିଁ ।”

ଲୋକନାଥର କନିଷ୍ଠ ପୁଅ କୁଳମଣି ଡକ୍ଟରାଳଙ୍କରୁ କୁଳମଣ୍ଡନ କଲା । ଉଭୟ ପରବାରର ବହୁ ଦିନର ବ୍ୟବଧାନ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ସେରୁ ନିର୍ମିତ ହୋଇଗଲା ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀନ କି

“ଖାଇ ପିଇ ଦିନରେ ଥରେ କଟେସ୍‌କୁ ଗଲେ ତମର କାମ ହୁଟି । ମୁଁ ପଛେ ଏଣେ ହଟ୍‌ହଟା ହୋଇ ମରୁଥାଏ । ତମର ବା ଏତେ ସାବନା ଚିନ୍ତା କ’ଣ ? ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ ସିନା କାଟନ୍ତା ?”

ବଳରାମ ବାବୁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ମୁହଁରୁ ଗୁଡାଖୁ ନଳଟା ଟିକିଏ କାଢ଼ିଦେଇ କହିଲେ, “କଣ, କଥା କଣ ?”

“ନାହିଁ, କିଛି ନାହିଁ ! ତେମେ କି ଦିନ କି ରାତି ବହୁ ଖଣ୍ଡେ ଧରି ଆରାମ ଚୌକରେ ପଡ଼ି ଭତ ଭତ କରି ଗୁଡାଖୁ ଟାଣୁଥାଅ, ଏସବୁ ଛାଡ଼ି କଥାରେ ତମର ଲେଡ଼ା କ’ଣ ଥାଏ ? ଘରେ କଣ ହେଲା, କଣ ନ ହେଲା, ଏଥିରେ ତମର ଯାଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କେତେ ?”

ବଳରାମ ବାବୁ ଉପରୁ ହାସ୍ୟ କରି କହିଲେ, “ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବ ମୁଖବନ୍ଧ ନ ଦେଇ କଥାଟାଏ କହିବାକୁ ସ୍ତ୍ରୀଜାତିକୁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ମନା ଅଛି ନା କଣ ? ଏଇଟା କେଉଁ ଗୁଣିଙ୍କ ଅଭିଶାପ ?”

“ହଁ, ଯେତେ ଦୋଷ ସବୁ ତ ସେହି ମାଇପି ଜାତିର । ପୁରୁଷକୁ ଗଢ଼ିସାରି ଯେତେକ ମନ୍ଦୁଖ ବଳଲ ଚାକୁ ନେଇ ତ ବିଧାତା ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ଗଢ଼ିଦେଲା ଯେ, ସେ ଚରକାଳ ପୁରୁଷର ଦାସୀ ହୋଇ ରହିବ । ଆଉ ଜୀବନର ଯେତେ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ, ଗାଳ ଅପମାନ, ନିନ୍ଦା ଅପନିନ୍ଦା ସବୁ ନିଜର ସାଗ୍ୟ ବୋଲି ମୁଣ୍ଡ ପତେଇ ନେବ । ଆଖି ପାଣି ଗୋଡ଼ରେ ମାରି ସେ ଦଶମାସ କାଳ ପିଲାକୁ ପେଟରେ ଧରିବ, ପୁଣି ପିଲାର ଭଲ ମନ୍ଦରେ ପଦେ ପାଟି ଫିଟେଇଲେ ତାର ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । କିଏ, ତେମେ ବାହାଘର କଲେ କର, ନ ତଲେ ନାହିଁ, ମୋର ସେଥିରେ କଣ ଅଛି ? ଘରେ ଯୁବା ଝିଅକୁ ରଖି ରୁଢ଼ୀ କଲ ବୋଲି ମତେ ତ ଆଉ କେହି ନିନ୍ଦା କରିବେ ନାହିଁ । ତେବେ ମା ମନ ସହ ପାରେ ନାହିଁ ବୋଲି ପଦେ କହିଦିଅ । ଏଣିକି—”

“କାହାର ? ମାଲୀର ବିଭାଘର କଥା କହୁଛ ?”

“ନ ହେଲେ ଆଉ କ’ଣ ତମର ଦୁଃଖ ବଢ଼ି କଥା ?”

“କାହିଁକି ? ହେଲେ ବା ମନ କଣ ହୁଅନ୍ତା ? ମୁଁ ତ ଆଉ ସେପରି ପାକୁଆ ରୁଢ଼ୀ ହୋଇ ଯାଇ ନାହିଁ ? ତେମେ କଣ କହୁଛ ? ଆଉ ମଧ୍ୟ ବୟସ ସଙ୍ଗେ ମନର ସମ୍ପର୍କ କଣ ?”

ବଳରାମ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ସେଦିନ ରସିକତା ଉପଭୋଗ ବା ଉଆପସ କରିବାର ମିତ୍ରାସରେ ନ ଥିଲେ, ଏଣୁ ସେ “ହା ମଁ ! ତମ ଇଚ୍ଛା ଯାହା କର, ମୁଁ ଆଉ ଏଥିରେ ପାଟି ଟିଟେଇବି ନାହିଁ” କହି ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଗରଗର ହୋଇ ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ବଳରାମ ବାବୁ ବାହାରେ ଏପରି ଔଦାସୀନ୍ୟ ଦେଖାଇଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେଦିନ ଆଉ ଛିରି ହୋଇ ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ପୁଅ ଭଗ୍ନପର ନୁହେଁ ସେ ଦିବସ ଗୁଣବସ୍ତ୍ର ତେଜ ହେଲେ କିନ୍ତୁ କ୍ଷତି ନାହିଁ । ମାଳୀ ଏବେ ଚୌଦ ପାରି ହୋଇ ପଦର ବସ୍ତ୍ରରେ ଗୋଡ଼ ଦେଲୁଣି । ଆଉ ବଡ଼ କୋର ବସ୍ତ୍ରଟାଏ । ତା ରଡ଼ା ସେ ନିଜେ ଘର ପାଖରେ ଥିଲେ ଯୋଗାଡ଼ ଯନ୍ତ୍ର କରି ଶୀଘ୍ର ଗୋଟାଏ କିଛି କିନାସ କରି ଦିଅନ୍ତେ । ଏତେ ଦୂରରେ, ସମସ୍ତ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କ ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଥାଇ ସେ କିପରି ଏ ଗୁଡ଼ ସମସ୍ୟାର ମାମାଂସା କରିବେ, କିଛି ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବିଶେଷତଃ ମାଳୀ ତାଙ୍କର ଦୁଇ ପୁଅରେ ଏକମାତ୍ର କୋଡ଼ପୋସ୍ତ ରେଲବେସର ଝିଅ; ତାକୁ ବା ସେ କିପରି ଘର ବର ସବୁ ଭଲ କରି ନ ଦେଖି ନ ଶୁଣି ନିର୍ମମଭାବରେ ଦଣ୍ଡାଧିକୃତ ପେଲିଦେବ ? ଏହିପରି ନାନା ଭାବନାରେ ବାହାରର ଗୁଡ଼ାଖୁ ଧୂଆଁରେ ସେ ସେପରି ଘର ମଧ୍ୟରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ, ଭିତରର ଚିନ୍ତାକାଳରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ନିଜର ମନକୁ କେଉଁଠାରେ ହସାଇ ଦିଏଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ହଠାତ୍ ଉଠି ସେ ସେହିଲଗେ ନିଜର ବନ୍ଧୁ ଓ ଆତ୍ମାସୁମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେ ଖଣ୍ଡ ପତ୍ର ଲେଖି ପଠାଇଲେ ।

ଏହାର ଶୁଦ୍ଧିଦିନ ପରେ ବଳରାମ ବାବୁ କୌଣସି ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷରେ ବାଙ୍କିପୁର ଯାଆ କଲେ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାର ସ୍ଥିର ଧୂଳି କରଣରେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଚନ୍ଦ୍ରଶୁକ୍ର ଏବଂ ଗଙ୍ଗା ଖରତର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସଲିଳ-ବିଭବରେ ଉନ୍ମୁଖ ହୋଇ କଳକଳ ଭଲଭଲ ହୋଇ ବହୁ ଯାଉଅଛି; ବାଙ୍କିପୁରରେ ବଳରାମବାବୁ ପ୍ରକୃତର ଏ ରମଣୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ଦେଖି ଏକାକ୍ର ମନରେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ପରିଭ୍ରମଣ କରୁଅଛନ୍ତି; ଏପରି ଅପରିଚିତ ସ୍ଥଳରେ ହଠାତ୍ ପଦେ ଓଡ଼ିଆ କଥା ଶୁଣି ସେ ଚକିତଭାବରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ । ଆହା ! କି ମଧୁର ସେ ସ୍ଵର ! କି ପ୍ରାଣହରଣୀ ସେ ଭାଷା ! ସେ ମନେ କଲେ, କାହିଁ ? ଆଜିଯାକେ ତ ମୋର ମାତୃଭାଷା ସଙ୍ଗେ ଏପରି ନିଗୁଡ଼ ପରିଚୟ ହୋଇ ନ ଥିଲା ! ସେ ସେ ମୋର ହୃଦୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ତାର ସହୃଦ ଏପରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବନ୍ଧା, ମୁଁ ତ କାହିଁ ଜାଣି ନ ଥିଲି ! ଧନ୍ୟରେ ବିଦେଶ ! ତୁ ପୁଣି ଆସଣା ଜିନିଷକୁ ଏତେ

ଆପଣାର କରଦେଉ ? ପଦେ କଥାରେ ଏତେ ଶକ୍ତି ! କେଉଁ କହିତାରେ ଏଡ଼େ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଅଛି ? କେଉଁ ସଙ୍ଗୀତରେ ଏତେ ମୋହ ଅଛି ? କେଉଁ ଭାଷାରେ ଏତେ ମାତକତା ଅଛି ?

ବଳରାମ ବାବୁ ପଛକୁ ବୁଲି ଦେଖିଲେ ମୁଲିଆ ଶ୍ରେଣୀର ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି । ଭଦ୍ରଲୋକଟି ମଧ୍ୟ ତା ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଆରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଅଛନ୍ତି । ବେଶଭୂଷା ଗୁଲିଚଳନ ଦେଖି ତ ଏ ଭଦ୍ର-ଲୋକଟିକୁ ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକ ବୋଲି ବୋଧ ହେଉନାହିଁ, ଅଥଚ ଏପରି ଶୁଭ ଓଡ଼ିଆ କହୁଅଛୁ କିପରି ? ଦେଖାଯାଉ, ଥରେ ପରୁର ବୁଝିଲେ କ୍ଷତି କଣ ?

“ଆପଣଙ୍କ ନିବାସ କଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ?”

ଭଦ୍ରଲୋକ—“ଆଜ୍ଞା ! ଆପଣଙ୍କ ଅନୁମାନ ଠିକ୍ । ମୋ ଘର ଓଡ଼ିଶାରେ, ଆପଣଙ୍କ ନିବାସ ?”

ବ—“ସେହି ଓଡ଼ିଶାରେ, ଆପଣ ଏଠାରେ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ?”

ଭ—“ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ଏଠାରେ ସର୍ବ୍ବତ୍ରପୁଟି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ।”

ବ—“ଆପଣ ଏଠାରେ କେତେ ବର୍ଷ ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେଣି ?”

ଭ—“ନା, ମୁଁ ଏହିବର୍ଷ ସେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଏଠାରେ ପ୍ରୋବେଶନର ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛି । ତେବେ, ପାଟଣାରେ ଆଦି ରହିବାର ଅନେକ ବର୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି ।”

ବ—“ତାହାହେଲେ ଏଥି ପୁରୁରୁ ଆପଣ ଏଠାରେ କଣ କରୁଥିଲେ ?”

ଭ—“ମୋର ପିତା ଏଠାରେ ରୁକିର କରୁଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ରହି ପଢ଼ାଶୁଣା କରୁଥିଲି । ତାଙ୍କର କାଳ ହେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ମାତା ପ୍ରଭାତକୁ ଘରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆଦି ପିତାଙ୍କର ଡାକ୍ତା କେତେକ ସମ୍ପତ୍ତି ବାଡ଼ି ବିଷୟ ବୁଝାସୁଝା କରିବା ଲାଗି ମୋତେ ଏଠାରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼େ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ମୁଁ ଏଠାରେ ରହି ଏହିଠା କଲେଜରୁ ବି. ଏ. ପାସ କଲି ଏବଂ ତା’ପର ଏ ରୁକି-ଗଣ ହେବାରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଅଛି ।”

ବ—“ଆପଣଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ କ’ଣ ?”

ଉ—“ଗୋପୀନାଥ ଦାସ ।”

ବ—“ଏ, ଆପଣଙ୍କ ଘର ଓଡ଼ିଶାର କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କହିଲେ ?”

ଉ—“ଆମ ଘର କଟକଜିଲ୍ଲା କଲ୍ୟାଣପୁର ।”

ବଳରାମ ବାବୁ ସହସ୍ପାୟରେ କହିଲେ, “ତମ ନାମ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ନା ?”

ଲ—“ଆପଣ କହନ୍ତି ମୋ ନାମ ଲାଣିଲେ ?”

ବଳରାମ ବାବୁ ଆନନ୍ଦରେ ଗର୍ବିତ ହୋଇ କହିଲେ, “ମୁଁ କପରି ଲାଣିଲି ? ଗୋପୀ ମୋର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ଅଛନ୍ତି । ମାଉଜରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କଲେଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକସଙ୍ଗେ ପଢ଼ିବା, ଏକସଙ୍ଗେ ଖେଳିବା ସବୁ କରି ଆସିଅଛୁ । ସେ ପାଟନା ଆସିବା ଦିନଠାରୁ ଆମର ଆଉ ସେତେ ଚଠିପସର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ନ ଥିଲା । ତମର କଣ ମନେ ନାହିଁ ? ନାଁ, ସେତେବେଳକୁ ନିତାନ୍ତ ପିଲା, ଭୁଆଡ଼ୁ ମନେ ଥିବ ? ମୁଁ ତମକୁ କେତେ ଥର କାଶକରି ଗୋଲ କରିଛି, କେତେଥର ଆମ ହସ ଆଉ ତମେ ଯାଜ ହୋଇ ଖେଳିଛ ।”

ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ଟିକିଏ ରତସ୍ତତଃ ହୋଇ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା ! ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁଦ୍ଧା ଭଲ କରି ଚିହ୍ନି ପାରିଲି ନାହିଁ ।”

ବ—“କଲ୍ୟାଣପୁର ନିକଟରେ ଭାତପଡ଼ା ଗ୍ରାମର ନାମ ଶୁଣିଛ ? ଆମ ଘର ସେହିଠାରେ । ମୋ ନାମ ବଳରାମ ମହାନ୍ତି । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୟାରେ ଥାଏ । ଏଠା କୋର୍ଟରେ ଟିକିଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିବାରୁ ଆସିଥିଲି ।”

ଲ—“ପିତାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଅନେକ ଥର ଆପଣଙ୍କର ନାମ ଶୁଣିଛି । ଭାତପଡ଼ାଟା ଆପଣଙ୍କ ଜମିଦାର ନାଁ ?”

ବ—“ହଁ ।”

ଲ—“ଆପଣ ଗୟାରେ କଣ କରନ୍ତି ?”

ବ—“ମୁଁ ସେଠିକାର ଫାଷ୍ଟ ମୁନସଫ୍ । ଆଜ୍ଞା, ତେମେ ତ ଏଠାରେ ଅଛ, ସେଠାରେ ତମର ଇଲାକା ବାଡ଼ି କିଏ ବୁଝାଶୁଝା କରେ ?”

ଲ—“ଆମ ମାମୁ ସବୁ ବୁଝାବୁଝି କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଘର ଆମର ଗ୍ରାମରେ । ପିତାଙ୍କ କାଳ ହେବା ପରେ ସେ ଆମ ଘରର ମୁରବି । ସେ ନଥିଲେ

ବୋଧହୁଏ ମୋତେ ଅନେକ ଦିନୁ ପଢ଼ାପଢ଼ି ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ହୋଇଥାନ୍ତା ଏବଂ ମୁଁ ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ରହିପାରୁ ନଥାନ୍ତି ।”

କ—“ତମ ମାମୁ କିଏ ?”

ଲ—“ତାଙ୍କ ନାମ ମାୟାଧର ଦାସ । ସେ କଲେକ୍ଟର ଘର ଦେଖୁ ନାହିଁ ।”

କ—“ଓ, ମାୟାଧର ବାବୁ ତମ ମାମୁ, ସେ ତ ଅତି ଭଲ ଲୋକ, ସେ କାହିଁକି ତ କରନ୍ତି ? ହଁ ।” କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି ସ୍ବଳ୍ପସ୍ବଳ୍ପ କହିଲେ, “ତମ ଶ୍ରେଣୀର ଆଉ ହୋଇଗଲାଣି ତ ?”

ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ତଳକୁ ମୁହଁ ଘୋଡ଼ ଟିକିଏ ସଜ୍ଜିତ ଭାବରେ କହିଲେ, “ନାଁ ।”

କ—“କାହିଁକି, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇନାହିଁ ଯେ ?”

ଲ—“ମୋର ସେଥିରେ କଣ ଅଛି, ମାମୁ ଯାହା କରବେ ।”

ଉଦୟେ କିଛିକ୍ଷଣ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରହିଲା ପରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର କହିଲେ, “ଆଶା ଏଠାରେ କେଉଁଠି ଅଛି ?”

କ—“ମୁଁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ବନ୍ଧାରେ ଅଛି ।”

ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ଟିକିଏ ବିମତ ଭାବରେ କହିଲେ, “କାଲି ଆମ ବନ୍ଧାରେ ଆପଣଙ୍କର ଗଣ୍ଡାଏ ପ୍ରସାଦସେବା ହୁଅନ୍ତା । ମୁଁ କାଲି ଥକାଲେ ଯାଇ...”

କ—ମୁଁ ତ ଆଜି ୯ଟା ଗାଡ଼ିରେ ଚାଲିଯିବି । ହଉ, ସେଥିରେ କଣ ଅଛି ? ତମେ ତ ଅମର ଆପଣାର ଲୋକ । ଏଣିକି ଆସିଲେ ମୁଁ ପଛକେ ତମ ବନ୍ଧାରେ ରହିନି ଯିବି । ଯାହାହେଉ, ତମ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖୀ ହେଲି । ଭଗବାନ ତମର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ । ହଉ, ତେମେ ତେବେ ଯାଅ, ମୋତେ ଶୀଘ୍ର ସ୍ବେଚ୍ଛନକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ।

ବଳରାମ ବାବୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧରଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ବନ୍ଧାକୁ ଫେରିଲେ ଏବଂ ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ, ପିଲାଟି ଦେଖିବାକୁ ଯେପରି ଢିଲିଲି, ସ୍ବଭାବଟି ମଧ୍ୟ ସ୍ବେଚ୍ଛପରି ଗାନ୍ତବ୍ୟ । ଆମ ମାଲୀ ପାଇଁ ସ୍ବାକୁ କଲେ ତ ବେଶ ହୁଅନ୍ତା । ଅଦୃଷ୍ଟରେ ଥିଲେ ହୋଇପାରେ, କିଏ କହିବ ? ଦେଖାଯାଉ ଭଗବାନଙ୍କର କି ଇଚ୍ଛା !

ବଳରାମ ବାବୁ ସେହି ଦିନ ରାତି ଗାଡ଼ିରେ ଗସ୍ତକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ।

(୧)

ବଳରାମ ବାବୁଙ୍କ ପତ୍ନୀ ପାଇ ମାୟାଧର ବାବୁ ଭାବିଲେ, ହେଲେ ବା ମନ୍ଦ କଣ ? ଲକ୍ଷ୍ମୀଧରର ତ ଆସି ବିବାହର ବସ୍ତ୍ର ପହୋଇଗଲା, ଆଉ ଏଣିକି ଚଳନ୍ତୁ କରବା ଅନୁଚିତ । ଏହାଠାରୁ ତ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଭଲ ଘର ମିଳିବ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଅନେକ ଦିନର ଗୋଟାଏ ଖାନ୍ଦାନ୍ ଘର । ବିଷୟ ଆଶୟର ତ କଥା ନାହିଁ, ତା ଛଡ଼ା ବଳରାମ ବାବୁ ନିଜେ ଜଣେ ଓଡ଼ିଶାର ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି । ତନ୍ମାତ୍ରି ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ରୂପବତୀ ଏ ତ ମୋର ନିଜର ଦେଖିବା କଥା; ପୁଣି ଶୁଣିଲି ଲେଖାପଢ଼ା ବେଶି ସିଖିଛୁ ଓ ଆଉ ସବୁ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ, ବିଶେଷତଃ ଭଲ ଜାତି ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର ଅନେକ ଦିନରୁ ଗୋଟାଏ ଅଭିମାନ ଥିଲା, ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁ କରବାକୁ ସେମାନେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ । ନାଁ, ଏ ସୁଯୋଗ ଗ୍ରହଣକାରୀ ନୁହେଁ । ବାଞ୍ଛା ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର କଥା, ସେ ଯେପରି ଶାନ୍ତ ସୁଶୀଳ, ସେ ଯେ ମୋ କଥାରୁ ବାହାର ହେବ ଏପରି ତ ବୋଧ ହେଉ ନାହିଁ । ତେବେ ଆଜି କାଲିକାର ଶିକ୍ଷିତ ବର, ତାର ମତ ଅନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଭଲ । ଏହିପରି ନାନାକଥା ଶୁଣି ମାୟାଧର ବାବୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ନିକଟକୁ ଯେହୁ ଦିନ ଏ ବିଷୟରେ ଖଣ୍ଡେ ପତ୍ନୀ ଲେଖିଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ସମ୍ବନ୍ଧ କରିବା ଯେ ସଫଳୋତ୍ପତ୍ତିରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ବାଞ୍ଛିନୀୟ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ କଲେ ।

ବଳରାମ ବାବୁଙ୍କୁ କଣ ଲେଖିବେ, କିନ୍ତୁ ସ୍ଥିର କରି ନପାରି ପରିଶେଷରେ ମନେ କଲେ, ଆମର ତ ବରପତ୍ନୀ, ଏତେ ଭୟ ଉଦ୍‌ବେଗର କାରଣ କଣ ? ଏହା କହି ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଖଣ୍ଡେ ପତ୍ନୀ ଲେଖିଲେ । ପତ୍ନୀର ସାର ମର୍ମ ଏହି—ମୋର ଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଆଦୌ ଅମତ ନଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଲକ୍ଷ୍ମୀଧରର ମତାମତ ନ ବୁଝି ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ କିନ୍ତୁ ସ୍ଥିର କରି ପାରୁନାହିଁ । ଯଥା ସମୟରେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ବୁଝି ପାରିବେ ।

ମାୟାଧର ବାବୁଙ୍କ ପତ୍ନୀ ପାଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ବିଶେଷ ଆଶ୍ରୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ବୋଧ ହେଲା ନାହିଁ । ତଥାପି ମାୟାଙ୍କ ମନରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ସେ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏହିପରି ଖଣ୍ଡେ ପତ୍ନୀ ଲେଖିଦେଇ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଲା । ଶ୍ରୀଚରଣକମଳେଷୁ—

ଆପଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ ପାଇ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଅବଗତ ହେଲା । ଏସବୁ ବିଷୟରେ ମୋର ମତ ବୁଝିବା ଅନାବଶ୍ୟକ, ଆପଣଙ୍କ କଥା ମୋର ସଫଳା ଶିରୋଧାରୀ ।

ଆପଣ ଚରକାଳ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧକାଞ୍ଚୁ ଏବଂ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ନିମନ୍ତେ
ଆପଣ ସେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଭଲ କରି ବିବେଚନା କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ, ଏଥିରେ ମୋର
ଲେଖନୀୟ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଟିକିଏ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାକୁ ଦେଖି କିଛି ଲେଖି ପାରିଲି ନାହିଁ, ପରେ
ସବିଶେଷ ଲେଖିବି ।

ନିବେଦକ ସେବକ

ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର

ଲକ୍ଷ୍ମୀଧରର ପତ୍ନୀ ପାଇ ମାୟାଧର ବାବୁ ଏକ ପ୍ରକାର ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ-
ଗଲେ ଏବଂ ସେହିଦିନ ଏ ବିଷୟରେ ବଳରାମ ବାବୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ପତ୍ନୀ ଲେଖିଲେ ।

ବିବାହର ଦିନ ଇତ୍ୟାଦି ଘୃର ହୋଇଯିବା ପରେ ମାୟାଧର ବାବୁ
ଲକ୍ଷ୍ମୀଧରଙ୍କୁ ଲେଖିଲେ—

ଆଗାମୀ ମାସମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ସପ୍ତମୀ ଅର୍ଥାତ୍ କାର୍ତ୍ତିକମାସ ମାସ ୨୩ ତାରିଖରେ
ବିବାହର ଦିନ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଅଛି । ଅନ୍ତତଃ ୧୫ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ସେପରି ଗୁମ୍ଫେ
ଏଠାକୁ ଆସ, ସେ ବିଷୟରେ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ଏ ବିବାହ କଥା ଶୁଣି ସମସ୍ତେ
ସୁଖୀ ଅଛନ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି ।

ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଏ କଥାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ଦୁଃଖରେ
ସୁଦ୍ଧା ଭାବି ନଥିଲେ । ସେ ମନେ କରିଥିଲେ, ମୁଁ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ କୌଣସି
ପ୍ରତିବାଦ ନକଲେ ସୁଦ୍ଧା ପତ୍ନୀରେ ଯେଉଁ ଶୀଘ୍ର ଇଚ୍ଚିତ ହୋଇଅଛି ସେଥିରେ ମୋର
ଅନ୍ୟ କିଛି ପ୍ରମାଦ ନ ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାମୁ କିଛି କରିବେ ନାହିଁ, ଅନ୍ତତଃ ଶେଷ
ଜବାବ ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ମୋତେ ସମ୍ବାଦ ଦେବେ । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍
ଏପରି ପତ୍ନୀ ପାଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ବଡ଼ ବିଷମ ସମସ୍ୟାରେ ପଡ଼ିଲେ । କି ଉତ୍ତର
ଦେବେ, କିଛି ଠିକ୍ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ନାନା ଚିନ୍ତା ପରେ ସେ
ତାଙ୍କର ବାଲ୍ୟସଖା ବିନୋଦ ନିକଟକୁ ନିଜର ମନୋଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ନିମ୍ନୋକ୍ତ
ପ୍ରକାରେ ଖଣ୍ଡେ ପତ୍ନୀ ଲେଖିଲେ :

ଭାଇ ବିନୋଦ,

ତେମ୍ପେ ବୋଧହୁଏ ବଳରାମ ବାବୁଙ୍କ କନ୍ୟା ସହିତ ମୋର ବିବାହ ହେଉଥିବା
କଥା ଶୁଣିଥିବ । ମୁଁ କାଲି ମାମୁଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଏ ଖବର ପାଇ ଆନନ୍ଦିତ ହେବି କି

ଦୁଃଖିତ ହେବି, କହୁ ଭବ ପାରୁ ନାହିଁ । ବଳରାମ ବାବୁ ଅବଶ୍ୟ ଆମ ଦେଶର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସହୃଦ ସମ୍ପର୍କ କରିବା ଗୋଟାଏ ଗୌରବର ବିଷୟ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ଯାହା ଭାଗ୍ୟ ସହୃଦ ମୋ ଭାଗ୍ୟ ଚରଦନ ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ ବନ୍ଧନରେ ବନ୍ଧା ହେବ, ତାକୁ ଅରେ ଆଖିରେ ଦେଖିବା କଥା ଦୂରେ ଥାଉ, ତାର ସ୍ଵଭାବ ଚରଣ ଦୋଷ ଗୁଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ ବିନ୍ଦୁ ବିସର୍ଜନ ଜାଣେ ନାହିଁ ବା ଜାଣିବାର ସୁବିଧା ସୁକା ନାହିଁ । ଏପରି ପରତନ୍ତ୍ରରେ କନ୍ୟା ଦେଖି ବିବାହ କରିବା କେତେଦୂର ସମୀଚୀନ, ତାହା ତେମେ ବୁଝି ପାରୁଥୁବ । ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ସାହେବମାନଙ୍କ ପରି କୋହ୍‌ସିପ୍ କରି ବିବାହ କରିବାକୁ କହୁନାହିଁ, ତେବେ ଏପରି ଗୋଟାଏ ପଦ୍ଧତି ସମ୍ପର୍କକୁ ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ ପରି କେବଳ ରୁଚୁ ନବାବରେ ସ୍ଥିର କରିବାର ମୁଁ ପକ୍ଷପାତୀ ନୁହେଁ । କେଳାଣି ଅବା, ସେ ବୁଝ ଗୁଣରେ ଅସାମାନ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ସେଇଟା ମୋର ସୌଭାଗ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ; ଦୁର୍ଗି ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ସମ୍ଭାବନା ତ କମ୍ ନୁହେଁ । ତେବେ ଏପରି ଗୋଟାଏ ଗୁରୁତର ବିଷୟକୁ କେବଳ ସୁଦ୍ଧି ଖେଳର ହାରଜଣ ଉପରେ ଛାଡ଼ିଦେବା ଉଚିତ କି ?

ଯାହା ହେଉ ତମକୁ ମୋର ବିଶେଷ ଅନୁରୋଧ ଯେ, ତେମେ କନ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାବତୀୟ ବିଷୟ ଭଲ କରି ବୁଝି ସରଳ ଭାବରେ ମୋ ନିକଟକୁ ଲେଖିବ । ମୁଁ ତମର ପ୍ରତି କଥାରେ କେତେଦୂର ଆସ୍ଥା ସ୍ଥାପନ କରୁଁ, ତାହା ତେମେ ଜାଣ । ଏ ବିଷୟରେ ମୋର ଭବିଷ୍ୟତର ସୁଖ ଦୁଃଖ ତମ ହାତରେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏହି ବିଷୟ ଘରେ କାହା ନିକଟକୁ ଲେଖି ପାରୁନାହିଁ । ଅଭାବକ-ମାନେ-ଯେ ଆମ୍ଭର ମଙ୍ଗଳ ବା ସୁଖ ନ ଖୋଜନ୍ତି, ତାହା ମୁଁ କହୁ ନାହିଁ, ତେବେ ସେମାନେ ଯଦି ଯୁବକର ଦୃଢ଼ତା ସେନ ବିରୁଦ୍ଧ କରୁଥାନ୍ତେ, ତାହାହେଲେ ଅନେକ ଅକଲାଣର ହାତରୁ ରକ୍ଷା ମିଳୁଥାନ୍ତା ।

ମୁଁ ଏତିକି ଲେଖିଦେଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନୁହେଁ । ଯଦି ସୁବିଧା ହୁଏ, ମୁଁ ଫୁଟୁରୁ ଯାଇ ତମ ସହୃଦ ପରାମର୍ଶ କରିବି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ବିଶଦ ଭାବରେ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମାସରୁ ଅଧିକ ସମୟ ଅଛି, ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଏସମୟରେ ଭଜା ଗଢ଼ା ଅକ୍ଲେଶରେ ହୋଇପାରେ ।

ଏ ବିଷୟ ଅନ୍ୟ କାହାର ଆଗରେ ଯେପରି ପ୍ରକାଶ ନହୁଏ । ଆଶା କରୁଁ,
ତମମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ମଙ୍ଗଳ । । ରତି ।

ତମର ସ୍ନେହର
ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର

ପହଞ୍ଚି ଡାକରେ ପକାଇ ଦେଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଟିକିଏ ଅଶ୍ରୁ ଦେଲେ, କିନ୍ତୁ ମନରେ ଆଉ ଶାନ୍ତି ରହିଲା ନାହିଁ ।

(୩)

ବିଷୟର ତଥ୍ୟ ପ୍ରାୟ ମାସକରୁ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ । ଏତେ ପୂର୍ବରୁ ତ ଆଉ ବଳରାମ ବାବୁଙ୍କୁ କୃତ୍ତି ମିଳିବ ନାହିଁ । ଏଣୁ ସେ ତାଙ୍କର କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ହରିକୁ କହିଲେ, “ରୁ ତେବେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଘେନି ଆଗରୁ ଚାଲି ଯା, ମୁଁ ପଛେ ୧୦/୧୫ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ କୃତ୍ତି ନେଇ ଏକା ଚାଲିଯିବି । ଆଉ ବିଳମ୍ବ କଲେ ତ ହେବ ନାହିଁ । ପୂର୍ବରୁ ଯାଇ ସବୁ ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ହେବ । ତା ଛଡ଼ା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସମ୍ମତ ଯିବା ଆସିବା ସମୟ ନିକଟ ହୋଇଗଲା । ତମେମାନେ ନଗଲେ ଗୋଡ଼ିନ ଏକା କଣ କରିବ ?”

ଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସମସ୍ତେ ହସ୍ତତ ହେଲେ ଏବଂ ରବିବାର ଦିନ ଯାହା କରିବାର ସ୍ଥିର ହେଲା । ବଳରାମ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପୂର୍ବରୁ ଉଦ୍‌ଘାଟନୀୟ ପୀତା ଥିଲା । ବାହାରିବାର ସବୁ ଠିକ୍ ହେଉଅଛି, ଏପରି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଭୟଙ୍କର ବେଦନା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଏତେ ସୁଦୂର ପଥ ରେଲରେ ଯିବାକୁ କେହି ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଏଣୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଯିବା ସ୍ଥିତି ତ ରହିଲା । ବଳରାମ ବାବୁ କହିଲେ, “ତେମେମାନେ ତେବେ ଯାଅ । ମୁଁ ପରେ ତାଙ୍କୁ ଘେନିବି ଯିବି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟମାନଙ୍କ କଥା ଅଲଗା, ମାଲୀ ତ ଆଉ ବେଶୀ ଦିନ ରହି ପାରିବ ନାହିଁ । ତାର ଟିକିଏ ଆଗରୁ ଯିବା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ତାର ମା ଯାଇଥିଲେ ଅବଶ୍ୟ ଟିକିଏ ସୁବିଧା ହୋଇଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ କଣ କରାଯିବ ? ଦୈବୀ ଘଟଣା ଉପରେ କାହାର ଚାଲ ଅଛି ?”

ସେହି ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ହରି ମାଲୀ ଓ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ହେମକୁ ଘେନି ସ୍ତେସନ ଅଭିମୁଖେ ଯାହା କଲେ ।

କୁଲିଦ୍ୱାରା ଜନସମୂହ ସବୁ ଗାଡ଼ିକୁ ପଠାଇ ଦେଇ ହରି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ଯାଇ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ କୋଠାରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । କୋଠା ମଧ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ସ୍ଥାନୀ ଯୁବକ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ନଥିଲେ । ହରି ଜନସମୂହ ସବୁ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ରଖିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଦେଇ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କର ବସିବାର ସ୍ଥାନ ଠିକ୍ କରି ଦେଇ ଗୋଟାଏ ସିଗାରେଟ୍ ଲଗାଇ ଯୁବକଟି ସହିତ ହୁମ୍ନାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେ ।

କଥାବାଜୀ କରୁ କରୁ ସେ ହଠାତ୍ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ ଯେ ବ୍ୟାଞ୍ ଶକ୍ତି
କାହିଁ ଦେଖାଯାଇ ନାହିଁ । ଜନସମାଜ ସବୁ ଲୋଭାତ୍ମକ କର ଦେଖିଲେ ଯେ
ଗାଡ଼ରେ ବ୍ୟାଞ୍ ନାହିଁ । ନିଶ୍ଚୟ ଉପକ୍ରମରେ ଗୁଡ଼ିଆସି ମନେ କର
ସେ ଭରତର ହୋଇ ଗାଡ଼ରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଶ୍ରେୟସ ଘର ଆଡ଼କୁ ଦୌଡ଼ିଲେ ।
ସେତେବେଳକୁ ପ୍ରଥମ ବେଳ (ସନ୍ଧ୍ୟା) ବାଜି ଗଲାଣି । ବାଙ୍କୀ ସ୍ତାୟ ୨୩
ମିନିଟ୍ ରୁ ବେଶି ସମୟ ନାହିଁ ।

ସବୁ ସବୁ ଦୃଢ଼ାସ ବେଳ ବାଜିଗଲା, ପ୍ରାୟ ୧୫ ମିନିଟ୍ ଉପରେ ଛୁଟାଛୁଟି
ଦୌଡ଼ା ଦୌଡ଼ି ଲାଗିଅଛି । ଲୋକ କୋଳାହଳରେ ପଡ଼େକଥା ଶୁଣିବାର ନୁଁ
ନାହିଁ । ମାଲୀ ଓ ହେମ ଝରକାବାଟେ ମୁହଁ ବାହାର କରି ଯେତେଦୂରକୁ ଦୃଷ୍ଟି
ଯାଏ ଉକ୍ତଶ୍ରୀର ସହଚ ଅନାଇ ରହିଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଲୋକଗହଳ ତ କ୍ରମେ କ୍ରମି ଆସିଲାଣି
କାହିଁ ହରି ତ କେଉଁଠାରେ ଦେଖା ଯାଉନାହାନ୍ତି ! କାଳର ଗତିପରି ରେଳଗାଡ଼ି
କାହାଣୀକ ଅପେକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ । ଯେଁ କର ଗୋଟାଏ ବିକଟ ସିଟି ମାରି ଗାଡ଼ି
ଛାଡ଼ିଦେଲା ଏବଂ ଛାଡ଼ା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦିଓଟି ରମଣୀ କଣ୍ଠର ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ
କେଉଁଆଡ଼େ ମିଶିଗଲା, ତାହା ଦେହମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ଜାଣି ପାରିଲେ
ନାହିଁ ।

ମାଲୀ ଓ ହେମ କ୍ରମେ ବେଶି ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠିଲେ । କଣ କଣବେ
କହି ଠିକ୍ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଯେତକ ଜନର ଅବସ୍ଥା ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ,
ସେତକ ମନରେ କୋହ ଦୃଢ଼ାସ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଏକେ ଅବଳା ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି,
ହସାରର ଗତିବିଧି ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନଭିଜ୍ଞ, ତହିଁରେ ପୁଣି ବହୁ ଯତ୍ନରେ
ବର୍ଦ୍ଧିତା କୁଣ୍ଡର ସୁକୁମାର ଫୁଲଗଛ ପରି ସେମାନେ ଗୁଡ଼ର ଚକ୍ଷୁସୀମା
ଛଡ଼ା ଦିନେ ହେଲେ ବାହାରର ଦାରୁଣ ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ଏକେ
ତ ପାଖରେ ଚାଲି ବାଲେଇଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ, ତହିଁରେ ଯେଉଁ ଲୋକଟି କୋଠରୀ
ମଧ୍ୟରେ ଅଛି, ତାହାର ନଥିବା ଅପେକ୍ଷା ଅବାକୁ ସେମାନେ ଆହୁରି ଭୟାବହ ମନେ
କରୁଅଛନ୍ତି । ଜନର ଅବସ୍ଥା ଭଲକରି ଟିକିଏ ଶୁଣିବାକୁ ବା ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ
କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାକୁ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷମତା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଚାହିଁଗଲେ
କେବଳ ଅନ୍ଧକାର—ସୁତଭେଦ୍ୟ ଅନ୍ଧକାର ଦେଖୁଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ମନେ
ହେଉଅଛି, ଯେପରି ଗୋଟାଏ ସ୍ୱାମିକାୟ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ
ରଥରେ ବସାଇ ଆକାଶ ମାର୍ଗରେ ଅସୁର ରାଜ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଘେନି ଯାଉଅଛି ।

ଏମାନଙ୍କର ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ଯୁବକଟି ଆଉ ବେଶିକ୍ଷଣ ନକରି ରହି

ପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ନାନା ଉପାୟରେ ପ୍ରବୋଧ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, କିନ୍ତୁ ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଏତିକି ହେଲା ଯେ, ସେମାନେ ତା କଥାରେ କର୍ଣ୍ଣପାତ କରନ୍ତି କ୍ଷମେ ଆହୁରି ଅଧିକ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଯୁବକଟି ମଧ୍ୟ ନିରାଶ ହୋଇ ନିଜ ସ୍ଥାନରେ ଶାନ୍ତ ବସିଲା ।

ହରି ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ସମୟରେ ଯୁବକ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଆବଶ୍ୟକ ପାଇଥିଲା । କିଛିଦିନ ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର ଦେଖି ସେମାନଙ୍କ ଘର, କେଉଁଠାରେ ଥିଲେ, କେଉଁଠାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ଅଧା ବଜାଳା ଅଧା ହୃଦ୍ ଭାଷାରେ ଜାଣାପକାର ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ଏବଂ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଯେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇଗଲେ, କିନ୍ତୁ ମନେ ମନେ ଯୁବକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ଆହୁରି ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେମାନେ ମନେ କଲେ କୌଣସି ଦୂରଭିସନ୍ନ ନଥିଲେ ଏ ଏତେ ପରାବର୍ତ୍ତା କାହିଁକି ? ରେଳଗାଡ଼ିରେ ଯେ ନାନା ରକମର ଅତ୍ୟାଚାର ହୁଏ, ଶୁଣାଶୁଣିରେ ସେମାନେ କିଛି ଜାଣିଥିଲେ । ବିଶେଷତଃ ରୁଷ୍ଟ ହୃଦ୍ ସ୍ଥାନା ଘୋଷାକର ଅନ୍ତରାଳରେ ଯେ କେବେ ମାୟା ମମତାର ସିନ୍ଧୁ ଧାର ବହୁପାରେ, ଏଇଟା ସେମାନଙ୍କ ଧାରଣାର ଗୋଚର ନ ଥିଲା । ଫଳତଃ ମନର ସନ୍ଦେହଟିକୁ ସେମାନେ ବହୁସମ୍ବେଦରେ ବଢ଼ାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯେଉଁସବୁ ଘଟଣା ବା ପ୍ରମାଣ ଏହାର ପୋଷକତା କଲା, ସେମାନେ ତାକୁ ଆଦର ସହୃଦ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିନେଲେ ଏବଂ ବାକୀ ଯେଉଁକୁ ଏହାର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କଲା, ସେମାନେ ତାକୁ ମିଥ୍ୟାସାକ୍ଷ୍ୟ ବୋଲି ଇଲଲସବୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ ।

ଟିକିଏ ପ୍ରକୃତସ୍ଥ ହେଲା ପରେ, ପରିଣାମ କଣ ହେବ, ସେ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା ନ କରି ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ତାହା ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସ୍ଥଳମେ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜର ଗହଣାପାତ୍ର କ୍ଷମେ କ୍ଷମେ ଦେହରୁ କାଢ଼ି କାନିରେ ଢାଳିଲେ—ଏତେ ଅଳଙ୍କାର ଦେଖିଲେ କାଲେ ସେ ଲୋଭ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରିବ । ଯୁବକଟି ଏସବୁ ଇଚ୍ଛା କରି କାହାରିକୁ କିଛି କି କହି ମତେ ମନେ ଟିକିଏ ନନ୍ଦସି ଲୁହପାରିଲା ନାହିଁ ।

ବଡ଼ ବଡ଼ ଷ୍ଟେସନ ନିକଟରେ ଯୁବକଟି ଯାଇ ସେମାନଙ୍କର କଣ ଦରକାର, କଣ ଆଣିବାକୁ ହେବ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରଶ୍ନ କରେ, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ସବୁ କଥାରେ ନିରୁତ୍ତର । ମନେ ମନେ ଶ୍ରବନ୍ତୁ, ଶାଠ୍ୟର ମୁଠା ସବୁବେଳେ ମଧୁର ।

ସେମାନଙ୍କର ଆଖିକି ନଦ ଆସିବା ଦୂରେ ଥାଉ, ଜଣକଠାରୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ସକାଶେ ସୁଦ୍ଧା ଅନ୍ତର ହେବାକୁ ସାହସ କଲେ ନାହିଁ, କେଜାଣି ଯଦି ଏଥମଧ୍ୟରେ କିଛି ବିପଦ ଘଟିଥାଏ । ସେମାନଙ୍କର ଏପରି ଦୂରବସ୍ଥା ଦେଖି ଯୁବକ ଟିକିଏ ଶୋଇବାର ଛଳନା କଲେ, କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କ ଲାଗି ତା ଆଖିରେ ନଦ କାହିଁ ?

ଆସନ୍ତୁ ସୋଲ ଜଙ୍ଗଲରେ ଗାଡ଼ି ପଡ଼ିଥିଲେ । ଏହଠାରୁ ଏ ଗାଡ଼ି ବଦଳାଇ ଅନ୍ୟ ଗାଡ଼ିରେ ଚଢ଼ିବାକୁ ହେବ । ଯୁବକ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ଗାଡ଼ିକୁ ଯିବାକୁ ଯେତେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ, ସେମାନେ ମାନିଲେ ନାହିଁ, କେଜାଣି ଯଦି ଏହା ମଧ୍ୟରେ କିଛି ଚଞ୍ଚଳତା ଥାଏ । ଶେଷରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଶ୍ରେୟମାନେ ଓହ୍ଲାଇବାର ଦେଖି ସେମାନେ ଯୁବକର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁଯାୟୀ ଅନ୍ୟ ଗାଡ଼ିରେ ଯାଇ ବସିଲେ, ଯୁବକ ମଧ୍ୟ କେତେକ କୁଲିଦ୍ୱାରା ଓ କେତେକ ନିକେ ସେମାନଙ୍କର ସବୁ ଜିନିଷ ଅନ୍ୟ ଗାଡ଼ିକୁ ବୁଝାଇ ନେଇଗଲେ ।

ପ୍ରକୃତ ହେବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଟିକିଏ ସାହସ ହେଲା ଏବଂ ଯୁବକ ପ୍ରତି ଅବଶ୍ୟାସ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ କମିଲା । ଯୁବକ ସେମାନଙ୍କ ସୁବିଧା ସକାଶେ ପାଣି ଆଣି ଦେବାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଜଳଖିଆ ଇତ୍ୟାଦିର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଅସାଧାରଣ ଭାବରେ କରୁଥାଏ—ଯେପରିକି କି ଏମାନେ ତାର କୌଣସି ଦକ୍ଷତା ଆସ୍ତାସୁ । ବୋଧହୁଏ ନିଜେ ହରି ଅଲେ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଏତେ ଯତ୍ନ କରିଥାଆନ୍ତା କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ଅଥଚ ପ୍ରତି କାର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ତରା ଓ ଲୌକିକତାର ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ରହି ଏପରି ଧୀର ବିମଳ ଭାବରେ କରି ଯାଉଥାଏ ଯେପରିକି କି ଏମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ ନାହିଁ—ଏସବୁ ତାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ସୀମା ଭିତରେ ।

ଏତେ ଅକାଟ୍ୟ ସମାପ୍ତ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେମାନଙ୍କର ମନର ସ୍ୱପ୍ନାର ଆଉ କେଣି ଶେଷ ଦିଶି ପାରିଲା ନାହିଁ । କଠିନ ବରଫ ଯେପରି ଥରେ ଦ୍ରବ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଜଳ ପରି ଜରଳ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାନ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେମାନେ ସେହିପରି ତା ଉପରେ ଥରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କଲେ ନିଶ୍ଚୟ ତା ଆଡ଼କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଆକୃଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଏଣିକି ତାର ପ୍ରତି କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କଥାରେ ମହତ୍ତ୍ୱର ସୂଚନା ଦେଖି ପାରିଲେ । ଆହୁ, ଏପରି ପରୋପକାରୀ ଲୋକ ଦୁଣି ସମ୍ଭାରରେ ଅଛନ୍ତି ? ଚିନ୍ତା ପରିଚୟ କିଛି ନାହିଁ, ଆମର ବିପତ୍ତି ଦେଖି ଏତେ କରୁଣଗଲା ଯେ, ନିଜର ସୁଖ ସୁବିଧା ସବୁ ଗୁଡ଼ିକଦେଇ ଆମମାନଙ୍କ ପିଣ୍ଡ ବରାବର

ଲଗିଛି । ପ୍ରଭୁ ଏପରି ଲୋକଟାଏ ନ ଯୁଟାଇଥିଲେ ଆମର ଦଶା କଣ ହୋଇ-
ଥାନ୍ତା ? ହୁ, ହୁ, ଏପରି ଲୋକକୁ ପୁଣି ଆମେ ଅବଶ୍ୟାସ କରୁଥିଲୁ ? ଏଥିରେ ନିଶ୍ଚୟ
ଆମର ପାପ ହୋଇଛି ।

ମାଳୀ କହିଲା, “ତେମେ ଯାହା କହ, ତାକୁ ଦେଖି ମୋ ମନରେ କାହିଁକି
ପ୍ରଥମରୁ ସନ୍ଦେହ ଛୁରି ନଥିଲା । ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଗଡ଼ଣ, ଏତେ ଅବଶ୍ୟାସୀ ହୁଅନ୍ତା
ନା ?”

ହେମ ହସି ହସି କହିଲା, “ତେମେ ତ କଣ ତା ବୁଝରେ ଏକାବେଳେକେ
ମଢ଼ି ଗଲଣି ! ତେଣେ ତ ସବୁ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ ସରଲଣି, ନ ହେଲେ ଅବା ଦେଖା
ଯାଇଥାନ୍ତା । ଆଉ ନହେଲେ କଣ ! ଦେଖାଯାଉ କି ଶୁଣାଯାଉ, କୁଆଡ଼ୁ
ଗୋଟାଏ ବର ଧରିଆଣିବେ ସେ ସେ କାଳିଆକୁଆ ହେଉଛି, ନା କଣ ହେଉଛି
କେଜାଣି ?”

ମାଳୀ “ହା ମ” କହିଦେଇ ମୁହଁ ଗୁଲାଇ ବସିଲା ।

ହେମ କହିଲା, “ମନକଥାଟା ଖୋଲି ଦେଲି କି ନା, ସେଥିଲାଗି ହେଲ
ମୋର ଦୋଷ । ଆଉ ସେ ଲୋକଟିର ଆମ ସକାଶେ ଏତେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଧରିବା ଲଗିଛି
କାହିଁକି ଜାଣିଛୁ ?”

ମାଳୀ ଟିକିଏ ବିରକ୍ତ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲା, “ହା ମ, ମୁଁ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ,
ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ସିମିତି ଲଗାଅନା ।”

ହେମ କହିଲା, “ମୁଁ କହୁ ଦେବ ? କେବଳ ତମର ଏହି ଶୂନ୍ୟମୁହଁ ଖଣିକ
ଲଗି । ସୁନ୍ଦର ମୁହଁର ସବୁଠାରେ ଜୟ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଖଣ୍ଡା ତ ହାତରୁ ଖସି-
ପଡ଼ିବ, ଏ ଅବା କେଉଁ ଗୁରୁ ? ନ ହେଲେ କଣ ତାର ଗରଜ ସବୁ ନଥିଲା ସେ, ସେ
ଆମପାଇଁ ଏତେ ମିତ୍ରନ୍ତ କରନ୍ତା ? ମଝିରେ ଥାଇ ଲଭଟା ଏଥିରେ ମୋର ଏକା
ସବୁଠାରୁ ବେଶି । ‘କୁସୁମ ପରଶେ ପଟ ନିନ୍ଦରେ’ ।”

ମାଳୀ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ନପାରି କହିଲା, “ତମର କଣ ଭାବ ହଜମ ହେଉନାହିଁ
କି ?” ହେମ କହିଲା, “ହେଲଣି ନା, ଏହିକ୍ଷଣି କିଛିଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହବ ?
ମନରେ ଭୋଗ ଥିଲେ, ପେଟ କଥା ପଚାରୁଛୁ କିଏ ?”

ଓଡ଼ିଶାରେ ଯୁବକ ସେମାନଙ୍କ ମତ ଅନୁଯାୟୀ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ଠିକଣାରେ ସ୍ୱକ୍ଷେପରେ ବାଟର ଦୁର୍ଘଟଣା ଲେଖି ଖଣ୍ଡେ ଟେଲିଗ୍ରାମ କରିଦେଲା ଏବଂ ସେମାନେ ରାତି ୪ଟା ସମୟରେ କଟକ ଷ୍ଟେସନରେ ପହଞ୍ଚିବାର ସମ୍ଭାବ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଦେଇଗଲା ।

ହେମ ଓ ମାଳୀ ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ, ଆଉ କିଛି ସମୟ ପରେ ତ ଆମେ ଗାଡ଼ରୁ ଓହ୍ଲାଇଯିବା । ଏ ଲୋକଟି ଆମ ସକାଶେ ଏତେ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କଲା, ଅଥଚ ଆମେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା ମନୁଷ୍ୟରେ କିଛି ଜାଣି ପାରିନାହିଁ ନାହିଁ । ଆମେ ଚିନ୍ତା କୋଇ ଯେ ଆମର ଏତେ ଉପକାର କଲା, ତାକୁ କଥାରେ ହେଲେ ଟିକିଏ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇବାକୁ ଜଣ ଆମର ଅଧିକାର ନାହିଁ ? ସେ ଯଦି କଟକରେ ଓହ୍ଲାଇଥାନ୍ତା, ତାହା ହେଲେ ଅବା ଅନ୍ୟ କାହାଦ୍ୱାରା ସବୁ ବୁଝି ଯାହା କିଛି କରନ୍ତେ, କିନ୍ତୁ ସେ ବୁଝିନାହାନ୍ତି । ଦେଉଳରେ ଓହ୍ଲାଇବ, କିଏ ଜାଣେ ? ଆଉ ମଧ୍ୟ ସେ ତ ଅଜଣା, ଅଚିନ୍ତା ଲୋକ, ତା ଆଗରେ ବା ଏତେ ଲଜ କାହିଁକି ? ଏହିପରି ସାତପାଞ୍ଚ ଭାବି ହେମ ପ୍ରଥମରେ ସ୍ୱୀକୃତିର ସଙ୍କୋଚ ସହିତ, ସେପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ଟିକିଏ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇ ପାରୁଥିଲେ ତାକୁ ଶୁଣାଇ ଯୁବକର ପରିଚୟ ଆଦି ପଚାରିଲା ।

ଯୁବକ ସ୍ୱକ୍ଷେପରେ ତାର ଏତିକି ପରିଚୟ ଦେଲା ଯେ, ତାର ଘର ପଶ୍ଚିମରେ, ତାର ଭାଇ କଟକରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବାରୁ ସେ ତାହା ଇକଟକୁ ଯାଉଅଛି । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଯଦି ଚାଲିବା ବାକିର ଖଣ୍ଡେ ବାକିଯାଏ, ସୁବିଧା ଦେଖି ଆଜି ଯିବ ।

ଯୁବକର କଥା ଶୁଣି ହେମ ଓ ମାଳୀ ସ୍ମିରକଲେ, ଏ ଯେତେବେଳେ ଚାଲିବ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଆସିବୁ, ଆମେମାନେ ଘରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହି ସେ ସେପରି କୌଣସି ଠାରେ ଶୁଣି ଏ ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଏ, ତାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ସେ ଆମର ଯେଉଁ ଉପକାର କରୁଛି, ଆମେ ଜାବନରେ ତ କଦାପି ସେ ଗୁଣ ଶୁଣି ପାରିବା ନାହିଁ । ତେବେ ଆମଦ୍ୱାରା ଯଦି ତାର କିଛି ହେଲେ ଉପକାର ହୁଏ, ତେବେ ଆମ ମନ ଟିକିଏ ଉତ୍ସାହ ହେବ ।

ଏହିପରି ମନେ ମନେ ବିଚାର ସେମାନେ ଅତି ସାବଧାନରେ ତାର ନାମ, ଠିକଣା ଆଦି ଜଣା ଉଠାଇଲେ, ହେପରି କି ! ସେମାନଙ୍କ ମନୋବଳ ସେ କିଛି

ଜାଣି ନ ପାରେ । ଉତ୍ତରରେ ଯୁବକ କହିଲା, “ମୁଁ ତ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁଠାରେ ରହୁଛି, କଣ କରୁଛି କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ ନାହିଁ । ଶୁଭର ଠିକଣା ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । ଯଦି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ମୁଁ ଟିକିଏ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ରହେଁ, ତେବେ ପହଞ୍ଚିବା ଜଣାଇ ପାରେଁ । ମୋ ଠିକଣା ଜାଣି ଅବା ଆପମୋନଙ୍କର କଣ ହେବ ? କେବଳ ମୋର ନାମଟା ଜାଣି ରହନ୍ତୁ ସେ ‘ଲକ୍ଷ୍ମନ ଜି’ ।”

ଗାଡ଼ି ଆସି କଟକ ଷ୍ଟେସନରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଯୁବକଟି କାହାର ଅନୁ-ସନ୍ଧାନରେ ଯେପରି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଲା । ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁ ପୁଣି ସଦାଶିବ ଲତାଦେବୀଙ୍କ ସହ ବଡ଼ ଉତ୍ସାହରେ ଯେଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କରି-ଥାଲେ । ବ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ଅନେକ କୋଠରୀ ଖୋଜାଖୋଜି କଲପରେ ଯେତେବେଳେ ମାଳୀ ପ୍ରଭାତକୁ ଦେଖି ପାଞ୍ଚିଲେ, ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ଦେଇ ସେ ଟିକିଏ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲେ ।

ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ସହ ରାମ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହଚର ଷ୍ଟେସନକୁ ଆସିଥିଲା । ଗାଡ଼ିରୁ ସମସ୍ତେ ଓହ୍ଲାଇ ସାରିଲା ପରେ ହେମ ରାମଦାସ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କୁ ଖବର ପଠାଇଲା ଯେ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ପଶ୍ଚିମା ଯୁବକଟି ଥିଲା, ସେ ବାଟରେ ସେମାନଙ୍କର ଅନେକ ଉପକାର କରିଥିଲା, ଏପରି କି ସେ ପାଖରେ ନଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉ କେହି ଦେଖିପାରେନି କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ ।

ଏ କଥା ଶୁଣି ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁ ନିଜେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯୁବକର ଅନେକ ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ, କିନ୍ତୁ କୌଣସିଠାରେ ତାକୁ ନ ପାଇ ନିରସ୍ତ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ହେମ ଓ ମାଳୀ କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ ହେଲେ । ସେମାନେ ଆଉ ଅରେ ଗୋପନରେ ଭୋଜା ଖୁବ୍ ଦ୍ୱାରା ନାନା ସ୍ଥାନରେ ଅନେକ ଖୋଜାଖୋଜି କଲେ ଓ ଶେଷରେ ହତାଶ ହୋଇ ଶୁଣୁ ମନରେ ଯାଇ ସଦାଶିବଙ୍କ ବସିଲେ ।

(୪)

ଆଜି ମାଳୀର ବିରାଗ । ବଳରାମ ବାବୁଙ୍କ ଘର ନିକଟରେ ଲୋକାରଣ୍ୟ । ବାଦ୍ୟ କୋଳାହଳ ଓ ଜନତାର କଲରବରେ କାନ ଅତଡ଼ା ପଡ଼ି ଯାଇଛି । ମଝିରେ ମଝିରେ ରମଣୀ-କଣ୍ଠ-ନିଃସୃତ ହୁଲହୁଲିର ଡେଉଁ ଶ୍ରୀମତୀର ହଜୁଲ ପଡ଼ୁଛି ।

ସବୋପରି ମାଲୀର ବ୍ୟାକୁଳ ହୃଦୟ ଧ୍ବଜ ଘରର ଗୁଣାଥଡ଼େ ବୁଲି ବୁଲି ସମସ୍ତଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ଲେଟି ଯେପରି କୃପାଭିକ୍ଷା କରୁଅଛି ଏବଂ ତା' ସଙ୍ଗେ ମହୁଘର କରୁଣ ମଧୁର ଗୁଣିଣ ମିଶି ମନକୁ 'ପଦେ ପଦେ ବିଚଳିତ କରି ଦେଉଅଛି । ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ଆତ୍ମ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁଖରେ ଗୋଟାଏ ବିଷାଦର ଗୁମ୍ଫା ପଡ଼ି ଯାଇଅଛି । ବଳରାମ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ତ ଗୋଟାଏ ଘରେ ପଡ଼ି ଅଛନ୍ତି ସେ ତାଙ୍କର ଉଠିବାର ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ବଳରାମ ବାବୁ ଏଡ଼େ ଧୀର ଗମ୍ଭୀର ଲୋକ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁଦୃଶ୍ୟ ଆଜି ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ । ସେ ରୁହାକୁ ରୁହା ଲୁଗା କାନରେ ଆସି ପୋଛିଅଛନ୍ତି । ଏତେବେଳେ ଗୋଟାଏ କାର୍ଯ୍ୟ, କଣ ହେଲା, କଣ ନହେଲା ସେ ଆଡ଼କୁ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ । କେହି କିଛି ପଚାରିଲେ, କେତେବେଳେ ପଦେ କଣ କହି ଦେଉ ଅଛନ୍ତି, ନ ହେଲେ କେବଳ ମୁକପରି ବସି ଅଛନ୍ତି ।

ହମ୍ପେ ବେଦର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । କୁଆ ଖେଳିବା ପାଇଁ ବର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଘର ଭିତରକୁ ନେଇଗଲେ । ବରକୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଆସି ଯୁକ୍ତ ବାନ୍ଧୁ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଗଲେ । ହେମ ବରକୁ ଦେଖି ପ୍ରଥମେ ଅକାମର ହୋଇ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଗଲା । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ସେ ସମ୍ଭାଳି ହୋଇ ନପାରି ପାଟି କରି ଉଠିଲା, “ହଜାହେ ! ଏ ତ ଆମର ସେହି ଲକ୍ଷ୍ମନ ଜି ।” ହେମ କଥା ଶୁଣି ମାଲୀ ଓଡ଼ଣା ଭିତରୁ ତମକ ଉଠିଲା । ସମସ୍ତେ ପଛରେ ଆଡ଼କୁ କେବଳ ଅନାଥନ ହେଲେ । ହେମ ମଧ୍ୟ କିଛିକ୍ଷଣ ଅବାକ୍ ହୋଇ ରହିଗଲା । ବର ଟିକିଏ ମୁଡ଼ୁକେଇ ମୁଡ଼ୁକେଇ ହସି ମୁହଁକୁ ତଳକୁ ଘୋଡ଼ି ଦେବାରୁ ହେମ ମନରେ ଆଉ ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ । ଯାହା ସହଜ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ଦେଉଦନ କାଳ ଏକ ରେଲ କାମରରେ କଟାଇ ଆସି ଅଛନ୍ତି, ତା' ବିଷୟରେ କଣ ଏତେ ଭ୍ରମ ହୋଇପାରେ !

ପ୍ରଥମ ବିସ୍ମୟଟା ନିବର୍ତ୍ତି ଯିବାରୁ ହେମ ମନରେ ଟିକିଏ ଆନନ୍ଦ ହେଲା । ସେ ଏ ସୁଯୋଗ ଛାଡ଼ି ନପାରି କହିଲା, “ଏ ତ ଅଛନ୍ତି ଭଲ ଲୋକ । ଗୁପ୍ତବେଶରେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଘରର ବୋହୂ ହିଁ ଅଛନ୍ତି ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି, ଶେଷରେ କଣ ନା ଆସି ଅବରଣାୟା ରଜା ପରି ବେଦରେ ବସିଗଲେ । ମୁଁ ପରା ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହୁଛି, ଏ ବାହାଘର ଠିକ୍ ହେଲା ନାହିଁ । ଏହା ଭିତରେ ଏତେ କୁଟ କପଟ ଥିଲା ବୋଲି କିଏ ଜାଣିଥିଲା ? ନ ହେଲେ ଜାଣି ଶୁଣି କିଏ ଗୋଟାଏ ପଶ୍ଚିମା ଚପରଣି ସଙ୍ଗେ ଆମର ଏପରି ହିଁ ଅକୁ ବିଭା ଦେଇଥାନ୍ତା ? ଯେଉଁ ଲୋକ ଘଡ଼ି ଘଡ଼ି ବହୁରୂପା ପରି ବେଶ ବଦଳାଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଠକାଏ ତାଠେଇଁ ବା ବିଶ୍ୱାସ କଣ ? ପଶ୍ଚିମରୁ ଏତେ ବାଟ ଏହି ଗୁଳିର ପାଇବାଲାଗି ଆସିଥିଲା ପରା ? ହଉ ତେବେ

ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଛୁ, ତେମେ ଚରକାଳ ଆମ ମାଳୀଙ୍କର କିଶାବୁକର ହୋଇଥାଅ ।”

ବର ଟିକିଏ ହସି ହସି କହିଲା, “କାହିଁ ? ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖାଉଦାଣୀଙ୍କଠାରୁ ତ ପରୁଆନା ଖଣ୍ଡି ମିଳିଲା ନାହିଁ । ନହେଲେ ପୁଣି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ତେଣୁ କିଶାବୁ ହେବ ତ ।”

ବର ମୁହଁରୁ କଥା ଶେଷ ନ ହେଉଣୁ କିଏ ଗୋଟିଏ ଆସି “ହେଇଟି ନଅ ପରୁଆନା” କହି ବରର ପୁଷ୍ପଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ସୁମିଷ୍ଟ ବଢ଼ିଗପଲିଆ ବ୍ୟା ବସାଇ ଦେଲା ଏବଂ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ହାସ୍ୟର କଲୋଳରେ ଘରଟି ଉଛୁଳି ଉଠିଲା ।

ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଯିବା ପରେ ହେମ ମାଳୀକୁ କହିଲା, “କଲି-କାଲିଆ ହିଅନ୍ତୁ ଆଉ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ପରା । ମୁଁ ସେବନୁ ଜାଣେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ କିଛି ଗୁଣ ଅଛି । ଆଖିରେ ଆଖିରେ ତମର ଏତେ କଥାବାଣୀ ହୋଇଗଲା, ମୋତେ ଟିକିଏ ଜଣେଇଥିଲେ ମୁଁ କଣ ତମ ବରକୁ କୁଆଡ଼େ ନେଇ ପଳାଉଥିଲି ? ଦମୟନ୍ତୀ ପରି ତେମେ କପରି ତମର ଛଦ୍ମବେଶୀ ନଳକୁ ବରଣ କର ନେଲ, ମୋତେ ପରା ସେଇକା ଆତମ୍ବିତ ଲଗୁଛି !”

×

×

×

କଥାଟା ଶୁଣିଆଡ଼େ ରାଗୁ ହୋଇଯିବା ପରେ ବିନୋଦ ଆସି ଲକ୍ଷ୍ମୀଧରକୁ କହିଲା, “କି ହେ ଲକ୍ଷ୍ମନ କି ! ଏଇଥିଲାଗି ପକ୍ଷରେ ଏତେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଦେଉ ଖେଳି ଯାଉଥିଲା ନା ? କାହାଣୀକୁ ପରା ଧରା କୁଆଁ ଦେଉ ନଥିଲା; ଶେଷରେ କଣ ନାଁ ନିଜେ ଯାଇ ରୁଜି ତାନି ହୋଇ ପାଶରେ ବେଳଟି ଗଲାଇ ଦେଲା ? ମୁଁ ଜାଣେ, ସେ ଘୋଡ଼ାରେ ଦମ୍ଭ ଅଭିମାନ ତୁଣ ପରି କୁଆଡ଼େ ଭାସିଯିବ । ଭାଗୀରଥୀ ଜରଙ୍ଗରେ କେତେ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଭାସି ଯାଇଛନ୍ତି, ଦର୍ଶନ ବିଜ୍ଞାନର ବାଲିବନ୍ଧ କି ସେଠାରେ ସମ୍ଭଳା ପଡ଼େ ?”

ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର କହିଲା, “ଭାଇ, ମୋର ଏଥିରେ କଣ ଅଛି ? ବିଧିର ନିବନ୍ଧ ନିକଟରେ ମନୁଷ୍ୟ କି ଛାଡ଼ି !”

ବିତମ୍ବନା

ସେତେବେଳେ ମୋର ବୟସ ୧୯ ବର୍ଷ । ଏପ୍. ୧. ପାଣି କଣ ନୁହେଁ ଥାଉଁ ଇସ୍‌ବରରେ ଯୋଗ ଦେଇଅଛି । ମାୟାଧର ମଧ୍ୟ ସେ ବର୍ଷ କଠିନ ଶ୍ରେଣୀଜାନ୍ତି ହୋଇ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇପାରି ନ ଥିବାରୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥୁଁ । ଆମ୍ଭ ଶ୍ରାମର ସମସ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଅଧିବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋବରଗଦାରେ ପଦ୍ମ ଉତ୍ତୁଟିଲି ପରି କେବଳ ମୁଁ ଓ ମାୟାଧର । କଲେଜରେ ପ୍ରବେଶ ଲାଭ କଲି ଦିନଠାରୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ନାନାବିଧ ଦେଶବୃତ୍ତକର ଓ ଲୋକହୃତକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗଦାନ କରୁଥୁଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ଶିକ୍ଷା, ବିଧବା ବିବାହ, ବାଳବିବାହ, ପୌଷ୍ଟିକକତା ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟରେ ନାନା ପ୍ରକାର ନର୍ତ୍ତନ କୁଦ୍‌ନ, ଆନ୍ଦୋଳନ-ଅସ୍ଥାଳନ ହୋଇ ଯାଇଅଛି । ସମାଜ ଓ ଦେଶର ଯାବତ୍ତାୟ ଅଭାବ, ଅସୁବିଧା ଦୂର କରିବା ଲାଗି ଆମ୍ଭେମାନେ ଜଳକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟୀ ମନେ କରୁଥୁଁ ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ଦୃଢ଼-ପ୍ରଜ୍ଞା ହୋଇଅଥୁଁ । ଦେଶର ସର୍ବପ୍ରକାର କୁସ୍ୱାସାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିବାରେ ମୁଁ ଓ ମାୟାଧର ଧୂରନ୍ଧର । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବରେ ଖୋରଧା ଅଞ୍ଚଳରେ ଗୋଟାଏ ଚହଳ ପଡ଼ି ଯାଇଅଛି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଶରଦ୍ଧା କେତେ ଜଳକୁ ଛୁଡ଼ିଦେଲେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟମାନେ ବିପ୍ଳବକ୍ଷୁଦ୍ଧାରିତ ନେତ୍ରରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଦେଖୁ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ତାହାର ଆଲୋଚନା କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଏପରି ସମୟରେ ମୋର ହଠାତ୍ ଏକ ଦାରୁଣ ଆତ୍ମ-ପରୀକ୍ଷା ଆସି ଉପସ୍ଥିତ । ଆମ ମେସ୍‌ରେ ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟ୍ ମଜଲିସ୍ ବୈଠକ ହୁଏ । ଆମ ଦଳର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ସେଠାକୁ ଆସନ୍ତି ଏବଂ ସେଠାରେ ଚୁରୁଟ୍ ଧୁଆଁ ସହିତ ଶକ୍ତିମତି, ସମାଜନୀତିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଗ୍ରେଟ୍ ବଡ଼ କୌଣସି ଆଲୋଚନା ବାଦ୍ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ସେଦିନ ଆମର ଏହି ପ୍ରାତ୍ୟହନ ସଭାଟିର ଅଧ୍ୟକ୍ଷେଶନ ବେଶ୍ ଉତ୍ସାହ ଓ ଆତ୍ମମୁଗ୍ଧରେ ଗୁଲୁଛି । ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ମେଘାତମ୍ବର ହୋଇ ବୃଷ୍ଟି ହେବାରୁ ବାହାରର ‘ପଲ୍ଲୀ’ମାନେ କେହି ବସାକୁ ଫେରିଯାଇ ପାରି ନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦିନ ଅପେକ୍ଷା ଆଜି ଟିକିଏ କାର୍ଯ୍ୟର ଘଟାଟା ବେଶି । ପିଆଲକୁ ପିଆଲ ଗୁଡ଼ା ପରିବେଷଣ କରାହେଉଅଛି ଏବଂ ସିଗାରେଟ୍ ଧୁଆଁରେ ଘରଟି କୁହେଳିକାଢୁଛି ହୋଇ ଯାଇଅଛି । ପ୍ରଥମେ କିଛି ସମୟ ହଜୀବ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଲା ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନାନାବିଧ ଯୁକ୍ତିତର୍କରେ ବୈଠକଟି ବେଶ୍ ସରଗରମ ହୋଇ ଉଠିଛି । ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଢ଼ତା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ବଦନମଣ୍ଡଳ ଘାସିବାଞ୍ଜଳ । ନାନା କଥା ପରେ ମାୟାଧର କହିଲା, “ଆମ୍ଭେମାନେ କେବଳ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା ନେଇ ମାଡ଼ିଲେଇଁ ଏବଂ ସେଥିରେ

ମଧ୍ୟ କଲ୍ଲକା କଲ୍ଲକା ମାତ୍ର ସାର ହେଉଅଛି । କିନ୍ତୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶୁଦ୍ର ଅଥଚ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ବିଷୟ ଯେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଚକ୍ଷୁର ଅନ୍ତରାଳରେ ରହି ଯାଇଅଛି ସେ ଆଡ଼କୁ କାହାରି ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ ।” ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହିଲା, “କେଉଁ ବିଷୟ କଥା କହୁଛ ?”

ମାୟା—ଏପରି କେତେ ବିଷୟ ଅଛି, ଯାହା ଅନ୍ୟ କାହାରି ଅପେକ୍ଷା ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସ୍ଵରୂପରୂପେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ପାରିବ ଏବଂ ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ଆତ୍ମମାନେ ଯତ୍ନବାନ୍ ନ ହେଲେ ତାହା ସମ୍ପନ୍ନ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ଅସମ୍ଭବ ।

ଗୋପାଳ କହିଲା—କଥାଟା କଣ ଖୋଲି କହୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ମାୟା—ଏଇ ଯେ ବଜାଦେଶ ପରି ଆମ ଦେଶରେ ବରଶୁଲକ ପ୍ରଥା କ୍ଷମେ କ୍ଷମେ ହସ୍ତାର ଲଢ଼ କରୁଛି । ଏହାର ଉପାୟ କଣ କରୁଛ ? ଏହାଦ୍ଵାରା ଯେ କି ଅକଲ୍ୟାଣ ସାଧିତ ହେଉଛି, ଟିକିଏ ସ୍ଵଳ୍ପ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନ ଦେଖିଲେ ସମ୍ଭବରେ ଗୁହାରିବ ନାହିଁ । ଆଜି କାଲି ଯେପାଞ୍ଚ ଅକ୍ଷର ପଢ଼ିଲା, ସେ ବିବାହ ସମୟରେ ନିଜର ବିଦ୍ୟା ଅନୁପାତରେ ଟଙ୍କା ଓ ଯୌତୁକର ଅଭାବ ଦାବି କରି ବସିଲା । ତରଂ ଯେଉଁମାନେ ଯେତକ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ବ୍ୟାଧି ସେହି ପରିମାଣରେ ପ୍ରଚଳିତ । କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଯେ କି ଗର୍ବର ଚନ୍ଦ୍ରାର ବିଷୟ, ତାହା ଭୁଲିଗଲି ନ ହେଲେ ଗୁହାଁ ବା କଠିନ । ଯାହାର ଶୁଣ ପାଞ୍ଚୋଟି କନ୍ୟା ଅବନ୍ତ ନାହାର ତ ଦୁର୍ଗନ୍ଧର ସୀମା ନାହିଁ । ଧନୀ ଲୋକଙ୍କର ତ ଏଥିରେ ସଫସ୍ତାନ, ହୋଇଯିବାର କଥା; ଦରିଦ୍ର ଲୋକର କଥା ତା କଣ କହିବା ! ଏଥିରେ ପିଲା ଯେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟାକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦାରୁଣ ଅଭିଯୋଗର ଫଳ ବୋଲି ମନେ କରିବେ, ସେଥିରେ କୌତନ୍ତ୍ୟ କଣ ? ଏଥିଲଗି ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଫେଲୁଣ୍ଡି ଦାୟୀ ଏବଂ ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ସମାଜସୂଚକ କିଛି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଥାଏ, ତେବେ ଏ ବିଷୟକୁ ସମ୍ମୁଖେ ଉପାଟନ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ବୋଧହୁଏ ଆଉ କିଛି ପଦ୍ଧତିର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନାହିଁ ।

ମୁଁ କହିଲି ବାସ୍ତବିକ ଏ ଭାବଥା ଯେ କିପରି ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଆମ ଦେଶରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା, ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ! ଏତେବେଳେ ସୁଦ୍ଧା ବେଳ ଅଛି, ଦୃଢ଼ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ଫଳ ହେବାର ଆଶା ।

ମାୟା—ଆରମ୍ଭ କରିବ କିଏ ? ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ସ୍ଵାର୍ଥ ସେନ ବ୍ୟସ୍ତ !

“ଅଶ୍ରୁମଣ୍ଡଳାକାର”କୁ ଏପରି କରାଇ-ଆମଳକ-ବତ୍ ଲାଭ କଲେ କେତେ ଜଣ ପ୍ରତ୍ୟାଶୀନ କରି ପାରନ୍ତି ?

ମୁଁ ଟିକିଏ ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବରେ କହିଲି—ସ୍ୱାର୍ଥ କଣ ଏତେଦୂର ମନୁଷ୍ୟର ବିବେକ ଲେପ କରି ଦେଇ ପାରେ ! ଏହି ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରଲେଭନ ଯଦି ଆମ୍ଭେମାନେ ଦମନ କରି ନ ପାରୁ, ତେବେ ବୃଥା ଦେଶର ଦ୍ୱାଦ୍ୱ ଦେଇ ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗର ଦୁର୍ଦ୍ଦୁର ବଳାଇବାର ଆବଶ୍ୟକତା କଣ ? ମୋ କଥା ମୁଁ କହୁଛି, ମୁଁ କେବେହେଁ ଏ ନୀତି କଲଙ୍କରେ ନିଜକୁ କଲଙ୍କିତ କରିବି ନାହିଁ, ଏ ମୋର ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞା; ବରଂ କୌଣସି ଦଶଦ୍ରୁ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଦୁଃଖାପନୋଦନ କରି ପାରିଲେ ନିଜକୁ କୃତାର୍ଥ ମନେ କରିବି ।

ଗୋପାଳ—ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ଏହିପରି ଫକଲ୍ସ କରି ଏହାର ମୂଳ ନ ମାରିଲେ ଶେଷରେ ଏହାକୁ ଦମନ କରିବା ଦୁଃସାଧ୍ୟ ହୋଇ ଉଠିବ ଏବଂ ଘରେ ଘରେ ଏହାର ବିଷମୟ ଫଳ ଦେଖାଦେବ ।

ମାୟା—ଦେଖା ଦେଲଣି ନା ଦେବ ? ଏଇ ତ, ଗୋପୀନାଥପୁରର ଜଣେ କରଣ ଭଦ୍ରଲେକଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସପ୍ତଦଶ-ବର୍ଷୀୟା କନ୍ୟା କେବଳ ଏହି କାରଣରୁ ଅନୁତା ରହିଅଛି । ଶୁଣିବର୍ଷ କାଳ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ଅନୁଦାନ କରି କରି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁଦ୍ଧା ବରଟିଏ ଯୋଗାଡ଼ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ସେମାନେ ବେଶ୍ କୁଳୀନ ଏବଂ ଘରଟା ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଖାନ୍ଦାନ୍ ଥିଲା । କନ୍ୟାର ପିତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଯାହା କିଛି ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ଥିଲା, ତାହା ମଧ୍ୟ ଉପଯୁକ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ ଅଭାବରୁ ଅଗ୍ରବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ମାତାଙ୍କର ଏକାନ୍ତ ଇଚ୍ଛା ଯେ, କନ୍ୟାଟି ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷିତ ପାତ୍ର ହାତରେ ପଡ଼େ । ଏକମାତ୍ର ସମ୍ଭାବନ ଅବାଧୁ ସେ ପିତା-ମାତାଙ୍କର ବହୁ ସ୍ନେହସନ୍ତରେ ପାଳିତା ହେଉଥିଲା । ତାହା ଛଡ଼ା, ପିଲାଟି ଯେପରି ଶିକ୍ଷିତା ସେଥିରେ କେଉଁ ପାପାଣ ଦୃଢ଼ତା ତାକୁ ଗୋଟାଏ କାଣ୍ଡଞ୍ଚନଶୂନ୍ୟ ମୂର୍ଖ ହାତରେ ଅର୍ପଣ କରି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରହିବ ? କିନ୍ତୁ ଉପାୟ କଣ ? ଯାହା ପାଖକୁ ଗଲେ ସେହି ଏକ କଥା—“ଦେବା ନେବା କଥାଟା ଛୁଣ୍ଡାଅ ।” କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କ ଘରର ଯେପରି ଅବସ୍ଥା, ସେଥିରେ କୌଣସିପ୍ରମତେ କାର୍ଯ୍ୟଟି ଉଠାଇବା ଦୁଷ୍ପର । ପିଲାଟିର ଦୋଷ ମଧ୍ୟରେ ଟିକିଏ ଶ୍ୟାମଳବର୍ଣ୍ଣ, ନ ହେଲେ ଏପରି ଗୁଣବତ୍ତା ପତ୍ନୀଲାଭ ଖୁବ୍ କମ ଲୋକଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସମାଜ ଦୋଷରୁ ତାକୁ ଏପରି ନିର୍ଯ୍ୟାତନ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ସେ ଦିନ

ତାଙ୍କ ମାତା ଗୋଟିଏ ପାତ୍ର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ମୋତେ ସେପରି ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ଲେଟନରେ ଆକୁଳ ଭାବରେ କହିଲେ, ସେଥିରେ ମୋର କଠୋର ହୃଦୟ ସୁଦ୍ଧା ଦ୍ରବୀଭୂତ ହୋଇଗଲା । ମୋର ବବାହ ହୋଇ ନ ଥିଲେ, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଯାଇଥାନ୍ତା ।

ମାୟାଧରର ଚରଣ କାହାଣୀ ଶୁଣି ମୋର ନେତ୍ର ବାଷ୍ପାକୁଳ ହୋଇ ଆସିଲା । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ‘ହୋହା’ର ଧ୍ବନି ମୋ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ବର୍ତ୍ତିମାନ । ବିଶେଷତଃ ନାନା ଯୁକ୍ତିତର୍କରେ ହୃଦୟ ମନ ଖତ୍ର ଉତ୍ତେଜନାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ସୁତରାଂ ମୁଁ ଏ ପ୍ରଲୋଭନ ସମ୍ବରଣ କରି ନ ପାରି କହିଲି, “ସେମାନଙ୍କର ସତ କିଛି ଆପଣ ଧରି ନ ଥାଏ, ତେବେ ମୁଁ ଏ ବବାହ ପାଇଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।” ମୋର ହୃଦୟ ଆବେଗରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆସିଲା । ମୁଁ ଆଉ କିଛି କହି ନ ପାରି ମାରବ ରହିଲି । ମୋ କଥା ଶୁଣି ସ୍ବର୍ଗକାଳ ସମସ୍ତେ ନୀରବ ହୋଇଗଲେ । ଶେଷରେ ନିସ୍ତର୍କଷତା ଭଙ୍ଗ କରି ମାୟାଧର କମ୍ପିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲା, “ଭାଇ ବସନ୍ତ, ଏ ଗୌରୁପପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଯୁକ୍ତ । କିନ୍ତୁ କଥାର ଗୁରୁତ୍ବ ରୂମ୍ଭେ ଭଲ କରି ଉପଲବ୍ଧ କରି ପାରି ନାହିଁ । ନ ହେଲେ ଏପରି ଦୂରକୁ କାର୍ଯ୍ୟର ମାମାଂସା ଏତେ ଶୀଘ୍ର କରି ନ ଥାନ୍ତା । ରୂମ୍ଭେ ଜଣେ ଦେଶମାନ୍ୟ ଜମିଦାରଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ । ପୁଣି ନିଜେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ଗୋଟିଏ ଉତ୍କଳ ରତ୍ନ । କେତେ ଓକଲ ଜମିଦାର ରୂମ୍ଭକୁ ଜାମାତାରୂପେ ଲାଭ କରିବାକୁ ଲାଲ୍‌ସୂତ । ବିଶେଷତଃ ରୂମ୍ଭ ପିତାଙ୍କର ମତା-ମତ ରୂମ୍ଭେ ଭଲ କରି ଜାଣ । ଏପରି ସ୍ଥଳରେ ଏପରି ଅସମ୍ଭବ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବା ରୂମ୍ଭର ଅନୁଚିତ । ତାହା ଛଡ଼ା ଏପରି ସାମୟିକ ଉତ୍ତେଜନାର ମଧ୍ୟ ବିରାମ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ସତ ପରେ ରୂମ୍ଭେ ନିଜେ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବର ଅସାରତା ଭଲ କରି ବୁଝିପାରନ୍ତି ।”

ଗୋପାଳ—ଠିକ୍ କଥା କହିଛ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ କଥା ଟିକିଏ ଅଲଗା, କିନ୍ତୁ ବସନ୍ତ ପକ୍ଷରେ ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଅସମ୍ଭବ କହିଲେ ତଳେ ।

“ଆଉ ସେ କଥା, ଯାହା ହେବାର ପରେ ହେବ, ଏହି କଥା କହି ମୁଁ ସେ ଘରୁ ବାହାରି ଆସିଲି ।

ସେଦିନ ସକାଶେ ସଞ୍ଜ-ଭଙ୍ଗ ହେଲା ।

ମୋର ଏ “ସମ୍ବନ୍ଧ” କଥା କ୍ରମେ ପିତାଙ୍କ କାନକୁ ଗଲା । ସେ ଏ କଥା ଶୁଣି ହସି ଉଠାଇ ଦେଲେ ଏବଂ ଆଜିକାଲିକା ଇଂରାଜୀ ପାଠ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ଅଭ୍ୟାସ ଶିକ୍ଷା କ୍ରମରେ ପଦେଥରେ ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଗୁଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ଯାହା ହେଉ ଏ କଥାକୁ ସେ ଆଦୌ ବିବେଚନାର ସୋପାନ ବୋଲି ମନେ କଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଏହା ଶୁଣି ବଡ଼ ମର୍ମାହତ ହେଲି, କିନ୍ତୁ ହତାଶ ହେଲି ନାହିଁ । ଯେତକ ବାଧ୍ୟ-ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଉଥାଏ, ସେତକ ମୋର ସ୍ୱଳ୍ପ କ୍ରମେ ଦୃଢ଼ତର ହେଉଥାଏ । କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧିର ନାନା କୌଶଳ ଉଦ୍ଭାବନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି, କିନ୍ତୁ କୌଣସି ତେଜେ ଫଳପ୍ରସ୍ତ ବୋଲି ବୋଧ ହେଲା ନାହିଁ । ଏହି କଥାକୁ ମୋର ପ୍ରଧାନ ଚନ୍ଦ୍ରର ବିଷୟ ହୋଇ ଉଠିଲା । କ୍ରମେ ପଡ଼ାଶୁଣା ପ୍ରତି ବିରାଗ ଜନ୍ମିବାକୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏହିପରି ନାନା ଚନ୍ଦ୍ରା କଲ୍ୟାଣରେ କିଛି ଦିନ ଚାଲିଗଲା । ଦିନେ ହଠାତ୍ ପିତାଙ୍କର କଠିନ ପୀଡ଼ାର ସମ୍ବାଦ ପାଇ ମୁଁ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲି । ଅନେକ ଡାକ୍ତର କରାଗଲା ଲାଗି ଚିକିତ୍ସା କଲେ, କିନ୍ତୁ ନିୟତିର ଆଦେଶ କେହି ବଜାଲ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମୋର ପଡ଼ୁଥିବାର ଦିନଦିନ ପରେ ପିତା ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଦୃଢ଼ତାରେ ନିନ୍ଦାରୁଣ ଆଘାତ ଦେଇ ସଂସାରବନ୍ଧନ କାଟି ଚାଲିଗଲେ ।

×

×

×

×

ଏହାପରେ ଅନେକ ଦିନ ଚାଲିଗଲା । ସମୟର ପ୍ରସ୍ତରରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଶୋକର ବେଗ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ମନ୍ଦିତ ହୋଇଯାଇଛି । ଦିନେ ମାତା ସାଗୁନ୍ଦ୍ୟନରେ ମୋର ବିବାହ କଥା ଉଦ୍‌ଘାଟନ କଲେ ଏବଂ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସୁଯୋଗ ଦେଖି ମୋର ନିର୍ବାଚିତା ପାତ୍ରୀଙ୍କ କଥା ତାଙ୍କ ଆଗରେ କହିଲି । ବୋଲିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ, ସେ ତାଙ୍କର ନୟନର ମଣି, ସଂସାରର ଏକମାତ୍ର ବନ୍ଧନ ମୋତେ ଏପରି ଗରିବ ଘରେ ବିବାହ ଦେବାକୁ ସମ୍ମୁଖୀ ଅସମ୍ଭବ ହେଲେ । ଏଥିରେ ମୋର ଏକାନ୍ତ ଜନ୍ମ ଦେଖି ସେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣୋପମ ପୁଅ ମନରେ ଯହିଁରେ କଷ୍ଟ ହେବ, ସେଥିରେ ଆଉ ବେଶି ଜିଗର କଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ କହିଲେ, “ତେବେ ମୁଁ ତୁକୁ ଆଖିରେ ନ ଦେଖିଲେ କେଉଁ ବାହାଘର କରିବି ନାହିଁ ।” ଏ ଅଭିଳାଷ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ କହିଲି, “ଯେତେବେଳେ ନିଶ୍ଚୟ ସେଠାରେଇ କରିବାକୁ ହେବ, ତେବେ ଦେଖିଲେ କଣ ବା ନ ଦେଖିଲେ କଣ ?” ଶେଷରେ ଅବାଧରେ ମୋହର ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହେଲା ଏବଂ ବିବାହର ଦିବସ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର ହୋଇଗଲା ।

ମୋର ବହୁକାଳ-ପୋଷିତ ବାସ୍ତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାର ଆଶାରେ ଦୃଢ଼ ଆନନ୍ଦରେ ନାଚି ଉଠିଲି । ଏହି ଥର ଜଗତକୁ ତ୍ୟାଗର ଜୁଲୁଲୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖାଇ ଦେବି । ଦେଶ ପ୍ରତି ମୋହର ଦୃଢ଼ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠାରେ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ପ୍ରମୁଦିତ କରିଦେବି । ଏ ନୂତନ ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜରେ ଏକ ଗଭୀର ଆନ୍ଦୋଳନର ସୂଚକ କେବେବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତା ମୋତେ ଶୁଦ୍ଧ-ଦାନବ-ସହାରରୂପୀ ଅବତାର ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରିବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ପ୍ରାଦାୟରେ ମୋର ନାମ ଉଚ୍ଚସ୍ଵରରେ ଘୋଷିତ ହେବ ଏବଂ ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଏ ଅଭିନବ-ବିଜୟମାଲ୍ୟ କଣ୍ଠରେ ଧାରଣ କରି ଜୀବନ ସାର୍ଥକ କରିବ । ଏହିପରି ନାନା ସୁଖକଲ୍ୟାଣରେ ମୋର ଦୃଢ଼ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆସିଲା । ଶୁଦ୍ଧକାଳ ପାଇଁ ମୁଁ ଜଗତର ଅସ୍ତିତ୍ବ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଗଲି ।

(୩)

ଶୁଦ୍ଧଜଗତ ଶୁଦ୍ଧକ୍ଷଣରେ ମୋର ବିବାହ ହୋଇଗଲା । ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଥମେ ମୋର କନ୍ୟା ଦର୍ଶନର ସୁଯୋଗ ପଡ଼ିଲା, ସେତେବେଳେ ସେ ଭୂମିରେ ଶାସ୍ତିତା । କନ୍ୟାର ଆପାଦ ମନ୍ତ୍ରକ ବସ୍ତ୍ରରେ ଆବୃତ, କେବଳ ଗୋଟିଏ ହସ୍ତ ବାହାରକୁ ଦେଖା ଯାଉଅଛି । ହା ଭଗବାନ ! ମୋ ଅଦୃଷ୍ଟରେ କଣ ଏଇସା ଲେଖିଥିଲା ? ପାଠକ, କପରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବ, ସେ ବର୍ଣ୍ଣିତ କପରି ? ରାସାର ସେ ଶକ୍ତି କାହିଁ । ରୁମ୍ବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଅବଲୁପ୍ତ କାଠର ମଞ୍ଜି ଦେଖିଛ କି ? ବର୍ଣ୍ଣିତ ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଯେପରି ଅମାବାସ୍ୟାର ସମସ୍ତ ଅନ୍ଧକାର ସେଠାରେ ପୂଜାଭୁତ ହୋଇଅଛି । ମୁଁ ଆଉ ବେଶି କ୍ଷଣ ସେ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋର ମନ୍ତ୍ରକ ପୂର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଆସିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରାସ୍ତେତ ପ୍ରମୁଦିତ ହୋଇଗଲା । କଣ କରିବ, କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଶେଷରେ କଣ ଭବି କେନାଣି ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ସେ ପରୁ ନିଷ୍ପାନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସେତେବେଳେ ରାତି ଦ୍ଵିପ୍ରହରରୁ କିଛି ବଳି ଯାଇଅଛି । ନେଶ ପ୍ରକୃତି ଚିନ୍ତାପିତବତ୍ ସ୍ତବ୍ୟ, ଗମ୍ଭୀର । ଉପରେ ଚନ୍ଦ୍ରଦେବ ନକ୍ଷତ୍ର ମଣ୍ଡଳୀ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବିରାଟ ସଭାର ଆୟୋଜନ କରି ବସିଅଛନ୍ତି । ମୋତେ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଯେପରି ବିଦ୍ରୁପରେ ହସି ହସି ପରସ୍ପର ଉପରକୁ ଡଳି ପଡ଼ିଲେ । ଯେଉଁ କୋମଳାମୟୀ ରଜନୀର ଅପରୂପ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ବିଳାସରେ ମୁଗ୍ଧହୋଇ ମୁଁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି, ସେ ଆଜି ମୋ ପକ୍ଷରେ ଭବିତବ୍ୟ ପରି ଦୁଃଖ, ଗୁଡ଼ ରହସ୍ୟମୟ । ଏପରି ସମୟରେ ଗୋଟାଏ ନିଶୀତର ପକ୍ଷୀ ଯେପରି ମୋତେ ଉପହାସ କରି ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଉପର ଦେଇ କେଁ କେଁ ଶବ୍ଦ କରି ଉଡ଼ିଗଲା । ମୁଁ ଆଉ ବେଶି କ୍ଷଣ ସେଠାରେ ରହି ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋର ପଡ଼ିବା ଘର ବଢ଼ିଗଲା

ଯାଉଁ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଶୁଣିଲି କିଛିଦିନ ପୁରୀରେ ଯାହାଲଗି ମୁଁ ପାଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ପଣ କହୁଥିଲି, ସେ ଆଜି ମୋ ଜୀବନକୁ ବିଷରେ ଜଳିଗତ କରିଦେଲା । କଲ୍ୟାଣ-
 ପଟରେ ଯଶୋଲୀପ୍ରସାଦ ତୁଳିକା ଦେଇ ଭବିଷ୍ୟତର କେତେ ସୁଖପଥ ଅଙ୍କୁଥିଲି;
 କିନ୍ତୁ ସବୁ କୁଆଡ଼େ ସ୍ୱପ୍ନାବଳୀ ପରି ଉଠିଗଲା । ସାଗରବନ୍ଧରେ ଯେତେ
 ବେଳେ ଜୁଆର ଉଠେ, ସେତେବେଳେ ବୋଧହୁଏ ସେ ମନେକରେ, ମୋର ଅସାଧ୍ୟ
 କିଛି ନାହିଁ, ମୁଁ ମୋର ପ୍ରବଳ ବନ୍ୟାରେ ସମଗ୍ର ଜଗତକୁ ଭସାଇ ଦେବି, ସେତେ-
 ବେଳେ କୌଣସି ବାଧାବିଘ୍ନ କଥା ମନରେ ଉଦୟ ସୃଜା ହୁଏନାହିଁ । କିନ୍ତୁ
 କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଭଟ୍ଟା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ମାତ୍ର ସମସ୍ତ ଦର୍ପ ଚୁଣ୍ଟି ହୋଇଯାଏ ।
 ସାଗର ନିକର ଅକ୍ଷମତା ବୁଝିପାରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଉର୍ମିରୂପ ହସ୍ତକୁ ଏ ଦୂରୁହ
 କାର୍ଯ୍ୟରୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରି ଆଣେ । ମନୁଷ୍ୟ ହୃଦୟରେ ମଧ୍ୟ ସମୟ ସମୟରେ ଏହିପରି
 ଜୁଆର ଉଠେ । ସେତେବେଳେ ଆବେଗ ଉତ୍ତେଜନାରେ ହୃଦୟ ପୁଣି
 ହୋଇଯାଏ । ସେ ମନେକରେ, ମୋର ଅସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଜଗତରେ କିଛି
 ନାହିଁ, ମୁଁ ଯେ କୌଣସି ତ୍ୟାଗ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ସମର୍ଥ, ହୃଦୟର ବଳଦ୍ୱାରା
 ବାହ୍ୟ ପ୍ରକୃତିକୁ ଦମନ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ । ମନୁଷ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଶୁଦ୍ଧ
 ଉଚ୍ଛ୍ୱାସରେ ଚରୁଦ୍ୱିଗ ପୁରୀତ କରି ଦେବାକୁ ଲଜ୍ଜା କରେ । ହୃଦୟରୁ ସମସ୍ତ
 ଦୈନ୍ୟ, ଜଡ଼ତା ଦୂର ହୋଇଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଭଟ୍ଟାର ଉପହମ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ
 ଉତ୍ତେଜନା ଶୀତଳ ହୋଇ ଆସେ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର କ୍ଷୀଣ ଶକ୍ତିର ପରିଚୟ ପାଇ
 ଲଜ୍ଜାରେ ମୁଁ ସୁମାଣ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼େ । ମୋର ଅବସ୍ଥା ଠିକ୍ ସେହିପରି ହୋଇ-
 ଅଛି । ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜକୁ ଚିହ୍ନିପାରି ନ ଥିଲି; ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଦୁର୍ବଳତାର
 ପରିଚୟ ପାଇପାରି ନ ଥିଲି । ଏହିପରି ନାନା ଭାବନା ମନରେ ଉଦତ ହେବାକୁ
 ଲାଗିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରାର ଜଟିଳ ପାଣି କ୍ରମେ ଯେପରି ମୋର ସ୍ୱାପସ୍ୱେଧ କରି ଆଣିଲା ।
 ଅନନ୍ତର ବୃଦ୍ଧି କ ଦଂଶନ ଭୁଲିଯିବା ଲାଗି ନିଦ୍ରାଦେହଙ୍କର ଶାନ୍ତିମୟ କୋଡ଼ରେ
 କେତେ ଥର ଅଗ୍ରୟ ଗୋଟିଲି, କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା । ପ୍ରଭାତର କିଛି
 ପୁରୁଷ ଟିକିଏ ଢଳୁ ଆସିଲା । ସେ ପୁଣି ନାନା ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ପୁଣି । ମୁଁ ଯେତେ-
 ବେଳେ ଶଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗ କରୁ, ସେତେବେଳେ ପୁରୁଷଦଳ ଏକ ଗୋଲପା ଆଗରେ
 ରଞ୍ଜିତ ହୋଇ ଯାଇଅଛି, ତରୁ ଶାଖାରୁ ପକ୍ଷମାନଙ୍କ କଲକଣ୍ଠରେ ଚରୁଦ୍ୱିଗ
 ମୁଣ୍ଡଗତ ହୋଇ ଉଠିଅଛି, ପ୍ରଭାତର ଶୀତଳ ସମୀରଣ ଘରେ ଘରେ ପରିମଳ ବିତରଣ
 କରୁଅଛି ଏବଂ କର୍ମମୟ ଜଗତରେ ଏକ ଅଭିନବ ଆନନ୍ଦ ଓ ଆଶୀର୍ବାଦର ଯାଗ
 ଶୁଣି ପଡ଼ୁଅଛି । କିନ୍ତୁ କାହାର ସହିତ ମୋର ହୃଦୟର ମେଳ ନାହିଁ । ଏକ
 ବେସ୍ୱର ଗୁଣ୍ଡିରେ ମୋର ଅନ୍ତର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠୁଅଛି । ସ୍ତ୍ରୀମର ପଶୁ-
 ପକ୍ଷୀ, ବୃକ୍ଷ ଲତା, କାହାର ମୋ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଯେପରି

ଅପରିଚିତ ପରି ମୋ ଆଡ଼କୁ ଶୁଣି ଅବନ୍ତି । ସେଠାରେ ଚନ୍ଦ୍ରବା ମୋ ପକ୍ଷରେ
ଅସହ୍ୟ ହୋଇ ଉଠିଲ । ସେହୁଦିନ ୧୨ଟା ଗାଡ଼ିରେ ଗୋଟିଏ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ
କାର୍ଯ୍ୟର ଛଳନା କରି ମୁଁ କଟକ ଯାତ୍ରା କଲି ।

(୪)

ଯାହା ମନରେ ଚିନ୍ତାକ୍ଷତ ପ୍ରବେଶ କରିଅଛି, ବାହାରର କୌଣସି ଚକ୍ର
ତାକୁ ଶାନ୍ତି ଦେଇ ନ ପାରେ । ମନେ କରିଥିଲି, ସହରର କର୍ମସ୍ଥଳରେ ଗୋର
ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହଚ ଆମୋଦ-ଆଳାପ ଦ୍ଵାରା ଏ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଅବସାନ
ହେବ, କିନ୍ତୁ ଦୃଢ଼ସ୍ଵର ବିଷୟରେ ପ୍ରମୁଦ ବିଷୟ ହୋଇ ଉଠିଲା । କେତେ ଥର
ହକଲୁ କଲି, ମାୟାଧର ପ୍ରଭୃତି କେତେକଟି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ହେତୁ ଅଗରେ ମୋର
ଦୁଃଖକାହାଣୀ କହୁ ଦୃଢ଼ସ୍ଵର ଭାର ଟିକିଏ ଲଘୁ କରିବ । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ ମନ
ଏଥରେ ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କଲା । ମିଥ୍ୟା ଅଭିମାନର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଏ ସ୍ଵାଭାବ
ସ୍ଥିତିର କରବାକୁ ଆହୁରି କଷ୍ଟକର ମନେ କଲି । ଯେଉଁମାନେ ମୋର ମନର
ଦମ୍ଭ ଓ ସାହସ ଦେଖି ବିସ୍ମିତ ହେଉଥିଲେ, ସେମାନେ ମୋର ଏ ଦୁଃଖତା ଦେଖି
କଣ ମନେ କରିବେ ? ଯେଉଁମାନେ ମୋହର ବିବାହ କଥା ଶୁଣି ମୋତେ ଜଣେ
ତ୍ୟାଗୀ ବୀର ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ, ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୀରୁ କାୟାରୁପ ବୋଲି ଘୃଣା
କରିବେ, ଏକଥା ମୋର ସହ୍ୟ ହେଲା ନାହିଁ ।

ଏତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଲୋକ ମୋର ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି, ମୋର
‘ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ୟାଗ’ର ସୁଖାନ୍ତ କରନ୍ତି । ଧନ୍ୟ ମୋତେ ! ଧନ୍ୟ ମୋର
‘ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ୟାଗ’କୁ ! ସେ ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣି ମୋର ହୃଦୟରେ ଶେଳବିଛ ହୋଇଯାଏ ।
ଭିତରର ଏ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଵାଦ କଥା ବୁଝିବ କିଏ ? ମୋର ନିଜ ହାତଗଢ଼ା ଦୁର୍ଗାମ୍ୟର
କଥା କାହାକୁ କହିବ ? କଥାରେ ଅଛି, “ଆପ୍ କଥାକୁ ଭଲଦ୍ କଥା !”

ମାତାଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତି ୩୭ ଦିନରେ ପତ୍ର ପାଏ । ପ୍ରତି ପତ୍ରର ମର୍ମ
ପ୍ରାୟ ଏହିପରି—“କେବେ ଆସିବୁ ? କେବେ ଛୁଟି ହେବ ? ମୋତେ ଏ ବିଷୟରେ
ଆଉ କିଆଁ କଲକଲ, ଛଟପଟ କରି ଦାଣ୍ଡୁଛୁ ? ବିଶ୍ଵାସୀଲି, ତୋ ବାହାଘର ପରେ
ତୋ ବିଷୟବାଚ୍ଛା ତୋତେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଦେଇ ମୁଁ ଟିକିଏ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ମନରେ ଶ୍ଵାସରଜ୍ଜ ନାମ
ନେବି । କିନ୍ତୁ ତୋ ତଳ ରଙ୍ଗ ଦେଖି ମୋ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଶୁଖିଲା ନାହିଁ । ପରସ୍ପର
ହିଅଟା ଆସି ଦିନେ ହେଲେ ସୁଖ ପାଇଲା ନାହିଁ । ସ୍ଵାମୀ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ସବୁ ।

ସେ ସୁଖ ଯାହା କପାଳେ ନାହିଁ, ମୁଁ ତାକୁ କି ପ୍ରବୋଧ ଦେବି ? ଆଉ ପାଠ ନ ପଢ଼ିଲେ କଣ ହେବ ନାହିଁ ? ତମମାନଙ୍କ ସୁଖରେ ଚଳିବା ଲାଗି ତୋ ବାପା ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ପାଦ ଯାଇଅଛନ୍ତି । ତାକୁ ଧୋଇ ଶୁଖେଇ ଖାଇଲେ ସରବ ନାହିଁ । ତାକୁ ଜଗାରଣା ନ କଲେ ବାର ଭୁତ ଖାଇଯିବେ । ମୁଁ ତ ଅଜ୍ଞ ଅଛି, କାଲି ନାହିଁ । ମୁଁ ଆଉ ଏ ଜଞ୍ଜାଳରେ କେତେ ଦିନ ରହି ହୋଇ ଦରଧନ ହେଉଥିବି ? ମୋ ପାଇଁକି ତୋ ମନରେ କଅଣ ଟିକିଏ ଦୟା ଉତ୍ପନ୍ନ ନାହିଁ ? ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି ।”

ମୁଁ ପ୍ରତି ପକ୍ଷ ମନୋଯୋଗ କରି ପଡ଼େ । ପ୍ରତି ପକ୍ଷରୁ ମାତାଙ୍କର ଅଶାନ୍ତି ଓ ଅସନ୍ତୋଷର ଲକ୍ଷଣ ବୁଝିପାରେ, କଲ୍ଲନା-କର୍ଣ୍ଣରେ ଗୋଟିଏ ଅନାଥ ବାଳିକାର ମାରବ ଘାବ ଶୁଣି ଶୁଣିପାରେ, ନିଜକୁ ଏ ସମସ୍ତ ଅନର୍ଥର ମୂଳ ବୋଲି ଶତ ଧ୍ବଜ୍ଞ କାର ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ସେ ନିଜ ନିଜର ସେ ନିରାଶ୍ରୟତା ଦୃଶ୍ୟ, ତା ଦଳାକଳ୍ପନାବୋଲା ହସ୍ତ ମନେ ପଡ଼େ, ଯେତେବେଳେ ଭାବେ, ସେହି ନବଦଳ-ଶ୍ୟାମରୁପିଣୀକୁ ବନ୍ଧରେ ଧାରଣ କରି ଯାଏ ଜୀବନଟା କଟାଇବାକୁ ହେବ, ସେତେବେଳେ ହୃଦୟ କମ୍ପିତ ହୁଏ, ସମସ୍ତ ବିବେକ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ମାତାଙ୍କ ପକ୍ଷର କରୁଣ ସ୍ୱାସ୍ଥା ଓ ମାତାଙ୍କ କଦର୍ଥନା ମୁଁ ଭୁଲିଯାଏ ।

ସମୟ କାହାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ । ଦୁଃଖରେ ହେଉ ସୁଖରେ ହେଉ, ସମସ୍ତଙ୍କ ସମୟ ଗୁଜୁର ଯାଏ । ମୋର ଏ ଦୁଃଖମୟ ଜୀବନର ୨୩ ମାସ ଏହିପରି କଟିଗଲା । ପୁନାହୁଁଟି ଆଉ ଅଳ୍ପ ଦିନ ଅଛି । ଗୁହର ସୁଖର ମନରେ ଅଜ୍ଞାନ କରି ମୋର ସର୍ବମାନଙ୍କ ହୃଦୟ ଆନନ୍ଦରେ ନାଚି ଉଠୁଅଛି । ବିଦେଶର ଶୁଷ୍କ, ମାରସ ଜୀବନକୁ ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦମାନଙ୍କ ଆଦର ସ୍ନେହରେ କିଛି ଦିନ ସୁଧାସିନ୍ଧୁ କରି ଆସିବା ଲାଗି ସମସ୍ତେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଉଠୁଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ମୁଁ— ମୋର ଅନ୍ତୟ କେଉଁଠାରେ ? ଛୁଟିରେ ଶାଂସ୍ତ୍ର ପରକୁ ଯିବାଲାଗି ମାତାଙ୍କଠାରୁ କେତେଶ୍ରେ ପକ୍ଷ ପାଇଲିଣି । ସେମାନେ ଶୁଭକ ପରି ସତ୍ତ୍ୱ ଭାବରେ ମୋତେ ଅନାଇ ବସିଥିବେ । ଘାବ ବିରହ-ଯନ୍ତ୍ରଣା ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଭୁଲିଯିବା ଆଶାରେ ମନକୁ ଯାନ୍ତୁନା ଦେଉଥିବେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ କଣ କରୁଛି ? ଜାଣିଶୁଣି କପର ଅଗ୍ନି-କୁଣ୍ଡରେ ଝାସ ଦେବି ? ଯେଉଁ କଷ୍ଟ ବିଦେଶରେ ଟିକିଏ ସହ୍ୟ ହୋଇ ଆସୁଅଛି, ପରକୁ ଗଲେ ସୁନରାୟ ସେ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ତ ଜାହାଜ ହୋଇ ଉଠିବ ! ନାଁ, ନାଁ, ବୁଝା କାହିଁକି ନିଜ ପ୍ରକୃତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବି ?

ପରାସ୍ତା ଆଉ ଅଳ୍ପଦିନ ରହିଲା, ପରକୁ ଗଲେ ଆଦୌ ପଡ଼ାପଡ଼ି ହୋଇ

ପାରବ ନାହିଁ, ଜାଣିଶୁଣି ଗୋଟାଏ ବର୍ଷ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହିପରି ନାନା ଛଳନା ଦେଖାଇ ସବୁକୁ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ପକାଇ ଦେଇ ମୁଁ କିଛିକ୍ଷଣ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରହିଲି ।

କଲେଜ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ନାନା ପୁସ୍ତକଲଗ୍ନା କରି ଉତ୍ତୁପୁର ଦୁଇପାରେ ହସି ହସି କିଏ ଷ୍ଟେସନ ପାଖକୁ, କିଏ ଷ୍ଟିମର ପାଖକୁ, କିଏ ନଦୀକୂଳକୁ ଧାବମାନ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ—ନିଷ୍ଠୁର ମୁଁ—ଦୃଢ଼ସଂକଳ୍ପ ମୁଁ—ଶୂନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏ ସମସ୍ତ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ଅଟଳ ଅଟଳ ରହିଲି ।

(୫)

ଭୂବିର ପ୍ରାୟ ୧୦୮୯ ଦିନ ଅନ୍ତତ ହୋଇଗଲାଣି । ଦିନେ ସକାଳେ ଖଣ୍ଡେ ବଡ଼ ଧର ବସି ମୁଁ ଗଭୀର ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ । ପୁସ୍ତକର ବର୍ଣ୍ଣନାସ୍ତ୍ର ବିଷୟ ଆଡ଼କୁ ମୋର ମନ ନାହିଁ । କେବଳ ବଡ଼କୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ମୁଁ ନାନା ବିଷୟ ଭାବୁଛି । ଏପରି ସମୟରେ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ପିଅନ ଆସି ହାତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଟେଲିଗ୍ରାମ୍ ଦେଲା । ମୋର ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ଧଡ଼ଧଡ଼ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୁଁ କମ୍ପିତ ହୃଦୟରେ ଲଫାଫାଣ୍ଡି ଖୋଲିଲି । ଟେଲିଗ୍ରାମର ମର୍ମ ଏହି—“ପୁଣିଲା ଶକ୍ତ ବେମାର, ଅବସ୍ଥା ଆଶଙ୍କାପ୍ରଦ, ଶୀଘ୍ର ଆସ ।” କାନ୍ଦକଣ୍ଠି ଧରି ଅନେକକ୍ଷଣ ଶୂନ୍ୟପ୍ରାଣରେ ଉପରକୁ ଅନାଇ ରହିଲି । ସମସ୍ତ ଚିନ୍ତାସେଠାକ ଯେପରି ହଠାତ୍ ବାଧା ପାଇ ସ୍ଥକିତ ହୋଇଗଲା । ଅରେ ଭାବିଲି, ମୋଠାରୁ ବଳି ସହାରରେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ନିର୍ମମ କିଏ ଅଛି ? ଯାହାକୁ ଏତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଏତେ ଆଦରରେ କଣ୍ଠରେ ଧାରଣ କରିବି ବୋଲି ତୋଳି ଆଣିଥିଲି, ତାକୁ ଏପରି ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ପଦଦଳିତ କରିଦେଲା ! କଲିକାଟି ଭଲ କରି ବିକଶିତ ନ ହେଉଥିବାରେ ରହିକରଣର କୋମଳ ସମ୍ପର୍କ ଉପଭୋଗ ନ କରୁଣ୍ଡ, ଦୁଃଖ-ଝଞ୍ଜାବାତରେ ଅକାଳରେ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ! ଦୁଃଖିନୀ ଶୁଣ୍ଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ବିଦାୟ-କାଳୀନ କରୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନେ ପଡ଼ିଲା—“ବାବା, ମୋର ଦୁଃଖୀଧନକୁ ତମ ହାତରେ ସମର୍ପଣ କରିଦେଲି, ତାର ଯେପରି କିଛି ଅନ୍ତ ନ ହୁଏ ।” ଆଉ ବେଶିକ୍ଷଣ ଭାବପାଗଲି ନାହିଁ ।

ପେହୁ ଦିନ ୨୪ ସମୟରେ ଗୃହାଭିମୁଖରେ ଯାହା କଲି । ସବୁକୁ ଆସି ଦେଖିଲି, ବୈଠକଖାନାରେ ଅନେକ ଲୋକ ରୁଣ୍ଡ, ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁଖରେ ଗୋଟାଏ ବିଷାଦକାଳିନୀ ପଡ଼ି ଯାଇଅଛି । ମୁଁ କାହାଣୀକୁ କିଛି ନ କହି ଏକାବେଳକେ ଖଣ୍ଡା ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ଦେଖିଲି, ମାତା ରୋଗିଣୀ ପାଶ୍ବରେ ବସି ଆକୁଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିଅଛନ୍ତି, ଦାସୀ ଧସ୍ତା କରୁଅଛି । ମୋତେ ଦେଖି ମାତାଙ୍କର ଶୋକ-ସମୁଦ୍ର ଉଠୁଛି ଉଠିଲା, ସେ ରୋଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୁଁ ରୋଗିଣୀର ଅବସ୍ଥା

ଦେଖିବା ଲାଗି ଧୀରେ ଧୀରେ ଶଯ୍ୟା ନିକଟକୁ ଗଲି । ସମୀପସ୍ଥ ଗାପାଲେକର ଉଡୁଳ ରଖି ରେଖା ରେଗି ଶୀର ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ପଡ଼ିଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏ କଣ ? ରେଗି ଶୀ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ପାତ କଲମାତ୍ରେ ମୁଁ ତମକ ଉଠିଲି । କି ଏକ ଅମୃତଧାରା ସିଞ୍ଚନରେ ମୋର ହୃଦୟର ସମସ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତାସନ୍ନତା ପ୍ରଶମିତ ହୋଇଗଲା । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣରେ ଏପରି ରୂପ ମୁଁ କୌଣସିଠାରେ ଦେଖି ନାହିଁ । ପୀତା ଦେହରୁ ମୁଖ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଇଅଛି ସତ୍ୟ କିନ୍ତୁ କି ସ୍ୱଳ୍ପଲିଳ ଦେହ ! କି କମଳାୟତା ! ଶୁଣିଆଡ଼େ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଲଙ୍ଗ୍ୟ ଓ କୋମଳତାର ତରଙ୍ଗ ଚାହିଁ ଯାଉଅଛି । ବିଶେଷତଃ ଚକ୍ଷୁର ଆକର୍ଷଣ-ବିସ୍ମୟ ନୟନଯୁଗଳର ଏପରି ଅପୂର୍ବଶ୍ରୀ ଦେଖିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଏହାହିଁ ପ୍ରଥମ ।

ମୁଁ ଦାସୀ ହାତରୁ ପଟ୍ଟା ନେଇ ନିଜେ ବ୍ୟକଳ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି, ସୁଶୀଳାର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅନୁବର ସୂଚକ ସାର୍ଥକୀ କଲି । ମୋର ଅନୁକାପହସ୍ୟାତ ହୃଦୟର ଐକାନ୍ତ ବ୍ୟାକୁଳ ସାର୍ଥକୀ ବୋଧହୁଏ କୃପାମୟଙ୍କ ରରଣ ତଳେ ପଡ଼ିଯିବ । ଶୁଣିଦିନପରେ ହମେ ସୁଶୀଳାର ଚୈତନ୍ୟ ସଞ୍ଚାର ହେଲା । ସେ ପଦେ ଅନ୍ଧ କଥା କହିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଲା । ମାତା ସୁଶୀଳାର ହସ୍ତ ଧାରଣ କରି ସାଗୁ ନୟନରେ କହିଲେ, “ମା, ତମକୁ କଥା କହିବାର ଦେଖିବି, ମୋର ଏ ଭରସା ନ ଥିଲା ।” ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଶୀଳାର ସ୍ମୃତିଶକ୍ତି ହମେ ହେଉ ଆସୁଅଛି । ସେ କହିଲା, “ମୋର ଅସାର ଜୀବନରେ କିଛି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ । ମୋର ମରଣ ହିଁ ମଙ୍ଗଳ ।” ମାତା ବାଧା ଦେଇ କହିଲେ, “ମା, ସେ କଥା ଆଉ ମୁହଁରେ ଧରି ନା ! ଭଗବାନ ଆମ ସତ ସଦୟ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ବସନ୍ତ ପାଞ୍ଚ ଦିନ ହେଲା ତା ଶେଷପାଖରେ ବସି ଦିନରାତି ସେବା କରୁଛୁ ।” ମୋତେ ଯେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଦେଖି ମାତା ଏହି କଥା କହି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ତରର ଛଳନା କରି ବାହାରି ଗଲେ । ସୁଶୀଳାର କଥା ଶୁଣି ମୋର ହୃଦୟ ଉଡୁଳ ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ଆଉ ସହ୍ୟ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସୁଶୀଳାର ଶଯ୍ୟା ନିକଟକୁ ଯାଇ ତାହାର ହସ୍ତ ଧାରଣ କରି କହିଲି, “ସୁଶୀଳା ! ସୁଶୀଳା ! ମୋ ଦୋଷ କ୍ଷମା କର । ମୁଁ କ୍ଷମାର ଅଯୋଗ୍ୟ, ତଥାପି ତମ ପରି ଗୁଣବତ୍ତା ରମଣୀ ପକ୍ଷରେ ସବୁ ସମ୍ଭବ ।” ମୋ କଥା ଶୁଣି ସୁଶୀଳାର କପୋଳ ଲଜ୍ଜାରେ ରକ୍ତମାର ହୋଇଗଲା, ନେତ୍ର ନିମିଳିତ ହୋଇ ଆସିଲା । ମୁଁ ତାର ବିବର୍ଣ୍ଣ ଓଷ୍ଠାଧରରେ ମୋର ଓଷ୍ଠାଧର ମୁଦ୍ରିତ କରି ଦେଲି । ସୁଶୀଳାର ଶୀର୍ଣ୍ଣ ବାହୁଲତା ମୋର କଣ୍ଠରେ ବେଷ୍ଟିତ ହୋଇଗଲା ।

ମୋହର ଚୋର

ରାଧାଶ୍ୟାମ ବାବୁଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଏତେ ଶୋଚନୀୟ ବୋଲି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଫୁଟୁ କାହାଣ ଧାରଣା ନ ଥିଲା । ଜଣେ ସାଧୁ ସତ୍ ସ୍ୱରୂପ ବୋଲି ତାଙ୍କର ସୁଖ୍ୟାତି ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା କୋଡ଼ଏ ବର୍ଷ କାଳ ଜଳକୋଟର ସିରସ୍ତାଦାସ କାମ କରି ସେ ଯେ ବେଶ୍ ଦି' ପଇସା ରଖିପାରି ନାହାନ୍ତି ଏ ସ୍ୱଦେହ କାହା ମନରେ କେବେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ରାଧାଶ୍ୟାମ ବାବୁଙ୍କ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି ଡି.ସି. ପରେ ଯେତେବେଳେ ମହାନିନିମାଣେ ପିପିଲିକା ପଲପଣ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଧାଉଁଛନ୍ତି ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ, ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥା ବୁଝିବାକୁ କାହାଣ ବାଜା ରହୁଲା ନାହିଁ । ଏଥରେ ଅନେକେ ଶାନ୍ତିରେ ଟିକିଏ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାତ୍ର ଶୋକପ୍ରଳୟ ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କୁ ସାନ୍ତୁନା ଦେବା ଲାଗି ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ରାଧାଶ୍ୟାମ ବାବୁଙ୍କ ଦୁଆରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଏ ଦୁଃଖ ସମୟରେ ସୁଦ୍ଧା ରାଧାଶ୍ୟାମ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଗନ୍ତୁକ ଭଦ୍ରଲେକଙ୍କ ଅଭ୍ୟର୍ଥନାରେ କୌଣସି ଯତ୍ନ କଲେ ନାହିଁ । ଭଦ୍ରଲେକମାନେ ମଧ୍ୟ ବୈଠକ ଖାନାରେ ବସି ପାନ ଓ ଗୁଡାଖୁ ସଂଯୋଗରେ ରାଧାଶ୍ୟାମ ବାବୁଙ୍କ ପୁତ୍ରପୁତ୍ରଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବିସ୍ତରରେ ନାନା ଆଶ୍ୱାସବାଣୀ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅସମ୍ଭବ ରକମର ତ୍ୟାଗ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହେଲେ ।

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଡୋଷରୁ ହେଉ ବା ଅନୁଭବ ଗୁଣରୁ ହେଉ, ରାଧାଶ୍ୟାମ ବାବୁଙ୍କ ଗୁଳର ବଳିଆ ଏ ଲମ୍ବା ଚଉଡ଼ା କଥା ଗୁଡ଼ାକ ସହଜରେ ପରିପାକ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା, “ଆଉ କିଛି ଟାଣିବାର ଏ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଫଳ । ସବୁ କଥା ଗାଧୋଇଗଲା, ଗୁମ୍ଫାମାନେ ବସି ପ୍ରତିଦିନ ଯେତେ ଗୁଡାଖୁ ପାନ ଉଡ଼ାଉଛନ୍ତି, ସେତକ ଯଦି କୌଣସି ବାଟେ ଉଆପସ ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ମୋ ଖାମିଦର କିଛି ଲୋକସାନ ହେଲାଣାହିଁ ।”

ଏଣେ ମହାନିନିମାଣେ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଉପରେ ତାଙ୍କର, ପିଆଦା, ଉପରେ ପିଆଦା ପଠାଇଲେ, ପରଦୁଃଖକାନ୍ତର ଭଦ୍ରଲେକଗୁଡ଼ିକ ଡମେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ପରିବାରଟିକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ସେମାନେ ଯେଉଁ ଅଭୟ ବାଣୀ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥିଲେ ସେସବୁ ଅନେକ ଦିନରୁ ତାମ୍ରକୃତ୍ୟୁମ ସହୃଦ ଅନନ୍ତ ଆକାଶରେ ମିଳାଇ ଯାଇଥିଲା । ତାର ପରୀକ୍ଷାଟା ଯେ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଉପସ୍ଥିତ ହେବ, ସେମାନେ ଏହା ସ୍ୱପ୍ନରେ ଭାବି ନ ଥିଲେ । ଯାହାହେଉ, ଅବସ୍ଥାବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଦେଖି ସେମାନେ

ବୁଦ୍ଧିର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପରୀକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଅପସ୍ମୃତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ବଳିଆ କହୁଲ,
“ସାହାଦେଉ, ଗୋଟାଏ ଜଞ୍ଜାଳରୁ ଖଲ୍ଲ ମିଳିଲା । ଏମାନଙ୍କ ଦୟା ଅପେକ୍ଷା
ମହାନିମାନଙ୍କ ନିଷ୍ଠୁରତା ସହସ୍ର ଗୁଣେ ଭଲ ।”

ଏ ରଣଜାଳରୁ କପରି ମୁକ୍ତ ହେବେ, ଏହା ଭବିଷ୍ୟାନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ
ଚାନ୍ଦ୍ରବିକ୍ରମ ବଡ଼ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କଣ କଣବେ, କିଛି ସ୍ତ୍ରୀର କଣପାଶିଲେ
ନାହିଁ । ବଡ଼ପୁଅ ନୀଳମଣି ତ ଜଣେ ବେ-ପରୁଆ ଲୋକ । କୌଣସି ଚନ୍ଦ୍ରା ତା
ମନରେ ବେଶି ଶୁଣ ସ୍ଥାନ ପାଏ ନାହିଁ । ସେତେ ବଡ଼ ବିପଦ ହେଉ ପଛକେ,
ତାକୁ ସହଜରେ ଅଭିଭୁତ କରିପାରେ ନାହିଁ । କୌଣସି ବିଷୟ ସେ ମନ ଉପରେ
ଗୋଟିଏ ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିବ, ଏକଥା ତାକୁ ଅସହ୍ୟ ବୋଧହୁଏ । ଏଥିଲାଗି
କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ଧରୁକୁଆଁ ଦିଏ ନାହିଁ । ସବୁଦିନ ଗୋଟାଏ କିଛି ଖିଆଲ
ଦେଇ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ବୁଲୁଥାଏ । ନୀଳମଣି ପରି ମେଧାବୀ ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଗୁପ୍ତ
ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଯାନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ବଣିଷ୍ଠ
ଆସନ ଲାଭ କରି ପାରିଥାନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ସେ ଉଚ୍ଚ ଆକାଞ୍ଚିକା ତା ମନକୁ କଦାପି
ଆଲୋଡ଼ିତ କରି ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ପଢ଼ାପଢ଼ି ପ୍ରତି ମମତାଟା ମଧ୍ୟ ସେହି ଅନୁପାତରେ—
କେବଳ କଲେଜରେ ନାମଟା ଥାଏ ମାତ୍ର । ନୀଳମଣିର ଶକ୍ତି ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର
ଆସ୍ଥା ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସମସ୍ତେ ତାକୁ ବଡ଼ ଦୟାର ପାତ୍ର ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ।
ଏଥିଲାଗି ନୀଳମଣିକୁ ଘରର ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କଥା ଜଣାଇବା କେହି ଆବଶ୍ୟକ
ବୋଧ କଲେ ନାହିଁ, କାରଣ ତାକୁ କହିବା ନ କହିବା ସମାନ ।

କୁଳମଣି ବୟସରେ ସାନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ବୈଷୟିକ ଜ୍ଞାନରେ ନୀଳମଣି-
ଠାରୁ ଅନେକ ବଡ଼ । କିନ୍ତୁ ତାହାଦ୍ୱାରା ବା କଣ ହୋଇ ପାରେ ?

ବଳିଆହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିବାରର ଏକମାତ୍ର ଭରପାର ସ୍ଥଳ । ସେ ଅନେକ
ଦିନର ବିଶ୍ୱାସୀ ଚାକର, ଚାକର ଚଉର ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ । ଦିନେ ଗୁପ୍ତାନ୍ତରାଳ ବାବୁଙ୍କ
ସ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କର ଅଳଙ୍କାର ବାକ୍ସଟି ବଳିଆ ଆଗରେ ରଖି ଦେଇ କହିଲେ, “ଦେଖ
ବଳିଆ ! ସମ୍ଭଳ ମଧ୍ୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ଏହି ଅଳଙ୍କାରତଳକ । ଦେଖୁଛି,
ଏହାକୁ ଆଉ ରଖି ହେବନାହିଁ । ମହାନିମାନଙ୍କ କୁଳମ ଦିନକୁଦିନ ବଳି ପଡ଼ିଲା ।
ସେମାନଙ୍କର ବା ଦୋଷ କଣ ? ଆଉ କେତେ ଦିନ ସେମାନେ ସମ୍ଭଳିବେ ? କି
ପଡ଼ିଆର ଦେଖି ସେମାନେ ଆମକୁ ଆଉ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ? ଘର ବା ଏଣିକି ଚଳିବ
କିପରି ? ମୋ ପିଲାମାନେ ସେବେ କଷ୍ଟ ପାଇଲେ, ଏ ଅଳଙ୍କାର ଥାଇ ମୋର କଣ

ହେବ ? ରୁ ଏ ବାକ୍ସପଣେ ହରିହର ମହାପାତ୍ର ଦୋକାନକୁ ନେଇଯା, ଓଜନ କରି ତାକୁ ଦେଇ ଆସିବୁ । ସେ ତାକୁ କହିବୁ, ନିଜେ ରଖୁ ବା ବିକି କରିଦେଉ, ୧୦।୧୨ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ଟଙ୍କାଟା ମୋ ହାତପଇଠ ହୁଏ । ମୁଁ ବିଚାରୁଛି ଏ ଅଳଙ୍କାରତଳ ଖାଲି ଓଜନ ଦରରେ ବିକି ହେଲେ ହଜାରେ ଟଙ୍କାରୁ ଉଣା ହେବ ନାହିଁ । ରାଣ ଶୁଣିବାରେ ପାଞ୍ଚଶ ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲେ ବାକୀ ଟଙ୍କାରେ ଏବର୍ଷଟା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଚଳାଚଳ ହୋଇଯିବ । ତେଣିକି କରମରେ ଯାହା ହବ ଦେଖାଯିବ ।”

ରାଧାଶ୍ୟାମ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକଆଗୁଡ଼ାକ ଏକା ନିଶ୍ଚାସକେ କହି ପକାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେତେ ମନୋସ୍ତବ୍ଧ ଗୋପନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ କୋଣରୁ ଗୋଟିଏ ଅଶ୍ରୁବିନ୍ଦୁ ବଳିଆର ଦୃଷ୍ଟି ଅତିକ୍ରମ କରିପାରନ୍ନ ନାହିଁ । ବଳିଆ କି ଉତ୍ତର ଦେବ, କିନ୍ତୁ ଭାବ ସ୍ଥିର କରିପାରନ୍ନ ନାହିଁ—କେବଳ ତଳକୁ ମୁହଁ ଘୋଡ଼ି ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ମାଳମଣି ପାଖ ଘରେ ବସି ଗୋଟିଏ ବେହେଲର ଭାର ବଦଳାଉଥିଲା । ବୋଲିବା ବାହୁଲ୍ୟ, କିଛିଦିନ ହେଲା ବେହେଲ ବଜାଇବାକୁ ଭାର ବଡ଼ ଝୁଙ୍କ ଉଠିଛି । ମା’ଙ୍କ କଥାଗୁଡ଼ିକ ସବୁ ତା’ କାନରେ ପଡ଼ିଲା । ବାପା ଯେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଦେଶୀ ରଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି ଓ ତାହା ପରିଶୋଧ କରିବାର ସେପରି କିଛି ଉପାୟ ନ ଥିବାରୁ ଘରେ ଯେ ଗୋଟିଏ ଅଶାନ୍ତିର ଗ୍ରସ୍ତା ଆସି ପଡ଼ି-ଅଛି, ଏହା ମାଳମଣି ଅନେକ ଦିନରୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲା, କିନ୍ତୁ କଥାଟା ଯେ ଏପରି ଗୁରୁତର ଆଉ ସେଥିଲାଗି ଯେ ତାକୁ ଭଲେଣି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଏହା ସେ ଭାବି ନ ଥିଲା । ସେ ମନେ କରିଥିଲା, ସ୍ୱସାଥୀ ଜୀବମାନଙ୍କର ଏ ଗୋଟାଏ ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥା ଓ ସେ ଅବସ୍ଥାଟା କିଛି ଚରକାଳ ଆସନ ଦଖଲ କରି ରହିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କେଜାଣି କାହିଁକି, ଆଜି ମା’ଙ୍କ କଥାଗୁଡ଼ିକ ତା ଅନ୍ତରରେ ଟିକିଏ ଆଘାତ କଲା, ଏପରି କି, ସେ କଥା ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଗୋଟାଏ ବେଦନାର ସ୍ୱର ଅଛି, ତାହା ଭାର ଗୁଣିବାକୁ ବାକୀ ରହିଲା ନାହିଁ ।

ମାଳମଣି କଣ ଭାବି ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମିନିଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘରର କଡ଼ିକୁ ଚାହିଁ ରହିଲା ଓ ହଠାତ୍ ଘରୁ ବାହାର ପଡ଼ି ହସି ହସି ଯାଇ ମା’କୁ କହିଲା, “ମା, ଅଳଙ୍କାର-ଗୁଡ଼ାକ କଣ ବିକି କରିବାକୁ ଦେଉଛୁ ?”

ମା କହିଲେ, “ହୁଁରେ ବାପ ! ଆଉ ଉପାୟ କଣ ? କେତେ ଦିନ ଆଉ ରୁମେମାନେ ପରର ଧାରତାରେ ହୋଇ ରହିବ ?”

ନୀଳମଣି କହିଲା, “ହଁ, ମୋତେ ମଧ୍ୟ ସେକଥା କେତେ ଜଣ କହିଲେଣି । ଏ ମହାନନଗୁଡ଼ାଙ୍କର କଣ ଟିକିଏ ଅଳ୍ପ ନାହିଁ ? ବାଟଦାଟ ସେଣ୍ଟିଫିକେସନ୍ ଦେଖିଲେ ଗୁରୁ ସେହି କଥା । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସେମାନଙ୍କର ପାଉଣୀ ଶୁଦ୍ଧି-ଦେଲେ ମଣିଷ ତାଙ୍କ ଦାଉରୁ ଖଲାସ ପାଇବ ।”

ମା କିଛି କଥା ନ କହି ଗୋଟିଏ ଦାଫ୍ ନଃଶ୍ବାସ ପକାଇ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ରହିଲେ ।

ନୀଳମଣି ସ୍ବନସ୍ବୟ କହିଲା, “କଲିଆ ସୁନା ରୂପା କଥା ଜଣ ଜାଣେ ଯେ, ତାହା ହାତରେ ଏସବୁ ଦଉଛି ? ଏ ତ ଆଉ ଶାଗ ମାଛ ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି । ଆଗ୍ର, ମୁଁ ଜଣେ ଯାଇ ଏସବୁ ବିକି କରିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବି । ହଁ, ଜଣେ ଲୋକ କେତେ-ଗୁଡ଼ିଏ ଡିଆର ଗହଣା ଜିଣିବାକୁ ଖୋଜୁଥିଲା । ଦେଖ, ସେ ଯଦି ନିଏ, ତେବେ ଗଢ଼ା ମୂଲ୍ୟଟା ଆଉ ଲୋକସାନ ଯିବ ନାହିଁ । ତୁ ତେବେ ଏସବୁ ରଖିଥା, ମୁଁ ୨୩ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ହେଲ ନ ହେଲ ବୁଦ୍ଧି କରି କହିବି ।”

ଏହା କହି ଦେଇ ନୀଳମଣି କାମିଜ୍ ଖଣ୍ଡେ ଗଲାଇ ଘରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ମା ନୀଳମଣି କଥାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ବାସ ନ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ବହୁଦିନର ପ୍ରିୟ ଅଳଂକାରଗୁଡ଼ିକ ଯେ ଆଉ କେତେଟା ଦିନ ଅନୁତଃ ଘରେ ରହିବ, ଏଥିରେ ଟିକିଏ ଆଶ୍ବସ୍ତ ହୋଇ ବାକସଂଚି ନେଇ ଘର ଭିତରେ ରଖିଦେଲେ ।

ଏହାର ୫୭ ଦିନ ପରେ ଦିନେ ଯନ୍ତ୍ରାବେଳେ ନୀଳମଣି ଆସି ମା’କୁ କହିଲା, “ମା, ମୋର ଖଣ୍ଡିଏ ଚାକିରି ହେଇଛି ।”

ମା ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହିଲେ, “ତୋର କି ଚାକିରି ହେଲରେ ?”

ନୀଳମଣି— ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ମୋର ପଡ଼ାପଡ଼ିରେ କାହିଁକି ଆଉ ମନ ଲାଗୁ ନାହିଁ । ବୃଥା ସମୟ କଟାଇବା ଅପେକ୍ଷା ବରଂ ଦ’ପଇସା ସେକଗାର କରିବାର ବାଟ ଦେଖିବା ଭଲ ବୋଲି ବିଚାରି ମୁଁ କିଛିଦିନ ତଳେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚାକିରି ପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ ପକାଇ ଦେଇଥିଲି । ଆଜି ଖବର ପାଇଲି ଯେ କାମଟି ମୋର ହୋଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ୨୫ ଟଙ୍କା ଦରମା ମିଳିବ ଓ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଉନ୍ନତର ଆଶା ମଧ୍ୟ ଅଛି ।

ମା—ତେବେ ସତେ କଣ ରୁ ପଡ଼ା ଗୁଡ଼ିଲୁ ?

ମାଳ—ଆଜି ଘାର ଚାକରୀ କରିବି ବୋଲି ସ୍ଥିର ନବାବ ଦେଇ ଆସିଲି ପରା ! ପଡ଼ା ନ ଗୁଡ଼ି ଆଉ କରିବି କଣ ?

ରାଧାଶ୍ୟାମ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ବାକ୍ଷର କପରୀ ଗୋଟାଏ ଧାରଣା ସ୍ଥଳ ସେ, ମାଳମଣି ଦିନେ ନିଶ୍ଚୟ ଜଣେ ବଡ଼ଲୋକ ହୋଇ ବଣର ମୁଖ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବ, ଏପରି କି ତାର ଦୁର୍ବଳତା ଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ସେ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବଡ଼ଲୋକର ଅପରି-ହାୟୀ ଲକ୍ଷଣ ବୋଲି ଧରିନେଇ ବରଂ ତାର ପ୍ରଶଂସା ଦେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ଆଶାଟା ଏଡ଼େ କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିଣତ ଟଙ୍କାର ଧୀନା ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ଯିବାର ଦେଖି ସେ ଟିକିଏ ହତାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଯାହା-ହେଉ, ଘରର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଏଇଟାକୁ ନିଜାନ୍ତ ଦୁଃସମ୍ବାଦ ବୋଲି ମନେକଲେ ନାହିଁ ।

ଏ ଖବରଟି ଦେଇ ମାଳମଣି ଚାଲିଯିବାକୁ ବାହାରିବାରୁ ମା ପଚାରିଲେ, “ହଉରେ ମାଳୁ, ଅଳଙ୍କାର ବିକି କଥା କଣ ହେଲା ? କିଏ ପରା ନବାକୁ କହୁଥିଲା ?”

ମାଳ—ହଁ, ସେ ନବାକୁ କହୁଛି, କିନ୍ତୁ ତାର ଟଙ୍କାର ସୁବିଧା ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ନବାକୁ ଟିକିଏ ବିଳମ୍ବ ହେବ । ହଉ, ଏତେ ତରଳର କାହିଁକି ?

ମା—ମହାଜନମାନେ କ’ଣ ସମ୍ଭାଳୁଛନ୍ତି ? ଶେଷରେ ମାମଲା ମକଦ୍ଦମା ହେଲେ କଣ ଭଲ ହେବ ?

ମାଳ—ଏତେ ଦିନ ତ ଗଲା, ଆଉ କେଇଟା ଦିନରେ କଣ ଅଛି ? ଆଉ ଅରେ ସେମାନେ ଟଙ୍କା ପାଇଁ ଆସନ୍ତୁ, ଦେଖାଯିବ ।

ଏହା କହି ମାଳମଣି ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଏହି ପାଞ୍ଚ ଦିନରେ କେତେ ଜଣେ ଟଙ୍କା ଦେବାପାଇଁ କଣ୍ଠ କରା ହୋଇ-ଥିଲା । ସେ ଦିନ ନ ଦେଲେ ସେମାନେ ନାଲିସ ଦାଏର କରାବେ । କିନ୍ତୁ ପାଞ୍ଚ ଦିନ ଗଲା, ମାସେ ଗଲା, କୌଣସି ମହାଜନ ଆଉ ଟଙ୍କା ମାଗିବାକୁ ଆସିଲେ ନାହିଁ । କଥା କଣ ? ମାଳମଣିଙ୍କ ମା ପ୍ରଥମେ କିଛି ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଭାବିଲେ, ଦାଣ୍ଡକୁ କେହି ଜଣେ ନ ଥିବା ସମସ୍ତେ ଆମକୁ ହାଜମାନ ଦେଖୁଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ନ ହେଉ ନାନ୍ତର ଏହିକ୍ଷଣି ଖଣ୍ଡେ ଶୁକର ହେଲଣି । ବୋଧହୁଏ ସେଇଥି-
ଲର କେହି ସାହସ କରି ମାରୁ ନାହାନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ମହାନମାନେ ବିନା କାରଣରେ ହଠାତ୍ ଯେ ଏପରି ନରମ ପଡ଼ି-
ଗଲେ ଏପରି ଭବିଷ୍ୟ ବୃଥା । ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଛି ଏହି—ମା'ଙ୍କଠାରୁ
ଅଳଙ୍କାର ବିକା କଥା ଶୁଣି ସେ ଦିନ ନାଳମଣିର କୋମଳ ପ୍ରାଣରେ ବଡ଼ ଆଘାତ
ଲାଗି ଥିଲା । କି ଉପାୟରେ ଏହି ଆଘାତ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା ମିଳିବ, ଏହା ଭାବ ସେ
ଦିନ ସେ ଯାଇ ଅଫିସରେ ବୁଝିଲା ଯେ ଖଣ୍ଡେ ଏ କରୁନ କାମ ଖାଲିଅଛି ଓ ଆଗପଛ
କିଛି ନ ଭାବି ସେ କାର୍ଯ୍ୟଖଣ୍ଡି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ନୃତ୍ୟକଳା ହେଲା । ବୋଲିବା
ବାହୁଲ୍ୟ, ରାଧାଶ୍ୟାମ ବାବୁଙ୍କ ପୁଅ ପକ୍ଷରେ ଏ କାର୍ଯ୍ୟଖଣ୍ଡି ପାଇବାକୁ ବେଶି କଷ୍ଟକର
ହେଲା ନାହିଁ । ଶୁକର ଶୁଣି ପାଇ ନାଳମଣି ମହାନମାନଙ୍କୁ କହି ନିଜ ନାମରେ
ନୂତନ ତମସୁକ ଲେଖିଦେଲା ଓ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗୋଟିଏ ଚୁକ୍ତି କଲା ଯେ ସେ ପ୍ରତି
ମାସରେ ସେମାନଙ୍କ ସୁଧତକ ନିକାଶ କରି ଦେଉଥିବ, କିନ୍ତୁ ତା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ
କାହାରିକୁ କେହି ସେପରି ଟଙ୍କା ସମ୍ଭବରେ କିଛି ନ କହେ । ମହାନମାନଙ୍କର
ଏଥିରେ ଲାଭ ଛଡ଼ା କ୍ଷତି ନାହିଁ, ସୁତରାଂ ସେମାନେ ବିନା ଆପତ୍ତିରେ ସମ୍ମତ
ହେଲେ ।

(୨)

ନାଳମଣି ପଢ଼ା ଶୁଭିକା ପରେ ରାଧାଶ୍ୟାମ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ କୁଳମଣିଠାରେ
ଆଶା ରଖି ଅନେକ ପରମାଣରେ ଆଶୁପୁତ୍ର ହୋଇଥିଲେ । ନାଳମଣି ପରି ବିଚକ୍ଷଣ
ନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାର ପଢ଼ାପଢ଼ିରେ ଯେପରି ମନ, ସେ ସେ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ
ଘରର ନାମ ରଖିପାରିବ, ସେ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ
ଯେତେବେଳେ ଶୁଣିଲେ ଯେ, ସେ ବର୍ଷ ଏଣ୍ଟ୍ରାନ୍ସ ପରୀକ୍ଷାରେ କୁଳମଣି ଫେଲି
ହୋଇଅଛି, ସେ ବଡ଼ ହତୋତ୍ସାହ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ବାପାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଯୋଗୁଁ
ସେ ବର୍ଷ ତାର ପଢ଼ା ଶୁଣାରେ ଅନେକ ବ୍ୟାଘାତ ଘଟିଥିଲା ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କ ମନ
ବୁଝିଲା ନାହିଁ ।

କୁଳମଣି କିନ୍ତୁ ଏ ଖବର ପାଇ ବେଶି ଦୁଃଖିତ ହେଲା ନାହିଁ । ବିଶ୍ୱ-
ବିଦ୍ୟାଳୟର ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ପ୍ରତି ତାର କାହିଁକି ପିଲାଦିନୁ ସେପରି ଗୋଟାଏ ମୋହ
ନ ଥିଲା ଓ ସରକାରୀ କର୍ମରୁମାନଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଆଖିରେ ଦେଖି ଶୁକର ପ୍ରତି ତାର
ଗୋଟାଏ ବିଚକ୍ଷଣା ଜନ୍ମି ଯାଇଥିଲା । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାଧୀନ ବ୍ୟବସାୟ ଅବଲମ୍ବନ

କରିବାକୁ ତାର ଆନ୍ତରିକ ଇଚ୍ଛା; କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ କଣକ୍ଷଣ ଭାବରେ ନୁହେଁ ?

ଫେଲ ହୋଇ ବିଶେଷ ଦୁଃଖିତ ନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ କଣକ୍ଷଣ, ଏ ଭାବନା ତାକୁ ବ୍ୟତୀତ କଣ ପକାଇଲା । ପୁଣି ସେ ନାମ ଲେଖାଇ ଯାଇ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବ, ଏଥିଲାଗି ତାର ଆଦୌ ମନ ହୋରେଇଲା ନାହିଁ ।

ଦିନେ ଲୁଗା କଣିଚାକୁ ଯାଇ କପନ୍‌ଲଲ ମାଟୁଆଡ଼ିଆଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବୁଲମଣିର ଦେଖା ହେଲା । ଶ୍ରୀଧରାମ ବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କପନ୍‌ଲଲଙ୍କର ବଡ଼ ଘନସ୍ବତା ଥିଲା, ଏପରି କି ଚିବାହୁ ନିମିତ୍ତରେ ଭର ବେଗର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚଳୁଥିଲା । ଶ୍ରୀଧରାମ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ ଅନେକ ଉପକାର ପାଇଥିବାର କପନ୍‌ଲଲ ଆଜିକାଲି ସୁଦ୍ଧା ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠରେ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରନ୍ତି ।

କପନ୍‌ଲଲ ବୁଲମଣିକୁ ତାଙ୍କ ଘରକଥା ପଚାରିବାରୁ ସେ ନିଃସଂକୋ-
ଚରେ ସବୁକଥା କହିଗଲା । କପନ୍‌ଲଲ ଅନେକ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରି ଶେଷରେ କହିଲେ, “ସେହି ଚାକରକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ରୁମ୍ କାନ୍ଦିବ ଏ ଅବସ୍ଥା । ଏତେ ଲକ୍ଷ୍ମିନୀ ଅପମାନ ପାଇ ସୁଦ୍ଧା ଚାକର କାହିଁକି ସେ ରୁମ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଚାହିଁ ପରି ଟାଣି ନେଉଛି ମୁଁ ଚାହିଁପାରୁ ନାହିଁ ।”

“ସମସ୍ତଙ୍କର ତ ଆଉ ସ୍ବାଧୀନ ବ୍ୟବସାୟ କରିବାର ସୁବିଧା ନାହିଁ ?”

“ସୁବିଧା ନାହିଁ କାହିଁକି ? କହ, ମନ ନାହିଁ, ସାହସ ନାହିଁ । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ପ୍ରଥମେ ଆମ ଦେଶରୁ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲି; ମୋ ହାତରେ ପଇସାଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ପାଣ୍ଠି ନ ଥିଲା । ଏଠାକୁ ଆସି ଜଣେ ମହାଜନ ଦୋକାନରେ କେତେ ବର୍ଷ ଚାକର କରି କେତୋଟି ଟଙ୍କା ହାତରେ ଜମେଇଲି ଓ ସେହି ଟଙ୍କାକୁ ପାଣ୍ଠି କରି ଖଣ୍ଡିଏ ଲୁଗା ଦୋକାନ ଆରମ୍ଭ କଲି । ସେହି ସାମାନ୍ୟ ପାଣ୍ଠି ବଢ଼ି ବଢ଼ି ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନ ଲକ୍ଷାଧିକ ଟଙ୍କାର କାରବାର ଚାଲୁଛି । ମୁଁ ରୁମ୍ ବି. ଏ. ଏମ୍. ଏ. ପାସ୍ କରି ନ ଥିଲି କି ଓଜାଲ ବାଣିଜ୍ୟ ହୋଇ ନ ଥିଲା । କେତେ ଜଣ ଚାକର କରି ଏତେ ପଇସା ଜମେଇଛନ୍ତି ? ରୁମ୍ ତ ଚାକର କରିବା ପାଇଁ ପାଠ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି; କେତେ ଟଙ୍କା ଶ୍ରେଣୀଗାର କରିବାର ଆଶା କରୁ ଉଲ ?”

“ମୋର ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ କିଛି ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ କରିବାକୁ ଶୁଭ ଇଚ୍ଛା, କିନ୍ତୁ ମୂଲ୍ୟନ କାହିଁ ?”

“ମୂଲ୍ୟନ ପାଇଁ କଥା ଅଟକି ଯାଏ ନାହିଁ । ମୂଲ୍ୟନ କରିନେବାକୁ ହୁଏ । ତୁମର ଯଦି ଏପରି ଇଚ୍ଛା, ମୋ ଦୋକାନରେ ଆସି କାମଦାମ ଝିଣ୍ଟ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ହସାବ ପତ୍ର ରଖିବା ଲାଗି ଜଣେ ମୋହରର ଖୋଜୁଥିଲି । କାରବାରଟା ଅନେକ ବଢ଼ିଗଲାଣି । ଏବର୍ଷ ପୁଣି ରଡ଼ଜାତର କାଠ ଓ ଲୁଗା ବ୍ୟବସାୟ ହାତକୁ ନେଇଛି । ଦେଖୁଛି, ଆଉ ଜଣେ ଲୋକ ନ ରଖିଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ଏଥିରେ ଦିନାକେତେ ରହୁ ଯଦି ଭଲ କାମ ଦେଖାଅ, ତାହାହେଲେ କେତୋଟି କାରବାରର ଶୁଭ ରୁମ ଉପରେ ଦେଇ-ପାରେ ଓ ଦରମା ଛତା ଲଭିବ କିଛି ଅଂଶ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ପାଇପାର । ଏଥିରେ ରହିଲେ ତୁମେ ବେପାର ଝିଣ୍ଟିବାର ଅନେକ ସୁବିଧା ପାଇବ । ତୁମେ ଯେପରି ପଢ଼ାଶୁଣା କରିଛ, ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ଏ କାମ ତୁମ ହାତରେ ଭଲ ଚଳି ପାରିବ ।”

“ଆପଣ ମୋ ପ୍ରତି ଖୁବ୍ ଅନୁଗ୍ରହ ଦେଖେଇଲେ । କହିଲେ କାଲିଠାରୁ ଆସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେବି ।”

କୁଳମଣି ରହୁବାର ସ୍ଥିର ହେବାରୁ କସନ୍ଦଲ ସାଧୁ ତା ବସସ୍ଥରେ ଗୋଟିଏ ସୁଦୀର୍ଘ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ତାକୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ । କୁଳମଣି ନିଜ ରୁଟି ଓ ଅଭିଳାଷର ଅନୁକୂଳ ସୁବିଧା ପାଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରିଲା ।

ମାଳମଣି ଓ ତାଙ୍କ ମାଆ ଏ କଥା ଶୁଣି ନାନା ଆପତ୍ତି ଦେଖାଇ କୁଳମଣିକୁ ଏ ଘନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିବୃତ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । କିନ୍ତୁ ତାର ଦୃଢ଼ ସକଳ୍ପ କେହି ଟଳାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

(୩)

କେତେଟା ମାସ ମଧ୍ୟରେ କସନ୍ଦଲ ବୁର୍ଲା ପାରିଲେ ଯେ, କୁଳମଣିକୁ ରଖିବା ଦ୍ୱାରା ସେ ଯେ କେବଳ ତା ପ୍ରତି ଗୋଟାଏ ଅନୁଗ୍ରହ ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି ତାହା ନୁହେଁ, ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ବିଶ୍ୱାସୀ ଓ କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ କର୍ମଚାରୀ ପାରିଅଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ କସନ୍‌ଲଲ କୁଳମଣିର ଗତିବିଧି ଉପରେ ଗୋପନ ଭାବରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ ଯେ, ସେ ସମସ୍ତ ଅବଶ୍ୟାସର ବହୁ ଉତ୍ସର୍ଗ, ସେ କ୍ଷମେ ତା ଉପରେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଦାବି ଦୃଷ୍ଟି କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ନ୍ୟସ୍ତ କଲେ । କୁଳମଣି ମଧ୍ୟ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଚକ୍ଷୁରେ ସହ ସମ୍ମୁଖରେ କରବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ତାର ସବୁ ଯେ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ତାର କର୍ମକୁଶଳତାର ପରୀକ୍ଷା ପାଇ ଅନେକ ସୁଗତନ କର୍ମସୂଚକ ଉପରେ ତାକୁ ସ୍ଥାନ ଦେଇଅଛନ୍ତି, ଏତଦା ବୁଦ୍ଧି ପାଇ ମନେ ମନେ ଟିକିଏ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କଲା ।

କୁଳମଣି ଜାଣେ, ତାର ବର୍ତ୍ତମାନ କାର୍ଯ୍ୟତତ୍ତ୍ୱତା ଉପରେ ତାର ବିର-ପୋଷିତ ବାସ୍ତବ ସଫଳତା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଭର କରୁଅଛି । ଏଥିଲାଗି ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ମନେ କରି ସେ ପରମ ଉତ୍ସାହରେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରେ । ଦିନେ କେତୁ ତାଠାରେ କୁଳମଣି ବା ବିରକ୍ତର ଲକ୍ଷଣ ଦେଖି ନାହିଁ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାର ଶାନ୍ତି, କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାର ଆନନ୍ଦ ।

କୁଳମଣିର ଚିତକ୍ଷଣ ବ୍ୟବସାୟ-ବୁଦ୍ଧି ଓ ବିନୟ-ନମ୍ର ବ୍ୟବହାର ଦେଖି କସନ୍‌ଲଲ କ୍ଷମେ ତା ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କର୍ମସୂଚକ-ଠାରୁ ତାକୁ ଭିନ୍ନ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖନ୍ତି—ସେ ଯେପରି ତାଙ୍କ ଘରର ଲୋକ ।

ଦିନେ କସନ୍‌ଲଲ କୁଳମଣି ହାତରେ ଦଣ୍ଡୋଟି ଶ୍ରମାଭିଷେକ ମୋହର ଦେଇ କହିଲେ, “ଏଥିରେ ମଙ୍ଗୁ (କସନ୍‌ଲଲଙ୍କ ନାତି) ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ହାତ ଦିଆର କରାଯିବ । ମୁଁ ଆନନ୍ଦ ପୂର୍ବକ କହୁଛି, ସେ କାଲି ଆଡ଼କୁ ଆସି ଏହାକୁ ନେଇଯିବ । ତୁମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏତକ ନିଜ ପାଖରେ ରଖିଥାଅ ।” ଏହା କହି ଦେଇ କସନ୍‌ଲଲ ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

କୁଳମଣି ମୋହରଗୁଡ଼ିକ ନେଇ ନିଜ ହାତ ବାନ୍ଧି ସେ ଉପର ଭାଗରେ ରଖିଦେଲା ଓ ସେହିଠାରେ ବସି କାର୍ଯ୍ୟ କରବାକୁ ଲାଗିଲା ।

କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ ଜଳମଣି କଟେରୀରୁ ଫେରି ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ଓ କୁଳମଣିକୁ ଦେଖି କହିଲା, “କରେ କୁଳ ! ତୋର କଣ ଏତେବେଳେଯାଏ କାମ ସରି ନାହିଁ ? ଆଉ କେତେ ଡେରି ହେବ ?” ଏହା କହି ଜଳମଣି ସେଠାରେ ବସିଗଲା ।

କୁଳମଣି କହିଲେ, “କାମ ଆସି ସରଳଣୀ । ଟିକିଏ ବସ; ସାଙ୍ଗ ହୋଇ
ଘରକୁ ଯିବା ।”

କୁଳମଣି ନିଜର ବାକ୍ସ ଖୋଲି କଣ ହସ୍ତାବସଥା ମିଳାଇଥିଲା । ଖୋଲି
ବାକ୍ସ ଉପରେ ନୀଳମଣିର ଆଖି ପଡ଼ିବାରୁ ସେ ହସି ହସି କହିଲେ, “କରେ !
ତୋ ବାକ୍ସରେ ତ ଆଜି ଗଦା ଗଦା ମଉଡ଼ ? ଖାଲି ଚନ୍ଦ୍ରବତୀ ବଳଦ ପରି ଲାଗି
ବୋହୂକୁ, ନା କିଛି ମିଠା ପାଇଲୁଣି ?” ଏହା କହି ନୀଳମଣି ଗାଳି ମୋହର
ନେଇ ଏପାଖ ସେପାଖ ପଶାକ୍ଷୀ କଣିକାକୁ ଲାଗିଲା ଓ କୁଳମଣିକୁ ମୋହର
ସମ୍ମୁଖରେ ନାନା ପ୍ରଶ୍ନ କରି ବସ୍ତୁତ କରି ପକାଇଲା ।

କୁଳମଣି ତଥାପି କାଗଜ ଧରି ବସିଥିବାର ଦେଖି ନୀଳମଣି କହିଲେ,
“ଆରେ ? ସେତିକି ହୋଇଥାଉ । ସାହା ରହିଲେ, କାଲି କଲେ ହେବ ନାହିଁ ? ଯେଉଁ
ଦରମା ତ, ତହିଁକି ପୁଣି ଦମରାତି ଗଧ ପରି ମିଳୁନୁ !”

କୁଳମଣି ଦେଖିଲା, ଆଉ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ନୀଳମଣି
କୌଣସି ଠାରେ ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସ୍ଥିର ହୋଇ ବସିପାରେ ନାହିଁ । ସେ ସେତେ-
ବେଳେ ସେଠାକୁ ଆସେ ସବୁ ନଅଛଅ କରି ଦେଇ କୁଳମଣିର ନିୟମ ଶୁଣିଲା
ଆଉ ଆଲୁରୁ ବାଲୁରୁ କରିଦିଏ ।

କୁଳମଣି ଶେଷରେ କହିଲା, “ଆସ୍ତ୍ର ତେବେ ଥାଉ । ରୂମେ ତେବେ ଟିକିଏ
ବସ, କଲିକତାରୁ କେତେଟା ମାଲ ଆସିଛି, ମୁଁ ତାକୁ ଗୋଦାମରେ ସାଇତି
ଦେଇ ଆସିବି । ପନ୍ଦର ମିନିଟରୁ ବେଶି ବିଳମ୍ବ ହେବ ନାହିଁ ସେ ।”

“ତେବେ ଶୀଘ୍ର ଆ” ଏହା କହିଦେଇ ନୀଳମଣି ‘ଗାସିକା’ ଖଣ୍ଡ ଧରି
ପଢ଼ିବାକୁ ବସିଲା । କୁଳମଣି ବାକ୍ସ ବନ୍ଦ ନ କରି ଭରତର ହୋଇ ସଡ଼କ
ଆରମ୍ଭ ଗୋଦାମ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ନୀଳମଣି କାଗଜ ଖଣ୍ଡ ଧରି ନିବିଷ୍ଟ ଚିତ୍ତରେ ପଢ଼ୁଛି, ଏହି ସମୟରେ କିଏ
ଡାକିଲା, “କ ହେ ନୀଳୁବାବୁ ?” ନୀଳମଣି ମୁହଁ ଟେକି ସଡ଼କ ଆଡ଼କୁ ଟିକିଏ
ଅନାଇ ଦେଲା ଓ ଦୂଠାତ୍ କାଗଜ ଖଣ୍ଡ ପକାଇ ଦେଇ “ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁ ? ଏଣେ
କିଆଡ଼େ” କହି ଯାଇ ତାହାର ପୁରାତନ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ ପାଶରେ ବନ୍ଧ କରି
ଦେଲା । କିଛି ସମୟ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲାପରେ ଉଭୟ ବନ୍ଧୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ

ବିଦାୟ ନେଲେ । ଜାନମଣି ଆସି ପୁନଃବାର ଦୋକାନରେ ବସିଥିବୁ, ଏପରି ସମୟରେ କୁଳମଣି ଫେରି ଆସିଲେ । କୁଳମଣି ଚହଟି ବାକ୍ସଟି ବନ୍ଦ କରି ଘର ଭିତରେ ରଖିଦେଇ ଘରେ କୋଲିପ ପକାଇ ଦେଲେ ଓ ଦୁଇଟି ଘାକ ଯାଇ ହୋଇ ଘରକୁ ଆସିଲେ ।

ଚହଟି ଆରଦନ କସନ୍ ଲାଲ ଘେଡେବେଳେ ମୋହର ମଗାଇଲେ, କୁଳମଣି ଆଉ କିଛି ନ ଦେଖି ଥୋକପଣେ ଉଠାଇ ନେଇ ମୋହରତଳ କସନ୍ ଲାଲଙ୍କ ହାତକୁ ବଢାଇ ଦେଲା । କସନ୍ ଲାଲ ଗଣିକରି ଦେଖିଲେ ଜମାବୁ ଛଅଟି ମୋହର ଅଛି । କୁଳମଣିକୁ ଏହାର କାରଣ ପଚାରିବାରୁ ସେ ବଡ଼ ଅସ୍ତତର ହୋଇଗଲା ।

ସେ ଆଉ କିଛି କଥା ନ କହି ବାକ୍ସ ନିକଟକୁ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲା । ସେ ମନେ କଲା, ଭାଇ କାଲି ମୋହର ଦେଖୁଥିଲେ, ସେ ଯେପରି ଅସାବଧାନ ଲୋକ, ବୋଧ ହୁଏ ବାକ୍ସ ମଧ୍ୟରେ କେଉଁଠାରେ ପକାଇ ଦେଇଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବାକ୍ସ ତମାମ ତନ୍ତୁ ତନ୍ତୁ କରି ଖୋଜି କେଉଁଠାରେ ମୋହର ନ ପାଇବାରୁ କୁଳମଣିର ମଥା ଘାରିଗଲା । ତାକୁ ଚରୁଦିନ ଅନ୍ଧକାର ଦେଖାଗଲା । କଣ କରିବ ତାକୁ କିଛି ବୁଦ୍ଧି ବାଟ ଦିଶିଲା ନାହିଁ ।

ଏଣେ କସନ୍ ଲାଲ ଅନେକ ବିଳମ୍ବ ହେବାର ଦେଖି କୁଆଡ଼େ ଗଲା ବୋଲି କୁଳମଣିକୁ ଡ଼କାଇ ପଠାଇଲେ । ସେତେବେଳକୁ କୁଳମଣିର ଦେହ କଳାକାଠ ପଡ଼ିଗଲାଣି । ଓଠ ଶୁଖିଯାଇ ମୁହଁରୁ ବରନ ବାହାରୁ ନାହିଁ । କସନ୍ ଲାଲ ପୁନଶ୍ଚ ମୋହର କଥା ପଚାରିବାରୁ ସେ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ମୁଁ କାଲି ସବୁ ମୋହରତଳ ମା ବାକ୍ସରେ ରଖି ଦେଇଥିଲି, ଶୁଦ୍ଧ ବରବର୍ ମୋ ପାଖରେ ଅଛି । ଆଉ ଶୁଦ୍ଧେଟି ମୋହର କୁଆଡ଼େ ଗଲା ମୁଁ ତ କିଛି ବୁଦ୍ଧି ପାରୁ ନାହିଁ ।”

କସନ୍ ଲାଲ କିଛିକ୍ଷଣ ଅବାକ୍ ହୋଇ କୁଳମଣି ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ରହିଲେ ଓ ପରେ ସେ କପର ଭାବରେ କେଉଁଠାରେ ମୋହର ରଖିଥିଲା, ବାକ୍ସର ଶୁଦ୍ଧ ବନ୍ଦ କରିଥିଲା କି ନା, ଇତ୍ୟାଦି ନାନା ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶେଷରେ କସନ୍ ଲାଲ କହିଲେ, “ବାକ୍ସ ବନ୍ଦ କରି ଶୁଦ୍ଧ ତ ବରବର୍ ରୂପ ପାଖରେ ରଖିଛି, ଯେଉଁ ଘରେ ବାକ୍ସ ଥିଲା ତାହାର ଶୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ରୂପ ହାତରେ, ଆଜି ବାକ୍ସ ଖୋଲିଲବେଳେ ସେହିପରି ବନ୍ଦ ଥିଲା ବୋଲି ତ କହୁଛି, ତେବେ

ଜଣାପଡ଼ୁଛି ଘର ଭିତରେ ବାକ୍ସ ଥିବା ମଧ୍ୟରେ କେହି ମୋହର ନେଇ ନାହିଁ । ଯଦି ନେଇଥାଏ ତାହା ସୁନ୍ଦର । ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ରୁମ୍‌କୁ ମୋହର ଦେବାର କେତେ ସମୟ ପରେ ରୁମେ ବାକ୍ସ ବନ୍ଦ କରି ଘରକୁ ଗଲ ?”

“ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟା ପରେ ।”

“ତେବେ ଏହି ଅଧଘଣ୍ଟାକ ମଧ୍ୟରେ କେହି ମୋହର ନେଇଛି । ଆଜ୍ଞା, ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ କାଲି ରୁମ ନିକଟକୁ କିଏ କିଏ ଆସିଥିଲେ କହି-ପାରିବ କି ?”

ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବିକାଶ ପରି ହଠାତ୍ କୁଳମଣି ମନରେ ଗୋଟାଏ ସନ୍ଦେହ ଜାତ ହେଲା । ସେ ଭାବିଲା, ଆଉ ତ କେହି ସେଠାରେ ନ ଥିଲେ, କେବଳ ଭଲ ବସି ମୋହରରୁଡ଼ାକ ଦେଖୁଥିଲେ । ତେବେ କଣ ଆଉ...? ଏ କଥା ଭାବିଲାମାତ୍ରେ କୁଳମଣିର ମନେ ହେଲା ତ ବନ୍ଧୁଙ୍କରେ ଯେପରି କିଏ ଗୋଟାଏ ଲୋଭିଣୀକା ବିଚାର କରି ଦେଲା । ତାହାର ସୁଖ ଆହୁରି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । କି ଉତ୍ତର ଦେବ ସେ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଲାଲ ତାର ଉତ୍ତରର ପ୍ରଶଂସା କରି ଅଛନ୍ତି ଦେଖି ଶେଷରେ ସେ କହିଲା, “ସେ ସମୟରେ ମୋ ପାଖକୁ କେହି ଆସିଥିବାର ତ ମୋର ହେନ ହେଉ ନାହିଁ ।”

କୁଳମଣି ସେ ଟିକିଏ ହତବୁଦ୍ଧି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, କିନ୍ତୁ ଲାଲ ଏହା ବୁଝି ପାରିଲେ । ସେ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା ରୁମେ ଭଲ କରି ହେନ ମୋତେ ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ମଧ୍ୟରେ କହ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଭଲରକମ ଏହାର ସନ୍ଧାନ ନେଉଛି । ଗୋଟିଏ କିନ୍ତୁ ନ କରି ମୁଁ ଗ୍ରହଣ ନାହିଁ । ବାକ୍ସ ଭିତରୁ ତହସିଲ ଶ୍ରେଣୀ—ସହଜ କଥା ନୁହେଁ ।”

କୁଳମଣି ସେ ଦିନ ଆସି ମାଳମଣି ଆଗରେ ଶ୍ରେଣୀ କଥା ଆନୁସୂଚିକ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଗଲା । ଦେଖିଲା, ମାଳମଣିର କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀର ଲକ୍ଷିତ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ପଚାରିଲା, “ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ଗୋଦାମକୁ ଯିବା ଭିତରେ ଆଉ କେହି ସେଠାକୁ ଆସିଥିଲେ ?”

“ନା, ମୁଁ ତ ବରାବର ଥିଲି, ଆଉ କେହି ଆସିବାର ଦେଖି ନାହିଁ ।” କୁଳମଣି ଗୋଟିଏ ନିଶ୍ଚାର ଘାଟି ନିଶ୍ଚାସ ପକାଇ ତରୁ ହୋଇ ବସି ରହିଲା । ମାଳମଣି କହିଲା, “ଯାହାର ତ ମାଲ ଗଲା, ଗଲା । ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ ଏବେ ବାହୁ ହଉଛି କାହିଁକି ?”

କୁଳମଣି କହଲେ, “ଘଟନା ସେମନ୍ତ ହୋଇଛି, ମୋ ଉପରେ ପୂର୍ବ ସନ୍ଦେହ ଦୈବାର କଥା । ଅନ୍ୟ କାହାଣୀକୁ ସନ୍ଦେହ କରିବାର ତ କିଛି କାରଣ ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ ।” ମାଳମଣି ହସି ହସି କହଲେ, “ତୁ ଗୋଟାଏ ପାଗଳ ନା କି ? ତୋତେ ସନ୍ଦେହ କରିବ ଏତେ ଗୁରୁ କାହାର ?”

ମାଳମଣିର ବେଶାଢ଼ର କଥା ଶୁଣି କୁଳମଣି ମନେ ମନେ ଟିକିଏ ଚିନ୍ତା ହୋଇ ସେଠାରୁ ଉଠି ଚାଲିଗଲା ।

ଏହାର ଦୁଇଦିନ ପରେ ଦୈବାରୁ ମାଧବ କୁଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ କୁଳମଣିର ଦେଖା ହେଲା । ମାଧବ କୁଣ୍ଡ ରାଧାଶ୍ୟାମ ବାବୁଙ୍କର ଜଣେ ବଡ଼ ମହାଜନ । କୁଳମଣି ଜାଣେ, ବାପାଙ୍କ କାଳ ହେବା ପରେ ତାର ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ ପାଉଣୀ ବାଙ୍କୀ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୁଣିଲା ଯେ ମାଳମଣି ହେଉ ପରିଶୋଧ କରିଅଛନ୍ତି । ବାଙ୍କୀ ଟଙ୍କା ପତରଟା ଥିଲା ଯେ, ତାହା ମଧ୍ୟ କାଲି ଛୁଣ୍ଡାଇ ଦେଲେ । ଏ କଥା ଶୁଣି କୁଳମଣି ଭାବିଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ପହଲ ସମୟ ନୁହେଁ, ଭାଲ ଟଙ୍କା ପାଇଲେ କେଉଁଠାରୁ ? ତେବେ କଣ କଥାଟା ସତ୍ୟ ? କୁଳମଣି ସେଠାରେ ଆଉ ରହୁ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଭାଲକୁ ସନ୍ଦେହ କରିବାକୁ ପ୍ରଥମେ ତାର ଇଚ୍ଛା ବା ସାହସ ହେଉ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଉପାୟ କଣ ? ଘଟନାଗୁଡ଼ାକ ତ ଆଉ ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବେ ନାହିଁ ।

ରାଧାଶ୍ୟାମ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ କୁଳମଣିଠାରୁ ସବୁ କଥା ଶୁଣିଲେ । କୁଳମଣି ତା’ର ମନର ସନ୍ଦେହଟା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଗୋପନ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଶୁଣି ଦୁଃଖ, ଲଜ୍ଜା ଓ ଦୃଢ଼ତାରେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ବିଦାୟ ହୋଇଗଲା । ହାୟ ! ସାହା-ଠାରେ ସେ ଏତେ ଆଶା ଭରସା ବାନ୍ଧିଥିଲେ ତାର ଦଶା ଶେଷରେ ଏଇତା ହେଲା । ସେ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ରୋଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କୁଳମଣି କହଲେ, “ମା, ତୁ ବୁଝା ଏତେ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉଛୁ କାହିଁକି ? ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ସନ୍ଦେହ ଆତ୍ମଲକ୍ଷ ହୋଇପାରେ । ହୁଏତ ଭଲ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ । ଏହିକ୍ଷଣି ତ କିଛି ଜଣା ଯାଇ ନାହିଁ, ଖାଲି ଗୋଟାଏ ଅନୁମାନ କରିବା କଥା ।

ମା କହିଲେ, “ତୁ ମୋତେ ବୁଝେଇବୁ କଣ ? ମୋ ମନ ତ ମୋତେ କହୁଛି, ମାତ୍ର ଏଥିରେ ଅଛି । ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ତାର ଡଙ୍ଗାଢ଼ା ମୋତେ

କାହିଁକି ଭଲ ଲଗୁ ନାହିଁ । ଆଜିକାଲି ତାକୁ ଦଣ୍ଡେ ଘରେ ଦେଖିବାକୁ ସମ୍ଭବ । ନିତି ରାତିରେ ଘରକୁ ଫେରୁ ଫେରୁ ଦଣ୍ଡଟା କି ଏଗାଧଟା । ଗଣ୍ଡାଏ କଣ ଖାଇ ଦେଇ ଅଧରାତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଲୁଅ ଜାଳି କଣ ସେ କରୁଥାଏ, ସେ ଜାଣେ । ରୂପ ଭେଦ ତ ସବୁ ଗଲଣି—ଦଳକୁ ଦଳ ଖାଲି ଖିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଉଛି । ହଁ, କାଲି ସେମିତି ବଳିଆ କହୁଥିଲ, ତା ବୁରୁଡ଼ା ପାକଟିରୁ ଗୋଟିଏ ଗିନି ଓ କେତେ ପଇସା ତଳେ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ଟଙ୍କା କେଇଟା ତ ଯାହା ପାଏ ମୋ ହାତରେ । ସେ ଏତେ ପଇସା ପାଉଛି କେଉଁଠୁ ? ଆଉ କଣ କରୁଛି କେଜାଣି ? ମୋତେ ମରଣ ହେଲା ନାହିଁ ଯାହା ।” ଏହା କହି ସେ ସୁନସ୍ୱୟ ଶବ୍ଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କୁଳମଣି ଆଉ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ତା ମନରେ ଆଉ ଅଶ୍ରୁମାନ୍ତ ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ଭାବିଲା, ବୋଧହୁଏ ଦେଶାଦାରମାନଙ୍କର କଟୁକଥା ସହି ନପାରି ସେ ଏପରି କଣ ପକାଇ ଅଛନ୍ତି । କପାଳରେ ଯାହା ଥାଉ ସବୁ ମୋତେ ମୁଣ୍ଡାଇବାକୁ ହେବ । ଏହୁପରି ମନକୁ ଟିକିଏ ଦୃଢ଼ କରି-ନେଇ କୁଳମଣି କସନ୍ ଲାଲଙ୍କ ଘରଠାକୁ ବାହାରିଲା ।

କସନ୍ ଲାଲ କୁଳମଣିକୁ ଦେଖି ପୁଣି ଶ୍ରେଣୀ ସମୂହରେ ନାନା ପ୍ରଶ୍ନ କରି ଶେଷରେ କହିଲେ, “ସେ ସମୟରେ ରୂମ ନିକଟକୁ କିଏ ଆସିଥିଲା, ରୂମର କିଛି ସ୍ୱରଣ ହେଲା ?”

କୁଳମଣି କହିଲା, “ନା, ସେ ସମୟରେ ମୋ ନିକଟକୁ କେହି ଆସି ନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ଏକା ବସି କାମ କରୁଥିଲି ।”

କସନ୍ ଲାଲ ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ନାନା ତଦନ୍ତ କରି ଶ୍ରେଣୀର କିଛି କୁଳ ଜନାବ ନ ପାଇବାରୁ କଥାଟା ବାହାର କରିବାକୁ ତାଙ୍କର ସକଳ ଦୃଢ଼ତର ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । କୁଳମଣିଙ୍କ ଉତ୍ତର ଶୁଣି ସେ କହିଲେ, “ତେବେ ଦେଖୁଛି କଅଁଳିଆ କଥାରେ କିଛି ହେବ ନାହିଁ । ପୁଲିସ୍ ହାତରେ ଏହାର ଅନୁସନ୍ଧାନର ଶ୍ରେଣୀ ନ୍ୟସ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ।”

ଏ କଥା ଶୁଣି କୁଳମଣି ଟିକିଏ ଚମକି ଉଠିଲା । କାଳେ ପୁଲିସ୍ ତଦନ୍ତ ହେଲେ ଅଥବା କଥାଟା ବାହାର ପଡ଼ିବ, ଏହା ଭାବି ସେ ବ୍ୟସ୍ତତା ସହକାରେ କହିଲା, “ଆଉ ପୁଲିସ୍ ହାତରେ ଏସବୁ ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଆପଣ ନିଜେ ତଦନ୍ତ

କରି ଯାହା କରିବାର ଗୋଟାଏ ଫଇସଲ କରି ଦିଅନ୍ତୁ । ସବୁ କିଛି ଧରା ନ ପଡ଼େ ମୋ ପାଖରୁ ସେତେବେଳେ ଯାଇଛି, ମୁଁ ଏଇଟା ହାତରୁ ସହଜ ।”

କୁଳମଣିର ଭବାନୀର କପଳ ଲାଲଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅଗୋଚର ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ କୁଳମଣିର ଅନୁରୋଧ ଶୁଣି ଟିକିଏ ବସିତ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କଥାଟା କ୍ରମେ ତାଙ୍କୁ ଆହୁରି ରହସ୍ୟମୟ ବୋଧ ହେଲା । କୁଳମଣିକୁ ସନ୍ଦେହ କରିବାକୁ ତାଙ୍କର ସାହସ ହେଉ ନଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସଂଜ୍ଞାବଳୀର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ସେ ଅନ୍ଧାନ୍ୟ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଭାବିଲେ, ହୁଏତ କୁଳମଣି କୌଣସି ଲୋକକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି, ନାହିଁ ତ ସେ ନିଜେ ଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଏ ରହସ୍ୟ-କାଳ ଭେଦ କରିବାକୁ ତାଙ୍କର କୌତୂହଳ ଆହୁରି ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା ।

ସେହିଦିନ ପୁଲିସ୍ ଥାନାକୁ ଏତଲା ପଠାଗଲା ।

×

×

×

ଦିନେ ମାଳମଣିଙ୍କ ମା ମାଳମଣିକୁ ଡାକ କହିଲେ, “ହଇରେ ମାକୁ । ମଉଡ଼ ଚୋରି କଥା କଣ ହୋଇଛି, ଶୁଣିଲୁଣି ?”

ମାଳମଣି କହିଲା, “ହଁ ଶୁଣୁଛି, କବରୀରେ ମାମଲା ଯାକେ ଗଲାଣି ?”

ମାଳମଣିର ଏପରି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଭାବ ଦେଖି ମା’ଙ୍କ ମନରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଲା । ସେ କହିଲେ, “ଭାଇଟା ଏମିତି ସାଶୁ ହେଉଛି, ତୋତେ କଣ ଟିକିଏ ବାଧୁ ନାହିଁ ? ତୋର ଏସବୁ କି ଡଙ୍ଗାରେ ମାକୁ ?”

ମାଳମଣି କହିଲା, “ତୁ ବୃଥା ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛୁ କାହିଁକି ? କଥାଟା ମକଦ୍ଦମା ଉପରକୁ ଅଇଲଣି, ଭଲ ହେଲା । ତାହାହେଲେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଅଦାଲତରେ ସମସ୍ତେ ବୁଝିପାରିବେ ଯେ, ରାଧାଶ୍ୟାମ ଦାସଙ୍କ ସୁଅମାନେ ଏସବୁ ପ୍ରଲେଭନର ଅନେକ ଉପରେ ।”

ମାଳମଣିଙ୍କ ମା ଏ କଥାରେ କି ଉତ୍ତର ଦେବେ ଠିକଣା କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭାଇଙ୍କୁ କୌଣସି କଥା କହିବାକୁ ଗୁଳମଣି ଅନେକ ଶୁଣ ପକାଇ ମାକୁ ବାରମ୍ବାର ନିଷେଧ କରିଥିଲା । ସେହି କଥା ସ୍ମରଣ କରି ସେ ନିରବ ରହିଲେ ।

ଆଜି ମୋହର ଶ୍ରେଣୀ ମକଦ୍ଦମାର ବିଷୟର ତାରିଖ । ପେନାଲ କୋଡ୍ (ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନ)ର ଅମୋଘ ବିଧିବିଧି ଅନୁଯାୟୀ ହୋଇ କୁଳମଣି ଆଜି ଅଦାଲତରେ ଆପାର୍ମିବୁଦ୍ଧ ଦଣ୍ଡାୟମାନ । ଶେଷତଳ କଣ ହେବ ଜାଣିବା ଲାଗି ଅନେକ ଲୋକ ଅଦାଲତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ସେହି ଭଦ୍ରଲୋକମାନେ ଗ୍ରାଣ୍ୟାମ ବାବୁଙ୍କ ଦୁଃସ୍ଥ ପରିବାରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରିବେ ବୋଲି ନାନା ଆଶ୍ୱାସନ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସନୟନ ମଣ୍ଡନ କରିବାକୁ ଭୁଲି ଯାଇ ନାହାନ୍ତି । ଭବଭଙ୍ଗୀ ଓ କଥାବାଣୀରୁ ସେମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହାଦିଶୟ ଶୁଷ୍କ ପ୍ରକାଶ ପାଉଅଛି । ମକଦ୍ଦମାର ପରିଣାମ କଣ ହେବ ବୁଝିପାରି କିଏ ନ ଲାଲ୍ ଇଚ୍ଛାକ୍ତମେ ଆଜି ଅଦାଲତରେ ଅନୁପସ୍ଥିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

ମୁଦେଇ ଚରଫରୁ ସମସ୍ତ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଶୁଣି ଶେଷ ହୋଇଅଛି । ମୁଦାଲା ଚରଫରୁ କୌଣସି ସଂଘଟକ ସାକ୍ଷୀ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେବଳ ମୁଦାଲାର ଶେଷ ଜବାବ ନିଆଇଲେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେବ । କୁଳମଣି ଆନୁପୂର୍ବିକ ସବୁ ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଗଲା ଓ ହାକିମ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସବୁ ଲେଖିଗଲେ । ଶେଷରେ ମୁଦେଇ ଚରଫରୁ ଓଜ୍ଜ୍ୱଳ ଉପେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ସ୍ମରଣ ଅନୁସାରେ ହାକିମ ମୁଦାଲାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପରେ ସେ କୁଳମଣିକୁ ପଚାରିଲେ, “ମୋହରତକ ପାଇଲେ ତୁମର ସବୁ ଦେଖା ପରି ଶୋଧ ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ତୁମେ କାହା ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲ ?”

ଏ କଥା ଶୁଣି କୁଳମଣି ନଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହେଲା ଓ ବିରକ୍ତ ସଦୃଶରେ କହିଲା, “ହଁ, ଏ କଥା ମୁଁ କିଏ ଲାଲ୍ କରୁଛି ମୋହରିର ବୃନ୍ଦାବନ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ପରିହାସରେ କହିଥିଲି, ଏଥିରୁ କଣ ଆପଣ ସାବଧାନ କରୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ମୋହର ନେଇଛୁ ବୋଲି ?”

ହାକିମ—ନା ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରମାଣ ଅଛି, ତୁମ ନିଜ ସାକ୍ଷ୍ୟ ତ ତୁମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରମାଣ ।

କୁଳମଣି—ହଁ, ସେତେବେଳେ ଅନ୍ୟ କିଛି ସନ୍ଦାନ ନ ମିଳିଲା, ମୁଁ ସେ ଏଥିଲାଗି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟୀ, ତାହା ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର କରୁଅଛି, କିନ୍ତୁ—

ଉପେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ହାକିମଙ୍କୁ ଅନାଇ ଉପସ୍ଥାପନ କହିଲେ, “ହଜୁର, ଏ ଜବାବଟା ଲେଖା ଯାଉ ।”

ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଲେଖା ହେଲାବେଳେ ଓଞ୍ଜଳ ମହାଶୟ ସମ୍ଭାଷଣର ସମ୍ଭାଷଣ ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଥିବା ଓଞ୍ଜଳଙ୍କ କାନରେ କହିଲେ, “ଯେପରି ତାହାରେ ପକାଇ ଦେଇ ଅପଳ କଥାଟା ନ କହି ଯିବ କୁଆଡ଼େ ? କିନ୍ତୁ ଟୋକାଟା ଯାହାହେଉ ଖୁବ୍ ଗୁଲାଇ ।”

ମାନମଣି ଯେତେବେଳେ ଅଦାଲତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ସେତେବେଳକୁ କୁଳମଣିର ଜବାବ ଶେଷ ହୋଇଛି ଓ ହାକିମ ସ୍ଥିରସ୍ବରରେ ବସି ରହି ଲେଖୁଅଛନ୍ତି । ମାନମଣି ଉଦାସୀନ ସ୍ବରରେ ଦଣ୍ଡକମଣ୍ଡଳୀ ମଧ୍ୟରେ ଛୁଟା ହୋଇ ଚରୁଦ୍ବାରକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । କୁଳମଣିର ଆଖି ମଧ୍ୟ ସଜ୍ଜା ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଦେଖିଲା, ତାଙ୍କଠାରେ ଚନ୍ଦ୍ରା ବା ଦୁଃଖର ଲକ୍ଷଣ ଲେଖାଯି ନାହିଁ—ସେ ମୁଖ ଚରକାଳ ଯେପରି ପ୍ରସନ୍ନ ଓ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । କୁଳମଣି ଆଉ ସଜ୍ଜା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ତାର ଚକ୍ଷୁ ଆସେ ଆସେ ନତି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ଦଣ୍ଡଟା କଣ ହେବ ଜାଣିବା ଲାଗି ସମସ୍ତେ ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଅଛନ୍ତି । ଅଦାଲତ ଗୃହଟି ମାରବ ନିଗ୍ରହ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଥରେ କୁଳମଣି ଉପରେ ଓ ଥରେ ହାକିମଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ୁଅଛି । ହଠାତ୍ ବାହାରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଲମାଲ ଶୁଣାଗଲା । ସମସ୍ତେ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ଦେଖିଲେ, ସ୍ବୟଂ କସନ୍ ଲାଲ ଗଳଦ୍ବୟମ୍ ହୋଇ ଜନତା ଭେଦ କରି ଅସ୍ତ୍ରସ୍ବର ହେଉଅଛନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଆହୁରି ଗୋଟିଏ ଲୋକପ୍ରବାହ । କସନ୍ ଲାଲ ହେଉ କଷ୍ଟରେ ଭିତ୍ତି ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି ଏକଲାସ୍ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଓ ଉଦ୍ବେଗିତ ସ୍ବରରେ ଚିତ୍କାର କରି କହିଲେ, “ହଜୁର, କୁଳମଣିକୁ ଖଲାସ ଦିଆଯାଉ, ଅପଳ ରୋଗ ଧରାପଡ଼ିଛି—ସାକ୍ଷୀ ପ୍ରମାଣ ଦରକାର ନାହିଁ, ସାଥେସାଥେ ମାଲ ବରାମଦ ।” କସନ୍ ଲାଲଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ସମସ୍ତଙ୍କର ବିସ୍ମୟର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ନିଜେ କୁଳମଣି ମଧ୍ୟ ଅତିଶୟ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ କସନ୍ ଲାଲଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲା ।

କସନ୍ ଲାଲ ଟିକିଏ ସୁସ୍ଥିର ହୋଇ ସବୁକଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଗଲେ । ଘଟଣା ଦିନ କସନ୍ ଲାଲଙ୍କ ଘର ଗୁଲର ସିରିଆ ମଙ୍ଗୁ ଲାଲକୁ ଧରିଦୋକାନ ନିକଟରେ ଛୁଟା ହୋଇଥିଲା । ମାନମଣି ବାକ୍ସରୁ ମୋହର କାଢ଼ି ଦେଖିବା ସମୟରେ ତାର ଦୃଷ୍ଟି ତହିଁ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ତାର ଲୋଭ ହୋଇଥିଲା କି ନା, କୁହାଯାଇ ନ ପାରେ । କିନ୍ତୁ କୁଳମଣି

ଗୋଦାମୟ ଶୁଣିବା ପରେ ସେତେବେଳେ ସେ ଦେଖିଲା ନିକଟରେ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି, ନୀଳମଣି ଦୂରରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ କାହା ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଅଛନ୍ତି, ସେ ଆଉ ଲୋଭ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସୁସୋର ଅନେକ ଭଲ ଲୋକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଶ୍ଵେର କରିଦେବ । ସିରିଆର ଶୁଭ ପଦଆ ଗୋଟିଏ ମେସ୍‌ରେ କାମ କରେ । ସେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମାଲିକଙ୍କ ଶୁଭ ପାଖକୁ ଶୁଣିବା କରନ୍ତେ । ମୋହର ସକାଶେ ସେତେବେଳେ ନାନା ଧୂମ୍‌ଧତ୍ତକ ଲାଗିଲା, ସିରିଆକୁ କେହି ସନ୍ଦେହ କରବା କଥା ଗୁଡ଼ିକ, ତାର ନାମ ଗନ୍ଧ ସୁଆ କେହି ଧରିଲେ ନାହିଁ । ତାକୁ ସନ୍ଦେହ କରବାର ମଧ୍ୟ କିଛି କାରଣ ନ ଥିଲା । ତା ପରେ କୁଳମଣି ନାମରେ ସେତେବେଳେ ମକଦ୍ଦମା ଶୁଣିଲା, ଦୁଇ ଭାଗ୍ୟାଳୁ ନିଶ୍ଚୟ ମାରି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇଗଲେ । କଥା ହେଲା ସେ ଦଶହରା ଛୁଟି ତ ଆଉ ଅଳ୍ପଦିନ ରହିଲା, ସେହି ସମୟରେ ପଦଆ ମୋହର ତଳ ଶାଙ୍ଗରେ ଘରରୁ ନେଇ ଯିବ, ଅନ୍ୟ କାହା ହାତରେ ପଠାଇବା ନିଶ୍ଚୟ ନୁହେଁ । କିଛି ଦିନ ପରେ ମେସ୍‌ରେ ଗୋଟିଏ ପିଲାର ଟଙ୍କା ଶ୍ଵେର ଯିବାରୁ ସେ ଦିନ ସକାଳେ ଶୁକର ପୂଜାହାଣ୍ଡିର ଜନସମାସ ପେଡ଼ି ପେଟର ଖାନ୍‌ତଲସ କରାଗଲା ଓ ପଦଆର କରାଯିବ ତାହା ବାକ୍ସ ମଧ୍ୟରୁ ଟଙ୍କା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଶ୍ଵେରଟି ମୋହର ବାହାର ପଡ଼ିଲା । କିସନ୍ ଲାଲଙ୍କ ମୋହର ଶ୍ଵେର କଥା ମେସ୍‌ର ପିଲମାନଙ୍କୁ ଅବଦତ ନ ଥିଲା ଓ ପଦଆର ଶୁଭ ସେ କିସନ୍ ଲାଲଙ୍କ ଘରେ ଥାଏ, ଏ କଥା ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି । କଥାଟା କଣ, ଅନୁମାନ କରବାକୁ ଆଉ ବେଶି ସମୟ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ସେମାନେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମୋହର ସହକ ପଦଆକୁ ଘେନି କିସନ୍ ଲାଲଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । କିସନ୍ ଲାଲ ତ ସବୁ କଥା ଶୁଣି ଅବାକ୍ ! ସିରିଆ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଅତ୍ୟର୍ଥ ପ୍ରମାଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବେଶିକ୍ଷଣ ଭୁବୁଡ଼ା ଭୁବୁଡ଼ି କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ସବୁକଥା କହି ମୁନବର କୃପାକ୍ଷୀ କରବାକୁ ଲାଗିଲା । କିସନ୍ ଲାଲ ଆଉ ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ବିଳମ୍ବ ନ କରି ସିରିଆକୁ ଧରି ଅଦାଲତରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ।

ସବୁ କଥା ଶୁଣି ହାକିମ କୁଳମଣିକୁ ଖଲସ ଦେଲେ ଓ ମକଦ୍ଦମାର ବିଚାର ଅନ୍ୟ ତାରିଖକୁ ମୁଲତବ ରହିଲା ।

କୁଳମଣି ସେତେବେଳେ ବାହାରକୁ ଆସିଲା, କେହି ଆଲିଙ୍ଗନ, କେହି କରମଦ୍‌ନ ଇତ୍ୟାଦି କରି ତାକୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରି ପକାଇଲେ । କିସନ୍ ଲାଲ କୁଳମଣି ପ୍ରତି ସହେନ୍ଦ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରି ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କହିଲେ, “ତୁମ ନିଜ ଦୋଷରୁ ଏତେ କାଣ୍ଡ ହେଲା । ତୁମପରି ଚରୁର ଲୋକ ସେ ଏପରି ନିବୋଧ

ଭବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ, କିଏ ଏହା ଭବିଷ୍ୟ ? ଯୋଗକୁ କଥାଟା ସିନା ଧରା ପଡ଼ିଗଲା, ନ ହେଲେ ଆଜି— ମୁଁ ବା ଏତେ କଥା ଜାଣନ୍ତି କିପରି ?”

କୁଳମଣି କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଚାଲି ଘୋର ରହିଲା । ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଘଟଣା ତାକୁ ପ୍ରତ୍ନେକିକା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ସେ ସେ ଖଲସ ହୋଇଅଛି, ଏ କଥା ସେ ପୂରା ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରୁ ନ ଥାଏ ।

ଭାଇକୁ ଦେଖି କୁଳମଣିର ହୃଦୟ ଅନୁତାପରେ ଦବ୍ଧ ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କୁ କଣ କହିବ, ସେ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଉଭୟେ ଯେତେବେଳେ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଯାଇ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ, କୁଳମଣି କହିଲା, “ଭାଇ, ମୁଁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଅପରାଧ କରିଛି, ମୋତେ କ୍ଷମା କର ।” ଏହା କହି ସେ ମାଳମଣିକୁ ସନ୍ଦେହ କରିଥିବା କଥା ସବୁ କହିଗଲା ।

ଏକଥା ଶୁଣି ମାଳମଣି ଟିକିଏ ଚିନ୍ତାକରି କହିଲା, “ଏସବୁ କଥା ତ ମୋତେ ନ କହିବାରୁ ଏତେ ରଣୋଗଳ ହେଲା । ମୁଁ ମଧ୍ୟ କେତେ କଥା ଗୁମନାଜ୍ଞ-ଠାରୁ ଗୋପନ ରଖି ଇଚ୍ଛା କରି ନାହିଁ । ଟଙ୍କା ଲାଗି ମହାନିମାନେ ଅସ୍ଥିର କରିବାରୁ ମୁଁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଚାଲି ଚାଲି କରିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲି ଯେ, ଏ ସାମାନ୍ୟ ଟଙ୍କାରେ ଘର ଖର୍ଚ୍ଚ ଚଳି ଦେଖା ପରିଶୋଧ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ଏଥିଲାଗି କିଛିଦିନ ମୋତେ ଖଣ୍ଡେ ଟିକିଏନ୍ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତା ପରେ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ କମ୍ପାନୀର ମେନେଜରଙ୍କୁ ଧରାଧରା କରି ଗ୍ରହାଣାନାରେ ଖଣ୍ଡେ ଠିକା କାମ ଯୋଗାଡ଼ କରି । ସେଠାରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସାତଟାଠାରୁ ଦଶଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହୁଏ । ସମସ୍ତ ସମୟରେ ଘରଠାକୁ କାଗଜପତ୍ର ଆଣି କାମ କରେ । ଏଥିରେ ହାତୁଡ଼ାରି ମାସରେ ପନ୍ଦର ଟଙ୍କାରୁ କମ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଏ ଟଙ୍କାରୁ ଗୋଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ହାତରେ ନ ରଖି ପାଇଲା ମାତ୍ରକେ ମହାନିମାନଙ୍କୁ ଶୁଦ୍ଧି ଦିଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ ହୋଇଗଲା । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ମୁଁ ଖଣ୍ଡେ ଦୁଇଶହ ପାଠ୍ୟ-ପୁସ୍ତକ ଲେଖିଥିଲି । ମୋର ତ ଆଉ ଛପାଇବାର ବଳ ନାହିଁ । ମେନେଜର କଣ କେଜାଣି ବିଶ୍ୱାସ କମ୍ପାନୀ ତରଫରୁ ବହୁତକ ଛପାଇ ଦେଲେ । ସେ ବହୁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରୁପେ ମନୋମତ ହୋଇ ଥିବାର ଶୁଣି ଏବେ ଏହା ଦିନ ତଳେ ବହୁ ସକାଶେ ସେ ମୋତେ ଶହେଟା ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲେ; କହିଅଛନ୍ତି, ଦୁଃଖ ସ୍ୱପ୍ନର ସ୍ୱପ୍ନର ସ୍ୱପ୍ନରୁ ଏ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ପକା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଦେବେ । ଏ ଟଙ୍କାଟା

ପାଇ ମୁଁ କେତେଜଣଙ୍କର ପାଞ୍ଜିରୀ ସମୁଦାୟ ରୁଟାଇ ଦେଇଅଛି । ଆଉ ଜଣେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ସାମାନ୍ୟ ଟଙ୍କା ବାଙ୍କି ଅଛି । ମୁଁ କେବଳ ଏଥିରୁ ପନ୍ଦର ଗୋଲଟା ଟଙ୍କା ବାପାଙ୍କ ଫଟୋ ଖଣ୍ଡ ଏନଲାର୍ଜ୍ (Enlarge) କରାଇବା ପାଇଁ ହାତରେ ରଖିଥିଲି । ମା ବରକ୍ର ହେବେ ବୋଲି ମୁଁ ଆଶିଷପାଉଁ ଏସବୁ କଥା କାହାକୁ ଫିଟେଇ କହି ନ ଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଏଥିରୁ ଏପରି ବିପତ୍ତି ଫଳ ହେବ ବୋଲି କିଏ ଜାଣିଥିଲା ?”

ଏସବୁ କଥା ଶୁଣି ଭୁଲମଣି ନିବାକୁ ବିସ୍ମୟରେ ଭଲକ୍ରୁ ଚାହିଁ ରହିଲା ।

— — —

ପ୍ରତିଦାନ

ସେ ଦିନ ଘାଟିରେ ନିଦ୍ରାରେ ବ୍ୟାଘାତ ହେବାରୁ ମୁଁ ବଢ଼ିଶେରରୁ ଆସି ଦାଣ୍ଡପରେ ଟିକିଏ ଶୋଇଥିଲି । ନିଦ ସେ ଠିକ ହୋଇଥିଲା, ଏପରି ନୁହେଁ; ତେବେ ମୁଁ ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାରେ ନ ଥିଲି । ଏହିପରି ଅର୍ଦ୍ଧ ସୁସ୍ୱପ୍ନ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧ ଜାଗରଣରେ ରହି ମୁଁ କେତେ ଗୁଡ଼ାଏ କଅଣ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲି । ସ୍ୱପ୍ନ କଥା ମୋର କିଛି ମନେ ନାହିଁ; ତେବେ ମନଟା କିପରି ଗୋଟାଏ କରୁଣ ଲବରେ ପୁଣି ହୋଇ ଉଠିଥିଲା, ଯେପରି କି ଖଣ୍ଡେ ଅଜଣା ବିଷାଦର ମେଘ ଆସି ସମସ୍ତ ଦୃଢ଼ତାକୁ ଅଛନ୍ନ କରି ରଖିଛି । ଏପରି ସମୟରେ ହରିଆ ଗୁଳର ଆସି ଡାକିଲା, “ବାବୁ, ବାବୁ, ମଧୁବାବୁ ଆସିଛନ୍ତି ।”

ମୋର ହୃଦୟରେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେପରି ଏକାଧାର ହୋଇ ସ୍ଥଗିତ ହେଲା । ମୁଁ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ବିଛଣାରୁ ଉଠିଯିବା ହୋଇ ହୋଇ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲି, “ଏଁ, ଏଁ, ମଧୁବାବୁ ! କେଉଁ ମଧୁବାବୁ ?”

ହରିଆ କହିଲା, “ହେଉ କିଲକି ବାବୁ ଡାକୁଛନ୍ତି ।”

“ଓଃ !” — ଗୋଟାଏ ଗଭୀର ଘାସ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ମୁଁ କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହିଲି । ପରେ କହିଲି, “ତାଙ୍କୁ କହି ଦେ, ମୋ ଦେହ ଆଜି ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ, କାଲି ଆସିବେ ।”

ଏତକ କହି ଦେଇ ମୁଁ ପୁନଶ୍ଚ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ିଗଲି । ମୋର ବନ୍ଧୁ ସ୍ଥଳ ଦ୍ୱିଗୁଣ ବେଗରେ ସ୍ୱପ୍ନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସମସ୍ତ ଧମନୀରେ ଉଷ୍ମ ଚାଡ଼ିତ-ପ୍ରବାହ ଖେଳିଗଲା । ବହୁଦିନର ଗୋଟିଏ ସ୍ମୃତି ଦୃଢ଼ତାର ଅନୁସ୍ଥାନ ଭେଦ କରି ବୁଦ୍ଧୁଦପରି ଉପରକୁ ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲା । କ୍ଷମେ ସେ ବିସ୍ମୃତିର ରାଜ୍ୟ ଗୁଡ଼ି ଶୁଷ୍କରୁ ଶୁଷ୍କତର, ଆହୁରି ଶୁଷ୍କତର ହୋଇ ଉଠିଲା । ଦେଶକାଳର ସମସ୍ତ ବ୍ୟବସାୟ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା । ଅଗତ ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ସ୍ମୃତି ଅଜ ମୋ ଚକ୍ଷୁ ଆଗରେ ପୁନଶ୍ଚ ଅଭିମତ ହୋଇଗଲା ।

ସେ ଆଜିକି ଅନେକ ଦିନର କଥା । ତା ନାମ ଥିଲା ସେହି ମଧୁ । ଆମ୍ଭେମାନେ କଟକ କଲେଜରେ ବରବର ଏକ ସଙ୍ଗରେ ପଢ଼ି ଆସୁଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରେଣୀର ଆଳାପ ପରିଚୟ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା କଟକଠାରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଏତେ

ସନ୍ଧ୍ୟା ୦ ଥିଲା । କଲିକତାକୁ ଆସି ଏକା ମେସ୍‌ରେ ରହିବାରୁ ସେ ଦୁହେଁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ କମିଗଲା ।

ସେ ବର୍ଷ ଶ. ଏ. ପଟ୍ଟଣାରେ ଆମେ ଯେ କେତେ ଜଣ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଥମ ମୋଡର ଛାତ୍ର ପାଇଲୁ, ତା ମଧ୍ୟରୁ କେତେ ମାରୁଆଡ଼ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ପରି ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ କରିବା ଲାଗି ଓଡ଼ିଶାର ଶୁଣାଆଡ଼େ ଖେଦଗଲେ । ବାଙ୍କୀ ଆମେ କେତେ ଜଣ ଏଥିରେ ପ୍ରମୁଖ ନରହି ଆମ ବିଦ୍ୟାର ଜାହାଜ ଉପରେ ଉପାଧିର ଧୁଳା ଉଡ଼ାଇ ଗଜେନ୍ଦ୍ର ଗମନରେ ବଙ୍ଗରାଜ୍ୟମାନକୁ ବ୍ୟବସାୟ ପାଇଁ ରମାନା ହେଲୁ । ନଙ୍ଗର ପକାଇ ଭିତରକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲୁ ଯେ ବାପୁବଳ ଯାହା ଶୁଣିଥିଲୁ, କଲିକତା ସ୍ତର ମାଳା ମୋତି ମାଣିକ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଜନ୍ମରାଜ୍ ଜନପର କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥଳୀ, ସେ କଥାଟା ଠିକ୍—ବର୍ତ୍ତମାନ ଅପେକ୍ଷା ଡେଇଁ ବେଶି । ଆମ ପୂର୍ବରୁ ଆଉ କେତେଜଣ ବ୍ୟବସାୟୀ ମଧ୍ୟ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱଦେଶକୁ ଫେରି ନାହାନ୍ତି—ଫେରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆଉ ତାଙ୍କର ବେଶି ଡେରି ନାହିଁ । ସେମାନେ ପଥ-ପ୍ରଦର୍ଶକ ହୋଇ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କେତେଗୋଟି ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୋଦାମ ସଙ୍ଗେ ଚିହ୍ନା-ପରିଚୟ କରାଇ ଦେଲେ ଏବଂ ଆମ୍ଭେମାନେ ମଧ୍ୟ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଠିକଣା କରି ନେଇ ଟିକିଏ ବସି ଯି ରହିଲୁ । କେବଳ ଏତିକି ନୁହେଁ, ସ୍ୱଦେଶରେ ଏହି ବେପାର-ମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଶୀଘ୍ର ବୁଝିପାରିଲୁ ଯେ, କଲିକତା କେବଳ କୁବେରପୁରୀ ନୁହେଁ, ଏହାକୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଅମରବଣୀ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଭ୍ୟୁକ୍ତ ହେବ ନାହିଁ । ଏଠାରେ ବ୍ୟବସାୟ ମଧ୍ୟ ଚଳିପାରେ, ଆଉ ପାରିଜାତ ସୌରଭ ଗ୍ରହଣ, ସୁରସୁନ୍ଦରମାନଙ୍କର ଘରୋଇ ଶ୍ରବଣଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସୁଧାର ଆସ୍ବାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମିଳିପାରେ । ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧରେ ରାଜ୍ୟାଧିକାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦକ୍ଷିଣା ସ୍ୱରୂପ କିଛି ଲାଗୁନ ଦ୍ରବ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମହତ୍ କରାଯାଇପାରେ, କେଉଁ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି ସେ ସୁଯୋଗ ଛାଡ଼ି କେବଳ ରକ୍ତପାତରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହିବ ?

ଆଉ ମଧ୍ୟ କାହାଣୀରେ ଶୁଣାଥିଲୁ ଯେ, ଆମ ଦେଶର କେତେକ ସାଧବ ପୁଅ ଏଠାକୁ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ମାଜୁଣୀ ଘରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ କୌଣସି ରାଜନେମା ସଙ୍ଗେ ଦୁଃଖଜୀବୀରେ ସଫସ୍ତ ହାରି ଶେଷରେ ଘରକୁ ଫେରିବା ବେଳେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଭେଲ ମାଲରେ ବୋଇତ ବୋହାଇ କରି ସ୍ୱଦେଶକୁ ଫେରିଗଲେ । ଗିଲ୍‌ଟି ମାଲ କାଟି ଛୋଇଗଲା ସତ (ଦୁନିଆରେ ସବୁ ମାଲର କାଟି ଥିଲା), ତେବେ ଚିହ୍ନାସ୍ତ ଗରହାକମାନେ ବୁଝିପାରିଲେ ଯେ ସବୁ ଘରା ମାଲ ନୁହେଁ । ପୂର୍ବରୁ ସତର୍କ ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ରାଜକନ୍ୟାର

ଲେଇ ଯମୁଲିବା ଆମ୍ବମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବଡ଼ ଦୃଷ୍ଟିର ହୋଇ ଉଠିଲା ଏବଂ ଆମ୍ବେ-ମାନେ ଶେଷରେ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ପଞ୍ଚା ପଞ୍ଚା ହୋଇ ଯାଇ ମାଳୁଣୀ ଘରେ ବୁଣି ହେଲୁ । ଯେଉଁ ବ୍ୟବସାୟରେ କେନ୍ଦ୍ର କେବେ ଲଭିବାନ୍ ହୋଇ ନାହିଁ, ଆମ୍ବେ ବା ହୁଅନ୍ତୁ କିପରି ? ଘରଠାକୁ ଖବର ଗଲା, ଏଠାରେ ମାଲ ଯେପରି ସୁଲଭ, ସ୍ପେଶାଲ୍ ଫେରିଲେ ଦଶପଟ ଲଭ ହେବ; ଅତଏବ ଆଉ ମୂଲ୍ୟବଦ ଆବଶ୍ୟକ ।

ସବୁ ଦଳରେ, ସବୁ ସମାଜରେ ଗୋଟା କେତେ ଗୋଠଛଡ଼ା ଥାନ୍ତି । ଇତିହାସ ପୁରାଣ ସମସ୍ତେ ଏହାର ସାକ୍ଷୀ । ଆମ ଦଳରେ ମଧୁ ଠିକ୍ ସେହିପରି । ସେ ବଳଦାୟୀତାରୁ ଘାଟିଆ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଅତଏବ ସେ ବ୍ୟବସାୟ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି କାଣେ ନାହିଁ ।

ସେ ଦିନବେଳେ ଗୋଦାମକୁ ଯାଇ ଶଗଡ଼ ବନ୍ଦି କରି ଆସେ ଏବଂ ଶୁଣିବେ ଘରକୁ ଆସି ଲଭ ଲେକସାନର ଖାତା ମିଳାଇ ମିଳାଇ ଶୋଇପଡ଼େ । ତାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କିଛି ପଚାରିଲେ ସେ କହେ, “ସାଇ, ଅଦାବେପାରିର ଜାହାଜ ଖବରରେ କାମ କଅଣ ? ମୁଁ ବ୍ୟବସାୟ କରିବାକୁ ଆସିଛି, ବ୍ୟବସାୟ କରିବି, ମୋର ପାରିକାତ ପ୍ରତ୍ୟାକ୍ଷରେ କି ଆବଶ୍ୟକ ?”

ଫଳେପରେ କହୁବାକୁ ଗଲେ, ଆମ୍ବେମାନେ ଯେପରି କଲେକ୍ଟର ଲେକ୍ଚରରେ Percentage (ଶତକରା ଯେତକ ରଖିବା ଦରକାର ତେତକ) ମାତ୍ର ରକ୍ଷା କରି ସ୍ବାଧୀନ କକ୍ଷଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ରାଜ୍ୟସ୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ବହୁଦର୍ଶୀତା ଅର୍ଜ୍ଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲୁ, ଏକଦେଶଦର୍ଶୀ ମଧୁ ସେହିପରି ମୁହଁରେ ଗୁଣ୍ଡି ବାନ୍ଧିଦେଇ କେବଳ ମାଲ ବୋର୍ଡ଼ିଂରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲା । ମଧୁର ଅରସିକତା ଦେଖି ତା ପ୍ରତି ଆମ୍ବମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଦୟା ହୁଏ ଏବଂ ତାହାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟଦକ୍ଷାରେ ଆମର ଯେ ଟିକିଏ ଭୀଷୀ ନ ହୁଏ, ଏପରି ନୁହେଁ । ତମେ ମଧୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଟା ବିଦ୍ରୁପ ହାସ୍ୟ ପରିହାସର ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଆମ ମେସର ଯୋକ୍ତାବୁଦ୍ଧ ବେଳକାଳ ଉଣି ଏହି ଲକ୍ଷପଟା ଉପରେ ନିଜ ନିଜର ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ କୌଶଳଟା ପରୀକ୍ଷା କରି ନିଅନ୍ତି । ଲକ୍ଷପଟା କିନ୍ତୁ ହିନ୍ଦୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ସବୁଦିନ ସ୍ଥିର ଓ ଚଞ୍ଚଳ ରହିଥାଏ । ମଧୁକୁ ଦିନେ କେନ୍ଦ୍ର ଭରକେନ୍ଦ୍ର ହସ୍ତାବହାର ଦେଖି ନାହିଁ, ବରଂ ଅନେକ ଥର ତା ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମ୍ମିଳିତ ଚେଷ୍ଟା ବ୍ୟର୍ଥ ହେବାର ଦେଖି ଆମ୍ବେମାନେ ଅସହସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ୁ ।

ସଦୃଶା ଗୁଣଟା ଅନେକ ପରିମାଣରେ ମଧୁର ପ୍ରକୃତିଗତ ହେଲେ ମୁକ୍ତା ଏ ସ୍ଥଳରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ତାକୁ ଲୁଚିଯିବ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । କୌଣସି କଥାରେ ମଧ୍ୟ କିଛି ପ୍ରତିବାଦ କଲେ ସେହିଟା ଆମମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ଅସହ୍ୟ ହୋଇପଡ଼େ । ଯେଉଁ ସତ୍ତ୍ୱବଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋରୁକାନ୍ଧରେ ଲୁଆଳି ଦେଇ ତାହାଦ୍ୱାରା ଭୂମି କର୍ଷଣ କରେ, ସେହି ସତ୍ତ୍ୱବଳରେ ସୋଡ଼ା ପାଣିରେ ଲଗାମ ଦେଇ ମନୁଷ୍ୟ ନା ଉପରେ ସଫାର ହୁଏ, ସେହି ସତ୍ତ୍ୱବଳରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ମଧୁ ଉପରେ ଜବରଦସ୍ତି ଯଥେଚ୍ଛାଭାର କରି ବିଦଗ୍ଧରେ ଶୁଷ୍କ ନାରସ ଜୀବନକୁ ଟିକିଏ ସରସ କରି ନେଉଁ । ଏପରି ଅବିଦମ୍ବାଦିତ ସତ୍ତ୍ୱକୁ ମଧୁ ଯଦି ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରେ ତାହାହେଲେ ତାହାଠାରୁ ଧଳା ଅସ୍ୱାସ୍ତ୍ୟ କଥା ଆଉ କଣ ଅଛି ? ମଧ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଆଦୌ ବିଚଳିତ ହୁଏ ନାହିଁ, ଏପରି କି ଅନେକ ଥର ସେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେ କୌତୁକରେ ଯୋଗଦେବ ।

କାହିଁକି କେଳାଣି, ମୋତେ ମଧୁ ଟିକିଏ ବଡ଼ ସୁଖ ପାଏ ଏବଂ ମୋ ପାଖରେ ମନ ଫିଟାଇ ଦିଅ କଥା ମଧ୍ୟ କହେ । ତାହା ବୋଲି ମୁଁ ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଏତକ ପାଇବାର ବେଶି ଉପଯୁକ୍ତ ତାହା ନୁହେଁ; ବରଂ ମଧୁକୁ ଅପଦସ୍ଥ କରିବା ଲାଗି ନୂତନ ନୂତନ ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନ କରିବାରେ ମୁଁ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଗ୍ରଣୀ । ତେବେ ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ମଧୁପ୍ରତି ବିଶେଷ କିଛି ଅଭ୍ୟାସ କରି ନାହିଁ । ଆଉ ବାସ୍ତବିକ ମଧ୍ୟ ମଧୁର ଦୁରବସ୍ଥାରେ ମୋର ମନରେ ତା ପ୍ରତି ସମୟ ସମୟରେ ଚଳି ଦିଆ ହୁଏ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟମାନେ ଯେ କୌଣସି ମନ୍ଦ ଅଭିପ୍ରାୟରେ ମଧୁ ପ୍ରତି ଏପରି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି, ତାହା ନୁହେଁ; ବରଂ ଭିତରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ତା ପ୍ରତି ଗୋଟାଏ ସ୍ନେହର ଆକର୍ଷଣ ଥାଏ । କେବଳ କୌତୁକ ଦେଖିବା ଲାଗି ସମସ୍ତେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରକୃତିରେ ଅନ୍ୟ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଏତେ ଆମୋଦ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଆମୋଦ ଆହ୍ଲାଦରେ ଆମ ମେଣ୍ଟି ହଟିବା ସରଗରମ ଥାଏ ।

ଗ୍ରୀଷ୍ମଋତୁ ହେବାକୁ ଆଉ ଖେଳି ଦିନ ନାହିଁ । ଗୁହର ଶାନ୍ତିମୟ ଗୋଡ଼କୁ ଫେରିଯିବା ଆଶାରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ପଡ଼ାପଡ଼ିର ଯେ ଶାଣ ଚଳନଟି ଥିଲା, ତାହାକୁ ଛୁଣାଇ ଦେଇ ଖୁଞ୍ଚିରେ କଲିକତା ସହର ତମାମ୍ ପ୍ରଜାପତି ପରି ଦାଉଁଶି ଖାଉଛୁ । କେବଳ ମଧୁ ନଥିବାରୁ ମଜଲିସ୍ ଖୋଲିପଣ ଜମି ପାରୁ ନାହିଁ । ବାସ୍ତବିକ ମଧୁର ଅଭାବକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅନ୍ତରର ସହୃଦ ଅନୁଭବ କରୁଛୁ ।

ଦିନେ ପନ୍ଥା ସମୟରେ ମୁଁ ଓ ବିଶ୍ଵନାଥ ଶ୍ଵେତନ ଆଡ଼େ ଚାଲି ଯାଇଥିଲୁଁ ।
 ଫେରିବା ସମୟରେ ହାବଡ଼ାପୋଲ ଉପରେ ଟିକିଏ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ନିଗଳନରେ
 ଚଢ଼ୁକରଣେ ଶୀତା ଦେଖୁଥିଲୁଁ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଥା ପରେ ବିଶ୍ଵନାଥ କହିଲେ, “କାଲି
 ଅପ୍ରେଲ ପଡ଼ିଲା ନାଁ ?” ମୁଁ କହିଲି, “ହଁ, କାହିଁକି ?”

ବିଶ୍ଵନାଥ କହିଲେ, “ଏଥର ମଧୁ ଘରକୁ ଚାଲିଯାଇ All fool's dayଟା
 ମାଟି କରି ଦେଲା ।”

ମୁଁ କହିଲି, “ଆରେ ସତେ ତ ! ବର୍ଷକର ଗୋଟାଏ ଦିନ କଅଣ
 ଚୁଛାଟାରେ ଚାଲିଯିବ ?” ପରେ ମୁଁ ଟିକିଏ ଜାଗା ବଦଳି କହିଲି, “ଆଜ୍ଞା,
 ଗୋଟିଏ କାମ କଲେ ତ ହୁଅନ୍ତା, କୌଣସି ସକାରେ ଲାଗୁ ଯେତେବେଳେ ଏ
 ସମୟରେ କଲିକତାକୁ ଟାଣି ଆଣିନେଇ ତାହାହେଲେ ଭାରି ମଜା ହୁଅନ୍ତା । ସେ
 କୌଣସି ସକାରେ ତାକୁ ଅପସ୍ତୁର କରିବାର କଥା ତ ?” ବିଶ୍ଵନାଥ
 କହିଲେ, “କିନ୍ତୁ ମଧୁ ଗୃହର ଅଭିନବ ମଧୁର ବଚନ କାଟି ଆସି
 ପାରିବ ତ ?”

ମୁଁ କହିଲି, “ଆଜ୍ଞା, କାଲି ଏହାର ଉପାୟ କରିବା ।” ଏହିପରି କଥା-
 ନାହିଁ ହୋଇ ଆମ୍ଭେମାନେ ବସାକୁ ଫେରି ଆସିଲୁଁ ।

ତହିଁ ଆଗଦିନ ମୁଁ ଏହି ପନ୍ଥାରେ ଲେଖି ବିଶ୍ଵନାଥକୁ ଦେଖାଇଲି :—
 ଭାଇ ମଧୁ,

ମୁଁ ଗୋଟିଏ State Scholarship (ସରକାରୀ ବୃତ୍ତି) ପାଇ ବିଲତ
 ଯାଉଛି । Scholarship (ବୃତ୍ତି) ପାଇବାର ସେପରି କିଛି ଆଶା ନ ଥିବାରୁ
 ମୁଁ କାହାଣୀକୁ ନ କହୁ ଖଣ୍ଡେ Application (ଦରଖାସ୍ତ) ପକାଇ ଦେଇଥିଲି ।
 କପାଳବାଜି ବୃତ୍ତି ମଞ୍ଜୁର ହୋଇଛି । ମୁଁ ଏହି ୮ ଲାକ୍ଷ ଦିନ ବମ୍ବେ
 ମେଲରେ କଲିକତା ଗୁଡ଼ି । ମେସ୍ତର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଘରରୁ ଚାଲିଗଲେଣି ।
 ମୁଁ ଏହି କେତେଟା ଦିନ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମେସ୍ତରେ ରହି କଟାଇ ଦେବି ।

ଭାଇ ! ଏହିକ୍ଷଣି କେତେକ ବର୍ଷ ସ୍ଵଦେଶକୁ ଫେରିବାର କୌଣସି ଆଶା
 ନାହିଁ । ଭାଗ୍ୟରେ କଅଣ ଅଛି ପଲ୍ଲୁ ନାଶନ୍ତି । ସ୍ଵଦେଶ ଗୁଡ଼ିକା ପୁଣିରୁ ନମକୁ ଥରେ
 ଦେଖି ପାରିଲେ କୃତାର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତମେ କଅଣ ସତେ ଏ ଅସୁଖୀ ପାଇଁ
 ଏତେ ତ୍ୟାଗ ସ୍ଵୀକାର କରିବ ? ହଉ ତମ ଇଚ୍ଛା !

ଗରବ ବନ୍ଧୁଟାକୁ ଟିକିଏ ମନରେ ରଖିଥିବ । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ
ଥିବାକୁ ଆଉ କିଛି ଲେଖି ପାରୁ ନାହିଁ । ପରେ ଆଉ ପଢ଼ । ଭଦ୍ର ।

ତମର ସ୍ନେହର

ଭଦ୍ରମଣି

ପରଶୁ ମିତ୍ରପାତ୍ର ବିଭୀନାଥ କହୁଲ, “ବାଃ, ବେଶ୍ ଉପାୟ ତ ବାହାର
କରିଛ । ତେବେ ମଧୁର ବିଭୀନାଥ ଦିନ ଦଶ ପଢ଼ରଟା ହୋଇ ନାହିଁ । ସେ କଣ
ସତେ ସେ ମାୟା ଛାଡ଼ି ଏତେ ବାଟ ଆସିବ ? ହଉ, ଚିଠି ଖଣ୍ଡେ ତ ହେଲେ ଦବ ।
ଦେଖାଯାଉ ।”

ସେହି ଦିନ ମୁଁ ନିଜେ ଯାଇ ଚିଠିଖଣ୍ଡ ତାଙ୍କଘରେ ପକାଇ ଦେଇ କସ୍ତୋ-
ରାଘରେ ବସାକୁ ଫେରି ଆସିଲି ।

×

×

×

ସେ ପର କଥା ମୋର ଆଦୌ ମନେ ନାହିଁ । ଘଟନାକ୍ରମେ ସେହି
ଠାରେ ଗରବ ବନ୍ଧୁଟାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେବା ଲାଗି ମୁଁ ଷ୍ଟେସନକୁ ଯାଇଥିଲି । ଟ୍ରେନ୍
ଛାଡ଼ିବା ପରେ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ସିଗାରେଟ୍ ଟାଣି ଟାଣିକା ଏକାକୀ ଶୂନ୍ୟ ମନରେ
ଷ୍ଟେସନ ଭିତରୁ ବାହାର ଆସୁଛି, ଏପରି ସମୟରେ ଗ୍ୟାସ୍ ଆଲୁଅରେ ଦେଖିପାରିଲି
ଯେ, ଏକ ସ୍ଥାନରେ କଣେ ଲୋକ ଶୋଇଛି ଓ ଆଉ କେତୋଟି ଆମ ଦେଶର ଲୋକ
ତାକୁ ଘେରି ବିସ୍ମୟ ଭାବରେ ବସି ଅଛନ୍ତି । କଥାଟା କଅଣ ବୁଝିବା ଲାଗି
ମୋର ଟିକିଏ କୌତୂହଳ ହେଲା । ମୁଁ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଯାହା ଦେଖିଲି, ମୋର
ଚକ୍ଷୁ ସ୍ଥିର ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ଯେ ମଧୁକୁ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖିବି, ଏହା
ମୋହର କଲ୍ପନାର ଅଗୋଚର ଥିଲା । ଦେଖିଲି, ମଧୁ ଅର୍ଦ୍ଧ-ନିର୍ମାଳିତ ନେତ୍ରେ
ଅଚେତନ ଅବସ୍ଥାରେ ତଳେ ଶୋଇଛି ଓ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ତା ପାଖରେ ବସି
ବିଚ୍ଛୁଛି । ମଧୁର ପାଣ୍ଡୁର ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଗୋଟିଏ ବିଷାଦର କାଳିମା ପଡ଼ିଯାଇଅଛି ।
ପ୍ରଥମେ ଏହକୁ କଥା ମୋତେ ପ୍ରହେଳିକା ପରି ବୋଧ ହେଲା । ପରେ ପୂର୍ବ ରାତ୍ରର
କଥା ସ୍ମରଣ ହେବାରୁ ମୋର ପଞ୍ଜରହାଡ଼ି କେତେଖଣ୍ଡ ଶ୍ବାସି ଗଲା ପରି ବୋଧ
ହେଲା ।

କଣ ହୋଇଛି, ଏତକ କାହାରିକୁ ପଚାରୁ ବୁଝିବାକୁ ମୋର ଶକ୍ତି ନ ଥିଲା ।
ଶେଷରେ ମୁଁ ଦୃଢ଼ସ୍ୱର ସମସ୍ତ ବଳ ସଂଗ୍ରହ କରି ଗୋଟିଏ ଲୋକକୁ ପଚାରିବାରୁ ସେ

ଯାହା କହୁଲ, ସବୁ କଥା ମୋ ମଗଜରେ ପଶିପାରିଲ ନାହିଁ । ତା କଥାକୁ କେବଳ ମୁଁ ଏଡ଼କ ବୁଝିଲି ଯେ କୌଣସି ବନ୍ଧୁ ପକ୍ଷେ ଦେଖା କରିବା ଲାଗି ମଧୁ ସେ ଦିନ ସକାଳ ଗାଡ଼ିରେ ଆସି ଷ୍ଟେସନରେ ପହଞ୍ଚିବା ସମୟଠାରୁ ତାକୁ ହଇକା ଧରିବ । ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମର କେତୋଟି ଲୋକ ଦୌଡ଼ାତ୍ ତାକୁ ଷ୍ଟେସନ ନିକଟରେ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖି ଭାର ଯଥାସାଧ୍ୟ ସେବା ଶୁଣୁଛାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।

ଏ କଥା ଶୁଣି ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଯେପରି ଆକାଶ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ଚିନ୍ତାପୂର୍ବକ ପ୍ରାୟ ଅକାମରା ହୋଇ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଗଲି । ମୋ ପାଦତଳେ ପୃଥକ ଟଳମଳ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୁଁ କଅଣ କରାବ, କୁଆଡ଼େ ଯିବି, କିଛି ସ୍ଥିର କରି ନ ପାରି ଗୋଟିଏ ଖୁଣ୍ଟକୁ ଧରି ତା ଉପରକୁ ଆଉଁଟି ପଡ଼ିଲି ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ଗୋଟିଏ ଚିକ୍କାର ଶୁଣି ମୋର ଟିକିଏ ଚୈତନ୍ୟ ହେଲା । ଗୋଟିଏ ଲୋକଠାରୁ ବୁଝିଲି ଯେ, ରୋଗୀର ଶିରମଇ ଉଠି ସେ ପ୍ରଳାପ କରୁଅଛି । ସୁନାସ୍ୱର ଶୁଣି ପାରିଲି, ମଧୁ ଚିକ୍କାର କରି ଉଠିଲା, “ଏ, ବମ୍ବେ ମେଲ କେତେବେଳେ ଛାଡ଼ିବ ?—ଭା, ଆଉ କେତେ ଡେରି ଅଛି—ଇନ୍ଦ୍ରମଣି ଆସିଲଣି ?—ଓହୋ ହୋ ।” ମଧୁର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କଥା ମୋର ମର୍ମସ୍ଥଳରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶର ଫୁଟିଗଲା । ମୁଁ ଆଉ ବେଶାନ୍ତର ସେଠାରେ ରହି ପାରିଲ ନାହିଁ । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ମୋର ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ମୋର ପରିଚୟ ଜାଣିବାକୁ ପଛେ ପଛେ ଆସିଲା । ମୁଁ ତାକୁ କିଛି ନ କହି ଦ୍ରୁତଗତିରେ ସହର ଆଡ଼କୁ ଦଉଡ଼ିଲି । ଯାହା ଲାଗି ମଧୁର ଏ ଦଶା ମୁଁ ସେ ସେହି ପାଶାଣ ନାରିକା, ଏ ଲୋକଟି ପାଖରେ ମୁହଁ ଖୋଲି ଏତକ କହିବାକୁ ମୋର ସାହସ ହେଲା ନାହିଁ ।

ସେ ସମୟରେ ମନର ଭାବ ଲେଖନୀ ମୁଖରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ମୋ ଶକ୍ତିର ଅଂଶ—ମୋର କାହିଁକି, ସେପରି ଭାଷା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଗତରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନାହିଁ । ତମର ମାନବ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଆଉ କି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି, ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋର ସେହି ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ନିକଟରେ ତମର କବିକଲ୍ପିତ ଚଉବଣି ନରକର ଯନ୍ତ୍ରଣା ବୋଧହୁଏ ଅତି ଗୁଞ୍ଜ । ସେ ସମୟର କଥା ଦୂରେ ଆଉ, ତମ ଭିତରେ ତ ଏତେ ସନ୍ଦର୍ଭ ବାରମ୍ବାର ଅଛି, ଦେଖି ଥରେ ଏ କ୍ଳାମାମୟୀ ସୂକ୍ଷ୍ମର ଆଶ୍ୱାଦ କଲା— ଦେଖିବା ଦେଖି ତମର କେତେ ଶକ୍ତି ! ତମର କେତେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ !

ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସହର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲି, ସହସ୍ର ସହସ୍ର ମକର, କୁମ୍ଭୀର ଯେପରି ମୋତେ ଗ୍ରାସ କରିବା ଲାଗି ମୁଖ ବ୍ୟାଘାତ କର ଦୌଡ଼ିଲେ । ମନୁଷ୍ୟର ଟିକିଏ ହସ, ପକ୍ଷୀର ଟିକିଏ ଗାନ. ମୋର ମର୍ମସ୍ଥଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭେଦ କରି ମୋତେ ଉପହାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୁଁ ବଜାର ବଜାର, ଗଳି ଗଳି ଯେତେ ଦୌଡ଼ିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏ ସବୁର ଦୁରନ୍ତ କବଳରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ସେ ସମୟରେ ମୁଁ ଦର୍ପଣ ଧରି ମୋର ଚେହେରା ଦେଖି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଗାଡ଼ିରେ ଧରି ଷ୍ଟେସନ ନିକଟରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲି, ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ମଧୁର ଶୁଣୁଥା କରୁଥିଲେ, କେହି ମୋତେ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ପରେ ଚିହ୍ନି ପାରି ଯେତେବେଳେ ମୋର ପରୋପକାର-ବ୍ରତର ଭୁୟସୀ ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ମୋର ଅନ୍ତଃକରଣରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶେଳବିନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।

ମଧୁର ବିଛଣା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିବାକୁ ମୋର ସାହସ ହେଲ ନାହିଁ । ସେଠାର ଅଧିମୁଦ୍ରିତ ନେତ୍ରଦ୍ୱୟରୁ ଉଠୁଟି କ୍ୟାନ୍ଦର ରେଖା ଆସି ଯେପରି ମୋତେ ଦରକାର କରୁଥିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଡାକ୍ତର ଏଣୁତେଣୁ କଅଣ ଗୁଡ଼ାଏ ପକ୍ଷୀ କରି ଯେତେବେଳେ ମୋତେ ଆସି କହିଲେ ଯେ, “ସେଠାର ଅବସ୍ଥା ଅଠାଠିକ, ଆଉ କୌଣସି ଆଶା ନାହିଁ ।” ମୁଁ କାନରେ ଆଙ୍ଗୁଳ ଦେଇ ସେହଠାରେ ବସି ଗଲି । ତା ପରେ କଅଣ ଘଟିଲା ମୋର ସ୍ମରଣ ନାହିଁ ।

ସେହି ଦିନଠାରୁ ମୋର କଲିକତାଠାରୁ ଦୋକାନପତ୍ର ଉଠିଲା ।

— — — — —

ମୁକ୍ତି

ତୁର ବଦେଶରେ ତିନି ଶୁଦ୍ଧ ବର୍ଷ ଶୁକରୀ କଲ ପରେ ଯେତେବେଳେ ଗୋପାଳ ବାବୁ ଘର ପାଖରେ ଶକ୍ତି ଏ ଶୁକରୀ ହେବାର ସମ୍ଭାବ ପାଇଲେ, ତାଙ୍କ ମନ ଆନନ୍ଦରେ ବହୁଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଦୟାମୟଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ଦୃଢ଼ପୁର ନିରୁତ କନ୍ଦରରେ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସ ଖୋଲିଗଲା । ପେଟକ୍ଳାଳା ଯୋଗୁଁ ବଦେଶରେ କେତେ ବାଧାବିଘ୍ନ ନିକଟରେ ତାଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇବାକୁ ପଡ଼ି ନାହିଁ ! କିନ୍ତୁ ଯା ! ଆଜିଠାରୁ ସବୁ ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର ଅବସାନ ହେଲା ।

ସେ ମନେ କରିଥିଲେ, ବଳୁଆନ ବଦେଶର ନିର୍ମମ କବଳରେ ପଡ଼ି ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସରସ କୋମଳ ଭାବଗୁଡ଼ିକ ନିଷ୍ପେଷିତ ହୋଇ ଯାଇଅଛି, ଅଛି କେବଳ ଗୋଟିଏ ନିରାଶାର କରୁଣ ହାହାକାର । କିନ୍ତୁ ସେ ଆଜି ଚକିତ ଭାବରେ ଦେଖିଲେ, ଦୃଢ଼ପୁର ପ୍ରତ୍ୟେକ ତରଫି ଗୃହର ଏ ମଧୁର ନିମନ୍ତରରେ ସମସ୍ତରେ ବାଜି ଉଠିଲା ।

ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କର ବିବାହ ପ୍ରାୟ ତିନି ବର୍ଷ ହେଲା ହୋଇ ଗଲାଣି, କିନ୍ତୁ ଦାମ୍ପତ୍ୟସ୍ୱର ଉପଭୋଗ କରିବା ତାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ଘଟି ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ବର୍ଷରେ ଥରେ ଦିଅର ତାଙ୍କୁ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼େ, କିନ୍ତୁ ସେ ସମୟରେ ଦିନ-ଗୁଡ଼ାକ ଅଥବା ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଏପରି ଘିଡ଼ି ଘିଡ଼ି ହୋଇ ଶୁଲିଯାଏ ଯେ, ମଝିରେ ତାରିଖଗୁଡ଼ାକ କେବେ ଆସି ସହାରରେ ନିଜ ନିଜ ରାଜତ୍ୱ କରି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି, ଏ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ହୁଏ । ବହୁ ଦିନର ବିଚ୍ଛେଦ ପରେ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଲଜ୍ଜା ସଙ୍କୋଚର ଶିକୁଳା ଫିଟୁ ନ ଫିଟୁ ଛୁଟି ଶେଷ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଟଂ ଟଂ ହୋଇ କାନରେ ଆସି ତାରସ୍ୱରରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠେ । ପୁଣି ମନଟା ନିତାନ୍ତ ନିତ ପଦାର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ, ଯେଉଁଠାରେ ସେପରି ଭାବରେ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିବ ଠିକ୍ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ସେପରି ଭାବରେ ପୁଣି ସୋଡ଼ି ଲାଗିଯିବ । ଅତିଏବ ପ୍ରତିଥର ଏହିପରି ନୁଆ କରି ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରର ଅ, ଆଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସତରଫଳା ଟିକିଏ ମଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ହୁଏ ମାତ୍ର । ଏଥିରେ ପଡ଼ା ଶୁଣାର ଉନ୍ନତ ତ ବଡ଼ ଦେଖି ହୁଏ ନାହିଁ, ବରଂ ସତରଫଳାର ମୋହଟା ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । ଏହିସବୁ କାରଣରୁ ଗୋପାଳବାବୁ ଏଥର ଅତୀତର କ୍ଷତିଷ୍ଟାକୁ ସୁଧେ ମନେ ଆଦାୟ କରିବାକୁ ନୃତ-ସକଳ ହେଲେ । ମନରେ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ କେତେ ‘ସୁଧାନ’ (ଆଗତ ଭବିଷ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର) ଫୁଟି ଉଠିଲା ଏବଂ ଅନ୍ତରର କିଛି ବିକଳରେ ଭାବର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଉ ଖେଳିଗଲା ।

ଘରକୁ ଫେରିବାବେଳେ ଗୋପାଳ ବାବୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ ଅନୁରାଗୀ କେତେ-
ଗୁଡ଼ିଏ ବସ୍ତ୍ର ବସ୍ତ୍ର ସଜ୍ଜିତଥା ଜିନିଷ କିଛି ନେଇଗଲେ । ଆହା ! ଏ ସୁଖଟା
ଜୀବନରେ ଆଉ ବୋଧହୁଏ କେବେ ଘଟିବ ନାହିଁ ପରା ? ଅତୀତ ଜୀବନ ଆଡ଼କୁ
ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଗୋପାଳ ବାବୁ ସହାନୁଭୂତିର ଗୋଟିଏ କରୁଣ ଘାସ୍‌ନାଶ୍ଟ୍ର ସ
ପକାଇଲେ ଓ ସେହିଦିନ ଗୁମାସ୍ତମୁଖରେ ଯାହା କଲେ ।

ଏଥର ଘରକୁ ଆସି ଗୋପାଳବାବୁ ଏକ ନୂତନ ଜଳବାୟୁର ନୂତନ ପ୍ରଭାବ
ଅନୁଭବ କଲେ । ଘରଟିକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଓ କଲ୍ଲନାର ବ୍ୟାପାର ନେଇ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ-
ଜୀବନର ଗ୍ରେଟ୍‌ ବଡ଼ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବୃତ୍ତ ଅଙ୍କନ କରିଗଲେ । ବୃତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପର-
ଠାରୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେନ୍ଦ୍ରରୂପେ ଅଶ୍ରେ ଭାବରେ
ରହିଲେ—ସେ ନିଜେ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ କମଳା । କମଳା ବିଶ୍ୱାସୀ, “ମୁଁ ତ ଆସି ପୁଅର
ମା ହେଲି, ଆଉ ଗୁଡ଼ାଏ ଘୋଡ଼ାଘୋଡ଼ି କାହିଁକି ? ପେଟରେ ଭୋକ ରଖି ମୁହଁରେ
ଲଜ କଲେ ଫଳ କଣ ? ଏ ସୁଯୋଗକୁ ହାତଛଡ଼ା କରିବା ଭଲ ନୁହେଁ । ନିଜ
ଧନକୁ ନିଜେ ନ ଦେଖିଲେ ଅନ୍ୟର ବା ମୁଣ୍ଡ ବଥାଇବ କାହିଁକି ?” ଫଳତଃ
ଏଥରକ ଯେପରି ଆଉ ଅରେ ଉଭୟଙ୍କର ନୂଆ ହୋଇ ବିବାହ ହେଲା । ଏହିପରି
ନୂତନ ଯାହାମୁଗ୍ଧ ଶିଶୁଟିକୁ ହୋତରେ ଘେନି ସ୍ୱପ୍ନବିଭୋର ନେତରେ
ନିଜର ସୁଦ୍ର-ତଣ୍ଡ ଶଶ୍ଟି କ ମୁହୁ ମନ୍ଦ ପବନରେ କେଉଁ ଅଜଣା ଶୂନ୍ୟ ଆଡ଼କୁ
ମେଲିଦେଲେ ।

ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କର ସ୍ୱଦେଶକୁ ଫେରିବାର ମାସ ଦୁଇଟା ହୋଇ ନାହିଁ,
ଖବର ଆସିଲା ଯେ, ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଭଗିନୀ ଇନ୍ଦୁ ଦେବି ବରଷର ଗୋଟିଏ
ଅପୋବନ୍ତ ଶିଶୁ ଝିଅ ଅକାଳରେ କାଳଗ୍ରାସରେ ପଡ଼ିତ ହୋଇଅଛି । ଗତବର୍ଷ
ଭଗିନୀପତିଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ରାଘାତରେ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଦାରୁଣ ସମ୍ବାଦ
ଶୁଣି ଗୋପାଳ ବାବୁ ହତବୁଦ୍ଧି ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଇନ୍ଦୁକୁ ସେ କୋଳରେ କାଖରେ
ଧରି ମନୁଷ୍ୟ କଣ୍ଠରେ ଓ ଗଣ୍ଡିଧନ ପରି ତାକୁ ସେନୁ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବାଲ୍ୟ-
ଜୀବନର କେତେ ମଧୁର ସ୍ମୃତି ସଙ୍ଗରେ ଇନ୍ଦୁ ଓଡ଼ିଆପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ସେ
ଆଉ ଇନ୍ଦ୍ରଧାମରେ ନାହିଁ, ଏକଥା ଭାବିଲା ବେଳକୁ ତାଙ୍କ ହୃଦୟର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଛନ୍ଦ
ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆହା ! ସେ ଅନାଥ ବାଳକଟିର ଦଶା କଣ ହେବ ? ତାଙ୍କ
ଘରେ ଆଉ ଯେ ଯେତେ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ବାପ ମା ଗଲା ପରେ ଆଉ ଆପଣାର
ବୋଲି କିଏ ? ଶୋକର ବେଗଟି କିଏ କମି ଗଲୁ ଗୋପାଳ ବାବୁ ସେଠାକୁ ଯାଇ

ସମସ୍ତକୁ ବୁଢ଼ାପୋତ୍ର କରି ଉତ୍ତଳା ନବକୁ ସଙ୍ଗରେ ଧରି ନିଜ ଘରକୁ ଘେନି ଆସିଲେ ।

ଭକ୍ତ ଶିଖ୍ୟା ଯେପରି ମୃତ ଗୁରୁଦେବଙ୍କର କିଛି ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନ ରଖି ତାକୁ ସୁଷ୍ଟଚନ୍ଦନ ଦେଇ ସହନୁରେ ପୂଜା କରେ ଗୋପାଳ ବାବୁ ସେହୁପରି ଭକ୍ତର ଶେଷ ଚିନ୍ତା 'ନବ'ଟି ପାଇଁ ଦୃଢ଼ସ୍ୱର ଗୋଟିଏ ପଦ୍ୟ କଷ୍ଟ ଅଲଗା କରିଦେଲେ । ଭାବିଲେ, ଆହା ! ବିରାଗ ଜୀବନରେ କେତେ ଦୁଃଖ ନ ଭୋଗିଲ ! ବୋଧହୁଏ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର କିଛି ଦୋଷ ଅଛି; ହୁଏତ ସେ ବିବାହଟି ତାହା ପକ୍ଷରେ ସୁଖକର ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ, ଆଉ ଟିକିଏ ଭଲ ଘର ଦେଇଥିଲେ ଅବା ସେ ସୁଖରେ ବଞ୍ଚି ପାରିଥାନ୍ତା । ନିଜ ଉପରେ ଏହୁପରି କେତେ କଲ୍ପିତ ଅପରାଧର ଆରୋପ କରି ଗୋପାଳ ବାବୁ ଏହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭଣିକାଟିକୁ ମଣିଷ କରି ତାହାର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କଲେ ।

ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶୁଭଗଛ ପରି ନବ ମଧ୍ୟ ଶୀଘ୍ର ଗୋପାଳଙ୍କ ଘର ଆଦରି ଗଲା ଏବଂ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ତାହାର ଚେରଗୁଡ଼ିକ ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କ ଶୁଭପାଖରେ ଗୁଡ଼େଇ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏଡ଼େ ବକଟେ ପିଲାଠାରେ ଏତେ ଶକ୍ତି ଅଛି ମୋଲି ସେ ଜାଣି ନ ଥିଲେ ଏବଂ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ସେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଏପରି ଅଭୁତ କୌଶଳରେ କପରି ଦସ୍ତଖତ ଲେଖାଇ ନେଲା, ତାହା ସେ ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଚୈତନ୍ୟ ହେଲା ବେଳକୁ ସେ ଆଉ ନିଜ ଆୟତ୍ତରେ ନାହାନ୍ତି । ମାତ୍ର କେତେଟାରେ ଚେର-ଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କ ଶିର ପ୍ରଣିରରେ ଭେଦ ତାଙ୍କୁ ଏପରି ସୁଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଛିଦ ଦେଲା ଯେ, ତାଙ୍କର ଆଉ ଟିକିଏ ହଲଚଳ ହେବାର ସ୍ୱାସ ରହୁନା ନାହିଁ ।

ପ୍ରଥମରେ ଗୋପାଳ ବାବୁ ନବକୁ ଆଣି କମଳାଠାରେ ସମର୍ପଣ କରିଦେଇ କହିଲେ, “ଦେଖ, ନବକୁ ଗୁଧୁଠର ଡଫାଟ୍ ବୋଲି ଭାବିବ ନାହିଁ । ଆଜିଠାରୁ ଆତ୍ମମାନେ ହେଲେଇ ତାର ବାପ ମା । ସଂସାରରେ ତା’ଠର ବଳି ଦୁଃଖୀ ଆଉ କେହି ନାହିଁ । ଆମେ ଟିକିଏ ତା’ ଖବର ନ ବୁଝିଲେ ଏ ଛେଉଣି ପିଲଟିର କି ଦଶା ହେବ !” କମଳା ଏଥିରେ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ ନକଲେ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ କଥାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି କରି ମୁହଁରେ ଯେ ଟିକିଏ ଆହା ଆହା ଚୁ ଚୁ ନ କଲା ଏପରି ନୁହେଁ । ସେ କିନ୍ତୁ ମନେ ମନେ ପାହୁଲି, ଏ ସୁଖୀ ଗୋଟାଏ କୁଣ୍ଡଳ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଲା ! ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ନାବ ଖଣ୍ଡି ଆମ ଚିନିକଣକୁ ଘେନି ଲୁହଡ଼ୀରେ ନାହିଁ ନାହିଁ ଖୁସିବାସିରେ ଶୁଭୁଥିଲା, ସ୍ୱାକୁ ଏଠାକୁ ଆଣିବା

ଦ୍ଵାରା ଆଶଙ୍କାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ ତ ? ଏ ପୁଣି ମୋ ସ୍ଵାଧୀନ କଣ୍ଠ
ନ ହୁଏ ?

ଗୋପାଳ ବାବୁ ସାଧାରଣତଃ ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ଵଭାବର ଲୋକ । କାହାର
ପରଙ୍ଗ ବେଶି ଗୁଡ଼ାଏ କଥାବାଣୀ କରବାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ନବ ଆଦି
କାଳର ଏ ମୌନବ୍ରତ ଭଙ୍ଗି ଦେଇଛନ୍ତି । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବାବଦୂର କହିଲେ ଚଳେ ।
ସେହିମାନେ ତାଙ୍କୁ ଭଲ କରି ଜାଣନ୍ତି, ସେମାନେ ତାଙ୍କର ଏ ଅଭୂତ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇଗଲେ । ସେ ନବକୁ ଘେନି କେତେ ହସଖେଳ କରନ୍ତି, କେତେ
କ୍ଷୀପରେ ଘୋର ହସନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେଥିରେ କ୍ଳାନ୍ତି ବା ତପ୍ତି ନାହିଁ । ସୁନାବର
ବାଲ୍ୟାନନ୍ଦ ଫେରି ପାଇଲ ପରି ସେ ଏକ ସକାର ଆତ୍ମାଦରେ ଆସୁଥିବୁନି । ଯେଉଁ
ଦିନ ନବ ଗୁରୁଣୀ ବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମ ସମାପ୍ତ କରି କାନ୍ତବାତ ଧରି ଶୁଣି ସମ୍ପର୍କରେ ଶଃ ଇଞ୍ଚ
ଉଚ୍ଚ ଦ୍ଵାରବନ୍ଧକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା, ସେ ଦିନ ଗୋପାଳ ବାବୁ ତାକୁ କୋଳକୁ ନେଇ
ପାରିତୋଷିକ ସ୍ଵରୂପ ତା ମୁଖରେ ଅଫଣ୍ୟ ଚମ୍ପୂନ ଦେଇ ତାକୁ ଅସ୍ଥିର କରି
ପକାଇଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟାକାଶରେ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ତାଙ୍କ ଫୁଟିଲ ପରି ସେତେ-
ବେଳେ ନବର ମୁହଁରୁ ମା ମା, ଦା ଦା ସ୍ଵରୂପ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ଫୁଟି
ଉଠିଲା, ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କର ଆଉ କିସ ସ୍ଵର ଶ୍ରୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ନବ ସେ ଦିନେ
ଜଣେ ଶୁଦ୍ଧ ବଡ଼ଲୋକ ହେବ, ଏ ବିଷୟରେ ସେ ଏକପ୍ରକାର ନିଃସନ୍ଦେହ ହୋଇ-
ଗଲେ । ଏତେ କମ୍ ସମୟରେ କେଉଁ ପିଲାଟା ଏପରି ଶାନ୍ତ ବୁଦ୍ଧିର ପରିଚୟ
ଦେଇଛି ? ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯେ ଆସନ୍ତି ସମସ୍ତେ ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କ ମୁଖରେ
ନବର ଗୁଣ ଜାଣିନ ଶୁଣି ଶୁଣି ଚିତା ହୋଇଗଲେଣି, ତଥାପି ତାଙ୍କର ସେଥିପ୍ରତି
ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ । ନବର ପ୍ରଶଂସା କଥାରେ କହିଲେ ନ ସରେ !

ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ଯେ ଗୋପାଳ ବାବୁ ସ୍ଵାଧୀନ ସ୍ଵେଚ୍ଛା ଆଦର ନ କରନ୍ତି,
ଏପରି ନୁହେଁ । ଯେତେବେଳେ ନିଜର ପୁଅ ତା କିନ୍ତୁ ନବପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଭବ
ସମସ୍ତକୁ ଦବେଇ ଦେଇ ପଦାକୁ ବାହାରି ପଡ଼େ । ଗୋପାଳବାବୁ ଅନେକ
ଥର ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଡାକି ନବ ସହିତ କ୍ଷୀପା କହିବାକୁ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ
କମଳା ସେ ସେଥିରେ ବ୍ୟଗ୍ରତା ଦେଖାଏ ନାହିଁ । ଏକଥା ବେଶିଦିନ ତାଙ୍କ
ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଛପି ହୋଇ ରହିପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ମନେ କଲେ କମଳାର
ହୃଦୟଟା ଟିକିଏ ଟାଣ, ସେଥିଲାଗି ଏ ନବ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା ଉପରେ ବେଶି ପ୍ରଭାବ
ରହିବା କର ପାରି ନାହିଁ । ପୁଣି ମନକୁ ପ୍ରବୋଧ ଦେଲେ, ନବ ପରି ପିଲା
ପକ୍ଷରେ ଗୋଟାଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ନିଜର କରି ନେବାକୁ ବେଶି ଦିନ ଲାଗିବ ନାହିଁ ।

ନବକୁ କଣ କିଏ ସେନୁ ନ କର ରହୁ ପାରେ ? କମଳା ମନେ କରୁଥିଲା, ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କ ଦୃଢ଼ତାରେ ତାର ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ପୁଣି ଅଧିକାର—ସେଇ ଦୃଢ଼ ନିଶ୍ଚିତ ବାଣୀ କର ତାଙ୍କୁ ଜୀବନଶା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୋଗ ଦେଲା କରବେ । କୌଣସି କାଳେ ଏ ନିଶ୍ଚିତ ଦେଲେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରେ ସେ କିଛି ବାଧା ପଡ଼ିପାରେ, ଏ କଥା ସେ ଧାରଣାକୁ ମଧ୍ୟ ଆଣି ନ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଥିରେ ନୂତନ ଶ୍ରାବଣାଳୀ ଦେଖି କମଳା ସନ୍ତୋଷ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଭାବିଲା, ଏ କି ଘୋର ଅନ୍ୟାୟ ! ମୋ ଉପସ୍ଥାନ ଫଳ, ମୋ ଅଭିର ମାଣିକ, ମୋ ରଜନିଧି ସ୍ୱାଧୀନତାରେ ଗଲା ? ନାଁ, ଆସି ଗାଦି ମାଡ଼ି ବସିଲା ଗୋଟାଏ କେଉଁଠିକାର ଅରକ୍ଷିତ ଛତାଟା ଟୋକା ! ଇମିତିକା ମଣିଷ କଣ ସଂସାରରେ ଆଣୁ ? ମୋ ସ୍ୱାଧୀନତା ପଛ, ଏ ଛତାଟାଟୋକା ହେଲା ଆଗ ! ଏ କାଳିଆ କଦଳିଦ୍ୱା ପିଲାଟା ଠେଙ୍ଗି ଏମିତି କି ମହୁ ଲାଗିଛି ସେ ତାର ଠେଙ୍ଗି ସବୁ ଗେଲେ, ସବୁ ସିନିଦୁ ଅନିଦା ହେଉଛି ! ଏତେ ସିନିଦୁ ସୁଆର ଅଣ୍ଟିର ସୁଅକୁ ଶୋଷ ପାଏ ନାହିଁ ।

ଗୋପାଳ ବାବୁ ଦେଖିଲେ, ନବର ଲୋକବଣ କରବାର କ୍ଷମତା ଉପରେ ତାଙ୍କର ସେପରି ସ୍ଥିତି ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା, ସେଟା ନିତାନ୍ତ ଅଭାଗ ନୁହେଁ । ଅନ୍ତତଃ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ସେ କ୍ଷମତାଟା କିଛି କାଟୁ କଲା ନାହିଁ । ସେ ସ୍ୱଳ୍ପ ବୁଦ୍ଧି ପାରିଲେ ଯେ, ସେନୁ କରବା ତ କାଠିକର ପାଠ, ପୁଣି ପାଇବା ତ ଦୂରର କଥା, ନବ ହମେ କମଳାର ଆଖିକି କଣ୍ଠା ହୋଇ ଉଠୁଛି । ଲେବେ ତ ଏ ସ୍ଥାନଟା ନବ ପକ୍ଷରେ ବଡ଼ ନିରାପଦ ନୁହେଁ ! ଏକଥା ଭାବିଲା ବେଳକୁ ତାଙ୍କ ଦେହ ଶୀତେଇ ଉଠିଲା । କଣ କରବେ, ସେ କିଛି ବୁଦ୍ଧି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ପାଖରେ ନବ ବସି ଖେଳୁଥିଲା । ପକ୍ଷୀ ସେପରି ଶାବକଟିର ଭୟର କୌଣସି କାରଣ ଦେଖିଲେ ତାକୁ ପାଖକୁ ନେଇ ନିଜ ପକ୍ଷସ୍ଥରେ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଏ, ଗୋପାଳବାବୁ ସେହିପରି ନବକୁ କୋଳକୁ ଟାଣିନେଇ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ବକ୍ଷରେ ଗୁପ୍ତି ଧରିଲେ ।

ନବ ଟିକିଏ କାନ୍ଦି ଉଠିଲେ କମଳାର ସେଇଟା ବଡ଼ ଅସ୍ୱାସ ହୋଇ ପଡ଼େ । “ଏ ଘରେ ଆଉ ଚଳି ହେବ ନାହିଁ । ସଦାବେଳେ ଛୁଆଟାଏ କେଁ ଭେଁ ହେଲେ କାହା ମନ ଥଣ୍ଡା ରହୁବ ? ସଂସାରରେ କଅଣ ପିଲା ନାହାନ୍ତି ! ଏମିତି କୋଉ ପିଲାଟା ହରସଡ଼ି ସର ମେଲେଇ ବସିଛି ? ଏଇଠେଇଁ ପିଲାଟିଏ ତଳୁଛି ସେ ଟିକିଏ ଗୁଣ୍ଠ ମୁଣ୍ଡ ବାଜିବାକୁ ନାହିଁ । ବେଶି ଆଦର ପାଇଲେ ସମସ୍ତେ ଶକେଇ ହୁଅନ୍ତି ।” ଏହିପରି କେତେ କଥା କହି କମଳା ଚିତ୍କାର କରି ଉଠେ ।

ଗୋପାଳ ବାବୁ ମୁଣ୍ଡାଟି ପରି ପଦେ କିନ୍ତୁ କଥା ନ କହି ନବକୁ ସେଠାରୁ ନେଇ-
ଯାଇ କଅଁଳା ସଅଁଳା କରି ରୁନି କରି ଦିଅନ୍ତି । ନବର ବୟସ ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ
ସଙ୍ଗେ ଘରର ଜନସ୍ତ ପକ୍ଷ ଶୁଣିବା ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଆଜି
ଶିଶିଟାଏ, କାଲି ଘଡ଼ିଟାଏ, ପରଦିନ ଲଣ୍ଡନଟାଏ ଏହିପରି ନବକଣୋରଙ୍କ
ଅନୁସ୍ମରଣରୁ ମର୍ତ୍ତିରେ ମର୍ତ୍ତିରେ ଘରର କେତେକ ଜନସ୍ତ ଅଳିଆ ଗଦାକୁ ସ୍ଥାନା-
ନ୍ତରିତ ହେଲା । କମଳାର ଗୃହଣୀପଣରେ ବେଶି ସୁନାମ ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା
ଏହି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ମିତବ୍ୟୟ ନାହିଁ ବେଶ୍ କାନ୍ଦୁତ ହୋଇ ଉଠିଲା ଏବଂ
ସେହି ଅବସରରେ ପଦେ ଅଧେ କଥା କଥା ମଧ୍ୟ ମୁହଁରୁ ବାହାରି ଗଲା । ଏହା
ହେବା ମଧ୍ୟ ହାତ୍ତକ; ବିଶେଷତଃ ଯେତେବେଳେ ନାତିଭଜନାଣ୍ଡ ନିଜେ ବା
ଜିଜ୍ଞାସୁ କେହି ନୁହେଁ । ଗୋପାଳବାବୁ ବିଭିନ୍ନ କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ବଡ଼ ଅପଦସ୍ଥ
ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ସେ ମନେ କରନ୍ତି, ଏ ସମସ୍ତ ବାକ୍ୟ ବାଣର ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳ ସେ
ନିଜେ, ଏବଂ ସ୍ୱୀକୃତି ସନ୍ତୋଷ କରିବାପାଇଁ ସେ ନବକୁ ବେଳେ ବେଳେ ପଦେ
ଅଧେ ଗାଲି ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଣ୍ଡିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

ନବ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ ହୋଇ ଉଠିଲା ।
ଏଣିକି ନବ ଟିକିଏ ଚଳନ୍ତୁ କର ପାରିଲଣି । ଅତଏବ ପଦେ ପଦେ ତାର ବିପଦ ।
ତାହାର ତ ଆହା ବୋଲି କହିବାକୁ ଏ ଇହସଂସାରରେ କେହି ନାହିଁ, କିଏ ତାହାକୁ
ଯତ୍ନ କରିବ, କିପରି ସେ ମନୁଷ୍ୟ ହେବ, ଏହିସବୁ ଚିନ୍ତା ଗୋପାଳ ବାବୁକୁ
ବିଚଳିତ କଲା । ସେ ଏଣିକି ଆଉ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ନବକୁ ଆଦର ସ୍ନେହ କରିବାକୁ
ସାହସ କଲେ ନାହିଁ । କମଳା ପାଖରେ ଥିଲାବେଳେ ନବର ହାସ୍ୟ କୌତୁକ ଦେଖି
ଗୋପାଳ ବାବୁ କେତେ ଥର ମନେ ମନେ ପାଞ୍ଚନ୍ତି, କୋଳକୁ ଆଣି ତାକୁ ଗୋଟିଏ
ବୋକ ଦେବି ବା ପଦେ ହସି କରି କଥା କହିବ, କିନ୍ତୁ କିପରି ଗୋଟାଏ ଅଜଣା
ଭୟ ତାକୁ ଜର୍ଜର ଦେଖାଇ ବାରଣ କରିଦିଏ । ସେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ
ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ ଛାନ୍ତି ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନବକୁ ନିର୍ଜନରେ ପାଲେ ସେ ଶୁଣିଆଡ଼କୁ
ଆସି ବୁଲାଇ ଦେଇ ଗାଡ଼ ଆଲିଙ୍ଗନରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ପକାନ୍ତି । ଏହିପରି ସେ ମନର
ଭାବକୁ ଯେତିକି ଗୋପନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି, ତାହା ତେତିକି ଫୁଟି ଉଠେ ।
କେତେବେଳେ ଭାବନ୍ତି, ଏ ମୋର କଣ କରିବ ସେ, ମୁଁ ସବୁ ସାମାରିକ ସୁଖ-
ସୁଖରେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ସ୍ୱାର କଣା ଗୋଲମ ପରି ରହିବ ? ଏ କଣ ସୁଖ ନା
ଦୁଃଖ ? କିନ୍ତୁ ସେ ଭାବନା ଶରଣ ପାଇଁ ।

ଗୋପାଳ ବାବୁ କିନ୍ତୁ ଯେତେ ସାବଧାନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା କମଳା ଆଖିରେ
ଧୁଲି ପକାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖି କମଳା ଭାବିଲା

ସେ ମୋ ଉପରେ ସନ୍ଦେହ କରି ସେ ଏପରି ଭାବ ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି । ସେ ତାଙ୍କର ହାବ ଭାବ ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତାକୁ ଏହାର ଅଭୀନ୍ନ ପ୍ରମାଣ ପାଇ ପାରନ୍ତି ଏବଂ ତାହାର ଭିତରର ଇର୍ଷା ଦ୍ଵିଗୁଣ କରି ଉଠିଲା । ସେତେବେଳେ ଗୋପାଳବାବୁ ବା ନବ ତା ପାଖରେ ନ ଥାନ୍ତି, ତାହାର ସୁସ୍ଥ କଲ୍ୟାଣ-ଚକ୍ଷୁ ତାହା ବାଡ଼ି ଭେଦ କରି ଉଭୟଙ୍କର କେତେ ରଙ୍ଗରହସ୍ୟ, ହାସ୍ୟ-ପରିହାସ, ଗେଲକନ୍ଦୁକ ଦେଖି ଆସେ, କେତେ ଗୁପ୍ତ ମନ୍ଦିତା ଶୁଣି ଆସେ । ଏଣେ ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କ ଶତ ଚେଷ୍ଟା ସତ୍ତ୍ଵେ ଅନ୍ତରର ଧୂଳିଟିକୁ ଜାଗ୍ରତ ରଖିବାଲାଗି କମଳାର ଉପକରଣ ଅଭାବ ପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ପ୍ରକାଶ୍ୟ କଲହ ଅପେକ୍ଷା ଏପରି ବିବାଦ ଡମ୍ପେ ବେଶି ଦୁଃସହ ହୋଇ ଉଠିଲା । ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ କାମଦାମ, ଆମୋଦ ଆରୁଦ ସବୁ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ବିପାଦର ମଳିନ ହାସ୍ୟ ପରି କୌଣସିସ୍ଥରେ ଶ୍ରୀ ବା ମାଧୁର୍ୟ ନାହିଁ । ଏସ ମଧ୍ୟରେ ନବ ଓ ରାଧା ପାଠଶାଳାରେ ନାଁ ଲେଖାଇ ସାରିଲେଣି, ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କର ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଲଭ ହେଲେଣି; କିନ୍ତୁ ସ୍ଵାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ସେ ବ୍ୟବଧାନ ସୁଦ୍ଧା ପରି ଅନ୍ତର୍ଘ୍ନ ରହିଅଛି । ଅଶେଷ ଲବ ପରି ଗୋଟାଏ ଅବଶ୍ୟସର ଗୁପ୍ତା ସର୍ବଦା ସରର ଚାରି-ପାଖରେ ଘେରି ରହିଛି । ତାହାର ଦୌରାସ୍ୟରେ ପରିବାରର ସମସ୍ତେ ଅପସ୍ୟ ହୋଇ ସାରିଲେଣି ।

ଗୋପାଳ ବାବୁ ସରେ ଶାନ୍ତି ପାଇବେ ବୋଲି କେତେ ଆଶା ବାନ୍ଧି ଆସି ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ ହେଲା ? ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ଗୋଳ ସୃଷ୍ଟି କରି ତାହା ସଙ୍ଗେ ଆଶାର ଯେଉଁ ଅଭୁତ ଚଟଣିଟିକ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ଆଉ କଥା ବା ପରାବୁଦ୍ଧ କିଏ ? ହାତୁଣିଆ ଅକାଣ୍ଡିଆ ବଗଡ଼ା ଚାରିପଟେ ଭିତ ମଧ୍ୟ ଅକ୍ଳେଶରେ ଉଦରସ୍ଥ ହୋଇଯାଏ; ତେବେ ସେ ଚଟଣିରେ ପାତକ ମସଲା ଅପେକ୍ଷା ଲଙ୍କାମନ୍ତ୍ରର ଭାଗ ଏତେ ବେଶିଥାଏ ଯେ, ସମସ୍ତ ସମୟରେ ପେଟରେ ନାନା ବିକାରର ମଧ୍ୟ ଅବିଚ୍ଛେଦ ହୋଇପଡ଼େ ! ଆଉ କାହାର କଣ ହେଉ ନ ହେଉ ଅନ୍ତତଃ ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କ ଭାଗରେ ସେ ଲଙ୍କାମନ୍ତ୍ରରୁ ଗୋଟିକେତେ ଭଲ କରି ପଡ଼ିଛି । କୁଆଡ଼େ ଗଲା ତାଙ୍କର ସେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମୁଖକାନ୍ତି ? ସେ ସମୁଦ୍ଭୁଲ ହାସ୍ୟ ? ଅଛି କେବଳ ପାଣ୍ଡୁର ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ବିସାଦର କାଳିମା । ତା'ଛଡ଼ା ମଧ୍ୟ ସେ ଏବେ ଟିକିଏ ଚିତ୍ତଲ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି । ସର୍ବଦା ଗୋଟାଏ ଅନ୍ୟମନସ୍ତ ଭବ ଯେପରି ବସବର ଗୋଟାଏ କଣ ଭାଙ୍ଗୁଛନ୍ତି ।

କେଶୁମାସିଆ ଦିନ, ସକାଳୁଆ କଟେଇ ହେଉଛି, ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କର ଜଣେ ଉପରିସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ କଣ ସାମାନ୍ୟ ହୁଟିଲିଗି ଅନେକ ଅପମାନ-ସୂଚକ କଥା କହି ଗାଲି ଦେଲେ । ସେ ହୁଟି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ନିଜର ନୁହେଁ । ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କ ପରି ସୁଦକ୍ଷ ବିଶୁଦ୍ଧ କର୍ମଚାରୀ ସେ ଅଫିସରେ ଆଉ ନାହାନ୍ତି କହିଲେ ତଳେ । ଏଥିଲାଗି ଉପରିସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପିଆଦା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଭୟ ଓ ଖାତର କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ଶାନ୍ତ ଶିଷ୍ଟ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଜଣେ ସ୍ୱାଧୀନଚେତା ଲୋକ, ହଠାତ୍ ଏପରି ଅନ୍ୟାୟ ବ୍ୟବହାରରେ ମର୍ମାହତ ହୋଇ ସେ ସେହିକ୍ଷଣି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ସହଯୋଗୀ କର୍ମଚାରୀମାନେ ନାନା ପ୍ରକାର ବୁଝାସୁଝା କରିବାକୁ ବହୁକଷ୍ଟରେ ଏଥିରୁ ସ୍ଥାନ ହେଲେ । ଯାହାହେଉ, ସେ ଦିନ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ମନ ଲାଗି ନାହିଁ । ଯାହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବେ ଦିନିକି ନ ଥିଲା, ଆଜି ତାହା ଶୁଣିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସବୁ ଭାଗ୍ୟର ଦୋଷ । ଏହିପରି ନାନା କଥା ଭାବି ସେ କ୍ଷୁଦ୍ର ମନରେ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ।

ଘରେ ଆସି ପୋଷାକପିନ୍ଧ କାଢ଼ିଛନ୍ତି, ଏପରି ସମୟରେ କମଳା ଏକ ଗୁରୁତର ଅଭିଯୋଗ ଦେଇ ସେଠାରେ ହାଜର । ଗୋପାଳ ବାବୁ ସେତେବେଳେ ଏସବୁ ଶୁଣିବାକୁ ଆଦୌ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ନାଟକୀୟ ଭାବରଙ୍ଗୀ, ଶରଣନାସର ଛଟା ଏବଂ ମଝିରେ ମଝିରେ ଚୋଡ଼ି କରୁଣାଦି ନାନାରସର ଅବତାରଣା ଦେଖି ତାଙ୍କର ଦୀର୍ଘ ଭୂମିକା ସମ୍ବଳିତ ନାଲିସଫି ଆଡ଼କୁ କାନ ନ ବୁଲାଇ ରହୁପାରିଲେ ନାହିଁ । ନାଲିସର ସାରମର୍ମ ଏହି—ସେଦିନ ସକାଳେ ନବୀ କୁଆଡ଼ୁ ଗୋଟାଏ ଖେଳନା ବାଳ ଆଣି ରାଧା ଆଗରେ ପେଁ ପେଁ କରି ବଜେଇ ତାହାର ସେପରି ବାଜା ନାହିଁ ବୋଲି ତାକୁ ନାନାଦି ଉପହାସ କଲା । ପିଲା ମନ ତ ସମ୍ଭାଳି ହବ କେତେକେ ! ରାଧା ସେଠାରୁ ବାଜା ପାଇଁ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଛିଦ୍ ଧଇଲା, ମୁଁ ବୁଝେଇ ବୁଝେଇ ଥକିଲି, ନାହିଁ ନ ବୁଝେ । ପାଖରେ କେଉଁଠି ମିଳୁଛି ଯେ, ପଇସା ଦେଇ କଣି ଆଣିବି ? ନବକୁ କେତେ କଥା ଯଥା କାଳ କରି କହିଲି—ଆରେ ଟିକିଏ ଦେ, ସେ ଧରିଥାଉ, ସେ ବୁଣି ବୁଝିଗଲାକୁ ତୋ ବାଜା ତୋତେ ଫେରାଇ ଦେବି ଯେ । ନବ କି ବୁଝିବା କିନ୍ତୁ ! ଓଲଟି ହୁଟୁଛି ତା ଆଗରେ ବେଶି ବଜେଇ ବଜେଇ ନାଚିଲା । ଏଣେ ଦେଖ ରାଧାର ନାଟ, ରାହାଧର ଝୋଲମଝ ପରି ହୋଇଗଲା । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ନବ ବାଜାଟିକୁ ରଖିଦେଇ କୁଆଡ଼େ ଗଲାକୁ ମୁଁ ଭୁଲିକରି ରାଧାକୁ ଟିକିଏ ଧରେଇ ଦେଇ ବୋଧ କରି ଦେଲି । ନବ ତେଣୁ ଆସି ରାଧା ହାତରେ ବାଜାଟିକୁ ଦେଖି ବାଘ ପରି ମୁହେଁଜ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତାକୁ ମାରେ

କି ନ ମାରେ ! ଶୁଧୁ ବୁଝେଇ ମୁଁ ନବ ହାତକୁ ବାଜାଟା ବଢ଼େଇ ଦେଲି
ବେଳକୁ ‘କଥା’ ସେ ମୋ ବାଜା ଧଇଲ ନା’ କହୁ ଫିଙ୍ଗିଲି ସେ ସେଇଟାକୁ ମୋ
ଉପରକୁ—ଦେଖ ମୋ ମୁଣ୍ଡ କଣ ହୋଇଛି ! ଅଖି ଫୁଟିଯିବାକୁ ଆଉ କେତେ ସତ୍ତ
ଥାଏ ! ମୋତେ ଓ ଶୁଧୁ ଆଜି ଆମ ଘରକୁ ପଠାଇ ଦିଅ, ତେମେ ପଛକେ
ତମ ନବକୁ ସେଇ ଘର କରୁଥାଅ । ମୁଁ ଆଉ ଏ ଘରେ ଦଣ୍ଡେ ପାଣି ଛୁଇଁବି ନାହିଁ
ଇତ୍ୟାଦି ।

ନବ ନିକଟରେ ଥିଲା, କମଳା ମୁଣ୍ଡ ଦେଖାଇଲା ବେଳକୁ ସେ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି
ନ ପାରି କହିଲା, “ଖୁଣ୍ଟରେ ବାଜି ମାରୁଁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଫୁଲି ଯାଇଛି, ମୁଁ କାହିଁକି—” ।
କମଳା ସମସ୍ତରେ ତା’ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମିଥ୍ୟାର ଅଭିଯୋଗ ଦେଖି ଗୋପାଳ ବାବୁ ନବ
ଆଡ଼କୁ ଆଖି ଡରାଟି ‘ରୁପ’ ବୋଲି କହୁ ବନ୍ଦ କରି ଦେଲେ । ଗୋପାଳ ବାବୁ
ମାନବ ଚରଣରେ ବିଶେଷଜ୍ଞ ନହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ପରିବାରର କେତେ ଜଣ ଲୋକଙ୍କର
ସ୍ୱାଦ ଚରଣ ବୁଝିବାର କ୍ଷମତାଟିକି ତାଙ୍କର ଥିଲା । ତେଣୁ କମଳାର କଥାଗୁଡ଼ିକ
ନିର୍ମଳ ସତ୍ୟ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆଉ କିଛି ପ୍ରମାଣ ତାଙ୍କର
ହସ୍ତଗତ ନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଗୋଟାଏ ଟିରେ ଖେଳନା ବାଜି ମୁଣ୍ଡଟା କିପରି ଏଡ଼େ
ଫୁଲିଯିବ, ଏ କଥା ସେ ନାନା ଚନ୍ଦ୍ରା ସଞ୍ଜେ ଦୃଢ଼ସ୍ୱରାମ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।
ଖେଳନା ଦ୍ୱାରା ଟିକିଏ ଛୁଣ୍ଟିଯିବା କି ଚରିତ୍ରୋଦ୍ଧାର ଅବା ହୋଇପାରେ ।
ବାସ୍ତବିକ ମଧ୍ୟ ସେଇସ୍ୱା, ନବ ଗୋଟିଏ ଖେଳନା ଆଣି ବଜାଇବା ଛଡ଼ା ଅଭି-
ଯୋଗରେ ସତ୍ୟର ଭିତ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲିଲେ ତଳେ । ଯାହା ହେଉ ଗୋପାଳବାବୁ
ସବୁ କଥା ବୁଝି ପାରିଲେ, କିନ୍ତୁ ନାନା କାରଣରୁ ସେ ଦିନର ବିଚାରଟା ଓଲଟାଆଡ଼କୁ
ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ସେ ରାତ୍ରେ ନବର କାନକୁ ଧରି ଦୁଇଟା ଗୁପ୍ତା ମାରି
କହିଲେ, “ହାରମନାଦା ଟୋକା ! ସ୍ୱାକୁ ଆଣି ମୁଁ ନାକରେ କାନ୍ଦି ସାରିଲୁଣି । ତୁ
ଏ ଘରୁ ନ ଗଲେ ମଙ୍ଗଳ ନାହିଁ, ତୁ ହେଉଛୁ ଧରୁ ଅନର୍ଥର ମୂଳ !” ଏହା କହୁ
ଆଉ କାହାରି ଆଡ଼କୁ ନ ଅନାଇ ଗୁଡ଼ାଖୁ ଦେବାଲାଗି ସେ ଚାଲିଗଲା ତାଳିଲେ ।
ଏପରି ଅସମୟରେ ଗୁଡ଼ାଖୁର ତଳକ ଦେଖି ଚାଲିଗଲା ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଶକ୍ତିର ଭାବରେ
ଜଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଗଲା ।

ନବ ମାଡ଼ ଖାଇବା କଥା ଶୁଣି, ମାମୁଁଙ୍କଠାରୁ ସେହୁ ଆଦର ଛଡ଼ା ଦିନେ
କିଛିକଥା ଶୁଣି ନାହିଁ । ଆଜି ଏ ଘୋର ଅପମାନରେ ତା ମନରେ ଗୋଟିଏ
ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଅଭିମାନର ଉଦ୍ବେଗ ହେଲା । ସେ ପୁଣି ଥରେ ଦାଦାଙ୍କ ବିଷୟରୁ ଯାଇ
ଦିନାକେତେ ତାଙ୍କ ଗାର୍ଥରେ ରହି ଆସିଥିଲା । ଆଜି ଏପରି ଅନ୍ୟାୟ ବିଚାରରେ
ତା ମନଟା ଘର ଆଡ଼କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ତାହା ସେ ଶୁଣିଥିଲା

ସେ, ତାହାର ସହପାଠୀ ହରି ତା ବାପାଙ୍କଠାରୁ ମାତ୍ର ଗାଳି ଖାଇ ଶୁଣିବାକୁ ପଳାଇ ଯାଇ ଅନାବୁ ତାର ସେହି ଦିନଠାରୁ ଟିକିଏ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଦିହାନ୍ତ । ଯାହାହେଉ ସେ କାହାରିକୁ କିଛି ନ କହି ସାହସ କରି ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥରେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ।

ସେ ଦିନ ସକାଳୁ ଖଣ୍ଡ କେତେ ମେଘ ଗୁପ୍ତବର ପରି ଲୁଚି ଲୁଚି ଆକାଶରେ ଶୁଷ୍କ ହୁଲୁଥିଲେ । ଧେନୁ ଦି'ପତ୍ତିକି ତିନିପତ୍ତି ଅଛି, ସେମାନେ କି ଇସରା ଦେଲେ କେଜାଣି, ମେଘସବୁ ଅସନ୍ଧ୍ୟା ଦଳଦଳ ଘେନି ବଳୁଲିପତାକା ଉଡ଼ାଇ ଘଡ଼ଘଡ଼ି-ଭେରା ବଜାଇ ଆସି ରସ୍ତେରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଗଲେ । ଏପରି ପାଣି ପଥର-ମାତ୍ର ଆଉ ଦେଖା ନାହିଁ । ରାତିରେ ଟିକିଏ ବର୍ଷା । ଗୁଡ଼ିବାରୁ ଗୋପାଳ ବାବୁ ବୁଲୁଥିବା ବାହାନାରେ ଯାଇ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ନବର ଖୋଜ-ତଲାସ କରି ବିଷଣ୍ଣ ମନରେ ଫେରି ଆସିଲେ । ଗୁରୁବାରକର ମଧ୍ୟ ପାଖ ଆଖି ଖୋଜି ଖୋଜି କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଗୋପାଳ ବାବୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, “ଯାଉ ସେ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି । ତାକୁ ଆଉ କେହି ଖୋଜାଖୋଜି କରନା ।”

ସେ ଦିନ ରାତିରେ ଶତଚେଷ୍ଟା କରି ତାଙ୍କ ଆଖିକି ନିଦ ମାଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଟିକିଏ ଯାଇ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ନ୍ତି, ଦୁର୍ଗି ଆସି ବରଣ୍ଡାରେ ବୁଲନ୍ତି । ସାହାଗ୍ରା ବେଳକୁ ଟିକିଏ ଡର । ଆସିଲା ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ଭୟାନକ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖି ସେ ଉଠି ବସିଲେ ।

ଟିକିଏ କଅଁଳ ଖରା ପଡ଼ିଗଲାଣି । ଗୋପାଳ ବାବୁ ଦାଣ୍ଡରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଏକଦୃଷ୍ଟିରେ କରି ଶୁବୁଲୁଛି । କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସାନସାନ କାଲି ଅନେକ ଗହରେ କଟକରୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ବର୍ଷା କଥା ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ସେମାନେ କହିଲେ, ବାବୁ ସେ ତରଫକୁ ଯେଉଁ ବର୍ଷା ହେଲା, ଏଆଡ଼କୁ କାହିଁ ? ବଡ଼ ବଡ଼ କେତେ ଗଛ ଯେ ଭାଙ୍ଗି ଯିବେ, ତାର ସୁମାରି ନାହିଁ । ସାତ ଆଠ ବର୍ଷର କାଲିଆ ହୋଇ କରି ପଲଟିଏ ଏଣୁ ଯାଉଥିଲା । ସେ ଭଲଲେକ ଘରର ପିଲା ହବ, ଗୋଟିଏ ନେଲିଆ ଅଜା ପଡ଼ିବ । ମାଇଲା ଯେ ଗୋଟାଏ ଚଢ଼କ, ତାକୁ ନେଇ ପରୁଣ ହାତ ଦୁରରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା । ସେଇଠେଇଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତାର ପ୍ରାଣ ବାହାରିଗଲା ।”

ଗୋପାଳ ବାବୁ କାହାରିକୁ କିଛି ନ କହି ଭୁଇଁକୁ ଧରି ସେହିଠାରେ ଥକା ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ ।

ମାଳତୀ

ରାତି ଅଧକୁ ବଳ ପଡ଼ିଲାଣି । ଆକାଶ ନିଶ୍ଚୟ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ । କିନ୍ତୁ ସମୟ ଆଗରୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ଟାଣୁଆ ଶ୍ରେଣୀ ହୋଇ ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦ ତୋଫାନ୍ ବନ୍ଦ ହୋଇ ନାହିଁ । ସ୍ବରାଶୟ ସ୍ବର ସ୍ବର ଶବ୍ଦ ଶୁଣା ଯାଉଛି । ପକେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛଗୁଡ଼ାକ ସଙ୍ଗେ ଏକ ଉଚ୍ଚତ ଶବ୍ଦରେ ମଧ୍ୟ । ଚଳିବା ଗଛରେ ମଧ୍ୟ ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟ ଲାଗି ଅଛି । ଡେଇଁଗୁଡ଼ାକ ଅଶାନ୍ତ ନିଶ୍ଚୟ ଶିଶୁଦଳ ପରି ଉଚ୍ଛ୍ୱାସରେ ଗୋଡ଼ାଗୋଡ଼ି ହୋଇ ତଟ ଉପରେ ଆସି କଲ କଲ ହେ କରି ପଡ଼ିଯାଉଛନ୍ତି । କଲରେ ବୋହୋଇଥିବା ନୌକାଗୁଡ଼ିକ ଏ ଲାଣ୍ଡର ଲାଲରେ ଘୋର ଦେବା ନିମନ୍ତେ ନିଜ ନିଜର ବନ୍ଦନ ରକ୍ତକୁ ଅର୍ଘ୍ୟସ୍ଥ କରିବା ଓଡ଼ିଆ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ନିଃସଂସ୍କୃତ ଅବସ୍ଥା ଦର୍ଶି ଖାଲି ଗୁଡ଼ାଏ ମନେ ମନେ ଭଟ୍ଟର ଭଟ୍ଟର ହେଉଛନ୍ତି । ଏ ସମୟରେ ସୁଦ୍ଧା କଦଳୀ କୃତକ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ମାଛଧରା ଜଙ୍ଗା ମଧ୍ୟରୁ ଉଦ୍ବୃତ୍ତ ଆଲୋକ ଗୋଟିଏ ଜଳରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଅଛି ।

ଅଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଧୀରର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ଜନ ନିଶ୍ଚୟ । ଦେହର ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ବୃତ୍ତ କୁଟୀରରୁ ଗୋଟିଏ ଶାଶ୍ୱତ ଆଲୋକରେଖା ଆସି ମର୍ଦ୍ଦିତାଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଘରଟି ନୀଳ ଓ ଗ୍ରାମର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଘରଠାରୁ ଟିକିଏ ଅଲଗା । ଘରର କବାଟ ଉପରୁ କଲା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କବାଟ ଫାଙ୍କ ଦେଇ ଭିତର ଆଲୁଅ ପଦାକୁ ବାହାରୁଅଛି । ଭିତରେ ମିଶ୍ରି ମିଶ୍ରି ହୋଇ ଯେଉଁ ଘାସଟି କଳ୍ପିତ ତାହା ଅନ୍ଧାର ଯେତେ ଦୂର କରୁନାହିଁ, ସେଇ ତାହା ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଧୂଆଁର ସୃଷ୍ଟି କରୁଅଛି । ଘର ଭିତରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠର ଗୁଡ଼ି ଓ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶିଳା ଉପରେ ହାଣ୍ଡି, ପଲମ, ବାଉଁଶିଆ, ଡାଲ ପ୍ରଭୃତି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟବାନ ଜିନିଷ ଦୂରରେ ଗୋଚର ହୁଏ ନାହିଁ । ଘରର ଫାଙ୍କା ସ୍ଥାନରେ ଦୁଇ ତିନି ଖଣ୍ଡ ଛୁଆ ମଣିଷା ଉପରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଡ଼ ତିନୋଟି ଶିଶୁ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଭାବରେ ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ । କାହା ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ ଲୁଗା ପଡ଼ିଛି ତ କାହା ଉପରେ ନାହିଁ । ଘରର ଏକ ପାଖରେ ତାଳ କଂପା ପ୍ରଭୃତି କେତେ ଖଣ୍ଡ ବାସନ କୁପନ ପଡ଼ିଛି । ଆଉ ଏକ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ମଲ୍ଲିକାବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ କାନ୍ଦୁଛୁ ଆଉକି ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ଶିଶୁକୁ କୋଳରେ ଧରି ଅର୍ଦ୍ଧସ୍ୱପ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ବସି ଉଲ୍ଲାସି । କେତେବେଳେ ଶିଶୁଟି କାନ୍ଦି ଉଠିଲେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ତାକୁ ସାନ୍ତାପନା ଦେଇଛି; ସୁଖି କେତେବେଳେ ବମକ ପଡ଼ିଲା ପରି ଉଠି ଦୁଆର ଆଡ଼କୁ ଉତ୍ସୁକ ଭାବରେ ଅନାଇ ରହୁଛି ଓ

କାନ ଡେରୁଛି । କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ ପୁଣି କଣ ଭାବ ଟିକିଏ ଆସି ବୁଲି କାନ୍ଦୁକୁ ଆସୁଛି ପଡୁଛି । ଏହିପରି ଭାବରେ ଯେପରି କାହାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ରହି ସେ ଅରକୁ ଅର ହୁଏ ଓ ଅରକୁ ଅର ନିଦ୍ରାର ତାଡ଼ନାରେ ଟିକିଏ ଶୋଇପଡୁଛି । ଶେଷରେ ସେ ଦୁଆର ଫିଟାଇ ବାହାରକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲା ଯେ ଆଉ ଅନ୍ଧାର ନାହିଁ, ଶୁଣିବର ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକରେ ଶୁଭ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଖାଯାଉଛି । ଆକାଶରେ ଆଉ କେହି ମେଘ ନାହିଁ, ପବନର ବେଗ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ କମି ଆସିଛି ।

ସେ ଶୁଣିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲା, କେଉଁଠାରେ ଜନ ମାନବର ସନ୍ଧାର ନାହିଁ, ମେଘ କୋଳରେ ଶୁଦ୍ଧ ହସ୍ତ । ତାହାଗୁଡ଼ିକ ମିଟି ମିଟି କରି ଚାଲୁଛନ୍ତି । ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ମେଘ ଆକାଶରେ ଭାସି ଚାଲୁଛନ୍ତି । ସ୍ୱାଲୋକଟିର ନାମ ମାଳତୀ । ବୟସ ବାଉଁଶି ଲେଉଟି ହେବ । ତା'ର ସ୍ୱାମୀ ସୁବଳ ବେହେରା ଦିହପଦ୍ମରୁ ତଳା ନେଇ ମାଛ ଧରିବାକୁ ଯାଇଛି । ଏତେଲେନିଆଏ ଦେଖାନାହିଁ । ମାଳତୀ ଆଉ ଅରେ ଚଳିବା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଇ ଘାସ ନିଶ୍ୱାସଟିଏ ପକାଇ ଦେଇ ଘର ଭିତରକୁ ଅଗ୍ରଗତ ହେଲା । ପୁଣି କଣ ଭାବ ଘର ଶିକୁଳି ଲଗାଇ ଦେଇ କିଛି ଦୂରରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ କୁଡ଼ିଆ ଆଡ଼କୁ ଗଲା ।

ସେ କୁଡ଼ିଆରେ ଥାଏ ସାଧା । ସେ ବଡ଼ ଦୁଃଖିନୀ । ତାର ସ୍ୱାମୀ ନାହିଁ ଜି ଅନ୍ୟ କେହି ସାଥୀ ଭରସା ନାହିଁ । ଅଛନ୍ତି ଖାଲି ଦୁଇଟି ଅପୋଗଣ୍ଡ ଶିଶୁ । ସେହି ଶିଶୁ ଦୁଃଖି ପାଇଁ ଯେପରି ସେ ସଂସାରରେ ବସି ରହିଛି । ସେହିମାନେ ହିଁ ତାର ଗୋଡ଼ର ଶାଙ୍କୋଲି ପୁଣି ସେହିମାନେ ହିଁ ତାର ଅନ୍ଧକାରମୟ ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ଆଲୋକ ରେଖା । କେତେବେଳେ ମାଛ ଶୁଖୁଆ ବାକି କେତେବେଳେ କାହାର କାମ ଧରା କରି ଦେଇ ଯାହା ପାଏ ସେଥିରେ ତାର ଓ ପିଲାମାନଙ୍କର ଖାଲି ବସି ରହିବାକୁ ମଧ୍ୟ କଷ୍ଟକର ହୁଏ । ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଗାଁଟା ଯାକରେ କେବଳ ସୁବଳ ବେହେରା ଯୋଗୁଁ ସେ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିଲାଟିମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ପାରିଛି ।

ସୁବଳର ଦେହ ଯେପରି ସୁସ୍ୱାଦୁ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ତାର ମନଟି ସେହିପରି ହୃଦୟ ଓ ପ୍ରଗଢ଼ । ତାର ରୋଜଗାର ନିଜ ପରିବାରର ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ସାଧାରଣ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେଥିରୁ ଏକାବେଳେକେ ବଞ୍ଚିତ କରେ ନାହିଁ । ଛେଉଣୁ ପିଲାମାନେ ଯେତେବେଳେ “କକା” “କକା” କହି ତା ପାଖକୁ

ଦଉଡ଼ି ଆସନ୍ତୁ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁଠି କୋଳକୁ ଟାଣି ନଏ ଓ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାଳକ ପରି ଖେଳ କୌତୁକରେ ମାତିଯାଏ ।

ଏଥରେ ଯଦି କେହି ବାଧା ଦେଉଥାନ୍ତା ସେ ମାଳତୀ । କିନ୍ତୁ ମାଳତୀ ପକ୍ଷରେ ତାର ସ୍ବାମୀର ପତ୍ନୀ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁନ୍ଦର—ତାର ଗୁଣ ସୁନ୍ଦର, ଦୋଷ ସୁନ୍ଦର, ହସ ସୁନ୍ଦର, ରାଗ ସୁନ୍ଦର । ମାଳତୀର ନିଜର ବୋଲି କହୁ ଗୋଟାଏ ନାହିଁ । ତାର ବାପ ବିଦ୍ୟା ବେହେରା ଗ୍ରାମର ଜଣେ ମାଳପର ଲୋକ । ଦଶ ପଚାଶ ବର୍ଷରେ ତାର ନାମଡ଼ାନ, ପାଞ୍ଚ ସାତଶତ ନାହା ତାର ଉଡ଼ା ଲଗେ । ସଦାବେଳେ କାରବାର ଲାଗି ରହୁଥାଏ । ଭଲ ଘରଟିଏ ଦେଖି ଝିଅକୁ ବାହା ଦେବ ବୋଲି ତାର ଭାବ ଇଚ୍ଛା ଥିଲା । ଭଲ ପାଞ୍ଚ ମଧ୍ୟ ମିଳିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସୁବଳର ରୂପ ଗୁଣ ମୋହରେ ମାଳତୀ ସବୁ ଗୁଣ ଦାଶତ୍ୟକୁ ବରଣ କଲା । ବାପର ରୁଣା ଶୁଣା କୋଷ ବିରାଗ କୌଣସି କଥାକୁ ଭୁଲେପ ନ କରି ସେ ଆସି ସୁବଳର କୁଟୀରରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କଲା । ସେହିଦିନୁ ସୁବଳ ମାଳତୀର ଇଷ୍ଟଦେବତା ।

ସୁବଳ ଶୁଣିଯାଏ ମାଛ ଧରିବାକୁ, ଆଉ ମାଳତୀ ଘରେ ତାର ଭବନାର ପସରା ମେଲାଇ ଦେଇ ବସିଯାଏ । ସେ ଭବନାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ । ସମ୍ଭବ ଅସମ୍ଭବ ସବୁ ପ୍ରକାର ଚନ୍ଦ୍ରା ଆସି ମାଳତୀର ମନକୁ ଆଲୋକିତ କରି ପକାଏ । ସେ ଯନ୍ତ୍ର ପରି ଘର କାମସବୁ କରିଯାଏ । କିନ୍ତୁ ତାର ମନ ପଡ଼ିଥାଏ ଯାଇ ସେହି ଚଳିକାର ସୁଦୂର ନୀଳ ବକ୍ଷରେ ସୁବଳର ଡଙ୍ଗାଟି କିପରି ପାଣି ଉପରେ ଶୁଲୁଥିବ, କିପରି ହଲୁଥିବ, ପଦେ ପଦେ କେତେ କିପରି ଆସି ବାଟ ଉଗାଳୁଥିବ—ସୁବଳ କିପରି ତାର ବଳିଷ୍ଠ ଭୁଜରେ ଶେପର୍ଣୀ ଧରି ସ୍ବାମୀ ବିକ୍ରମରେ ସେସବୁ ଅତିକ୍ରମ କରୁଥିବ—ଓଃ କି କଷ୍ଟକର ଏ ନାଉରା ଜୀବନ ! ଖରା ନାହିଁ, ଶୀତ ନାହିଁ, ଝଡ଼ ନାହିଁ, ବର୍ଷା ନାହିଁ, ସବୁବେଳେ ପେଟପାଇଁ କି ସ୍ବାପଣ ସଂସ୍ଥାମ ! କିପରି ସଙ୍ଗେ କି ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଯୁକ !

ମାଳତୀ ସାଧାର କୁଡ଼ିଆ ଆଡ଼କୁ ଏତେ ନିର୍ଜନ ରାତିରେ ଯିବାର କାରଣ ହେଉଛି ସେ ସାଧାର ଶୁଣି ପାଞ୍ଚ ଦିନ ହେଲା ବାଧ୍ୟତା ପଡ଼ିଛି, ତାର ଉଠିବାକୁ ବଳ ନାହିଁ । ମାଳତୀ ମଝିରେ ମଝିରେ ଯାଇ ତାକୁ ଜୋରୁ କରି ପାଣି ଟିକିଏ କି ତୋରାଣି ଟିକିଏ ପିଆଇ ଦେଇ ଆସେ । ପିଲାଟାମାନଙ୍କୁ ଘରକୁ ଆଣି ଗଣ୍ଡାଏ କଣ ଖାଇବାକୁ ଦେଇଦିଏ । ଆଉ ଟିକିଏ ଭୁଲାଇ କରି ରଖିନିଏ । ସାଧାର କୁଡ଼ିଆ ଖଣ୍ଡି ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବା ଉପରେ ବସିଲଣି । ସୁବଳ କେତେ ଥର

ତାକୁ ଟିକିଏ ଗୁଆଣି ଛପର କରି ସଜାଡ଼ ଦେବାକୁ ବସିଲଣି । କିନ୍ତୁ ଲଗାଣ ବର୍ଷା ଯୋଗୁଁ କିଛି କରିପାରୁ ନାହିଁ । ଆଉ ତାକୁ ହେଲେ କଣ ଭର ଅଛି ? ଦିନେ ଦି'ଦିନ ନିଜର ବ୍ୟବସାୟ ବନ୍ଦ କରି କେଉଁଠାକୁ ଯାଇ ନଡ଼ା ଦଶ ବୋଡ଼ି କି କାଠ ବାଉଁଶ ଦି'ଖଣ୍ଡ ଆଣିଲେ ସିନା ହେବ । ଏକା ଲୋକ କେଉଁଆଡ଼କୁ ପାରିବ ସେ ?

ମାଲଟା ସାଗର କୂଡ଼ିଆ ଘର ପାଖକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲା, ଘରଟା ଖଣ୍ଡିଆଭୂତ ପରି ଦାନ୍ତାକିଣ୍ଟି କରି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି । ଘରର ନଡ଼ା କୁଟା ସବୁ ପବନରେ ତଳେ ଓଳାଡ଼ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଆଉ ଘର ଭିତରେ ଦର ଦର ହୋଇ ବର୍ଷା ପାଣି ଯତୁଛି । ଗୁଆଆଡ଼େ ଖାଲ ଖାଁ ଖାଁ ହେଉଛି । ମାଲଟାକୁ ସ୍ଥାନଟା କପରି ମାଡ଼ ପଡ଼ିଲା ପରି ଲାଗିଲା । ସେ ଘର ପାଖକୁ ଯାଇ 'ସାଗ' 'ସାଗ' ବୋଲି ଅନେକ ଅର ଡାକିଲା । କିନ୍ତୁ କିଛି ସୋର ଶବ୍ଦ ପାଇଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ କବାଟରେ ଢାକ ମାରିଦେବାରୁ କବାଟ ଠିଆ ମେଲା ହୋଇଗଲା । ଆଉ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଘୁ ଘୁ କରି ଗୁଡ଼ାଏ ଶୀତଳ ପବନ ଘର ଭିତରେ ପଶିଗଲା । ସିଲା ଦିଟା ଚରିଚରେଇ ଉଠିଲେ କିନ୍ତୁ ସାଗର ଟିକିଏ ଉଁ ଚୁଁ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଏଡ଼େ ବଡ଼ କନକନିଆ ଥଣ୍ଡା ପବନରେ ତାର ନିଦ ଶୁଙ୍ଘି ନାହିଁ କିପରି ? ସେ ମାଲଟା ପାଖକୁ ଯାଇ ତାର ଦେହରେ ଢାକ ମାରି ଦେଇ ତମକ ପଡ଼ିଲା— ଦେହଟା ଯାକ ଡମ କାକର ! ମାଲଟା ବୁଝି ପାରିଲା ସେ ସାଗର ପ୍ରାଣ ଅନେକ ଆଗରୁ ପିଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ି ଚାଲିଗଲାଣି । କଣ କରିବ ତାକୁ କିଛି ବୁଝି ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ— ସେ କେତେବେଳେ ଯାକେ ଅକା ହୋଇ ବସି ରହିଲା । କିଛି ସମୟ ପରେ ନିଦ୍ରା ଶିଶୁ ଦୁଇଟିକୁ ଧରି ସେ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲା ।

ସେମାନଙ୍କୁ ମଣିଷାରେ ଶୁଆଇ ଦେଲା ପରେ ମାଲଟା ମୁଣ୍ଡରେ ଭାବନାର କୁଆର ଆସିଗଲା । ସେ ଭାବିଲା ସାଗ ତ ମରି ପରଗକୁ ଚାଲିଗଲା । ସେ ଖାଲି ଦାଣ୍ଡି ହେବାକୁ ରହିଲା । ସେ ଦାଣ୍ଡି ହେଲେ କିଛି ଚନ୍ଦ୍ରା ନ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ପୁବଳ ସେ ତା ସଙ୍ଗେ ଦାଣ୍ଡି ହୋଇଯିବ । ସେମାନଙ୍କର ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚଟା ପିଲା, ସେମାନଙ୍କ ପାଟିରେ ଦି'ବେଳା ଦି'ମୁଠା ଲେଖାଏଁ ଆଧାର ଦେବାକୁ ଲାଗି ବଳ ନାହିଁ । ପୁଣି ଭଗବାନ ଆଣି ଦେଲେଣି ବୋହଁ ଉପରେ ଲଳିତା ବଡ଼ା । ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଦେଇ ତ ଆସିଲା, ପିଲା ଦୁଇଟାଙ୍କୁ ଏବେ କରେ କଣ ? ପୁବଳ ଦେଖିଲେ କଣ କହୁବ, କଣ କରିବ, ତାର ଠିକଣା କଣ ? ଏହିପରି ନାନା ଚନ୍ଦ୍ରା ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଖେଳିଗଲା ।

ଗଢି ପାହୁ ଆସିଲ ବେଳକୁ ସୁବଳ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲା ଏକ ଜାଲବିଡ଼ା ଧର । ମାଳତୀ କବାଟ ଫିଟାଇ ଦେଇ ପଦାକୁ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ବାହାର ପଡ଼ିଲା । ସୁବଳ ତାକୁ ଦେଖି ହସି ହସି କହିଲା, “ନାବକେଲି ସାର ଫେରିଲେ ହଉ” । ମାଳତୀ କହିଲା, “ଆହା, ହା ନାବକେଲି ? କୋଉ ଏକ ସକାରୁ ଯାଇଛ ସେ ପୁଣି ଆସି ଦିନ ଉଠିବାକୁ ବସିଲେଣି । ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଝଡ଼ ତୋଫାନରେ ଲୋକେ କଣ ମାଛ ଧରିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି ? ନ ହେଲେ ସେ ମାଛ, ନ ହେଲେ ସେ ପଇସା ? କାହିଁକି ଆମ ଜୀବନ କଣ ଜୀବନ ନୁହେଁ ?” ସୁବଳ କହିଲା, “ନାହିଁ ଲୋ, ଆଜି କି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗରେ ବାହାରିଥିଲି, ମାଛ ଫାଛ କିଛି ନାହିଁ ? ଖାଲି ଭୁଆଁ ଗୁଲା ସାର ହେଲା, ଲାଭ ଭିତରେ ସେ ଜାଲ ଖଣ୍ଡି ଯାଇଛି ।”

ଏକଥା ଶୁଣି ମାଳତୀର ଛୁଇଁ ଭିତର ଥର ଉଠିଲା । ସେ ଗୋଟାଏ କଣ ବାହାନା କରି ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା । କିଛି ସମୟ ପରେ ଆସି କହିଲା, “ଏ, ଶୁଣିଲଣି, ସାଗଟି ଆଜି ରାତିରେ ମରିଗଲା ।” “ଏଁ କେତେବେଳେ ?” ଏତିକି କହିଦେଇ ସୁବଳ ଗୁମ୍‌ହୋଇ ବସି ରହିଲା, ପରେ କହିଲା, “ଭଗବାନଙ୍କ ଏ କି ବିଚାର ! ହଉ, ତୁ ଯା, ପିଲା ଦି'ଟାକୁ ଦେଖିଆସ, ମୁଁ ମଡ଼ା ଉଠାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁ । ଆମର ପାଞ୍ଚୋଟି ପିଲା ଅଲେ, ଏବେ ହେଲେ ସାତୋଟି । ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଯୋଗ, ସେଥିକି ଉପାୟ କଣ ? ଆଉ ଭାବିବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ, ତୁ ଯା ।”

ଦଳର କଥା ଶୁଣି ମାଳତୀ ମୁଣ୍ଡରୁ ବଡ଼ ବୋଟାଏ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ସୁବଳକୁ ପିଲାଙ୍କ ଶୋଇବା ସ୍ଥାନକୁ ଟାଣିନେଇ କହିଲା, “ହେଇ ଦେଖି ଇଏ କଣ ?” ସୁବଳ ଆଉ କଥା କହିପାରିଲା ନାହିଁ । କେବଳ ମାଳତୀକୁ ନିଜ ଛୁଇଁ ଉପରକୁ ଆଉଁଟାଇ ଆସିଲା ।

— — — — —